NAZIONALE
BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
12
1 A
1

M

6810

P. RAMI DIALECTICA, AVDOMARI TALAEI PRAELECTIONIBVS ILLVSTRATA.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

COLONIAE AGRIPPINAE,

Apud Theodorum Baumium,

Anno M. D. LXXIII.

12 1. [illegible]

P. RAMVS LE-ctori S.

ARCHIMEDES (Lector) ſphęrę & cylindri rationem (in çuius inuentione vehementiùs elaboraſſet) ſepulchro ſuo incidi voluit. Et quidem ſi me de vigilijs ſtudijſque meis interroges, ſepulchri mei columnam è logicæ artis inſtitutione deſiderẽ. De cauſſa voti reſpondebunt primò ad artis accurationem libri de inuentione argumentorum & eorum diſpoſitione ad iudicandum non ſolùm ab Ariſtotele organici, rhetorici, phyſici, ſed à Cicerone & Quintiliano tam multi oratorij : in quibus vniuerſis in duorum libellorum pugnum ratione viaque contrahendis omni ſtudio diligentiaque contendimus, ne qua particulæ cuiuſquam vel vmbra illic confuſa eſſet, cuius veritas non hic expreſſa teneretur. Atque hæc prima problematis Archimedei conſcientia erit. Reſpondebunt deinde ad logicæ vſum, elegantiam, dignitatem, partibus omnibus

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

explicandum excitatæ logicis meditationibus cùm populares poetarũ, oratorum, hiſtoricorum laudes, tum liberales & ingenuæ artes noui corporis noua ſpecie ſui ſtudioſis adoleſcentiores, pręclarisque dotibus ornatiores & locupletiores factæ: ac ne qua agreſtium procorum proteruia timeretur, ſuarum quæque ſcholarum tanquam liberali cuſtodia ſeptæ & comitatę: Hæc ſecunda problematis Archimedei conſcientia erit. Teſtes igitur iſti logicam & veritatem & vtilitatem tot dierum noctiumque vigilijs exquiſitam teſtati de voti noſtri cauſſa reſpondebunt, teque (Lector) vt ſpero, commonefacient inſanam neſcio quam in pleriſque omnibus Europæ academijs altercandi de ſuis præceptis ſophiſticam logicæ & veritatis & vtilitatis longè diſsimilem eſſe, teque ad veriora & vtiliora præſtantiſsimę facultatis ſtudia præmiaque inflammabunt. Ecquid verò interea turbæ tam graues obiectæ, theatra ſcenicis probris extructa, tribunalia iudicũ, pœnis minacia, damnatio tandẽ fœdis ignorantiæ calumniæque notis infamis, è toto philoſophiæ regno manibus & lin-

gua

gua velut amputatis inaudita proſcriptio, an exiguam voti noſtri cauſſam perhibebunt? Quid conſecuta per Henricum regem à iudicij tam dementis inuidia liberatio, & in ſolidam ſanctioris iudicij laudem regia profeſsio? Quid poſtea cùm logicus hic ardor in religionis cauſſam inuaſiſſet longè grauiſsima offenſio? vitæ ſalutiſque propterea tribus iam bellis ciuilibus iactatio nullámne voti noſtri cauſſam indicabunt? imò verò etiam admonebunt, vt Deo optimo & maximo gratias habeamus, quòd ſtudiorum noſtrorum curſum his fluctibus exerceri, neque tamen obrui voluerit: obteſterque vt logicum lumen in bonis & veri percipiendi ſtudioſis ingenijs accendat, cumque ad ingenuas artes exornandum tum ad cœleſtia ſacræ doctrinæ myſteria illuſtrandum magis ac magis augeat: perficiatq; vt iſto in nominis ſui gloriam epigrammate logici epitaphij tabula cócludatur.

INDEX CAPITVM, QVAE duobus Dialecticæ libris, & eorum commentarijs tractantur: primus numerus paginam, ſecundus lineam ſignificat.

IN LIBRVM PRIMVM.

Cap. 1. *Dialectica quid ſit* 1. 6. *&* 7.33. *& quomodo naturalis* 8.31. *& deinceps.*

Dialectica & logica idem 1. 8. *&* 9.17.

Dialecticæ conformandæ fundamentum in catholicis faciendæ artis legibus & illuſtribus exemplis 1.10. *& deinceps ad* 7.33

Dialecticæ Ariſtotelis libri vnde, & quomodo collecti 1.14

Dialecticæ vſus & veritas in illuſtribus exemplis 3. 17. *& deinceps: item in eorum imitatione* 4.24

Dialecticæ abuſus in commentitijs exemplis 5.5. *in ſola de præceptis altercatione* 6.35. *& ſeq.*

Dialecticæ ſeu logicæ particulares interpretum artes refelluntur 11.8

Dialecticæ & logicæ vocabula aliàs generaliter, aliàs ſpecialiter accepta 14.11

Dialecticæ finis bene diſſerere 14.20

Dialecticæ ſubiectum 14.30

Cap. 2. *Dialecticæ partes inuentio & iudicium* 15.21. *&* 16.11. *& deinceps.*

Dialecticæ tripartita diſtributio in apodicticam, dialecticam, ſophiſticam refellitur 18.11. *& deinceps.*

Inuentio quid & quotuplex 15. 23. *& deinceps.*

Argumentum quid & quotuplex 15.24. *& deinceps. item* 20.24

Argumentum Ariſtoteli dicitur categorema, & eius ars categoria 21.9. *præceptum, locus* 19. *principium* 30. *elementum* 35. *medium* 22.3. *ter-*

terminus 13. ratio 20. probatio 22.
Argumentorum binorum relatio 22.28
Argumentum artificiale & inartificiale 15.27.22.35
Cap.3 Cauſſa quid 25.3.34
Cauſſa dicitur principium, elementum, natura, eſſentia 26.3
Per cauſſam ſcire, eſt verè ſcire 25.5.26.10
Cauſſæ categoria quam latè fuſa per Ariſtotelis philoſophiam 26.25
Cauſſa quotuplex 25.9
Cauſſarum ordo 27.20
Cauſſa efficiẽs 25.10.& 28.11
Appellatur principium motus ſtatus & quietis, & aliis nominibus 28.21
Cauſſæ efficientis primus dialecticus Ariſtoteles videri vult 28.24
Cauſſa efficiens non ἀσυλλόγιστος 29.5
Efficiens procreans & conſeruans 25.13.& 29.7
Cap.4. Efficiens ſola & cum aliis item principalis & miniſtra 30.17.& 32.1
Cap.5 Efficiens per ſe & per accidens 33.14. partitio minus logica 35.8
Efficiens per ſe natura & conſilium 33.16.35.16
Efficientis differentia quomodo accidens 35.32
Efficientis per accidens ſunt neceſſitas & conſilium 33.27
Neceſſitas quid 34.1.& 36.5
Fortuna quid 34.9.36.27
Fortuna ex ignoratione cauſſarum fingitur 35.1.37.28
Cap.6. Materia quid 38.9.& deinceps.
Materia eſt entis & non entis 38.29
Materiæ primus dialecticus Ariſtoteles videri voluit 39.20
Materies efficitur ab efficiente 39.28
Cap.7. Quid forma 40.19 & 42.14
Forma communis rerum omnium 42.16
Formæ eſt formare & diſtinguere 42.18.& deinceps.
Forma eſt ὁμόγονος 43.1
Forma eſt effectus efficientis 43.4
Formæ cognitio difficilis 43.9
Formæ primus dialecticus Ariſtoteles videri voluit. 43.26
Cap.8. Quid finis 44.14.& 45.9
Finis eſt materiæ & compoſiti 45.17. id eſt cuius & cui 29
Finis eſt cauſſarum & prima

& optima cauſſa 46.15
Finis primus dialecticus Ariſt. videri voluit 46.33
Finis vtrum ſit dialectica 47.3
Cap.9. Quid effecta, & quòd hoc nomine motus & opus intelligatur 48.32. & ex omnibus cauſſis 50.21
Effectorum categoria latiſſimè per Ariſtotelis philoſophiam diffuſa 50.25
Motus Ariſtotelea definitio refellitur 51.9
Effectus idem quod motus 51.33. & vtriuſq; doctrina eſt logica 52.6
Motuum doctrina ridicula 52.32. & deinceps.
Cap.10. Quid ſubiectum 56.1
Categoria ſubiecti latè fuſa per philoſophiam Ariſtotelis 57.26. & deinceps.
Subiectum ſpeciei nomine 58.3. ſubſtantiæ nomine 7
Subiectum prius ratione, notione, tempore, natura 58.25
Locus quid 56.8
Loci differentiæ quæ, & ſtabiles 59.1. & deinceps.
Locus eſt logicus 59.14. & deinceps.
Loci Ariſtotelea definitio refellitur 60.28
Cap.11. Quid adiunctum 63.2. quot modis appelletur 65.7
Accidentis verbum pro adiuncto refellitur 65.10
Adiuncti vnius argumentum leuius ſubiecto 63.3. et 65.25
Tempus eſt duratio rerum 63.15. & logica res 66.3
Temporis Ariſtotelea definitio refellitur 66.13
Adiuncta propria 63.18. & 66.24
Cap.12. Diſſentaneum quid 68.9. & 69.6
Diſſentanea æquè nota 68.10. & 69.12. & oppoſita eluceſcunt 69.26.
Diſſentanea temerè ab Ariſtotele repudiata 69.22
Diſſentaneorum categoria latè fuſa per Ariſtotelis philoſophiam 69.33. & deinceps.
Diſſentaneorum vſus quantus 70.16
Diſſentanea ſunt diuerſa & oppoſita 68.13. & 70.29
Diuerſa quid 68.14. & 71.2
Cap.13. Quid oppoſita 72.2. 24. & deinceps vt ſint entis & non entis.
Oppoſita diſparata aut contraria 72.12. & 73.24
Diſparata quid 72.13. & 73.24. & deinceps.
Cap.14. Quid contraria 75.15. & 76.19

Contrarium vnum vni 76.20. *& deinceps.*
Contraria affirmantia aut negantia 75.17. & 77.15
Relata quid 75.19
Relationis categoria celebrata multis locis 77.24
Relata quomodo ſunt natura 75.22. & 77.31. *vnde non ſequitur* ἀντιστροφία 78.5
Relatorum vſus 75.26
Cap.15. Quid aduerſa 79.12. & 80.6. *entis & non entis* 16. & *contrarij de hoc loci refelluntur* 27. & *deinceps.*
Aduerſorum categoria latè per Ariſtotelis philoſophiam fuſa 81.18
Cap.16. Contraria negantia quid 82.12. *eaq́; contradicentia aut priuantia* 13
Contradicentia quid 82.14. & 83.26. & *deinceps.*
Cõtradicentiũ categoria quàm latè fuſa per Ariſtotelis philoſophiã 84.10. & *deinceps.*
Contradictionis axioma 85.6
Cõtradictio ſublata ab Anaxagora, Antiſthene, Heraclito, Cratylo, Democrito, Pythagora 86.4. & *deinceps.*
Contradictionis axioma nõ eſt axiomatum axioma 86.3
Cap.17. Quid priuantia 87.6. 27. & 88.17
Priuantiũ categoria quã latè fuſa per Ariſt. philoſophiã 88.8
Contradicentia non ſunt magis contraria quàm priuantia & alia genera 89.22
Cap.18. Quid comparata 90.17. & 95.4. & *deinceps.*
Comparatorũ categoria quàm latè fuſa per Ariſtotelis philoſophiam perq́; mathematicam 95.25. & *deinceps.*
Comparatorũ categoria præ cæteris logicis per mathematicos vſurpatis etiã præceptis exculta 95.29. *quod ab Ariſtotele reprehenditur* 96.4. & *deinceps.*
Comparationis partes πρότασις & ἀπόδοσις 90.20
Cõparatorũ priuilegiũ triplex, quòd notis indicantur, quòd πρότασις *tota vel* ἀπόδοσις *argumentũ facit, quòd ficta ꝑ veris habeãtur* 90.18. & 97.22. *vera tamẽ vtiliora* 31
Cõparata ſunt æquè nota 90.23. & 98.12 (& 98.19
Cõparata quotuplicia 90.26.
Quantitas logica quid 90.28. & 98.22. & *quid differat à quantitate mathematica ibidem*
Paria quid 90.29. & 99.7. & *deinceps.*
Par vel vnũ dicitur eſſẽtia, effe

ctu, ſubiecto, affectione 99. 26. & deinceps.
Parium vſus in nouem notis 91. 3. & 99. 29.
Parium axioma, ſi alterum inſit 92. 9 & 102. 1
Paria è contrarijs 92. 16
Parium conſecutio firma è ſolis relatis 103. 6. & deinceps vſq; ad 104. 23
Paria ficta 93. 9. & 103. 34
Parium axiomata alia quatuor ex Euclide in logicam reducta 94. 4. & 104. 23
Cap. 19. Impar quid, & eius axiomata tria 105. 21. & 108. 5
Impar maius vel minus, & maius quid 105. 27. & 108. 22
Maiorum notæ 105. 29. & 108. 28
Maiorum axioma 106. 27. & 109. 28
Maiora ficta 107. 13. & deinceps.
Cap. 20. Minora quid 111. 2. & 114. 4
Minorum notæ 111. 3. & 114. 10
Minorũ axioma 112. 5. & 115. 10
Minora ficta 112. 11
Maiorum minorumq; vſus in ipſa inæqualitatis quæſtione 112. 22. & 116. 9
Cap. 21. Comparata in qualitate & ſimila, æqualitas logica quid 117. 21. & 121. 20. & deinceps.
Similitudo nimium à Galeno elata 122 10
Similitudinis locus ab Ariſtot. parciùs iteratus 122. 18
Similitudo dicitur proportio, & alijs verbis 117. 24. & 122. 24
Similitudo ab Euclide Megarẽſi improbata 123. 6
Similitudini omnia Empedocles attribuit 123. 14
Similitudinis notæ 117. 26. & 123. 22
Similitudinis axiomata 118. 20. & 125. 22. & deinceps.
Similitudo diſtincta eſt vel continua, & diſiunctæ exempla 119. 4. & 126. 22
Similitudo ficta, & eorum vſus 120. 21. & 127. 28.
Similitudinis continuæ exempla 120. 22. & 128. 31
Similium relatio duplex ἀνάπαλιν & ἐναλλάξ 121. 2. & 129. 4
Cap. 22. Diſſimilia quid 130. 2. & 133. 9
Diſſimilium locus parciùs ab Ariſtotele repetitus 133. 12
Diſſimiliũ notæ 130. 3. et 133. 28
Diſſimilium axiomata 130. 26 & 135. 9
Diſſimilia ficta 131. 26

Cap.

Cap.23. Argumentum de primis ortum quid & quotuplex 138.22.&139.20
Coniugata quid 138.25.&140 10
Coniugatorum locus parcius citatus 140.18
Coniugatorum locus improbatur à Quintiliano 140. 25. *ab Ariſtot. nimium probatus* 28.& *deinceps.*
Coniugata è quatuor conſentaneis tantùm 138.27.& 141. 6
Cap.24. Notatio quid 142.13. & 143.26
Notatio è varijs locis 142.15.& 145.6
Notationis locus ampliſsimè tractatus 144.13
Cap.25. Reciprocatio propria in diſtributione & definitione 146.16.& 147.27
Diſtributionis & definitionis logica ampliſsima & totam artium tractationem ferè complexa 147. 9. *Socrati ab Ariſtotele tributa* 15
Diſtributio quid 146.21
Diſtributionis locus quàm latè fuſus per Ariſtotelis philoſophiam 148.7. & *deinceps.*
Diſtributio improbata à Speuſippo 148. 26. & *deinceps, ab Ariſtot. probata* 32. *à Platone* 149. 26. *tractata ab Andronico negligentiùs* 150. 3
Totum & pars quid 146.22.& 150.8
Inductio quid, & quòd non ſit argumentationis ſpecies. 146. 25.& 150.15
Diſtributio eſt è conſentaneis toti, inter ſe diſſentaneis 146. 26.& 150.35
Diſtributionis dichotomiam optimam Plato iudicat, ſed difficilem & quam ipſe praeſtare non poſsit 151.26
Ariſtoteles tum difficilem tum planè impoſsibilem iudicat, ſed falsò 151. 30. & *deinceps,*
Diſtributionis dichotomia ab Ariſtotele probatur 135.12. & *deinceps.*
Diſtributionis dichotomia à Quintiliano ineptè diſceptatur 153.29.& *deinceps.*
Cap.26. Diſtributio ex abſolutè conſentaneis duplex 154.17.& 155.23
Diſtributio ex cauſsis quid 154. 19.& 155.27
Integrum & membrum quid 154.21.& 156.24
Symbola ſunt cauſſarum & effectorum 156.30
Diſtributio integri in membra

præcipuè laudatur 154.20. 28.& 156.35
Integri & membri axioma 155.12.& 159.6
Cap.27. *Diſtributio ex effectis quid* 160.14.& 164.10
Diſtributio generis in ſpecies 160.18.& 165.4
Genus eſt totum partibus eſſentiale 160.9.& 165.33.& *quæ deinceps confirmatur.*
Generis ſignificationes 167.3
Species quid 160.20.& 167.19
Speciei vocabulum quàm rectè à Cicerone repudiatum 167.22
Speciei ſignificationes 167.34
Generis captioſa definitio refellitur 168.16.& *deinceps.*
Specie differre quàm captiosè dicitur, & quanta cum impietate 168.25.& *deinceps.*
Genus non reſpondetur ad quid eſt 170.7
Genus eſt generaliſſimum aut ſubalternum 161.5
Species ſubalterna aut ſpecialiſſima 161.6.& 170.28
Speciei definitio vitioſa refellitur 171.25
Genus & ſpecies ſymbola ſunt cauſſarum & effectorum 161.17.& 173.22
Idea è logica generis & ſpeciei 174.5.& *deinceps.*
Diſtributio generis in ſpecies excellens, ſed difficilis 162.1.& 175.3
Generis & ſpeciei vſus 163.4.& *axiomata* 176.5.& *deinceps.*
Exemplorum ſpecialium vſus 163.26.& *vnde omnes artes* 178.13
Exemplorũ laus à Platone 178.32.*ab Ariſtotele* 179.3.*à Cicerone* 13.*à Quintiliano* 18
Cap.28. *Diſtributio ex quodãmodo conſentaneis duplex, & eius vſus* 180.19.& 181.9
Diſtributio è ſubiectis quid 180.21. *reſpondet diſtributioni integri* 181.20
Cap.29. *Diſtributio ex adiunctis quid* 182.22.& 183.10. *reſpondet diſtributioni generis in ſpecies* ibid.
Cap.30. *Definitio quid, & quotuplex* 184.23.& 186.9
Definitionis locus latè fuſus per philoſophiam Ariſtotelis & Platonis 185.16
Definitio tria vulgò requirit 186.24.
Definitionis relatio cum definito 184.24.& 187.18
Definitionis vſus 187.27.& 195.22
Definitio perfecta quid 184.27.

27.& 188.4
Definiendi doctrina à Platone 188.15. ab Ariſtotele 22. à Cicerone 31. à Quintiliano 189.11
Definitio perfecta eſt vniuerſale ſymbolum cauſſarum eſſentiam comprehẽdentium 184. 27. & deinceps. & 188.10. & deinceps. 189.24. & deinceps & 192.12
Definitio perfecta vt impoſsibilis improbatur Antiſtheni 189.29. & deinceps.
Definitio perfecta eſt dialecticæ non alterius doctrinæ 189.30. & 191.4. et deinceps vſq; ad 192.12.
Definitio perfecta probatur Archytæ 192.19
Cap.31. Deſcriptio quid, & vnde 192.28. & 194.8. & quã latè fuſus eius locus, ibidem.
Deſcriptio quibus nominibus appellatur 194.17
Breuitatis præceptum Ariſtotelis ridiculum 195.3. à Cicerone 11. & deinceps. Quintiliano 34
Deſcriptionis vſus 195.22
Cap.32. Argumentum inartificiale quid 198.12. & 200.5 & deinceps.
Teſtimoniũ in exquiſita quæſtione eſt iners 198.15. à Platone in Protagora comparatur tibicinib. imperitorum 201.23. in Gorgia contemnitur 202.13. vt ab Ariſtotele 203.4. vt à Cicerone 11. & 203.16.
Teſtimonij vſus in rebus ciuilibus 198.17. & 203.16. & deinceps.
Teſtimonij adiumenta ſunt teſtis prudentia, virtus, beneuolentia 198.19. & 203.30. & deinceps.
Teſtimonium diuinum vel humanum, diuinũ quotuplex 198.22. & 204.17
Cap.33. Teſtimonium humanũ generale in lege & ſententia 205.14. & 208.18
Teſtimonium ſingulare à philoſophis 206.10. & 211. 6. à poetis 206.17. & 211.29. laudatum ab Aeſchine 30. à Cicerone 33. à Quintiliano 212.15. Obligationis 207.1. & 213.5. Pignoris 207.10. & 213.11. Quæſtionis 207.17. & 213.18. Experientiæ 207.24. & 213.26. Iuriſiurandi 208.11. & 214.4
Teſtimonij reciprocatio 208.15 & 214.12
Argumentorum genera ſola ratione non re diſtinguenda 214.17

in

Inuentionis & argumentorum tautologia infinita apud Ariſtotelem, Ciceronē, Quintilianum 215.1.

IN LIBRVM SECVNDVM.

Cap.1. Iudicium quid 216.10.& 217.9

Iudicij doctrina libris ſex ab Ariſtotele comprehenſa 217.13

Iudicium eſt diſpoſitio, vt patet è rebus 216.13.& 217.26

Iudicij logica non ſatis explicata Quintiliano 218.7.*Ciceroni* 29.*Ariſtoteli* 219.3

Iudicium & diſpoſitio idē 216.15.& 219.21

Iudicium quibus nominibus appelletur 219.22. & *deinceps.*

Diſpoſitionis fructus duplex iudicij & memoriæ 220.13

Diſpoſitio eſt præſtantiſsima ſpecies pulchritudinis 220.24

Iudicium quotuplex 216.16.& 220.32

Enuntiatum quid, & quibus nominibus 216.17.& 221.4

Enuntiati logicam primus Clinomachus docuit 222.25

Enuntiati partes 216.20.& 222.30

Enuntiatum affirmatum aut negatum quomodo 217.2.& 223.3.& *deinceps.*

Enuntiati contradictio 217.5.& 223.24

Enuntiati diſſenſio è quolibet diſſentanei argumenti genere 223.29

Cap.2. Enuntiatum verū aut falſum quomodo 224.26.& 226.12

Enuntiatum verum contingens aut neceſſarium: contigens quomodo 224.28.& 227.4. *vbi enuntiati dialectici & apodictici ridicula differentia.*

Contingentis veri iudicium opinio, quæ homini certa eſſe poteſt de præterito & præſenti, de futuro non admodum per naturam 225.5.& *deinceps*, & 227.24. *vbi contingens etiam* ἄμεσον *efficitur.*

Ariſtotelis error ſi futurum iam ſit verum, etiam neceſſarium eſſe 227.33.& *deinceps.*

Enuntiatum neceſſarium &

κατὰ

κατὰ πάντὸς & impoſsibile quid 225.15.et 230.1.καθ' αὑτὸ 225.23. & 230.27. reciprocum 225.25. & 232.2
Enuntiati artificioſi tres leges 226.4.& 233.6
κατὰ παντὸς 233. 21. concipitur inductione ſpecialium 24. eſt neceſſarium & generale, ideoq́; præſtantius 234. 9. & deinceps quomodo expletur in grammatica 34
καθ' αὑτὸ regit fines artium 235.12.& deinceps vſque ad 237.27
καθόλου πρῶτον 237 .27. in exemplis certiſsimis 32. contraria lex iſta ſophiſmati longè maximo 238. 26. vtilitas eius 239. 5. Ariſtotelis commentum de demonſtratione 35.& deinceps.
Enuntiati artificioſi legibus Ariſtoteles cenſuit artes conformandas 240.13
Enuntiati artificioſi iudicium eſt ſcientia 226.9.& 240. 32.quàm excellens hoc iudicium, quibusq́; nominibus appelletur 33.& deinceps.
Principiorum in axiomata & theſes inutilis diuiſio 241. 27
Opinio & ſcientia aliquando concurrunt 242.3
Opinio repudiatur à nonnullis, ſola ſcientia probatur 242. 10. vtraq; Ariſtoteli probatur 34
Cap. 3. Enuntiatum ſimplex aut cõpoſitum, ſimplex quid 243.12.& 244.20
Verbum logicum quid 245.8
Enuntiati ſimplicis partes 245. 10. vbi grammatica aliena eſt.
Enuntiatum ſimplex eſt prima diſpoſitio, & quorum argumentorum 243.18.& 245. 34
Enuntiatum ſimplex generale aut ſpeciale: & generale quid, & quid contradictio generalis 243. 26. & 246. 23.& vbi falſa vtriq; 244. 1.
Enuntiatum ἀδιόριστον inter generale & ſpeciale ridiculum 246.32. & deinceps ad 248.3
Enuntiati contradictio ſpecialis 244.10
Enuntiatum infinitum 244. 13.& 248.12
Enuntiatum proprium & eius contradictio 244.16
Enuntiati ſubcontraria contradictio nulla 248.15. & deinceps vſque ad 250.18

Enun-

Enuntiati ſubalterna contradictio nulla 250.18
Sophiſma de cõſecutionibus infinitorum, & cur reiectum 250.33
Modificati enuntiati negatio communis cum reliquis enuntiatis 251.30
Sophiſma de conſecutionib. modificatorum cur reiectum 251.16
Sophiſma conuerſionum cur reiectum 252.16.
Sophiſma compoſitionis & diuiſionis cur reiectum 253.14
Cap.4. Enuntiatum compoſitum quid, & eius contradictio 253.28. & 254.26. & 256.31
Enuntiatum compoſitum temerè reiectum à Clinomacho 255.3. à quibus inuentum & excultum 11
Enuntiatum compoſitum non rectè hypotheticum, & quid Ariſtoteli hypotheſis 255.24. & deinceps.
Enuntiatorum compoſitorũ modi decies milleni inutiles 256.12
Enuntiatum congregatiuum quid, & quotuplex 254.2. & 257.4
Enũtiatum copulatum, & eius contradictio 254.5. & 257.12. & iudicium 254.13. & 257.22
Copulato relatum affine 254 15. & 257.27
Cap.5. Enuntiatum connexum quid, & eius contradictio et iudicium. 258.13. & 259.17
Connexo affine eſt relatiuum temporis 259.14. & 261.30
Cap.6. Enuntiatum diſgregatiuum quid, & quotuplex 262.3.20
Diſcretum quid, & eius contradictio & iudicium 262.7
Cap.7. Enuntiatum diſiunctum quid, eius contradictio & iudicium 263.26. & 265.3.
Diſiunctum de vxore ducenda 266.28
Diſiuncti axiomate præſtantes viri decepti 267.26
Item Proculus Iuriſconſultus 268.33
Diſiunctionis vinculum pro copulationis vinculo 269. 28
Diſiunctum conditionale 264. 20
Enuntiati logica quibus elenchis in organo inuoluta 270. 6. & deinceps.
Cap. 8. Enuntiati iudicium quanti per totum rationis vſum momenti 271.6. & 272.

272.7. & deinceps ad 273.31
Syllogiſmus quid 271.8. & quantis obſcuritatibus in organo inuolutus 273.31. & deinceps ad 278.10
Quæſtio quomodo dicitur in organo 274.25
Syllogiſmi neceſsitas è diſpoſitione 274.33
Argumentum in ſyllogiſmo medium dicitur non rectè 275.20. nec ſemper vno verbo exprimitur 29. nec eius inuentio poſt ſyllogiſmi doctrinam rectè traditur 276.6. nec ſemper à maiore quæſtionis extremo ſumitur 17
Syllogiſmi nomen Arithmeticum 376.21. λογισμὸς pro eodem 33
Syllogiſmi definitio organica refellitur 277.13
Syllogiſmi pars antecedens in propoſitione & aſſumptione 271.13.& 278.10
Syllogiſmi propoſitio & aſſumptio quid 271.17. & 278.28
Syllogiſmi conſequens 271.22. & 279.29
Syllogiſmi analyſis & κρίσις 271.25.& 280.10.& deinceps.
Syllogiſmi enthymema 271.25. & 280.28. & deinceps vſque 282.23
Proſyllogiſmus quid 271.26. & 282.32 & eius κρυπτικὰ 31. quibus Socrates valde eſt vſus, vnde appellatur incantator & torpedo 283.2. Dædalus 12. ſycophanta & inſidiator 17
Syllog. ordo ſæpe confunditur, & redigendus tamen ad regulam ſi dubitatio ſit 272.1. & 283.20
Syllogiſmi partes in arithmetica proportione 283.27
Dialectica Ariſtotelis geometrica 283.34
Syllogiſmi partes à Cicerone quinq; 284.14. tres à Quintiliano 19
Syllogiſmus eſt aurea vel cœleſtis potiùs regula 284.33. & deinceps.
Cap.9. Syllogiſmus eſt ſimplex aut compoſitus, & quid ſimplex 286.6. & 288.4. vbi decepti Theophraſtus & Eudemus 27. & deinceps.
Syllogiſmi ſimplicis differentiæ communes ab enuntiato, affirmatus, negatus, generalis, ſpecialis, proprius 286.10.& 289.9. & 290.25
Syllogiſmus ex omnibus negatis nullus 289.18. neque ex inde-

indefinitis 27

Syllogiſmus proprius temerè reiÿcitur 289.30

Syllogiſmi ſimplicis genera, & primum quid 286.14

Hæc genera obſcuris metaphoris dicuntur figuræ in organo 291.30

Dialectica Ariſtotelis geometrica qualis 291.30. & *deinceps: item* 295.3. & *deinceps.*

Syllogiſmorum definitiones non ſunt demonſtrabiles 293.21. & *deinceps.*

Syllogiſmorum ſpecies in organo præpoſterè traduntur 293.30. & *deinceps.*

ἀσυλλόγιστοι *modi cũ ſuis principÿs valde nugatorÿ in organo* 296. 27. & *deinceps.*

Syllogiſmus in primo genere primæ ſpeciei cum ſuis modis 286.17. & 297.29. *Organica de ÿs ſophiſtica refellitur* 298.17. & *deinceps.*

Syllogiſmus primæ ſpeciei ferè ſemper enthymematicus. nec tamẽ ideo tollenda 300. 26

Cap. 10. *Syllogiſmus in primo genere ſecundæ ſpeciei quid, & quot eius modi* 302.19. & 306.3.

Hic nihil ex affirmatis omnib. concluditur 306.6

Syllogiſmi complexio quomodo ſimilis antecedenti 302.21. & 306.20

Organica de ſecunda ſpecie Sophiſtica refellitur 307. 6. & *deinceps*

Cap. 11. *Syllogiſmus ſecundi generis quid, & eius modi* 313. 22. & 317.10. *hoc genus ex vtraque antecedente ſpecie collectum* 13. *Organica de ÿs ſophiſtica refellitur* 318. 3. & *deinceps vſque* 321. 17

Syllogiſmus huius generis cur non præſtet reliquis 324.23. & *deinceps.*

Syllogiſmi Fapeſmo & Frizeſomorum refelluntur 325. 25

Syllogiſmorum modificatorum ſophiſtica refellitur 328. 9. & *deinceps ad* 329.16

Syllogiſmorum poteſtas refellitur 329.17. *prima per conuerſionem* 33. *ſecũda per aſſumptionem* 330.8. *tertia ex falſis* 22. *quarta per conuerſionis circulũ* 28. *quinta per generalem contradictionẽ* 331.25. *ſexta per ſpecialem* 332. 10, *ſeptima ex vtraque parte contradicente* 333. 3

Syllogiſmorum poteſtas quàm geometrica 329.19. & 334. 9
Cap.12. *Syllogiſmus compoſitus quid, & quotuplex* 335. 4. & 339.25. & 340.20
Syllogiſmum nullum niſi ſimplicem Ariſtoteles non rectè ſtatuit 337.18
Theophraſti error in hypothetico nomine 338.22
Tollere hic quid eſt 335.11. & 340.8
Syllogiſmus connexus quid, & primus modus 335.14. & 340.20. *hic modus ab Ariſtotele comprehenſus* 30. *aliquando plus aſſumitur in primo connexo* 336.22. & 342.27. & *pro diſiunctione copulatio aſſumenda* 343. 17
Cap.13. *Syllogiſmus connexus ſecundus quid* 344.2. 16. *hic modus ab Ariſtotele comprehenſus* 20
Syllogiſmi connexi ſunt vſitatiſsimi 344.14. & 346.11
Cōnexorum logotropus frequētem vſum demonſtrat 347. 10. & *deinceps.*
Syllogiſmi connexi tertius & quartus modus refellitur 347.31. & *deinceps.*
Cap.14. *Syllogiſmus diſiunctus quid, & eius modi* 351. 26. & 353.20, *ab Ariſtotele comprehenſi* 354.2
Diſiunctus modus primus quid 351.18. & 354.15
Cap.15. *Diſiunctus ſecundus quid* 356.18. & 357. 8. *ab Ariſtotele comprehenſus* 20
Syllogiſmus copulatæ negatæ 357.2. & 358.17
Inductio non eſt ſpecies argumentationis 359.5. & *deinceps.*
Exemplum non eſt ſpecies argumentationis 360.17
Dilemma non eſt ſpecies argumentationis 360.35
Sorites non eſt ſpecies argumentationis noua, ſed enthymematica progreſsio 361. 27. & *valde vtilis* 362.3
Syllogiſmi conſtantia à nemine improbata 363.1
Cap.16. *Quid methodus, & quòd vnica ſecundùm Ariſtotelem* 363.19. & 364.3. & *deinceps.*
Methodus eſt diſpoſitio 364. 25. *qualis eſſe poſsit in ſyllogiſmo* 365. 3. *enuntiatorum* 24. *homogeneorum.* 33. *notiorum* 366. 23. *abſolutè notiorum* 367. 9

Notius nobis ſpeciale, notius natura generale 368.22
Generale & nobis & natura notius, vt ſana ſanis & bona bonis 368.27
Methodi notatio 369.7
Methodus ab vniuerſalib. perpetua 363.25.& 370.7
Methodi præſtantia 370.13.& 388.31
Methodi vniuerſale quid 371.8
Methodus ab vniuerſalibus ſola, quia ea ſola eſt via intelligentiæ 372.12.& 376.4. & deinceps.
Methodi ab vniuerſalibus primum Ariſtotelis elogiū in logica 372.23. Secundum in ethica 29.& deinceps. Tertium in phyſicis 373.22.& deinceps, vbi tautologiæ ἀπαγωγὴ opponitur 373.32.& 374.22. Quartum è metaphyſicis nobiliſsimum 34.
Methodus ſi varia eſſet, tantùm à generalibus ad ſpecialia aut à ſpecialibus ad generalia 375.21
Methodus ab vniuerſalibus eſt Hippocratis methodus, à maximis & notiſsimis 377.15. & deinceps.
Eſt Platonis in Charmide, vbi incantatio dicitur 378.18. & deinceps: in Phædro, vbi fit tanquam perfecti animalis forma & ludus eloquentiæ & ſapientiæ, & methodicus tanquam deus 379.13.& deinceps: in Philebo, vbi primùm fit perdifficilis, & omnium artium via, & donum deorum, & difficultas hic præcipuè declaratur in doctore non in auditore 382.1.& deinceps.
Deinde proponitur à termino vnitatis per media ad multitudinis infinitatem, & dicitur deorum doctrina 384.34. tum methodus dialectica, confuſio contrà ſophiſtica dicitur 386.12. vbi tribus exemplis grammaticæ, muſicæ, gymnaſticæ declaratur 387.2.& methodus dicitur artium vinculum 27
Methodo contraria eſt fatua de libris ab Ariſtotele collectis opinio 388.18
Refelluntur quæ contra vnicā à generalibus methodum afferuntur. Primò, quòd non eſt quintuplex methodus è quinq; modis prioris, & quales hi modi 390.8.& deinceps.
Nec duplici modo prioris nobis & natura eſt duplex metho-

thodus, & quàm inepta ſit illa partitio 393.15. *& deinceps vſque* 400.15

Τῷ φύσει *reddendum abſolutè per ablatiuum naturâ, non per datiuum naturæ* 394.25

Secundò, quòd interpretum cõmentum ſit ſophiſticum de analyſi inueniendæ artis à ſummo fine per media ad inſima, deq; geneſi componendæ ab infimis per media ad ſummum finem 400,18. *& deinceps.*

Tertiò, quòd commentitiæ ſint Galeni methodi à ſcholaſticis illis interpretibus acceptæ 402.34. *& deinceps: primò de ſimilitudine & diſsimilitudine, vbi nominibus Hippocratis & Platonis Galenus abutitur* 403.33. *ſecundò de via diuiſiua & compoſitiua, vbi & nomine Platonis abutitur* 405.5. *tertiò de compoſitione & diuiſione, de conſequentium & repugnãtium cognitione, de comparatione maiorum, pariũ* 406.21. *quartò de reſolutione finis, de compoſitione, de definitione* 407.33

Methodus à generalibus eſt facillima ad docendum imperitos & rudes, neque hue quicquam attinent Platonis & Ciceronis obiecti loci 414.14

Methodicus præceptor principia ſi quid obſcuritatis habeant diſcipulo declarabit inductione familiarium exemplorum 415.17

Cap.17. De prima methodi illuſtratione per exempla artium, in quibus generalium dogmatum gradus ſunt diſtincti, primum exemplũ eſt grammaticæ 417.27. *&* 420.1.

Partes eodem ordine (quo partitæ ſint) collocandæ 418.10 *&* 420.19

Tranſitionum vincula 418.13. *&* 420.23

Methodus vna eſt artium omnium 419.25. *&* 422.12

Vt experienti patebit 424.28. *& deinceps, nec vlla de Galeni methodis totam artem formare poteſt* 425.19. *& deinceps.*

Non poteſt aliter grammatica diſponi quàm litera primo, ſyllaba ſecundo, tertio dictio, quarto oratio ſit, nec item geometria quin punctũ præcedat lineã, linea ſuperficiem, ſuperficies corpus 426.

426.23
Methodus ab vniuerſalibus vnica eſt indicio Galeni 428.8
Galeni logica à ſummis philoſophis improbata 428.23
Galeni iudicium vbi 429.6
Cap.18. De ſecunda methodi illuſtratione per exempla poetarum 434.2.& 437.18 oratorum 436.3.& 441.14 hiſtoricorum 437.15.& 443.17
Cap.19. De crypticis methodi in ellipſi, redundantia hyſterologia 441.1.& 445.20
Ellipſis methodica eſt velut enthymema ſyllogiſticũ 445.35.& 447.23
Ellipſis methodica à Quintiliano 446.11.à Cicerone 29.9
Redũdantia methodica inſtar proſyllogiſmi 446.3.& 448.5
Hyſterologia methodica inſtar turbati in ſyllogiſmo ordinis 446.3.& 448.12
Crypſis poetica incipere à medio, & ibi comprehendere antecedentia, & inopinatè concludere 444.15.& 448.19.& deinceps.
Crypſis oratoria firmiſſima primo ſummoq; loco ponere, mediocria medio 445.11.& 451.35
Methodica dialectica epilogus 453.32.

ER-

ERRATA SIC CORRIGITO:
vbi numerus primus paginam, ſe-
cundus lineam ſigni-
ficat.

68.6. *Cap.* XII.
123.10. *dilemmate pro enthymemate*
157.15. *Ciceronem*
205.13. *dele legis & ſententia*
208.15. R*eciprocatio pro argumentatio*
206.10. *ſingulare pro particulare*
220.6. τάξεις & 13. *diſpoſitionis pro definitionis*
232.2. *reciprocum pro proprium*
308.21. *aiebat*
245.25 *iuſtitia enim illa*
289.12. *ex enuntiato ex enuntiati tamen.*

PETRI RAMI, DIALECTICAE LIBER PRIMVS

DE INVENTIONE.

CAP. I. QVID DIALECTICA.

DIALECTICA eſt ars benè diſſerendi: eodemque ſenſu Logica dicta eſt.

Fundamentum P. Rami in reſtituenda & reformanda Dialectica, duplex erit, primum in artis præceptis, ſecundum in artis exemplis & vſu: in quo vtroque Ariſtotelem præcipuè authorem ſecutus eſt. Enimuerò Dialecticam Ariſtoteles in libris & antiquorum, & ætatis ſuæ philoſophorũ variè diſperſam, diſsipatámque, magna cura collegit, librosq́; de argumentis & argumentorum diſpoſitione & iudicio, id eſt, de Logica, centum & quinquaginta minimùm compoſuit, vt P. Ramus docuit primo ſcholarum dialecticarum libro: è quibus libris adhuc ſuperſunt tres & quadraginta. ſeptemdecim ſunt in organo, quibus Porphyrius adijci ſolet: vt ſint numero octodecim: Rhetorici ſunt quatuor, Phyſicæ octo primi, Philoſophiæ quatuordecim: in quibus, pauculis exceptis, omnia ſunt de argumentis, deq́; argumentorum iudicio, id eſt, (vt dixi) de Logica. Ergo hic ager fertiliſsimus quidem eſt, & ab Ariſtotele (ſi ad veteres, vnde conduxit, reſpiciatur) multis ſpinis ac ſepibus expurgatus: Sed tamen adhuc obſitus multis reliquis, & arandi, & colendi difficultatibus: quas ſine dubio ipſe ſuſtuliſ-

ſet Ariſtoteles, ſi diutius vixiſſet, arareq́; rurſus & iterare & tertiare, modisq́; omnibus excolere potuiſſet. Sed poſt reditum ab Alexandro, tredecim duntaxat anni, quotidianis duarum prælectionum curis, & tam multorum voluminum commentationibus occupati, non multum otij ad relegendum & retractandũ habuere. Veruntamen hic etiam Ariſtoteles, tanquam bonus paterfamilias liberis, ita diſcipulis falcẽ, ſecurim, aratrũ, cylindrũ, cæteraq́; excolendi agri inſtrumenta luculenta admodũ reliquit, & vnicè commendauit. Ea autem ſunt axiomata illa & principia de materia formaq́; artis, vt præcepta omnia ſint primò κατὰ παντὸς, de omni, id eſt neceſſariò omninoq́; vera: ſecũdò καθ' ἁυτὸ, per ſe, id eſt homogenea & cognata: tertiò καθόλȣ πρῶτα, vniuerſaliter prima, id eſt propria: ita vt generalia generaliter & ſemel doceãtur: nudè ſpecialia per ſingulas ſpecies concludantur: hæc de materia artis præcepta ſunt. De forma aũt artis, res eſt breuior: vt generalia precedãt, ſpecialia ſequãtur: naturaq́; primũ primo loco ſit, ſecundũ ſecundo, tertiũ tertio, & ita deinceps: vt ab vnitate per media genera ad indiuiduam multitudinem deſcendatur: vt Plato loquitur, vel γενικώτατον, generaliſſimum primo loco, ὑπὸ ἄλληλα, ſubalterna intermedio: ἐιδικώτατα, ſpecialiſſima infimo loco ſint, vt Peripatetici loquuntur, quæ omnia ſecundo Dialecticæ libro pleniùs exponentur. hæc (inquam) ab Ariſtotele inſtrumẽta cõponendæ artis Logicæ ſingularia tradita ſunt: non ſolũ ſeges ampla & copioſa relicta eſt. Primũ igitur hoc ſtudiũ P. Rami cõſiderandũ vobis erit in hac logicæ agricultura, vt Ariſtoteli obſecundarit, vt tã multis libris inuolutã Logicã ex Ariſtotelis legibus & principijs explicarit: Plurima ſunt in Logicis Ariſtotelis libris Logica κατὰ παντὸς, καθ' ἀυτὸ, καθόλȣ πρῶτα, id eſt, abſolutiſſima perfectiſſimaq́; documenta: ea omnia, tanquam pretioſiſſimæ Logici patrimonij opes, à P. Ramo retinentur & exornantur: falſa non multa ſunt, aliena ſunt cõplura, ſed multò plurima impropria, cũ generalia ſpecialiter & frequenter iterãtur, eaq́; plaga eſt omnium longè longeq́; grauiſſima: methodusq́; propterea confuſior,

& in

Organo, vt vulgò diſpoſitum eſt ab interpretibus, hyſterologiã mirabilem complexa, vſuſq; (quod caput mali eſt) vehemẽter ac valde repugnantẽ, ſicuti poſtea declaratis partibus explicabo. Ergo non ſolùm commodum, ſed etiam iucundum nobis erit recordari, quomodo P. Ramus vera à falſis, homogenea ab alienis, propria ab improprijs ſeiunxerit, vt etiam quæ deeſſent, vndique conquiſierit & addiderit: vt tam diſsipatam tot tantarúmque rerum confuſionem luce methodi atque ordinis illuſtrarit: ad eamq; rem, breuiter comparare ſingulis locis ſummatimq; ſubducere inſtitui, quæcunque à P. Ramo varijs variarum ſcholarum libris diſperſa ſunt, diſputata etiam, neque tamen ab eo deſcripta: imò verò quæcunque pro aſsidua & fraterna cõſuetudine ex eo audiui ac didici. Atque id P. Ramo primũ reſtituendæ & reformandæ Dialecticæ fundamentũ poſitũ erit: Secundum autem erit in exemplis & artis, & artificioſæ cõmentationis, id eſt, in vſu artis & fructu demonſtrando. Exempla verò poetarum & oratorum à P. Ramo multorum annorum profeſsione & labore obſeruata & animaduerſa equidem plurimi facio, quia demõſtrant artis & veritatem & vtilitatẽ. Hippocrates, Leo, Theudius, Hermotimus, Euclides, mathematicorum elementorum authores perhibentur: non quia elementa ipſa inueniſſe, ſed quia faciliùs demonſtraſſe exiſtimantur. Atqui demonſtratio logicorũ theorematum vera & germana fit per exempla præſtantiũ logicorum. Tota logica legitimè deſcripta, definitionibus & partitionibus cõponitur: quæ quia principia ſunt, aliã quàm inſigniũ exemplorum demonſtrationem non recipiunt. Et ſic ἐμπειρία, ἱϛορία, αἴσθησις, ἐπαγωγὴ, experientia, obſeruatio, ſenſus, inductio (vt Ariſtot. 14. cap. 1. Poſt. & in Philoſophia 1. cap. 1. libri profitetur) omnium artium theoremata pepererunt. Quamobrẽ nobilibus exemplis, varijs præſertim ac diſparibus, variisq; præſtantium ingeniorũ dotes in vnã doctrinæ gloriã veluti conſpirantiũ demonſtrationibus tantum tribuo, quantũ accuratiſsimæ demõſtrationi logicæ artis tribui poſsit: Exẽpla verò poetica & oratoria P. Ramus ad illuſtrandũ & demonſtrandũ logicæ artis

vſum, quàm illuſtriſſima Ariſtotele authore ſelegit. Sic enim nominatim iubet Ariſtot. *octauo* Topico, *exemplis (quod poſtea plenius dicam)* Homericis *vtendum eſſe: Demoſthenicis pariter vtendum dixiſſet, ſi Demoſthenis ſcripta tum perinde celebrata fuiſſent.* Et *Ariſtotelei præcepti ratio magna prorſus eſt: Primùm puero à grammaticis & rhetoricis artibus ad logicam venienti poetæ & oratores iam noti erunt; artium conſequentium ſcriptores adhuc ignoti. Deinde exempla hæc poetica & oratoria, vſum artis* Dialecticæ *talem demonſtrant, qualis nempe apud principes ciuitatum & populorum doctores fuit: ſic vſus hic è politica illa Socraticæ &* Ariſtoteleæ *logicæ dignitate ac præſtantia deprometur: prætereaq; fructum grammaticæ puritatis & ornatus rhetorici duplicem gratis afferet: vt licet in ijs* Dialecticum *tantùm artificium diſcipulus meditetur, interea tamen fructus artificij & grammatici, & rhetorici, ſponte & ſine labore conſequatur: vt qui conſueſcet politicorum eiuſmodi & popularium logicorum more diſſerere, conſueſcat interea, etiam non cogitans, tamen eorum more & loqui & dicere. His igitur Ariſtoteleis de cauſſis,* P. Ramus *exemplis illuſtribus & luculentis vſus eſt: & illi ſecundi fundamenti prima pars fuit in exemplis magnorum logicorum, in quibus logicus artis ſuæ veritatem agnoſceret, poſteaq; in perpetuis poëmatum & orationum operibus, eaſdem logicas laudes ſibi retexeret. hæc analyſis eſt Ariſtoteli.* Secunda *pars eſt in vberiore quodam artis vſu: neque ampliùs in cognoſcendis alienis exemplis, ſed in imitandis & ſimilibus confingendis & commentandis: idq; rurſus Ariſtotele magiſtro & authore. Ariſtoteles enim in theſi (ait* Tullius *in* Oratore*) adoleſcentes non ad philoſophorum morem, tenuiter diſſerendi, ſed ad copiam rhetorum, in vtramque partem, vt ornatiùs & vberiùs dici poſſet, exercuit.* Itaque P. Ramus *perpetuò monuit, vt Ariſtotelea logicarum declamationum exercitatio teneretur; vtq;* Grammatica *grammaticis, ſic* Dialectica *dialecticis magnorum authorum laudibus æmulandis, conſimilibus etiam confingendis exerceretur, eadémque*

quàm

quàmplurimæ, quamq; accuratiſſimæ imitationis & commentationis diligentia, perinde vt grammaticos, ita dialecticos fore. Hæc geneſis eſt operis logici. Itaque *ſecundum* P. *Rami fundamentum in conformanda logica, eſt in vſu artis, exemplis retexendis & confingendis.* Iam *conferantur hæc cum logicis & libris & ſcholis:* Exempla *artis & artificioſæ exercitationis in logicis & libris & ſcholis longè diſſimilia reperientur.* In *totis enim quadraginta quatuor libris illis, & præcipuè in* Organo, *longè ſecus factum eſt.* Nam *exempla illa* Homerica *nulla ſunt admodum, ſed conficta & ferè duntaxat abecedaria: vt,* Omne *b eſt a:* Omne *c eſt b:* Ergo *omne c eſt a. quæ non modò logicum humanitatis vſum nullum prorſus oſtendunt, ſed mentem auditoris excruciant, ſi mutas illas notas ad certi generis ſignificationem velit referre.* Et *tamen hæc abecedaria figmenta, tanquam mathematica defenduntur etiam in* Organo, *& glorioſæ artis ſpecie etiam laudantur.* Enimuerò *(aiebat hic* P. Ramus*) mathematici res obiectas oculis & demonſtratas appellant literis, tanquam vocabulis: vt,* Eſto *linea a* ——— *b:* Eſto *circulus c* ○, *quadratum d* □. At *totis* Analyticis *longè ſecus eſt: nec enim vel oculis, vel auribus argumentum vel argumentatio propoſita* Homeri *&* Demoſthenis, *appellatur à logico literis, vt lineæ & circuli à geometra, ſed literis ipſis, id eſt, mutis & nihil ſignificantibus notis veluti phantaſmata quædam offunduntur, quæ mentem auditoris, vt dixi, mirandum in modum torqueant.* Quare *hæc exemplorum figmenta non ſunt mathematica, & ſi maximè eſſent, vt ſunt in* Organo *quædam de trianguli tribus angulis, de diametro aſymmetro: attamen poſterioris eſſent artis, nequedum* Logicæ *diſcipulo perceptæ: ideoq; vitioſa, quia ignota.* Fingendi *autem in artis explicatione licentia iam olim in ſcholis agitata eſt: &* Cornificius *antiquus rhetor (cuius* Quintilianus *meminit) quarto ad* Herennium *libro, in noſtram hanc exemplorum per varios & diuerſos authores inductionem inuectus eſt, argumentis quatuor: primò, quia exempla (ait)*

adhibentur gratia demonſtrandi, non confirmandi, neque teſtificandi. Atqui (inquam) nihil demonſtrarent, niſi confirmarent & teſtificarentur, nec omnino argumenta eſſent, niſi arguerent. Deinde exempla hæc obſeruata (ait) plerunque ſunt eorum, qui artem neſcierunt. Quid tum inquam? vſum ſcierunt, artis parentem & magiſtrum. Tertiò, quòd exemplorum per varios authores diſperſorum inductione deterretur auditor artis. Ecquid (inquam) potiùs, quàm vel apis in conficiendo melle florum per varias arbores collectione, vel Zeuxis in Helenæ pictura è tot virginibus excipienda venuſtate? Et tamen non auditoris & diſcipuli, ſed artem conſtituentis doctoris terror hic eſſet. Poſtremò, quòd qui alienis quamlibet egregiorum authorum exemplis illuſtrat artem à ſe compoſitam, ſimilis eſt mercatori purpuram publicanti, cuius copiam domi non habeat: ſed è vicinis officinis precario petat. Enimuerò mercator hic noſter, doctrinæ tam præcepta à præſtantibus & varijs authoribus obſeruatione vſus & animaduerſione, quàm præceptorum exempla mutuatur. Quare tota Cornificij diſputatio pro fictis exemplis aduerſus animaduerſa in magnis authoribus exempla, eſt illa quidem verbis & ſpecie ſubtilis & ingenioſa, ſed re ipſa inanis & irridenda. Sed multò magis irridenda eſt peruulgata in logicorum ſcholis opinio, Veritatem in exemplis non requiri. Ecquid igitur? quomodo Ariſtotelis principijs, hiſtoriæ & experientiæ, non modò ficta, ſed etiam falſa conuenient? quomodo legi κατὰ παντὸς congruent? hæc erat P. Rami *diſputatio aduerſus ficta & falſa exempla. è quibus fundi logici prima calamitas extitit, quòd exemplis non ſolùm fictis, ſed aliquando falſis, certè ignotis ac præpoſteris, præcepta quælibet in logicam inducta ſint, quæ exemplis, & tanquam vadimonijs* Homericis *induci nunquam potuiſſent: quæ* Ariſtotelis *ἱστορία καὶ ἐμπειρία nunquam permiſiſſent. Et tamen iſta calamitas, fœcunditate* Ariſtotelearum *declamationum, ſi continuatæ eſſent, facilè compenſata, quinetiam planè vindicata iampridem eſſet: Docuiſſet enim vſus, quæ quibus theorematis exempla conuenirent. At logicæ*

neſcie-

neſcio quot antè ſeculorum ſcholæ, longè pernicioſiorem artificioſæ exercitationis calamitatem ſibi pepererunt, dum editis & pœnis publicis poetas & oratores, quod in P. Rami *iudicio, etiam ab obtrectatoribus (ne qua gratiæ ſuſpicio ſubeſſet) publicè teſtato & publicato legitur, exterminant: dum pro* Ariſtotelea *vberioris & ornatioris declamationis logica, incredibilem de præceptis duntaxat altercando ſophiſticam exercent.* Enimuerò Socrates *execrari ſolebat eum, qui primus vtilitatem ab honeſtate ſeiunxiſſet: Ecquid facturum cenſemus, ſi logicorum magiſtrorum opera, à dialecticæ virtutis honeſtate ſeiunctam vtilitatem illam* Ariſtoteleam *cerneret? Equidem commemini, quàm frequenter, quamq; grauiter noſtros homines hac de re* P. Ramus *admonuerit: vt de præſtantiſſimæ artis dignitate paulò attentiùs cogitarent, neque ex* Ariſtotelea *&* Peripatetica *ſchola* Eubulideam *& ſophiſticam diutius efficerent.* V*ſum, vſum (inquam) perſæpè dicere ſolitus eſt ſolum correctorem tanti abuſus, & emendatorem futurum: ſapientia antiquorum philoſophorum, oratorum, poetarum, cenſuit de mundi partibus tres inhabitabiles eſſe, mediam æſtu, duas extremas glacie & frigore: at nautarum & mercatorum vulgus, libros & literas ignorantium, totam illam ſapientiam oculis corporis & nauigationum ſuarum periculis, id eſt experientia refutauit. Quandiu diſceptabitur de Logica, argumenta cupidis altercandi hominibus ad errores ſuos defendendum nunquam deerunt: at experientia, exercitatio, vſus, captionibus eludi non poteſt, quin protinus error appareat.* Sed *hac de re ſcholæ* P. Rami *variorum generum, item* Proœmium *reformandæ* Pariſienſis Academiæ *loquitur, & loquetur amplius, ſolam de præceptis artis altercationem, meram inertiam eſſe.* Ergo *hoc fundamentum de arte, deq; artis vſu, duplex* P. Ramo *ad conſtituendam & conformandam* Logicam *propoſitum deinceps erit.*

DIALECTICA] *Principio igitur* Dialectica *definitur* Ars *benè diſſerendi hæc definitio, vt loco & ordine, ſic grauitate & pondere prima eſt, & diligenter accurateq; conſtituta integrũ*

totius artis ſtatum conſtituit: peruerſè autem atque imperitè confuſa, totam artem peruertit: ea igitur attentiſſimè nobis conſideranda. Generalis eſt res ipſa definita: generalia definitæ rei vocabula, adeoq́; generaliter ad legem καθόλȣ πρῶτον definienda. Enimuerò quanto ſtudio in hanc confirmationem P. Ramus incubuerit, teſtis eſt ſecundus liber ſcholarum dialecticarum. Sed gradatim agamus. Dialectica primùm eſt ars, id eſt, comprehenſio præceptorum in rebus æternis propriorum & ordine diſpoſitorum, ad vtilem vitæ finem ſpectantium, vt ampliùs intelligetur ſecundo libro. Quamuis enim natura plerique faciant, quod præceptis inſtituitur: ars tamen (ait Cicero 4. de Finibus, & 1. de Oratore) eſt dux certior, quã natura: habet enim quædam quaſi ad commonendum, quò quidq́; referas: & quò intuens, ab eo quod tibi propoſueris, minùs aberres.

Differendi] *Id eſt diſputandi, diſceptandi, ratiocinandi, ratione denique vtendi: ſic enim generaliter ars eſt definienda, vt tam latè pateat definitio hæc, quàm latè patet vſus humanæ rationis. Nam ſi requiras, vnde ars dialectica ſumi debeat, vtrùm è ſecta & opinione philoſophi huius, an illius, vtrùm è ſchola præcipua aliqua, quales primo libro ſcholarum dialecticarum quatuor inſignes à* P. Ramo *expoſitæ ſunt: reſpondeo ex eodem fonte hauriendam eſſe, vnde philoſophi omnes, quicũque rectè vlla vnquam in ſchola ratiocinati ſunt, haurire debuerunt, è naturali nempe rationis vſu: qui in bibliotheca* Ariſtotelis *multiplex, & è varijs authorib. collectus eſt: ſed apparet idem vſus etiam multò magis in exemplis magnorum & excellentium poetarum, oratorum, philoſophorum, iureconſultorum, omnis denique generis hominum.* In *vno non omnis generis exempla fortaſſè reperientur: obſeruatione igitur & animaduerſione, adeóque inductione, tota res explorandа & probanda eſt:* Naturalis *enim* Dialectica, *vis eſt rationis, mentibus noſtris inſita, per quam diſputamus, & ratiocinamur, per quam mouemur, & excitamur ad inquiſitionem & inueſtigationem rerum: per quam, vt per ſolem mundus, ſic animus partibus omnibus ad ratiocinandum illumi-*

natur,

natur, per quam multis ſeculis antequam vlla de diſſerendo litera eſſet, innumerabiles homines prudenter & acutè diſputarunt, diſſeruerunt, ratiocinati ſunt. Sic ab Ariſtotele dici- *tur & in* Ethicis, *Virtutes homini naturales eſſe, & in* Topicis, *Natiuam ingenij indolem in diſſerendo plurimum poſſe: & in* Elenchis *denique,* Idiotas *vti* Dialectica, *& ſine arte facere, quod artis preceptis continetur.* In *deſcribendis igitur* Dialecticis *præceptis, propoſita* P. Ramo *fuit naturalis benè diſſerentium conſuetudo, vt accommodatam naturæ faceret artem, vel potiùs artem faceret naturæ velut effigiem quandam & imaginem.* Hic *enim doctor, artis logicæ, pictor quidam eſſe debet naturalis logicæ, neque quicquam in præceptis pingere, quod non antè in illa naturalis vſus idea atque veritate perſpexerit.* Quamobrem Dialectica *iſta vis generalis & rerum omnium communis generaliter & communiter definitur à* P. Ramo.

Logica] *Dialecticæ autem & Logicæ vocabula pro eodem generaliter accipienda, vt* διαλέγεσθαι καὶ λογίζεσθαι, *diſſerere & ratiocinari accipitur: vtrunque enim eſt idem quod ratione vti:* Sic Plato in Alcibiade *primo ait,* διαλέγεσθαι, καὶ τῷ λόγῳ χρῆσθαι, *diſſerere & ratione vti, idem eſſe.* Dialecticā *verò* Plato *primus appellauit hanc artem, ait* Laertius *in eius vita. & generaliter eo nomine complectitur totam rationis vim & facultatem in* Sophiſta, Phædro, *ſeptimo de* Republica. Sic Dialectici *nomen generaliter vſurpat in* Cratylo, Phædro, *in eodem ſeptimo de* Repub. Xenoph. 4. comment. *ait* διαλέγεσθαι *dici* ἐκ τοῦ συνιόντας κοινῇ βουλεύεσθαι διαλέγοντας κατὰ γένη τὰ πράγματα: *ex eo quòd conuenientes ad deliberandum in commune res per capita diſcernerent.* Ariſtoteles *autem etiam* διαλέγεσθαι *generaliter accipit primo* Elenchorum, *pro quouis vſu rationis: ſic in* Philoſophia, Dialecticæ *nomen pro tota rationis arte: & in* Rhetoricis, τὰ διαλεκτικὰ, *communi iſto ſenſu & generali ſumit.* Logicam *verò primus* Ariſtoteles *(ſi* Vallæ *credimus) appellauit. & quidem verbum hoc tam generale eſt* Ariſtoteli, *quàm* Dialecticæ. Sic *in* Phi-

loſophia, λογικὰς δυσχερείας, argutias dicit: in Topicis, πρότασιν λογικὴν: in Phyſicis, ἀπορίαν λογικήν. & hac eadem generali ſignificatione, Tullius, & Quintilianus Dialecticam & Logicam dixerunt. Quare Græci pariter & Latini vocabula Dialecticæ & Logicæ generaliter acceperunt. λογίζεσθαι magis ad numerũ refertur, vnde λογισμὸς & συλλογισμὸς pro computatione & calculo, ſicut etiam λόγος, vnde vtrunque verbum factum eſt. & quidem Dialectica, Logica, διαλέγεσθαι, λογίζεσθαι, præcipuè ex ſyllogiſmi & argumentationis parte nominata ſunt: quomodo ferè & Latina vocabula: Diſſerendi enim nomen ab agricolis & olitoribus traductum eſſe Varro docet: vt enim (ait) olitor diſſerit in areas ſui cuiuſcunque generis res: ſic in oratione qui facit, diſſerere dicitur. Diſputare, vt ait idem Varro, eſt quaſi purum facere. & per metaphoram, ratione vti, conſiderare, meditari, quòd virtus rationis humanæ vera à falſis, vtilia ab inutilibus, bona à malis diſcernit. Diſceptare item ſumitur ex veteri conſuetudine Dialecticorum, quæſtionem in varias partes diſtrahentium, cùm alius partem vnam, alius contrariam gymnaſticæ exercitatiõis gratia in ſcholis arriperet. Quare Latina vocabula, diſſerere, diſputare, diſceptare, etiam ſi originem tropi conſideres, propriè ad iudicandi partem, vt Græca referuntur. Attamen doctrinæ conſtituendæ gratia, generaliter modò intelligantur, ad totam & generalem artis facultatem & inuentionis & iudicij ſignificandum. Atq; Dialecticæ ſeu Logicæ nomen, Latini tentarũt Latinè reddere: ſed tamen Græcis vti etiam maluerunt. Cicero in Lucullo: Dialecticam inuentam eſſe dicitis, veri & falſi quaſi diſceptatricem. Quintilianus libri ſecundi capite vigeſimo, Etiam (ait) diſputatrix virtus erit. & capite ſecundo libri 12. Itaque hæc pars Dialecticæ, ſiue illam diſputatricem dicere malimus. Cicero lib. 3. de Finibus, Quamquam ea verba, quibus ex inſtituto veterum vtimur, pro Latinis, vt ipſa Philoſophia, Dialectica, Rhetorica, Grammatica, Geometria, Muſica, Latinè dici poterant: tamen quia vſu percepta ſunt, noſtra ducamus. Et Academico primo, Eni-

tar

tur vt Latinè loquar: niſi in huiuſmodi verbis, vt Philoſophiā, aut Rhetoricam, aut Phyſicam, aut Dialecticam appellem. quibus vt alijs multis, iam vtimur pro Latinis. hæc ille. Quare vt quod inſtitui, concludam, cùm definita ratio ſit generalis, cùm vocabula definitæ rationis generalia ſint, definitio generalis facta eſt à P. Ramo, quæ totam & vniuerſam diſſerendi rationem cōplecteretur: Sic enim decet ex Ariſtotelis lege καθόλȣ πρώτων, generalia generaliter explicari. Verumenimuerò interpretes Ariſtotelis occurrent, Alexander, Porphyrius, Ammonius, eorúmque ſectatores & æmuli, qui nequaquam logicas illas Ariſtotelis leges ad Ariſtotelis Organum interpretandum & conſtituendum ſibi propoſuerunt. protinus enim confecta res eſſet, neque iam P. Rami diligentiam deſideraret. ſed falſæ opinionis ac perſuaſionis errorem tantùm attulerunt. vt non verecundiùs ac timidiùs de diuinis oraculis, quàm de quibuſcunque ſcriptis Ariſtotelis cogitarent: omniaq; in Ariſtoteleo agro reperta, in eodem veritatis & vtilitatis loco conſtituerent. Interpretes igitur hi, tali logica inſtructi, huic generali definitioni reclamabunt, neque rationis vſum illum generalem eſſe dicent: nominatímque ex Ariſtotele primi Topici capite quinto proferent, hanc generalem logicam inueniri non poſſe: & ſi inuenta ſit, omnino tamen obſcuram & moleſtam fore. hæc enim verba ſunt in eo Organi loco. quin triplicem diſſerendi doctrinā, apodicticam, topicam, ſophiſticam, pro illa vna generali ab Ariſtotele factā eſſe dicent. Quæ omnia dici & agi in Organo P. Ramus confitetur: Sed Ariſtotelis legibus demonſtrat eſſe contraria. Etenim ars illa communis, quæ negatur inueniri poſſe, non ſolùm inuenta eſt, ſed in Organo ipſo tradita: imò laudata & celebrata. Adeſſent enim (vt optabat hîc P. Ramus) Alexander & Porphyrius, Organúmque ipſum coràm proferrent, & oculis penè corporis tam craſſū errorem agnoſceret. Nam Categoremata, Categoriæ, ἑρμηνεία, Analytica priora tota, cōmunia ſunt & generalia: neq; vllius earum triū artium propria: & in his cōmunis doctrina eſt inueniendi medij & argumēti: vt nominatim prima

Analy-

Analytico, & reipſa in Categorematis & Categorijs comprehenditur. Iudicij autem doctrinam in enuntiato ἑρμηνεία: in ſyllogiſmo priora Analytica inſtituunt. Itaque P. Ramus his interpretibus ante oculos ſubijceret, primis & præcipuis Organi libris communem & generalem doctrinam contineri, ideoq; aſſertionem illam Topici primi (quòd ars diſſerendi communis inueniri non poſſit) eſſe falſam, legiq; Ariſtotelis κατὰ παντὸς contrariam. In poſterioribus autem Analyticis, ἀπόδειξις (quæ tanta duorum magnorum librorum pompa promittitur) tanquam concluſio propriæ affectionis de ſubiecto per cauſſam propriam, in liberalium artium doctrina nulla prorſus eſt: imò in rerum natura eſſe omnino non poteſt, vt in ipſis poſterioribus Analyticis P. Ramus euidentiſſimè docuit. Et tamen totis illis Analyticis ſicut in Topicis, nullum omnino eſt documentum logicum, niſi generale. Illic de cauſſis, factis, ſubiectis, adiunctis, quæ eadem cum cæteris argumentis, in totis octo libris Topicis trecenties decies ſepties repetuntur: Tantam enim in Topicis logicorum locorum tautologiam P. Ramus collegit: quin (quod etiam propoſueram) in iiſdem Topicis, primo, tertio, ſeptimo, Ariſtoteles commendat & celebrat quàm maximè vniuerſales locos, quia ſint (ait) ad plurima vtiliſſimi. Et tamen tautologia iſta tam hebes craſſáque, non eſt vniuerſæ logicæ, ſed inuentionis tantùm: nec enim vel ἑρμηνεία, vel Analyſis in Topicis iteratur toties. Quare & hîc rurſus à P. Ramo concluditur aduerſus iſtos interpretes, non duas logicas in Poſterioribus & Topicis inſtitui, ſed vnã & eandem logicæ partem ſæpius iterari & laudari: tautologiamq; tam moleſtã & odioſam, falſa duplicis doctrinæ ſpecie prætextam, corrigendã eſſe ad legẽ Ariſtotelis, doctrinamq; generalẽ generaliter ac ſemel explicandã. Sed occurritur rurſus ab his interpretib⁹, aliã logicã eſſe neceſſariorũ, aliam probabiliũ ſeu contingẽtium: ideoq; apodicticam de neceſſarijs, & topicam de probabilibus eſſe diſtinguendam. At hîc P. Ramus hominũ quorundam pertinaciã & ſtuporẽ admirabatur, manumq; quinque digitis expaſſis oſtentans, aiebat, non clariùs palmam illam

lam corporis oculis demonſtrari, quàm veritas hæc logicæ generalis oſtenderetur. Etenim quamuis Dialectica præceptis conſtet omnino neceſſarijs (ſecùs enim ars non eſſet, neque κατὰ παντὸς *eſſet) attamen vna communis ſufficit & neceſſarijs & contingentibus rebus diſſerendis, vt patet in ijs ipſis libris Apodicticis & Topicis, in quibus per eandē doctrinam cauſſarum, effectorum, generis, ſpeciei, & reliquorum ſæpiùs iteratam & confuſam, neceſſaria & probabilia inſtitui vel ab his interpretibus affirmatur. Quare Dialectica vnica generalis ſpecialibus hiſce neceſſitatis & probabilitatis differentijs abundè, vel interpretum confeſſione, ſufficit. Atque in iſto neceſſitatis & probabilitatis elencho, valdè ſimpliciter Alexander, Porphyrius, Ammonius, & interpretes reliqui ſeducti ſunt, ad duas logicas ſpeciales pro vna generali conſtituendum: Sophiſtica autem vitiorum (quæ tertia diſſerendi ars ab interpretibus efficitur) per Ariſtotelis legem* καθ' αὑτὸ, *locum in arte virtutum dialecticarum non poteſt habere: Vitia enim diſſerendi virtutibus diſſerendi ſunt heterogenea. Et tamen hæc tertia ſophiſmatum logica valdè duas ſuperiores, Apodicticam & Topicam refellit: Eſt enim illa tota generalis & communis: nec alia facta eſt apodictica, alia topica ſophiſtica: quamuis ſint è falſis alia impoſſibilia, alia contingentia, vt è veris, alia neceſſaria, alia tantùm probabilia. Itaque vt ſophiſtica duorum generum impoſſibilium & contingentium, ſic Dialectica duorum generum neceſſariorum & probabilium, eadem & communis interpretibus videri debuit. Quamobrem Ariſtotelei Organi profeſſores & lectores, qui vſquam gentium eſſent, P. Ramus ad ſanctas illas & ſacras Ariſtotelis leges reuocabat, & familiariter admonebat, vt aliquando diligentius de tam turpi fœdoq; ſophiſmate cogitarent, neque ſe diſcipuloſq; ſuos diutiùs falli decipiq; paterentur: ſed Ariſtotelis Organum perſpicerent tam confuſè triplicatum, ad perſpicuam generis vnitatem & ſimplicitatem eſſe reuocandum, vnamq; Dialecticam generalem, pro triplici, docendam ac definiendam eſſe. De vocabulis an-*

tem

tem Dialecticæ & Logicæ, res eſt expeditior: vtrumque enim interdum ſpecialiter accipitur, non pro arte vlla ſpeciali, ſed pro artis opere probabili. ſic Ariſtoteli dicitur Dialectica & interrogatio & propoſitio, ſic Logica & quæſtio & argumentatio & demonſtratio, vt ſecundo libro Scholarum Dialecticarum declaratur à P. Ramo: quomodo videlicet erant loquuti authores quidam, quorum libros Ariſtoteles collegerat. Nec ſermo hic alienus ſit, ſi attentè conſideretur: Quanuis enim diſputandi doctrina tota & vna & neceſſaria ſit, diſputatio tamen multiplex eſſe poteſt, alia neceſſaria, alia probabilis: neq; de verbis laborandum fuerit, intellecta re. Probabilis diſputatio appelletur Dialectica & Logica: ſed tamen vt antea in definitione, ita nunc in nomine rei, P. Ramus ad Ariſtotelem è ſua lege iudicem recurrit, & rogat quomodo cōtradictionis huius ſpina ſit euellenda. Vocabula Dialecticæ & Logicæ modò generalia, modò non generalia ſunt: Generalia dicet Ariſtoteles generalibus verbis, & generaliter explicanda: hæc enim lex eſt illa καθόλου πρῶτον. Quare P. Ramus vocabulis Dialecticæ & Logicæ, in ipſa Doctrina & arte declaranda, tantùm generaliter vtitur. Ex hac igitur generali definitione, duo præterea P. Ramus deducit, primò artis finem eſſe generalē, benè diſſerere, non autem ἀπόδειξιν, vt interpretes ſomniarunt: cùm ipſa (vt iam dixi) commentum ſit in natura rerum impoſſibile: Sic Ariſtoteles 2. cap. 1. Topici, docet diſciplinam τελείως ἔχειν, tanquam diceres, finaliter habere, quando præſtatur, quod artis viribus continetur. Grammatica, eſt ars benè loquendi: Rhetorica, benè dicendi: Ergo (dices) finis Grāmaticæ eſt benè loqui: finis item Rhetoricæ, benè dicere: Sic Dialectica eſt ars benè diſſerendi: Ergo Dialecticæ finis eſt benè diſſerere. Deinde ex eadem generali definitione, P. Ramus concludit, ſubiectum artis eſſe generale de omni ente & non ente, vt Ariſtoteles nominatim profitetur: non autem de ſola quæſtione: cùm logicæ artis vis appareat in cogitandis argumentis, in enuntiatis per ſe manifeſtis, in methodo. Non autem in ſolis enuntiatis dubijs, ſyllogiſmo aliquo concludendis. vnde

ſophi-

ſophiſticam quæſtionum in Logica doctrinam eſſe conuincitur, neque magis ad Logicam, quàm ad Grammaticam attinere, quæ quæſtionis genera ſint: cùm ſit ars vtraque tota communis omnium & dubiarum & non dubiarum rerum. Grammaticus de omni re benè loquitur: ſic, ac multò magis, Dialecticus ſeu Logicus de omni re benè diſſerit. Sed de fine, déque ſubiecto Logicæ artis, P. Ramus ſecundo libro Dialecticarum ſcholarum copioſiſsimè diſſeruit, quo in libro perſpicietur, vti totum agrum logicum ſine terminis ac finibus infinitè diſperſum, & in tot illis voluminibus diſsipatum, definitione in primis neceſſaria terminarit ac definierit: vt Ariſtoteli gratiſsimum opus ac optatiſsimũ fecerit. In totis enim libris illis quatuor & quadraginta, definitio illa perſpicuè propoſita nuſquam eſt: quæ tamẽ ex Ariſtotelis legibus debuit & eſſe (quia eſſet omnino neceſſarioq; vera, & homogenea, & propria) & primo loco eſſe, quia generaliſsima & naturâ eſſet prima. Ergo lætaretur Ariſtoteles, cùm logicum agrum foſſa valloq; definitionis legitimæ ita concluſum & definitum cerneret.

CAP. II. DE PARTIBVS DIALECTICÆ & inuentionis.

Dialecticæ partes duæ ſunt, Inuentio & Iudicium.

Inuentio, eſt pars Dialecticæ de inueniendis argumentis. Argumentum, eſt quod ad aliquid arguendum affectum eſt: quales ſunt ſingulæ rationes ſolæ & per ſe conſideratæ. Argumentum, eſt artificiale aut inartificiale. Artificiale, quod ex ſeſe arguit. eſt autem primum vel à primo ortum. Primum, quod eſt ſuæ originis: eſtque

eſtque ſimplex aut comparatum. Simplex, quod ſimpliciter & abſolutè conſideratur. Simplex, eſt conſentaneum aut diſſentaneum. Conſentaneum eſt, quod conſentit cum re quam arguit: eſtque conſentaneum abſolutè aut modo quodam: Abſolutè, vt cauſſa & effectum.

Magna P. Rami diligentia nobis apparuit in generali artis definitione confirmanda, contrarioq́; ſpecialium Logicarum ſophiſmate refellendo: vnde etiam confirmatio generalis partitionis, & refutatio contrarij ſophiſmatis deducetur. Primùm igitur Dialecticæ artis partitio in Inuentionem & Iudicium, cum legibus Ariſtotelis congruit: Eſt enim κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου πρῶτον. *congruit cum naturalis rationis vſu: Argumenta enim quærimus, deinde certa via & ratione diſponimus ad iudicandum: tertium munus rationis in diſſerendo prætereà nullum eſt. Itaque concludere iam licet, duas huius doctrinæ partes eſſe, Inuentionem & Iudicium: quod etiam diſpoſitio dicitur: quia res certo genere diſpoſitæ iudicantur, vt ſecundo libro patebit. Atque harum partium vſus, licet in diſſerendo coniunctus ſit, præcepta tamen de inueniendo argumento, deq́; diſponendo & iudicando, per enuntiatum ſyllogiſmum & methodum ſeparanda ſunt: vt in Grammatica arte, ſeorſum de vocabulis & eorũ Syntaxi præcipitur: quamuis earum rerum vſus in eadem oratione confuſus ac permiſtus ſit. hæc prima partitionis demonſtratio, eſt è fundamentis illis Ariſtoteleis de arte, deq́; artis vſu: altera demonſtratio eſt è teſtimonijs Ariſtotelis, Ciceronis, Quintiliani. Quicquid ab Ariſtotele logicum præcipitur in toto Organo, præcipitur de argumentis & argumentorum iudicio. Sed hic agitur non de quacunque comprehenſione artis, ſed de partitione corporis integri in ſua prima membra: quæ ipſa duo, Inuentio nempe & Iudicium, tribus ab Ariſtotele locis obſcuriùs diuiduntur: Primo in*

mo in

mo in Prioribus Analyticis, totius hypotheſis Logicæ tres ſunt partes, εὕρεσις, γένεσις, ἀνάλυσις, inuentio, compoſitio, reſolutio: Deinde octaui Topici capite primo, locus eſt alter, ſed obſcurior, quòd neceſſe ſit primò locum inuenire, ſecundò interrogare & diſponere, tum dicere ad alterum. At tertia pars redundat in vtraque partitione: reſolutio enim illa, communis eſt & inuentionis & iudicij meditatio: neque nouam artem continet. Et hæc ad alterum dictio, grammaticæ eſt ſi puritas ſermonis ſpectetur: vel rhetoricæ, ſi ornatus orationis. Tertius eſt Ariſtotelis locus primo cap. 3. rhetorici, vbi rhetoricæ quatuor ſunt partes, πίστις, τάξις, λέξις, ὑπόκρισις, probatio, diſpoſitio, elocutio, actio. ſed ibidem etiam verè dicitur, probationem & diſpoſitionem, ſolas ad probandum & docendum neceſſarias eſſe: reliquas propter auditoris peruerſitatem inuentas. hic Ariſt. locus etiam demonſtrat in arte probandi & docendi, id eſt in Dialectica & Logica, duas illas inueniendi & diſponendi partes ſolas eſſe neceſſarias & primarias. Ergo reuera ac veritate Ariſtoteles quamuis in Organo diſtincte non ſequitur, attamen probat partitionem Dialecticæ in inuentionem ac iudicium. Ciceronis autem & Quintiliani ſententia preſſior & accuratior hic eſt: diligens diſſerendi ratio, duas habet partes, vnam inueniendi, alteram iudicandi, ait initio Topicorum Tullius. Quintilianus item circa finem libri quinti, Dialectici (ait) ſibi & inueniendi & iudicandi partes vendicant. Ergo teſtimonia hæc Ariſtotelis, Ciceronis, Quintiliani, partitionem Dialecticæ artis in inuentionem & iudicium confirmant. Sed tamen hi omnes rhetoricæ arti has eaſdem partes inuentionis & diſpoſitionis etiam ſubijciunt: in quo ſunt ad καθ' αὑτὸ reuocandi: & logica illa iuſtitiæ lege admonendi, præcepta artis vnius propria, alterius artis aliena & impropria eſſe: doctrinā verò de argumentis & inueniendis & iudicandis, logicæ artis eſſe propriam, omnes iidem authores confitētur: fateantur igitur, neceſſe eſt, in rhetoricis alienā & impropriā eſſe planeq; ſophiſticam: & quidem tam alienam, tamq; ſophiſticam, quam de tropis & figuris elocutionis, deq;

voce & geſtu, actionis doctrina ſophiſtica & aliena eſſet in logicis. hanc P. Ramus ἀπόδειξιν ex Ariſtotelis lege ſanciebat, aſſerebátque præterea primos Ariſtotelis interpretes, partitionis huius bipartitæ aſtipulatores & approbatores fuiſſe: atque in primis Adraſtum illum, Simplicij teſtimonio Peripateticorum nobiliſſimum, qui ideo Categorias Topicis præpoſitas, τὰ πρὸ τῶν τοπικῶν nominabat: tum ad iudicij partes ἑρμηνείαν, ἀνάλυσιν vtranque componebat: elenchos reſeruabat ad vtriuſque partis vitia. his igitur & legum argumentis, & hominum teſtimonijs, P. Ramus partitionem Dialecticæ in inuentionem & iudicium approbabat. Sed Alexander, & ab eo cæteri interpretes, Ariſtotelis logicam è ſcriptis potiùs quomodocunque libris, quàm è principijs Ariſtotelis & legibus interpretati, illam partitionem legitimam repudiarunt: & idem argumentum contra partitionem generalem, quod aduerſus definitionem generalem oppoſuerunt, quòd diſſerendi ratio tripartita ſit, apodictica, dialectica, ſophiſtica. At enim (diſſerebat hîc P. Ramus, aduerſus eundem morbum idem remedium repetens) hæc tripartita diſtributio, eſt omnibus Ariſtoteleorum principiorum legibus contraria. Enimuerò ſi puerum interrogem, vtrùm Deus ſanctas, ſit oratio Latina, ratus, opinor, reſpondebit omnibus Latinitatis legibus eſſe contrariam: quia iſta duo nomina, neque numero, neque genere, neque caſu conueniant. At (inquam) partitio iſta organica, conſimilibus ſophiſmatum ſordibus ſordidata eſt: Primò tripartita hæc diſtributio, non eſt κατὰ παντὸς: Nam falſum dicit affirmando totam Organi logici doctrinam in tribus illis differentijs & partibus contineri, cùm primi ſex libri in Organo logico (κατηγορήματα Porphyrij, Ariſtotelis κατηγορίαι, tum libri duo de Interpretatione, denique duo de Analyſi priore, id eſt pars Dialecticæ præſtantior & excellentior, de argumento, enuntiato & ſyllogiſmo) in illa partitione non contineantur: cùm etiam ἀπόδειξις illa, quæ tantopere iactatur, nulla vſquam ſit, neque per naturam eſſe poſſit: Itaque qui primus partitus

eſt

eſt logicam in tres illas partes, ſophiſticè & vitioſè eſt partitus, & in arte poſuit, quod per legem κατὰ παντὸς in arte eſſe non potuit: hoc primum ſophiſma partitionis huius eſt contra primam legem: Secundo partitio hæc non eſt καθ' αὑτὸ in arte logica, quia ſophiſtica vitiorum doctrina, non eſt homogenea virtutum doctrinæ: ſed explicatis virtutibus, vitia inde contraria percipiuntur: imò (ait Ariſtoteles in Analyticis) vitioſa eſt definitio veri, niſi inde falſi cognitio ſit manifeſta. Quare cùm partitio hæc membrum corporis faciat, quod corporis nihil eſt, ſophiſma ſuperiore grauius oſtendit. Tertio, partitio hæc peccat contra legem καθόλου πρῶτον, quia generalia inueniendi præcepta, per ſpeciales quæſtiones, apodicticā, dialecticam, ſophiſticam, ſpecialiter & ſæpiùs repetit. quæ tautologia per legem illam valdè damnata eſt. Quare tertium partitionis huius ſophiſma grauiſſimum eſt omnium. Denique logici organi partitio prima, primo poſt definitionem primam loco ex methodi lege conſtitui debuit. Atqui tripartita hæc partitio tandem in Analyticis proditur, ac ne proditur quidem: nec enim tota Logica vſquam ab Ariſtotele nominatim ita diuiſa eſt, ſed propoſitio diuiditur in apodicticam, dialecticam, ſophiſticam: & ſyllogiſmus è ratione propoſitionis, in apodicticum, dialecticum, ſophiſticum. Quare partitio logicæ trifariam facta in apodicticam, dialecticam, ſophiſticam, facta eſt contra omnes Ariſtoteleorum principiorum leges: nec oratio illa, Deus ſanctas, magis eſt barbara, quàm hæc tripartita logicæ diſtributio ſophiſtica. hæc igitur P. Ramus de partitione logicæ artis ita diſſerebat, docebatq́;, vſum artis partibus ita confuſæ ac perturbatæ obſcuriſſimum ac difficillimum eſſe factum: idq́; inprimis ex altero illo vſus fundamento, quod ſibi propoſuerat, animaduertendū & conſiderandum admonebat: quia ferè nulla logicæ artis vtilitas in authoribus vel explicandis, vel imitandis, per hanc partitionem percipi poſſet. Diſputatio ſuperior de artis definitione, morſus doloris acres patronis erroris huius attulit: hæc autem, mortis eſt inſtar, cùm Organi

tanquam corporis membra, diſcerpi diuellique partitione inuentionis & iudicij ſentiant: Nam *ſi (vt neceſſe eſt) inuentionis iudicijq́; partes ſingulæ; ac ſpecies ſeparatim in ſuũ quæq; ordinem legibus* Ariſtotelis *redigãtur, falſa protinus & aliena, ſed inprimis iterata ſæpiùs apparebũt: & vix ac ne vix quidem pro ſingulis libris ſinguli verſus relinquentur.* Itaque *tanta rerum commutatio, tamque inſolita* μεταμόρφωσις, *imperitis legum* Ariſtotelearum *& ignaris, acerba & grauis fuit: & inde iudiciorum ac theatrorum turbæ.* Sed *tamen nobiliſſimæ artis & vtilitas & dignitas tandem aliquando animos hominum capiet, amoresq́; ſui tam mirabiles excitabit, quàm diras contumelias adhuc perpeſſa eſt.* Quapropter *ſi* A*riſtoteles logicum agrum tam tortuoſè antea & confragoſè præruptum, nunc tandem vijs tam planis & apertis diſtributum ex ſuis legibus & mandatis aſpiceret, magnam certè animo lætitiam caperet, tot poſtea ſeculis extitiſſe, à quo fieret, quod ipſe tantopere factum deſiderauit.* Sed *de hac agricultura,* P. Rami *Dialecticæ ſcholæ ſecundo libro pleniùs loquuntur.*

Inuentio] *Adhuc duo prima artis lumina, definitio & partitio, defuerunt* Organo *logico, ſicuti ſequentia quædam, quæ præcipuè adnotabimus. definitur autem à* P. Ramo Inuen*tio, è rebus quas interpretatur.*

Argumentum] *Definitur item argumentum, definitione generali, quod affectum ſit ad aliquid arguendum, id eſt explicandum. quomodo dicit poeta,*

Degeneres animos timor arguit. --

id eſt oſtendit, declarat. Argumentum *autem id eſt in* Logica, *quod vocabulum in grammatica: ſola videlicet ratio: nam vocabula, ſunt ſymbola categorematum, vt* Ariſtoteles *cap.* 1. *lib.* 1. *de* Interpretatione *veriſſimè docet. vtq́; è nominibus & verbis fit oratio, ſic ex argumẽtis per nomina & verba ſignificatis, efficitur enuntiatio.* Argumentum *igitur, ſola eſt illa & ſeparata ratio, ſiue per ſe ſententiam nullam conſtituit, ſiue conſtituit aliquam:* Plerunque *enim argumentum vno ver*

be

bo comprehenditur, aliquando tota eſt enuntiatio, vt in comparatis ἀκολουθικῶς tractatis videbimus. Neque verò argumentum tantummodo in ſyllogiſmo intelligendum, vt à Rhetoribus & Logicis vulgò intelligitur, cùm enuntiatio dubia concluditur per aliquid tertium: ſed omnis ſententiæ partes, argumenta ſunt: vt cùm dico, Homo eſt animal. hîc duo argumenta ſunt, ſpecies homo, & genus animal. Multis verò nominibus ab Ariſtotele res eadem nuncupatur, ac ne quis temerè erret, hæc auditori explicanda ſunt. Græcè igitur dicitur, primò κατηγόρημα, id eſt argumentum, quia κατηγορεῖν, propriè eſt accuſare, arguere: Dici autē poteſt Latina ſaltem forma, categorema: vnde κατηγορία, doctrina categorematum apud Ariſtotelem. hoc autem verbum ſcholaſticis quibuſdam Logicis, vel potiùs ignaris vſus logici, confuſionem attulit, cùm nihil arbitrarentur κατηγορεῖσθαι, niſi vocem ſimplicem de re aliqua affirmatam: cùm tamen, vt P. Ramus 3. Dialect. ſcholarum docuit, Ariſtoteles id omne categorema faciat, quod aliquid arguit: ſiue vna ſit vox, ſiue multiplex, ſiue affirmata, ſiue negata. Argumenti præceptum dicitur ab Ariſtot. in Top. τόπος, id eſt locus, per metaphoram, quòd certis præceptis, tanquam locis, commonſtret vnde argumenta petenda ſint. quod Cicero & Quintilianus oſtendunt. Cicero in Topicis: Inueniendi verò artem, quæ topice dicitur, totam reliquerunt. & pars Dialecticæ de argumētis τοπικὴ dicta, vt Quintil. 14. cap. 5. lib. ait, de Dialecticis, qui ſibi & inueniendi & iudicandi vendicent partes: quarum alterā τοπικὴν, alteram κριτικὴν vocant. Sed hac loci metaphora, artis cuiuſque præcepta, loci poſſint appellari: & ſic orat. 3. Tullius præcepta de ornatu, locos appellat, ideóque tropi nihil propriè ſignificantis ambiguitatem P. Ramus euitauit. Secundò dicitur ἀρχὴ, principium, quòd ſit in Dialectica primum, vnde poſtea enuntiationes exiſtant. At hoc nimis commune P. Ramo viſum eſt, & quamuis argumenta, principia ſint in logicis, attamen quia verbum hoc erat magis vſitatum in enuntiatis per ſe manifeſtis, ideo prætermiſit. Tertiò dicitur ſτοιχεῖον, id eſt elemētum,

BIBLIOTECA NA… VITT… EMANUELE

quòd ſit ſimpliciſsimũ & minimũ: vt literæ, dicũtur elementa in Grãmaticis: *ignis, aer, aqua, terra, elemẽta in Phyſicis: ideoq; hoc verbũ vt in logicis impropriũ, præteritum eſt. Quartò dicitur* μέσον, *id eſt mediũ, quòd velut intermediũ diſponatur cũ partib. quæſtionis in ſyllogiſmo ad concludendũ quod volumus. quæ metaphora eſt à mathematicis, vt 2 ad 4, ſic 4 ad 8: hîc 4, eſt mediũ. ſed metaphora hæc in enuntiato ſolo (vbi tamẽ eſt vſus* Dialectici *iudicij primus) non conuenit, quia duo tantũ ſunt argumẽta, neq; vllũ eſt mediũ.* Itaq; *metaphora obſcura hîc eſt, & confuſionẽ etiã* Græcis *interpretibus attulit, quærẽtibus in poſteriore* Analyſi, *quomodo definitio ſit mediũ, quãdo ſola cũ ſolo definito adhibetur.* Tropi *igitur impprij tãta obſcuritas cõſultò fugiẽda fuit. Quintò dicitur* ὅρος *terminus, quòd ꝓpoſitionẽ terminet: nã cùm dico,* Homo *eſt animal, homo & animal, ſunt termini enũtiationis. & argumẽta duo ſpecies & genus: quomodo terminus dicitur à mathematicis, vt 1 & 2, ſunt termini rationis duplæ: qđ in omni argumẽti cõſideratione itẽ verũ eſt.* Sed *tamẽ mathematicũ hoc verbũ minùs in vſu veræ et politicæ logicæ tritũ eſt, et ideo prætermiſsũ.* Sextò *dicitur* λόγος. *i. ratio, quòd ſit cogitatio mẽtis.* Sed *hoc verbũ nimis generale videri poſſit, & totã artẽ cõplecti potiꝰ, quã artis partẽ.* Septimò *dicitur* πίστις, *id eſt ꝓbatio ſeu fides, quia facit vt rei credamus & aſſẽtiamur. quod in vſu magis quàm ſuperiora omnia verſatũ eſt, ſed ad ſyllogiſmũ ferè reſpicit, & ꝓbationẽ enuntiationis dubiæ:* Latinè *argumẽtum ꝓpriè ab artis huius doctoribus eſt appellatũ, quia arguit: ideoq; ad docendũ artem inuentionis magis aptum* P. Ramo *& idoneũ viſum eſt. Eſt aũt in omnibus argumẽtis mutua quædã duorum inter ſe affectio, vt cauſſarũ cum effectis, ſubiectorũ cũ adiunctis, & in reliquis ſimiliter, ſicut è definitionibus ſingulorũ percipietur: neq; vnquã adhibetur argumentũ, niſi ad arguendum ſuum affectum: vt cauſſæ tantũ arguunt effecta, & ab effectis ſolæ cauſæ arguuntur. & ſic in cæteris ſimiliter.*

Argumentũ igitur] *Sic igitur argumentum definitum eſt, doinceps diuiditur dupliciter, vt ſit artificiale vel inartifi-*

ciale;

tiale. quam partitionem Ariſtoteles oſtendit cap. 2. primi Rhetoricorum, quæ falsò quidem ad Theodecten, ſed tamen ad Theodecten inſcribuntur: τῶν δὲ πίστεων αἱ μὲν ἄτεχνοί εἰσιν, αἱ δὲ ἔντεχνοι. ἔντεχνα δὲ ὅσα διὰ τῆς μεθόδου καὶ δι' ἡμῶν κατασκευασθῆναι δυνατόν. Probationes aliæ ſunt inartificiales, aliæ artificiales: Artificiales, quæ per artem & nos ipſos comparari poſſunt. hîc Ariſtoteles artificiale definit, quod per artem & per nos ipſos comparari potest: neq; tamen ſatis explicat Ariſtotelis definitio veritatem illam artificialis argumenti, cum artificiale argumentum poſſit etiam nobis afferri. quin ipſum inartificiale, poteſt per artem et nos ipſos pleriſq; in reb. comparari, vt poſtea è præcepto intelligetur. Sed è forenſi Rhetorica id natum eſt, vbi orator ſæpe accipit à litigatore inartificiales probationes. P. Ramus hîc logicam legitimam & generalem inſtituit: Itaq; non fori tantum, ſed omnis & loci, & temporis, & perſonæ, & rei rationem habere debuit, & artificiale definire, quod per ſe argueret, & tanquam plus artis ex ſeſe haberet. Eadem partitio eſt etiam Ariſt. 8. c. ad Alex. εἰσὶ δὲ δύο τρόποι τῶν πίστεων. γίγνονται γὰρ αἱ μὲν ἀπ' αὐτῶν τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀνθρώπων, αἱ δ' ἐπίθετοι τοῖς λεγομένοις καὶ τοῖς πραττομένοις. Sunt autem duo modi probationum: ſunt enim aliæ ex ipſis negotijs & actionib. & hominibus, aliæ autem adiunctæ ſunt ijs quæ dicuntur & aguntur. hîc verba ſunt diuerſa, res eadem. hanc Ariſtotelis partitionem Cicero & Quintilianus ſecuti ſunt. Cicero in oratorijs dialogis, in partitionibus, in topicis. Quint. li. 5. c. 1. hoc etiam addit. Ac prima quidem illa partitio ab Ariſtotele tradita, conſenſum ferè omnium meruit, alias eſſe probationes, quas extra dicendi rationem acciperet orator, alias quas ex cauſſa traheret ipſe, et quodammodo gigneret: Ideoq; illas ἀτέχνους, id eſt inartificiales, has ἐντέχνους, id eſt artificiales vocauerunt. Hæc Quintilianus. vbi illud (ferè) aliquid excipit: attamen niſi quòd priuatione facta eſt, partitio ſatis elegans & apta videatur: Sed tamen Ariſtoteles, & Ariſtotelem ſecuti, logicam inuentionis doctrinam ciuilibus controuerſijs non ſatis logicè ſubiecerunt. Itaq; P. Ramus iudicia illa ſumma Ariſtotelis, vt logica logicè proponeret, ſequi debuit. Artificiale igitur definitur accuratiùs,

ratiùs, quod per ſe & ſua natura fidem facit: nam cauſis, factis, ſubiectis & reliquis artificialibus per ſe credimus: inartificialibus autèm, id eſt teſtimonijs, non credimus, niſi ratione cauſæ, facti, ſubiecti, & aliorum artificialium.

Artificiale] *Deinceps ne vnitas Platonis in extremam multitudinem, vel* γενικώτατον *Ariſtotelis, in vltima indiuidua repentè præceps iret. partitiones à P. Ramo intermediæ factæ ſunt, vt methodus gradatim & pedetentim deſcenderet: Igitur argumentum artificiale diuiditur in primum & à primo ortum: quomodo Grammatici partiuntur vocabula in primitiua & deriuatiua: Eſt enim cauſarum, effectorum, ſubiectorum, adiunctorum, diſſentaneorum, comparatorum Dialectica conſideratio prima, tum ex his tanquam primis fontibus, nominis, diuiſionis, definitionis conſideratio & doctrina deriuatur, vt poſtea planiùs intelligetur.*

Primum] *Primum eſt, quòd ſit ſuæ originis, id eſt cuius conſideratio prima eſt, nec ex ſequentibus dependet: nam doctrina quidem cauſarum (verbi gratia) poteſt intelligi ſine doctrina definitionis: doctrina verò definitionis, dependet ex doctrina cauſarum vel aliorum primorum argumentorum. Diuiditur argumentum primum in ſimplex & comparatum: Simplex verò, quod abſolutæ conſiderationis eſt, quòd neque par, neque impar, neque ſimile, neque diſſimile conſideretur. Simplex deinde diuiditur in conſentaneum & diſſentaneum: Diſſentaneum autem in oppoſitis iam erat ab Ariſtotele ſignificatum: conſentaneum è regione facile fuit animaduertere, quod cum re conueniret: vt ex affirmato conſentaneo, conſentaneum affirmaretur, è negato negaretur. Primi conſentanei differentiæ ſunt è 7. cap. 1. Poſteriorum. vbi Ariſtoteles facit homogenea* ἁπλῶς ἢ πῇ, *abſolutè aut quodammodo.*

CAP. III. DE EFFICIENTE *procreante & conſeruante.*

CAuſſa, eſt cuius vi res eſt. Itaq; primus hic locus inuentionis, fons eſt omnis ſcientiæ, ſciríque demum creditur, cuius cauſſa teneatur: vt meritò dicatur à Poeta,

Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſſas.

Cauſſa, eſt efficiens & materia, aut forma & finis. Efficiens, eſt cauſſa à qua res eſt: cuius etſi vera genera nulla ſint, vbertas tamen permagna modis quibuſdam diſtinguitur. primò, quòd procreet, aut tueatur. Ouid. 1. de Remed.

Ergo vbi viſus eris noſtra medicabilis arte,
Fac monitis fugias otia prima meis.
Hæc vt ames, faciunt, hæc quæ fecere, tuentur:
Hæc ſunt iucundi cauſſa cibusq́; mali.

Sic pater & mater procreant, nutrix tuetur. 4. Aeneid.

Nō tibi diua parēs generis, nec Dardanus author,
Perfide, ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus, hyrcanæque admorunt vbera tigres.

Sic Romulus conditor Romanæ vrbis, reges deinde reliqui, Conſules, Imperatores, tutores, conſeruatores fuere.

Cauſſa eſt] *Cauſſa definitur generaliter, cuius vi res eſt: αἰτία καὶ αἴτιον Græcè dicitur: & aliquando generaliter,*

quoduis argumentum, cauſſæ nomine ſignificatur, propriè verò & ſpecialiter hæc probatio. Significatur autem cauſſa frequenter nominibus ἀρχῆς, στοιχείου, φύσεως, οὐσίας: principij, elementi, naturæ, eſſentiæ: ſed duobus poſtremis etiam res tota ſuis cauſsis conſtituta ſignificatur, vt docetur quinto Philoſophiæ: ſed ἀρχῆς καὶ αἰτίου eadem & vna ſignificatio eſt, quia ſe inuicem conſequantur, vt eſt 2. cap. 4. Philoſophiæ: Cauſſa verò, primus Dialecticæ inuentionis locus eſt, vnde omnis ſcientiæ humanæ ſolida conſtansq; cognitio demonſtratioq; depromitur: tum enim verè propriéque ſcire iudicamur, cum rei cauſſam, propter quam res eſt, & propriam ſcimus: Sic Ariſtoteles τοῦ ἐπίστασθαι καὶ ἐπιστήμης nomen definit in Poſterioribus 2. cap. lib. 1. & infinitè cæteris deinde libris repetiuit: tametſi ſcientia cuiuſcunque rei ſit, æternæ an caducæ, nihil ad logicam cauſſarum topicam communem rerum omnium & generalem intereſt: tum enim vera ſcientia tenetur, cùm eius cauſſæ tenentur: ideoq; quacunque in arte vel genere verſeris, præcipuum inuentionis finem adeptus ſis, cùm cauſſas peruideris: tamen quia præſtantior æternarum rerum ſcientia ſit, quàm caducarum, ſcientiæ quoque nomen illic habetur præcipuum. Ergo memineris ab Ariſtotele ſcientiam definiri ex cauſsis æternis ac proprijs, propter quas res ſit: eamq; ſcientiam dici ab eo διότι καὶ διὰ τί, quamobrem & propter quid: ſecus è cæteris cauſsis, vel quibuſuis alijs argumentis, ſcientiam quandam ſecundariam gigni, eamq; dici ὅτι, quia. Vna verò cauſſarum categoria, vt princeps eſt in argumentis, ſic per vniuerſam Ariſtotelis bibliothecam tautologias profuſiſsimas habuit: vt hic Ariſtoteleæ agriculturæ ſtudio ſingulari ſit opus: eſt enim cauſſarum velut oceanus in omnes partes effuſus, in analytica, topica, phyſica, philoſophica, nec vlla omnino in parte Logicæ grauiùs in legem καθόλου πρῶτον peccatum eſt: Doctrina generalis tractatur totis ferè Poſterioribus Analyticis, ſed præcipuè 11. 12. 13. 17. capitibus: eadem tractatur in totis Topicis, eademq; totis duobus primis libris Phyſicæ, eadem primis primorum de animalium ortu & partibus librorum capitibus,

eadem totis duobus primæ Philoſophiæ libris, vt fermè ſex libri in vnius cauſſæ argumento toties iterato ſint conſumpti. Tot librorum materies P. Ramo in hoc cauſſarum capite redigenda, & ad leges Ariſtotelis dirigenda & conformanda proponitur: itaque deinceps apparebit, quomodo falce & ſecuri, cæteriſq; georgicis illis Ariſtotelis organis vſus ſit.

Felix] Locus eſt 2. Georgicωn, de cauſsis phyſicis: hic autem ad Logicam laudem cauſſarum generaliter intelligitur, quale eſt illud Perſij,

Diſcite nunc miſeri, & cauſſas cognoſcite rerum.

Cauſſa, eſt efficiens] Partitio cauſſarum in Ariſtotelis philoſophia varia eſt, nunc in genera quatuor, efficientem, materiam, formam, finem: nunc in modos varios, ſingularem, vniuerſalem, ſimplicem, cõpoſitam, actu, potentia, priorẽ, poſteriorem, propinquiorem, remotiorem, per ſe, per accidens, vt videbis 2. phyſico, & in philoſophia 2. cap. 5 li. Sed harum minutiorum partitionum nulla valde Ariſtoteli placuit: quatuor genera, efficientem, materiam, formam, finem præcipuè probauit, & eadem P. Ramus eſt amplexatus, naturaq; priora præpoſuit, poſtpoſuit poſteriora. Nam ſi efficiens ſit & materia, non protinus erit forma & finis: ſed contrà ſi forma ſit & finis, cæteras cauſſas neceſſe eſt anteceſsiſſe: ac cùm dicitur primò cogitari finem, ſanè dicitur primò rem cogitari, fine quippè definitam: neque argumentum, id eſt finem eſſe natura priorem cæteris cauſsis. Definitio Ariſtotelis de natura priore, alia in Categorijs. Ariſtoteles in Phil. 3. cap. 1. & 2. cap. 3. lib. rectè ait de cauſsis efficientem fini oppoſitam eſſe, quia efficiens ſit prima, finis vltima. Ergo hæc de ordine cauſſarum, quas P. Ramus bifariam nominibus quatuor in genera duo partitur: quomodo Ariſtoteles interdum genus vnum exprimit per ſpecies duas, vt in Categorijs ἕξις καὶ διάθεσις, δύναμις καὶ ἀδυναμία: habitus & diſpoſitio, potentia & impotentia: Hoc autem commune ferè eſt efficienti & materiæ, quòd tempore antecedãt effectũ: neq; tamen id eſt perpetuum: ignis enim ſemper vrit, neq; ideo

hic

hic efficiens antecedit effectum. Quicquid ſit, hæ duæ cauſſæ omnino commune neſcio quid habent. Cicero in Topicis, cauſſarum genera duo facit, vnum quod vi ſua efficit, vt ignis accendit: alterum ſine quo effici non poteſt, vt locus, tempus, materia, ferramenta. Eandem partitionem ſequitur in Partitionibus: & conficientes alias fecit abſolutas, alias adiuuantes: addit etiam conficientes, quæ propter principium aut propter exitum agant: in quibus finem complectitur. Ita vno efficientis nomine cauſſas omnes complectitur, ſicut vno effecti nomine, quicquid è cauſsis exiſtit. Sed genera melius diſtinguētur in efficiente, materia, forma, fine. Primo quòd] De hac cauſſa, Platonis locus in Philebo his verbis eſt: Soc. Sed vide, an tibi neceſſarium eſſe videatur, omnia quæ fiunt, per aliquam cauſſam fieri. Pro. Mihi quidem, quomodo enim abſque ea fierent? Sic in Hippia maiore. So. Atqui (ait) cauſſa ò Hippia, & id cuius cauſſa, ipſa cauſſa eſt, nónne aliud eſt? nec vtique cauſſæ cauſſa fuerit. Sic verò conſidera, nónne cauſſam, id quod aliquid efficeret, eſſe conſtitit? Hippi. Conſtitit. So. Ab efficiente verò non aliud fit, quàm quod efficitur, non autem efficiens. hæc ille. Cauſſa efficiens ab Ariſtotele definitur tertio capite primi Philoſophiæ ἀρχὴ κινήσεως, principium motus: & 3. cap. ſecundi Phyſici, ἀρχὴ κινήσεως καὶ ςάσεως ἢ ἠρεμίσεως, principium motus & ſtatus ſeu quietis: appellaturq́; ἄιτιον, τὸ ποιοῦν καὶ ποιητικὸν καὶ γεννητικόν. Atque huius cauſſæ topicum Ariſtoteles in primis ſibi contra veteres aſſumpſit, à quibus impolitiùs & horridiùs expoſitum, & quidem magis à veritate ipſa coactis, quàm ductis vlla arte: Itaque ait in Philoſophia 4. cap. primi libri. Obſcurè tamen nec quicquam apertè: ſed vt in pugnis inexercitati pugiles faciunt: Etenim illi huc & illuc impulſi, egregias plagas frequenter imponunt, ſed neque hi arte, neque illi omnino videntur ſentire, quæ dicant. Sic igitur Ariſtotcles de efficiente, veterum philoſophorum in logicis inſcientiam coarguit, laudemq́; doctrinæ huius ſibi attribuit, vt intelligamus ex iſto laudis amore, quanti Ariſtoteles Topicū generis huius fecerit. Et certè efficientis vbertatem varijs nominibus

tibus in Philoſophia propoſuit, quæ P. Ramus non ideò ſubduxit, quòd hic vlla vera genera efficiendi ſtatueret, ſed, quòd vſum doctrinæ ſperaret hinc illuſtriorem futurum. Efficientem verò, ſi tempore præcedat, cenſet Ariſtoteles ἀσυλλόγιστον, vt eſt 12. cap. 2. Poſt. Poteſt tamen aliquo ſyllogiſmi genere nō tantùm ex efficiente, ſed ex argumento quolibet concludi. Efficientis autem partitio eſt prima illa quædam, quòd efficiens alia procreet, alia tueatur & conſeruet: quam Ariſtoteles obſcuriùs attigit in Philoſophia 1. cap. 5. libri. Principium aliud quidem vnde ſit primùm, cùm tamen non inſit, & inde primùm motus ſolet inchoari, aut mutatio: vt liberi à patre & matre, & pugna à conuitio: Aliud verò, cuius conſilio mouentur ea quæ mouentur, & mutantur ea quæ mutantur, vt ſunt ciuitatum magiſtratus & potentiæ & regna & tyrannides. Hic Ariſtoteles notat cauſſas primò procreantes, vt patres ſunt & matres: deinde conſeruantes, vt magiſtratus & principes, ſunt conſeruatores imperiorum, regnorum, ciuitatum: ſed addit illas cauſſas exteriores, & has conſilio agere: quæ duæ efficiendi differentiæ diuerſæ ſunt & diſsimilis generis, nec benè oppoſitæ: exteriores autem cauſſæ, ſunt, efficiens & finis: interiores autem & conſtituentes rem, materia & forma: Item aliæ agunt conſilio & deliberatione, aliæ minimè. Sed hæc vtraque partitio nō valde Logica eſt, neque enim entis & non entis, vt omnia Logica eſſe debent, ideòque de loco Ariſtotelis illo, quod erat communius, λογικώτερον, P. Ramus aſſumpſit. Conſeruare verò, eſt efficere, ſed adiuuando addendoq; toti particulam aliquā, vt in Officijs Cicero docet gloriam in Repub. comparari amore, gratia, fauore ciuium & opinione virtutis, eandemq; rebus iiſdem conſeruari: vt hinc appareat, procreare & conſeruare, non eſſe vera genera efficiendi: ſed hoc ipſum, conſeruare, eſſe quoque quoddam procreare: ſed in aliqua totius particula. Tribus exemplis declaratur prima differentia efficientis: Primum eſt Ouidij de Remedio amoris, quod primum eſt, præoccupare, ne amor adueniat: Secundum eſt, admiſſi amoris cauſſas efficientes expellere, quæ in otio præcipuè ſunt & procreantes

& con

& conſeruantes : Itaque *poëta demonſtrationem problematis tanquam geometricam hic adhibet :* Tolle *cauſſas (ait) ſuſtuleris effectum, itaque etiam mox ſubdit,*

Otia ſi tollas, periêre Cupidinis arcus,
Contemptæq; iacent, & ſine luce faces.

Non tibi] *Cùm Dido Aeneam neque religione coniugalis fidei, neque precibus vllis mouere ac retinere poſſet, ijs probris eum inſectatur : primùm remouendo cauſſas procreantes, tanquam falſas, quòd neque Venus ſit eius mater, neque Anchiſes pater : denique tanquam veras ſubijciendo, quòd Caucaſus ſit ei pater, duræ cautes pro matre, nutrix tigris hyrcana.*

Romulus] *Romulus primus Romam condidit, deinde ſex reges, tum varij Conſules auxêre, denique imperatores aliquot ſecula retinuere.*

CAP. IIII. DE EFFICIENTE *ſola & cum alijs.*

SEcundò, cauſſa efficiens ſola efficit, aut cum alijs : earumq́; omnium ſæpè alia principalis, alia adiuuans & miniſtra. 9. Aeneid. Niſus auocat ab Euryalo in ſe factæ cædis & culpam & pœnam, quia ſolus author fuerit.

Meme adſum, qui feci : in me conuertite ferrum,
O Rutuli : mea fraus omnis. nihil iſte nec auſus,
Nec potuit. ------

Solitaria cauſſa cum pleriſque & principalibus, & ſocijs, pro Marcello variè ,, adhibetur : Nam bellicas (ait orator) lau- ,, des ſolent quidam extenuare verbis, eaſq́; detra-

detrahere ducibus, communicare cũ multis, ne propriæ ſint imperatorum. Et certè in armis, militum virtus, locorum opportunitas, ſociorum auxilia, claſſes, commeatus multum iuuant: maximam verò partem, quaſi ſuo iure, fortuna ſibi vendicat, & quicquid eſt proſperè geſtum, id penè omne ducit ſuum. At verò huius gloriæ, Cæſar, quam es paulò antè adeptus, ſociũ habes neminem. totũ hoc quantumcunque eſt (quod certè maximum eſt) totum, inquam, eſt tuũ: nihil tibi ex iſta laude centurio, nihil præfectus, nihil cohors, nihil turma decerpit: quinetiam illa ipſa rerum humanarum domina fortuna, in iſtius ſe ſocietatem gloriæ nõ offert. tibi cedit, tuã eſſe totam ac proprã fatetur. Inſtrumenta etiã in cauſsis adiuuãtibus cõnumerantur. quo argumẽto impius Epicureus diſputat mundũ nunquã eſſe factũ, 1. de Nat. Quibus enim (ait) oculis animi intueri potuit veſter Plato fabricã illam tanti operis, qua cõſtrui à Deo atq; ædificari mundũ facit? quæ molitio? quæ ferramenta? qui vectes? quæ machinæ? qui miniſtri tanti operis fuerunt?

Secundò cauſſ.] *Partitio altera efficientis, in ſolam & conficientem: quarum vna plerunque ſit principalis, vel quæ ſint adiuuantes, vt eſt in Platone & Ariſtotele. In primis (ait „ hoſpes in Politico) duas artes in omnibus quæ fiunt, conſidere„ mus.* Soc. *Quas?* Hoſp. *τὴν μὲν γενέσεως συναίτιον, τὴν δ' αὐ„ τὴν αἰτίαν: vnam quidem generationis concauſſam, alteram „ verò cauſſam.* Soc. *Quomodo?* Hoſp. *Quæcunque rem ipſam nõ „ efficiunt, ſed efficientibus adiumenta ſuppeditant: quibuſq; ab„ ſentibus nunquam earum vnica opus inſtitutum perficeretur, „ has ξυναιτίους, id eſt adiuuantes: opus autem ipſum perfici„ entes, αἰτίας, cauſſas appellamus.* So. *Conſentaneum id quidẽ. hæc Plato. Cauſſa igitur huiuſmodi, Græcis eſt συναίτιον. quo verbo, quinto capite quinti Philoſophiæ Ariſtoteles etiam vtitur. Et capite ſecundo libri ſecundi Phyſicorum, facit artium alias ἀρχιτεκτονικὰς, id eſt principes & imperantes, alias ποιητικὰς, id eſt effectrices & miniſtras: vt gubernator, princeps eſt cauſſa nauigationis: nautæ & remiges, miniſtri. Sic in Fato Tullius appellat cauſſas principales, & adiuuantes. Illa autem cauſſa principalis, plerunque pro abſoluta vſurpatur: vt cùm dicimus ab Alexandro Magno victos eſſe Perſas, à Scipione Carthaginienſes, à Cæſare Gallos: Hæc autem partitio ſecunda, tribus exemplis illuſtratur.*

Meme] *Primum exemplum eſt cauſſæ ſolius efficientis. Meme, interficite, intelligitur: vt ſit vox incredibili dolore propter amicum affecti: Cùm autem Niſus & Euryalus multis Rutulis cæſis & ſpoliatis, à Volſcente hoſte in ſylua premerentur, Niſus elapſus, vt Euryalum captum & deprehenſum animaduertit, rediit ad hoſtem, & ſe ſolum authorem factæ cædis confirmauit, vt pro amico moreretur.*

Bellicas] *Exemplum ſecundum eſt de vtroque genere efficientis: Continet autem diſſimilitudinem rerum bellicarum & clementiæ Cæſaris: cuius vtraque pars ex cauſſis efficientibus illuſtratur: In priore, quæ protaſis appellatur, ſex ſunt adiuuãtes cauſſæ, miles, locus, ſocius, claſſis, commeatus, fortuna, quæ Cæſari victoriam comparant: in poſteriore, vnica eſt cauſſa abſo-*

abſoluta,quòd Cæſar ſolus author ſit ſuæ clementiæ: eaq́; amplificatur ex remotione aliarum cauſſarum adiuuantium, numero quinque,centurionis, præfecti,cohortis,turmæ,fortunæ.

Quibus enim] *Tertium exemplum eſt de inſtrumentis, cauſsis nempe adiuuantibus. Velleius Epicureius irridet deum Platonis, à quo negat mundum eſſe conſtructum & ædificatū: Argumentum Velleij, eſt ex remotione cauſſarum adiuuantium, ad eleuandam diuinam mundi fabricam: Deus non adhibuit ferramenta, vectes, machinas, miniſtros: non potuit igitur hunc mundum ædificare. Quæ concluſio falſa & impia eſt, quia Deus non eguit his: ſolo enim nutu & verbo mundum condidit.*

CAP. V. DE EFFICIENTE *per ſe & per accidens.*

TErtiò, cauſſa efficiens per ſe efficit, aut per accidēs. Per ſe, quæ ſua facultate efficit, vt quæ natura vel conſilio faciunt. Ventorum naturalis efficientia eſt primo Aeneid.

Incubuêre mari, totumq́; à ſedibus imis,
Vnà Eurusq́; , Notusq́; ruunt, creberq́; procellis
Africus, & vaſtos tollunt ad littora fluctus.

Conſilij exemplum eſt Ciceronis de ſe confeſſio: Suſcepto bello, Cæſar, geſto etiam magna ex parte, nulla vi coactus, iudicio meo ac voluntate ad ea arma profectus ſum, quæ erant ſumpta contra te. Per accidens efficit cauſſa, quæ externa facultate efficit, vt in his quæ fiunt neceſsitate

vel fortuna: neceſsitate, cùm efficiens vi cogitur ad effectum: qualis eſt Pompeianorum excuſatio: At mihi quidem (ait) ſi proprium & verũ nomen noſtri mali quæratur, fatalis quædam calamitas incidiſſe videtur, & improuidas hominum mentes occupauiſſe, vt nemo mirari debeat, humana conſilia, diuina neceſsitate eſſe ſuperata. Fortuna, eſt cauſſa per accidẽs, quando præter efficientis ſcopum, aliquid accidit. Sic caſu fortuito, ait Tullius 3. de Nat. Deor. Phæreo Iaſoni profuit hoſtis, qui gladio vomicam eius aperuit, quam ſanare medici non poterant. In hoc genere cauſſarum, imprudentia connumerari ſolet. Ouid. 2. Triſt.

Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita culpa mihi eſt?
Inſcius Actæon vidit ſine veſte Dianam:
Præda ſuis canibus nec minùs ille fuit.
Scilicet in ſuperis etiam fortuna luenda eſt:
Nec veniam, læſo numine, caſus habet.

Hinc ſumitur deprecatio: qualis eſt pro Ligario: Ignoſce, pater, errauit, lapſus eſt, non putauit: ſi vnquam poſthac. Et paulò pòſt: Erraui, temerè feci, pœnitet, ad clementiam tuam confugio, delicti veniam

peto,

pecto, vt ignoſcas, oro. Fortunæ autem nomē, ignoratio cauſſarum cōfinxit: cùm enim aliquid præter conſilium ſpemque contigerit, fortuna vulgò dicitur. nec inſcitè Iuuenalis,

Nullum numen abeſt, ſi ſit prudentia: ſed te
Nos facimus fortuna, deam, cœlóque locamus.

Tertiò, cauſſa] *Partitio iſta tertia minùs multò Logica eſt, quàm ſuperiores, & altero membro adiunctum apertè ſignificat: vt potiùs adiunctum, quàm efficiens, dicenda videatur: tamen appellatur efficiens, & à philoſophis ita proponitur: & quædam vis efficiendi permiſta eſt: Itaque ad vſum, P. Ramus retinuit, dum accuratiùs aliquid occurreret. Ariſtoteles autem 11. cap. 2. Poſteriorum vocat illud per ſe, καθ' αὑτὸ: aliquando, vt 7. cap. 1. Phyſ. κατὰ τὴν οὐσίαν, & 5. cap. 2. Phyſici, efficientis per ſe facit φύσιν καὶ ὁρμὴν ἢ προαίρεσιν, naturam & appetitum vel conſilium. Idem in Ethicis ad Nicomachum 3. lib. Cauſſæ enim videntur eſſe natura & neceſſitas & fortuna & mens: in efficiente verò per ſe P. Ramus comprehendit τὸν νοῦν καὶ τὴν φύσιν: at ἀνάγκην καὶ τύχην comprehendit in efficiente per accidens.*

Incubuere] *Aeolus oratione & precibus Iunonis adductus, ventos ex antro emittit in mare ad vexandas naues Troianorum. hæc igitur eſt ſubitæ tempeſtatis deſcriptio ex ventis, cauſſis efficientibus: vbi ad incredibilem quandam tempeſtatē explicandā, finxit poeta, quod natura non ferebat, ventos contrarios ſimul flare, vt Seneca ait in naturalibus quæſtionibus. quod figmentū ex Homeri li. 5. Odyſſeæ imitatus eſt Virgilius.*

Suſcepto] *Ad augendam Cæſarianæ clementiæ laudem, & ad cauſſæ vtilitatem, confitetur orator ſeſe conſultò ac liberè arma contra Cæſarem ſuſcepiſſe.*

Per accidens] *Verbum συμβεβηκὸς, accidens, Ariſtoteli in Philoſ. 3. ca. 5. lib. & 2. ca. 6. li. & 7. ca. 11. lib. ſignificat quid-*

dam αὐτόματον, ἀόριστον, ἄπειρον, ἄτακτον, Fortuitum, incertum, infinitum, inordinatum. Itaque & id propriè ad locum adiunctorum pertinet, quatenus illam ſignificat accidētiam: ſed tamen efficientia hic etiam quædam exprimitur.

Neceſsitate] *11. cap. 2. Poſter. appellatur ἀνάγκη βίαια, neceſsitas violenta: ea verò, vt eſt in Philo. 5. cap. 5. παρὰ τὴν ὁρμὴν καὶ προαίρεσιν, contra voluntatem & conſilium impedit & prohibet: Sic enim hic accipitur, non pro eo quod perpetuū ſit atque æternum, ſed pro violentia: vt neceſsitas & violentia iam ſit hic idem: Violentum ſiquidem, neceſſarium dicitur: & ideo moleſtum, quemadmodum & Euenus inquit:*

πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ᾽ ἀνιαρὸν ἔφυ.

Omne namque neceſſarium, res violenta eſt.

Et violentia, neceſsitas eſt quædam, quemadmodum & Sophocles ait:

Ἀλλ᾽ ἡ βία με ταῦτ᾽ ἀναγκάζει ποιεῖν.

Sed violentia me neceſſariò hæc cogit facere.

Ac videtur neceſsitas ἀμετάπειστόν τι εἶναι ὀρθῶς, indiſſuaſibile quiddam eſſe, & rectè: id enim contrarium eſt τῇ κατὰ τὴν προαίρεσιν κινήσει καὶ κατὰ τὸν λογισμὸν, conſilij & rationis affectioni. Hæc illic Ariſtoteles.

Pompeianorum] *Excuſat orator Pompeianos ad bellum ciuile contra Cæſarem, veluti neceſsitate fatali impulſos, hæc Græcis εἱμαρμένη dicitur, cùm res aliter fieri non poteſt, atque à Deo conſtitutum eſt intra fatalem continuationem ordinis ſempiterni.*

Fortuna] *Ariſtoteles 5. & 6. cap. 2. Phyſici, τύχην καὶ αὐτόματον, fortunam & caſum in efficientibus comprehendit: tametſi & ibidem, & in Philoſophia 7. cap. 11. τύχην ſtatuit in ijs, quæ conſilio aguntur: αὐτόματον, in omnibus: Ideoq́; in pueris, beſtijs, lapidibus, non dici εὐτυχίαν καὶ δυστυχίαν, bonam aut malam fortunam, niſi καθ᾽ ὁμοιότητα, ſecundum ſimilitudinem: vt Protarchus dicebat λίθους εὐτυχεῖς, lapides fortunatos eſſe, vnde fiebant altaria, quia colerentur: αὐτόματον, veluti τὸ αὐτὸ μάτην, ipſum fruſtra dicitur. At Ariſtoteles &*

fortu-

fortunam, & caſum pro eodē promiſcuè ſæpè aliàs accipit, quo modo & P. Ramus accepit. Athenienſis apud Platonem diſputat, res hominum in caſu poſitas eſſe: & τύχην ſic generaliter accipit libro quarto de legibus: At verò licet hoc quoque rectè affirmare in his ipſis. Clin. Quidnam? Athen. Quòd Deus quidem omnia, ſecundùm autem Deum, τύχη καὶ καιρὸς, fortuna & occaſio res hominum gubernent.

Phæreo] *Phalereo vulnus, ſalutaris curatio fuit, qui vt Plin. libro 7. author eſt, iam deploratus à medicis vomicæ morbo, cū mortem in acie quæreret, vulnerato pectore, medicinam inuenit ex hoſte. hoſtis igitur, curationis fortuita cauſſa fuit: nō enim ſanare inimicum volebat, ſed necare: Cicero lib. 3. de Natura Deorum, non Phalereum, vt Plinius, ſed Phæreum Iaſonem nominat. Tale eſt de piſcatoribus Mileſijs exemplum, qui cùm piſcium capiendorum cauſſa, retia in mare demiſiſſent, aureum tripodē ceperunt. piſcatio ipſa fuit cauſſa capti tripodis, ſed fortuita, quia talis euentus, neq; propoſitus, neque prouiſus fuerat.*

Ouidius] *Excuſat Ouidius culpā ſuam, ob cauſam, quòd aliquid fortuitò viderit, quo Auguſtus Cæſar iratus eſt illi: commemoratq; ſimilem caſum Actæonis, qui cùm in monte Gargaphiæ, feras perſequens, nudam in fonte Dianam aſpexiſſet, ſubitò ab ea in ceruum conuerſus, & à ſuis canibus dilaniatus eſt.*

Hinc ſumitur] *Cicero fingit per proſopopœiam, filium aliquem imprudentia lapſum, & idcirco veniam facti ſui à patre deprecantem, tanquam non ſponte, ſed fortuito aliquo caſu deliquerit.*

Fortuna] *Fortuna, eſt ibidem Ariſtoteli quiddam παράλογον, ἀόριστον, ἀβέβαιον, ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ ἄδηλον, improuidum, incertum, dubium, humano iudicio ambiguum: eiúſque efficientiam ignoratio cauſſarum confinxit. Fortunæ enim, nullius per ſe cauſſa eſt, ſed euentus, quem fortuitum dicimus, cauſſa quædam certa eſt, licet humanæ menti ignota: ὡς θεῖόν τι οὖσα καὶ δαιμονιώτερον, vt diuinum quiddam & beatum, vt eſt 4. cap. 2. Phyſici.*

Non inſcitè Iuuenalis] *Si intelligimus rerum cauſſas, videmus omnia diuino conſilio & prudentia regi & gubernari: ſed quia eas frequenter ignoramus, ideò fortunæ locum tribuimus, deamq́; vocamus: Sic Academici interdum Deum appellant, Fortunam, quòd multa efficiat improuiſa & inopinata nobis, propter obſcuritatem ignorationemq́; cauſſarum, vt ait Cicero primo Academico.*

CAP. VI. DE MATERIA.

MAteria, eſt cauſſa, ex qua res eſt. hoc argumento ficto apud Ouidiũ ſecũdo Metamorphoſεωs, Solis domus auro, pyropo, ebore, argento componitur:

Regia Solis erat ſublimibus alta columnis,
Clara, micante auro, flammaſq́; imitante pyropo.
Cuius ebur nitidum faſtigia ſumma tegebat:
Argenti bifores radiabant lumine valuæ.

« Cæſ. 1. bell. ciuil. Imperat militibus Cæſar, vt naues faciãt, cuius generis eũ ſuperioribus ánnis vſus Britanniæ docuerat: carinæ primùm ac ſtatumina ex leui materia fiebant, reliquum corpus nauium viminibus contextum, corijs integebatur.

Materia] *Materia ſic definitur ab Ariſtotele 3. ca. 2. Phyſic.* ἐξ οὗ γίγνεταί τι ἐνυπάρχοντος, *ex quo fit aliquid, cùm inſit: appellatur propriè ab Ariſtotele* ὕλη, *materia: aliquando* ἀνάγκη, *neceßitas, quòd ea neceſſariò concludatur, non abſoluta quidem neceßitate, ſed* ἐξ ὑποθέσεως. *quia ſi res ſit, materiam eſſe neceſſe eſt: appellatur etiam interdum* ὑποκείμενον, *ſubiectum, ſed minùs propriè. Vt autem tota Dialectica eſt entis & non entis, ſic locus materiæ Dialecticæ intel-*

ligendus eſt, non ſolùm de materia phyſica & ſenſili: Nam *artium mente conceptarum materiam, præcepta dicimus. at in animo corporeum & ſenſile nihil eſt, quomodo* Ariſtoteles *ait in* Philoſophia *quinto & ſexto capitibus libri primi, à primis philoſophis* ὕλην σωματικὴν, *materiam corpoream, à* Pythagora *&* Platone ἀσώματον, *incorpoream conſtitui: & rurſus ibidem decimo ſeptimi, item ſexto octaui, duplicem eſſe* ὕλην, τὴν μὲν αἰσθητὴν, τὴν δὲ νοητὴν, *materiam aliam quidem ſenſilem, aliam intelligibilem.* Et *omnino ait ſecundo quarti, & tertio vndecimi* Philoſophiæ, ἅτινα, *ſicut oppoſita & comparata, eſſe* τοῦ ὄντος πρώτας διαφορὰς, εἴδη καὶ καθ' αὑτὰ πάθη, *entis primas differentias & ſpecies & affectiones per ſe: idemq́; de omnibus* Dialecticæ *locis omnino dicendum, vt eſt octauo capite primi* Elenchorum, οὗτοι γὰρ κοινοὶ πρὸς ἅπασαν τέχνην καὶ δύναμιν, *hi nanque communes ſunt ad omnē artem & facultatem.* Ergo *materiæ cōſideratio phyſicis artibus multò cōmunior & generalior eſt: quod paulò diligētiùs admonendum* P. Ramus *cenſuit, ne quis huius loci ſenſum ad res corporeas ſolùm, & manibus tractabiles attinere exiſtimaret:* Atque *hic ad laudem præſentis de materia topici, iudicium* Ariſtotelis *animaduertendum eſt, qui maiore ſtudio poſſeſſionem huius doctrinæ affectauit, quàm auarus quiſquam pecuniam vllam concupiuit.* Antea *in doctrina efficientis cauſſæ, veteres philoſophos inexercitatis pugilibus & apalæſtris comparauit: in conſtituenda autem materiæ doctrina appellat* ἀγροικοτέρους, *id eſt agreſtiores, & puerorum in cunis balbutientium perſimiles.* Materies *verò efficientem ſequi debet: ab hac enim ſæpè efficitur, aut certè dolatur ac præparatur, vt eſt 2. cap. 2.* Phyſici. ἐπεὶ καὶ ποιοῦσιν αἱ τέχναι τὴν ὕλην, αἱ μὲν ἁπλῶς, αἱ δὲ εὐεργόν, *quoniam etiam faciunt artes materiam, aliæ quidem omninò, aliæ verò aptiorem. vt ſecunda hæc cauſſa, ſit velut effectus quidam primæ.* Atque *hanc ſpeciem cauſſæ* Ariſtoteles *12. cap. 2.* Poſter. *multò iuſtiùs* ἀσυλλόγιστον *facit quàm efficientem:* Attamen *per materiam de effecto poteſt aliquid ſyllogiſmo concludi.*

Regia Solis] *Exemplum fictum eſt, non verum: ideóque τοῦ μὴ ὄντος, & materiam claram ac pellucidam auri, argenti, eboris, pyropi vſurpat, ad fontem omnis claritatis & lucis arguendum. Forma etiam quædam hic attingitur è columnis, foribus, tecto.*

Cæſar] *Cæſar ad Ilerdam in Hiſpania premebatur ab Afranianis, cùm intra flumina Sicorim & Cingam caſtrametatus eſſet, nec pontem haberet: has igitur perfectas naues carris iunctis deuehit noctu millia paſſuum à caſtris viginti duo, militesq́; his nauibus flumen tranſportat, & difficultate ſeſe expedit.*

Materia etiam Latinè ſpeciem materiæ ſignificat, ligna nempe, quibus ædificantur naues, ædes: quomodo & ὕλη ſignificat Græcè ſyluam. Nauis igitur è lignis, viminibus, coriȷs, id eſt materia ſua, arguitur & explicatur.

CAP. VII. DE FORMA.

CAuſſæ primum genus eiuſmodi eſt in efficiente & materia: ſecundum ſequitur in forma & fine. Forma, eſt cauſſa per quam res eſt id quod eſt: ideóque hinc à cæteris rebus diſtinguitur: & forma ſimul cum re ipſa ingeneratur: Anima rationalis, eſt forma hominis: quia per eã homo eſt homo, & diſtinguitur à cæteris omnibus naturis: Geometricarum figurarum in triangulis, quadrangulis ſua forma eſt: Phyſicarum, cæli, terræ, arborum, piſcium ſua forma eſt, vnde præcipua rerum vt natura

natura eſt,ſic erit explicatio, ſi poſsit inueniri, vt in artificioſis rebus faciliùs occurret. Cæſ.7. Muri autē omnes Gallici hac ferè forma ſunt. trabes directæ perpetuæ in longitudinē, paribus interuallis diſtantes inter ſe binos pedes in ſolo collocātur: hæ reuinciuntur introrſus, & multo aggere veſtiuntur: ea autem quę diximus interualla, grandibus in fronte ſaxis effarciuntur. his collocatis & coagmentatis, alius inſuper ordo adijcitur, vt idem illud interuallum ſeruetur, neque inter ſe cōtingant trabes, ſed paribus intermiſſæ ſpatijs, ſingulæ ſingulis ſaxis interiectis arctè contineātur. ſic deinceps omne opus contexitur, dum iuſta muri altitudo expleatur. hoc cùm in ſpeciem varietatemq; opus deforme non aſt, alternis trabibus ac ſaxis, quæ rectis lineis ſuos ordines ſeruant: tū ad vtilitatem & defenſionem vrbium, ſummam habet opportunitatem, quod & ab incendio lapis, & ab ariete materia defendit: quæ perpetuis trabibus pedes quadragenos plerūque introrſus reuincta, neque perrumpi, neque diſtrahi poteſt. Sic forma Virgiliani portus explicatur Aeneidos primo:

Eſt in ſeceſſu longo locus: inſula, portum
Efficit obiectu laterum: quibus omnis ab alto
Frangitur, inque ſinus ſcindit ſeſe vnda reductos.
Hinc atq; hinc vaſtæ rupes, geminiq; minantur
In cælum ſcopuli: quorum ſub vertice, latè
Aequora tuta ſilent: tum ſyluis ſcena coruſcis
Deſuper, horrentiq; atrum nemus imminet vmbra.
Fronte ſub aduerſa ſcopulis pendentibus antrum:
Intus aquæ dulces, viuoq; ſedilia ſaxo,
Nympharum domus. hic feſſas non vincula naues
Vlla tenent: vnco non alligat ancora morſu.

Forma] *Duæ reliquæ ſpecies cauſſarum, commune genus vnum habent, ſed quod reuera ſit, nondum diſtinguere P. Ramus potuit. Forma definitur generaliter, non quidem phyſica illa tantùm, quæ corporearũ rerum & materiarum ſit: Nam forma logica, vt materia, rerum omnium communis eſt, qua nempe res eſt id quod eſt: vnde etiam fit, vt à cæteris rebus differat. Formæ præcipua vtilitas eſt vnica, rem formare: vnde diſtinctio à cæteris rebus ſequitur: hæc vtilitas duplex proponitur* 14. *cap.* 1. Topici: καὶ πρὸς τὸ γνωρίζειν τί ἐστιν ἕκαστον, & *ad cognoſcendum quid eſt vnumquodque, & ad rationem* ταὐτοῦ καὶ ἑτέρου, *eiuſdem & diuerſi: Priore ratione deſcribitur* τὸ τί ἦν εἶναι, *quod quid erat eſſe, vt* 11. *cap.* 1. *Poſt.* λόγος τῆς οὐσίας, *ratio eſſentiæ, vt* 1. *ca.* 1. *de ortu Animaliũ:* οὐσία τοῦ πράγματος, *eſſẽtia rei, vt* 7. *c.* 1. *Philoſ.* λόγος εἰδικὸς καὶ οὐσιώδης, *ratio ſpecifica & eſſẽtialis, vt* 4. *c.* 4. *lib. Philoſ.* εἰδοποιὸς, συμπληρωτικὸς, συστατικὸς, *ſpecifica, cõpletiua, cõſtitutiua, vt apud Porphyriũ: Appellatur verò etiam* μορφὴ καὶ λόγος, *forma & ratio perſæpe: interdũ etiã* εἶδος καὶ παράδειγμα, *ſpecies & exemplar, vt* 2. *c.* 5. *Philoſ. Rationis ſecundæ vtilitas deſcribitur à Porphyrio* διαιρετικὴ, *quia ſpecies generis alias ab aliꝭs diuidit & diſtinguit: & appellatur tum propriè* διαφορὰ, *differentia. Et ſic hoc nomen* ὁμοιότητι. *ſimilitudini opponitur primi Topici cap.* 11. & 14. & *è quatuor inſtrumentis communibus, duo fiunt illic ab Ariſtotele, ſimilitudo & differentia.*

In-

Ingeneratur] *Forma ſola de cauſsis* ὁμώνυμος *eſt, ſimul congenita, vt ſcribit* Ariſtoteles II.*cap.*2.Poſteriorum. *In quo ſanè id eſt animaduertendum, quòd materia modo quodam efficitur ab efficiente: at forma penitus efficitur, eſtq́; reuera effectus efficientis: & cùm architectus domum ædificat, facit domus materiam dolando poliendóque parte aliqua: ſed formam penitus efficit. veruntamen forma facta longè plus adfert ad eſsentiam rei, quàm materia: Eſt enim ipſamet eſſentia, aut certè præcipua pars eſſentiæ. Quemadmodum verò cognitio formarum, ſcientiam perfectam & abſolutam efficit, ita homini perdifficilis eſt: qua de cauſſa* Timæus *apud* Platonem *ait perpaucos homines veræ intelligentiæ eſſe participes. Communi quidem ratione & definitione intelligimus eſſe rerum formas: at quid ſingularis & vniuſcuiuſque forma ſit, vt leonis, equi, arboris, ab hominibus ignoratur: & ſi cognoſcitur, vt coporis humani, vt nauis, vix multis rebus collectis exprimitur. Quapropter veteres philoſophi hîc valde fuerunt occupati, non in logica generalis argumenti definitione, ſed in effigie.* Pythagoras & Pythagorei *dixerunt* τὰ ὄντα, *entia,* μιμήσεις καὶ ὁμοιώματα, *imitationes & ſimilitudines eſſe numerorum:* καὶ ἀριθμὸν, εἶναι τὴν οὐσίαν ἁπάντων, & *numerum, eſſe eſſentiam omnium.* Plato *paulò ſecùs docuit, res quidem non eſſe imitationes numerorum, ſed idearum* μεθέξεις, *communicationes: vt communicatione, multa ſint ſymbola ideis homonyma, vt author eſt* Ariſtoteles *primo libro* Philoſophiæ. *Atqui in doctrina formæ, vindiciæ* Ariſtoteli *aduerſus antiquos philoſophos non defuere:* Pythagorei, *ait in* Philoſophia 5. & 6. *capit. lib.* 1. λίαν ἁπλῶς ἐπραγματεύσαντο, *valde ſimpliciter & imperitè id egerunt:* Platonem *verò per ſua* παραδείγματα καὶ εἰκόνας, *exẽplaria & imagines idearum ait* κενολογεῖν καὶ ποιητικὰς μεταφορὰς λέγειν, *nugari, & poeticas metaphoras loqui. Deniq; formam, ait,* σαφῶς μὲν οὐδεὶς ἀποδέδωκεν, *perſpicuè nullus expoſuit: amauit nempe philoſophus hic noſter laudis huius etiam patrimoniũ.*

Muri] *Vt ſuperiora, efficientis & materiæ exempla, ſic ſe-*

quen-

quentia, formæ, & finis, quanuis vnicum argumentum, multis tamen verbis arguunt & interpretantur. In Cæſaris exemplo, eſt etiam materia in trabibus, aggere, ſaxis: eſt etiam finis, ad propugnationem vrbium: ſed forma ipſa è materiæ perpetua diſpoſitione atque ordine, graphicè informatur, nec ferè in exemplo vllo materiam ſolam deprehendes.

Virgiliani) *Forma portus à Virgilio talis affingitur, qualis omnino poſſit optari, non qualis reuera ſit: Seruius talem portum ait fuiſſe Carthaginis nouæ in Hiſpania, nec vſquam eſſe in Africa. Pari verò elegantia portus pingitur è ſinu, inſula, rupibus, ſcopulis, nemore, aqua dulci, ſedilibus: & finis etiam attingitur, quòd hîc & naues, & nautæ recreentur.*

CAP. VIII. DE FINE.

FInis, eſt cauſſa, cuius gratia res eſt. Phyſicis rebus finis homo propoſitus eſt, homini Deus. Omnium artium eſt aliquod ſummum bonum & finis extremus, vt Grãmaticæ, bene loqui: Rhetoricæ bene dicere: Logicæ, bene diſſerere. Iuno 1. Aeneidos, connubij finẽ aſſumit, cùm Aeolo Deiopeiam pollicetur, ſolatij ſcilicet proliſque gratia.

Sunt mihi bis ſeptem præſtanti corpore nymphæ:
Quarum, quæ forma pulcherrima, Deieopeiam
Connubio iungam ſtabili propriamq; dicabo:
Omnes vt tecum, meritis pro talibus, annos
Exigat, & pulchra faciat te prole parentem.

In defenſione Ligarij, Cicero Tuberonem accuſatorem vrget, cùm armorũ contra

tra

tra Cæſarem ſuſceptorum finem premit. Et certè (ait) contra ipſum Cæſarem eſt congreſſus armatus. Quid enim Tubero, tuus ille diſtrictus in acie Pharſalica gladius agebat? cuius latus illle mucro petebat? quis ſenſus erat armorũ tuorum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?

Finis] *Finis definitur ab Ariſtotele* 11. *cap.* 2. *Poſteriorum*, τὸ τινὸς ἕνεκα, *quod alicuius gratia: ſed* 3. *cap.* 2. *Phyſici*, τὸ τέλος, τοῦτο δέ ἐστι τὸ οὗ ἕνεκα, *finis, eſt id cuius gratia. quomodo & Plato ante eum locutus fuerat: appellat etiam Ariſtoteles* αἴτιον τελικὸν, *cauſſam finalem. Axioma illud* 2. *cap.* 1. *Poſter. videtur loci huius eſſe*, δι' ὃ ὑπάρχει ἕκαστον, ἐκεῖνο μᾶλλον ὑπάρχει. *propter quod eſt vnumquodque tale, illud magis. hæc definitio eſt generalis, & nomen generale: tamen Ariſtoteles videtur duas ſpecies finis efficere, dum modò materiæ finem appellat formam: modò totius rei compoſitæ finem id dicit, cuius gratia facta ſit. Ariſtoteli igitur finis, eſt forma ipſa, cuius gratia materia dolatur, réque ipſa tandem abſoluitur ac finitur: atque vt ab efficiente effectum, à materia materiatum, à forma formatum, ſic à fine finitũ quidlibet intelligitur. ſed tamen quomodo finis ſit duplex, Ariſtoteles ait* 2. *cap.* 2. *Phyſici Atqui nos vtimur, tanquam noſtri gratia ſint omnia: ſumus enim quodammodo & nos finis: dupliciter enim cuius gratiâ. Hîc duplex finis ab Ariſtotele proponitur, neque tamen definitur aut nominatur. Nominatur autem* 4. *cap.* 2. *de Anima:* διττῶς δὲ τὸ οὗ ἕνεκα, τό τε οὗ, καὶ τὸ ᾧ. *Dupliciter autem cuius gratia, & cuius, & cui. Simplicius autem in* 2. *cap.* 2. *Phyſici ait*, τὸ τέλος, τὸ οὗ ἕνεκα, τὸ δὲ ᾧ: *finis alius eſt cuius gratia, alius autem cui: vt forma domus, eſt finis, cuius gratia architectus materiã comparauit:*

at

at vſus domus, eſt cuſtodia rerum, & tutela domini aduerſus quaſlibet exteruas iniurias. Atqui finis ille formalis, aut forma illa finalis, licet tam ſit rerum omniũ cõmunis, quàm eſt ipſa forma, à qua nunquam reipſa ſeparatur: attamen quia diſtinctũ cauſſæ genus nullum adfert, non eſt admodum propoſitus neq; tractatꝰ pro logica cauſſa. Alter aũt finis, qui eſt in vſu & energia formæ, Philoponi ſententia eſt abſolutiſſimus, in vſu quippe hominũ. Enimuerò ferè quoties quamobrẽ, aut cuius gratia quidpiam factum, aut fiat, interrogatur, finis hic ſecundus intelligitur, nec habetur illius diſtinctionis ratio, cuius & cui, ſed omnino cuius gratia, finẽ iſtũ intelligimus: laudesq; ſummæ per Ariſtotelẽ fini tributæ, de hoc fine intelliguntur: & quidẽ nomine cuius gratia: ſic enim Ariſtoteles 1. cap. 1. de partibus animaliũ, cùm de præſtantia cauſſarum philoſophatur: φαίνεται δὲ πρώτη ἣν λέγομεν ἕνεκά τινος· λόγος γὰρ οὗτος. Videtur aũt prima quam dicimus gratia cuius: hæc enim ratio eſt. & 2. cap. 5. Philoſophiæ, ὃ γὰρ οὗ ἕνεκα, βέλτιστον, καὶ τέλος τῶν ἄλλων ἐθέλει εἶναι. Quod cuius gratia, eſt optimum, & finis eſt aliarũ cauſſarum. his igitur locis Ariſtoteles finem ait eſſe primã cauſſarũ, & optima cauſſarũ; & cauſſam deniq; cauſſarũ. Itaq; ſi quis finẽ extenuare viſus eſt, aut dicere, non eſſe cõmunem artium rerumq; omnium, vt Ariſtippus, & quidam ſophiſtæ (vt eſt in Philoſophia 2. cap. 3. lib.) qui in mathematicis dicebant per finem & ſummi boni rationem, nihil demonſtrari, Ariſtoteles illis acriter reſiſtit: Qui hoc dicũt (ait in Philoſophia 3. cap. lib. 13) mentiũtur: Demonſtrant enim mathematicæ per finem & ſummi boni rationem: Non enim quia non nominant, dummodo opera resq; demonſtrant, ideo de bono nihil dicunt: Pulchri aũt præſtantiſſimæ ſpecies ſunt τάξις, καὶ συμμετρία, καὶ τὸ ὡρισμένον, ordo, & ſymmetria, & definitum, quæ maximè demonſtrantur à mathematicis ſcientijs. Quare videmus quanto ſtudio Ariſtoteles cauſſam hanc finalem extulerit. Itaq; tam preclarè exornatum patrimonium cauſſæ huius, vt antea cæterarum cauſſarum, ſibi ab antiquis philoſophis vindicauit 6. capit. 1.

Philoſophiæ. Id verò cuius gratia actiones & mutationes & motus fiunt, quodammodo dicunt cauſſam: ſic autem non dicunt, neque quomodo res ipſa poſtulat. Veruntamen hic ſecundus finis tam magnificè commendatus, tam ſtudioſè vel ambitioſè potiùs à philoſopho vindicatus, P. Ramum valde anxium & ſuſpenſum tenuit, vt penè logicum ei nihil hîc videretur: Nam quomodo logicum & omnis entis & non entis commune dicetur, quod ſit ſpeciale, & vnius certæ ſpeciei, id eſt Dei & hominis proprium? Ariſtoteles enim II. cap. 2. Poſteriorum, ait eſſe ἐν τῇ διανοίᾳ, in ratiocinatione: quam in Phyſicis ipſam appellat προαίρεσιν, deliberationem: quin 9. cap. 2. Phyſici affirmat talem finem, eſſe principium, οὐ τῆς πράξεως, ἀλλὰ τοῦ λογισμοῦ, non actionis, ſed ratiocinationis: vt finis, cauſſa ſit rei hactenus, dum ratiocinationis perſuaſio quædam efficientem mouet. Ariſtoteles denique opponit ei αὐτόματον, fortuitum & temerarium: vt finis, circumſtantia quædam videatur eſſe cauſſæ efficientis per ſe, nempe aut conſilio & natura, aut per accidens. Quod ſi ſit, certè talis finis, logicum genus cauſſæ non videatur commune omnis entis & non entis, cùm ſit ſpeciale & proprium vnius cuiuſdam entis, nempe vtentis deliberatione & ratiocinatione. Deinde ſi ἐνέργεια illa formæ, ſi factæ rei vſus ſpectetur, talis finis, cauſſa rei factæ nequaquam videatur, cùm poſt rem factam accidat, ſitque tempore poſterior & efficiente, & materia, & forma. Hæc ſunt quæ contra ſecundum finem pugnare P. Ramo videbantur: neque talis nodi ſolutio adhuc vlla ſatis idonea occurrit, ſic vt antea de cauſſa per accidens: hoc enim in categoria cauſſarum indiſſolubile alterum videatur. Et vtrunque ex eadem circumſtantia per ſe & per accidens: Verumenimuerò falſus P. Ramo videbatur vterque locus ille, qui fini & προαίρεσιν & λογισμὸν tribuit: præſertim cùm Ariſtoteles ipſe, 8. cap. 2. Phyſic. diſſerat naturam certo fine agere, & tamen non deliberare: Hæc enim prolixa eſt illius capitis diſputatio: Neq; porrò abſoluta perfectaq; authori dominoq; ſuo res eſt, qua nondum

potiatur

potiatur. Et finem efficienti propoſitum eſſe, ideſt cauſſam cum alia cauſſa concurrere, nihil alienum videatur. Quare cùm cauſſa definiatur, cuius vi aliquid eſt, & vi finis, præcipuè res ſit: ideo finem inter genera cauſſarum P. Ramus retinuit, & ſuo cultu exornauit.

Phyſicis rebus] *Illud eſt Ariſtotelis antea iam citatum è 2. cap. 2. Phyſici, quòd homo, ſit finis omnium.*

Homini Deus] *Platonis illud eſt in multis locis, ſed 7. de Republic. præcipuè.*

Summum bonum] *Id antea docuit Ariſtoteles, cùm dixit, finem, eſſe optimam cauſſam. & 3. cap. 8. Politici ait τὴν εὐπραξίαν, id eſt optimam actionem, eſſe ſummum finem omnium virtutum, non ſolùm in actione, ſed in animi contemplatione poſitarum: finis ſiquidem, eſt actio, & huius gratia, facultas adhibetur.*

Iuno] *Fictio poetica eſt non entis, vt ſuperiora ferè exempla: Iuno autem, aer eſt, & AEolia inſulæ ſeptem prope Italiam ventoſiſſimæ: νύμφη, lympha dicitur, mutato ν in λ. hinc igitur regina aeris, & AEolus rex ventorum, & Nympha ei promittitur, quia venti aquis aut excitantur aut ſedantur. In hoc autem exemplo, forma quædam connubij eſt, ex ſtabilitate & proprietate dicatæ vxoris.*

Ligarij] *Hoc exemplum varijs laudibus ornatum eſt & troporum & figurarum: ideóque citatum variè, varijs locis, varia de cauſſa, modò propter tropos illos audaces, tribuentes animam rei inanimatæ: modò propter anaphoram, quid, quid: modò propter epiſtrophen, agebat, petebat, cupiebas, optabas: modò propter polyptoton, quid, cuius, quæ: tum propter apoſtrophen & interrogationem λογισμοῦ: denique propter finis argumentum.*

CAP. IX. DE EFFECTIS.

EFfectum, eſt quod è cauſsis exiſtit. ſiue igitur gignatur, ſiue corrumpatur, ſiue

ſiue modo quolibet moueatur quidlibet, hic motus & res motu facta, effectum dicitur. huius loci ſunt laudes & vituperationes: quarum pleni ſunt libri ſacri & profani. Aeneid. 6. facta variorum populorum cōparantur ad nominis Romani laudem:

Excudent alij ſpirantia mollius æra:
Credo equidem, ducēt viuos de marmore vultus:
Orabunt cauſſas melius, cæliq́ meatus
Deſcribent radio, & ſurgentia ſydera dicent:
Tu regere imperio populos, Romane memento:
Hæ tibi erunt artes, paciq́ imponere morem,
Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.

Huc dicta ſcriptaq; referenda ſunt. Pericles & Hortenſius, benè dicendi laude celebrantur: eodemque argumento Demoſthenes & Cicero etiam benè ſcribendi. Ad hunc etiam locum referuntur conſilia & deliberationes, etiamſi omnino ad exitum perductæ non fuerint. Parmenio & Philotas morte mulctati ſunt, quia coniurationis in Alexandrum eſſent ſuſpecti, vt Curtius & Arrianus meminerunt. De Lentulo & Cethego, alijsque Catilinæ popularibus, Romani Senatus iudicio ſupplicium ſumptum eſt. Sunt etiam effecta virtutum & vitiorum. Horatius hoc modo

ebrietatis effecta deſcribit:

Quid non ebrietas deſignat? operta recludit,
Spes iubet eſſe ratas, in prælia trudit inermem,
Sollicitis animis onus eximit, ac docet artes:
Fœcundi calices quem non fecere diſertum?
Contracta quem non in paupertate ſolutum?

Effectum] *Categoria cauſſarum locuples & copioſa fuit in Topicis quatuor generum, efficientis & materiæ, formæ & finis: Categoria effectorum ſequitur, genere quidem logico, indiuidua attamen vſu longè copioſiſſima. hoc argumentum in Philoſophia Ariſtotelis dicitur propriè ἀιτιατὸν, & Latinè, ſi vſus pateretur, item propriè diceretur cauſſatum: dicitur etiam πρᾶξις, ἔργον, ἐνέργεια, ποίησις, γένεσις, κίνησις. actio, opus, actus, effectio, generatio, motus: Latinis effectum effectus, euentum euentus: Sed effectus vel effectum, ſi nomen ſpectes, propriè ad efficientem cauſſam refertur. & ſanè Latinis, vt Ciceroni in Top. & Partitionibus, vnicum eſt cauſſarum genus in efficientibus, vt antea dictum eſt, vt effectus efficientibus, tanquam cauſſis omnibus inde reſpondeat: quanquam & finis incitat ad agendum, & forma materiáque conſtituunt. Itaque effectum de cauſſis omnibus exiſtit, ac quamuis nomen, generis vnius originem referat tamen quia omnium communem vſum obtinuit, retineatur, & effectum, tanquam ἀιτιατὸν, cauſſatum intelligatur. Verumenimuerò vt cauſſarum locus infinita tautologia in omnem philoſophiam effuſus eſt, ſic effectorum locus latiſſimè eſt diſperſus: atque vt in illa Categoria, labor P. Rami perſpectus eſt in colligendis tot frugibus, & expurgandis, & loco Ariſtoteleis legibus imperato, recondendis: ſic erit effectorum categoria. Primùm è decem categoriis, vna Ariſtotelis eſt in actione & paſſione: in Poſterioribus coniunctè tractantur: Effectorum locus cum cauſſis,*

in

in topicis parciſſimè citatur: bis nempe: ſemel tertio, & iterum ſexto. At locus hic, ſex penè totos extremos Phyſicæ auſcultationis libros, nomine motus, occupauit. Quamobrem Ariſtoteleam P. Rami agriculturam attendamus: vt tautologias tam multiplices repreſſerit, qua falce tam multas ſpinas amputarit. Enimuerò generalis eſt effectorum locus, vt in toto Organo proponitur: Itaque ad Ariſtotelis legem καθόλου πρῶτον, ſemel & generaliter eſt proponendus. Sed de phyſicis motibus, res P. Ramo fuit multò difficilior, quia rem phyſicam, non logicam complecti videantur: capita ſummatim hîc attingam. Primùm definitio motus, quæ tamen accuratiſſima videtur, in phyſicis totam rem turbauit. Definitur ſecundo capite tertij Phyſici, ἐντελέχεια τοῦ δυνάμει ὄντος ᾗ τοιοῦτον. item τοῦ δυνατοῦ, ᾗ δυνατόν, item τοῦ κινητοῦ, ᾗ κινητόν. motus, eſt actus, potentia entis quatenus tale: poſſibilis, quatenus poſſibile: mobilis, quatenus mobile. qualis nempe motus ſit in procreatione arboris initiò ab imperfectæ radicis germine, ad truncum & ramos progreſſio. At ἐντελέχεια, ſi perfectio ſit (vt eſt in Ariſtotelis Philoſophia) idem quod ἐνέργεια, καὶ τελείωσις, non poteſt huic itioni ab imperfecto ad perfectum conuenire: Sin autem ἐντελέχεια, ſit idem quod progreſſio ab imperfecto ad perfectum, vt Ariſtoteli ibidem dicitur ἐνέργεια ἀτελὴς; actus imperfectus, nil aliud erit ἐντελέχεια, quàm κίνησις: totáque hæc definitio, non aliud ſignificabit, quàm motus, eſt motus mobilis quatenus mobile: nec omnino quicquam definiet. Ergo labor Ariſtotelis in colligendis & cumulandis Phyſicorum veterum commentis & placitis defatigati magnus hîc apparet: principia logica, leges, iudicia illa ſumma non apparent. Itaque P. Ramus defatigato ſuccurrit, ídque facit, quod Ariſtoteles optauit feciſſe: Definitionem iſtam nihil definientem è medio tollit: motúmque, idem quod effectum, facit: Idq; de theſauris Ariſtoteleæ bibliothecæ, P. Ramus item deſumpſit. Cauſa efficiens & mouens, idem eſt, vt antea ex

D 2 Ariſto-

Ariſtotele patuit: ſic enim principium motus eſt 3. cap. 2. Phyſici, & 2. capite 5. Philoſophiæ: ergo motus, eſt effectus cauſæ efficientis. Item agere & pati, eſt idem Ariſtoteli 3. capite 3. Phyſici, ſæpéque aliàs, quod mouere & moueri: Ergo, ait P. Ramus, Ariſtotelis ſententia, actio & motus, idem eſt. Atqui hæc etiam affectus ſeu motus doctrina, logica eſt, non phyſica: Ariſtoteles enim quæſtionem hanc, Vtrùm mouere & moueri, ſit idē quod agere & pati, ἀπορίαν λογικὴν, quæſtionem logicam nominat 3. cap. 3. Phyſici, diſputátque, actionem & paßionem, motum eſſe vnicum, ratione tantùm differentem: vt motus idem, eſt in magiſtro δίδαξις doctrina, in auditore μάθησις diſciplina: eadémque via eſt Thebis Athenas, & Athenis Thebas. deniq; dubitat, vtrùm eodem nomine, actio paßióq; poßit appellari: neq; putat, propter ὁμωνυμίαν: idq; rectè: Effectus enim, eſt adiunctum patientis. Sed eadem res duobus in Logica ipſa locis longè teſtatior eſt: primo, vbi agere & pati, id eſt mouere & moueri, de categorijs decem, vna efficitur: ſecundo, ad finem Categoriarum, caput præcipuum de motu, déque motus generibus, in dialectica proponitur, & differentiæ ipſorum inter ſe contrariæ explicantur. Quare tot teſtimonijs videmus doctrinam motus eſſe logicam.

Sed tamen argumentum] In eadem Ariſtotelis bibliotheca etiam contrarium eſt 1. cap. 3. Phyſici, quòd φύσις, id eſt natura, ſit principium motus, ideóque ſit Phyſici, de motu præcipere. Atqui (ait P. Ramus) φύσις quæ proponitur philoſophiæ, corporum naturalium, non erat definienda principium motus: hæc enim definitio, eſt logica definitio cauſæ efficientis, vt definitur 2. Phyſico, & in Philoſophia 2. capit. 5. lib. Quamobrem videmus, vt Ariſtoteleis argumentis & inſtrumentis logicus hic locus à P. Ramo expurgetur, vt motus neque rectè definitus, neque iuſtè Phyſicis attributus: Sed ſaxum hîc multò durius eſt, de generibus motuum, quæ nullam doctrinæ micam habere P. Ramus aßerit: vtque efficientem, materiam, formam, finem, ſic effectum ſpecie indiuiduum facit.

cit. Ergo quæſtio hæc diligenter eſt attendenda. Ariſtoteles primo capite tertij Phyſici ait, quot ſpecies ſunt entis, tot eſſe ſpecies motus: entis autem ſpecies quatuor eſſe, ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem, locum: quare motus item quatuor eſſe ſpecies, in ſubſtantia, formam & priuationem: in quantitate, perfectum imperfectum: in qualitate, album nigrum: in loco, ſuprà infrà. alibi motus iſtos appellat perſpicuis nominibus γένεσιν, φθορὰν, αὔξησιν, μείωσιν, ἀλλοίωσιν, τὴν κατὰ τόπον μεταβολὴν: ortum, interitum, accretionem, imminutionem, ſecundùm locum mutationem. Quid igitur P. Ramus ad hunc Ariſtotelis ſyllogiſmum? ſanè vtrique parti reſiſtit, & ait, verum non eſſe, adiuncti genera ex ſubiecto requirere: nec hominum genera è ſolis & terris ab homine habitatis probè & logicè diuidi in Britannos, Hiſpanos, Gallos, Germanos, Italos, & infinita eiuſmodi genera: ſic neque genera motus commodè recenſeri è generibus entium, non à quibus fiant, ſed quibus accidant. Atque ita pars iſta ſyllogiſmi, vt captioſa refellitur; neque verò reliqua minùs eſt aliena. Quatuor ſpecies entis hîc Meliſſus, aut Zeno neſcio quis dixerat ſubſtantiam, quantiatem, qualitatem, locum. At, inquit P. Ramus, categoriæ, vel (vt Ariſtoteles loquitur) ſpecies entis, ſunt in logicis decem: item 2. cap. 1. Phyſici, entis genera tria ſiunt, ſubſtantia, quantitas, qualitas: locus autem non adhibetur. item 1, cap. 5. Phyſ. primum genus motuum horum reijcitur, & tria tantùm genera retinentur, quantitatis, qualitatis, loci: denique in prima Philoſophia, primæ entis ſpecies & differentiæ longè diſſimiliter appellantur, cauſſæ, comparata, totaq; logicæ inuentionis genera. Quapropter altera pars ſyllogiſmi, philoſophorum in Ariſtotelis bibliothecam collectorum magnam inconſtantiam & contradictionem arguit, vnde entium quadripartitam diuiſionem leuiſſimam eſſe conſtat. Quare ſyllogiſmi huius & propoſitio & aſſumptio multis modis captioſæ ſunt, & veris in bibliotheca Ariſtotelis authoritatibus abundè confutatæ. Quapropter vbicunque cauſſæ concurrent ad aliquid efficiendum, ef-

fectio illa erit motus, ſiue ſubſtantia, ſiue quătitas, ſiue qualitas, ſiue quidlibet aliud gignatur, ſiue etiam quod non ſit, è fictis cauſsis comminiſcamur, motus erit: generationi autem corruptio eius ex quo res noua fit, annexa eſt: vt in ſubſtantia, cùm generatur ſeges, ſemen corrumpitur: Sic accretio, eſt generatio maioris quantitatis, & corruptio quædam priſtini generis: ſic alteratio, eſt caloris, frigoris, aut qualitatis cuiuſlibet nouæ generatio, & corruptio priſtinæ. Progreſsio, eſt generatio quædam noui loci, mutatio corruptióque priſtini. Sed hoc ſcholæ Petri Rami phyſicæ vberiùs & pleniùs explicabunt: Itaque vt efficientis, materiæ, formæ, finis conſideratio generalis eſt per omne & ens & non ens communiter diſperſa, ſic effectorum ſeu motuum & doctrina & vſus de factis, dictis, conſilijs, omnibúſque corporis vel animi vel vtriuſque euentis, eſt intelligenda: Sic motus grammaticus, erit declinare nomina, coniugare verba, vtraque connectere, pronuntiare & ſcribere, & ſimiliter in cæteris artibus: denique mouere & efficere, idem eſt: Itaque motus & effectus, idem: ſed nomine effectus, non ſolùm actio ipſa, ſed opus etiam actione perfectum hîc intelligitur.

Huius loci ſunt] *Laus Cæſaris pro Marcello, Pompeij in Maniliana ſuaſione, vituperatio Piſonis & Clodij in orationibus in Piſonem, & pro Domo ſua, hinc ferè ſunt aſſumpta.*

Sexto Aeneid.] *Facta diuerſorum populorum hîc comparantur, ad laudem Romani nominis: Corinthij æra, Parij marmora, Babylonij & Aegyptij aſtra perfectiùs exercuerunt: Romani politicam diſciplinam.*

Huc dicta] *Effectorum, vt dixi, ſpecies nullæ ſunt veræ, attamen modi quidam ſubiectis exemplis ſunt diuerſi, vt dicta, ſcripta, & conſilia.*

Pericles] *In cuius labris veteres comici, etiam cùm ei maledicerent (quod tum Athenis fieri licebat) dixerunt lepôrem habitaſſe, vt eſt Oratorio primo, vel πειθω ſuadendi deam ſeſsitauiſſe, vt eſt in Bruto. Ideóque ab Ariſtophane poeta di-*

ctus

ctus eſt fulgurare, tonare, permiſcere Graciam. At nihil poſteritati manſuriſq; mox literis reliquit, ait Quintilianus lib. 12. cap. 10. Hortenſius ante Ciceronem rex eloquentiæ habitus eſt: & poſtea Ciceroni, quoad vixit, ſecundus: at eius ſcripta longè intra famam fuerunt, ait Quintilianus lib. 11. cap. 3. Demoſthenis autem & Ciceronis laus eſt vtraque benè dicendi tum voce, tum ſcripto.

Parmenio & Philotas] *Philotas filius antè lapidibus eſt obrutus: deinde Parmenio pater trucidatus: Quintus Curtius de rebus geſtis Alexandri ſcripſit Latinè libros decem, & in ſexto habet hanc hiſtoriam. Arrianus ſcripſit octo Græcè, qui Latinè etiam conuerſi ſunt: in quorum tertiò, hanc hiſtoriam complexus eſt. Lentuli autem & Cethegi hiſtoria eſt in Saluſtio, & Catilinarijs orationibus Ciceronis.*

Horatius) *Locus Horatij eſt primo libro epiſtolarum in epiſtola ad Torquatum, cauſæq; illæ ebrietatis antecedunt,*

——potare, & ſpargere flores
Incipiam, patiarq; vel inconſultus haberi.

Hic verò ſeptem ebrietatis effecta numerantur, quòd arcana detegat, quòd ſtultè confidentes & temerè audaces faciat, quòd ex animis ſcrupulum omnē euellat & eximat, quòd ſapientiæ fatuam opinionem adferat, quòd garrulos & loquaces efficiat, quòd in ſumma paupertate diſſolutos & prodigos reddat. Atq; hæc de cauſſarum & effectorū argumento: quod è cauſſis ad effecta, dicitur Ariſtoteli διότι καὶ διάτι, ꝓpter quid: contrà ex effectis ad cauſſas, dicitur ὅτι, quia: & illa quàm hæc probatio & explicatio longè præſtantior eſt & excellentior. itaque circulus mutuæ affectionis hic magnus eſt, ſed ſemicirculus ille clarior multò atque illuſtrior.

CAP. X. DE SVBIECTO.

ARgumentum modo quodam conſentaneum ſuccedit, vt ſubiectum

& adiunctum. Subiectum eſt, cui aliquid adiungitur. Anima, eſt ſubiectum ſcientię, ignorantiæ, virtutis, vitij: quia hæc præter eſſentiã accedunt: Corpus, ſanitatis, morbi, roboris, infirmitatis, pulchritudinis, deformitatis. Homo, ſubiectum eſt diuitiarum, paupertatis, honoris, infamiæ, veſtitus, comitatus. Locus, eſt ſpatium rei locatæ: Sic philoſophi diuinis entibus, licet parte & magnitudine carentibus, attribuunt locum: Sic Geometræ, locum locique differentias in rebus Geometricis: ſic Phyſici etiam multò diligentiùs, in rebus phyſicis conſiderant, in mundo, in elementis ſimplicibus, in rebus compoſitis. Sic Virgilius in Georgicis ſuum quemque propoſitis rebus locum deligendum admonet, vt ſegetibus, arboribus, vitibus, paſcuis:

At priùs ignotum ferro quàm ſcindimus æquor,
Ventos, & varium cæli prædiſcere morem
Cura ſit, ac patrios cultusq́, habitusq́ locorum:
Et quid quæq; ferat regio, & quid quæq; recuſet.
Hic ſegetes, illic veniunt feliciùs vuæ:
Arborei fœtus alibi, atque iniuſſa vireſcunt
Gramina.-----

Senſilia ſenſuum, & res virtutibus ac vi-

tijs

tijs propoſitæ, ſubiecta virtutum & vitiorum hoc modo nominātur. Color, eſt ſubiectum viſus: ſonus, ſubiectum auditus, quia hi ſenſus in his ſenſilibus occupātur & exercentur. Virtutes & vitia declarantur in Ethicis hoc argumento: temperantia & intemperantia, voluptate: magnanimitas & ignauia, periculo: liberalitas & auaritia, diuitijs. Sic res numerabilis Arithmeticæ: menſurabilis, Geometriæ ſuijcitur. Eiuſmodi ſubiecto Cicero ſecunda Agraria diſputat, inter Campanos nullam contentionem eſſe, quia nullus ſit honor: Non gloriæ cupiditate (ait) efferebantur, propterea quòd vbi honos publicè non eſt, ibi gloriæ cupiditas eſſe non poteſt: non contentione nec ambitione diſcordes: nihil enim ſupererat, de quo certarent: nihil quod contrà peterēt, nihil vbi diſsiderent. Eodem argumento à Propertio dictum eſt,

Nauita de ventis, de tauris narrat arator,
Enumerat miles vulnera, paſtor oues.

Argumentum modo] *Duæ ſuperiores categoriæ cauſſæ & effecti, latiſſimos fines & tautologias immenſas in tota Ariſtotelis bibliotheca habuere, duæ quæ ſequuntur, ſubiecti & adiuncti, permagnum item campum conſimilis obſcuritatis ef-*

ſiciunt: Categoremata Porphyrij hanc partitionem obſcuriùs indicant: accidentis enim nomine, adiuncta apertiùs comprehenduntur: ſpeciei autem nomine, ſubiectum obſcuratur, cùm à Porphyrio ſpeciei proprium dicitur accidere, ſed impropriè, cùm ſpecies tantùm referatur ad genus. In capite de accidente, ὑποκείμενον ſubiectum, propriè accidenti opponitur: In Categorijs, partitio eadem ſubiecti & adiuncti paulò ſecùs comprehenditur, tanquam ſubſtantia vna ſubiecta ſit omnibus accidentibus nouem reliquarum Categoriarum, & nomen ipſum, ὑποκείμενον interdum ſic vſurpatur: In Analyticis poſterioribus ὑποκείμενον & συμβεβηκὸς, ſubiectum & accidens, diſtinctiùs proponuntur: in Topicis de accidente problema præcipuè factum eſt, & duo libri, ſecundus & tertius, eò accommodati: In Phyſicis capita 14. lib. 4. de loco & tempore fuerunt: quibus tautologijs tam multis intelligimus Philoſophorum Logicorum, vnde opera illa collecta ſunt, ingenia ſeminibus partitionis huius grauidata parturiiſſe magis quàm peperiſſe. Quapropter Ariſtotelea τοῦ καθόλου πρῶτον falce vehementer hic opus eſt, vt res generalis ſemel & generaliter doceatur, cætera toties iterata amputentur. Ergò diligentiam P. Rami in obſeruandis Ariſtotelis legibus & principijs hic agnoſcamus, de ſubiecto iam ſeparatim agamus. Subiecti locus, præter tautologias illas antè memoratas, iteratur in Topicis nouies: Id non eſt catholicum: Ariſtoteles in Philoſophia 11. cap. 7. lib. docet eſſentiam ſuis accidentibus eſſe priorem, λόγῳ, γνώσει, χρόνῳ, φύσει: ratione, notione, tempore, natura: quod generaliter de omni ſubiecto (ſi tamen omninò verum ſit) queat intelligi. at ſubiectum proprio adiuncto quamuis & λόγῳ & γνώσει & φύσει, ſit prius & antiquius, attamen tempore prius non eſt.

LOCUS] *Hæc definitio veteres philoſophos, atque in primis Ariſtotelem, nouem totis capitibus primis quarti Phyſici vehementer exercuit: Plato definierat χώραν καὶ διάστημα, regionem & ſpatium, quo res comprehenderentur: vt locus, non ſit tantùm ambitus locatæ rei, ſed totum interius ſpatium: cuius diffe-*

differentiæ ſunt non ſolùm in ambitu dextrum, ſiniſtrum, antè. pòſt: ſed etiam ſurſum, deorſum, & loci medium denique intelligatur: quæ dicuntur Ariſtoteli 1. *cap.* 4. Phyſici, *loci partes & ſpecies.* 8. *cap.* 8. Phyſici, ἐναντιώσεις καὶ διαφοραὶ, *contradictiones & differẽtiæ, quæ nõ tantũ conſtãt* θέσει πρὸς ἡμᾶς, *ſitu quo ad nos, ſed etiã* τῇ φύσει καὶ δυνάμει, *natura et vi ſua: quo ad nos enim ſitus mutatur, ſæpeq́; dextrum eſt nobis, quod erat ſiniſtrum:* Itaq; *quamuis locus, ſit res planè logica, & ſpatij tantùm deſignatione conſtet, ſtabilis tamen eſt, & fixas habet differentias & immutabiles. & quamuis* ἀντιμετάστασις, *tranſmutatio rerum locatarum vera ſit, loci tamen* στάσις ἀμετακίνητος, *ſtatus immutabilis ab* Ariſtotele *defenditur. attamen non ſolùm conſtans illa fixaq́; loci deſignatio teneatur, ſed affirmetur etiam generalis, & omnium rerum communis, id eſt logica loci conſideratio, quæ ſit etiam rerum incorporearum:* Sic enim Ariſtoteles *ait,* Vbi, *eſſe categoriam, & genus entis: & antea* Locum *ſpeciem entis: ſic* 10. *cap.* 8. Phyſici, *primi motoris, quem facit* ἀμερῆ, ἀμεγεθῆ, *ſine parte, ſine magnitudine, locum eſſe in ſuprema mundi ſuperficie: ſic idem* 3. *cap.* 1. de Cælo, *ait conſenſu gentium, ſupremum locum mundi attributum* Deo. *Et certè ſi locus logicus, & ſola ſpatij deſignatione conſtans, diuinis entibus attribuatur, vt naturæ illæ ſint infinitæ, ſic locus infinitus intelligetur: quomodo philoſophus ille dixit,* Deum, *ſphæram eſſe, cuius centrum eſſet vbique, peripheria nuſquam: neque mirabilius fuerit* Deo *locum, quàm cauſſam, quàm factum, quàm quodlibet aliud logicum tribuere: nec logica tota eſſet entis & non entis, niſi quoque Dei eſſet: Ergo iſtam loci* Dialecticam P. Ramus *è nouem capitum illorum ſepibus extraxit, & è legibus* Ariſtotelis, *à* Phyſica *ad* Logicam *retulit.*

Sic geometræ] *Ariſtoteles* 6. *cap.* 1. *de generatione, mathematicorũ ſe diſcipulũ ꝓfitetur in* Philoſophia *de tactu & loco.* Etenim *mathematicis conſimiliter de tactu & loco ſtatuendum, ſiue ſit vtrumque ipſorum ſeparatum, ſiue ſecùs.* Itaque Ariſtoteles *mathematicos magiſtros ſecutus* 1. *cap.* 6. Phyſici,

ſici, tangere definit, quorum extrema ſunt ſimul: ſimul autem, quæ ſunt in eodem loco. Tangant igitur, ait P. Ramus, peripheria & recta, ſeſe: aut peripheriæ duæ, & concludatur, Ergo extrema puncta erunt in eodem loco: ſunt item lineæ in loco, ſunt ſuperficies in loco, non corpora ſolùm: quin Geometria de planis tribus, triangulo, quadrato, ſexangulo, ſolidis duobus, pyramide & cubo, complentibus locum, citatur ab Ariſtotele 8.ca.3.lib. de Cælo, & de figuris complentibus locum P. Ramus accuratiùs in geometria. Denique Ariſtoteles in Categorijs ait proprium eſſe magnitudinis, partes habere alicubi ſitas: & Proclus ad 35. propoſitionem 1. elementorum, cùm theoremata Geometriæ topica & localia ediſſerit, locum, ait eſſe parallelogrammi ſpatium inter duas parallelas comprehenſum. Quare geometricis rebus ſuus etiam locus eſt, tale nempe ſpatium: imò à ſolis geometricis rebus locus occupatur: lux, color, ac multò minùs naturæ diuinæ locum nullum occupant, licet in loco dicantur eſſe: At magnitudines non ſolùm ſunt in loco, ſed occupant locum: neq; duo corpora ſimul eſſe poſſunt: at lux duplex, triplex, centuplex, denique in eodem loco poteſt eſſe, neque tamen locum occupare, quin alia lux in eodem loco, vel millies maior eſſe poſſit. Quare magnitudo eſt in loco, & locus eſt ſpatium rei locatæ: & ſpatium quidem, ſola deſignatione conſtans. talis eſt tota cœli & aſtrorum poſitio & locatio, immutabili deſignatione conſtans in parallelis, meridianis, & cæteris circulis.

Phyſici.] Locus in Phyſicis rebus minimè dubius eſt, & hac de re eſt 2.cap.2. de Cœlo, & ſæpè aliàs. Atque hæc P. Rami confirmatio eſt, quòd locus ſit ſpatium rei locatæ. Contraria in Ariſtotelis Philoſophia doctrina etiam eſt, quòd locus ſit terminus corporis comprehendentis, primus immobilis: quod ſi de ſolo corporum phyſicorum loco diceretur, non eſſet tamen Ariſtotelis hac ipſa de re, Philoſophiæ conſentaneum, qui mundani loci deorſum, collocat in centro mundi: & totum hoc ſpatium ab imo vndique ſurſum, mundi locum facit. Quare definitio illa ita refellitur in phyſicis: neque tria argumenta Ariſtotelis cõtra

Plato-

Platonem (quòd locus non ſit ſpatium) multò valentiora ſunt: primo, quia locus ſit tantùm corporis: ſecundo, quia loca eſſent infinita: tertio, quia locus eſſet mutabilis. Primum Plato negaret, & placitum Ariſtotelis eſſe diceret: ſecundum concederet, eo modo quo magnitudinem vel diuiſione, vel additione infinitam concederet: tertium pro ſe arriperet, & diceret, ſpatium deſignatione ſola conſtans, immutabile eſſe: locum autem Ariſtotelis è ſuperficie mutabilem eſſe, quoties corpus ſuperficiei moueretur. Quamobrem Platonis locus teneatur, ſpatium nempe locatæ rei: qui ſiue ſit oppletus corporeis rebus, ſiue non, vt vacuum in phyſicis rebus habeatur, nihil ad Logicam, quæ eſt entis & non entis: Campos Elyſios, hortos Heſperidum, & pleraque alia loca poetæ fingunt: logicum hoc ſubiectum, & logicus locus eſt. Sed de doctrina illa Phyſica Ariſtotelis accuratiùs ſuis locis ſcholæ phyſicæ P. Rami declarabunt.

Georgicis] *Georgica ſunt præcepta de agricultura, ἀ γῆς, terra, & ἔργον, opus. In primo autem Georgico, Virgilius differentias locorum propoſitis rebus congruorum deſcribit.*

Senſilia] *Doctrina eſt Ariſtotelis in Philoſophia 5. cap. 4. lib. ὑποκείμενα ἃ ποιεῖ τὴν αἴσθησιν, ſubiecta quæ faciunt ſenſum: Ariſtoteles enim, ſenſus moueri cenſuit rebus extrinſecùs incidentibus, & ſpecies colorum ad oculos, ſonorum ad aures peruenire: ideoq; dicit ſenſus, & tanquam diceres, ſenſationes hinc fieri: hæc ὑποκείμενα vulgus in ſcholis appellat obiecta: quomodo & Tullius loqui videtur: vt in Fato, Viſum obiectum imprimet illud quidem & quaſi ſignabit in animo ſpeciem ſuam. ſed Ariſtotelis verbum, vt dixi, eſt ὑποκείμενον, ſubiectum: res intelligatur, hoc autem argumento maxima pars philoſophiæ & phyſicæ & ethicæ explicatur.*

Numerabilis] *Artium omnium ſubiecta eiuſmodi ſunt, in quibus artes iam deſcriptæ, materia formaq; conſtantes occupantur: Sic Grammaticæ, Rhetoricæ, Logicæ, Arithmeticæ, Geometriæ, ſubiectum, eſt res explicabilis per eas artes: quæ ipſa eſt fermè diuerſa à materia & præceptis artium ipſarũ. Subiectum artium, etiam materia artium, aliquando ſubiectum*

ctum dicitur, ſed ambiguè. Itaque præſtabit materiam artiũ, & id quod ſuis præceptis interpretantur, appellare tantùm materiam: & id, circa quod exercentur, appellare tantùm ſubiectum.

Eiuſmodi ſubiecto] *Campani in Italia, regni Neopolitani partem faciunt, de quorum moribus Liuius multa ſcripſit: vt alterum Conſulem eſſe Campanum voluerint, vt ſeſe Annibali aduerſus Romanos adiunxerint, tandemq́; ſeueritate magna mulctati, honoribus publicis omnibus ſpoliati, ius à magiſtratu Romano peterent.*

Nauita] *Locus eſt apud Propertium libro ſecundo elegia prima, ſubiectus variarum perſonarum, quòd nauita de ventis, arator de tauris, miles de vulneribus, paſtor de ouibus: ipſe autem de amoribus loquatur. Hoc ſubiecti argumento Anacharſis arguebat in Scythia non eſſe tibicines, quia vites non eſſent: Eodem multò acutiùs & elegantiùs Vlyſſes Achillem habitu muliebri inter puellarum choros occultum deprehendit, cùm ipſe mercatoris habitu acceſſiſſet ad eas, cum varijs fœmineis mercibus, inter quas erant arma quædam virilia, ad quæ Achilles ſeſe protinus conuertit. Locus eſt Metamorph. 13.*

Præſcia venturi genitrix Nereia, lethi,
Diſſimulat cultu natum, & deceperat omnes:
In quibus Aiacem: ſumptæ fallacia veſtis.
Arma ego fœmineis, animum motura virilem,
Mercibus inſerui: neque adhuc proiecerat heros
Virgineos habitus, cùm parmam haſtamq́; tenenti,
Nate, dea, dixi, tibi ſe peritura reſeruant
Pergama: quid dubitas ingentem euertere Troiam?
Iniecíq; manum, fortemq́; ad fortia miſi.

Quare locus ſubiectorum tantæ vtilitatis & vbertatis eſt in rebus diuinis, mathematicis, phyſicis, ethicis, in omni denique ente & non ente.

CAP. XI. DE ADIVNCTO.

ADiunctum, eſt cui aliquid ſubijcitur. quod argumentum, etſi ſubiecto eſt leuius, attamen eſt copioſius & frequentius: Itaque de eiuſmodi ſignis ait Ouidius 2. de Remedio,

Forſitan hæc aliquis (nam ſunt quoque) parua vocabit:
Sed quæ non proſunt ſingula, multa iuuant.

Animi corporiſque, & totius hominis bona & mala, quæ dicuntur, adiuncta ſunt animi, corporis, hominis: Denique quicquid vlli ſubiecto extrinſecus accidit, adiunctum eius eſt. vt autem Locus, eſt in ſubiectis: ſic Tempus, eſt in adiunctis, duratio nempe rerum præterita, præſens, futura: omninoque qualitates ſubiectis præter cauſſas, adiunctæ, ſiue propriæ ſint, quæ omni ſolique ſubiecto ſemper conueniunt, vt homini riſus, equo hinnitus, cani latratus: ſiue communes, quæcunque non ſunt eo modo propriæ. Hoc genere argumenti Fannium Chæream Cicero pro Roſcio Comœdo cauillatur: Nónne ipſum caput & ſupercilia illa penitus abraſa, olere malitiam, & clamitare

mitare calliditatem videntur? nonne ab imis vnguibus vſque ad verticem ſummũ (ſi quam coniecturam affert homini tacita corporis figura) ex fraude, fallacijs, mendacijs conſtare totus videtur? qui idcirco capite & ſupercilijs ſemper eſt raſis, ne pilum vllum viri boni habere dicatur. Sic Martialis ſecundo libro Zoilum ludit:

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine luſcus:
Rem magnam præſtas, Zoile, ſi bonus es.

Sic veſtitus & comitatus, res adiunctæ ſunt. quo circumſtantiæ genere, Dido venatum proficiſcens, magnificè quarto Aeneidos depingitur:

Oceanum interea ſurgens aurora reliquit.
It portis, iubare exorto, delecta iuuentus:
Retia rara, plagæ, lato venabula ferro:
Maſſyliq́; ruunt equites, & odora canum vis.
Reginam thalamo cunctantem, ad limina primi
Pœnorum expectant, oſtroq́; inſignis & auro
Stat ſonipes, ac frena ferox ſpumantia mandit.
Tandem progreditur magna ſtipante caterua,
Sidoniam picto chlamydem circundata limbo:
Cui pharetra ex humero, crines nodãtur in aurũ:
Aurea purpuream ſubnectit fibula veſtem.

Eſt verò adiunctorum ad ſubiecta, quibus

buſ occupantur, vſus item magnus. hoc argumento Plato miſeras ciuitates auguratur, quæ medicorum & iudicum multitudine indigeant: quia multam quoque & intemperantiam & iniuſtitiam in ea ciuitate verſari neceſſe ſit.

Adiunctum] *Adiunctum dicitur in Organo συμβεβηκὸς, accidens πάθος, πάθημα affectio, περιουσία, περίστασις, circumſtantia, vt à Quintiliano appellatur cap.10.lib.5. cùm nempe περίστασιν interpretatur: συμβεβηκὸς accidens, in Organo complectitur effecta, adiuncta, comparata, vt etiam 4. cap.1. Topici dicitur: & propriè tamen particula quædam eſt adiunctorum, vt mox dicetur. Quare nomen hoc P. Ramus euitauit, πάθος, fermè animi motum ſignificat: neque hic conueniret: propterea eſt omiſſum. περιουσία & περίστασις magis hic conuenirent: ſed (adiunctum) Ciceronis verbum, in Topicis eſt aptius ad id exprimendum quo de agitur, quia ſignificat res inſuper iunctas, cùm ſubiectum nempe aliquod ſuis cauſsis integrum conſtiterit. coniunctum appellatur in Partitionibus, ſed minùs item eſt hoc idoneum. Atque hæc de nomine: huius autem argumenti res fuſiùs eſt expoſita, vt antea iam patuit: & locus ipſe accidentis, quinquies in Topicis eſt iteratus, multiq; de accidente per Philoſophiam Ariſtotelis diſperſi loci.*

Forſitan] *Locus eſt initio ſecundi libri: vbi iubet hic medicus amoris, in amica notari vitia ſingula ad amoris remedium:*

Tunc animo ſigna, quæcunque in corpore menda eſt,
Luminaq; in vitijs illius vſque tene. Tum ſequitur:
Forſitan hæc aliquis: & mox ſequitur,
Tu tantùm numero pugna, præceptáque in vnum
Contrahe, de multis grandis aceruus erit.

Hoc autem idem notauit Quintil. lib. 4. cap. 5. Quidquòd interim quæ per ſe leuia ſunt & infirma, turba valent?

Tempus] *Tempus Logicè intelligitur ab Ariſtotele cùm (Quando) ſit categoria vna de decem: Tametſi, ibidem confunditur, vt locus in genere quantitatis: Tempus autem eiuſmodi logicum, duratio dicatur, quia verbum generale aptius nullum eſt: qualis duratio ſignificatur à Cicerone primo de Natura deorum, cùm ait: Non enim ſi mundus nullus erat, ſecula non erant: Secula nunc dico, non ea quæ dierũ noctiumq́; numero, annuis curſibus conficiuntur: fateor ea ſine mundi conuerſione fieri non potuiſſe: ſed fuit quædam ab infinito tempore æternitas, quam nulla temporum circumſcriptio metiebatur. Ariſtoteles autem in Phyſicis 10. 11. 12. 13. 14. cap. 4. lib. de tempore multa diſputat, ſtatuitq́; eſſe numerum cæleſtis motus ſecundùm prius ac poſterius: ſed tempus hoc phyſicum eſt, vel potiùs phyſica quædam logici temporis illius menſura: vt ſi de horologijs Pariſienſis vrbis diceretur, Tempus eſt numerus motus horologiorum Pariſienſium ſecundùm prius & poſterius: non ſatis accuratè tempus eſſet definitum, ſed menſura ipſius quædam indicata: Sic de cæleſti horologio illo, & in ſigna temporum diuinitùs in illa ſublimi ſpecula collocato ſentiendum. Verùm P. Ramus hac de re ad illa quinque capita diligentiùs conſiderauit.*

Propriæ] *ἴδιον, proprium Ariſtoteles 4. cap. 1. Topic. definit, quod non indicat quid eſt, & ſoli ſubiecto viciſsim attribuitur. Porphyrius illud ait quod ſoli, omni, ſemper conuenit: vt homini γελαστικόν, quòd ſuapte natura rideat. Sed addit præterea proprium triplex: primum, quod ſoli conuenit, nec omni: vt homini geometram eſſe: ſecundum, quod omni, non ſoli, vt eſſe bipedem: tertium, quod ſoli, omni, ſed non ſemper, vt caneſcere in ſenectute. Sed tria hæc commune indicant, non proprium: qualitateſq; illæ propriæ ſunt in adiunctis, & ſolæ ſpectantur in artibus: quales ſunt proprietates in varijs animalibus à grammaticis notatæ, in leone rugiendi, in tygre runcandi, in vrſo vncandi, in apro frendendi, in*

ceruo glocitandi, in tauro mugiendi, in equo hinniendi, in oue balandi, in capro mutiendi, in angue ſibilandi, in auibus ſimiliter propriæ quædam affectiones inſunt, vt in paro tinniendi, in turdo trutilandi, in ſturno piſitandi, in perdice cacabandi, in cygno drenſandi, in accipitre pipandi, in miluo l. ppiendi, in gallo cucuriendi, in pauone pupillandi, in hirundine trinſandi, in coruo crocitandi, in ciconia glotorandi, in paſſere pipiendi, in cucullo cucullandi, in cicada friturniendi, in ape bombillandi, in veſpertilione ſtridendi. Huius autem proprij Topicum videtur 28. cap. 1. Prio. præcipuè inter argumentorum locos eſſe propoſitum.

Caput] *Phyſiognomonica quædam hic attinguntur de pilis, de figura tota corporis: qua de re Ariſtotelis extat philoſophia è figuris & affectibus animalium, cuiuſmodi eſt etiam Adamantij.*

Crine ruber] *Exemplum eſt Martialis ex eadem phyſiognomonia, vt intelligatur, totam illam phyſiognomoniæ doctrinam, ex vno adiunctorum loco deductam eſſe: hinc prognoſtica Phyſicorum de ventis, pluuijs: hinc* σημειωτικὴ *medicorum, de ſignis morbi & ſanitatis. Tantus loci huius eſt vſus.*

Dido] *Dido regina Carthaginis venatum proficiſcens, varijs adiunctis arguitur & explicatur: primo temporis, ſecundo delectæ iuuentutis, tertio varijs venationis inſtrumentis, plagarum, venabulorum, quarto equitum, quinto canum, ſexto nobilium principum, ſeptimo ſonipedis mirifico cultu ornati, octauo comitatus & habitus regalis. Adiuncti, quod circa ſubiectum aliquod occupetur: vſus perinde eſt vt talis ſubiecti.*

Plato] *Locus eſt Platonis tertio de Repub. vbi multa de neceſſarijs ciuium generibus diſſerit: neque iudices ac medicos multos requirit, ſtatuitq́; vel animo, vel corpore malè natos (quibus ob iniuſtitiam & intemperantiam valde ſit opus iudice & medico) abigendos è ciuitate. Tale ſit argumentum, ſi cadauer futurum conijcias, quò aduolent vultures. Plinius lib. 10. cap. 7. prodidit triduo antè, aut biduo vultures vola-*

re eò, vbi cadauera futura ſint. Sic ſecundo Faſtorum:

Fallimur? an veris prænuntia venit hirundo?

Mercatores in exteras terras profecturi, ſtudioſè adiuncta iſta conſiderant, quæ ſtudia & exercitationes hominum, ad quos lucri faciendi gratia accedunt, vt ſubiectas eorum moribus & accommodatas merces importent.

CAP. X. DE DIVERSIS.

ARgumentũ primũ conſentaneũ expoſitũ eſt, diſſentaneũ ſequitur, quod à re diſſentit. Sunt autẽ diſſentanea inter ſe æquè manifeſta, alterumq; ab altero æqualiter arguitur: tametſi ſua diſſenſione clariùs eluceſcunt. Diſſentanea, ſunt diuerſa vel oppoſita. Diuerſa, ſunt diſſentanea, quæ ſola ratione diſſentiunt. Quo de genere ſunt illa frequentiſsima, Non hoc, ſed illud: Quanquam, tamen. Pro Pomp. Non victoriam, ſed inſignia victoriæ reportarunt. Ouid. 2. de Arte:

Non formoſus erat, ſed erat facũdus: Vlyſſes. Virg.

Hic Priamus, quanquam in media iam morte tenetur,
Non tamen abſtinuit. ——

Paulò ſecùs in Eunucho:

Nam ſi ego digna hac contumelia
Sum maximè: at tu indignus qui faceres tamen.

Item illa aliuſmodi. Pro Lig. Scelus tu

illud

illud vocas, Tubero? cur? iſto enim nomine illa adhuc cauſſa caruit: Alij enim errorem appellant, alij timorem: qui duriùs, ſpem, cupiditatem, odium, pertinaciam: qui grauiſsimè, temeritatem: ſcelus præter te, adhuc nemo.

Diuerſa] *Diſſentaneorum categoria ſequitur, multis modis à P. Ramo verſata, & ſubinde variè mutata, antequam in hanc politiorem formam perueniret. Diſſentaneum autem vt conſentaneum, vocabula Ciceronis ſunt in hac argumentorum arte: & diſſentaneorum nomine comprehenduntur, quæcunque duo vt diſsidentia proponuntur. Diſſentaneorum commune eſt axioma, inter ſe æquè manifeſta eſſe: quod Ariſtoteles in* Topicis 2. *cap.* 5. *lib. item* 3. *cap.* 6. *lib. ſpecialiter de oppoſitis propoſuit:* τὸ γὰρ ἀντικείμενον ἅμα τῇ φύσει. *Oppoſitum enim eſt ſimul natura, & hoc ipſum, ſimul eſſe natura, eſt hic æquè manifeſtum eſſe: contrà autem fuit in conſentaneis. Nam cauſſa dicitur natura prior effectis, & ſubiectum adiunctis: quia illic ſit argumentum clarius & manifeſtius. Ergo quod Ariſtoteles ſpecialiter, id eſt, in vna diſſentaneorum ſpecie collocauit, quia generale eſt, P. Ramus, ex lege Ariſtotelis* καθόλου πρῶτον, *generaliter expoſuit. Totum autem hunc diſſentaneorum locum Ariſtoteles* 28. *cap.* 1. *Prio. repudiauit: ſed errori tanto reſpondetur illic à P. Ramo, & in ſingulis generibus Ariſtotelis authoritate veriore defendetur.*

Diſſenſione] *Id axioma in ſcholis infinitè vulgatum & tritum eſt: in toto tamē organo Logico non habetur: ſed duobus in Rhetorico Ariſtotelis tertio capitibus legitur,* 2. & 17. παράλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι, *aduerſa è regione poſita maximè apparere. Quod item axioma magis etiam ſpecialiter propoſitum eſt, quàm ſuperius, attamen generale eſt, & omnium diſſentaneorum commune: Itaque generaliter proponitur. Categoria autem diſſentaneorum, tautologias in Ariſto-*

telis bibliotheca multò rariores habet, quàm conſentaneorum habuit: habet tamen non paucas. In Organo categoriam vnam occupat, eorũ nempe quæ ſunt ad aliquid: deinde permagnum caput de oppoſitis: in analyticis per ſpecies variè attingitur: in Topicis infinitè iteratur, vt per ſingulas ſpecies dicetur: in Phyſicis verò, nomine huius argumenti, multa etiam cumulantur, Quòd principia ſint contraria: item, τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων αἴτια εἶναι: aduerſas aduerſorum cauſſas eſſe, vt 10. cap. 2. de Generatione: item 7. & 8. cap. 4. Meteororum, quod ſpecialiter etiam propoſitum, generaliter oporteat intelligi: tùm de aduerſis motibus multa eſt in Philoſophia illa diſputatio. Quare vt materies illa à P. Ramo ſecundùm Ariſtotelis leges & principia ſit explicata, vt genera generumq́; ſpecies generatim & ſpeciatim propoſitæ, qualis denique agricultura ſit, attendamus. Conſentanea argumẽta, vſum magnum habuère: Diſſentaneorum autem quatenus ſit vſus, declarant Græcorum & Latinorum ſcripta innumerabilia, quæ ferè tota ſunt in refutatione errorum & falſarum opinionum: quod è diſſentaneis fieri neceſſe ſit: pars perexigua eſt in confirmatione: & quidem ipſa multò ſæpiùs etiam è diſſentaneis petitur, vel in ſchola mathematica, quæ ipſa multò ſeuerioris Logicæ ſibi leges impoſuit: attamen demonſtrationes per impoßibile ex diſſentaneorum Topicis deductæ ſunt. Quare vt categoria conſentaneorum priores dignitatis partes obtinebit, ita categoria diſſentaneorum, copiæ & vbertatis opibus longè ſuperabit. Diſſentaneorum autem doctrina, quamuis ſit poſterior, quàm doctrina conſentaneorum: attamen eſt etiam primorum argumentorum, quæ re ipſa ſeparata eſſe poſſunt à conſentaneis.

Diſſentanea ſunt diuerſa] *Categoria diſſentaneorũ prima partitione diſtribuitur ſecundum diſſenſionẽ rationis tantũ, tum rationis pariter & rei. diuerſa illius primi generis ſunt, & vſum habent longè frequentiſſimum: neque tamen adhuc ſatis explicatũ & diſtinctum. P. Ramus in explicandis & poetis & oratoribus & philoſophis, cũ fructum tam ordinarium et aßiduum cerneret, præcepto cõprehendit, & primam diſſentaneorum*

neorum ſpeciem hic inſtituit, quia ſimpliciſſima eſſet diſſenſio, quæ rationis tantùm eſſet, non etiam ſubiectæ rei. Itaque diuerſorum alterum affirmatur, alterum negatur, vel vtrumque affirmatur negatúrue: tantumq; hic diſtinctio, non autem concluſio quæritur: primum itaque diſſentaneæ categoriæ topicũ erit in diuerſis.

Non victoriam] Quinque ſequẽtia exempla habent diſſenſionem rationis tantùm, quia ſimul eſſe re ipſa poſſunt.

Non victoriam] Loquitur de Sylla & Muræna imperatoribus, qui de Mithridate ita triumphauerant, vt poſtea victus Mithridates victoribus Romanis inſultaret, victoriæq; inſignia, triumphi illi fuerint.

Formoſus] Præceptum Ouidij eſt, ad conciliandum amorem:

Nec leuis ingenuas pectus coluiſſe per artes
Cura ſit, & linguas edidiciſſe duas. Tum ſequitur:
Non formoſus erat, ſed erat facundus Vlyſſes:
Et tamen æquoreas torſit amore Deas.

Priamus] Priamus Pyrrhum alloqui parat, à quo Polytes Priami filius in conſpectu patris trucidatur.

Nam ſi] Vox eſt Thaidis ad Chæream, qui Pamphilam Thaidis puellam vitiarat. & hic ambo diuerſa ſunt affirmata.

Scelus] Tubero ſceleratum Ligarium vocauerat, propter arma contra Cæſarem ſuſcepta: cui diſſentaneis hiſce diuerſis reſpondetur. Qualis illa eſt aliuſmodi diſtinctio pro Ligario: Non fuit ſcelus, ſed aut error, aut timor, aut ſpes, aut odium, aut pertinacia, aut temeritas. Qualis eſt etiam diuerſitas in eadem Ligariana: Fuerint cupidi, fuerint irati, fuerint pertinaces, ſceleris verò crimine, furoris, parricidij liceat Cn. Pompeio mortuo, liceat multis alijs carere. Sed hoc argumentum eſt immenſi vſus. Verr. 3. Non enim furem, ſed ereptorem: non adulterum, ſed expugnatorem pudicitiæ: non ſacrilegum, ſed hoſtem ſacrorum religionumq;: non ſicarium, ſed crudeliſſimum carnificem ciuium ſociorumq;, in veſtrum iudicium adduximus.

CAP. XIII. DE DISPARATIS.

OPpoſita, ſunt diſſentanea, quæ ratione & re diſſentiunt, itaque eidem attribui, ſecundum idem, & ad idem, & eodem tempore non poſſunt. Sic Socrates albus & ater non poteſt eadem parte eſſe: pater & filius eiuſdem: ſanus & æger eodem tempore: At albus eſſe poteſt alia parte, & ater alia: pater huius, filius illius: ſanus hodie, cras æger: Itaque ex altero affirmato, alterum negatur, aut contrà. Oppoſita, ſunt diſparata, aut contraria. Diſparata, ſunt oppoſita, quorum vnum multis pariter opponitur, vt viride, cineraceum, rubrum, media ſunt inter albũ & nigrum: quæ ſingula extremis, & inter ſe diſparata ſunt. Sic liberalitas & auaritia inter ſe diſparantur: ſic homo, arbor, lapis, & eiuſmodi res infinitæ diſparantur: nec eadem res poteſt eſſe homo, arbor, lapis. Virg. 1. Aenei. hoc argumento diſputat:

O quã te memorẽ virgo: namq; haud tibi vultus
Mortalis: nec vox hominẽ ſonat: O Dea certe:

Oppoſita] *Hæc definitio ſumi poteſt è Philoſophia ad 10. cap. 5. lib. Oppoſita ſunt quæcunque non accidit ſimul adeſſe amborum ſubiecto. At ſi dixiſſet Ariſtoteles generaliter, quæ non accidit in eodem adeſſe, vt etiam ſubſtantiæ & res phyſicæ*

ſicæ oppoſitæ dicerentur, λογικώτερον definiuiſſet. Oppoſita enim, non tantùm ſunt adiuncta, vel accidentia, quæ vocantur, ſed etiam ſubſtantiæ, ſed denique τὰ ὄντα καὶ μὴ ὄντα, entia & non entia, quia oppoſitio, res eſt logica, & ideo communis rerum omnium: Denique oppoſita ſunt, quæ & ratione, & re diſſentiunt, ideoq́; ſimul eſſe non poſſunt: Nam ſi Socrates dicatur albus alia parte, alia niger: item pater huius, filius illius: ſanus hodie, cras æger, ſophiſticè dicetur: Nec enim totus Socrates ita coloratus eſſet: nec paterna qualitas, qua pater eſt, refertur ad illum, cuius filius eſt: nec quando verè dicitur æger, eodem tempore dicitur ſanus: nec pater & filius opponuntur, ſed eſſe patrem eiuſdem, cuius ſis filius. Atque ex oppoſitorum altero affirmato, alterum negatur: vt, albus eſt, non igitur niger. Homo non eſt irrationalis, ergo eſt rationalis. Quare oppoſita, ſunt diſſentanea, quæ diſſentiunt ratione & re. alteriusq́; affirmatio, alterius negationem conſtituit: quod in diuerſis non fuit, propriumq́; omnino loci huius illud eſt axioma, quod à P. Ramo 1. lib. ſcholarum phyſic. copiosè tractatum eſt, φθαρτικὰ τῶν ἀλλήλων ἐναντία: corruptiua ſunt inter ſe oppoſita. Sic enim ἐναντία Ariſtoteles accepit: Itaque circulus, eſt Ariſt. in Mechanicis miraculum omnium miraculorum, quia oppoſita ei videantur ineſſe, conuexum & concauum, motus & quies, contrarij motus.

Diſparata] *Oppoſitorum diuiſio deinde bifariam ſequitur, in diſparata & contraria, quorum differentia ſumitur ex eo, quòd diſparatum, æquè multis diſparatum eſt: contrarium, vni tantùm. Hanc differentiam Rodolphus Agricola docuit 1. lib de inuentione, quam P. Ramus ſequutus eſt, ſic vt æmulatus in hac arte in primis induſtriam illius viri, quem in ſtudio logico, poſt antiquam illam Socraticorum Logicorũ ſcholam (in qua non minùs vſus artis, quàm ſcientia tractabatur) omnibus poſtea natis Logicis anteponere ſolitus eſt, dicereq́; palàm ab vno Agricola verum germanæ Logicæ ſtudium in Germania primum, tùm per eius ſectatores & æmulos, toto terrarum orbe excitatum eſſe. Percepit autem Pari-*

ſienſis Academia primò fructum illum aduentu Iacobi Omphalij, Bartholomæi Latomi: ſed in primis Ioannis Sturmij, à quo Logicæ artis vtilitas pleniùs & vberiùs eſt expoſita. Agricola autem, differentia vocauit, quæ P. Ramus diſparata dicere maluit, quia differentia totam diſſentaneorum categoriam complecti videretur, vt etiam trito in ſcholis verbo appellatur differentia communis, propria, maximè propria: tum quòd differentia ab Ariſtotele opponeretur ſimilitudini pro diſſimilitudine: Diſparari, verbũ eſt non minùs Latinum, quàm rei accommodatum.

Qui eſt Imperator diuum & hominum Iuppiter,
Is nos per gentes, alios in alia diſparat,

ait Plaut. Cice. 1. de Inuent. verbũ hoc vſurpat p̃ genere diſſentaneorũ, contradicentium, vt, ſapere nõ ſapere. Et Quint. 10. c. 5. lib. diſparata dicit dura non duris. At contradicentiũ verbum magis vſitatum eſt in hoc genere. Boetius 1. lib. de ſyllogiſmis hypotheticis, diſparata dicit, quæ tantùm à ſe diuerſa ſunt, nulla contrarietate pugnantia: veluti veſtis, ignis. Quare verbum pro hac ſpecie P. Ramus vſurpauit, vt commodiſſimum & aptiſſimum: Repugnantia pro eodem aliquando dixerat, ſed poſtea animaduertit repugnantiæ verbum, maioris eſſe cuiuſdam oppoſitionis, quàm hîc ſignificaretur, vt 2. Philipp. „ Qui tantarum rerum repugnantiam non videas, nihil „ profectò ſapis. Secundum igitur in diſſentaneis topicum erit in diſparatis: Diſparata autem hîc quatuor exemplis declarantur: primum eſt de coloribus medijs.

Cineraceum] *Cinericium vulgò id dicitur. at Plin. ait lib. 33. Terra, alia eſt ruffa, alia cineracea. color etiam cinereus dicitur. Genera autem colorum duo prima ſunt, albor & nigror: vnde media plurima, quæ inter ſe, & extremis ſunt tantùm diſparata.*

Liberalitas] *Secundum exemplum ſumitur ex 2. Ethico Ariſtotelis ad Nicomachum filium, cap. 8. vbi hæc contraria vocantur ab Ariſtotele, ſignificatione quadam liberiore & minùs diſtincta: ſed tamẽ interim hoc theorema ethicum proponi-*

ponitur, Extrema videlicet magis inter ſe oppoſita eſſe, quàm ad medium collocata. qua ratione, effuſio & auaritia magis diſparantur, quàm effuſio & liberalitas, vel auaritia & liberalitas.

Sic homo] *Tertium exemplum eſt de rebus phyſicis, quarum plures idem eſſe non poſſunt: ſed tamen certa diſſenſionis lege non opponuntur, vt homo, lapis, arbor, aqua, terra, ignis, aer, cælum.*

Virgilius] *Quartum exemplum poeticum eſt, vbi AEneas apud Virgilium diſputat, Venerem, quæ Spartanæ virginis habitum ſimulabat, deam tamen eſſe: argumentum ſumitur à diſparatis: Virgo non eſt mortali vultu, nec humana voce: Dea igitur eſt.*

CAP. XIIII. DE RELATIS.

Contraria ſunt oppoſita, quorum vnum vni tantùm opponitur. ſuntq; affirmantia, aut negãtia. Affirmantia, quorum vtrumque affirmat, vt relata & aduerſa. Relata ſunt contraria affirmantia, quorum alterum conſtat è mutua alterius affectione: atque inde nominata ſunt relata, vt pater, qui filium habet: & filius, qui patrem habet: & ob hãc mutuam relationis cauſſam, relata dicuntur ſimul eſſe naturâ, vt qui alterum perfectè norit, norit & reliquum. Martial. in Soſibianum lib. 1.

Tum ſeruum ſcis te genitum, blandeq́; fateris,
Cùm dicis dominum, Soſibiane, patrem.

Sic

,, Sic apud Quintilianum lib.5.cap.10.Si
,, portorium Rhodijs locare honeſtum eſt,
,, & Hermacreonti conducere. Quomodo
,, & in Oratore perfecto Tullius: Num igi-
,, tur eſt periculum (ait) ne quis putet in ma
,, gna arte, & glorioſa turpe eſſe docere ali-
,, os, id quod ipſi fuerit honeſtiſsimum di-
ſcere? Studium verò quoddam ſuum Cicero è relatis illis in Oratore ꝓdidit: Iam
,, (inquit) matura, vxor generi, nouerca fi-
,, lij, filiæ pellex. Quod idem in ferreæ ætatis deſcriptione Ouidius apertiùs affectauit. 1.Metam.

——non hoſpes ab hoſpite tutus,
Non ſocer à genero, fratrũ quoq; gratia rara eſt,
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti:
Lurida terribiles miſcent aconita nouercæ,
Filius ante diem, patrios inquirit in annos.

Contraria] *Hæc definitio ab Agricola, vt dixi, facta eſt: Oppoſita (ait 1. lib.) ſunt quæ repugnant vnum vni, ſic vt neque alterum de altero, neque ambo de medio dici poßint: Oppoſita vocat, quæ Cicero contraria. Contrarij verbum aptius. Porrò differentia eadem vnitatis etiam eſt in Philoſophia, ſed per ſpecies, quòd relatio ſit ἑνὸς πρὸς ἕν, unius ad vnum, vt in Philoſophia 6.cap.4.lib. item ἐναντίον ἓν ἑνὶ, aduerſum vnum vni, vt 2.cap.1. de Cælo, & 6.cap.4. Meteo. & in Philoſophia 4.cap.10.lib. Manifeſtum quòd non accidit vni plura aduerſa eße. & in Interpretatione, affirmatur ſimiliter, vnam negationem duntaxat vni affirmationi opponi, cùm de contradictione agitur. In priuantibus res eſt manifeſtior:*

feſtior: At ſi quid vnum duobus opponatur, opponetur duplici genere oppoſitionis: vt motus motui & quieti: vt eſt 7. cap. 8. Phyſici. Quare commune eſt omnium contrariorum, vnum vni opponi, ſed generaliter: quia generale eſt etiam præponendum: Hæc enim differentia eſt vera contra diſparatorum genus. Hæc autem vnius ab vno diſſenſio maxima eſt, quam ſexcentis locis Ariſtoteles aduerſorum oppoſitioni attribuit: At communis eſt omnium contrariorum. Itaq; P. Ramus huc etiam retulit. Plato in Alcibiade ſecundo idem propoſuit: Atqui duo aduerſa vni rei, quomodo fuerint? Alcib. Nullo modo. Quare conſtet definitio iſta, Contraria, ſunt oppoſita, quorum vnum vni tantùm opponitur. & cōtraria intelligamus, quæ Ariſt. vocat ἀντικείμενα, ἀντιθέμενα: quomodo in Topicis 3. c. 2. lib. ἀντιθέσεις τέσσαρες, oppoſitiones quatuor appellantur. Diuiſio deinde ſequitur in affirmantia & negantia. Affirmātia, quæ vocabulis affirmantibus exponuntur, neque negationem continentibus, vt Relata *&* aduerſa.

Relata] *Hæc definitio eſt* Ariſtotelis *in* Categorijs. *Ad aliquid autem talia dicuntur, quæcunq; ipſa, quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur. Hîc enim mutua relationis affectio exprimitur: ſed illic additum eſt, aut quomodolibet aliter ad aliud. quo additamento, definitio illa vera confunditur, & pleraque ferè omnia ad aliquid efficiuntur. Cicero in Topicis vocat relata, quæ cum aliquo conferuntur. Topicum autem relationis in Logicis valde celebratum eſt, ſed valdè etiam inconſtanter modo fit categoria è decē vna integra, modò extra categorias, fit ſpecies contrariorum, vt rurſus in* Topicis, *in quibus duodecies citatur. Falce igitur Ariſtotelei principij καθόλου πρώτου, ad hanc tautologiam reſecandam, opus eſt, vt generale documentum ſemel exponatur.*

Simul eſſe] *Hoc Ariſtotelis eſt ἅμα φύσει, quod nō tantùm ad æqualem vim argumenti attinet, ſed ad eſſentiæ reciprocationem & affectionem: Diuerſa enim & diſparata & cætera diſſentanea ſunt ſimul naturâ, neq; quicquam hîc prius notitia vel poſterius: at mutuam eſſentiæ affectionem non*

ideo

ideo obtinent, vt alterum mutuò per reliquum definiatur. Relata verò ſunt ſimul naturâ dupliciter, & quia ſunt æquè nota, & quia mutuæ ſunt eſſentiæ, & mutuæ ſibi cauſſæ. Hinc *relata,* πρὸς ἀντιστρέφοντα λέγεται, *ad conuertentia dicuntur, vt loquitur* Ariſtoteles. *Pyrrho* ἀλογίαν *ſuæ* ἀκαταληψίας *confirmare nitebatur, quia relata eſſēt æqualiter ignota: Sed æqualitas notitiæ, ignorātiæ æqualitatē non arguebat.*

Seruum] *Hîc relata bis bina ſunt, ſeruus dominus, filius pater: Pater eſt dominus: ergo filius ſeruus. locus eſt Martialis in quendam patri tanquam domino & principi adulantem: quomodo hodieq; nobiles appellantur à filijs.*

Portorium] *Vſus relationis eſt magnus ille quidem per ſeſe, ſed minùs tamen exemplis oratorum & poetarum teſtatus. Proximum exemplum è Quintiliano ſumptum eſt. Diomedon item publicanorum princeps apud* Ariſtotelem *ſic argumentatur: Nam ſi vobis locare turpe non eſt, nec nobis conducere. Cicero aduerſus reprehenſores, quòd vir cõſularis & tantis rebus geſtis ornatus, ſcriberet de artificio dicendi, arripuit hoc è relatis argumentū in* Oratore perfecto, Honeſtiſſimum *eſt eloquentiam diſcere, ergo non eſt turpe docere.*

Studium] *Iudicium Ciceronis hac de re eſt in eodem* Oratore *ad Brutum, manifeſtum: Nam cùm locum Roſcianæ defenſionis de ſupplicio parricidarum ita extenuaſſet: Sunt enim (ait) omnia ſicut adoleſcentis, non tā re & maturitate, quàm ſpecie & expectatione laudati. Tum ſubdit,* Ab hac indole iam *illa matura, vxor generi, nouerca filij, filiæ pellex.* Hoc igitur *argumēto ab oratore improbitas & libido Saſſiæ (quæ mater* Cluentij *fuerat) exagitatur, quòd & nomina neceſſitudinū, & iura naturæ violaſſet, cùm* Melinū *generū in amorem pellexiſſet, filiaq; Cluētia expulſa ei nupſiſſet: Itaq; ſocrus, quæ fuerat, iam eſt vxor & nouerca filij Cluentij, quem odio nempe nouercali perſequatur: & pellex filiæ Cluentiæ, cuius nempe virum ſibi pellexerit, & quæ tanquam concubina ſit marito filiæ. Ouidius* Tullium *in hoc videtur imitatus, vt violato toto neceſſitudinū illarū iure, concluderetur id quod ipſe concluſit:*

Victa

Victa iacet pietas. ——

In hoc autem exemplo, relata alia ſunt vnius nominis, vt hoſpes hoſpitis. frater fratris: alia duobus expreſſa nominibus, ſocer generi, coniunx mariti, filius patris.

Atque hæc] *Exempla propoſita fuerunt illius mutuæ relationis, & relationis vſus in eo genere magnus eſt: quòd etiam teſtari poſſunt in locis inuentionis tam multæ argumentorum definitiones, per relationem factæ: vt cauſæ & effecti, ſubiecti & adiuncti, diſſentanei per diſſentaneum, & ſic deinceps paria, maiora, minora; ſimilia, diſſimilia, totum, pars, genus, ſpecies, definientur.*

CAP. XV. DE ADVERSIS.

ADuerſa, ſunt contraria affirmantia, quæ inter ſe velut è regione perpetuò aduerſantur. Aeneid. 11.

Nulla ſalus bello, pacem te poſcimus omnes.

Sic albor & nigror, calidum & frigidũ, virtus & vitium opponuntur. Parad. 1. contra Epicureos: Illud tamen arctè tenent, accurateque defendunt, voluptatem, eſſe ſummum bonum: quæ quidem mihi vox pecudum videtur, non hominum. Tu cùm tibi ſiue Deus, ſiue mater (vt ita dicam) rerum omnium natura, dederit animum, quo nihil eſt præſtantius, neque diuinius: ſic te ipſe abijcies ac proſternes, vt nihil inter te atque inter quadrupedem, intereſſe putes? Pecudem & hominem, aduerſa

ſa Cicero oppoſuit. Voluptas, pecudis bonum eſt: non igitur hominis. Sic libertas & ſeruitus apud Tibullum 2. lib.

Sic mihi ſeruitium video, dominamq́ paratam:
Tu mihi libertas illa paterna vale.

Aduerſa] *Secundum hoc contrariorum affirmatorum topicum, à relatione diſtinguitur hoc ipſo, quòd perpetuò ſit velut è regione oppoſitum: neque ideo inter ſeſe aduerſa conferantur, vt relata, quæ inter ſe conferuntur: & hoc ipſum è regione aduerſari, Ciceronis eſt in Topicis: Contrariorum genera (ait) ſunt plura: vnum, eorum quæ in eodem genere plurimùm differunt, vt ſapientia & ſtultitia. In eodem autem genere dicuntur, quibus poſitis, occurrunt tanquam è regione quædam contraria, vt celeritati tarditas, non debilitas, quibus contrariys argumenta talia exiſtunt. Si ſtultitiam fugiamus, ſapientiam ſequamur & bonitatem. Definitio autem aduerſorum generalis eſt & logica, id eſt omnis entis & non entis, quomodo Ariſtoteles loquitur, cùm dicit, generi ſubiectas differentias eſſe ἐναντίας, aduerſas: quomodo differentias ipſas vocat ἐναντιώσεις, tanquam diceres aduerſitates. Et ſic in Categoriys 6. cap. Plurimùm inter ſe diſtantia ſub eodem genere, aduerſa dicuntur. quod item repetitur in Philoſophia 4. cap. 10. lib. Quam aduerſorum definitionem paulò antè Cicero ab Ariſtotele mutuatus eſt. eandem doctrinam infinitis per totam Philoſophiam exemplis, Ariſtoteles approbat, cum elementa facit ἐναντία, motus ἐναντίους, & ſimiliter cætera. Locus autem eſt in Categoriys triplex contrarius: primus eſt 10. cap. in aduerſis, ſi ſubiectum fuerit, poſſibile eſſe inter ſeſe commutari: niſi naturâ alterum inſit, vt calidum & frigidum mutuò ſeſe expellunt è ſubiecto corpore, niſi alterum inſit naturâ, vt calor ineſt igni: hic locus videtur ſola accidentia facere aduerſa: quia ſubſtantia altera alteri non accidit, tanquam ſubiecto. Secundus locus eſt in cap. de ſubſtantia, quòd*

ſub-

ſubſtantiæ nihil ſit aduerſum: quod in Phyſicis 1. & 5. lib. eſt iteratum. Tertius in cap. de quantitate, quòd quantitas nihil habeat aduerſum. At loci tres illi falſi ſunt: Differentiæ enim eſſentiales magis aduerſæ ſunt, vt rationale & irrationale, quàm qualitates aduerſæ quælibet, vt calor & frigus. Nam vt Porphyrius ait, qualitates illæ miſceri poſſunt, differentiæ eſſentiales non poſſunt, ſicuti neque quantitates, quæ non tantùm ſunt in loco, ſed complent locum, neque confuſionem patiuntur. Sed iudicium controuerſorum in Ariſtotelis Philoſophia locorum ad leges Ariſtotelis referatur. Logica tota eſt entis & non entis: aduerſorum doctrina, eſt pars Logicæ: quare entis & non entis. Peccat igitur categoriarum locus ille triplex, qui aduerſa tollit è mathematicis & phyſicis rebus, in quibus in primis vſum præcipuum obtinent. Relatio, facta eſt communis omnium entium, ſic ἐναντίωσις, omnium rerum communis fieri debet, neque priuari patrimonij ſui duabus ampliſſimis partibus, ſubſtantiæ nempe, vt in phyſicis rebus, & quantitatis, in mathematicis. Aduerſorum locus, non fit categoria, vt relatorum: quamuis tamen potius eſſe debuit, cùm ſit amplioris vſus: ſpecies efficitur contrariorum poſt categorias, & rectè. attingitur in lib. de Interpretatione, & in Analyticis: in Topicis autem totis, tautologia loci huius longè omnium maxima: citatur enim nouies & quadragies: tum per Phyſicam, tum per Ethicam, variè diſperſa ſunt quædam loci huius axiomata: Quare redundantiam tam alienam, támque legibus Ariſtotelis damnatam tautologiam P. Ramus hoc loco euitauit, & locum aduerſorum, vt cæteros, ſemel & generaliter, quia generalis eſſet, expoſuit.

Nulla ſalus] *Drances hanc ſententiam dixit in conſilio Latini regis, cùm à Troianis magna clades eſſet accepta. Itaque aduerſus Turnum authorem belli, pax à Latino poſtulatur.*

Arctè] *Homo & beſtia, aduerſa quidem ſunt: tota tamen enuntiatio (Voluptas eſt bonum pecudis) non ſatis eſt*

aduerſa enuntiationi, Voluptas eſt bonum hominis, vt ex altero affirmato, alterum negandum ſit.

Sic mihi] *Tibulli argumentum ſic eſt, Nō ero liber poſtea, quia ſeruus ſum, dominæ amicæ addictus. Tale eſt eiuſdem Tibulli lib. 1.*

At vos exiguo pecori fureſq; lupiq;
Parcite, de magno eſt præda petenda grege.

Præda eſt petenda de magno grege, ergo non eſt petenda de exiguo.

CAP. XVI. DE CONTRADI- *centibus.*

Contraria, negantia ſunt, quorum alterum ait, alterum negat idem: eaque ſunt contradicentia, aut priuantia. Contradicentia ſunt contraria negantia, quorum alterum negat vbique: vt iuſtus non iuſtus, animal non animal, ſanguis non ſanguis, ſunt contradicentia. Sic in defenſione Murænæ, contradicitur ſententijs Catonis & Ciceronis, illius Stoici, huius Academici. Dialogus eſt his verbis, Nihil ignoueris: Imò aliquid, non omnia. Nihil gratiæ cauſſa feceris: Imò ne reſiſtito gratiæ, cùm officium & fides poſtulabit. Miſericordia commotus ne ſis. Etiam in diſſoluenda ſeueritate, ſed tamen eſt aliqua laus humanitatis. In ſententia per-

ma-

maneto: Enimuerò, niſi ſententia alia vicerit melior. Martialis libro primo:

Bella es, nouimus: & puella, verum eſt:
Et diues: quis enim poteſt negare?
Sed dum te nimium, Fabulla, laudas,
Nec diues, neque bella, nec puella es.

Cicero 1. Tuſcul. cogit hoc argumento Atticum Epicureum fateri mortuos miſeros non eſſe, ſi omnino nulli ſint, vt Epicurei credebant: Iam mallem (ait) Cerberum metueres, quàm iſta tam inconſideratè diceres. Atticus. Quid tandem? Marc. Quem eſſe negas, eundem eſſe dicis. vbi eſt acumen tuum? cùm enim miſerum eſſe dicis, tum qui non ſit, eſſe dicis. Tum poſt longam diſputationem, Atticus ait: Age, iam concedo non eſſe miſeros, qui mortui ſunt: quoniam extorſiſti, vt faterer, qui omnino non eſſent, eos ne miſeros quidem eſſe. Sic Terentianus Phædria, Dori Eunuchi dictum eleuat, quòd affirmaſſet priùs quæ pòſt inficiaretur.

---Modò ait, modò negat, inquit in Eunucho.

Contradicentia] *Cõtradicentia appellantur ſæpè & in organo, & in Philoſophia, affirmatio & negatio: ſæpè etiam*

ex altera parte, ἀποφατικὰ negantia: Simplicium autem partium, vt cauſſæ, facta, ſubiecta, adiuncta, relata, aduerſa, priuantia, ſic negantia per ſe conſiderantur. Nomen ἀντιφάσεως, contradictionis, hîc proprium eſt. nam φᾶναι, ἀποφᾶναι, φάσις, ἀπόφασις, negare, affirmare, negatio, affirmatio, communia ſymbola ſunt: & propriè φάσις eſt, cùm affirmatur: ἀντίφασις, quando negatur contrà. Ἀντίφασις etiam, partem ſæpè ſignificat: ac ſæpè Ariſtoteles ἀντιφάσεως nomē communiter accipit pro omni affirmationis & negationis oppoſitione: Hoc verò topicum, ſuam in primis tautologiam, eámque notabilem habuit in Ariſtotelis Logica & Philoſophia: in Logica, poſt categorias, ſit ſpecies contrariorum: totiq; ferè duo libri de Interpretatione hîc conſumuntur. In Analyticis & prioribus & poſterioribus ſæpè multiplex eſt huius loci doctrina: In ſecundo priorum, capita decem tota ſunt de negatoria è contradicentibus ſyllogiſmi poteſtate: de qua libro ſecundo dicetur ampliùs: In poſterioribus, de contradictione frequens eſt mentio, præſertim de ipſius axiomate. In Topicis citatur locus ipſe decies, & 3. cap. 2. lib. inſtituitur nomine contradictionis, conſequentia ἡ ἀνάπαλιν inuerſa, quæ eſt ſyllogiſmi connexi ſpecies ſecunda, vt in eo loco P. Ramus docebit. In Philoſophia autem, totus ferè quartus liber eſt de principio contradictionis. Talem tautologiom habet vnica de contrarijs ſpecies: quæ tamen tam multiplicata doctrina ad Ariſtotelis leges à P. Ramo perpurgata, præter vnicam in logica inuentione definitionē, catholicum nihil habet: cætera paucula, ſi commodi quid habeant, iudicij ſunt de enūtiatorū contradictione, de qua 2. li. Ariſtoteles aūt in Categorijs & interpretatione 1. & 3. c. 1. li. negat hîc affirmationē & negationē eſſe, ſed velut affirmationē & negationē appellat: ſed hoc placitū eſt hominis: & placitū mutò pluribus eiuſdē authoris placitis refutatū: ac ſi nomina, ſint contradicentiū ſymbola, vocat ὄνομα ὁριστὸν καὶ ἀόριστον, nomē finitū & infinitum: ſic ῥῆμα ὁριστὸν καὶ ἀόριστον, verbum finitum & infinitum: Atq; ſic vtrunq; cōmuniter definit, qđ ſimiliter in quolibet eſt

&

& ente & non ente: quia de quo iuſtũ non dicitur, nõ iuſtum dicitur, & de quo ſedet, non dicitur, de eo non ſedet dicitur.

Vbique] Hec contradicentium lex traditur in Categorijs cap. 10. In ſolis enim his neceſſe eſt ſemper alterũ verum, alterum falſum eſſe. Hic igitur proprium factum eſt ἀντιφάσεως axioma, multis locis apud Ariſtotelẽ citatum: Quidlibet affirmare aut negare verũ, vt eſt 2. cap 2. Poſter. Verùm præ cæteris contrariorum generibus, contradicentium genus à philoſophis diſputatum eſt, & contradicentium definitio vehementer oppugnata. Anaxagoras inter verum & falſum, aliquid medium poſuit: cùm tamen nihil inter ens & non ens interiectum ſit: Antiſthenes dicebat nihil poſſe dici, niſi propria oratione: vnde efficeretur, vt non liceret ἀντιλέγειν contradicere, nec omnino mentiri, quia nõ propria oratione res tũ diceretur. At cùm res falſa pnuntiatur, oratione contrarij dicitur: Anaxagoras dicebat, miſtũ eſſe quodlibet in quolibet, & quales res quiſq; putaret, ei tales eſſe: quo vno faciebat omnia falſa. Heraclitus omnia in perpetuo motu & fluxu ſtatuebat, vt bis in eundem fluuium ingredi equus non poſſit: omniáque & eſſe & non eſſe: quo vno, faciebat cuncta vera: Cratylus etiam Heraclitum carpebat: Imò verò (dicebat) ne ſemel quidẽ eundem fluuium ingredi equus poteſt: Itaq; eò redierat, vt cenſeret loquendum non eſſe, quia rerum natura antè mutaretur, quàm oratione pronuntiari poſſet: ſed digitum mouebat tãtùm: Democritus vacuum & plenum in quolibet ponebat: & hoc ens, illud non ens appellabat: nihilq; verum eſſe dicebat, aut certè nobis incertum: Protagoræ ſententia, Homo eſt omnium rerum menſura: Itaq; quod ei videtur & apparet, verum eſt: contrarium, eſt falſum: Contra quos omnes fanaticos errores, Ariſtoteles diſputauit in libris de Philoſophia, eorumq; omnibus argumentis refutatis, definitionem & legem contradictionis vindicauit. Atqui refutationis huius ſtudio adductus Logicus neſcio quis (cuius Logicam in Philoſ. 4. lib. ſecutus eſt Ariſtoteles) axioma contradictionis (Quodlibet affirmare aut negare verum) tantum extulit, vt principium

 fir-

firmiſsimum, clariſsimum, ſuppoſitione non indigens, axiomatum deniq; axioma, & principiorum principium ſummũ conſtitueret. At iſta laus nimis magna videtur contradicentibus attributa: Cauſſarum enim categoria, fontem veræ ſcientiæ continet: Contradictionis topicum, quamuis permagnum & perutile, huc tamen aſpirare non poteſt: tota vis eius eſt in falſo refellendo: inde confeſsio quædam veri cogitur, vt id credas denique, cuius cauſſam neſcias: id eſt, verum confiteri cogeris, quod tamen verum eſſe neſcias: totaq; illa diſputatio Ariſtotelis in Philoſophia pro contradictione aduerſus Anaxagoram, Antiſthenem, Heraclitum, Cratylum, Democritum, Protagoram, demonſtrat fuiſſe Logicos, qui tali principio non aſſentirentur: at qui negarent principium cauſſarum, omnia videlicet cauſſis ſuis conſtare, neminem ait Ariſtoteles fuiſſe: imò (vt antea conſtitit) omnes, ad cauſſas inprimis reſpexere, & in omnibus rebus conſectati ſunt: quamuis (vt Ariſtoteles putat) non ſint aſſecuti.

Stoici] *Cicero in ea defenſione, ſentiebat Murænam premi inprimis authoritate Catonis: Itaq; ad hanc authoritatem eleuandum, Stoica paradoxa, quibus Cato deditus erat, ita cauillatus eſt, vt totum iudicium riſu compleuerit. Itaque Cato dicitur exclamaſſe, Dij boni, quàm ridiculum Conſulem habemus? Ergo huc pertinet exagitatio Stoicæ ſectæ, quæ virum bonũ & ſapientem, rigidum nimis ac ſeuerũ formabat.*

Bella] *Iocus eſt Fabullæ ficto nomine, in mulierculam glorioſam & vanam, de ſuis bonis magnificentiùs ſentientem.*

Cerberum] *Marcus Tullius diſputans cum Attico Epicureo, affirmante mortuos eſſe miſeros, qui omnino nulli eſſent, vnáque cum corpore, etiam animus extinctus eſſet: interrogat, num metuat apud inferos Cerberum, Cocytum, & cætera. tùm Atticus reſpondet, Adeóne me delirare cenſes, vt iſta eſſe credam? Quare paulò pòſt argumento contradictionis conuictum, Marcus eludit, quaſi multò leuius fuerit, inferos admittere, quàm in tam abſurdam contradictionis confeſsionem incidere.*

Phæ-

Phædria] *Locus eſt act. 4. ſcen. 4. de virgine ſtuprata per Chæream: quod factum cùm Phædriæ fratri Dorus affirmat, terretur, & ideo rurſum negat:* Hinc refutatio *teſtimonij è tali inconſtantia & contradictione.*

CAP. XVII. DE PRIVANTIBVS.

Priuantia, ſunt cõtraria negantia, quorum alterum negat in eo tantùm ſubiecto, in quo affirmatum ſuapte naturâ ineſt. Atque hic affirmatum, dicitur habitus; negatum autem, priuatio. Sic motus & quies: ſic ebrius & ſobrius. Martialis lib. 3.

Ebrius es, nec enim faceres hæc ſobrius vnquam.

Sic cæcum eſſe, & videre, pro Cælio: Exiſtat igitur ex hac familia aliquis, ac potiſſimùm Cæcus ille; minimum enim dolorem capiet, qui iſtam non videbit. Sic pauper & diues opponuntur apud Martialem lib. 5.

Semper eris pauper ſi pauper es, Æmyliane:
Dantur opes nullis nunc, niſi diuitibus.

Talia ſunt, mors & vita in Miloniana: Huius mortis ſedetis vltores, cuius vitam ſi putetis per vos reſtitui poſſe, nolitis? Item tacere & loqui, 1. Catil. Quid expectas autoritatem loquentium, quorum voluntatem tacitorum perſpicis?

Priuantia] *Priuãtia ab Ariſtotele* στερητικὰ *appellãtur, à*

 στερήσει

ςερήσει priuatione, parte altera oppoſitionis, cui opponitur ἕξις, id eſt habitus, quo benè aut malè afficitur affectum, vt ſcribit Ariſtoteles cap. 20. lib. 5. Philoſ. Sic 2. cap. 4. lib. in Philoſophia, negatio & priuatio diſtinguuntur: Abſentia enim, negatio illius eſt: in priuatione autem, & ſubiecta quædam natura eſt, ſecundùm quam dicitur priuatio. Et 12. cap. 5. Philoſ. Priuatio, efficitur alicuius habitus, ne pura ac mera videatur negatio. Locus autem hic modicè proponitur in Ariſtotelis bibliotheca: poſt categorias efficitur ſpecies contrariorum: in Analyticis ſemel attingitur: in Topicis citatur vndecies: Sed in Phyſicis commentum Ariſtotelis ex hoc loco admirabile exortum eſt: vt priuatio, quæ nihil eſſet, fieret tamen cauſſa, & principium phyſicarum rerum omnium. Sed tamen Ariſtoteles poſtea in totis operibus phyſicis cõmentum hoc abundè refutauit: cùm efficientem, materiam, formam, finẽ conſideret: cõmentitium illud priuationis inſomniũ, in nullo prorſus naturæ opere adhibeat. Priuatio autem, eſt negatio contrarij habitus in ſubiecto naturali, vt eſt in Philoſophia 4. c. 10. lib. Item priuatũ, dicitur habitus ſuſceptiuũ, cùm cui naturaliter ineſſe poteſt, non ineſt, vt eſt in categorijs 10. cap. Edentulũ enim dicimus, nõ quòd dentes non habeat: & cæcũ, non quòd viſum non habeat: ſed nõ habere, quãdo habere ſuapte naturâ debeat, id priuari dicitur: aliterq́; homo cæcus, aliter talpa dicitur, vt eſt in Philoſophia 22. capit. 5. lib. Itaque circa idem, habitus & priuatio verſantur, eiuſdémque rei ſunt, δύναμις καὶ ἀδυναμία, potentia & impotentia, vt eſt in Philoſophia 4. cap. 10. lib. Atque horum contrariorum alia ſunt, in quibus impoſſibile eſt mutuam commutationem fieri: ab habitu ſiquidem in priuationem mutatio fit, vt à viſu in cæcitatem: at à priuatione contraria & cæcitate in habitum, impoſſibile putat Ariſtoteles in categorijs capite 10. qui tamen alibi author eſt, effoſſos hirundinum oculos reſtitui.

Motus & quies] *Ariſtoteles in Phyſicis ſæpè motum & quietem ſic opponit.*

Ebrius

Ebrius] *Martialis iocatur in cerdonem, in ludis faciendis res ſuas ſtultè conſumentem. argumentum eſt à priuantibus: Sobrius, iſtos ludos non faceres: ebrius igitur facis. ebrius enim, ſignificat habitum quendam: & ſobrius, habitus eius priuationem: quaſi ſine ebrio.*

Exiſtat igitur] *Iocus Ciceronis eſt in his priuantibus: Appius ille cæcus minimum dolorem capiet, quia non videbit impudicam Clodiam, ad quam obiurgandum inducitur.*

Qui iſtam] *Relatiuum pro cauſſali coniunctione poſitum eſt, vt alibi Cicero, Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodiſſimè nauigaſſemus, id eſt quia.*

Semper eris] *Pauper & diues, priuantia ſunt, quia pauper eſt, qui non habet diuitias, diues qui habet: vnde iocus eſt Martialis.*

Mors] *Mors, eſt priuatio vitæ, in ea re, quæ vitæ capax ſit: vita, eſt habitus quidam viuentis. Si poſſetis vitam Clodio reſtituere, nolletis: non debetis igitur mortem eius vlciſci.*

Tacere] *Tacere, eſt priuatio: Catilinæ autem ſuadet orator, ne à Senatu iudicium vocis expectet, cùm tacitam damnationem videat. & ſic ibidem paulò pòſt, Quid vocis expectas contumeliam, cùm ſis grauiſſimo iudicio taciturnitatis oppreſſus? atque hæc de generibus contrariorum: quorum maximã ἀντίθεσιν Ariſtoteles contradicentibus attribuit: idq́; duplici de cauſſa. Prima eſt 4. cap. 2. de Interpretatione, quia negatio eſt ἐναντιωτέρα, magis aduerſa affirmationi, quàm oppoſiti affirmatio: ad eam ſiquidem oppoſiti affirmatio reuocari dicitur, quia priuatio, quædam negatio ſit, negatio nempe habitus in ſuo ſubiecto, vt eſt in Philoſ. 4. cap. 10. lib. & è contrarijs, alterum reliqui priuatio ſit, vt diſſimilitudo ſimilitudinis, vitium virtutis, nigror alboris, vt eſt eiuſdem libri cap. 2. De relatis idem fortaſſe, quamuis non exprimat Ariſtoteles, vult intelligi, vt ſeruitus, priuatio quædam ſit dominatus: & ſic ca. 4. 1. Phyſic. contrariorum quidam termini ſiunt ὑπεροχὴ καὶ ἔλλειψις, excuperantia & defectus. Secunda cauſſa eſt, quòd hæc ſola contraria in re qualibet immediata ſint, nec medium ad-*

mittant : Quidlibet eſt aut non eſt. Verùm primæ cauſſæ reſponderi poteſt, aduerſum aduerſo multò magis oppoſitum eſſe, quàm affirmatum negato: & præſtantiſſimas diuiſiones artium in aduerſa fieri, non in contradicentia, quia negatio nullã ſcientiam faciat. Secundæ item cauſſæ reſponderi poteſt, iſtam veri & falſi immediatam diuiſionem, communem etiam cum quibuſdam aduerſis eſſe: vt vero falſo, ſimplici multiplici, & ſimilibus. Quidlibet enim verum eſt aut falſum. Quare cauſſa hæc vtraque nihil concludit, & ſi maximè concluderet: ſubtilitatem tantùm ſcholaſticam concluderet, & Logicæ etiam legibus contrariam: Eſt enim Logicum axioma, Generis eſſentiam non huic vel illi ſpeciei magis aut minùs, ſed æqualiter omnibus attribui: Itaque hac doctrina, relata, aduerſa, contradicentia, priuantia, neque magis, neque minùs contraria dicentur.

CAP. XVIII. DE PARIBVS.

COmparata ſunt, quę inter ſe comparantur; ſæpeq; notis breuiùs indicantur : aliquando partibus pleniùs diſtinguuntur, quæ πρότασις & ἀπόδοσις, ꝓpoſitio redditioq; nominantur: totaque propoſitio argumentum facit, ſeu verum, ſeu etiam fictum ſit ipſum cõparatum. Comparata verò, ſuapte natura æquè nota ſunt, ſicut antea oppoſita: quamuis alterũ altero ſit interdũ clarius atq; illuſtrius. Cõparatio eſt in quantitate vel qualitate: Quantitas, qua res comparatæ, quantę dicuntur; Eſtque pariũ vel imparium. Paria

ſunt,

ſunt,quorũ eſt vna quantitas. Argumentum igitur paris eſt, cùm par explicatur à pari: eiuſque notæ ſunt,par,æquale,æquare,idem quod, tam, quàm, tantò, quantò, tot, quot, & non magis, non minus. Virgil. Aeneid, 2.

Par leuibus ventis.--------

Aenei.3. *Et nunc æquali tecum pubeſceret æuo.*

Aene.6. *En huius nate auſpicijs: illa inclyta Roma,*
Imperium terris, animos æquabit Olympo.

4. Catil. Cuius res geſtæ atque virtutes iiſdem quibus ſolis curſus, regionibus ac terminis continentur. Aeneid.4.

Tam ficti prauiq; tenax, quàm nuntia veri.

Catul. *Tanto peßimus omnium poeta,*
Quanto tu optimus omnium patronus.

4. Triſt. *Littora quot conchas, quot amœna roſaria flores,*
Quotq; ſoporiferum grana papauer habet:
Sylua feras quot alit, quot piſcibus vnda natatur,
Quot tenerũ pennis aera pulſat auis:
Tot premor aduerſis: quæ ſi comprendere coner,
Icariæ numerum dicere coner aquæ,

Cic.9. Philipp. Neque enim ille magis iuris conſultus, quàm iuſtitiæ fuit. Itaq; quæ proficiſcebantur à legibus, & à iure ciuili, ſemper

ſemper ad facilitatem æquitatemque referebat: neque conſtituere litium actiones malebat, quã controuerſias tollere. Ouid. 2. de arte:

Non minor eſt virtus, quàm quærere, parta tueri.

Cic. pro Muræna: Paria cognoſco eſſe iſta in L. Muræna: atq; ita paria, vt neque ipſe dignitate vinci potuerit, neq; te dignitate ſuperarit. Parium axioma eſt: Si pariũ alterum ſit, reliquum eſſe: ſin alterum non ſit, reliquum non eſſe. Cic. 2. Philip. Quorum facinus cõmune, cur non eorum præda communis? Hic è pari affirmato, par affirmatur. Terent. in Adelph.

Quando ego non curo tuum, ne cura meum.

Hic è pari negato, par negatur. huius verò loci ſunt conſectaria illa, è contrarijs quidem orta, ſed parium axiomate tractata: vt Martialis illud,

Tum ſeruum ſcis te genitum blandeq; fateris,
Cùm dicis dominum, Sobſibiane, patrem.

Ouidius primo Faſtorum:

In pretio pretium nunc eſt, dat cenſus honores,
Cenſus amicitias: pauper vbique iacet.

Ex aduerſis ſunt frequentiora. Cicero pro Sylla: Neque verò quid mihi iraſcare, intelligere poſſum: ſi quòd eum defendo, quem

quem tu accuſas, cur tibi quoque ipſe non ſuccenſeo, qui accuſes eum, quem ego defendo? Inimicum, inquis, accuſo meum. Et amicum ego defendo meum. Sic 5. Tuſcul. Quòd cùm fateantur ſatis magnam vim eſſe in vitijs ad miſerã vitam: nónne fatendum eſt, eandem vim in virtute eſſe ad beatã vitam? Contraria enim contrariorũ ſunt cõſequentia. Paria verò ficta ſunt illa apud Aeſchinem Socraticũ, quibus demonſtrat Socrates cũ Xenophontis vxore & cum Xenophonte ipſo Aſpaſiam locutã: Dic mihi quæſo Xenophontis vxor, ſi vicina tua melius habeat aurum quàm tu habes, vtrùm illius an tuum malis? Illius, inquit. Et ſi veſtẽ, & cæterum ornamentũ muliebre pretij maioris habeat, quàm tu habes, an illius malis? Illius verò, reſpõdit. Age verò, ſi virum illa meliorem habeat, quàm tu habes, an illius malis? Hic mulier erubuit. Aſpaſia autẽ cũ ipſo Xenophonte ſermonẽ inſtituit: Quæſo, inquit, ſi vicinus tuus meliorẽ equũ habeat, quàm tuus eſt, tuúmne equũ malis, an illius? Illius, inquit. Quòd ſi meliorem fundum habeat, quàm tu habes, vtrùm tandẽ illius malis?

Illius,

Cantatum prouocemus. ſi laudabit hæc
Illius formam: tu huius contrà. Denique
Par pari referto, quod eam remordeat.

Paria] *Comparatorum locus ſequitur, altera ſpecies primorum argumentorum. Abſoluta enim ſpecies fuit in conſentaneis & diſſentaneis. Comparata igitur definiuntur, quæ comparantur inter ſe: cuiuſmodi paria imparia, ſimilia diſsimilia deinceps erunt. Comparatorum autem inuentio, etſi in eadem rerum genera incidit, in quæ abſolutorum cogitatio: attamen comparata ex abſolutis non oriuntur. Hoc autem problema, de ordine categoriæ huius, diu multumq́; P. Ramo deliberatum, nequedum tamen iudicio ipſius ſatis concoctum eſt: ſicut nec antea de cauſſa per accidens, deq́; fine. Interea igitur ordo hic teneatur, dum perfectius & accuratius (ſi quid tamen eſt) aliquando cernatur. Comparata igitur dicuntur in Topicis σύμβλητα 13. cap. 1. lib. & comparatio ipſa σύγκρισις 3. cap. 1. lib. Fuerit verò operæ pretium recordari, quæ antea de cauſſarum & effectorum velut inundatione dicta ſunt: vt doctrina cauſſarum tot libros analyticos, topicos, phyſicos, philoſophicos implerit: vt ex effectorum loco ſex ferè Ariſtotelis libri extiterint: vt loci temporisq́; è ſubiectis & adiunctis particula, tot capita in Phyſicis procrearit: vt diſſentaneorum locus, minùs quidem ille, ſed tamen variè per totam Logicam, & nonnihil per Phyſicam, per Philoſophiam autem latiſsimè ſit diſperſus. Comparatorum verò locus, ampliſsimè quidem propoſitus, primùm in duabus ampliſsimis categoriȷs quantitatis & qualitatis: leuiter autem in Analyticis attingitur: at in Topicis, rurſus effunditur latiſsimè: citatur enim per ſpecies, ter & ſexagies. At præcipua comparatorum redundantia, in mathematicas artes facta eſt: vt certè de tota logicæ artis facultate, vnicum comparationis locum mathematici videantur elegiſſe, quem præcipuè non exemplis tantùm & vſu, ſed præceptis & doctrina excolerent. Si quid magnum eſt & difficile in toto Euclide, vel Archimede, & cæ-*

tera

teris mathematicis, id per rationes & proportiones præcipuè eſt declaratum: Itaque in rationum & proportionum doctrina, octo axiomata primi libri, tum liber quintus totus, & ſeptimi pars præcipua conſumitur. Verùm Ariſtoteles id valde ac vehementer improbauit, atque in hac quæſtione in primis καθόλου πρῶτον *vſurpauit. In Philoſophia enim, 3. cap. 4. lib. affirmat* τὰ ἐν τοῖς μαθήμασι ἀξιώματα καλούμενα, *quæ in mathematicis appellantur axiomata, non eſſe mathematicorum, ſed eius philoſophi, cuius ſit conſiderare* περί τῶν συλλογιστικῶν ἀρχῶν, *de principijs ſyllogiſticis, deq́; contradictionis principio. ratioq́; Ariſtotelis prorſus magna hic eſt: Hæc (ait) axiomata ſunt communia omnium entium, non autem propria generis vnius cuiuſpiam, vt Arithmetici & Geometræ crediderunt,* διὰ τὴν τῶν ἀναλυτικῶν ἀπαιδευσίαν, *propter analyticorum imperitiam. Hic Ariſtoteles mathematicos, vt logicæ ignaros coarguit, quòd logicam doctrinam non exercebant, vt neceſſe erat, ſed quòd tanquam mathematicam aliquã in ſuis præceptis admiſcerent. Quin Ariſtoteles 5. cap. 1. Poſter. eandem Logicæ* ἀπαιδευσίαν *in mathematicis pari ſeueritate reprehendit, quòd proportionum doctrinam in mathematicis elementis permiſceant. Itaque Ariſtotelis ingenium hac in re ſuſpiciendum eſt, quòd nobiliſſimæ diſciplinæ confuſionem tantam deprehenderit, & quomodo vitãda eſſet, tam ſtudioſè admonuerit. Videbat nimirum philoſophus, ſi ad difficultatem rerum mathematicarum, etiam doctrinæ confuſio & obſcuritas accederet, fore, vt hæc ſtudia iacerent, vt poſtea tot ſecula iacuerunt: vt neque quiſquam adhuc inuentus ſit, qui ſeptimus poſt Hippocratem, Leontem, Theudium, Hermotimũ, Euclidem, Theonem, elementa commodiùs & luculentiùs explicare contenderet. Itaque & P. Ramus ſingulari alacritate, Ariſtotelis illam in Philoſophia & Poſterioribus vocem, tanquam ad ſe præcipuè pertinentem excepit, totumq́; mathematico Ariſtotelææ agriculturæ ſtudio dies nocteſq́; ſeſe dedidit. Teſtis vigiliarum & meditationum fui, vt ſæpè difficultate rerum & labore penè obrutus, admoneretur à me, vt ſibi aliquan*

do parc

doparceret, & quod vix ac ne vix quidem hominum millia tam multa potuiſſent, id vnum ſe ne ſperaret effecturum. quibus monitis non deterritus, ſed potiùs accenſus, acrior ad inſtitutum reuertebatur: Itaque iam perſpicimus, vt Ariſtotele vindice, poſſeſsionem logicam à mathematicis repetat: neque dubitet, vt geometricum in Logica ſit ἄλογον, ſic logicum in Geometria fore ἀγεωμέτρητον. Neque verò ſolùm logica à mathematicis repetiuit, ſed mathematicas ipſas alienis rebus obſcuratas in priſtinum ſplendorem vindicare contendit. Sed hac de re P. Rami mathematicæ & artes & ſcholæ different pleniùs.

Sæpeq́;] Omnium comparatorum triplex quoddam priuilegiũ eſt: primum, quòd quibuſdam notis breuiùs interdũ indicantur: neque enim id conuenit cæteris argumentis. tales igitur notæ in ſingulis generibus comparatorum à P. Ramo ſtudioſè proponuntur, quæ tanquam artis magiſtræ & interpretes, ſtudioſo Logicæ dicant, Hoc argumentum eſt parium, illud maiorum, iſtud minorum, tale ſimilium, aliud quoddam diſsimilium: aliquando partes pleniùs diſtinguuntur: Partes autem comparationis explicatæ & diſtinctæ, appellãtur πρότασις καὶ ἀπόδοσις, propoſitio & redditio: eſt enim quod comparatur, & cui comparatur. Secundum autem priuilegium hic eſt, quòd tota πρότασις vel ἀπόδοσις, argumentũ facit: non pars altera, ſeu terminus alter ꝑpoſitionis, aut redditionis: in comparatis autem, terminus propriè dicitur, quamuis ſit cõmune omnis argumenti nomen, vt cauſſæ vocabulũ: quamuis interdum omne argumentum ſignificet: attamen primam ſpeciem propriè ſignificat. Tertium eſt, quòd ficta comparata, verorum etiam argumentorum vim obtinent: Quin Ariſtoteles in Rhetoricis lib. 2. cap. 20. indicat fictarum comparationum inuentionem faciliorem eſſe: verarum tamen vtilitatem eſſe maiorem. Sed Ariſtoteles de apologis & ſimilibus fictis ſpecialiter tantùm propoſuit: hanc gratiam P. Ramus ab Ariſtotele acceptam, partibus quatuor amplificat, & paria, maiora, minora, diſsimilia etiam ficta, hanc habere vim oſten-

G dit.

dit. Ergo ex Ariſtotelea καθόλου πρῶτον lege, fundum Ariſtotelis fertiliorem quadruplo & fœcundiorem reddidit. Quintilianus lib. 5. cap. 10. vocat καθ' ὑπόθεσιν, docetq́; ex omnibus locis duci poſſe: quia totidem ſpecies poſſunt eſſe fictæ, quot veræ. quod verum eſt: ſed addit id, de quo quæritur, fieri ficto ſimile: in eoq́; Ariſtotelis elenchum illum ſecutus eſt. At poteſt redditum ficto eſſe etiam par, maius, minus, diſsimile, vt exemplis P. Ramus approbauit: Et tamen ſi quid fingatur ſine comparatione, argumentum veritatis non habebit, ſed mendacij: Itaque meritò P. Ramus hoc ſingulare comparatorum priuilegium eſſe docuit.

Natura] Res antè in ſuperioribus locis eſt definita: quomodo cauſſa prior eſſet effectu, & ſubiectum adiuncto, & diſſentanea ſimul eſſent natura: De comparatis non commemini quicquam definitum eſſe ab Ariſtotele: attamen paria & imparia æquæuam notitiam habere videantur. nec fortaſſe ſimilia & diſsimilia repugnabunt, cùm totum id, ſit non è rerum natura, ſed è comparatione.

Comparatio] Diuiſio comparatorum fit in comparationē quantitatis & qualitatis: ſed quantitatis verbum ambiguum eſt in Ariſtotelis philoſophia: Quantitas aliàs logicè, aliàs mathematicè in philoſophia Ariſtotelis accipitur. Logicè, quando fit vna decem categoriarum: generaliter enim & logicè tū accipitur pro quolibet argumento, quo res dicuntur æquales vel inæquales: quomodo & in Phil. 2. cap. 4. lib. & 2. cap. 11. lib. ἰσότης καὶ ἀνισότης, æqualitas & inæqualitas, dicuntur πρῶται διαφοραὶ, καὶ εἴδη, καὶ τὰ καθ' αὑτὰ πάθη τοῦ ὄντος, primæ differentiæ, & ſpecies, & per ſe affectiones entis. hæc logica eſt ſignificatio quantitatis, quæ etiam totis Topicis ab Ariſtotele tractatur: ſic quantitas loci, tēporis, facultatis, & omnino rei cuiuslibet appellatur. Atque hæc quantitas eſt logica: at in categoria illa quantitatis, fit diuiſio quātitatis in numerum & magnitudinem: quæ diuiſio mathematica eſt, non logica: neque enim quantitas illa logica, ſolùm valet in numero & magnitudine, ſed in quolibet ente & non ente. Itaque di-

uiſio

uiſio illa quantitatis logicæ in numerum & magnitudinē, vitioſa eſt in logica arte, parteſq́; toto diuiſo longè minores & inferiores efficit: & in Mathematicorum ſophiſma ab Ariſtotele reprehenſum incidit, dum logicam omniuq́; entis & non entis doctrinam, ſpeciali numerorum & magnitudinum ſubiecto attribuit.

Parium vel imparium] ἄρτιον, περιττόν, ἴσον, ἄνισον. *Par, impar, æquale, inæquale, Mathematici (vt dictum eſt) ſibi vſurparunt: paritatemq́; & imparitatē numeris, æqualitatem & inæqualitatem magnitudinibus attribuerunt. At Logica vtrumque logicè & generaliter ſuo iure ſibi vindicabit: & ſic Ariſtoteles in Philoſophia 15. cap. 5 lib. ait, æqualia ſunt, quorum quantitas vna. In Rhetoricis item 23. cap. 2. lib. Aequale, quod neque magis, neque minùs. Quomodo Cicero in Topicis, „ Comparatio parium (ait) nec elationem habet, neque „ ſummiſſionem: eſt enim æqualis. Ariſtoteles in Topicis paria vocat, quæ ſimiliter inſunt: & ferè cum ſimilium argumento confundit, & 4. cap. 2. & 4. cap. 3. item 4. & 5. cap. 5. denique 2. cap. 7. Attamen ὁμοιότητα, id eſt ſimilitudinem, à paribus diſtinxit aliàs, vt dicetur ſuo loco. Deinceps tria comparatorum priuilegia in paribus ordine declarantur: ad parium locum videntur ea referenda eſſe, quæ tam prolixè per Ariſtotelis philoſophiam diſperſa ſunt: Quot modis duo qualibet aut plura, dicantur idem & vnū: qui modi ſanè quatuor omnino ſunt è cauſſis, effectis, ſubiectis, adiunctis: in quos modos Ariſtot. incidit, cùm docet, vnum dici, οὐσίᾳ, ποιήσει, ὑποκειμένῳ, πάθει. Sed rem totā nomine vnius tā confundit, quàm entis nomine: quod modò bifariā, modò trifariam, modò quadrifariam, modò quotlibetfariam diuiditur. Proponuntur noaem ſpeciales notæ parium, quæ ſingulæ ſuis exemplis illuſtrantur: tria autem prima exempla, notis tantùm indicantur, reliqua latiùs.*

Par leuibus] *Primæ notæ exemplū eſt de ſimulacro Creuſæ, quod Aeneæ coniugem ipſam ſolicitè perquirēti apparuit: cùm Aeneas memorat, vt reſpondere, vt complecti conatus ſit:*

Ter fruſtra comprenſa, manus effugit imago,
Par leuibus ventis, volucriq́; ſimillima ſomno.

Et nunc] *Secundæ notæ exemplum eſt: vbi verba ſunt Andromaches, quæ* Hectoris *vxor fuerat, & filium Aſtyanactem amiſerat: quem iam cum Aſcanio comparat:*

O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago,
Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat:
Et nunc æquali tecum pubeſceret æuo.

Cuius] *Tertiæ notæ eſt exemplum, & de Pompeio loquitur, cùm Africani, Pauli, Mariј, Pompeij laudib. ſuas orator exaggerat.* ,, *Anteponatur (ait) omnibus Pompeius, cuius res* ,, *geſtæ atque virtutes, iјſdem quibus Solis curſus, regionibus ac* ,, *terminis continentur: erit profectò inter horum laudes, aliquid* ,, *loci noſtræ gloriæ. Reliqua exempla cum notis, partes* πρότασιν *&* ἀπόδοσιν *explicatas habent.*

Tam ficti] *Quartæ notæ exemplum. de fama autem loquitur* Virgilius, *quæ* Didonis *&* Aeneæ *amores diuulgauerat: fama eſt tam nuntia mendaciј, quàm veritatis.*

Tantò peſsimus] *Quintæ notæ eſt exemplum, ex epigrammate* Catulli, *gratias agentis* Ciceroni *hoc modo:*

Diſertiſsime Romuli nepotum,
Quot ſunt, quótque fuere (Marce Tulli)
Quótque poſt aliјs erunt in annis:
Gratias tibi maximas Catullus
Agit, peſsimus omnium poeta:
Tantò peſsimus omnium poeta,
Quantò tu optimus omnium patronus.

Littora] *Sextæ notæ exemplum Ouidiј apud Getas exulis, & multitudinem miſeriarum ſuarum comparatione ſex parium hyperbolica demonſtrantis.*

Tenerum] *Cui ſunt innumeræ effigies animantium rerumq́; cunctarũ impreſſæ: nec, vt in volucrũ notamus ouis, læuitate continua lubricum corpus (quod clariſsimi authores dixere tenerum) argumentis indicatur.* Plin. lib. 2. cap. 3. *& ſic* Virgil. Eclog. 6. *dixit:*

--- *ipſe*

---- ipſe tener mundi concreuerit orbis.

Icariæ] *Icarus filius Dædali, fingitur à poetis alis cera compactis maria peruolaſſe: ſed liquefacta Solis ardore cera, decidiſſe in mare, quod ab eius nomine Icarium eſt appellatum. Ouidius:*

Icarus Icarijs nomina fecit aquis.

Neque] *Duæ notæ ſequentes, ſunt per negationem imparium, ſeptima per negationem maioris, de laude Seruij Sulpitij, qui maluit in iuriſprudentia Romæ primus eſſe: quàm Ciceroni in eloquentia ſecundus. Ergo ita laudatur, vt præſtantiſſimus iureconſultus laudari debeat, qui non magis iuris & ſcriptarum legum, quàm iuſtitiæ & æquitatis ſit conſultus & peritus: quiq; malit controuerſias tollere, bono & æquo conſulendo, quàm alere lites, actionum formulas informando.*

Non minor] *Exemplum octauæ notæ, per negationem minoris. Ouidij autem eſt ſententia ad illum locum:*

Non ſatis inueniſſe tibi eſt, me vate, puellam:
Arte mea capta eſt, arte tenenda mea eſt.

Tum additur,

Non minor eſt virtus, quàm quærere, parta tueri:
Caſus ineſt illic, hic erit artis opus.

Paria] *De Sulpitio locus eſt, qui deiectus petitione conſulatus à Murena, & ob id indignatus, Murenam accuſauit, ſeque digniorem fuiſſe diſſeruit. At orator, in contentione dignitatis, vt Murenam ſeruaret, ſatis habuit æquare vtrunque, & alijs poſtea rebus, vt militaribus artibus, Murenam præponere: In hoc autem exemplo (neque vinci potuerit, neque ſuperarit) negatio eſt tum maioris, tum minoris. Eſt autem ratiocinum, cùm συλλογιστικῶς tractantur, ſpecialis differẽtia apud Ariſtotelem, quæ ex rationibus æqualiter vel inæqualiter inſunt: quod eſt Ariſtoteli ἐνύπαρξις, tanquam diceretur, inexiſtentia. Tumq; comparationis argumentum, eſt tota protaſis, quæ vt pariter vel impariter vera eſt, ita paris vel imparis argumentum faciet.*

Axioma] *Axioma interdum generaliter appellatur quodlibet propoſitum, vt Stoici in logica ſunt locuti, vt etiam Ariſtoteles nonnullis locis: aliquando ſpeciem propoſitionis per ſeſe clariſſimam & euidentiſſimam ſignificat, quomodo ab Ariſtotele in Analyticis appellatur: qualia in elementis, duodecim proponuntur ab Euclide:* Sed appellantur à Proclo, *vnico nomine axiomata:* à Theone, κοινὰι ἔννοιαι, *per periphraſin.* Sed de hac *differentia* P. Rami *ſcholæ mathematicæ loquentur vberius.*

Parium] Locus eſt Ariſtotelis 4. cap. 2. Topic. *Parium ſi alterum non inſit, neque reliquum: & ſi alterum, & reliquum:* Hoc Ariſtotelis *axioma videtur eſſe ſyllogiſticum illud quidem, & iudicij magis, quàm inuentionis proprium, videtur enim concluſionis quandam regulam docere, ſed quæ vim huius argumenti etiam explicat.* Itaque cùm variè *critica iſta & iudiciaria axiomata* P. Ramus *verſauiſſet, tandem reliquit, dum accuratiùs hic aliquid occurreret.* Talia *antea ipſi* ἀδιάλυτα *fuerunt de cauſſa efficiente per accidens, de fine, de comparatorum genere & ordine.* Addit *etiam Ariſtoteles ad illud axioma parium, valere hoc argumentum in vtranque partem, affirmationis nempe & negationis: quod exempla ſequentia declarant.*

Commune facinus] Oratio eſt, *quam* M. Antonio Tul*lius affingit, differenti contra Cæſarem: quòd Cæſar ab eo ſectionem bonorum* Pompeianorum *repeteret, cùm tamen* Antonius *bellum cum Cæſare aduerſus* Pompeium *vnà fecerit, & vnà vicerit. Atque in hoc exemplo, ex affirmato pari par affirmatur.*

Quando] *Verba ſunt* Demeæ, *actus* 5. *ſcena* 3. Demea *agreſtior, è duobus filijs* Aeſchinum *dederat adoptandũ fratri* Mitioni, *Cteſiphonẽ retinuerat ſibi: depactusq́; erat cũ* Mitione, *vt Aeſchinum in ſuum curaret, Cteſiphonem ſibi curandum relinqueret: poſtea comperto, Cteſiphonem etiam à* Mitione *corrumpi, exclamat inter cætera, Quando ego non curo tuum, nempe Aeſchinum, ne cura meum, nempe Cteſiphonem. Atque in hoc*

exem-

exemplo negatur par è negato pari: ita par valet in vtramque partem.

Conſectaria] *Hæc Ariſtotelis ſunt in Topicis 3. cap. 2. lib. vbi inſtituit è contrariis συμπλοκὰς complexiones, quas appellat, indeq; duplicem conſecutionem, alteram τὴν ἐπὶ ταὐτὰ ad eadem: quam putat firmam eſſe in relatis & priuantibus.*

Tum ſeruum] *Hoc conſectarium è relatis antea fuit: Pater eſt dominus, ergo filius eſt ſeruus.*

In pretio] *Similis eſt eadē conſequentia, è priuantibus: Diues honoratur: itaque pauper deſpicitur. Exemplū Ariſtotelis eſt, Viſus eſt ſenſus: ergo cæcitas, eſt ἀναισθησία, ſenſus impotentia. At conſectarium hoc accuratiùs fuerit conſiderandū, necubi fallat, vt, Videns eſt viuus: ergo cæcus eſt mortuus: non ſequitur. In relatis autem, cōſecutio eſt firma, propter mutuam relationis affectionē, vel in duobus tantùm, vt, Ariſtoteles fuit diſcipulus Platonis: ergo Plato fuit magiſter Ariſtotelis. quale ferè eſt illud Quintiliani lib. 5. cap. 11. Si turpis dominæ conſuetudo cum ſeruo, turpis domini cum ancilla.*

Sylla] *Cicero defendebat Syllam amicum ſuum accuſatum à Torquato etiam amico: Itaque Torquatus ab eo violari amicitiam querebatur: cui reſpondet orator ex aduerſis paribus: quam tamen conſequentiam Ariſtoteles in illo Topico firmam non putat: inſtatq; exemplo: Bonus habitus eſt ſanitas: ergo malus habitus eſt morbus: non ſequitur, ait. At medici de inſtantia illa Ariſtotelis viderint. Certè in aliis exemplis perpetuum non erit: vt, Homo eſt mortalis, ergo beſtia eſt æterna, minimè ſequitur. Et quidem Ariſtoteles in Ethicis aduerſus illud axioma citatum à Cicerone (quòd contraria contrariorum ſint conſequentia) diſſerit, cùm fatetur, in vitio ſatis eſſe cauſſæ ad miſeriam, negat autem in virtute ſatis eſſe roboris ad beatitatem: quia corporis & fortunæ bona etiam neceſſaria ſint. quæ tamen ſententia valdè mollis eſt, & indigna philoſopho.*

Ficta] *Comparationes generum omnium fingi poſſunt, vt dixi: Ex paribus, eſt Aeſchinis illa tota comparatio, quam Ci-*

cero primo de Inuentione conuertit: vbi duplex eſt πρότασις ad vxorem Xenophontis: Tu malles melius aurum, & preciosiorem ornatum vicinæ, quàm tuum: malles igitur & virum ipſius meliorem. Item πρότασις eſt duplex ad Xenophontem ipſum, Malles & equum, & fundum vicini tui meliorem: malles igitur & vxorem meliorem. Cicero 2. de Inuentione, vbi vertit hunc locum, & poſt Ciceronem Quintilianus, hoc exemplum ad ſimilitudinem retulêre: at paria ſunt, Tu malles vicinæ veſtem meliorem: ergo malles coniugem.

Aſpaſia] Aſpaſia Mileſia fuit, capta à Pericle, & poſtea propter ingenij & doctrinæ præſtantiam, ducta in matrimonium: docuit autẽ Socratem Rhetoricas artes, vt eſt in Epitaphio Platonis: vbi & funebris Aſpaſiæ oratio recitatur.

Tacuit] Poſt autẽ Aſpaſia (vt habet ibidem Cicero (Quoniam vterque veſtrûm (inquit) id mihi ſolùm non reſpondit, quod ego ſolùm audire volueram: egomet dicam, quid vterque cogitet. Nam & tu mulier, optimum virum mauis habere: & tu Xenophon, vxorem lectiſſimam habere maximè vis. Quare hoc niſi perfeceritis, vt neque vir melior, neque fœmina lectior in terris ſit, profectò id quod ſemper optimum putabitis eſſe, multò maximè requiretis: & tu, vt maritus ſis cum optima muliere: & hæc, vt quàm optimo viro nupta ſit.

Quæ eidem] Axioma eſt primum Euclidis, quod videtur illius Ariſtotelei ἀντίστροφον quoddam eſſe: Si parium alterum tertio conuenit, & reliquum: ergo ſi duo conueniant eidem, paria erunt. quod etiam tam Logicè & generaliter explicari tractariq; poteſt, quàm illud Ariſtoteleum, vt apparet in illo Martialis loco: Nam cùm dicit, Capto & captas, perinde eſt ac ſi diceret, hoc tibi & mihi pariter conuenit: quare ſumus pares. Cui germanum eſt illud de rationibus eidem eiſdem propoſitum 11. p. 5. & infinitè totis mathematicis vſurpatum. Reliqua duo axiomata Euclidis, Si æqualibus æqualia addantur vel ſubducantur, tota vel reliqua erunt æqualia: eundẽ logicũ & communem vſum habent: nam Martialis idem ſecundo & tertio diſticho, hoc idem demonſtrat, addendo tum

Maxi-

Maximo, tum Martiali æqualia facta ſalutandi, comitandi: vnde pares & æquales concludit. Idem porrò fiet, ſi paribus copijs æquo Marte certatum ſit, tum reliquas copias pares eſſe concludatur.

Gnatho] *Locus eſt actus 3. ſcena 1. vbi paraſitus conſulit Thraſoni, ne purget ſe Thaidi de amore Pamphilæ, ſed potiùs pari dolore repũgat: ac ſicut è paribus factis concluſit Martialis, pares authores eſſe, ſic item Gnathonis ſyllogiſmus eſt in doloris & ſtomachi paris concluſione. Talis eſt lucta illa duorum paſtorum, Damœtæ & Menalcæ, ecloga tertia apud Virgilium,*

Dic quibus in terris (& eris mihi magnus Apollo)
Tres pateat cœli ſpatium non ampliùs vlnas.

Cui ænigmati cùm Menalcas reſpondere non poſſet, par ænigma repoſuit:

Dic quibus in terris inſcripti nomina regum
Naſcantur flores, & Phyllida ſolus habeto.

Hîc igitur, vt antea, è paribus ſilentijs, par vtriuſq; paſtoris ignorantia concluditur.

CAP. XIX. DE MAIORIBVS.

IMparia ſunt, quorum quantitas nõ eſt vna. Imparis axiomata ſunt illa: Si æqualium alterum tertio fuerit inæquale, & reliquum eidem erit inæquale. Si inæqualibus æqualia addantur, tota erunt inæqualia. Si inæqualibus æqualia ſubducantur, reliqua erunt inæqualia. Impar, eſt maius aut minus. Maius eſt, cuius quantitas excedit. Propriæ notæ ſunt huius rationis, non ſo-

ſolùm, ſed etiã, cùm tùm, malo hoc quàm illud. Cicero pro Muræna:

Tollitur è medio———

non ſolùm iſta verboſa ſimulatio prudentiæ, ſed etiam illa domina rerum

———*Sapientia: vi geritur res:*

Spernitur orator———

non ſolùm odioſus in dicẽdo, aut loquax, verumetiam

———*bonus: horridu' miles amatur:*

Hinc ſumitur interdum Logica quædã gradatio climaci Rhetorico cõiuncta. Pro Mil. Neque verò ſe populo ſolùm, ſed etiam ſenatui tradidit: neq; ſenatui modò, ſed etiam publicis pręſidijs & armis: neque his tantùm, verumetiam eius poteſtati, cui Senatus totam Rempub. omnẽ Italiæ pubem, cuncta populi Romani arma commiſerat. 2. Agra. Quæ cùm omnibus ęſt difficilis & magna ratio, tùm verò mihi præter cæteros. Iuuenalis Satyra octaua:

Malo pater tibi ſit Therſites, dummodo tu ſis
Aeacidæ ſimilis, Vulcaniaq; arma capeſſas,
Quàm te Therſitæ ſimilem producat Achilles.

Sępe ſine vlla harum notarũ, hoc argumentum tractatur, ſecundũ illud Ariſtotęlis axioma, Si quod minùs videtur ineſſe,

ineſt, & quod magis. Cic. Pro Arch. Saxa & ſolitudines voci reſpondent: beſtiæ ſæpè immanes, cantu flectuntur atque conſiſtunt; nos inſtituti rebus optimis, non poetarum voce moueamur? Aeneid. primo,

O ſocij (neque enim ignari ſumus ante malorũ)
O paſſi grauiora, dabit Deus his quoque finem

Cicero pro Muręna, Noli tam eſſe iniuſtus, vt cùm tui fontes vel inimicis tuis pateãt, noſtros riuulos etiã amicis putes clauſos eſſe oportere. Ouid. 1. de Remedio.

Vt corpus redimas, ferrum patieris & ignes,
Arida nec ſitiens ora leuabis aqua:
Vt valeas animo, quicquam tolerare negabis?
At pretium pars hac corpore maius habet.

Atque in hac tractatione eſt illa gradatio ſeptimæ Verrinæ, diſsimilis illius ſuperioris. Facinus eſt vincire ciuẽ Romanum: ſcelus verberare; propè parricidium necare. quid dicam in crucem tollere? Ficta etiam maiora plurimum valent. 2 Philip. O rem non modò viſu fœdam, ſed etiam auditu: ſi inter cœnam, in tuis immanibus illis poculis, hoc tibi accidiſſet, quis non turpe duceret? in cœtu verò populi, negotium

,, tium publicum gerens, magiſter equitum,
,, cui ructare turpe eſſet, is vomens, fruſtis
,, eſculentis vinum redolentibus, gremium
,, ſuum & totum tribunal impleuit.

Imparia] *Imparia definiuntur definitione oppoſita pariũ definitioni, quorum quantitas non eadem: hisq; tria axiomata communia maiorum & minorum ſubijciuntur, vt antea paribus tria ſubiecta ſunt.*

Si inæquale] *Antea fuit,* Eidem æqualia, *eſſe inter ſe æqualia: cui videtur oppoſitum,* Quæ eidem *inæqualia, eſſe inter ſe inæqualia. at omnium in mathematicis ſophiſmatum captioſiſſimum hoc eſt. eſt enim falſum.* Nam *tria, item altera tria ſunt inæqualia duobus: & tamen inter ſe non ſunt inæqualia.* Itaq; *à* P. Ramo *proponitur imparium primum axioma, vti oportuit: Duo ſequentia, ſunt* Euclidis, *ſecundum & tertium, quæ perinde communia ſunt:* Lumina Solis & Lunæ *ſunt inæqualia: æqualia addantur vtrique reliquarũ ſtellarum lumina: tota erunt inæqualia: id eſt, maius, erit maius tantò, & minus, tantò minus: detrahantur vtriq; æqualia eadem, reliqua erunt inæqualia: id eſt, vt antea, maius perinde maius, & minus perinde minus.*

Impar eſt maius] *Dichotomia ſeruatur perpetuò. Maius in elementis nunquam perſpicuè explicatur, ſed nomine totius, vt in octauo axiomate primi: & nomine multiplicis, vt tertia definitione quinti, & quinta ſeptimi, obſcuriùs comprehenditur:* Itaque *maius definitur à* P. Ramo *è logico & generali quantitatis ſenſu antea declarato.*

Propriæ notæ] *Propriæ notæ maiorum non tam multæ ſunt, quàm parium: ſed tamen etiam certæ: vt non ſolùm, ſed etiam, cùm tùm, malo hoc quàm illud.*

Tollitur] *Verſus ſunt* Enniani, *oratorijs comparationibus maiorum illuſtrati: habent autem verſus proſæ interpoſiti, & gratiam & authoritatem: quod in* Ciceroniano P.

Ra-

Ramus plenius adnotauit.

Climax] *Hîc figura Rhetorica eſt, cùm attenditur repetitio ſoni continuata multis ſubinde ſententijs: & ſonus item figuram verbi efficit: at maiora minoribus comparata, præſentis loci argumentum faciunt. Quin poteſt iſta logica eſſe gradatio ſine climace rhetorico: vt apud Terẽtium cùm Gnatho Thaidis gratias amplificat pro virgine:*

Th. *Magnas verò agere gratias Thais mihi?*

Gn. *Ingẽtes.* Th. *An tu lęta eſt?* Gn. *non tã ipſo quidem*

Dono, quàm abs te datum eſſe, id verò ſerio

Triumphat. ——

Oratio à maioribus ſemper creſcit: plus enim eſt, ingentes, quàm magnas gratias agere: & plus, triumphare, quàm lętam eſſe: & plus, authore muneris, quàm munere ipſo delectari.

Quæ cum] *Loquitur orator de Conſulatus adminiſtrandi difficultate, quia nulla generis authoritate, vel commendatione defendatur, ſi quid offenderit.*

Therſites] *Malo te nobilem patris ignobilis eſſe filium, quàm nobilis ignobilẽ. Therſites, fuit deformiſſimus & ignauiſſimus Græcorum: Achilles autem præſtantiſſimus. De Therſite eſt 2. Iliad. vt ab Achille, quòd illi conuitiaretur, ictu pugni ſit interemptus.*

Aeacidæ] *Aeacus, pater Pelei, auus Achillis: vnde iam nepos, Aeacides appellatur.*

Vulcaniaque] *Vulcanus, deus ignis fingitur, & faber armorum Iouialium aduerſus gigantes.*

Axioma] *Habet verò maioris argumentũ ſua etiam conſectaria, ſed affirmata tantùm: & minùs ineſſe, ſignificat difficiliùs ineſſe: Eſt autem axioma 4. cap. 2. Topici.*

Saxa] *Orator multis antè laudibus poetas in defenſione proſecutus erat, vt etiam ſanctos appellaret & diuinos: tum concluſionis loco, comparatio hæc inducitur à maioribus: Maius enim & difficilius, ſaxa & beſtias moueri. Quintil. lib. 8. c. 3. ſimilitudinẽ hîc ſtatuit, ſed falſò: eſt enim maiorũ comparatio, non ſimiliũ.*

O ſocij]

O ſocij] *Conſolatio eſt Aeneæ ad ſocios tempeſtate vexatos & deiectos in Africam: Grauiora pertuliſtis, leuiora itaq; tolerate.*

Noli eſſe] *Seruium Sulpitium alloquitur, qui (vt antea Torquatus) offendebatur, quòd Tullius amicus defenderet ,, Murenam, Sulpitij ipſius inimicum: Nam ſi tibi (ait orator) ,, neceſſe putas, etiam aduerſarijs amicorum tuorum de iure ,, conſulentibus reſpondere: & ſi turpe exiſtimas, te aduocato, ,, illum ipſum, pro quo veneris, cauſſa cadere. Allegoria autem feſtiua interponitur, ad placandum: aſſentatur enim interea, dum iuriſprudentiam eloquentia tantò ſuperiorem facit, quantò fontes riuulis ſint ampliores.*

Vt corpus] *Hoc argumentum cuipiam videatur eſſe à minoribus: nam corpus, anima minus eſt: & hoc poeta ſignificat: Attamen pati corporis cauſſa, difficilius eſt, & minùs videtur ineſſe: deniq; affirmatio (Tu pateris corporis cauſſa, patere igitur animi) argumentum maioris indicat, quale eſt illud* Horatij,

Vt iugulent homines, ſurgunt de nocte latrones:
Vt teipſum ſerues, non expergiſceris?

Vincire] *De Caio Conſano loquitur, quem Verres pro fugitiuorum ſpeculatore, quamuis ciuem Rom. verberibus cæſum, igne candentibúſque laminis excruciatum, tandem in crucem egit, atqui leges Porciæ & Semproniæ, vincula, & virgas à corpore ciuis Romani, non ſolùm crucem ſuſtulerant, vt eſt pro Rabyrio, & in eadem ſeptima Verrina. atque tres illi gradus, vincire, verberare, necare, quamuis res ſit minores, quàm tollere in crucem: tamen ὕπαρξιν difficiliorem habent, & affirmant denique: vnde maioris argumentum agnoſcimus.*

,, O rem] *De hoc vomitu ſic eſt 2. Phil. Tu iſtis faucibus, i- ,, ſtis lateribus, iſta gladiatoria totius corporis firmitate, tan- ,, tum vini in Hippiæ nuptijs exhauſeras, vt tibi neceſſe eſſet in ,, Pop. Rom. conſpectu vomere poſtridie.*

CAP.

CAP. XX. DE MINORIBVS.

MInus eſt, cuius quantitas exceditur. Minus autem, ſæpè indicatur proprijs notis, vt non ſolùm, ſed ne, antè illud quàm hoc: item per comparationem, denique per negationem parium. Cic. 2. Catil. Nemo non modò Romæ, ſed ne vllo in angulo totius Italiæ oppreſſus ære alieno fuit, quem non ad hoc incredibile ſceleris fœdus aſciuerit. Virg. Eclog. 1.

Antè leues ergo paſcentur in æthere cerui,
Et freta deſtituent nudos in littore piſces:
Antè pererratis amborum finibus, exul
Aut Ararim Parthꝰ bibet, aut Germania Tigrim:
Quàm noſtro illius labatur pectore vultus.

Ouidius 3. de Triſt.

Sæuior es triſti Buſiride, ſæuior illo,
Qui falſum lento torruit igne bouem.

Atque huius eiuſdem ſpeciei ſunt hæ formulæ, quæ fiunt etiam negatione parium. Philipp. 9. Omnes ex omni ætate, qui in hac ciuitate intelligentiam iuris habuerunt, ſi vnum in locum conferantur, cum Seruio Sulpitio non ſunt conferendi. Catil. 2. Quanquam illi, qui Catilinam, Maſsiliam ire dictitant, nõ tam hæc queruntur, quàm

,, quàm verentur. Pro Murena: Quod enim fretum, quem Eurypum, tot motus, tātas, tam varias habere putatis agitationes fluctuum, quantas perturbationes & quantos æſtus habet ratio comitiorum? Axioma autem eſt minorum, Si quod magis videtur ineſſe, non ineſt, neq; quod minùs. quod tantùm valet in negando. Pro Marcel. Tantum abes à perfectione maximorum operum, vt fundamenta, quæ cogitas, nondum ieceris. Finguntur etiam minora. Terent. in Heaut.

------Satrapes ſi ſiet
Amator, nunquam ſufferre eius ſumptus queat,
Nedum tu poßis.----- 5. Aeneid.
Magnanime Aenea, non ſi mihi Iuppiter author
Spondeat, hoc ſperem Italiam contingere cælo.
Mutati tranſuerſa fremunt, & veſpere ab atro
Conſurgunt venti, atque in nubem cogitur aer:
Nec nos obniti contrà, nec tendere tantum
Sufficimus.-----

Atque hæc de maioribus & minoribus: quorum communis videtur explicatio, vt antea ex paribus paria, ſic ex maioribus & minoribus inter ſe collatis, duorum alterum maius, alterum minus, id eſt, ex imparibus imparia arguimus. Sic Ouidius ampliſi-

plificat Auguſti laudes collatione Romuli,quem (dum eius facta factis Auguſti minora maioribus comparat) modis omnibus minorem facit.Faſt.2.

Romule,concedes,facit hic tua magna tuendo
Mœnia,tu dederas tranſilienda Remo.
Te Tatius paruiq; Cures,Ceninaq; ſenſit:
Hoc duce,Romanum eſt Solis vtrumq; latus.
Tu leue neſcio quid victæ telluris habebas:
Quodcunq; eſt alto ſub Ioue,Cæſar habet.
Tu rapis,hic caſtas duce ſe iubet eſſe maritas.
Tu recipis luco, repulit ille nefas.
Vis tibi grata fuit,florent ſub Cæſare leges.
Tu domini nomen,principis ille tenet.
Te Remus incuſat,veniam dedit hoſtibus ille.
Cæleſtem fecit te pater,ille patrem.

Sic Cicero pro Muræna, imperatorem » iureconſulto comparat: Qui poteſt dubi- » tari,quin ad Conſulatum adipiſcendum, » multò plus dignitatis afferat res militaris, » quàm iuris ciuilis gloria? Vigilas tu de no- » cte, vt tuis conſultoribus reſpondeas: ille, » vt eò quò intendit, maturè cum exercitu » perueniat. te gallorum, illum buccinarum » cantus exuſcitat.tu actionem inſtituis:ille » aciem inſtruit.tu caues,ne tui conſultores: » ille, ne vrbes aut caſtra capiantur.ille tenet »

,, & ſcit, vt hoſtium copiæ: tu vt aquæ plu-
,, uiæ arceantur. ille exercitatus eſt in propa-
,, gandis finibus: tu in regendis.

Minus] *Minus in Euclideis elementis, pars aut partes appellatur. pars, quando aliquoties ſumpta reſtituit totum: ſecùs partes appellantur, vt prima definitione quinti, & tertia quartáque definitione ſeptimi. Sed pars ambiguè modò refertur ad totum: vt in nono axiomate primi, Totum eſt maius ſua parte: modò ad multiplum. Itaque hanc ambiguitatem P. Ramus euitauit.*

Propriæ] *Notæ hic ſunt quatuor, non ſolùm, ſed ne: ante hoc, quàm illud: tertio, nota comparationis: quarto, negatio parium. Præcipua autem eſt non ſolùm, ſed ne, oppoſita illi affirmatæ, non ſolùm, ſed etiam.*

Nemo] *De Catilina loquitur, qui ingenio prorſus admirabili, conflarat tantam improborum manum.*

Antè leues] *Hyperbolica eſt collatio Tityri: faciliùs naturæ leges ſubuertentur, vt cerui paſcantur in æthere, mare arefactum deſtituat piſces, flumináq; mundi, vt Araris Galliæ, & Tigris Meſopotamiæ, hic in Germaniam, ille in Parthiam influant, quàm beneficia Cæſaris obliuiſcar.*

Sæuior] *Tertia nota eſt minorum per comparationem. Buſiris fingitur à poetis filius Neptuni, crudelitate necatorum hoſpitum infamis. Itaque cùm Herculem hoſpitem mactare vellet, ab eo interemptus eſt. de hoc, 2. Georg. Virgil.*

—quis aut Euriſthea durum,
Aut illaudati neſcit Buſiridis aras?

Illo] *Periphraſis eſt Phalaridis tyranni Agrigentini: cuius exercendæ crudelitati cùm Perillus Athenienſis artifex ingenioſus, bouē æneum ita fabricatus eſſet, vt rei per apertum pectus incluſi, ſubiectoq; igne toſti, mugitum bouis, non humanam vocem ederent: Phalaris artificij primum periculum in artifice ipſo fecit.*

Omnes]

Omnes] *Notæ ſequentes ſiunt negatione parium*, Non cō-*ferendi*, Non tam, quàm, Non tot, quot.

Omnes] *Laus eſt Sulpitij magna, quò minores ſiunt omnes antè nati Romæ iuriſconſulti.*

Non tam] *Catilinarij, vt Ciceroni inuidiam crearent, hoc dictitabant.*

Quod enim] *Hîc negatio eſt parium notarum, tantas, quantas. Freta non habent tantas agitationes, quantas habent comitia.*

Axioma] *Axioma autem Ariſtotelis, eſt 4. cap. 2. Topic. Valetq; hic locus tantùm ad negandum, vt ſuperior ad affirmandum.*

Tantum abes] *Cæſar conqueſtus de ſuſpicione coniurationis, dicebat ſe ſatis ſibi vixiſſe: At orator negat Reipublicæ collapſæ, nequedum reſtitutæ, ſatis eum vixiſſe. Nunc (ait) cùm ſalutem ciuium, cunctamq; Rempub. res tuæ geſtæ complexæ ſint: tantum abes à perfectione maximorū operum, vt fundamenta, quæ cogitas, nondum ieceris.*

Satrapes] *Verba ſunt Chremetis, actus 3 ſcena prima, diſſuadentis Menedemo nimiam indulgentiam in amores Cliniæ filij, quia amica nimiùm ſumptuoſa ſit:*

Primum (inquit) iam ancillas ſecum adduxit plus decem,
Oneratas veſte atque auro. ——

Satrapes] *Dictio eſt Perſica, quæ Latinè præfectum ſignificat. Hîc igitur fictum eſt argumentum: Si Satrapes amaret hanc, non poſſet perferre hos ſumptus: nedū, id eſt, non ſolùm non tu. nedum enim, id propriè ſignificat. Maiora videntur hæc: At ὕπαρξις Ariſtotelis, & axiomatis negatio, minora demonſtrant.*

Iuppiter] *Fictio eſt ſimilis: Si Iuppiter adeſſet, non poſſet inſtitutam velificationem ſequi: nos igitur non poſſemus. Vox autem eſt Palinuri, tempeſtatem inſurgentem proſpicientis, cùm ex Africa in Italiam claſſis Aeneæ nauigaret.*

Colligere arma iubet, validiſq; incumbere remis:

Obliquatq; ſinus in ventum, ac talia fatur.

Talis eſt fictio 2. Aeneidos, cùm Hecuba Priamum deterret ab armis contra victores Græcos:

Non tali auxilio, nec defenſoribus iſtis
Tempus eget: non ſi ipſe meus nunc afforet Hector.

Talis apud eundem poetam:

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraq; centum,
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſem.

Explicatio] *Maiorum minorumq; vbertas eſt permagna: cuius & illud videtur, cùm quæſtio eſt de ipſa maioris & minoris inæqualitatis ratione, eaq; arguitur, illinc è maioribus, hinc è minoribus: quæ modò tamen antecedunt, modò ſequuntur: vt in exemplo Ouidij, initium eſt ab Auguſto, reliqua rationes incipiunt à Romulo: contrà in exemplo Ciceronis, ratio incipit à Seruio, tandem duplex ratio incipit à Murena. In exemplo autem Romuli, præcipua eius facta attinguntur.*

Magna] *Romulus fecit Romam quadratam, & quatuor tantùm portarum: Auguſtus, ad ſedecim regiones & portas deduxit.*

Tranſilienda] *Romulus ad tutelam nouæ vrbis, vallum ſufficere putabat, ait Florus.*

Tatius] *Sabinorum rex, in media vrbe contra Romanos prœliatus, & conditione admiſſus in partem regni.*

Cures] *Oppidum Sabinorum, cui Tatius præfuit.*

Ceninaque] *Cenina, oppidum Ceninenſium, captum à Romulo & dirutum. Romanũ regnum exiguis circa Romam finibus continebatur: ſub Auguſto tantum fuit imperium, quantum poſtea fuit vnquam.*

Tu rapis] *Simulatis quippe ludis equeſtribus, virgines, quæ ad ſpectaculum venerant, prædæ fuere, ait Florus.*

Caſtas] *Auguſtus leges de adulterijs, de pudicitia, de maritandis ordinibus, de diuortijs tulit, de quibus Suetonius in eius vita, cap. 34.*

Vis] *Romulus violentus admodum fuit, diſcerptumq; à Senatu putant, ob aſperius ingenium.*

Leges]

Leges] *Auguſtus, pace toto imperio conſtituta, geminóque Iano clauſo, pronum n omnia mala, & in luxuriam fluẽs ſeculum, grauibus ſeuerisq́; legibus coercuit, ait Florus.*

Domini] *Romulus, Rex vel tyrannus potiùs habitus eſt: Auguſtus, cùm aliquando dominus appellaretur, reſpondit ſe Cæſarem eſſe, non dominum.*

Remus] *Remus interfectus à fratre Romulo, quia ſaltu deriſiſſet foſſæ Romanæ anguſtias.*

Hoſtibus] *Plerisq́; hoſtibus ignouit, in multos tamen ſeuus fuit: de quo Suetonius in eius vita, cap. 13.*

Cæleſtem] *Romulus, filius Martis creditus eſt, & ob id conſecratus: Auguſtus autem, Iulium, à quo erat adoptatus, conſecrauit.*

Imperatorem] *Exemplum hoc facilius eſt, nec admodum interpretem requirit.*

Aquæ pluuiæ] *Aqua pluuia, eadem aqua cæleſtis dicitur, & pluuialis. Si cui verò aqua pluuia damnum dabit, aquæ pluuiæ actione auertetur aqua, ait Vlpianus.*

CAP. XXI. DE SIMILIBVS.

ADhuc cõparatio in quantitate fuit, ſequitur comparatio in qualitate: qua res comparatæ, quales dicuntur: nempe ſimiles aut diſsimiles. Similia ſunt, quorum eſt eadem qualitas. ſimilitudo, proportio dicitur, vt ſimilia, proportionalia. Notæ ſimilitudinis (quæ vno verbo concluditur) ſunt, ſimilis, effigies, more, inſtar, tanquam, ſicuti: tum negatio diſsimilitudinis, haud ſecus, non aliter. I. Aeneid.

Os humeróſque Deo ſimilis.——

9. Philipp. Quanquam nullum monimentum clarius Seruius Sulpitius relinquere potuit, quàm effigiem morum ſuorum, virtutis, conſtantiæ, pietatis, ingenij, filium. 1. Triſt.

Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achilleo tollere more poteſt.

In Piſ. Vnus ille dies mihi quidē inſtar immortalitatis fuit, quo in patriam redij. Verr. 1. Sed repentè è veſtigio ex homine, tanquam aliquo poculo Circæo, factus eſt Verres. Pro Pompeio: Itaque omnes quidem nunc in his locis Cn. Pompeium ſicut aliquem, non ex hac vrbe miſſum, ſed de cœlo delapſum intuentur. 3. Aeneid.

haud ſecus ac iuſſi faciunt.-----

Terentius in Phormione:

Ego iſti nihilo ſum aliter, ac fui.

Similitudinis explicatæ axiomata ſunt, Aequalia ſunt ſimilia ad idem. &, Idem eſt ſimile ad æqualia. contraque, Similia ad idem. &, Ad quæ idem ſimile eſt, ſunt ęqualia. Vt Aiax, ſic Vlyſſes ad Achillis arma: & contrà, Achillis arma vt ad Aiacem, ſic ad Vlyſſem. Eclog. 5. de Daphnide:

Vt Cereri Bacchóque, tibi ſic vota quotannis.

Agrico-

Agricolæ facient, damnabis tu quoque votis.

Deinde, Minora ſunt ſimilia ad æquè maiora: vt duplum eſt multiplum: ſic dimidium & multeſimum. Similitudo, eſt diſiuncta vel continua. Similitudo diſiuncta, eſt quando termini quatuor re ipſa diſtinguuntur. Eclog. 5.

Tale tuum carmen nobis, diuine poeta,
Quale ſopor feſſis in gramine.-----

Carmen ad auditorem, vt ſopor ad feſſum. termini quatuor diſtincti ſunt. Ad Frat. 1. Quemadmodũ gubernatores optimi, vim tempeſtatis, ſic ſapientiſsimi viri, fortunæ impetum perſæpe ſuperare non poſſunt. hic quatuor ſunt item termini, vt gubernator ad tempeſtatem, ſic ſapiens ad fortunam. 1. Triſt.

Scilicet vt fuluũ ſpectatur in ignibus aurum,
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.

Cicero 2. Philipp. Sed nimirum vt quidam morbo & ſenſus ſtupore, ſuauitatem cibi non ſentiunt, ſic libidinoſi, auari, facinoroſi, veræ laudis guſtum non habent.

Virgilius fecerat hos verſus,

(Nocte pluit tota, redeunt ſpectacula manè:
Diuiſum imperium cum Ioue Cæſar habet.)

Batyllus arrogauerat ſibi, præmiumque

magnum erat adeptus: his igitur ſimilibus Bat[illegible]um Virgilius luſit;

Hos ego verſiculos feci, tulit alter honores.
Sic vos non vobis nidificatis aues:
Sic vos non vobis mellificatis apes:
Sic vos non vobis vellera fertis oues:
Sic vos non vobis fertis aratra boues.

Aliquãdo nulla prorſus eſt nota. Eclog. 2.

O formoſe puer, nimium ne crede colori:
Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Ficta ſimilitudo, parem vim habet, vt ſuperiora illa, ſed præcipuè in hac explicata ſimilitudine Aeſopici apologi excellũt. Horat. 1. Epiſt.

Quod ſi me populus Romanus forte roget, cur
Non vt porticibus, ſic iudicijs fruar iiſdem,
Nec ſequar, aut fugiam, quæ diligit ipſe, vel odit:
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Reſpondit, referam: quia me veſtigia terrent
Omnia te aduerſum ſpectantia, nulla retrorſum.

Atq; hęc diſiunctę ſimilitudinis exempla ſunt. Continua ſimilitudo eſt, quando eſt vt primus terminus ad ſecundum, ſic ſecundus ad tertium. 3. Leg. Videtiſne ma-
,, giſtratus hanc eſſe vim, vt præſit, præſcri-
,, bat recta & vtilia, & coniuncta cum legi-
,, bus? vt enim magiſtratibus leges, ita populo

pulo præſunt magiſtratus. Hic termini ſunt tres, lex, magiſtratus, populus. Affectio mutua, vt cæterorum antea argumentorum, ita ſimilium eſt inter ſe ἀνάπαλιν καὶ ἐναλλὰξ, inuersè & alternè: ἀνάπαλιν, quando inuertitur ordo προτάσεως & ἀποδόσεως tantùm, aut etiã terminorum. Axioma igitur hic eſt: Si quædam ſimilia fuerint, ἀνάπαλιν ſimilia erũt: vt aurum ad ignem, ſic fides ad periculum: ergo vt fides ad periculum, ſic aurum ad ignem. Item, Ergo vt periculum ad fidem, ſic ignis ad aurum. Εναλλὰξ autem ſimilitudo eſt, quando ſimilitudinis datæ antecedens antecedenti, & conſequens conſequenti comparatur. Axioma igitur hic eſt: Si quædam ſimilia fuerint, alternè ſimilia erunt. vt aurum ad ignem, ſic fides ad periculum: Ergo vt aurum ad fidem, ſic ignis ad periculum.

Similia] *Adhuc primum genus comparationis fuit in quãtitate, ſecundum eſt in qualitate: & qualitatem logicè & generaliter intellige, vt Ariſtoteles intellexit in categoria qualitatis, cùm ait: Qualitatem autem dico, ſecundum quam quales » » quidam eſſe dicuntur. Quomodo & in Philoſophia 4. cap. 5. » » lib. vocat qualitates, differentias καὶ ὅσα πάθη, & quaslibet affectiones. item 2. cap. 4. & 3. cap. 11. vocat ſimilitudinem & diſsimilitudinem, differentias entis. His igitur locis, Ariſtoteles logicum qualitatis, & generalem ſenſum interpretatur: eumq; P. Ramus ex lege καθόλου πρῶτον ſequitur: doctrinam verò*

categoriæ illius, de habitu, diſpoſitione, potentia, impotentia naturali, patibili qualitate & paſſione, figura & forma, ethicam, vel phyſicam, potiùs quàm logicam, ex eadem Ariſtotelis lege refugit, ne doctrinam generalem ſpecialiter interpretetur. Neque verò qualitas eiuſmodi generalis & logica, in illa ſola diuiditur: cùm in eadem categoria adijciatur rectitudo, curuitas: & dubitetur, vtrùm alia poſſint adijci genera. Hic igitur P. Ramus, vt in cæteris antea locis, eodem inſtrumento ſpinas euellit, quo euellendas pater ille Ariſtoteles tantopere monuit. Comparationem porrò ſimilitudinis & diſſimilitudinis Galenus in opere de placitis Hippocratis, & Platonis mirificè laudauit, eamq́; ſatis eſſe indicauit, εἰς μεθοδικὴν ἁπάσης τέχνης σύστασιν, ad methodicam cuiuslibet artis inſtitutionē. Galenus egregio comparationis ſplendore captus, altiùs paulò extulit, quā veritas pateretur. ſed hac de re à P. Ramo accuratiùs reſpondebitur, in quæſtione de vnica artis methodo.

Similia] Definitio eſt Ariſtotelis in Philoſop. 15. ca. 5. ὅμοια, ὧν ἡ ποιότης μία: Similia, quorum qualitas vna. Locus ſimilitudinis, etſi vſus eſt immenſi, attamen modicè & parcè propoſitus eſt ab Ariſtotele. Primus locus eſt in categoria qualitatis! ſecundus, 14. cap 2. Top. in reliquis Topicis ferè confuſus eſt cum loco parium: aliquando etiam diſtinguitur, & in confuſione illa citatur ſepties & vicies.

Proportio] Gracè ἀναλογία: quod nomen eſt Ariſtotelis 1. Poſt. 5. cap. itē 5. cap. 5. Topic. in Rhetoricis eſt παρομοίωσις, ſimilitudo. Ariſtoteles in Philoſ. multus eſt in his verbis, 6. cap. 9. lib. item 15. cap. 5. lib. & toto 10. ἑνότης καὶ ταυτότης, vnitas & (tanquam diceres) identitas, valdè affines efficiuntur ſimilitudini: tametſi ἑνότης, videtur genus eſſe ταυτότητος καὶ ὁμοιότητος, vt ταυτότης, ſit ἑνότης eſſentiæ: ὁμοιότης, ſit ἑνότης qualitatis adiūcta. Euclidi eſt ἀναλογία καὶ ὁμοιότης, proportio & ſimilitudo, ὅμοιον, ὁμόλογον, ἀνάλογον. Frequēter autem τὸν αὐτὸν λόγον ἔχειν, eandem rationem habere, pro eodem. Quin ab Euclide pro vna ſimilitudinis definitione, quatuor definitiones accumulatæ ſunt, quarta, ſexta, ſeptima quinti, &

ti, &

ti, & viceſima ſeptimi, quæ à P. R*amo ſuo loco examinabuntur. Fuit verò de ſimilitudinis argumento, duorũ philoſophorum valde diuerſum iudiciũ: qualis antea in contradicentiũ* Topi*co* ἀλογία *melanchol. corum illorum aduerſus contradictionẽ, &* Logica Ariſtotelis *pro contradictione fuit: ſpecies litis hic eſt minor, genus ſophiſmatis idem.* Euclides Megaricus τὸν διὰ παραβολῆς λόγον *tollebat, quia ſimilibus aut diſsimilibus conſtaret: at ſi conſtaret ex ſimilibus, ad res potiùs, quibus ea eſſent ſimilia, reſpiciendum eſſe: ſin è diſsimilibus, collationem inutilem eſſe. ſic enthymemate captioſo, ex argumentis clariſsimum* Euclides *carpebat, vt eſt apud* Laertium *in eius vita. at pars dilemmatis prima falſa eſt:* Nam *etſi ipſa res vtcunque appareat, magis tamen illuſtri ſimilitudine apparebit.* At Empedocles, *vt eſt in* Philoſophia, *longè ſecùs omnia videbatur ſimilitudinis argumento tribuere:* ἡ δὲ γνῶσις τοῦ ὁμοίου τῷ ὁμοίῳ· γαίῃ μὲν γὰρ, φησὶ, γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ, αἰθέρι δ' αἰθέρα δῖον, στοργῇ τε στοργὴν, νεῖκος τε νείκει λυγρῷ. C*ognitio autem ſimilis fit ſimili: terra enim, inquit, terram inſpicimus, aqua verò aquam, æthere autem ætherem diuinum, ac amicitia amicitiam, & contentionem contentione pernicioſa.*

Notæ ſimilitudinis] *Similitudinis notæ longè plurimæ ſunt, primùm ipſo ſimilitudinis nomine, deinde negatione diſſimilitudinis: multa nomina ſunt, multaq; aduerbia, quæ ideo & aduerbia ſimilitudinis vulgò à Grammaticis appellantur.*

Os] *De* Aenea *loquitur poeta, qui è nube* Veneris *erũpebat:*
Scindit ſe nubes, & in æthera purgat apertum:
Reſtitit Aeneas, claráque in nube refulſit,
Os humerosq; deo ſimilis. Nanque ipſa decoram
Cæſariem nato genitrix, lumenq; iuuentæ
Purpureum, & lætos oculis afflarat honores.

Quanquam] *De luctu Sulpitij filij loquitur, poſtulantis à Senatu ſtatuam patri. Equidem (ait orator) etiam ad famam „ Seruij Sulpitij filij arbitror attinere, vt videatur honorem patri „ debitum præſtitiſſe, tùm hæc loquitur, quæ ſunt in litera. „*

ſed

ſed ſimilitudo eſt in verbo, effigiem. vt hic metaphora & ſimilitudo ſit in vnico verbo: vereq; dici poſsit, omnem metaphorã, ſimilitudinem eſſe contractam ad vnum verbum: quod Cicero affirmat 3. *Oratorio.*

Namque] *Telephus ab Achille vulneratus eſt in Myſia, dum Vlyſſem perſequitur: poſtea oraculo monitus, vulnus ſanari non poſſe, niſi ab eo, qui feciſſet: Itaque ad Achillem rediјt, à quo ferri rubigine ſanatus eſſe dicitur. Vt igitur Telephus ſanari non potuit, niſi ab Achille, à quo erat vulneratus: ſic Ouidius ab exilio reuocari non poteſt, niſi ab eo, à quo in exilium eiectus eſt. Similitudo igitur hæc in notis illis, Achilleo more, incluſa eſt. Quale eſt & illud eiuſdem poetæ:*

Tempora labuntur more fluentis aquæ.

Inſtar] *Loquitur de reditu ab exilio, quo die vrbem eſt ingreſſus.*

Tanquam] *Locus eſt Ciceronis Verr. ſeptima de Verre: qui aliquantiſper virum ſe bonum ſimularat, ſed repentè redierat ad ſeſe, atq; ad ſuos mores. Verres porcus eſt non maialis, nequedum caſtratus.* Circeo]

Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyſsi.

vt eſt 8. Eclog. Idem initio ſeptimi Aeneidos pleniùs exponitur de leonibus, ſuibus, lupis:

Quos hominum ex facie dea ſæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus ac terga ferarum.

Similitudo igitur in verbis, tanquam Circeo poculo. qualis eſt illa pro Muræna, de Sulpitio & iuriſprudentia: ,, *Et quoniam mihi videris iſtam ſcientiam, tanquam filiolam oſculari tuam, non patiar te in tanto errore diutiùs verſari.*

Cùm Pompeium] *De continentia Pompeij loquitur, quã auget illa ſimilitudinis collatione. qualis eſt illa 1. lib. ad frat.* ,, *Nam Græci quidem ſic te ita viuentem intuebuntur, vt quendam ex annalium memoria, aut etiam è cœlo diuinum hominem eſſe in prouinciam delapſum putent. Hic igitur in verbo, tanquam, ſimilitudo includitur: qualia ſunt aduerbia ſimilitudinis reliqua. Verr. 7. Vt ex illo metu mortis, & tenebris,*

quaſi

quaſi iure libertatis, & odore legum recreatus reuixiſſet.

Haud ſecus] *Sequentes notæ negationem diſsimilium cõtinent. Aeneas ſocijs arma imperauerat aduerſus* Harpyas: *qui protinus obtemperant. Sic pro* Muræna Cicero, Non *ſecùs ac ſi meus frater eſſet.*

Ego iſti] *Actus 3. ſcena 2. verba ſunt* Dorionis *lenonis conquerentis de* Phædria, *qui promiſſum non perſoluerit, cùm* Dorio *ipſe permaneat in ſententia.*

Sæpè] *Superiores notæ ſimilitudinem magis incluſam & inuolutam habuerunt, ſequentes ſunt apertiores.*

Axiomata] *Axiomata parium & imparium antea ſex fuerunt Euclidi, illa quidem ἀξιωματικῶς habita. at ſimilium axiomata, propoſitiones dubiæ & demonſtrabiles, eidem Euclidi fiunt: demonſtrantur autẽ genere demonſtrationis, quale ſcholæ mathematicæ P. Rami ad eum locum loquentur. Tum verò axiomata illa omnia nomine magnitudinis proponũtur, cùm tamen omnium rerum ſint communia. Itaque contra legem* καθόλου πρῶτον *magnum elenchum Euclidi admiſſum hic* Ariſtoteles *diceret, quòd logicum axioma tam generale, infra duos gradus amandatur, à Logica nempe vltra numeros ad magnitudinem.*

Aequalia] *Hæc propoſitio eſt ſeptima quinti elementorum: Aequales magnitudines ad eandem, eandem habent rationem, & eadem ad æquales: ex qua etiam nona propoſitio quinti conuertitur: Ad eandem, eandem habentes rationem, magnitudines ſunt æquales inter ſe: & ad quas eadem habet eandem rationem, & illæ ſunt æquales inter ſe. Ergo hæc axiomata ex æqualitate terminorum duorum ad inæqualem tertium, colligunt æqualitatem rationum, id eſt ſimilitudinem terminorum: & contrà è ſimilitudine & æqualitate rationum, æqualitatem terminorum.*

Vlyſſes] *Nota eſt contentio de armis Achillis è 13. Metamorph. Ouidij, æquales autem competitores apparebant.*

Baccho] *Locus eſt de apotheoſi Daphnidis: vbi Daphnis & Menalcas, Baccho Cererīq; ſimiles efficiuntur. Itaque Ce-*

res,

quàm verentur. Pro Murȩna: Quod enim fretum, quem Eurypum, tot motus, tãtas, tam varias habere putatis agitationes fluctuum, quantas perturbationes & quantos æſtus habet ratio comitiorum? Axioma autem eſt minorum, Si quod magis videtur ineſſe, non ineſt, neq; quod minus. quod tantùm valet in negando. Pro Marcel. Tantum abes à perfectione maximorum operum, vt fundamenta, quæ cogitas, nondum ieceris. Finguntur etiam minora. Terent. in Heaut.

——Satrapes ſi ſiet
Amator, nunquam ſufferre eius ſumptus queat,
Nedum tu poßis.—— 5. Aeneid.
Magnanime Aenea, non ſi mihi Iuppiter author
Spondeat, hoc ſperem Italiam contingere cælo.
Mutati tranſuerſa fremunt, & veſpere ab atro
Conſurgunt venti, atque in nubem cogitur aer:
Nec nos obniti contrà, nec tendere tantum
Sufficimus.——

Atque hæc de maioribus & minoribus: quorum communis videtur explicatio, vt antea ex paribus paria, ſic ex maioribus & minoribus inter ſe collatis, duorum alterum maius, alterum minus, id eſt, ex imparibus imparia arguimus. Sic Ouidius amplifi-

plificat Auguſti laudes collatione Romuli, quem (dum eius facta factis Auguſti minora maioribus comparat) modis omnibus minorem facit. Faſt. 2.

Romule, concedes, facit hic tua magna tuendo
Mœnia, tu dederas tranſilienda Remo.
Te Tatius paruúq; Cures, Ceninaq; ſenſit:
Hoc duce, Romanum eſt Solis vtrumq; latus.
Tu leue neſcio quid victæ telluris habebas:
Quodcunq; eſt alto ſub Ioue, Cæſar habet.
Tu rapis, hic caſtas duce ſe iubet eſſe maritas.
Tu recipis luco, repulit ille nefas.
Vis tibi grata fuit, florent ſub Cæſare leges.
Tu domini nomen, principis ille tenet.
Te Remus incuſat, veniam dedit hoſtibus ille.
Cæleſtem fecit te pater, ille patrem.

Sic Cicero pro Muræna, imperatorem iureconſulto comparat: Qui poteſt dubitari, quin ad Conſulatum adipiſcendum, multò plus dignitatis afferat res militaris, quàm iuris ciuilis gloria? Vigilas tu de nocte, vt tuis conſultoribus reſpondeas: ille, vt eò quò intendit, maturè cum exercitu perueniat. te gallorum, illum buccinarum cantus exuſcitat. tu actionem inſtituis: ille aciem inſtruit. tu caues, ne tui conſultores: ille, ne vrbes aut caſtra capiantur. ille tenet

,, & ſcit, vt hoſtium copiæ: tu vt aquæ plu-
,, uiæ arceantur. ille exercitatus eſt in propa-
,, gandis finibus: tu in regendis.

Minus] *Minus in Euclideis elementis, pars aut partes appellatur. pars, quando aliquoties ſumpta reſtituit totum: ſecùs partes appellantur, vt prima definitione quinti, & tertia quartáque definitione ſeptimi. Sed pars ambiguè modò refertur ad totum: vt in nono axiomate primi, Totum eſt maius ſua parte: modò ad multiplum. Itaque hanc ambiguitatem P. Ramus euitauit.*

Propriæ] *Notæ hic ſunt quatuor, non ſolùm, ſed ne: ante hoc, quàm illud: tertio, nota comparationis: quarto, negatio parium. Præcipua autem eſt non ſolùm, ſed ne, oppoſita illi affirmatæ, non ſolùm, ſed etiam.*

Nemo] *De Catilina loquitur, qui ingenio prorſus admirabili, conflarat tantam improborum manum.*

Antè leues] *Hyperbolica eſt collatio Tityri: faciliùs natura leges ſubuertentur, vt cerui paſcantur in æthere, mare aërefactum deſtituat piſces, fluminaq; mundi, vt Araris Galliæ, & Tigris Meſopotamiæ, hic in Germaniam, ille in Parthiam influant, quàm beneficia Cæſaris obliuiſcar.*

Sæuior] *Tertia nota eſt minorum per comparationem. Buſiris fingitur à poetis filius Neptuni, crudelitate necatorum hoſpitum infamis. Itaque cùm Herculem hoſpitem mactare vellet, ab eo interemptus eſt. de hoc, 2. Georg. Virgil.*

—quis aut Euriſthea durum,
Aut illaudati neſcit Buſiridis aras?

Illo] *Periphraſis eſt Phalaridis tyranni Agrigentini: cuius exercendæ crudelitati cùm Perillus Athenienſis artifex ingenioſus, bouē æneum ita fabricatus eſſet, vt rei per apertum pectus incluſi, ſubiectoq; igne toſti, mugitum bouis, non humanam vocem ederent: Phalaris artificij primum periculum in artifice ipſo fecit.*

Omnes]

Omnes] *Notæ ſequentes fiunt negatione parium, Non cõferendi, Non tam, quàm, Non tot, quot.*

Omnes] *Laus eſt Sulpitij magna, quò minores fiunt omnes antè nati Romæ iuriſconſulti.*

Non tam] *Catilinarij, vt Ciceroni inuidiam crearent, hoc dictitabant.*

Quod enim] *Hìc negatio eſt parium notarum, tantas, quantas. Freta non habent tantas agitationes, quantas habent comitia.*

Axioma] *Axioma autem Ariſtotelis, eſt 4. cap. 2. Topic. Valetq; hic locus tantùm ad negandum, vt ſuperior ad affirmandum.*

Tantum abes] *Cæſar conqueſtus de ſuſpicione coniurationis, dicebat ſe ſatis ſibi vixiſſe: At orator negat Reipublicæ collapſæ, nequedum reſtitutæ, ſatis eum vixiſſe. Nunc (ait) cùm ſalutem ciuium, cunctamq; Rempub. res tuæ geſtæ complexæ ſint: tantum abes à perfectione maximorũ operum, vt fundamenta, quæ cogitas, nondum ieceris.*

Satrapes] *Verba ſunt Chremetis, actus 3 ſcena prima, diſſuadentis Menedemo nimiam indulgentiam in amores Cliniæ filij, quia amica nimiùm ſumptuoſa ſit:*

Primum (inquit) iam ancillas ſecum adduxit plus decem,
Oneratas veſte atque auro. ——

Satrapes] *Dictio eſt Perſica, quæ Latinè præfectum ſignificat. Hìc igitur fictum eſt argumentum: Si Satrapes amaret hanc, non poſſet perferre hos ſumptus: nedũ, id eſt, non ſolùm non tu. nedum enim, id propriè ſignificat. Maiora videntur hæc: At ὕπαρξις Ariſtotelis, & axiomatis negatio, minora demonſtrant.*

Iuppiter] *Fictio eſt ſimilis: Si Iuppiter adeſſet, non poſſet inſtitutam velificationem ſequi: nos igitur non poſſemus. Vox autem eſt Palinuri, tempeſtatem inſurgentem proſpicientis, cùm ex Africa in Italiam claſſis Aeneæ nauigaret.*

Colligere arma iubet, validiſq; incumbere remis:

Obliquatq́; ſinus in ventum, ac talia fatur.

Talis eſt fictio 2. Aeneidos, cùm Hecuba Priamum deterret ab armis contra victores Græcos:

Non tali auxilio, nec defenſoribus iſtis
Tempus eget: non ſi ipſe meus nunc afforet Hector.

Talis apud eundem poetam:

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraq́; centum,
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſem.

Explicatio] *Maiorum minorumq́; vbertas eſt permagna: cuius & illud videtur, cùm quæſtio eſt de ipſa maioris & minoris inæqualitatis ratione, eaq́; arguitur, illinc è maioribus, hinc è minoribus: quæ modò tamen antecedunt, modò ſequuntur: vt in exemplo Ouidij, initium eſt ab Auguſto, reliquæ rationes incipiunt à Romulo: contrà in exemplo Ciceronis, ratio incipit à Seruio, tandem duplex ratio incipit à Muræna. In exemplo autem Romuli, præcipua eius facta attinguntur.*

Magna] *Romulus fecit Romam quadratam, & quatuor tantùm portarum: Auguſtus, ad ſedecim regiones & portas deduxit.*

Tranſilienda] *Romulus ad tutelam nouæ vrbis, vallum ſufficere putabat, ait Florus.*

Tatius] *Sabinorum rex, in media vrbe contra Romanos præliatus, & conditione admiſſus in partem regni.*

Cures] *Oppidum Sabinorum, cui Tatius præfuit.*

Ceninaque] *Cenina, oppidum Ceninenſium, captum à Romulo & dirutum. Romanũ regnum exiguis circa Romam finibus continebatur: ſub Auguſto tantum fuit imperium, quantum poſtea fuit vnquam.*

Tu rapis] *Simulatis quippe ludis equeſtribus, virgines, quæ ad ſpectaculum venerant, prædæ fuere, ait Florus.*

Caſtas] *Auguſtus leges de adulterijs, de pudicitia, de maritandis ordinibus, de diuortijs tulit, de quibus Suetonius in eius vita, cap. 34.*

Vis] *Romulus violentus admodum fuit, diſcerptumq́; à Senatu putant, ob aſperius ingenium.*

Leges]

Leges] *Auguſtus,pace toto imperio conſtituta, geminóque Iano clauſo,pronum n omnia mala, & in luxuriam fluẽs ſeculum, grauibus ſeuerisq́; legibus coercuit, ait Florus.*

Domini] *Romulus, Rex vel tyrannus potiùs habitus eſt: Auguſtus, cùm aliquando dominus appellaretur, reſpondit ſe Cæſarem eſſe, non dominum.*

Remus] *Remus interfectus à fratre Romulo, quia ſaltu deriſiſſet foſſæ Romanæ anguſtias.*

Hoſtibus] *Pleriſq; hoſtibus ignouit, in multos tamen ſeuus fuit: de quo Suetonius in eius vita, cap. 13.*

Cæleſtem] *Romulus, filius Martis creditus eſt, & ob id conſecratus: Auguſtus autem, Iulium, à quo erat adoptatus, conſecrauit.*

Imperatorem] *Exemplum hoc facilius eſt, nec admodum interpretem requirit.*

Aquæ pluuiæ] *Aqua pluuia, eadem aqua cæleſtis dicitur, & pluuialis. Si cui verò aqua pluuia damnum dabit, aquæ pluuiæ actione auertetur aqua, ait Vlpianus.*

CAP. XXI. DE SIMILIBVS.

ADhuc cõparatio in quantitate fuit, ſequitur comparatio in qualitate: qua res comparatæ, quales dicuntur: nempe ſimiles aut diſsimiles. Similia ſunt, quorum eſt eadem qualitas. ſimilitudo, proportio dicitur, vt ſimilia, proportionalia. Notæ ſimilitudinis (quæ vno verbo concluditur) ſunt, ſimilis, effigies, more, inſtar, tanquam, ſicuti: tum negatio diſsimilitudinis, haud ſecus, non aliter. 1. Aeneid.

Os humeróſque Deo ſimilis.——

9. Philipp. Quanquam nullum monimentum clarius Seruius Sulpitius relinquere potuit, quàm effigiem morum ſuorum, virtutis, conſtantiæ, pietatis, ingenij, filium. 1. Triſt.

Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achilleo tollere more poteſt.

In Piſ. Vnus ille dies mihi quidē inſtar immortalitatis fuit, quo in patriam redij. Verr. 1. Sed repentè è veſtigio ex homine, tanquam aliquo poculo Circæo, factus eſt Verres. Pro Pompeio: Itaque omnes quidem nunc in his locis Cn. Pompeium ſicut aliquem, non ex hac vrbe miſſum, ſed de cœlo delapſum intuentur. 3. Aeneid.

haud ſecus ac iuſſi faciunt.——

Terentius in Phormione:

Ego iſti nihilo ſum aliter, ac fui.

Similitudinis explicatæ axiomata ſunt, Aequalia ſunt ſimilia ad idem. &, Idem eſt ſimile ad æqualia. contraque, Similia ad idem. &, Ad quæ idem ſimile eſt, ſunt ęqualia. Vt Aiax, ſic Vlyſſes ad Achillis arma: & contrà, Achillis arma vt ad Aiacem, ſic ad Vlyſſem. Eclog. 5. de Daphnide:

Vt Cereri Bacchóque, tibi ſic vota quotannis.

Agrico-

Agricolæ facient, damnabis tu quoque votis.

Deinde, Minora ſunt ſimilia atque maiora: vt duplum eſt multiplum: ſic dimidium & multeſimum. Similitudo, eſt diſiuncta vel continua. Similitudo diſiuncta, eſt quando termini quatuor re ipſa diſtinguuntur. Eclog. 5.

Tale tuum carmen nobis, diuine poeta,
Quale ſopor feſſis in gramine.-----

Carmen ad auditorem, vt ſopor ad feſſum. termini quatuor diſtincti ſunt. Ad Frat. 1. Quemadmodũ gubernatores optimi, vim tempeſtatis, ſic ſapientiſsimi viri, fortunæ impetum perſæpe ſuperare non poſſunt. hic quatuor ſunt item termini, vt gubernator ad tempeſtatem, ſic ſapiens ad fortunam. 1. Triſt.

Scilicet vt fuluũ ſpectatur in ignibus aurum,
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.

Cicero 2. Philipp. Sed nimirum vt quidam morbo & ſenſus ſtupore, ſuauitatem cibi non ſentiunt, ſic libidinoſi, auari, facinoroſi, veræ laudis guſtum non habent. Virgilius fecerat hos verſus,

(Nocte pluit tota, redeunt ſpectacula manè:
Diuiſum imperium cum Ioue Cæſar habet.)

Batyllus arrogauerat ſibi, præmiumque

magnum erat adeptus: his igitur ſimilibus Bat[illegible]um Virgilius luſit:

Hos ego verſiculos feci, tulit alter honores.
Sic vos non vobis nidificatis aues:
Sic vos non vobis mellificatis apes:
Sic vos non vobis vellera fertis oues:
Sic vos non vobis fertis aratra boues.

Aliquādo nulla prorſus eſt nota. Eclog. 2.

O formoſe puer, nimium ne crede colori:
Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Ficta ſimilitudo, parem vim habet, vt ſuperiora illa. ſed præcipuè in hac explicata ſimilitudine Aeſopici apologi excellūt. Horat. 1. Epiſt.

Quod ſi me populus Romanus forte roget, cur
Non vt porticibus, ſic iudicijs fruar ijſdem,
Nec ſequar, aut fugiam, quæ diligit ipſe, vel odit:
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Reſpondit, referam: quia me veſtigia terrent
Omnia te aduerſum ſpectantia, nulla retrorſum.

Atq; hęc diſiunctę ſimilitudinis exempla ſunt. Continua ſimilitudo eſt, quando eſt vt primus terminus ad ſecundum, ſic ſe-
» cundus ad tertium. 3. Leg. Videtiſne ma-
» giſtratus hanc eſſe vim, vt præſit, præſcri-
» bat recta & vtilia, & coniuncta cum legi-
» bus? vt enim magiſtratibus leges, ita po-

pulo

pulo præſunt magiſtratus. Hic termini ſunt tres, lex, magiſtratus, populus. Affectio mutua, vt cæterorum antea argumentorum, ita ſimilium eſt inter ſe ἀνάπαλιν καὶ ἐναλλὰξ, inuersè & alternè: ἀνάπαλιν, quando inuertitur ordo προτάσεως & ἀποδόσεως tantùm, aut etiã terminorum. Axioma igitur hic eſt: Si quædam ſimilia fuerint, ἀνάπαλιν ſimilia erũt; vt aurum ad ignem, ſic fides ad periculum: ergo vt fides ad periculum, ſic aurum ad ignem. Item, Ergo vt periculum ad fidem, ſic ignis ad aurum. Ἐναλλὰξ autem ſimilitudo eſt, quando ſimilitudinis datæ antecedens antecedenti, & conſequens conſequenti comparatur. Axioma igitur hic eſt: Si quædam ſimilia fuerint, alternè ſimilia erunt. vt aurum ad ignem, ſic fides ad periculum: Ergo vt aurum ad fidem, ſic ignis ad periculum.

Similia] *Adhuc primum genus comparationis fuit in quãtitate, ſecundum eſt in qualitate: & qualitatem logicè & generaliter intellige, vt Ariſtoteles intellexit in categoria qualitatis, cùm ait; Qualitatem autem dico, ſecundum quam quales » » quidam eſſe dicuntur. Quomodo & in Philoſophia 14. cap. 5. » » lib. vocat qualitates, differentias καὶ ὅσα πάθη, & quaslibet affectiones. item 2. cap. 4. & 3. cap. 11. vocat ſimilitudinem & diſsimilitudinem, differentias entis. His igitur locis, Ariſtoteles logicum qualitatis, & generalem ſenſum interpretatur: eumq́; P. Ramus ex lege καθόλου πρῶτον ſequitur: doctrinam verò*

,, tium publicum gerens, magiſter equitum,
,, cui ructare turpe eſſet, is vomens, fruſtis
,, eſculentis vinum redolentibus, gremium
,, ſuum & totum tribunal impleuit.

Imparia] *Imparia definiuntur definitione oppoſita pariũ definitioni, quorum quantitas non eadem: hisq; tria axiomata communia maiorum & minorum ſubÿciuntur, vt antea paribus tria ſubiecta ſunt.*

Si inæquale] *Antea fuit, Eidem æqualia, eſſe inter ſe æqualia: cui videtur oppoſitum, Quæ eidem inæqualia, eſſe inter ſe inæqualia. at omnium in mathematicis ſophiſmatum captioſiſſimum hoc eſt. eſt enim falſum.* Nam tria, *item altera tria ſunt inæqualia duobus: & tamen inter ſe non ſunt inæqualia. Itaq; à* P. Ramo *proponitur imparium primum axioma, vti oportuit: Duo ſequentia, ſunt* Euclidis, *ſecundum & tertium, quæ perinde communia ſunt:* Lumina Solis & Lunæ *ſunt inæqualia: æqualia addantur vtrique reliquarũ ſtellarum lumina: tota erunt inæqualia: id eſt, maius, erit maius tantò, & minus, tantò minus: detrahantur vtriq; æqualia eadem, reliqua erunt inæqualia: id eſt, vt antea, maius perinde maius, & minus perinde minus.*

Impar eſt maius] *Dichotomia ſeruatur perpetuò. Maius in elementis nunquam perſpicuè explicatur, ſed nomine totius, vt in octauo axiomate primi: & nomine multiplicis, vt tertia definitione quinti, & quinta ſeptimi, obſcuriùs comprehenditur: Itaque maius definitur à* P. Ramo *è logico & generali quantitatis ſenſu antea declarato.*

Propriæ notæ] *Propriæ notæ maiorum non tam multæ ſunt, quàm parium: ſed tamen etiam certæ: vt non ſolùm, ſed etiam, cùm tùm, malo hoc quàm illud.*

Tollitur] *Verſus ſunt* Enniani, *oratorÿs comparationibus maiorum illuſtrati: habent autem verſus proſæ interpoſiti, & gratiam & authoritatem: quod in* Ciceroniano P.

Ra-

Ramus plenius adnotauit.

Climax] *Hîc figura Rhetorica eſt, cùm attenditur repetitio ſoni continuata multis ſubinde ſententijs: & ſonus item figuram verbi efficit: at maiora minoribus comparata, præſentis loci argumentum faciunt. Quin poteſt iſta logica eſſe gradatio ſine climace rhetorico: vt apud Terẽtium, cùm Gnatho Thaidis gratias amplificat pro virgine:*

Th. *Magnas verò agere gratias Thais mihi?*
Gn. *Ingẽtes.* Th. *An tu læta eſt?* Gn. *non tã ipſo quidem*
Dono, quàm abs te datum eſſe, id verò ſerio
Triumphat. ———

Oratio à maioribus ſemper creſcit: plus enim eſt, ingentes, quàm magnas gratias agere: & plus, triumphare, quàm lætam eſſe: & plus, authore muneris, quàm munere ipſo delectari.

Quæ cum] *Loquitur orator de Conſulatus adminiſtrandi difficultate, quia nulla generis authoritate, vel commendatione defendatur, ſi quid offenderit.*

Therſites] *Malo te nobilem patris ignobilis eſſe filium, quàm nobilis ignobilẽ. Therſites, fuit deformiſſimus & ignauiſſimus Græcorum: Achilles autem præſtantiſſimus. De Therſite eſt 2. Iliad. vt ab Achille, quòd illi conuitiaretur, ictu pugni ſit interemptus.*

Aeacidæ] *Aeacus, pater Pelei, auus Achillis: vnde iam nepos, Aeacides appellatur.*

Vulcaniaque] *Vulcanus, deus ignis fingitur, & faber armorum Iouialium aduerſus gigantes.*

Axioma] *Habet verò maioris argumentũ ſua etiam conſectaria, ſed affirmata tantùm: & minùs ineſſe, ſignificat difficiliùs ineſſe: Eſt autem axioma 4. cap. 2. Topici.*

Saxa] *Orator multis antè laudibus poetas in defenſione proſecutus erat, vt etiam ſanctos appellaret & diuinos: tum concluſionis loco, comparatio hæc inducitur à maioribus: Maius enim & difficilius, ſaxa & beſtias moueri. Quintil. lib. 8. c. 3. ſimilitudinẽ hîc ſtatuit, ſed falſò: eſt enim maiorũ comparatio, non ſimiliũ.*

O ſocij]

O ſocij] *Conſolatio eſt Aeneæ ad ſocios tempeſtate vexatos & deiectos in Africam: Grauiora pertuliſtis, leuiora itaq; tolerate.*

Noli eſſe] *Seruium Sulpitium alloquitur, qui (vt antea Torquatus) offendebatur, quòd Tullius amicus defenderet ,, Murenam, Sulpitij ipſius inimicum: Nam ſi tibi (ait orator) ,, neceſſe putas, etiam aduerſarijs amicorum tuorum de iure ,, conſulentibus reſpondere: & ſi turpe exiſtimas, te aduocato, ,, illum ipſum, pro quo veneris, cauſſa cadere.* Allegoria autem *feſtiua interponitur, ad placandum: aſſentatur enim interea, dum iuriſprudentiam eloquentia tantò ſuperiorem facit, quantò fontes riuulis ſint ampliores.*

Vt corpus] *Hoc argumentum cuipiam videatur eſſe à minoribus: nam corpus, animo minus eſt: & hoc poeta ſignificat: Attamen pati corporis cauſſa, difficilius eſt, & minùs videtur ineſſe: deniq; affirmatio (Tu pateris corporis cauſſa, patere igitur animi) argumentum maioris indicat, quale eſt illud* Horatij,

Vt iugulent homines, ſurgunt de nocte latrones:
Vt teipſum ſerues, non expergiſceris?

Vincire] *De Caio Conſano loquitur, quem Verres pro fugitiuorum ſpeculatore, quanuis ciuem Rom. verberibus cæſum, igne candentibúſque laminis excruciatum, tandem in crucem egit, atqui leges Porciæ & Semproniæ, vincula, & virgas à corpore ciuis Romani, non ſolùm crucem ſuſtulerant, vt eſt pro Rabyrio, & in eadem ſeptima Verrina. atque tres illi gradus, vincire, verberare, necare, quanuis res ſit minores, quàm tollere in crucem: tamen ὕπαρξιν difficilorem habent, & affirmant denique: vnde maioris argumentum agnoſcimus.*

,, O rem] *De hoc vomitu ſic eſt 2. Phil. Tu iſtis faucibus, ,, iſtis lateribus, iſta gladiatoria totius corporis firmitate, tan- ,, tum vini in Hippiæ nuptijs exhauſeras, vt tibi neceſſe eſſet in ,, Pop. Rom. conſpectu vomere poſtridie.*

CAP.

CAP. XX. DE MINORIBVS.

Minus eſt, cuius quantitas exceditur. Minus autem, ſæpè indicatur proprijs notis, vt non ſolùm, ſed ne, antè illud quàm hoc: item per comparationem, denique per negationem parium. Cic. 2. Catil. Nemo non modò Romæ, ſed ne vllo in angulo totius Italiæ oppreſſus ære alieno fuit, quem non ad hoc incredibile ſceleris fœdus aſciuerit. Virg. Eclog. 1.

Antè leues ergo paſcentur in æthere cerui,
Et freta deſtituent nudos in littore piſces:
Antè pererratis amborum finibus, exul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim:
Quàm noſtro illius labatur pectore vultus.

Ouidius 3. de Triſt.

Sæuior es triſti Buſiride, ſæuior illo,
Qui falſum lento torruit igne bouem.

Atque huius eiuſdem ſpeciei ſunt hæ formulæ, quæ fiunt etiam negatione parium. Philipp. 9. Omnes ex omni ætate, qui in hac ciuitate intelligentiam iuris habuerunt, ſi vnum in locum conferantur, cum Seruio Sulpitio non ſunt conferendi. Catil. 2. Quanquam illi, qui Catilinam, Maſsiliam ire dictitant, nõ tam hæc queruntur, quàm

quàm verentur. Pro Murena: Quod enim fretum, quem Eurypum, tot motus, tãtas, tam varias habere putatis agitationes fluctuum, quantas perturbationes & quantos æſtus habet ratio comitiorum? Axioma autem eſt minorum, Si quod magis videtur ineſſe, non ineſt, neq; quod minùs. quod tantùm valet in negãdo. Pro Marcel. Tantum abes à perfectione maximorum operum, vt fundamenta, quæ cogitas, nondum ieceris. Finguntur etiam minora. Terent. in Heaut.

------Satrapes ſi ſiet
Amator, nunquam ſufferre eius ſumptus queat,
Nedum tu poſſis.----- 5. Aeneid.
Magnanime Aenea, non ſi mihi Iuppiter author
Spondeat, hoc ſperem Italiam contingere cælo.
Mutati tranſuerſa fremunt, & veſpere ab atro
Conſurgunt venti, atque in nubem cogitur aer:
Nec nos obniti contrà, nec tendere tantum
Sufficimus.-----

Atque hæc de maioribus & minoribus: quorum communis videtur explicatio, vt antea ex paribus paria, ſic ex maioribus & minoribus inter ſe collatis, duorum alterum maius, alterum minus, id eſt, ex imparibus imparia arguimus. Sic Ouidius amplifi-

plificat Auguſti laudes collatione Romuli, quem (dum eius facta factis Auguſti minora maioribus comparat) modis omnibus minorem facit. Faſt. 2.

Romule, concedes, facit hic tua magna tuendo
Mœnia, tu dederas tranſilienda Remo.
Te Tatius paruiq; Cures, Ceninaq; ſenſit:
Hoc duce, Romanum eſt Solis vtrumq; latus.
Tu leue neſcio quid victæ telluris habebas:
Quodcunq; eſt alto ſub Ioue, Cæſar habet.
Tu rapis, hic caſtas duce ſe iubet eſſe maritas.
Tu recipis luco, repulit ille nefas.
Vis tibi grata fuit, florent ſub Cæſare leges.
Tu domini nomen, principis ille tenet.
Te Remus incuſat, veniam dedit hoſtibus ille.
Cæleſtem fecit te pater, ille patrem.

Sic Cicero pro Muræna, imperatorem iureconſulto comparat: Qui poteſt dubitari, quin ad Conſulatum adipiſcendum, multò plus dignitatis afferat res militaris, quàm iuris ciuilis gloria? Vigilas tu de nocte, vt tuis conſultoribus reſpondeas: ille, vt eò quò intendit, maturè cum exercitu perueniat. te gallorum, illum buccinarum cantus exuſcitat. tu actionem inſtituis: ille aciem inſtruit. tu caues, ne tui conſultores: ille, ne vrbes aut caſtra capiantur. ille tenet

,, & ſcit, vt hoſtium copiæ: tu vt aquæ plu-
,, uiæ arceantur. ille exercitatus eſt in propa-
,, gandis finibus: tu in regendis.

Minus] *Minus in Euclideis elementis, pars aut partes appellatur. pars, quando aliquoties ſumpta reſtituit totum: ſecùs partes appellantur, vt prima definitione quinti, & tertia quartáque definitione ſeptimi. Sed pars ambiguè modò refertur ad totum: vt in nono axiomate primi, Totum eſt maius ſua parte: modò ad multiplum. Itaque hanc ambiguitatem P. Ramus euitauit.*

Propriæ] *Notæ hìc ſunt quatuor, non ſolùm, ſed ne: ante hoc, quàm illud: tertio, nota comparationis: quarto, negatio parium. Præcipua autem eſt non ſolùm, ſed ne, oppoſita illi affirmatæ, non ſolùm, ſed etiam.*

Nemo] *De Catilina loquitur, qui ingenio prorſus admirabili, conflarat tantam improborum manum.*

Antè leues] *Hyperbolica eſt collatio Tityri: faciliùs naturæ leges ſubuertentur, vt cerui paſcantur in æthere, mare arefactum deſtituat piſces, fluminaq; mundi, vt Araris Galliæ, & Tigris Meſopotamiæ, hic in Germaniam, ille in Parthiam influant, quàm beneficia Cæſaris obliuiſcar.*

Sæuior] *Tertia nota eſt minorum per comparationem. Buſiris fingitur à poetis filius Neptuni, crudelitate necatorum hoſpitum infamis. Itaque cùm Herculem hoſpitem mactare vellet, ab eo interemptus eſt. de hoc, 2. Georg. Virgil.*

—quis aut Euriſthea durum,
Aut illaudati neſcit Buſiridis aras?

Illo] *Periphraſis eſt Phalaridis tyranni Agrigentini: cuius exercendæ crudelitati cùm Perillus Athenienſis artifex ingenioſus, bouē æneum ita fabricatus eſſet, vt rei per apertum pectus incluſi, ſubiectoq; igne toſti, mugitum bouis, non humanam vocem ederent: Phalaris artificij primum periculum in artifice ipſo fecit.*

Omnes]

Omnes] *Notæ ſequentes ſiunt negatione parium, Non cō-ferendi, Non tam, quàm, Non tot, quot.*

Omnes] *Laus eſt Sulpitij magna, quò minores ſiunt omnes antè nati Romæ iuriſconſulti.*

Non tam] *Catilinarij, vt Ciceroni inuidiam crearent, hoc dictitabant.*

Quodenim] *Hîc negatio eſt parium notarum, tantas, quantas. Freta non habent tantas agitationes, quantas habent comitia.*

Axioma] *Axioma autem Ariſtotelis, eſt 4. cap. 2. Topic. Valetq́; hic locus tantùm ad negandum, vt ſuperior ad affirmandum.*

Tantum abes] *Cæſar conqueſtus de ſuſpicione coniurationis, dicebat ſe ſatis ſibi vixiſſe: At orator negat Reipublicæ collapſæ, nequedum reſtitutæ, ſatis eum vixiſſe. Nunc (ait) cùm ſalutem ciuium, cunctamq́; Rempub. res tuæ geſtæ complexæ ſint: tantum abes à perfectione maximorū operum, vt fundamenta, quæ cogitas, nondum ieceris.*

Satrapes] *Verba ſunt Chremetis, actus 3 ſcena prima, diſſuadentis Menedemo nimiam indulgentiam in amores Cliniæ filij, quia amica nimiùm ſumptuoſa ſit:*

Primum (inquit) iam ancillas ſecum adduxit plus decem,
Oneratas veſte atque auro. ——

Satrapes] *Dictio eſt Perſica, quæ Latinè præfectum ſignificat. Hîc igitur fictum eſt argumentum: Si Satrapes amaret hanc, non poſſet perferre hos ſumptus: nedū, id eſt, non ſolùm non tu. nedum enim, id propriè ſignificat. Maiora videntur hæc: At ὕπαρξις Ariſtotelis, & axiomatis negatio, minora demonſtrant.*

Iuppiter] *Fictio eſt ſimilis: Si Iuppiter adeſſet, non poſſet inſtitutam velificationem ſequi: nos igitur non poſſemus. Vox autem eſt Palinuri, tempeſtatem inſurgentem proſpicientis, cùm ex Africa in Italiam claſſis Aeneæ nauigaret.*

Colligere arma iubet, validisq́; incumbere remis:

Obliquatq́; ſinus in ventum, ac talia fatur.

Talis eſt fictio 2. Aeneidos, cùm Hecuba Priamum deterret ab armis contra victores Græcos:

Non tali auxilio, nec defenſoribus iſtis
Tempus eget: non ſi ipſe meus nunc afforet Hector.

Talis apud eundem poetam:

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraq́; centum,
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſem.

Explicatio] *Maiorum minorumq́; vbertas eſt permagna: cuius & illud videtur, cùm quæſtio eſt de ipſa maioris & minoris inæqualitatis ratione, eaq́; arguitur, illinc è maioribus, hinc è minoribus: quæ modò tamen antecedunt, modò ſequuntur: vt in exemplo Ouidij, initium eſt ab Auguſto, reliquæ rationes incipiunt à Romulo: contrà in exemplo Ciceronis, ratio incipit à Seruio, tandem duplex ratio incipit à Murena. In exemplo autem Romuli, præcipua eius facta attinguntur.*

Magna] *Romulus fecit Romam quadratam, & quatuor tantùm portarum: Auguſtus, ad ſedecim regiones & portas deduxit.*

Tranſilienda] *Romulus ad tutelam nouæ vrbis, vallum ſufficere putabat, ait Florus.*

Tatius] *Sabinorum rex, in media vrbe contra Romanos prælíatus, & conditione admiſſus in partem regni.*

Cures] *Oppidum Sabinorum, cui Tatius præfuit.*

Ceninaque] *Cenina, oppidum Ceninenſium, captum à Romulo & dirutum. Romanū regnum exiguis circa Romam finibus continebatur: ſub Auguſto tantum fuit imperium, quantum poſtea fuit vnquam.*

Tu rapis] *Simulatis quippe ludis equeſtribus, virgines, quæ ad ſpectaculum venerant, prædæ fuere, ait Florus.*

Caſtas] *Auguſtus leges de adulterijs, de pudicitia, de maritandis ordinibus, de diuortijs tulit, de quibus Suetonius in eius vita, cap. 34.*

Vis] *Romulus violentus admodum fuit, diſcerptumq́; à Senatu putant, ob aſperius ingenium.*

Leges]

Leges] *Auguſtus, pace toto imperio conſtituta, geminóque Iano clauſo, pronum in omnia mala, & in luxuriam fluẽs ſeculum, grauibus ſeuerisq; legibus coercuit, ait Florus.*

Domini] *Romulus, Rex vel tyrannus potiùs habitus eſt: Auguſtus, cùm aliquando dominus appellaretur, reſpondit ſe Cæſarem eſſe, non dominum.*

Remus] *Remus interfectus à fratre Romulo, quia ſaltu deriſiſſet foſſæ Romanæ anguſtias.*

Hoſtibus] *Plerisq; hoſtibus ignouit, in multos tamen ſæuus fuit: de quo Suetonius in eius vita, cap. 13.*

Cæleſtem] *Romulus, filius Martis creditus eſt, & ob id conſecratus: Auguſtus autem, Iulium, à quo erat adoptatus, conſecrauit.*

Imperatorem] *Exemplum hoc facilius eſt, nec admodum interpretem requirit.*

Aquæ pluuiæ] *Aqua pluuia, eadem aqua cæleſtis dicitur, & pluuialis. Si cui verò aqua pluuia damnum dabit, aquæ pluuiæ actione auertetur aqua, ait Vlpianus.*

CAP. XXI. DE SIMILIBVS.

ADhuc cõparatio in quantitate fuit, ſequitur comparatio in qualitate: qua res comparatæ, quales dicuntur: nempe ſimiles aut diſsimiles. Similia ſunt, quorum eſt eadem qualitas. ſimilitudo, proportio dicitur, vt ſimilia, proportionalia. Notæ ſimilitudinis (quæ vno verbo concluditur) ſunt, ſimilis, effigies, more, inſtar, tanquam, ſicuti: tum negatio diſsimilitudinis, haud ſecus, non aliter. 1. Aeneid.

Os humeróſque Deo ſimilis.——

9. Philipp. Quanquam nullum monimentum clarius Seruius Sulpitius relinquêre potuit, quàm effigiem morum ſuorum, virtutis, conſtantiæ, pietatis, ingenij, filium. 1. Triſt.

Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achilleo tollere more poteſt.

In Piſ. Vnus ille dies mihi quidē inſtar immortalitatis fuit, quo in patriam redij. Verr. 1. Sed repentè è veſtigio ex homine, tanquam aliquo poculo Circæo, factus eſt Verres. Pro Pompeio: Itaque omnes quidem nunc in his locis Cn. Pompeium ſicut aliquem, non ex hac vrbe miſſum, ſed de cœlo delapſum intuentur. 3. Aeneid.

haud ſecus ac iuſsi faciunt.——

Terentius in Phormione:

Ego iſti nihilo ſum aliter, ac fui.

Similitudinis explicatæ axiomata ſunt, Aequalia ſunt ſimilia ad idem. &, Idem eſt ſimile ad æqualia. contraque, Similia ad idem. &, Ad quæ idem ſimile eſt, ſunt ęqualia. Vt Aiax, ſic Vlyſſes ad Achillis arma: & contrà, Achillis arma vt ad Aiacem, ſic ad Vlyſſem. Eclog. 5. de Daphnide:

Vt Cereri Bacchóque, tibi ſic vota quotannis.

Agrico-

Agricolæ facient, damnabis tu quoque votis.

Deinde, Minora ſunt ſimilia ad æquè maiora: vt duplum eſt multiplum: ſic dimidium & multeſimum. Similitudo, eſt diſiuncta vel continua. Similitudo diſiuncta, eſt quando termini quatuor re ipſa diſtinguuntur. Eclog. 5.

Tale tuum carmen nobis, diuine poeta,
Quale ſopor feſſis in gramine.-----

Carmen ad auditorem, vt ſopor ad feſſum. termini quatuor diſtincti ſunt. Ad Frat. 1. Quemadmodũ gubernatores optimi, vim tempeſtatis, ſic ſapientiſsimi viri, fortunæ impetum perſæpe ſuperare non poſſunt. hic quatuor ſunt item termini, vt gubernator ad tempeſtatem, ſic ſapiens ad fortunam. 1. Triſt.

Scilicet vt fuluũ ſpectatur in ignibus aurum,
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.

Cicero 2. Philipp. Sed nimirum vt quidam morbo & ſenſus ſtupore, ſuauitatem cibi non ſentiunt, ſic libidinoſi, auari, facinoroſi, veræ laudis guſtum non habent.

Virgilius fecerat hos verſus,

(Nocte pluit tota, redeunt ſpectacula manè:
Diuiſum imperium cum Ioue Cæſar habet.)

Batyllus arrogauerat ſibi, præmiumque

magnum erat adeptus: his igitur ſimilibus Bat[illegible]um Virgilius luſit:

Hos ego verſiculos feci, tulit alter honores.
Sic vos non vobis nidificatis aues:
Sic vos non vobis mellificatis apes:
Sic vos non vobis vellera fertis oues:
Sic vos non vobis fertis aratra boues.

Aliquãdo nulla prorſus eſt nota. Eclog. 2.

O formoſe puer, nimium ne crede colori:
Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Ficta ſimilitudo, parem vim habet, vt ſuperiora illa. ſed præcipuè in hac explicata ſimilitudine Aeſopici apologi excellũt. Horat. 1. Epiſt.

Quod ſi me populus Romanus forte roget, cur
Non vt porticibus, ſic iudiciis fruar iiſdem,
Nec ſequar, aut fugiam, quæ diligit ipſe, vel odit:
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Reſpondit, referam: quia me veſtigia terrent
Omnia te aduerſum ſpectantia, nulla retrorſum.

Atq; hęc diſiunctę ſimilitudinis exempla ſunt. Continua ſimilitudo eſt, quando eſt vt primus terminus ad ſecundum, ſic ſecundus ad tertium. 3. Leg. Videtiſne magiſtratus hanc eſſe vim, vt præſit, præſcribat recta & vtilia, & coniuncta cum legibus? vt enim magiſtratibus leges, ita po-

pulo præſunt magiſtratus. Hic termini ſunt tres, lex, magiſtratus, populus. Affectio mutua, vt cæterorum antea argumentorum, ita ſimilium eſt inter ſe ἀνάπαλιν καὶ ἐναλλάξ, inuersè & alternè: ἀνάπαλιν, quando inuertitur ordo προτάσεως & ἀποδόσεως tantùm, aut etiã terminorum. Axioma igitur hic eſt: Si quædam ſimilia fuerint, ἀνάπαλιν ſimilia erũt: vt aurum ad ignem, ſic fides ad periculum: ergo vt fides ad periculum, ſic aurum ad ignem. Item, Ergo vt periculum ad fidem, ſic ignis ad aurum. Εναλλὰξ autem ſimilitudo eſt, quando ſimilitudinis datæ antecedens antecedenti, & conſequens conſequenti comparatur. Axioma igitur hic eſt: Si quædam ſimilia fuerint, alternè ſimilia erunt. vt aurum ad ignem, ſic fides ad periculum: Ergo vt aurum ad fidem, ſic ignis ad periculum.

Similia] *Adhuc primum genus comparationis fuit in quãtitate, ſecundum eſt in qualitate: & qualitatem logicè & generaliter intellige, vt Ariſtoteles intellexit in categoria qualitatis, cùm ait: Qualitatem autem dico, ſecundum quam quales* » *quidam eſſe dicuntur. Quomodo & in Philoſophia 14. cap. 5.* » *lib. vocat qualitates, differentias καὶ ὅσα πάθη, & quaslibet affectiones. item 2. cap. 4. & 3. cap. 11. vocat ſimilitudinem & diſſimilitudinem, differentias entis. His igitur locis, Ariſtoteles logicum qualitatis, & generalem ſenſum interpretatur: eumq́; P. Ramus ex lege καθόλου πρῶτον ſequitur: doctrinam verò*

categoriæ illius, de habitu, diſpoſitione, potentia, impotentia naturali, patibili qualitate & paſſione, figura & forma, ethicam, vel phyſicam, potiùs quàm logicam, ex eadem Ariſtotelis lege refugit, ne doctrinam generalem ſpecialiter interpretetur. Neque verò qualitas eiuſmodi generalis & logica, in illis ſola diuiditur: cùm in eadem categoria adijciatur rectitudo, curuitas: & dubitetur, vtrùm alia poſſint adijci genera. Hic igitur P. Ramus, *vt in cæteris antea locis, eodem inſtrumento ſpinas euellit, quo euellendas pater ille Ariſtoteles tantopere monuit. Comparationem porrò ſimilitudinis & diſſimilitudinis Galenus in opere de placitis* Hippocratis, & Platonis *mirificè laudauit, eamq́; ſatis eſſe iudicauit,* εἰς μεθοδικὴν ἁπάσης τέχνης σύστασιν, *ad methodicam cuiuslibet artis inſtitutionẽ. Galenus egregio comparationis ſplendore captus, altiùs paulò extulit, quã veritas pateretur. ſed hac de re à* P. Ramo *accuratiùs reſpondebitur, in quæſtione de vnica artis methodo.*

Similia] *Definitio eſt Ariſtotelis in Philoſop. 15. ca. 5.* ὅμοια, ὧν ποιότης μία: *Similia, quorum qualitas vna. Locus ſimilitudinis, etſi vſus eſt immenſi, attamen modicè & parcè propoſitus eſt ab Ariſtotele. Primus locus eſt in categoria qualitatis: ſecundus, 14. cap 2. Top. in reliquis Topicis ferè confuſus eſt cum loco parium: aliquando etiam diſtinguitur, & in confuſione illa citatur ſepties & vicies.*

Proportio] *Græcè* ἀναλογία: *quod nomen eſt Ariſtoteli 1. Poſt. 5. cap. itẽ 5. cap. 5. Topic. in Rhetoricis eſt* παρομοίωσις, *ſimilitudo. Ariſtoteles in Philoſ. multus eſt in his verbis, 6. cap. 9. lib. item 15. cap. 5. lib. & toto 10.* ἑνότης καὶ ταυτότης, *vnitas & (tanquam diceres) identitas, valdè affines efficiuntur ſimilitudini: tametſi* ἑνότης, *videtur genus eſſe* ταυτότητος καὶ ὁμοιότητος, *vt* ταυτότης, *ſit* ἑνότης *eſſentiæ:* ὁμοιότης, *ſit* ἑνότης *qualitatis adiũcta. Euclidi eſt* ἀναλογία καὶ ὁμοιότης, *proportio & ſimilitudo,* ὅμοιον, ὁμόλογον, ἀνάλογον. *Frequẽter autem* τὸν αὐτὸν λόγον ἔχειν, *eandem rationem habere, pro eodem. Quin ab Euclide pro vna ſimilitudinis definitione, quatuor definitiones accumulatæ ſunt, quarta, ſexta, ſeptima quinti, &*

ti, & viceſima ſeptimi, quæ à P. Ramo ſuo loco examinabuntur. Fuit verò de ſimilitudinis argumento, duorũ philoſophorum valde diuerſum iudiciũ: qualis antea in contradicentiũ Topico ἀλογίᾳ melancholicorum illorum aduerſus contradictionẽ, & Logica Ariſtotelis pro contradictione fuit: ſpecies litis hic eſt minor, genus ſophiſmatis idem. Euclides Megaricus τὸν διὰ παραβολῆς λόγον tollebat, quia ſimilibus aut diſsimilibus conſtaret: at ſi conſtaret ex ſimilibus, ad res potiùs, quibus ea eſſent ſimilia, reſpiciendum eſſe: ſin è diſsimilibus, collationem inutilem eſſe. ſic enthymemate captioſo, ex argumentis clariſsimum Euclides carpebat, vt eſt apud Laertium in eius vita. at pars dilemmatis prima falſa eſt: Nam etſi ipſa res vtcunque appareat, magis tamen illuſtri ſimilitudine apparebit. At Empedocles, vt eſt in Philoſophia, longè ſecùs omnia videbatur ſimilitudinis argumento tribuere: ἡ δὲ γνῶσις τοῦ ὁμοίου τῷ ὁμοίῳ· γάιῃ μὲν γὰρ, φησὶ, γάιην ὀπώπαμεν, ὕδατι δὲ ὕδωρ, αἰθέρι δὲ αἰθέρα δῖον, στοργῇ τε στοργὴν, νεῖκος τε νείκει λυγρῷ. Cognitio autem ſimilis fit ſimili: terra enim, inquit, terram inſpicimus, aqua verò aquam, æthere autem ætherem diuinum, ac amicitia amicitiam, & contentionem contentione pernicioſa.

Notæ ſimilitudinis] *Similitudinis notæ longè plurimæ ſunt, primùm ipſo ſimilitudinis nomine, deinde negatione diſſimilitudinis: multa nomina ſunt, multaq́; aduerbia, quæ ideo & aduerbia ſimilitudinis vulgò à Grammaticis appellantur.*

Os] *De Aenea loquitur poeta, qui è nube Veneris erũpebat:*

Scindit ſe nubes, & in æthera purgat apertum:
Reſtitit Aeneas, claráque in nube refulſit,
Os humerosq; deo ſimilis. Nanque ipſa decoram
Cæſariem nato genitrix, lumenq́; iuuentæ
Purpureum, & lætos oculis afflarat honores.

Quanquam] *De luctu Sulpitij filij loquitur, poſtulantis à Senatu ſtatuam patri. Equidem (ait orator) etiam ad famam Seruij Sulpitij filij arbitror attinere, vt videatur honorem patri debitum præſtitiſſe, tùm hæc loquitur, quæ ſunt in litera.*

ſed

ſed ſimilitudo eſt in verbo, effigiem. vt hic metaphora & ſimilitudo ſit in vnico verbo: vereq; dici poſſit, omnem metaphorã, ſimilitudinem eſſe contractam ad vnum verbum: quod Cicero affirmat 3. *Oratorio.*

Namque] *Telephus ab Achille vulneratus eſt in Myſia, dum Vlyſſem perſequitur: poſtea oraculo monitus, vulnus ſanari non poſſe, niſi ab eo, qui feciſſet: Itaque ad Achillem rediit, à quo ferri rubigine ſanatus eſſe dicitur. Vt igitur Telephus ſanari non potuit, niſi ab Achille, à quo erat vulneratus: ſic Ouidius ab exilio reuocari non poteſt, niſi ab eo, à quo in exilium eiectus eſt. Similitudo igitur hæc in notis illis, Achilleo more, incluſa eſt. Quale eſt & illud eiuſdem poetæ:*

Tempora labuntur more fluentis aquæ.

Inſtar] *Loquitur de reditu ab exilio, quo die vrbem eſt ingreſſus.*

Tanquam] *Locus eſt Ciceronis Verr. ſeptima de Verre: qui aliquantiſper virum ſe bonum ſimularat, ſed repentè redierat ad ſeſe, atq; ad ſuos mores. Verres porcus eſt non maialis, nequedum caſtratus.* Circeo]

Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyſſis.

vt eſt 8. Eclog. Idem initio ſeptimi Aeneidos plenius exponitur de leonibus, ſuibus, lupis:

Quos hominum ex facie dea ſæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus ac terga ferarum.

Similitudo igitur in verbis, tanquam Circeo poculo. qualis eſt
„ *illa pro Muræna, de Sulpitio & iuriſprudentia: Et quoniam*
„ *mihi videris iſtam ſcientiam, tanquam filiolam oſculari tuam,*
„ *non patiar te in tanto errore diutiùs verſari.*

Cùm Pompeium] *De continentia Pompeij loquitur, quã auget illa ſimilitudinis collatione. qualis eſt illa 1. lib. ad frat.*
„ *Nam Græci quidem ſic te ita viuentem intuebuntur, vt quen-*
„ *dam ex annalium memoria, aut etiam è cœlo diuinum homi-*
„ *nem eſſe in prouinciam delapſum putent. Hic igitur in verbo, tanquam, ſimilitudo includitur: qualia ſunt aduerbia ſimilitudinis reliqua.* Verr. 7. *Vt ex illo metu mortis, & tenebris,*

quaſi

quaſi iure libertatis, & odore legum recreatus reuixiſſet.

Haud ſecus] *Sequentes notæ negationem diſsimilium cõtinent. Aeneas ſocÿs arma imperauerat aduerſus Harpyas: qui protinus obtemperant. Sic pro Muræna Cicero, Non ſecùs ac ſi meus frater eſſet.*

Ego illi] *Actus 3. ſcena 2. verba ſunt Dorionis lenonis conquerentis de Phædria, qui promiſſum non perſoluerit, cùm Dorio ipſe permaneat in ſententia.*

Sæpè] *Superiores notæ ſimilitudinem magis incluſam & inuolutam habuerunt, ſequentes ſunt apertiores.*

Axiomata] *Axiomata parium & impariũ antea ſex fuerunt Euclidi, illa quidem ἀξιωματικῶς habita. at ſimilium axiomata, propoſitiones dubiæ & demonſtrabiles, eidem Euclidi ſunt: demonſtrantur autẽ genere demonſtrationis, quale ſcholæ mathematicæ P. Rami ad eum locum loquuntur. Tum verò axiomata illa omnia nomine magnitudinis proponũtur, cùm tamen omnium rerum ſint communia. Itaque contra legem καθόλȣ πρῶτον magnum elenchum Euclidi admiſſum hic Ariſtoteles diceret, quòd logicum axioma tam generale, infra duos gradus amandatur, à Logica nempe vltra numeros ad magnitudinem.*

Aequalia] *Hæc propoſitio eſt ſeptima quinti elementorum: Aequales magnitudines ad eandem, eandem habent rationem, & eadem ad æquales: ex qua etiam nona propoſitio quinti conuertitur: Ad eandem, eandem habentes rationem, magnitudines ſunt æquales inter ſe: & ad quas eadem habet eandem rationem, & illæ ſunt æquales inter ſe. Ergo hæc axiomata ex æqualitate terminorum duorum ad inæqualem tertium, colligunt æqualitatem rationum, id eſt ſimilitudinem terminorum: & contrà è ſimilitudine & æqualitate rationum, æqualitatem terminorum.*

Vlyſſes] *Nota eſt contentio de armis Achillis è 13. Metamorph. Ouidÿ, æquales autem competitores apparebant.*

Baccho] *Locus eſt de apotheoſi Daphnidis: vbi Daphnis & Menalcas, Baccho Cereriq; ſimiles efficiuntur. Itaque Ceres,*

res,

res, Bacchus, Daphnis, velut æquales, fiunt ſimiles in tertio.

Minora] Propoſitio eſt decimaquinta quinti: Partes ſimiliter multiplicibus, eandem rationem habent ſumptæ inter ſe. Quod axioma, ſua luce tametſi clariſsimum, demonſtratum tamen eſt ab Euclide: ſed ea demonſtratione, quæ in loco ipſo à P. Ramo declarabitur. axioma autem eſt per totam matheſin vtilitatis immenſæ: itaque ſtudioſo hic conſiderandum. adiungitur huc ab Euclide vndecima quinti, Quæ rationes eidem ſunt eædem, inter ſe ſunt eædem. ſed hæc propoſitio comprehenditur primo parium axiomate, Eidem æqualia, inter ſe æqualia. & ſic aliquando in elementis rationes eædem dicuntur æquales. itaque prætermiſſum eſt à P. Ramo, ne generale ſpecialiter contra legem καθόλȣ πρῶτον repeteretur. Quare quatuor Euclidis propoſitiones in duo illa axiomata incluſa ſunt: vt conſtet, quomodo ex æqualibus & inæqualibus ſimilia naſcantur.

Multeſimum] Ariſtotelis exemplum eſt de paribus, Si triplum, multiplum, & triens multeſimus: πολλοςημόριον P. Ramus vertit multeſimum, ſecutus Lucretium eo loco ſexti libri:

Quàm ſit paruula pars, & quàm multeſima conſtet.

Diſiuncta vel continua] Genera ſimilitudinis ſunt à mathematicis vſurpata, ſed communia rerum omnium, planeq́; logica, non propria vel numerorum, vel magnitudinum: vt vel exemplis ſequentibus intelligetur. Itaque P. Ramus, vt antea axiomata parium, imparium, ſimilium, ſic denique ſimilitudinis genera, authore Ariſtotele, vel potiùs Ariſtotelea Logicæ ſapientiæ lege, à mathematicis repetit, quia generalia non ſpecialiter, ſed generaliter exponenda ſunt.

Tale] Verba ſunt Menalcæ collaudantis Mopſum, qui ſuo carmine ἀποθέωσιν Daphnidis eximiè cantauerat.

Quemadmodum] Quinto fratri tranquillam prouinciam prorogatam anno tertio proponit, vt nulla inſidiæ, nulla defectio ſociorū, nulla inopia ſtipendij, nulla ſeditio exercitus pertimeſcenda ſit, quæ perſæpe ſapientiſsimis viris acciderunt:

vt

vt quemadmodum, & cætera, quæ in litera ſunt.

Scilicet] *Elegia quarta ſunt hi verſus, ad laudem fidelis amici.*

Aurum] *Aurum, ait Plinius, quò ſæpius arſit, proficit ad bonitatem: auriq; experimentum eſt ignis. Primum autem bonitatis argumentum, eſt quàm difficillimè accendi.*

Morbo] *De ſpreta ab Antonio rectè facti gloria loquitur: Recordare igitur (ait) illum diem, quo dictaturã ſuſtuliſti, pone ante oculos lætitiam Senatus populiq; Romani, cum nundinatione tua tuorumq;: tum intelliges quantum inter laudem & lucrum interſit. Talis eſt Tuſcul. 2. ſimilitudo illa, Vt onera cõtentis corporibus faciliùs feruntur, remiſſis opprimunt: ſimillimè animus intentione ſua preſſum depellit omnem ponderum: remiſſione autem ſic vrgetur, vt ſe nequeat extollere. Tales denique partibus expletis ſimilitudines permulta ſunt in Cicerone, & in quouis excellente authore.*

Batyllum] *Hæc hiſtoria pleniùs in vita Virgilij à P. Ramo narrata eſt, de ſpectaculis Cæſaris, cùm tota nocte pluiſſet, & manè ſerenitas diei, ſpectaculis Cæſaris reddita eſſet.*

O formoſe] *Querimonia eſt Corydonis de ſuo Alexi.*

Liguſtra] *Liguſtrum, frutex eſt Francis troeſna, cuius flores ſunt admodum candidi. & nunc per metonymiam, liguſtra dicuntur: grana autem nigra, quæ hic dicuntur vaccinia: quanquam vaccinia Maſſarius mora agreſtia putat eſſe: Ruellus vacictum Francicum putat. Hinc igitur ſimilitudo: Vt candidi flores liguſtri decidunt, grana nigra colliguntur: ſic candor formæ deperit, nigror remanet.*

Ficta] *Dixi antea de comparatorum tertio iſto priuilegio, vt etiam ficta valeant: ficta autem ſimilitudo eiuſmodi, in Aeſopicis fabulis apologus appellatur, cùm mutis pecudibus Logica quedam attribuitur. Apologi vſum permagnum teſtatur Ariſtoteles 20. cap. 2. Rhetorici, vbi apologos iſtos* δημηγορικοὺς, *populares ait eſſe. Et verò prima illa Græcorum philoſophia non ſolùm ethica, ſed Logica, ab Aeſopo fuit: quanquam Quintilianus lib. 5. cap. 11. refert ad Heſiodum:*

Illa

Illæ quoque fabulæ (ait) quæ etiam ſi originem ab Aeſopo non acceperint) nam videtur earum primus author Heſiodus) nomine tamen Aeſopi maximè celebrantur: ducere animos ſolent præcipuè ruſticorum & imperitorum, qui & ſimpliciùs quæ ficta ſunt, audiunt, & capti voluptate, facilè ijs, quibus delectantur, conſentiunt. Siquidem & Menenius Agrippa plebem cum patribus in gratiam traditur reduxiſſe, nota illa de membris humanis aduerſus ventrem diſcordantibus, fabula. Hæc Quintilianus: quibus ſimilia ſunt apud Ariſtotelem illa Steſichori aduerſus Phalaridem, & Aeſopi pro Demagoro: Nam Steſichorus Phalaridem ab Himereis poſtulantem cuſtodias corporis, comparauit homini, qui equo aduerſus ceruum perſuaſit, vt frenos & ſe ſeſſorem pateretur. & Aeſopus Demagorum pecunia publica locupletatum, ob idq́; apud Samios reum ita defendit, vt compararet populum & ipſum Demagorum, vulpeculæ caninis muſcis afflictæ, quas tamen ſanguine ſuo iam exaturatas, ab ericio propelli noluit, ne famelicæ aliæ accederent, quæ reliquum ſanguinem exorberent.

Quòd ſi] Horatius prima epiſtola primi libri apologum vulpis & leonis vſurpat, ad irridendum populi iudicium: Vt cauta vulpes leonis antrum, ſic vir ſapiens populi iudicium refugit. Apologus autem fingit ad leonem ægrotum beſtias conſolandi cauſſa deſcendiſſe, nec inde vllam rediiſſe: proptereaq́; cũ id vulpes animaduerteret, neq́; interea cum cæteris deſcenderet, interrogata à leone vt accederet, reſpondit ſe terreri veſtigijs, quæ in antrum aduerſa eſſent omnia, nulla retrorſum. Hic igitur termini ſimilitudinis ſunt quatuor, vulpes, leo, ſapiens, populus: populusq́; immaniſſimæ beſtiæ comparatur, quod & Horatius adiungit,

Bellua multorũ es capitum: nam quid ſequar, aut quem?

Continua] Nona definitio Euclidis videtur eſſe in 5. lib. hac de re, quòd analogia ſit minimùm in tribus terminis: Hic verò termini quatuor ſunt, vt antea, ſed ratione tantùm diſtincti, quum duo tantùm, ſed ratione diſtincti eſſe poſſunt. Imò verò poteſt vnicus eſſe, vt in comparatis æqualibus: Exem-

plum

plum autem Ciceronis eſt initio tertij legum, eiq́; illud additum eſt: Vereq́; dici poteſt, magiſtratum, legem eſſe loquentem: legem autem, mutum eſſe magiſtratum.

Aſſectio] *Adhuc à mathematicis axiomata & differentiæ ſimilium repetitæ ſunt: Hic duæ aliæ differẽtiæ repetuntur. Hæc autem mutua affectio in quibuſdam duobus terminis declaratur, vt in cauſsis & effectis, in ſubiectis & adiunctis, in maioribus & minoribus. In quibuſdam comprehenditur vno nomine, vt in diſſentaneis, paribus, & nunc in ſimilibus: ſed in ſimilibus, affectio dupliciter declaratur, ἀνάπαλιν καὶ ἐναλλάξ, quæ ſunt Euclidi 12. & 13. definitiones quinti.*

Ἀνάπαλιν] *Vt ex cauſsis effecta, & contrà ex effectis cauſſæ arguuntur, ſic è propoſito ſimili arguitur ſimile redditum, & è reddito viciſsim propoſitum: id duplici modo tractatur à mathematicis, cùm aut inuertitur ſolus ordo protaſeos & apodoſeos, aut etiam totus ordo terminorum.*

Ἐναλλάξ] *Euclidis eſt 12. definitio quinti, vnde poſteà factæ propoſitiones octo. Nam in quinto libro ſunt huius generis 1. 4. 14. 16. & in ſeptimo, 9. 10. 13. 15. de quibus ſuo loco dicetur à P. Ramo. De priore autem genere ἀνάπαλιν, nulla propoſitio facta eſt, cùm eſſet tamen par & eadem confingendi occaſio. Itaque etiam Campanus illinc propoſitionem facere tentauit: ſed tum P. Ramus reſpondebit Campano. Atque hæc analogia eſt, in qua Ariſtoteles nominatim mathematicos reprehendit 5. cap. 1. Poſter. quòd communem omnium rerum doctrinam in numeris & magnitudinibus inſtituerent. Hic verò duo tantùm termini conuertuntur: primus enim antecedens manet, & vltimus conſequens: ſed è ſecundo antecedente fit conſequens primus, & è primo conſequẽte, fit antecedens ſecundus: Atqui ſubtilitas iſta & ἀνάπαλιν & ἐναλλάξ, licet in populari & vulgari vſu minùs trita ſit, accidere tamen poteſt, & vtiliter adhiberi: quoniam ſimilitudo non tantùm eſt protaſeos & apodoſeos inuerſa, ſed etiam terminorum inter ſe.*

CAP. XXII. DE DISSIMILIBVS.

DIſsimilia, ſunt comparata, quorum qualitas eſt diuerſa. Diſsimilitudinis propriȩ notȩ ſunt, diſsimile, diſpar, differens, aliud, ſecùs. pro Plan. Quanquam diſsimilis eſt debitio pecuniæ & gratiæ. Ennius:

O domus antiqua, heu quā diſpari dominare domino?

Cæſar 1. bell. Gall. Hi omnes, lingua, inſtitutis, legibus inter ſe differunt. 2. Agrar. Alio vultu, alio vocis ſono, alio inceſſu eſſe meditabatur. Cic. 2. Nat. Quoniam cœpi ſecùs agere, atque initio dixeram. Diſsimilitudinis notæ etiam ſunt per negationem ſimiliū. 3. Orat. Non eſt philoſophia ſimilis artium aliquarum. 2. Aeneid.

At non ille, ſatum quo te mentiris, Achilles.
Talis in hoſte fuit Priamo.-----

Horat. 1. epiſt.

Non eadem eſt ætas, non mens. ---

1. ad Frat. Sit annulus tuus, non tanquam vas aliquod, ſed tanquam ipſe tu. Diſsimilitudinis explicatæ redditio, hic appellatur ἀνταπόδοσις, diſsimilis redditio: Axiomata verò diſsimilium oppoſita ſunt

ta ſunt axiomatis ſimilium: Inæqualium maius ad idem maiorem rationem habet, quàm minus: & idem ad minus habet maiorem rationem, quàm ad maius. contraque, Quod maiorem rationem habet ad idem, eſt maius: & ad quod idem maiorem habet rationem, eſt minus. Item, Si æqualium rationum altera ſit inæqualis tertiæ, reliqua eidẽ erit inæqualis. 3. Philipp. Certus dies non vt ſacrificij, ſic conſilij expectari ſolet. Hoc argumento paſtor ille errorem ſuum confitetur:

Vrbem quam dicunt Romam, Melibœe, putaui
Stultus ego, huic noſtræ ſimilem.--- Et mox:
Sic canibus catulos ſimiles, ſic matribus hœdos
Noram, ſic paruis componere magna ſolebam.

Vt nec canibus catuli, nec matribus hœdi, ſic nec Mantua Romæ ſimilis eſt. Nota plerunque nulla eſt, & diſsimilitudo etiam pleniùs explicatur: Brutus occidit liberos proditionem molientes: Manlius virtutem filij morte mulctauit. Catull.

Soles occidere & redire poſsunt:
Nobis cùm ſemel occidit breuis lux,
Nox eſt perpetua vna dormienda.

Diſsimilia ficta ſunt, 6. Aeneid. de immaturo Marcelli funere, deque longio-

ris vitæ (ſi ſuperfuiſſet) futura gloria: ſed multiplicatã fiunt illuſtriora:

Oſtendent terris hunc tantùm fata, neque vltrà
Eſſe ſinent. Nimium vobis Romana propago
Viſa potens, ſuperi, propria hæc ſi dona fuiſſent.
Quàntos ille virûm magnã Mauortis ad vrbem
Campus aget gemitus? vel quæ Tyberine, videbis
Funera? cùm tumulum præterlabere recentem,
Nec puer Iliaca quiſquam de gente Latinos
In tantum ſpe tollet auos: Nec Romula quõdam
Vllo ſe tantum tellus iactabit alumno.
Heu pietas, heu priſca fides, inuictaq́ bello
Dextra! non illi quiſquam ſe impune tuliſſet
Obuius armato: ſeu cùm pedes iret in hoſtem,
Seu ſpumantis equi foderet calcaribus armos.
Heu miſerande puer, ſi qua fata aſpera rumpas,
Tu Marcellus eris.

Sic Cicero Philip.2. de Varronis Caſsinate fundo, quem Antonius per vim occupauerat, varia diſsimilia, ſed vera coaggerat. ,, O tecta ipſa miſera, quàm diſpari ,, domino (quanquam quomodo iſte do- ,, minus?) ſed tamen quàm à diſpari tene- ,, bantur! Studiorum enim ſuorum M. Var- ,, ro voluit eſſe illud, non libidinum diuer- ,, ſorium. quæ in illa villa antè dicebantur? ,, quæ cogitabantur? quæ literis mandabantur?

bantur: iura P. Romani, monumenta maiorum, omnis ſapientiæ ratio, omniſque doctrina: At verò te inquilino, (non enim domino) perſonabant omnia vocibus ebriorum, natabant pauimenta vino, madebant parietes, ingenui pueri cum meritorijs, ſcorta inter matresfamiliàs verſabantur,

Diſsimilia] *Hic locus quandam cum diuerſis affinitatem habet: & P.Ramum diutiùs exercuit: attamen ſi ſimplex illic & abſoluta duorum diſſenſio ſpectetur, hic diſsimilis quatuor terminorum comparatio diſcrimine percipietur. Eſt verò locus in tota Ariſtotelis philoſophia non admodum propoſitus. In Categoria qualitatis docetur ſimile & diſsimile vni qualitati eſſe proprium: Diſsimilitudinis ſenſus talis logicus eſt. item in Philoſophia docetur (vt antea etiam propoſitum eſt) ſimilitudinem & diſsimilitudinem, eſſe primas differentias entis. hoc etiam logicè & generaliter præcipitur. Decimum quartum caput 1. Topici totum conſumitur in inuentione diſsimilitudinum: & differentiarum diſsimilitudinum quidem, in diuerſis generibus: differentiarum item in ijſdem: & vt differentiæ valeant ad definiendum & diſtinguendum. At iſtud argumentum eſt formæ, de qua in cauſsis: non eſt veræ comparationis, diſsimilem quatuor terminorum rationem facientis. Iſto modo differentia totis Topicis accipitur. At differentia ita ſumpta, nullam comparationem oſtendit, ſed vocabulum comparationis impropriè accommodat ſimplici & abſoluto argumento: Symbola autem huius comparationis idem ſignificantia pleraque ſunt, quinque autem proponuntur.*

Debitio] *Diſsimilitudo illa partibus compluribus declaratur eodem loco: Nam qui pecuniam diſſoluit (ait orator)*

ſtatim non habet id quod reddidit, qui autem debet, is retinet alienum: gratiam autem & qui refert, habet, & qui habet, in eo quod habet, refert. Atque hæc pro Planco. Exemplum autem contractius poſitum eſt tantùm propter notam diſsimilitudinis, quale in Bruto *eſt illud: Quid eſt tam diſsimile, quàm* Demoſthenes *&* Lyſias*?*

O Domus] *Verſus eſt* Ennij 1. *Offic. de domo, quæ homini honorato & principi decora eſt: ſi non domo dominus, ſed domino domus honeſtetur: odioſum eſt enim, cùm à prætereuntibus dicitur,* O *domus antiqua, &c.*

Hi omnes] *Cæſar loquitur de Gallis, Aquitanis, Celtis, Belgis.*

Alio vultu] R*ulli inſolentiam & ſpiritum his diſsimilibus exprimit orator, quod etiam ſequentia magis declarant:* V*eſtitu (ait) obſoletiore, corpore inculto & horrido, capillatior quàm antè, barbaq; maiore, & oculis, & aſpectu, vt denuntiare omnibus vim tribunitiam, & minitari* R*eipublicæ videretur.*

Philoſophia] *Hæc etiam diſsimilitudo pleniùs à* Cicero*ne ſic exponitur:* Nam *quid faciet in* Geometria*, qui non didicerit? quid in muſicis? aut taceat oportet, aut inſanus iudicetur. Hæc verò quæ ſunt in* Philoſophia*, ingenijs eruuntur: & ad id quod in quoque veriſimile ſit, eliciendum acutis atque acribus, eáque exercitata oratione poliuntur.* Et *hoc item exemplum breuioris notæ gratiâ, contractè poſitum eſt.*

At non] *Vox eſt* Priami, Pyrrho *exprobrantis cædem* Polytis *filij, quòd* Achilles *non talis in* Priamum *ipſum fuiſſet, ſed miſeratus ſupplicem, corpus* Hectoris *reddidiſſet.*

Non eadem] *Oratio eſt* Horatij *poſtulantis vacationem.*

Spectatum ſatis & donatum iam rude, quæris
Mecœnas, iterum antiquo me includere ludo.

Annulus] D*e officio* Prætoris *multa ſunt in ea epiſtola ad fratrem, tum fama quadam ſiniſtra laborantem, perſcripta: vt ſit cautior & diligentior, quàm antea;* Sint *aures tuæ (ait)*

quæ

quæ id quod audiunt, exiſtimentur audire: non in quas fictè & ſimulatè, quæſtus cauſſa, inſuſurretur. Sit annulus tuus, *non vt vas aliquod, ſed tanquam ipſe tu: non miniſter alienæ voluntatis, ſed teſtis tuæ. Hic autem annulus ſignatorius intelligitur, quomodo & annulo ſigilla imprimere* Academico 4. *dicitur. Atque hic iterum protaſis & antapodoſis diſtinguitur per negationem ſimilitudinis: ſed additur ſimile, tanquam ipſe tu.*

Axiomata] *Axiomata diſsimilitudinis reſpondent velut è regione axiomatis ſimilitudinis. ea in logico organo nulla ſunt, ſed à* P. Ramo *ex* Ariſtotelis *lege è mathematicis, vbi de magnitudine, & ſpecialiter, & tãquam quæſtiones dubiæ proponuntur: quæ tamen communia ſunt, & logica, & axiomata per ſe manifeſta. itaque logicam* P. Rami *in his excolendis axiomatis agriculturam hic attendamus.*

Inæqualia] *Hic tria axiomata diſsimilitudinis pariter reſpondent tribus axiomatis ſimilitudinis. Octaua propoſitio quinti, hac de re ſic eſt:* Inæqualium magnitudinum maior ad eandem, maiorem rationem habet, quàm minor: & eadem ad minorem, maiorem rationem habet, quàm ad maiorem. *decima deinde ſequitur conuerſa octauæ:* Ad eandem rationem habentium, maiorem rationem habens, illa maior eſt: ad quam autem eadem maiorem habet rationem, illa minor eſt.

Certus] *Queritur orator deliberari tardiùs de bello aduerſus* Antonium, *fruſtráque* Calendas Ianuarias *expectari:* Dies enim afferat (ait) & hora potiùs (niſi prouiſum eſt) magnas ſæpe clades: Certus autem dies, non vt ſacrificij &c. *Hic partes diſsimilitudinis pleniùs explicantur, ſed tamen negando ſimilitudinis notam.*

Paſtor] *Locus eſt Ecloga prima apud* Virgiliũ, *de magnitudine vrbis* Romæ, *cui* Mantua *diſsimilis ſit, vt canibus catuli, vt matribus hœdi diſsimiles.* Brutus] *Exemplum eſt* Quintiliani *capite vndecimo libri quinti. hiſtoria autem de* Bruto & Manlio *nota eſt apud* Liuium, *illa ſecundo libro, hæc octauo.*

Soles] *Catullus inuitat amicam Lesbiam ad delicias & voluptates in vita perfruendas, quæ poſt mortem nullæ futuræ ſunt: vbi ſol & vita diſsimiliter comparantur, quòd ille ſæpius abeat & redeat ad nos, hæc nobis ſemel erepta, nunquam redeat, quod carmen Epicureum & impium eſt: vita enim ſempiterna, ſempiternis animis futura eſt. Protaſis eſt in primo verſu, Antapodoſis in reliquis duobus. In hoc igitur exemplo, termini quatuor diſtinguuntur, ſol, occaſus, vita, mors.*

Illuſtriora] *Quod antea factum eſt in reliquis comparatorũ generibus, idem & hic agitur, vt diſsimilitudinis, præcipuæ opes propalam collocentur: & quidem hic primùm exemplo ficto, deinde vero.*

Marcello] *Marcellus Octauiæ ſororis Auguſti filius, quem ſibi Auguſtus adoptauerat, in Baiano obijt, decimo octauo ætatis anno. Proponitur autem mors illa immatura duobus primis verſibus vſque ad (Nimium:) vbi diſsimile eſt fictum, Si fuiſſent hæc propria, id eſt perpetua.*

Quantos] *Iteratur πρότασις eadem, de interitu immaturo, fuſiusq́; arguitur & explicatur per gemitus Populi Ro. editos in funere Marcelli.*

Tumulum] *Sexcenti funebres lecti tum intrârunt vrbem.*

Campus] *In Campo Martio ſepultus eſt tum Marcellus. & hic velut epitaphium eſt Marcelli, ait Seruius. quem locum quando Virgilio recitante, Auguſtus & Octauia ſoror audierunt, obortis lachrymis ſilentium imperarunt: Octauia autem ipſa animo defecit, próque ſingulis verſibus, denis ſeſtertijs Poetam donauit. Vide P. Ramum in Virgilij vita.*

Nec puer] *Interponitur laus è diſsimili ſpe longioris vitæ.*

Heu pietas] *Ἀνταπόδοσις hic plenius iteratur, de rebus quas geſturus fuerat Marcellus, ſi diutius vixiſſet. itaque totũ hoc diſsimile fictum eſt. Talis eſt multiplicatorum diſsimilium collocatio 2. Aeneidos, de Hectore fœdè contrucidato, & quondam triumphante.*

In

In ſomnis ecce ante oculos mœſtiſſimus Hector
Viſus adeſſe mihi, largosq́; effundere fletus:
Raptatus bigis, vt quondam, aterq́; cruento
Puluere, perq́; pedes traiectus lora tumentes.
Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuuias indutus Achilli!
Vel Danaum Phrygios iaculatus puppibus ignes!
Squallentem barbam, & concretos ſanguine crines,
Vulneraq́; illa gerens, quæ circum plurima muros
Accepit patrios. ——

Varronis] *Varro fuerat Pompeij legatus in Hiſpania, tandemq́; in Cæſaris poteſtatem adductus, vt eſt 1. & 2. belli ciuilis: Antonius igitur belli tempore, in fundum Varronis inuaſerat, & à Cæſare ſibi traditum aiebat: quanquam Varro & patriæ, & fortunis reſtitutus à Cæſare fuerat.*

Caſsinate] *Caſsinum in Samnitibus oppidum, vnde fundus Caſsinas.*

O tecta] *Verſus Ennij iam antea citatus.*

Studiorum] *Doctiſsimus Romanorum Varro fuit, de quo primo Academicarum Marcus Cicero ita loquitur: Nos in noſtra vrbe peregrinantes, errantesq́; tanquam hoſpites, tui libri quaſi domum deduxerunt: vt poſſemus aliquando, qui, & vbi eſſemus, agnoſcere. Tu ætatem patriæ, tu deſcriptiones temporum, tu ſacrorum iura, tu ſacerdotum, tu domeſticam, tu bellicam diſciplinam, tu ſedem locorum, regionum, tu omnium diuinarum humanarumq́; rerum nomina, genera, officia, cauſſas aperuiſti. plurimum quidem poetis noſtris, omninoq́; Latinis, & literis luminis, & verbis attuliſti: atque ipſe varium & elegans omni ferè numero poema feciſti, philoſophiamq́; multis locis inchoaſti, ad impellendum ſatis, ad docendum parum. Eſt autem generis huius diſsimilitudo illa apud Saluſtium magnifica in primis & ſplendida, quam P. Ramus eximiè laudabat, de Cæſaris & Catonis diſsimilibus moribus: itaque hunc etiam aſcribendam cenſui. Sed memoria mea ingenti virtute diuerſis moribus fuere duo viri, M. Cato*

& C. Cæſar: quos quoniam res obtulerat, ſilentio præterire non fuit conſilium, quin vtriuſque naturam & mores, quantum ingenio poſſem, aperirem. Igitur his genus, ætas, eloquentia propè æqualia fuere: magnitudo animi par, item gloria, ſed alia alij. Cæſar beneficijs ac munificentia magnus habebatur: integritate vitæ Cato. Ille manſuetudine & miſericordia clarus factus eſt: huic ſeueritas dignitatem addiderat. Cæſar dando, ſubleuando, ignoſcendo: Cato nihil largiendo, gloriam adeptus eſt. In altero, miſeris profugium erat: in altero, malis pernicies. Illius facilitas, huius conſtantia laudabatur. Poſtremò Cæſar in animum induxerat, laborare, vigilare, negotijs amicorum intentus, ſua negligere, nihil denegare, quod dono dignum eſſet, ſibi magnum imperium, exercitum, bellum exoptabat, vbi virtus eius eniteſcere poſſet: At Catoni ſtudium modeſtiæ & decoris, ſed maximè ſeueritatis erat: non diuitijs cum diuite, nec factione cum factioſo: ſed cum ſtrenuo, virtute: cum modeſto, pudore: cum innocente, abſtinentia certabat: Eſſe, quàm videri bonus malebat: Ita quò minùs gloriam appetebat, eò magis illam adſequebatur.

CAP. XXIII. DE CONIVGATIS.

HActenus prima argumenta ſunt expoſita: ſequuntur orta de primis: quæ perinde ſunt ad id, quod arguunt, ſicut prima, vnde oriuntur: vt coniugata & notatio, diſtributio & definitio. Coniugata ſunt nomina, ab eodem principio variè deducta, vt iuſtitia, iuſtus, iuſtè. In coniugatis ſymbolum eſt conſentaneorum argumentorum. Propertius libro ſecundo:

Liber-

Libertas quoniam nulli iam reſtat amanti,
Nullus liber erit, ſi quis amare velit.

Hic libertas, cauſſa eſt cur ſis liber. Cicero tertio de Natura deorum, cùm de Dionyſio tyranno loquitur: Iam menſas argenteas de omnibus delubris iuſsit auferri, in quibus (quod more veteris Græciæ) inſcriptum eſſet, Bonorum deorum, vti eorum bonitate velle ſe dicebat. Dij boni ſunt: eorum igitur bonitate eſt vtendum. hic ex effectis ad cauſſas eſt diſputatum. Terent.

Homo ſum, humani à me nihil alienum puto.

Ex ſubiecto eſt ad adiunctum. Contrà Philip. 2. Non tractabo vt Conſulem, ne ille quidem me vt Conſularem. In Piſon. Cùm eſſet omnis illa cauſſa conſularis & Senatoria, auxilio mihi opus fuerat & Cõſulis, & Senatus.

Hactenus] *Tranſitus fit à primis argumentis, ad ea quæ ſunt de primis orta: quæ ſymbola quidem primorum ſunt, ſed tamen viam inuentionis diuerſam indicantia. Origo autem & deriuatio primum obſcurior eſt in coniugatis: at in notatione, diſtributione, definitione, eſt illuſtrior & manifeſtior. Dichotomia verò hic etiam à P. Ramo ſeruata eſt: ſed bis binæ ſpecies pro duobus generibus ſunt adhibitæ. Ex vnitate & multitudine parentum primorum, anteceſsionis modus agnoſcitur. ex vnico, oriuntur coniugatio, notatio, vt è ſingulis apparebit per exempla. At diſtributio & definitio etiam è com-*

plu-

pluribus ſunt: Categoria *primi deriuati argumenti,tota nominalis eſt: nec ideo non* Logica : Logica *enim,eſt entis & nõ entis, itaque etiam nominis:* *Eſt tamen* Categoria *hæc nominalis,omnium parciſsima : & parciſsimè omnium propoſita, miniméque diſperſa.* Tautologiæ *abſolutorum in conſentaneis & diſſentaneis per totam* Ariſtotelis *bibliothecam dicta ſunt : dicta etiam comparatorum in mathematicas artes effuſio : hic nihil admodum prodiga philoſophia reperietur: idcóque agricultura* P. Ramo *leuior & facilior.*

Coniugata] Ariſtoteli *3. cap. 2.* Topici, σύστοιχα *dicuntur,quæ propriè cognata dixeris, vt iuſtitia,iuſtus: vbi aduerbia è nominibus nata, vocat* πτώσεις *caſus : ſed poſtea in alijs* Topicis *& in* Rhetoricis,*differentiam illam contempſit.* Cicero *in* Topicis, *qua videri vult ab* Ariſtotele *tranſtuliſſe,* σύζυγα καὶ συζυγίαν, *coniugata & coniugationẽ dicit:* Ver*bum tamen* Ciceronis,*quamuis* Ariſtotelis *verbo non tam reſponderet, attamen magis eſt in hac re tritum & vſitatum.* Locus *coniugatorum parciùs appellatur in bibliotheca* Ariſtotelis , *particula eius quædam , paronyma ſunt in* Categorijs, *vt à* Grammatica *grammaticus, à fortitudine fortis : in* Topicis *nominatim citatur decies & quinquies.hæc tautologia eſt quidem tam multiplex, quàm dixi: ſed tautologia ferè tantùm nominis , nullius autem prolixioris doctrinæ ; ſed tamen hæc tautologia ex lege* καθόλου πρῶτον *amputatur à* P. Ramo, *& generale generaliter ac ſemel exponitur.* Quintilianus *autem libro quinto, capite decimo , hunc coniugationis locum ridiculum cenſuit :* At P. Ramus *in ſcholis* Rhetoricis *ad eum locum reſpondit* Quintiliano: *authoritas* Ariſtotelis *grauior erit,hunc locum præcipuè celebrantis,* Maximè *opportuni & communes loci ex oppoſitis, & coniugatis, & caſibus,ait 4.cap.3.* Topici. *item,* Sũt *autem opportuniſsimi locorum,qui è caſibus & coniugatis: 2.cap.7.* Topici. *Itaque coniugatorum* Topicum Ariſtotelis *authoritate bellè aduerſus authoritatem* Quintiliani *defenditur:* Sed *tamen vt in commendationem contradictionis antea,ita nunc poſtea in coniugatio-*

gationis laudem Ariſtoteles profuſior videtur. Coniugatorum ſymbolum eſt illud quidem egregium & prædicabile, ſed tamen cum nullo priorum, cum nullo item ſequentium comparandum: Ergo coniugatis ſummus honor eſto, ſed eo loco & numero, quo par eſt.

Symbolum] *Coniugatio eſt è conſentaneis tantùm: In Propertij exemplo quatuor coniugata ſunt, libertas, liber, amans, amare: In quibus cauſæ ſunt & effecta, ſed paulò diſſimiliter in (libertas & liber) item in (amans & amare.)*

Dionyſius] *Hiſtoria hæc copioſè exponitur à Cicerone tertio libro de Nat. deorum, vt Fanum Proſerpinæ Locris expilarit, deinde Ioui Olympio aureum amiculum detraxerit grandi pondere, atq; in eo etiam cauillatus ſit, æſtate graue eſſe aureum amiculum, hyeme frigidum: eique laneum pallium iniecit, quum id eſſe aptum ad omne anni tempus diceret. idémque Aeſculapij Epidauri barbam auream demi iuſſit: neque enim conuenire barbatum eſſe filium, cùm in omnibus fanis pater imberbis eſſet. tum ſequitur, Iam menſas argenteas, &c. Idem victoriolas aureas, & pateras, coronáſque, quæ ſimulacrorum porrectis manibus ſuſtinebantur, ſine dubitatione tollebat, eáque ſe accipere, non auferre dicebat: Eſſe enim ſtultitiam, à quibus bona precaremur, ab ijs porrigentibus & dantibus nolle ſumere. Eundemq; ferunt, hæc quæ dixi, ſublata de fanis in forum protuliſſe, & per Præconem vendidiſſe, exactaq; pecunia edixiſſe, vt quod quiſque à ſacris haberet, id ante diem certum in ſuum quodque fanum referret. Ita ad impietatem in deos, in homines adiunxit iniuriam.*

Homo ſum] *In Heaut. cùm Chremes Menedemum de filij abſentia triſtem videret, eum conſolatur: tum Menedemus ait:*

Chreme, tantúmne eſt abs re tua otij tibi,
Aliena vt cures? eáque, nihil quæ ad te attinent?

Chremes reſpondet, homo ſum, id eſt, errare poſſum: attamen humani, id eſt humanitatis nihil alienum:

Vel me monere hoc, vel percontari puta,

Hic

Hic homo, ſubiectum eſt humanitatis.

Non tractabo] *Cicero in Antonium Conſulem liberiùs vel petulantiùs dicturus, indecori cuiuſdam reprehenſionem à ſe deteſtatur: quia Antonius Ciceronem ipſum licet Conſularem, id eſt Conſulatu perfunctum, pro dignitate non tractarit.*

Cùm eſſet] *Coniugata hic eadem ſunt, Conſul, Conſularis, Senatus, Senatorius: vbi Cicero, qui Conſulari poteſtate, & Senatoria authoritate, Catilinariam coniurationem repreſſerat, conqueritur Conſulem Piſonem, & Piſonis factione Senatum ſibi defuiſſe.*

CAP. XXIIII. DE NOTATIONE.

NOtatio, eſt nominis interpretatio: nomina ſiquidem, ſunt notę rerum: nominumque vel deriuatorum, vel compoſitorum, ſi vera notatione fiant, ratio reddi poteſt ex aliquo argumento primo: vt, homo ab humo. Ouid. 6. Faſt.

Stat vi terra ſua, vi ſtando terra vocatur.

ex cauſſa eſt notatio.

At focus à flammis & quòd fouet omnia, dictus.

Item 4. Verr. O Verrea præclara! Quò enim acceſsiſti, quò non attuleris tecum iſtum diem? Etenim quã tu domum, quam vrbem adijſti, quod fanum denique, quod non euerſum atque exterſum reliqueris? Quare appellentur ſanè iſta Verrea, quæ non ex nomine, ſed ex moribus naturaque

tua

tua conſtituta eſſe videantur. Ex effectis eſt notatio. Ouidius 1. Faſt.

Prima dies tibi Carna datur: dea Cardinis hæc eſt,
Nomine clauſa aperit, claudit aperta ſuo.

Hic eſt notatio è ſubiecto cardine, circa quem numen deæ exercetur. At ex adiunctis notatio eſt Bambalionis 2. Philip. quia balbus & ſtupidus: hinc igitur cauillatio in Antonium generum: Tuæ coniugis bonæ fœminæ locupletis quidem certè, Bambalio quidam pater, homo nullo numero: nihil illo contemptius, qui propter hæſitantiam linguæ ſtuporemq́; cordis cognomen ex contumelia traxerit. Ex adiunctis eſt notatio. E diſſentaneis autem ſunt illa apud Quintilianum lib. 1. cap. 6. Lucus, quia vmbra opacus, parum luceat: & ludus, quia ſit longiſsimè à luſu: & dis, quia minimè diues. Poteſt etiam è comparatis eſſe notatio, vt pyropus, quòd ignis flammam imitetur. Eſt verò vt notationi ad ſuum nomen, ſic nomini ad notationem ſua affectio: vt, animi plenus, ergo animoſus: & contrà, animoſus, ergo animi plenus.

Nominis] *Græci (ait Cicero in Topicis)* ἐτυμολογίαν

„ λογίαν vocarunt, id eſt verbum ex verbo, veriloquium: Nos „ autem nouitatem verbi non ſatis apti fugientes, genus hoc „ notationem appellamus: quia ſunt verba, rerum notæ. Itaque „ hoc idem Ariſtoteles σύμβολον appellat, quod Latinè eſt no„ ta. Hæc ille: Sed tamen P. Ramus non hoc loco inſtituit notationes rerum, quæ ſunt ipſa nomina, ſed nominum ipſorum rationes, origines, atque deductiones, è quibus res argui & explicari poſſit. Notatio autem à Grammaticis & Dialecticis diſſimili ratione tractatur: ab illis, vt accidentia dictionum doceantur: ab ijs, vt ex origine & natura res ipſi ſignificationi ſubiecta arguatur & probetur. Sunt etiam qui originationem potiùs vocant, vt ſcribit Fabius, quòd origines & argumenta nominum aperiat, vnde orta ductaq; ſint. Topici autem huius logica Platoni apud Græcos, & Varroni apud Latinos magni pretij fuit. De notatione in Cratyli Platonis longa eſt diſputatio: Nam cùm Cratylus nomina rerum naturali quadam veritate, Hermogenes, hominum inſtituto & lege tantùm conſtare diceret, Socrates, tanquam honorarius arbiter controuerſiam in hunc modum diſceptat: Nominum quædam eſſe vera, quæ eſſentias rerum nominatarum ſignificant, & quorum recta ratio reddi poſſit: quædam eſſe falſa, & quorum notatio diuerſa ſit à re, quæ nominatur: quædam eſſe primitiua, quorum origo barbara ſit, aut certè nobis ignota: Itaq; nomina quidem, arbitrio hominum conſtare, ſed ſæpè ſapienter, & rerum naturis nomina ipſa accommodante, qualia multa & diuina & non diuina Socrates in Cratylo interpretatur, quo in dialogo notabile eſt illud, quòd Plato affirmat dialectici opus eſſe, rectè nomina rebus imponere, & impoſita interpretari: Ariſtoteles 1. cap. 1. lib de interpretatione, Hermogenem in hac doctrina ſequi videtur, quòd vocabula ſint κατὰ συνθήκην, ad arbitrium hominis impoſita: quod etſi verũ eſt, attamen in Analyticis & Topicis, Cratyli ſententiam & Socratis manifeſtè ſequitur, dum notationis argumentum inſtituit: Notatio enim appellatur ab Ariſtotele λόγος ὀνοματώδης, definitio nominalis,

vt

vt 10 cap.2. Poſter. item λόγος ὀνόματος, definitio nominis, vt 2. cap. 2. Topici: item τόπος ἀπὸ τοῦ ὀνόματος locus à nomine, vt cap 23. 2. Rhetorici. Quare Ariſtoteles non iudicauit vocabula rebus impoſita, quin eorum, ſi compoſita præſertim aut deriuata eſſent, ratio reddi poſſet.

Argumenta primo] Id exempla ſequentia demonſtrant, è ſingulis primis argumentis deducta.

Homo] Quintilianus lib. 1. cap. 6. hanc notationem deridet: Etiámne hominem appellari, quia ſit humo natus? quaſi verò non omnibus animalibus eadem origo, aut illi primi mortales antè nomen impoſuerint terræ, quàm ſibi.

Stat vi] Veſta duplex fuit, altera terræ, altera ignis dea. hîc Ouidius de terra interpretatur.

Verrea] Verres in Sicilia triẽnium Prætor fuit, homo multis ſcelerum notis, ſeptem libris Verrinarum notatus: hic Marcellea, diem Marcello feſtum ſuſtulerat: pro ijs Verrea repoſuerat. ergo ſal oratori ex hac notatione quæſitus eſt, tanquã Verres à verrendo dictus ſit, cùm tamen verres, porcus ſit non caſtratus, vt antea dictum eſt. itaque falſam notationem orator etiam ipſe indicat, cùm ait, non ex nomine. Locus autem paulò ſecùs in vulgatis exemplaribus legitur: Hotomannus autem iureconſultus ætatis noſtræ eximius, ita reſtituit: Sic Philip. 8. Quid eſt enim aliud tumultus, niſi perturbatio tanta, vt maior timor inde oriatur.

Carna] Ouid. Carnam à cardine deriuat, & contractio quædam eſſet, Carna pro Cardinia. argumentum item primum hîc manifeſtum eſt.

Bambalioni] Antonius nobiliſſima familia ortus, vxorẽ ignobilem duxerat, id propter opes: ſed præterea hîc ſoceri vilitas è nominis interpretatione coarguitur. adiuncta hîc ſunt manifeſta.

Lucus] Ἀντίφρασιν Grammatici hîc appellãt, cùm res ex contrario nominatur, vt lucus, ſylua ſacra, & ob arborum denſitatem opaca, quia minimè luceat.

Flammas] *Hæc interpretatio fuit antea in Ouidij verſu,*

Clara micante auro flammaſq; imitante pyropo.

Quod autem è conſentaneis, diſſentaneis, comparatis, nomen oriatur, proindeq; notatio troporum, id eſt modificatio, è Rhetoricis, antea ſimile quiddam habuit, quæ etiam è diſtributione tropum deducebat.

Affectio] *In ſuperioribus argumentorum locis, relatio illa manifeſtior eſt: hic etiam eſt, & quidem Ariſtoteles nomē ipſum 4. cap. 1. Topici ait eſſe* ὁρικόν τι, *definitiuum quiddam. Itaque ſi quæratur, quis inter Græcos verè ſapit, reſpondeas, Socrates: hoc nomine arguere videris & explicare quiddam:* ὁρικὸν *tamen illud metiendum ſit quadantenus.*

CAP. XXV. DE DISTRIBUTIONE.

Reliquum eſt ex ortis aliunde argumentis, argumentum diſtributionis & definitionis: in qua vtraque affectio reciprocationis eſt omnino propria, illic partium omnium cum toto: hic, definitionis cum definito. Diſtributio, eſt diſtinctio totius in partes. Totum, eſt quod continet partes. Pars, eſt quæ continetur à toto. Atque vt diſtinctio totius in partes diſtributio, ſic collectio partiū ad conſtituendum totum, inductio dicitur. Diſtributio ſumitur ex argumentis, toti quidē cōſentaneis, inter ſe aūt diſſentaneis. Itaque tantò accura-

curatior erit, quantò partium & cum toto cõſenſio, & inter ſe diſſenſio maior fuerit.

Reliquum] *Categoriæ diſtributionis & definitionis ſuperſunt ex ortis argumentis, & originem ſuam manifeſtiùs oſtendunt, quàm coniugatio & notatio: Diſtributionis enim & definitionis ſpecies protinus loquũtur parentes vnde ortæ & procreatæ ſint, ſicuti ex earum partibus intelligetur: neque dubitatio vlla eſſe poteſt, quin topica hæc è primis oriantur. Eſt verò diſtributionis & definitionis tanta vis & facultas, vt diſciplinarum tractationem penè ſolæ complectantur. Nam qui definierit, diſtribuerit, exemplis illuſtrarit, nihil admodum videtur habere reliquum in artibus, præſertim rectò & ex ordine propoſitis & explicatis. Itaque ars diſtribuendi definiendique, valde à philoſophis propoſita & tractata eſt: & Ariſtoteles, qui aliquando Logicæ inuentionem ſibi videtur attribuere, attamen 4. cap. 3. Philoſop. hanc diſtribuendi definiendiq́; logicam videtur ad Socratem principem atque authorem referre. Duo verò ſunt (ait) quæ quiſpiam attribuerit Socrati meritò, id eſt inductiuas rationes, & vniuerſalem definitionem. Denique laudes definiendi, & diſtribuendi, & ratiocinandi, viſæ ſunt logicam totam complecti. quæ opinio etſi falſa eſt, nihil enim de logica reliquorum tot argumentorum, de logica enuntiati, de logica methodi loquitur: oſtendit tamen maximum & frequentiſſimum in his argumentis diſſerendi vſum verſari. Quapropter diſtributionis & definitionis vis & facultas eſt eximia.*

Propria] *Vitia diuiſionis duo notantur 5. cap. 2. Poſter. ſi quid in ea redundet, ſi quid deſit: itaque conuertitur in legitima diuiſione totum cum partibus, eſtq́; reciprocum & æquale partibus. De definitione idem docetur 2. ca. 2. Poſter. & in Topicis iteratur. Itaque quod eſſet partitionis & definitionis commune, P. Ramus communiter & ſemel ex Ariſtotelis lege propoſuit, tautologias illas euitauit. Hæc aũt reciprocatio reperitur in quibuſdã & cauſſis & ſubiectis: vt in forma*

cum formato, & ſubiecto cum proprietate: in relatis eſt etiam ſimile quiddam. At in toto genere vel cauſſarum, vel ſubiectorum, vt diſtributionis & definitionis, id non eſt perpetuum.

Diſtributio] *Sed iam ſeparatim de diſtributione, P. Rami ſtudium diligentiamq; ſpectemus: hîc enim præcipuè elaborauit. Materies vt antea in cauſſis, effectis, diſſentaneis, cõparatis, ſic iam denique in diſtributionis categoria permagna eſt: collegit igitur* P. Ramus *omnia quæ tota* Ariſtotelis *bibliotheca, quæ in mathematicis vſquam de diſtributione traderentur:* Ea *ſunt primum in ſingulis organi logici libris (ne prorſus vllum excipiam) permulta, ſed communi diſtributionis nomine, 32. cap. 1. Prio. item 5. 14. 16. cap. 2.* Poſter. *atque hæc in* Organo. In Phyſic. *1. lib. de partib. animalium:* In Philoſophia, *plurima:* In Rhetoricis *item nonnulla. Denique diuiſionis logica in artes mathematicas exundauit, & elementa octodecim peperit. Enimuerò periucundum mihi fuit, controuerſas* Logicorum *de diuiſione opiniones è* P. Rami *prælectione & diſceptatione perdiſcere: Antea de duobus argumentis conſimilis ludus nobis luſus eſt:* Contradictio *ab* Heraclito, Anaxagora, *cæteriſque illis valentibus* Logicis *exploſa de ſcholis, imò de argumentis erat:* Ariſtoteles *patrocinio diligentis & accuratæ defenſionis reduxit.* Megarenſis Euclides, *ſimilitudinis argumentum tota ſua item dignitate deſpoliauit:* Empedocles *contrà exornauit vna omnium argumentorum laude & gloria, cenſuitq; nihil niſi ſimili percipi. Sic* Speuſippus *(vt* Ariſtotel. *interpretes aiunt in locis* Analyticis *antè citatis) diuiſionem damnabat, vt exiguam logicæ inuentionis particulam. quæ non conueniret in omnem quæſtionem, quæ infirmus ſyllogiſmus eſſet, & ἀσυλλόγιστος, quòd deniq; rem obſcuraret, ac, ſi quid afferre videretur, tamen impoſſibilis eſſet:* His *enim calumnijs 23. cap. 1.* Prior. *& 5. & 14. cap. 2.* Poſter. *diuiſionis logica appetitur, quibus* Ariſtot. *accuratè diligentérque reſpondet: neque enim particulam eſſe ſpecialis cuiuſdam quæſtionis, ſed omnis problematis communem do-*

ctri

ctrinam: id enim 16. c. 2. Poſt. nominatim profitetur, eámque, quamuis ſit ἀσυλλόγιστος, attamen, ait, ἄλλον τρόπον γνωρίζειν ποιεῖ, alio modo cognoſcere facit, modo nempe & more principiorum, quæ ſua luce ſine vllo ſyllogiſmo intelligentiam informant: ſic Ariſtoteles accuſationem hanc tuetur. Atqui etiam vel armis Ariſtotelis licet pleniùs tueri, dicereque, etiam diuiſionem cùm opus eſt, ſyllogiſticam eſſe, éque toto ad partes, è genere ad ſpecies, & contrà, ſyllogiſmum concludi poſſe: Tertium verò probrũ illud quòd diuiſio petat τὸ ἐν ἀρχῇ, quod in principio eſt, id eſt obſcuret, Ariſtoteles item vehementer inficiatur, aitque 14. c. 2. Poſt. Diuiſio ex contrariis immediatis probat, neq; principium petit. Poſtrema verò illa Speuſippi oppugnatio ſimiliter reijcitur: Diuiſio (aiebat ille) eſt impoſſibilis, quia omnes differentiæ & ſpecies eſſent tenendæ: quod homini impoſſibile eſt. Imò (reſpondet Ariſtoteles) ſatis eſt animal diuidenti, notas eſſe differentias & ſpecies animalis: non autem leonis, equi, neceſſe eſt: niſi pariter & illa genera velit diuidere: Sic igitur Ariſtoteles condiſcipuli Speuſippi impetus & conatus aduerſus diuiſionis doctrinam refutauit: Sed in Topic. addidit 2. cap. 7. lib. cùm locos è con..gatis & oppoſitis egregiè commendaſſet, tum è reliquis tenendas eſſe maximè communes, quia eſſent efficaciſſimi, vt ſingulas partes ac ſpecies intueri. quo loco videmus diuiſionis locum vt efficaciſſimum ac præſtãtiſſimum commendari. Quapropter his modis defenſam & exornatam diuidendi doctrinam perſpicimus. Sed Plato in Sophiſta, Parmenide, Politico, Phædro, multa quidem huius doctrinæ propoſuit, ſed illud in Phædro non eſt hoc loco prætereundum, quòd imperitos huius logicæ partitores ſimiles efficit inſulſorum coquorum, qui confringunt carnes, quas ſcienter ſecare debeant: inibique Socrates ait, ſi quẽ offenderis, qui ſcitè & aptè vnum multaq; poſſit diſcernere, τοῦτον διώκω κατόπισθε μετ᾽ ἴχνιον, ὥστε θεοῖο: hunc conſector à tergo veſtigiis, tanquam deum. Quamobrem P. Ramus hanc de diuiſione condiſcipulorum Speuſippi atque Ariſt. litem ita dirimebat. Iam videamus quomodo materiam tam

multiplicem ad Ariſtotelis leges compoſuerit. Materies magna quidem & ampla, & à nemine (quod quidem conſtet) poſt veteres illos philoſophos digeſta. Citatur à Boetio Andronicus *in lib. de diuiſione, laudatus à* Porphyr. *&* Iamblico. Si Boet. *Andronici* Logicam *de diuidendo tranſtulit, nihil admodum videtur ea logica fuiſſe: Itaque iam ſequentia conſideremus.* Diſtributio, eſt diſtinctio totius in partes. *hæc definitio eſt generalis, & communis ſequentium diſtributionum. Totum definitur, quod continet partes: & pars, quæ continetur à toto. At P. Ramus hic & totum & partem communiter accipit, vt etiam & integrum, & genus, & ſubiectum, & adiunctum, totum dicatur, totamq́; diuiſionis artem complectitur.*

Atque vt] *Diſtinctio totius in partes diſtributio appellatur, & argumentum tantùm ſit, nunquam autem argumentationis ſpecies: Collectio partium ad conſtituendum totum inductio dicitur, nomine quidem rectè: at inductio, efficitur ſpecies argumentationis, déq; ea ſeparatim agitur, vt 33. cap. 2. Pr. 10. cap. 1. Top. Verùm inductio, argumentationis ſpecies non rectè efficitur: nec enim formula hîc vlla, vel diſpoſitio argumenti traditur, quod argumentatio eſt: ſed tam nudum argumentum eſt à partibus ad totum, quàm eſt à toto ad partes: vtíq; eadem via Thebis Athenas, quæ Athenis Thebas: ſic quod ad rudem inuentionis & indigeſtam materiam attinet, tam nudum eſt categorema partium, quàm totius: vt ſi inductio à partibus ad totum argumentatio dicatur, etiam diſtributio totius in partes, argumentatio ſit dicenda: quod tamen nemini adhuc in mentem venit, vt auderet in præceptis ponere: Quare P. Ramus à partibus argumentum facit, & collocat in argumentorum doctrina: non facit argumentationem, neq; iudicij diſpoſitioniſq́; ſpeciem.* In *eóq; commentū logicum neſcio cuius ab Ariſtotele collectum ex argumentationis definitione reijcit. argumentatio enim diſpoſitionis regula eſt, nō inuentionis, neq; tamen hîc de re, ſed de rei ordine & loco in logica arte quæſtio eſt.*

Diſtributio ſumitur] *Deinceps paucis verbis magna ſen*

ten-

ſentia comprehenditur, & magnopere animaduertẽda, quòd diſtributio ſit, in partes illas quidem conſentaneas toti, ſed inter ſe diſſentaneas: itaque tantò erit perfectior, quantò partes magis conſentient cum toto, vt in cauſſis & effectis magis conſentiũt, quàm in ſubiectis & adiũctis: quantoq́; partes inter ſe magis diſſentient, vt oppoſita magis quàm diuerſa, & ex oppoſitis magis contraria, quàm diſparata, & è contrariis magis affirmata, quàm negata: Itaq; perfectio diſtributionis duobus conſtat, conſenſione partium cum toto, & diſſenſione partium inter ſe. Illinc ſequitur diſtributiones ex cauſſis effectiſq́; perfectiores eſſe: hinc ex contrariis, & præcipuè affirmatis. Sed è partium diſſenſione, quæſtio grauis orta eſt, in quot abſoluta diſtributio fieri debeat, quæ veteres philoſophos, Platonem inprimis atque Ariſtotelem exercuit. Hoſpes cùm pleraque de diuidendo in regno Platonis præcepiſſet, regémque à paſtorum cæterorúmque artificum officiis diſtinxiſſet, ac denique regiæ facultatis συναιτίας καὶ αἰτίας, concauſſas & cauſſas vellet diuidere, tum ait: Hoſpes. Noſti igitur quã difficile ſit diuidere ipſas bifariã: Cauſſa verò, vt opinor, progredientibus non minùs erit manifeſta. Socrat. Itaq; ſic agendum. Hoſp. Membratim igitur, inſtar victimæ, diuidamus, quoniam bifariam non poſſumus: Oportet enim in quàm proximũ fieri poterit numerum ſemper diuidere: Hæc in Platone hoſpes Zeno, à quo Socrates Logicã didicit, vnde intelligimus, iam primis illis temporibus agitatam eſſe diuiſionis διχοτομίαν, præſtantiſſimamq́; iudicatã eſſe, ſed difficilem, Platoniq́; ipſi interdum impoſſibilẽ. attamen ſi binarius partiũ obtineri nõ poſſet, perfectò diuiſionis binario proximum numerum tenẽdum eſſe: Atq; hæc à Platone P. Ramus ita proponebat: tum comparabat in eadem quæſtione diſcipulum Ariſtotelem, qui 2. & 3. cap. 2. libri de partibus animaliũ hoc problema reuocauit præcipuè aduerſus Platonis eã doctrinã, vt Michael Epheſius Græcus Ariſtotelis ad eũ locũ interpres ait. Sic igitur Ariſtoteles tum loquitur: Id verò ait, partim eſt nõ facile, partim verò impoſſibile: Ariſtoteles igitur Platonis

magiſtri difficultate terretur: imò quod Plato ſe non poſſe confitetur, planè diſcipulus impoſsibile profitetur. Sed argumenta Ariſtotelis aduerſus Platonem audiãtur, tria verò ea ſunt, cur διχοτομία ſit non ſolùm difficilis, ſed planè impoſsibilis. primum ſic eſt: Nonnullorum (ait) erit differentia ſola vna, cætera erunt ſuperuacua, vt pedatum, bipes, fiſsipes, multifidum. Deinde additur, ſecùs tautologiam fore, vt idem dicatur ſæpius. At hoc primum Ariſtotelis argumentum Plato falſum diceret, argumentiq; exemplum magis alienum, rationem denique additam argumento & exemplo alieniſsimam. Neque enim legitima generis vnius vnica differentia eſſe poteſt, ſecùs, eſſet indiuidua ſpecies, non genus: & ſi vnica differentia ſignificet hîc vnicam diuiſionem, vt alicui videatur: tamen διχοτομία legitimarum differentiarum tautologiam potiùs ſuſtulerit, quàm induxerit: imò prætermiſſa generali differentia, neceſſe ſit idẽ ſæpius in ſpecialiũ differentiarũ multitudine repeti. Exemplũ vitioſæ diuiſionis (vt Ariſtoteles & Ariſtotelis Græcus ille interpres indicauit) captioſi huius argumẽti occaſionẽ præbuit: Nam ſi Ariſtoteles legitimã διχοτομίαν ſibi ꝓpoſuiſſet, tautologiã comminiſci nullam potuiſſet. Quare hoc primum Ariſtotelis argumentũ Platonicam διχοτομίαν nihil offendit. Secundum Ariſtotelis argumentum ſequitur. Tum verò (ait) non conuenit diſcerpere vnumquodq; genus, id eſt (vt ille interpres interpretatur) ſpecies ſpecialiſsima non eſt è ſuo genere in alienum traducenda. Itaq; vt primum argumentum, tautologiam, ita ſecundum, ἑτερογένειαν pro abſurdo propoſuit. At Plato hoc argumentum multò iuſtiùs abnueret: quia διχοτομία in homogeneis perpetua conſiſtet, itaque diceret, Vt legitima διχοτομία non genuit illic tautologiam, neque hîc ἑτερογένειαν gignet, adderetq́; exemplo hîc iterũ neſcio quo diſcipulum Ariſt. abuti, quòd aues aliæ in aquatilium genere, aliæ in alio collocentur: ex ſubiectis enim diuiſio auium eſt eiuſmodi, non eſt totius in propria membra, non generis in ſuas ſpecies: quę legitima diuiſio & abſoluta eſſet. Ergo Platonis logica adhuc ſalua hîc eſt. Tertium

Ari-

Ariſtotelis argumentum eſt, quòd διχοτομοῦντες, cogerentur per priuationem (qua tamen nulla ſpecies conſiſtit) diuidere. quod item falſum eſt, & ſi quando neceſſe erit ignotis aduerſis differentijs per priuantes diuidere, tum priuatione generi ſubiecta, vt animali irrationali & immortale (quas differentias Ariſtoteles ipſe ſubijcit) aliquid arguetur & explicabitur. Quin Ariſtoteles ipſe priuationem tantopere repudiatam, in hac quæſtione aliquando pro differentia aſſumendam monet. Itaque tertium hoc argumentum, ab authore ſuo refelli Plato reſponderet, neque eo quicquam διχοτομίαν labefactari. Ergo Ariſtotelis in capitibus illis trium argumentorum diſputatio, nihil aduerſus Platonis διχοτομίαν concludit: imò verò Ariſtoteles vno diſputationis illius loco re ipſa confirmat, quod verbo oppugnauit. Præterea contrarijs oportet diuidere. Hæc Ariſtotelis in illa diſputatione oratio & ſententia eſt: quæ diligenter animaduerſa & conſiderata, totam controuerſiam diiudicabit. Diuiſio fieri debet in contrarias partes, ait hic Ariſtoteles: quod idem repetit & confirmat 14. ca.2. Poſte. diſputans aduerſus Speuſippum: ait enim illic (vt iam dictum eſt) in diuiſione eſſe ἀντικείμενα, ὧν μὴ ἐστὶ μεταξὺ, oppoſita quorum non eſt medium. proptereaq; in diuiſione (ait) non eſt poſtulatio. At (inquit P. Ramus) contrarium vnum vni tantùm eſt, vt antea per relata, aduerſa, contradicentia, priuantia ex Ariſtotelis ipſius teſtimonijs patuit. Quare accuratam & abſolutam diſtributionem, neceſſe eſt διχοτομίαν eſſe. Hæc P. Rami de duorum ſummorum philoſophorum ſententijs tam accurata diſceptatio fuit, vnde conſtat διχοτομίαν magnam quidem & difficilem eſſe, vt præclara omnia ſunt difficilia: ſed tamen & poſſibilem & neceſſariam. Rhetores etiam quæſtionem hanc de numero partium in diuidendo ſuſcepere, ſed admodum dubiè & anxiè diſputarunt. Quintilianus lib.4. cap.5. non probat eos, qui partitionem vetant vltra tres propoſitiones extendere. Quæ ſine dubio, ſi ſit (ait) nimiùm multiplex, fugiet memoriam iudicis, & turbabit intentionem. hoc tamen numero, velut lege, non eſt alliganda, cùm poſſit plures deſiderare. Idem eos-

" dem capite: *Certus eſt diuiſionis modus (ait) & euitanda ma-*
" *ximè conciſa nimiùm & velut articuloſa partitio: in qua mul-*
" *ta non membra, ſed fruſta, nec tam plura, quàm minora.* *Hæc Quintilianus. Veruntamen hic magiſter nihil docet, dum tam logicè rhetoricatur: neque nimis breuem, neque nimis prolixam diuiſionem faciendam eſſe vult. at modi huius fines nullos præſcribit: denique de numero partium nihil conſtituit. Sed de Quintiliani Logica, ſcholæ Rhetoricæ alibi loquuntur. Quare P. Ramus διχοτομίαν complectitur, quia duo tantùm contraria eſſe poſſunt, non plura. Quinetiam ſtudij ſui curam, exemplis explicatæ adhuc & Grammaticæ & Rhetoricæ & Logicæ demonſtrabit: in quibus diſtributiones bifariam facere contendiſſet: contrà comparabat exempla artium plurima, quibus artes obſcuratæ eſſent & confuſæ.*

CAP. XXVI. DE DISTRIBVTIOne ex cauſſis.

DIſtributio prima eſt ex abſolutè conſentaneis, cauſſis nempe & effectis. Diſtributio ex cauſſis, eſt quando partes ſunt cauſſæ totius. Hic diſtributio integri in ſua membra præcipuè laudatur. Integrum, eſt totum, cui partes ſunt eſſentiales. Membrum, eſt pars integri. Sic Grammatica in Etymologiam & Syntaxim: Rhetorica in Elocutionem & Actionem: Dialectica in Inuentionem & Iudicium diuiditur. ab his enim partibus artes illæ integrantur. Hæc diſtributio principalis

eſt,

eſt, cùm rei longioris explicatio ſuſcipitur, 1. Georg.

Quid faciat lætas ſegetes, quo ſydere terram
Vertere, Mecœnas, vlmiſq; adiungere vites
Conueniat: quæ cura boum, quis cultus habendo
Sit pecori, atq; apibus quanta experiẽtia parcis,
Hinc canere incipiam. ——

Cic. pro Muræna: Intelligo (iudices) tres totius accuſationis partes fuiſſe: & earum vnam in reprehenſione vitæ, alterã in contentione dignitatis, tertiam in criminibus ambitus eſse verſatam. Hic etiam axioma ſuum eſt, Totum eſt maius ſua parte: Quin etiam aliter tractatur hoc argumenti genus, vel à partibus ad totum, vel à toto ad partes. Catull.

Quintia formoſa eſt multis: mihi candida, longa,
Recta eſt: hæc ego ſic ſingula confiteor:
Totum illud, formoſa, nego: nam nulla venuſtas,
Nulla in tam magno eſt corpore mica ſalis.
Lesbia formoſa eſt, quæ cũ pulcherrima tota eſt,
Tum omnibus vna omnes ſurripuit Veneres.

Diſtributio prima] *Categoria diſtributionis bifariam diuiditur, vt categoria conſentaneorum, vnde oritur: in primo genere, præcipuè appellatur totum & pars: Itaque communibus præcipuè nominibus totius & partis, vtrumque primægia diſtributionis argumentum appellatur. E cauſsis verò*

ſingulis

ſingulis diſtributio eſſe poteſt. ex efficiente, vt Philoſophia ſcripta eſt partim à Platone, partim ab Ariſtotele. eiuſmodi diſtributio fit ex efficientibus cauſſis. Ex materia ſimiliter diſtribui poteſt: Vaſorum regiorum alia aurea, alia argentea ſi eiuſmodi tantùm vaſa rex habeat: ex materia diuiſio fit. Vaſorum alia ſculpta, alia ficta: ex forma videri poſſit. Ex fine autem eſt illa Pythagorea diſtributio: quinta Tuſculana, Græcorum ad ludos Olympicos conuenientium, gratia gloriæ, pecuniæ, ſcientiæ: Nam cùm interrogaretur Pythagoras à Leonte Philiaſiorum principe, quinam eſſent philoſophi: Pythagoras tum reſpõdit, ſimilem ſibi videri vitam hominum, & mercatum eum, qui haberetur maximo ludorum apparatu, totius Græciæ celebritate: Nam vt illic alij corporibus exercitatis, gloriam & nobilitatem coronæ peterent: alij emendi aut vendendi quæſtu & lucro ducerentur: eſſet autem quoddam genus eorum, idq́; vel maximè ingenuum, qui nec plauſum, nec lucrum quærerent, ſed viſendi cauſſa venirent, ſtudioſeq́; perſpicerent, quid ageretur, & quomodo. Hæc exempla P. Ramus afferebat, vt doceret, ex omnibus cauſſarum generibus diſtribui poſſe, totamq́; cauſſarum facultatem, quantacunque in topicis quatuor efficientis & materiæ, formæ & finis contineretur, in diſtributionis categoriam redundare: attamen in hoc primo diſtributionis genere, integri in membra diſtributionem longiſsimè præferebat.

Integrum] Huc propriè pertinet definitio Ariſtotelis in Philoſophia 26. cap. 5 lib. Totum dicitur, à quo nulla abeſt pars, ex quibus dicitur totum naturà. quæ definitio 6. cap. 3. phyſici repetitur. Item illa partis definitio 25. cap. 5. lib. Partes ſunt, ex quibus componitur totum. Ex his igitur Ariſtotelis definitionibus, P. Ramus collegit definitiones integri & membri: è quibus apparet, integrum & membra, ſymbola eſſe cauſſarum & effectorum: nam membra ſingula materiam continent: & ſic cap. 6. Phyſici 3. dicitur pars materia totius, membra verò coniuncta, continent materiam & formam integri. Ergo integrũ ipſum eſt effectus talium cauſſarum: indeq́; apparet hic argumentum eſſe de primis ortum: & primum diſtribuendi genus

& ac-

& accuratiſsimum eſſe integri in membra, quia tum effectus arguitur & explicatur ex cauſsis. Enimuerò vna diſtributio integri in membra, hic præcipua eſt, appellatúrque Ariſtoteli in poſterioribus ἀνατομή, *ſectio & partitio, Ciceroni in topicis.*

Grammatica] *Grammatica vulgò quadrifariam ſecatur, in Etymologiam, Syntaxim, Proſodiam, Orthographiam. at duæ poſtremæ partes ſunt fuſæ per totam etymologiam & ſyntaxim. Itaque P. Ramus in Grammatica tantùm partitionis elenchum ſuſtulit, ſicuti pleraque in deſcriptione illius artis con ſimilia ſophiſmata, quod Grammatica ipſius & Grammaticæ ſcholæ demonſtrant.*

Rhetorica] *Rhetorica diſtributa eſt à Græcis & Latinis Rhetoribus in quinque partes, Inuentionem, Diſpoſitionem, Elocutionem, Memoriam, Actionem: At P. Ramus in Rhetoricis in Cicerone & Quintil. ſcholis demonſtrauit, inuentionem & diſpoſitionem, partes eſſe Logicæ: memoriam, tantùm eſſe vmbram diſpoſitionis. Itaque duas tantùm Rhetoricæ partes proprias eſſe, elocutionem & actionem: quas nos deinde eius & prælectionibus & obſeruationibus inſtructi, & conſilijs ducti, ita deſcripſimus, vt modò Logicam ab eo digeſtam præceptis, & illuſtratam exemplis, paulò pleniùs & faciliùs rudiorum gratia interpretamur.*

Dialectica] *Hæc partitio vna fuit, de qua tantopere à P. Ramo decertatum eſt: continet enim hæc vna partitio commune quoddam lumen vniuerſæ Logicæ.*

Principalis] *A principe nempe argumento, id eſt, à cauſsis profecta.*

Quid faciat] *Poeta ſummam Georgici operis ſibi propoſiti complectitur hac quadripartita diſtributione: Prima pars eſt argumentum primi Georgici de cultu agrorum & de ſegetibus: ſecunda de arboribus & vitibus: tertia de pecore: quarta de apibus.*

Seges] *Seges propriè ſignificat nondum demeſſas fruges omnium ſeminum, vnde panis conficitur. Lætas autem dicit*

poeta, per metaphoram, quæ tanquam arrideant & reſponderant votis auari agricolæ, vt etiam illic poeta ipſe loquitur.

Sydere] *Sydus, propriè eſt ſtellarum multarum coniunctio, quæ ſignum appellatur: qualia ſunt numerata ab Aſtrologis* 47. *In Zodiaco* 12. *in Septentrione* 20. *in Meridie* 15.

Mecœnas] *Nobilis fuit eques Romanus, charus Augusto, ſtudioſus poetarum, & in eos beneficus: vnde appellati ſunt Mecœnates, omnes fautores ſtudioſorum, artiumq́; liberalium ſtudijs deditorum.*

Vlmiſque] *De vitibus Italiæ loquitur, quæ vlmis & arboribus maritantur.*

Pecoris] *Pecoris nomine intelliguntur à grammaticis equi, cameli, capræ, aſini, oues, omneq́; animal, hominis imperio ſubiectum, & pabulo terreſtri paſtum.*

„ Experientia] *Diligentia: id enim propriè eſt.* 5. *Verr. Homo* „ *nauus & induſtrius, experientiſſimus ac diligentiſſimus ara-* „ *tor. Hoc igitur exemplum eſt diſtributionis quadripartitæ: quæ tamen etiam bipartita eſſe potuerat, in plantas, & animantes mutas cicures: plantas, vt ſegetes & vites: cicures, vt pecora & apes. Nam ſi quid hic elenchi fuerit, διχοτομία non attulit, ſed accepit è propoſito imperfecto phyſicæ argumento.*

Muræna] *Muræna reus factus erat de ambitu à Sulpitio & Catone, & pleraque obiecta: quæ omnia orator in hanc partitionem concluſit.*

Vitæ] *Obiecta eſt Aſia, ad voluptatem & luxuriam expetita, & Muræna ſaltator appellatus.*

Dignitatis] *De genere, integritate, induſtria.*

Ambitus] *Ambitus, eſt aucupatio gratiæ & vitioſa emerendæ famæ cupiditas: hinc crimen largitione affectati magiſtratus. Hæc autem partitio Ciceronis, etiam bifariam fieri potuit, in contentionem dignitatis, & crimen ambitus: Nam reprehenſio vitæ cadit etiam in contentionem dignitatis. Neque nos Quintilianus hic mouebit lib.* 14. *cap.* 5. *qui cùm diuiſionem Ciceronis pro Cluentio reprehenſam dixiſ-* „ *ſet, rurſus (ait) Nemo tam erit aut iniuſtus, aut ſtultus,*

quin

quin cum fateatur optimè pro Murena eſſe partitum : Intelligo, *&c.Nam ſic (ait) & oſtendit lucidiſſimè cauſſam, & nihil fecit altero ſuperuacuum.* Hæc *Quintiliani eſt ratio, ſed fallax & captioſa : Nam dignitas ex anteacta vita etiam ducitur.*

Hic etiam] *Antea patuit vſum diſtributionis eſſe multiplicem : primùm illum ἀσυλλόγιστον, è tota nempe diſtributionis ſpecie quò referri poßit* Euclidis *axioma 9. nam totum hic pro integro intelligitur, & pars pro membro, axioma verò miſtum eſt & comparatione quantitatis & loco diſtributionis. Itaque huc relatum. aliàs verò diſtributio etiam συλλογιστικῶς καὶ ἀκολουθητικῶς tractatur: de quo axiomata affirmata ſunt illa 6. cap. 6.* Topici*: In quo totum eſt, in illo oportet & partes eſſe: In quibus partes ſunt, & totum neceſſe eſt ineſſe. ibidem negationes oppoſitæ proponuntur: Si partium vel vna deſit, totum non eſſe: at contrà non ſequi, Si totum non ſit, nullam partem eſſe: hæc ἀκολουθητικὰ ſunt* Ariſtotelis.

Quintia] *Quidam diſputabant è partibus formæ, Quintiam formoſam eſſe, quia eſſet candida, longa, recta: at inductionem illam, vt ſophiſticam Catullus redarguit, quia pars vna formæ deſit, venuſtas nempe: itaque totum inficiatur: Atque hic poeta artificium genusq; argumenti penè ipſe explicat ſcholaſtico more, concedo partes iſtas ſingulas, totum illud, formoſa, nego.*

Venuſtas] *Venuſtas propriè eſt pulchritudo muliebris, vt dignitas, pulchritudo virilis: hic autem ſignificat gratiam & lepôrem vel ſermonis, vel geſtus.*

Nulla in tam] *Allegoria eſt à cibis inſulſis & ſine ſale ingratis : Nam ſicut ſal ſuauitatem quandam cum mordacitate habet : ita etiam vrbanorum ioca (ait* Quintilianus*). Itaque ſales pro ridiculis & facetijs accipiuntur. Ergo Catulli argumentum eſt, Deeſt pars vna formæ, ergo tota forma non eſt. idem* Catullus *è ſex partibus tollit totum in alio epigrammate de amica* Formiani*;*

Salue,

Salue, nec minimo puella naſo,
Nec bello pede, nec nigris ocellis,
Nec longis digitis, nec ore ſicco,
Nec ſane nimis elegante lingua:
Decoctoris amica Formiani:
Ten' prouincia narrat eſſe bellam?
Tecum Lesbia noſtra comparatur?
O ſeclum inſipiens & infacetum!

Lesbia] *Comprehenditur magis quàm explicatur inductio ſecunda, quòd Lesbia habeat omnes partes illas pulchritudinis, ſed præterea ſit omnium mulierum venuſtiſſima.*

CAP. XXVII. DE DISTRIBVTIONE *ex effectis: Vbi de genere & ſpecie.*

DIſtributio ex effectis eſt, quãdo partes ſunt effecta, vt in naui nautæ alij malos ſcandunt, alij per foros curſitant, alij ſentinam exhauriunt: gubernator autem clauum tenet in puppi. Diſtributio generis in ſpecies hic excellit. Genus, eſt totum partibus eſſentiale. Species, eſt pars generis. Sic animal, genus hominis & beſtiæ dicimus: Animal enim, eſt totum, cuius eſſentia (nempe ſubſtantia corporea, animata, ſentiens) ad beſtiam & hominẽ cõmuniter attinet. Sic dicimus hominem & beſtiam, ſpecies animalis, quia partes ſunt animali ſubiectæ, quæ animalis eſſen-

tiam communem habent. Sic dicimus hominem, genus hominum ſingulorum, & leonem, ſingulorum leonum: contrà verò ſingulos homines, ſpecies hominis: ſingulos leones, leonis. Genus eſt generaliſsimum aut ſubalternum: Species ſubalterna aut ſpecialiſsima. Genus generaliſsimum, cuius nullum eſt genus: vt in logica inuentione. Argumentum eſt genus generaliſsimum artificialium & inartificialium. Species ſpecialiſsima, quæ eſt indiuidua in ſpecies alias, vt materia & forma ſingulares. Subalternum genus, vt ſubalterna item ſpecies, quod ſpecies huius, illius autem genus eſt: vt cauſſa, ſpecies eſt argumenti artificialis, genus materiæ & formæ. Genus verò & ſpecies notę ſunt cauſſarum & effectorum: vt in animali, eſt ſubſtantia corporea, quæ materia eſt ad ſpecies communiter attinens: tum facultas vitæ & ſenſus, quæ forma item communiter ad ſpecies ſpectat. Quare genus continet cauſſas, quæ cõmuniter ad ipſius ſpecies attineant: contrà itaque etiam ſpecies, effecta generis ſui continent. Hinc vniuerſale eſt inſigne ac præſtabile, quia cauſſam

declarat. Diſtributio generis in ſpecies valdè quidem excellit, ſed difficilis eſt & rara inuentu: Attamen illuſtrationis & exempli gratia, afferemus, quod poterimus. Ouidius 1. Metamorph. diuidit animal in quinque ſpecies, ſtellas, aues, beſtias, piſces, homines: ſtellis animam tribuit, vt etiam philoſophi tribuêre:

Neu regio foret vlla ſuis animalibus orba,
Aſtra tenent cæleſte ſolum, formæq; deorum:
Ceſſerunt nitidis habitandæ piſcibus vndæ:
Terra feras cepit, volucres agitabilis aer.
Sanctius his animal, mentiſq; capacius altæ
Deerat adhuc, et quod dominari in cætera poſſet,
Natus homo eſt. ------

Sic Cicero 1. Offic. Virtutem diuidit in ſpecies quatuor, prudentiã, iuſtitiam, fortitudinem, temperãtiam. Sed omne quod honeſtũ eſt, id quatuor partium oritur ex aliqua: aut enim in perſpiciẽtia veri ſolertiaque verſatur: aut in ſocietate hominum tuenda, tribuendoque ſuum vnicuique, & rerum contractarum fide: aut in animi excelſi atque inuicti magnitudine ac robore: aut in omnibus quæ fiunt, quæque dicũtur, ordine & modo, in quo ineſt modeſtia & temperantia. Diſtributio generis

ris

ris in formas ſpecierũ eadem eſt, quia formæ cum genere conſtituunt ſuas ſpecies: vt animalium aliud loquẽs, aliud mutum. Genus & ſpecies, non ſolùm tractantur hac ſimplici diuiſionis formula, ſed etiam ſeparatim alterum ex altero. Pro Archia: Ac ne quis à nobis hoc ita dici fortè miretur, quòd alia quædam in hoc facultas ſit ingenij, atque hęc dicendi ratio, aut diſciplina: nec nos quidem huic cuncti ſtudio penitus vnquam dediti fuimus: Etenim omnes artes, quæ ad humanitatem pertinent, habent quoddam commune vinculum, & quaſi cognatione quadam inter ſe continentur. Ars eſt genus: poetica & eloquentia ſunt ſpecies. Contrà genus tractatur per ſpecies, vt 4. de Triſt. apud Ouid.

Materiamq́ tuis triſtem virtutibus imple:
Ardua per præceps gloria vadit iter.
Hectora quis noſſet, felix ſi Troia fuiſſet?
Publica virtutis per mala facta via eſt.
Ars tua, Tiphy, iacet, ſi non ſit in æquore fluctus:
Si valeant homines, ars tua, Phœbe, iacet.
Quæ latet, inq́ bonis ceſſat non cognita rebus,
Apparet virtus, arguiturq́ malis.

Exempla igitur ſpecialia, ſuo generi accommodata ſunt huius loci. 7. ad Att. Vr-

bem tu relinquas? ergo idem ſi Galli veniſſent? Nō eſt, (inquit) in parietibus reſpub. at in aris & focis. Fecit idem Themiſtocles. fluctum enim totius barbariæ ferre vrbs vna non poterat. At idem Pericles non fecit, annum ferè poſt quinquageſimum, cùm præter mœnia nil teneret. Noſtri olim vrbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt.

Diſtributio] *Secundum hoc Topicum ex effectis quibuslibet (caducis, æternis, nil intereſt) diſtributionem inſtituit. Primum exemplum eſt effectorum caducorum, ſumptum de ſimilitudine Catonis, qua refellit ſenectutis reprehenſores, qui dicunt, homines ſenectute auocari ab agendo: Nihil igitur afferunt (inquit) qui in re gerenda verſari ſenectutem negant: ſimilesq; ſunt, vt ſi quis gubernatorem in nauigando nihil agere dicat, cùm alij malos ſcandant, alij per foros curſitent, alij ſentinam exhauriant: ille autem clauum tenens, ſedeat in puppi quietus, non faciat ea quæ iuuenes. at verò multò maiora & meliora facit. hæc Cato. Itaque pars ſimilitudinis huius propoſita eſt ad exemplum qualecunque diuiſionis ex effectis, dum melius & accuratius occurrat: vt interea intelligatur, diſtributionem ex effectis tam latè patere, quàm patet effectorum topicum: ſicuti in ſuperiore diſtributione, tam latè patuit ex cauſſis diſtributio, quàm cauſſarum topicum.*

Malos] *Malus, arbor eſt nauis.*

Foros] *Fori tabulata, quibus perambulatur nauis: dicti quòd ferant inceſſus ambulantium.*

Sentina] *Sentina, eſt pars nauis infima, quò defluit quicquid inſtillat aquarum: ideoq; corrupta, malè olet: vnde & nominata ſentina, quia grauis eius odor ſentiatur.*

Gubernator] *Propriè rector nauis, appellatur gubernator.*

Clauum]

Clauum] *Clauus per metaphoram, hic gubernaculum nauis ſignificat.* 5. Aeneid.

Clauumq́; ad littora torquet.

Diſtributio generis] *Partitio propriè eſt integri, diuiſio generis, vt* Ciceroni *in* Topicis *placet, nomina tamen hæc interdum confunduntur.*

Genus] *Sequitur de genere & ſpecie ingens materia:* De *genere enim & ſpecie duo capita ſunt* Porphyrij *magna, & reliqui libri pars maxima in communionibus & differentijs generis & ſpeciei:* Regulæ *ſunt in* Categorijs *de homogeneis & heterogeneis:* In Poſterioribus Analyticis *de genere & ſpecie,* 15. *cap.* 2. *libri:* In Topicis *problema vnum de genere factum eſt, quartumq́;* Topicum *ei tributum:* Locus *ipſe generis & ſpeciei citatus eſt in* Topicis *bis & quinquagies:* In Philoſophia, *plurima ſunt de genere & ſpecie, déque ideis, occaſione generis & ſpeciei. quam tantam materiam, quemadmodum ad* Ariſtotelis *leges* P. Ramus *conformarit, iam conſideremus.* Sunt *verò* Topica *generis & ſpeciei, tantò præſtantiora, quantò præſtantiorum argumentorum ſymbola ſunt.* Si *quid ex cauſſis atque effectis artes & diſciplinæ inſtituunt, id ferè ſymbolis generis & ſpeciei interpretantur:* Si *theſes & loci communes à poetis vel oratoribus, ab hiſtoricis & philoſophis explicantur, explicatio per exempla ſpecialia deducitur:* Si *contrà hypotheſis fuerit, & ſpecialis aliqua quæſtio (quales omnes ſunt controuerſiæ forenſes, ſenatoriæ, populares) tum ad genus vniuerſum recurritur: denique genus & ſpecies, omnem ferè cauſſarum & effectorum vbertatem complectuntur. induſtriam itaque* P. Rami *hic in primis amaui.* Definit *autē primò genus & ſpeciem è ſuis & proprijs differentijs: deinde ſpeciales differentias generaliſſimi, ſubalterni, ſpecialiſſimi: tum quomodo genus & ſpecies, ſint cauſſarum & effectorum ſymbola: denique exemplis vſum generis & ſpeciei declarat.*

Genus eſt] *Hæc definitio generis & ſpeciei, aduerſas ſuperioris & huius topici differentias oſtendit: illic integrum, ſumit eſſentiā è membris: hic genus, eſſentiam ſpeciebus tribuit: illic*

membra conſtituunt totum : hic ſpecies conſtituuntur à genere : Itaque definitio generis conuenit ſpeciei : definitio autem integri , non conuenit membro : relatióque integri & membrorum, contraria eſt relationi generis & ſpecierum. Atqui hæc relatio generis & ſpeciei, Porphyrio ſatis apertè propoſita eſt , ſed non ſatis conſtanter ſeruata. Sed enim Logica P. Rami iam nobis repetenda eſt, ad exponendum quàm ſtudioſè, quàm accuratè poſitam generis & ſpeciei definitionem diſſerebat, confirmando & approbando, è duabus primùm Ariſtotelis definitionibus in Philoſophia 3.cap.10.libri : quarum prima ſic eſt: Dicitur autem genus, ſecundùm quod ambo idem dicuntur ſecundùm eſſentiam differentia. hæc Ariſtotelis definitio, demonſtrat genus eſſe totum, cuius partes habeant ipſius eſſentiā communem: & ſint eædem in ipſa generis eſſentia. Altera eſt generis definitio 7.cap.10.lib. Tale enim genus voco, ſecundùm quod ambo vnum idem dicuntur, non ſecundùm accidens, habens differentiam, ſiue vt materia, ſiue vt aliter. hæc Ariſtotelis altera definitio, rurſus oſtendit, genus eſſe totum partibus ſuis eſſentiale: Ergo definitio generis, quam P. Ramus ſequitur, definitio etiam eſt Ariſtotelis: ſed tamen ne quis Ariſtotelis definitiones iſtas captioſas & fallaces arbitretur, multò maius argumentum huc P. Ramus aggregabat, ex vſu nempe & obſeruatione rationis, quid homines in vero ratiocinandi vſu genus intelligant: vtrùm etiam hominum genus dicatur, vt animaliū: Ergo huc exempla & teſtimonia proferantur: Plauti, Iuppiter, qui genus colis aliſq; hominum : Ciceronis, dum genus erit hominum: Iureconſultorum, qui hominem genus dicunt, Styc hum & Pamphilum ſpecies hominis: item in mutuo, reddi genus non ſpeciem. Quin Ariſtoteles ipſe ita ſæpè loquitur 1. 3. 4. capitibus 3. Philoſophiæ. Extrema genera, vt homo. Item, 1. cap.1. Philoſophiæ, Hominum genus arte & ratiocinatione viuit. Item de longitudine vitæ : hominum genus eſt diuturnioris vitæ, quàm equorum. Quare P. Rami ſtudium adhuc intelligimus in confirmanda Ariſtotelis illa veriore doctrina, & quidem auxilijs ex Ariſtotelea facultate copiaq; depromptis,

ptis, duplici definitione, tótque idoneis ad rem locupletibúsque & aliorum, & ipſius teſtimonijs & exemplis. Ergo hæc generis definitio ita confirmata & approbata eſt: vocabulum autem generis ab Ariſtotele in Philoſophia 18. cap. 5. libri dicitur ſignificare generationem & genitorem. quòd ſi ſit tropus, erit poeticus, potiùs quàm oratorius. Porphyrius addit ad ſecundum Ariſtotelis ſignificatum, etiam vocabulo generis ſignificari patriam: & ſic Pindarum dici genere Thebanum, Platonem Athenienſem: in quo fallitur apertiùs, nec Thebæ, vel Athenæ, genus: ſed Thebanorum & Athenienſium dicitur: & quidem vt animalium animal, ſic Athenienſis Athenienſium, & Thebanus Thebanorum genus eſt. Sed multò magis fuerat notanda ſignificatio generis pro ſpecie, quæ longè frequentiſsima & vſitatiſsima eſt: vt cùm dicimus, animalium, cauſſarum & eiuſmodi rerum genera. Sed tamen ſignificatio, quæ nobis hic neceſſaria ſit, definitione ſatis explicatur: cæteræ ſignificationes ex vſu grammatici ſermonis, vel è tropis rhetoricis cognitæ, facilè diſtinguentur.

Species] *Hæc definitio in Porphyrio penè eadem eſt: Species, quod ſub aſsignato genere. item: Species, quod ordinatum eſt ſub genere. Ergo definitio ſpeciei ſine controuerſia eiuſmodi eſt. Speciei autem vocabulum in Topicis Cicero repudiauit, propter caſus (ſpecierum & ſpeciebus) aſperiores: formarum & formis, maluit: At contrà P. Ramus hic perſpicuam logicæ veritatis intelligentiam maluit, quàm rhetoricam Ciceronis elegantiam: Cicero enim, formam in cauſsis nullam intelligebat, quæ tamen inprimis intelligenda ſit, quámque P. Ramus Ariſtotelem ſecutus antea propoſuit; Itaque ſi peccandum hic fuerit, multò ſatius eſt peccare in voluptatem aurium, quàm in rerum notionem & ſenſum: quod accideret, ſi duo argumenta vno verbo appellaremus. nec verò Cicero tales caſus non Latinos cenſet eſſe, ſed duros. Quare vt ſpecies, ſic ſpecierum & ſpeciebus, caſus à P. Ramo retinentur, meliore & iuſtiore cauſſa, quàm à Cicerone reijciantur. Speciei ſignificationem etiam Porphyrius proponit pro forma, id*

eſt pulchritudine, quæ vera quidem eſt: at ſpecies in Ariſtotele multò ſæpius ſignificat cauſſam formalem, vt in Phyſicis & in Philoſophia: aliquando etiam genus, interdum ſubſtantiam, vt P. Ramus *ex interpretibus* Græcis *collegit:* Sed tamen *totam hanc enumerationem ſignificationũ in arte ſuperuacuam iudicauit: & eam potiſsimùm ſignificationem, *quæ neceſſaria eſſet, definitione ſpeciei comprehendit. Atque hæc de generis & ſpeciei definitione, quæ valde confuſa eſt in bibliotheca Ariſtotelis, propter alteram vtriuſq; argumenti definitionem, non contrariam omnino, ſed certè valde controuerſam. Sed hanc controuerſiam* P. Ramus *verioribus illis definitionibus antè confirmatis facilè diſceptabat: diſceptatio igitur hæc attendatur, audiaturq́; generica primùm definitio* Eubulidis, *vel* Antiſthenis, *vel neſcio cuius alius Logici, quem etiam* Porphyrius *& deinde ſcholaſtici interpretes vniuerſi, veriore illa reiecta ac contempta, ſunt ſequuti: eſt autem eiuſmodi: Genus autem eſt, quod de multis & differentibus ſpecie in quæſtione quid eſt, dicitur. hæc definitio eſt* 4. *cap.* 1. *Topici repetita iiſdem verbis à* Porphyrio: *Sed in hac definitione (quòd genus ſit categorema multis commune) hoc conuenit cum veriore illa definitione generis, Genus eſt totum partibus eſſentiale: reliquæ duæ partes (differentibus ſpecie in quæſtione quid eſt) diuerſæ ſunt tantùm, non oppoſitæ. & tamen ita diuerſæ, vt planè ſint ad generis definitionem inutiles & otioſæ, & definitionem primã obſcurent, non tollant.* Enimuerò *hoc ipſum (differre ſpecie) planè nugatorium ſophiſma eſt, ex homonymia verbi natum: etenim cùm de logica ſpecie hic agatur, imò ſpecies ipſa definiatur: attamen ſpecies pro formali cauſſa hic intelligitur, quomodo* 7. *cap.* 1. *Phyſ.* Vnum *enim ſpecie dico & ratione idem. hic enim ſpecies & ratio pro forma dicuntur, quod* 8. *cap.* 10. *Phil. exponitur apertiùs: Quæcunque in ratione ſunt aduerſa, faciunt differre ſpecie. hi loci, ſicuti alij quidam in bibliotheca Ariſtot. docent ea differre ſpecie, quæ differunt eſſentiali forma:* Ergo *(inquit* P. Ramus*) fallacia eſt valdè inſulſa, cùm ſpeciem logicam definias partem generis,*

in ge-

in generis definitione verbum ſpeciei, non pro ſpecie logica, ſed pro cauſſa formali vſurpare. Etenim cùm genus definieris, intelligi vis ſolas ſpecies differre genere, nempe quæ diuerſis generibus ſubijciuntur: ita cùm ſpeciem definieris partem generis, intelligas neceſſe eſt, ſola genera differre ſpecie, quæ ſpeciem non eandem habebunt: Sic enim differentiæ relatorum comparandæ ſunt: Differunt patre filij, qui patrem habent diuerſum: Differunt filio patres, qui filium habẽt diuerſum, at hic differre ſpecie dicuntur non genera, quæ ſpeciem habeant diuerſam, ſed ſpecies quæ formam diuerſam habent. Hoc igitur ſophiſma primum eſt in illa definitione: quo ſublato ſententia definitionis erit, Genus eſt quod dicitur de multis forma differentibus, in quæſtione quid eſt. At (inquit P. Ramus) tum duo quælibet different ſpecie, quia forma different, cùm omnium rerum ſua & propria forma ſit, qua res eſt id quod eſt, & differt à cæteris rebus. Neque audiendum ſit, quod dici videtur à Porphyrio, & nonnullis præterea in Ariſtotelea bibliotheca locis, indiuidua non differre forma eſſentiali, ſed proprietate accidentium, vt mas & fœmina: quæ accidentia in Hermaphrodito miſcentur: Nam tum detractis (quod omnino ſaltẽ cogitatione fieri poteſt) accidentibus, oẽs homines eſſent vnicus & ſingularis homo: imò neque Deus, neq; Dæmon, neq; homo, neq; vlla prorſus eſſentia eſſet, (quod eſt ab Ariſtotele nominatim improbatum, cùm idealem hominem eiuſmodi derideat) ſed accidentia ſola. quod ſophiſma valde cornutum eſt, imò barbaræ prorſus & inauditæ impietatis plenum: Quare ſinguli homines ſpecie, id eſt forma eſſentiali differunt, quod etiam Ariſt. 3.c.10. Philoſ. comprobat. Quicquid enim differt, differt aut genere, aut ſpecie: genere quidem, quorum nõ eſt cõmunis materia, neq; inter ſe generatio. Hæc Ariſtoteles ita philoſophatur: vnde licet aſſumere, At ſinguli homines differunt inter ſe non genere, quia cõmunis eorũ materia eſt, & homo gignitur ex homine: Quare ſpecie ſeu forma (vt ſuperior illa interpretatio docuit) differunt ſinguli homines, & ſunt ſpecies hominis, & homo ge-

nus eſt ſingulorum hominum. Attamen hanc ipſam formæ differentiam in definitione generis collocare, nugatorium eſt: quia duæ res quælibet (vt patet è logica formæ definitione) forma differunt. Quapropter hic primus elenchus in definitione (quòd genus dicatur de pluribus ſpecie differentibus) obſcurat tantùm veram definitionem generis, prorſus nihil adiuuat: Secundus elenchus (quòd genus dicatur in quæſtione quid eſt) longioris refutationis nō indiget: etenim rem manifeſtè ſuperuacuam & falſam proponit. Definitio propriè reſpondetur ad quæſtionem quid eſt: attamen in definitionis definitione, hæc differentia non adhibetur: Definitio (ait Ariſtoteles 4. cap. 1. Topici) eſt ratio quid eſt, eſſe ſignificans. hîc ſi neceſſe fuiſſet, dixiſſet Ariſtoteles, Definitio, eſt ratio, quid eſt, eſſe ſignificans in quæſtione quid eſt. at neque dixit, neque neceſſe fuit dici: Nam ſi nunquam interrogaretur, quid eſt, conſtaret tamen vſus definitionis: ita ſi generis proprium eſſet, reſponderi ad quæſtionem quid eſt: attamen hæc aduentitia eſſet illi & externa differentia, non eſſentialis, neque ideo in definitionem adhibenda. at falſum eſt, genus ita reſponderi: quod Ariſtotelis doctrina in poſterioribus Analyticis, de quæſtione quid eſt, perſpicuè demonſtrat: Docet enim, non genere, ſed definitione argui & explicari quæſtionem quid eſt: & quidem vera doctrina docet. Nam cùm quæritur, quid eſt Dialectica: ſi reſpondeas, eſt ars: ridiculus habeare, non enim quæritur, è quo genere rerum ſit Dialectica, ſed quæ ſit eius eſſentia & natura. Quare ſecundus hic elenchus, etiam abſurdior eſt ſuperiore.

Generaliſsimum] *Hîc priuilegium relationis quoddam generis & ſpeciei loco attributum eſt à Logicis, quod erat tamen aliorum argumentorum commune: idem enim poteſt eſſe efficiens huius, illius effectus: vt homo, effectus Dei, effector ipſe infinitorum operum. aliquid eſt tamen, quod tantùm eſt efficiens, nempe Deus: aliquid quod tantùm effectus. idem in ſubiectis & adiunctis: Terra eſt tantùm ſubiectum aquæ: cœlum aeris tantùm adiunctum: intermedia ſunt ſubiecta ſupe-*

pe-

perioris, adiuncta inferioris: ſic idem, genus vnius eſſe poteſt, alterius ſpecies: vt oppoſitum, eſt genus diſparati & contrarij, ſpecies diſſentanei: aliquid tamen eſt, quod ſit tantùm genus, quodq́; ideo Ariſtoteli primum dicitur: eius autem interpretibus, γενικώτατον generaliſſimum, vt in logica inuentione argumentum. Sic quedam ſpecies eſt tantum ſpecies, ideoq́; εἶδος ἔσχατον ſpecies extrema Ariſtoteli, interpretibus autem εἰδικώτατον εἶδος. ſpecialiſſima ſpecies appellatur, vt in logica inuentione exempla ſingularia & indiuidua, 23. ca. 1. Pri. genera ſumma & infima reijciuntur, tanquam ex ijs cõcludi non ſoleat: quem errorem ſcholæ dialecticæ illic abundè refutarunt: Ergo hæc viciſſitudo & relatio eſt generis & ſpeciei: quæ tamen eadem eſt in alijs argumentis, etſi minùs manifeſta, ſed vocabula deſunt, vt ἄιτιον ἀιτιώτατον, ἀιτιατὸν ἀιτιατώτατον: cauſa cauſaliſſima, tanquam diceretur, & cauſatum cauſatiſſimum. Hanc autem relationem generis & ſpeciei cùm Porphyrius multis verbis cõparaſſet, mediorumq́; duplicẽ rationẽ & cum ſuperioribus, quorum ſpecies, & cum inferioribus, quorum genera eſſẽt, extremorũ duorũ ſummi generis & infimæ ſpeciei, illius ad inferiores ſpecies, huius ad ſuperius genus, vnicam rationem, vt proportio conſtaret, concludere debuit: & concluſit quidem rectè in ſummo genere: peruerſè autem in infima ſpecie, ex illa numeri differentia ratiocinatus ſpeciem ſpecialiſſimam duplicis eſſe rationis, & ita definiuit: Species eſt quod dicitur de multis & numero differẽtibus in quæſtiõe quid eſt. hæc enim definitio, duobus etiam ſophiſmatis ſophiſtica eſt: numeri ſiquidem differẽtia, quæ dicitur, nil eſt aliud, quàm ſpeciei differentia, vt iã antea ex Ariſtotele patuit. Quicquid differt (ait Ariſtoteles) differt genere aut ſpecie: tertiam hanc numeri differentiam illic Ariſtoteles non agnoſcit: neque omnino vſquam ad legem κατὰ παντὸς debuit agnoſcere. Quicquid enim præcipitur vel arguitur, generale ſit aut ſpeciale, neceſſe eſt: διχοτομία iſta clariſſimæ veritatis, commentitiam numeri

diffe-

differentiam reſpuit. Sic Ariſtot. 3. cap. 2. Phyſ. opponit ὡς τὸ καθ᾽ ἕκαστον, καὶ ὡς τὸ γένος, ſingulare & generale, vt ſæpe aliàs: Sic Quintilianus 10. cap. 12. libri loquitur, cùm ait, oratoris formas differre non ſolùm ſpecie, vt ſignum ſigno, & tabulam tabula, ſed genere ipſo, vt à Græcis Tuſcanicæ ſtatuæ. Sic omnes denique homines ratiocinantur. Itaque quicunque vel Eubulides, vel ſophiſtes alius, iſtam tertiam numeri differentiam attulit, commentum ſuum, non obſeruatum ex hominum vſu documentum prodidit. Quamobrem in logica & vera ſpecialiſſimæ ſpeciei definitione, P. Ramus Porphyrianam illam numeri differentiam ſequi non debuit: De ſecundo elencho (quo ſpecies dicitur in quæſtione quid eſt) reſponſio eſt eadem, quæ priùs: id eſſe definitionis, non ſpeciei, & id aduentitium, non eſſentiale: imò verò ne aduentitium quidem: Etenim vt in Regno veriſſimè Plato docuit, Quicquid ſpecies eſt alicuius, eius ipſius partem eſſe neceſſe eſt: neque ſpecies logica intelligitur, niſi relatione generis: vt neque genus, niſi relatione ſpeciei. Quapropter vt generis illa, ita hæc ſpecialiſſimæ ſpeciei definitio, duobus ſophiſmatis ſophiſtica eſt, cùm conſtet è rebus falſis: aut ſi veræ ſint, alienis. Quamobrem recordemur in hoc vno generis & ſpeciei topico, diligentiam P. Rami, imò curam, ſolicitudinem, aliquãdo etiam ſtomachum & indignationem, cùm ſæpè in cathedra ipſa, de noſtrorum hominũ moribus & ingenÿs conquereretur, qui ætatem in nugis ſophiſticarum definitionum clamandis conſumerent, neq; veritatẽ ante oculos poſitam cernerent: tantum inueterata opinio valet, vt antè vita plerunque, quàm peruerſa ſententia relinquatur. attamen agriculturæ princeps ille paréntſque Ariſtoteles, longè alio animo ſedulitatẽ iſtam ſuſciperet, tantúmque in logicas ipſius leges amorem, vel potiùs ardorem mirificè complecteretur.

Genus & ſpecies] *Declaratur origo generis & ſpeciei, ſicut in coniugatione, notatione, integro & membro declarata eſt, & id definitione iam comprehenſum eſt: ſed exemplo idem familiariùs per cauſſarum ſpecies declaratur, mate-*

riam

riam formámque, quæ ſpecies communes in genere comprehenduntur: Itaque Ariſtotelis illa ex relatis ἐπὶ ταυτὰ ἀκολούθησις, declarat, & id etiam concludit: Genus eſt ἄιτιον ſpeciei: ergo ſpecies eſt ἀιτιατὸν generis. hæc conſideranda explicatio, quomodo genus & ſpecies, argumenta ſint orta de primis, ſymbolàque ſint cauſſarum & effectorum. Sic ait Ariſtoteles 24. cap. 1. Poſteriorum, τὸ δὲ καθόλου τίμιον, ὅτι δηλοῖ τὸ ἄιτιον: Vniuerſale eſt honorabile, quia declarat cauſſam. atque inde laudes illæ capite eiuſdem libri viceſimo: Generale præſtare ſpeciali, quia ſit ἀιτιώτερον, ἁπλούστερον, ἀρχοειδέστερον, magis & cauſſa, & ſimplex, & principio ſimile: ideoq; ἐπιστημονικώτερον εἶναι, ſcientiæ aptius eſſe. Simplicius autem eſſe, indicabit eius definitio, quæ pauciora continet, quàm ſpeciei definitio. Quare ſi quis iratorum iſtorum adhuc quærat, cur genus & ſpecies fiant argumenta orta de primis, & dicantur ſymbola cauſſarum & effectorum, reſpondebit cum Ariſtotele P. Ramus, quia genus ſignificat cauſſam ſpeciei, & ſpecies ideo ſignificat effectum generis: vtq; antea coniugatorũ, notationis, integri, mẽbri, ita nũc generis & ſpeciei topica, originẽ ſuã è primis argumẽtis oſtendunt: quotieſq; genus explicatur à ſpeciebus, cauſſa arguitur ex effectis: quoties cõtrà ſpecies arguitur è genere, effectus arguitur è cauſſis. Quare genus & ſpecies ſunt ſymbola cauſſæ & effectus. alia tamen eſt hic inuẽtionis via quàm illic: cauſſæ enim & effecta ſubtiliter illic explicãtur: hic comprehenduntur. Ariſt. 14. c. 2. Poſteriorũ docet è relationis huius occaſione ignotum genus è ſpecierum definitionibus inueniri: nam quod vtriſq; ſpeciebus commune fuerit, id genus futurum: at inuentio hæc non tam valet ad inueniendum genus, quod illic inuentum ſit, quàm ad concludendum. Sed eadem via, ſi ſpecies ignorentur, aiebat P. Ramus diuiſione generis inueniri: Quare totum caput illud nil aliud reuera dicit, quàm diuiſione generis oſtendi ſpecies, inductione ſpecierum colligi genus, quod hic noui nihil eſt. Sæpe verò Ariſtoteles præcipuè in cap. περὶ τοῦ ἅμα, docuit ſpecies eiuſdem generis ſimul eſſe naturâ: Quamuis enim ge-

nus

nus eſſe prius notiuſq́; ſpecie doceat, & ſub eodem genere ſpecies oppoſitas naturâ ſimul eſſe profitetur, neque alteram altera priorem aut notiorem: eſt tamen aliqua differentia ordinis, vt in arte ſpeciem hanc illi præponas. Atque hæc de generis & ſpeciei definitione, comparatione, origine: Vnde quæſtio de idea (quæ totas Logicorum ſcholas infinitè vexauit) ex Ariſtotelis iudicio ſententiáque dijudicatur: Ideam nempe, genus eſſe logicum. ſic 8. cap. 2. Poſteriorum, idea dicitur ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ πλειόνων, vnum & idem in multis eſſe: quæ vera generis eſt definitio: item 8. cap. 2. Poſteriorum, idea dicitur ἓν καὶ τὸ αὐτὸ παρὰ τὰ πολλά. vnum & idem præter multa: ſic enim tum loquitur, & vnum idem præter multa, dicit genus ratione ſeparatum à ſpeciebus, in quibus reuera conſiſtit. Quidam aũt Logici veteres peruersè philoſophati, ideas quaſdam reipſa ſeparatas à ſubiectis ſpeciebus commẽti ſunt, quæ conſiſterent in mente diuina, tanquam imagines quædam rerum, quas Deus intuens, ſingularia crearet: eámque opinionem ſemi-Platonici ſemíque-Ariſtotelei quidã philoſophi, vt Porphyrius & Ammonius, Platoni attribuerunt, cum tamen Plato Socratis ore hoc commentum in Parmenide refellat: & Ariſtoteles (qui videtur aliquando hac in re Platonem perſtringere) attamen in Philoſophia 6 cap. 3. libri aperè Platonis ideas logica genera eſſe, profitetur: item 4. cap. 13. libri, Socrates vniuerſalia ſeparata nõ faciebat. quod idem 9. cap. eiuſdem libri repetit: Exemplaria autem illa ſeparatim valde & ſæpe labefactauit, vt 18. cap. 1. Poſteriorum, vbi ſic loquitur: εἴδη χαιρέτω, τερετίσματα γάρ ἐστι. Species valeant, præcentiones enim ſunt. In Philoſophia autem 7. cap. 1. lib. item 4. 5. 10. cap. 13. libri, longior eſt diſputatio, & in P. Rami metaphyſicis ſcholis explicatio. Quamobrem imperiti homines Platoni calumniam imponẽtes, imò Ariſtotelem tanquam Platonis calumniatorem fingentes, derideantur, gratiáque P. Rami vigilijs habeatur, per quas generis et ſpeciei doctrina tot tenebris circunfuſa, tam clarè perſpicueq́; proponatur. Atque hæc de generis & ſpeciei doctrina: vſus & vtilitas

litas

litas deinceps, id eſt demonſtratio doctrinæ & approbatio conſideretur.

Diſtributio generis] *Antea dichotomiæ difficultas propoſita eſt: hic alia difficultas accedit ex inuentione ſpecierum, cùm etiam genus ipſum inuentum ſit: Nam tametſi ſpecies quædam pateant, attamen proximæ illæ duæ, quæ differentijs aduerſis* διχοτομίαν *conſtituunt, rariſſimæ ſunt: quin in poſtremis generibus* διχοτομία *planè impoſsibilis eſt, neq; per naturam vlla eſt: niſi tum fortè dicatur fuiſſe, cùm Adamus & Eua ſoli homines eſſent, pariáque eſſent ſpecierum talia in ſingulis generibus.*

Neu regio] *Cùm Ouidius mundi creationem, elementorum diſtinctionem docuiſſet, tum declarat partitione creationem animalium. Partitio autem eſt generis in ſpecies, qua non multò accuratiorem Plato in Timæo propoſuit: Erant autem (ait) animalium genera quatuor: vnum diuinum atque cæleſte, alterum pennigerum atq; aerium, tertium terreſtre, quartum diuinæ animationis. Primò autem* διχοτομία *fieri potuit animalis, in rationale & irrationale: & deinde rationalis* διχοτομία*, item paganis illis, potuit eſſe in Deum & hominem: ſic enim & Plato & Ariſtoteles, Deum, animal appellant: poſtremò autem, quam* διχοτομίαν *ſpecies irrationalis habeat, meditandum fuerit: vtrùm in piſces & animantes terreſtres, vt feras & aues.*

Mentiſque] *Hæc differentia eſt homini communis cum ſtellis, iudicio philoſophorum: itaq; duæ ſpecies vnius generis fuiſſent: ſed à poeta non fuit Logica accuratior exigenda, quã à Platone, qui elenchum eundem in partiendo fecit. Partitio autem Ouidiana, non ſolùm eſt generis in ſpecies, ſed adiuncti in ſubiecta: animal enim adiunctum in ſubiecta etiam diuiditur, cælum, aerem, aquam, terram.*

Sic Cicero] *Cùm definitum eſſet honeſtum, tum diſtributio iſta ſequitur: Formam quidem ipſam, Marce fili, & tanquam faciem honeſti vides, quæ ſi oculis cerneretur (vt ait Plato) mirabiles amores excitaret ſapientiæ. Sed omne, &c.*

Partitio Ciceronis pro definitis ſpeciebus adhibet definitiones ſpecierum: Poterat orator hîc διχοτομεῖν *faciliùs, quàm illic poeta: Virtus enim, eſt prudentia, aut compoſitio morum: eáque temperantia aut fortitudo: Iuſtitia autem, eſt prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis conſenſio. Separatim ſyllogiſtica Ariſtotelis axiomata de genere & ſpecie, 2. cap. 2. Topici ſubtiliùs diſſecta ſunt. De genere affirmatum eſt iſtud: Neceſſe enim eſt, de quibus genus dicitur, de ijs ſpecierum aliquam dici. ſed hæc affirmatio nimis anguſta eſt: Genus enim generaliter vel affirmatum, vel negatum, ſpeciem quamlibet concludit: vt, Si omne animal viuit, omnis homo viuit: non tamen contrà. Affirmati generis exemplum proximum eſt.*

Ac ne quis] *Archias poeta, ciuis Romanus factus erat: eo iure cùm depelleretur, defenſus eſt à Cicerone ea defenſione, quæ extat. defenſionis ſuſceptæ cauſſam orator attulit, quòd tanquam diſcipulus magiſtro patrocinium præſtaret, quia ab Archia eſſet eruditus, tumq́; ſibi obijcit, Tu es orator, ille poeta: quomodo igitur es ab eo eruditus? Tum generis hoc argumentum vſurpat, Omnes artes communi vinculo continẽtur: itaque poetica & eloquentia (quæ ſunt artes etiam) continentur. Simile generis argumentum eſt in Catullo, ſed de vnica ſpecie:*

Nulli ſe dicit mulier mea nubere malle,
Quàm mihi: non ſi ſe Iuppiter ipſe petat.
Dicit, ſed cupido mulier quod dicit amanti,
In vento & rapida ſcribere oportet aqua.

Negati generis axioma illud eſt ibidem: Quod enim generi non ineſt, neque ſpeciei: Hæc negatio propoſita eſt accuratiùs, quàm ſuperior affirmatio: itaque negatum omnino genus negat ſpeciem omnem: vt, Si nullum animal ſenſu caret, nullus homo caret ſenſu, non contrà. Tale eſt Lucani argumentum:

Nulla fides regni ſocijs, omnisq́; poteſtas
Impatiens conſortis erit. ——

At Craſſus, Pompeius, Cæſar, ſunt ſocij regni & conſortes domi-

dominatus: propterea infidi.

Contrà genus] *Axioma de ſpecie affirmatum, ſic eſt: Quæcunque ſpeciei inſunt, & generi. & id Quintilianus, 5. lib. cap. 10. arripuit: Species firmam probationem habet generis: Nam quod iuſtitia eſt, vtique virtus eſt. Verùm ſpeciei affirmatæ axioma, genus tamen ſpecialiter affirmat, non generaliter, vt, Si homo ridet, animal ridet: aliquod nempe, non vtique omne. Et quod Ariſtoteles è conſequentia non conuerſa indicat eſſe generale, non eſſet vtique verum, ſi genus generaliter intelligeretur. At præſtantius erat axioma de omnibus ſpeciebus, Quæcũque ſpeciebus omnibus inſunt, inſunt & vniuerſo generi. Homo ſentit, beſtia ſentit: animal igitur ſentit. cuiuſmodi eſt Ouidianum exemplum.*

Materiamque] *Hortatur Ouidius vxorem, vt in vero coniugij amore permaneat, pietatem rebus aduerſis illuſtriorem fore.*

Ardua] *Attingitur quæſtio generalis, quæ mox clariùs concludetur. tribus autem ſpecialibus exemplis approbatur: primũ eſt de Hectore, in virtute militari: ſecundum de Tiphy, in arte gubernandi: tertium de Apolline, in arte medendi.*

Tiphy] *Tiphys, fuit excellens opifex nauium, & gubernator Argonautarum. Egl. 4.*

> *Alter erit tùm Tiphys, & altera quæ vehat Argo,*
> *Delectos Heroas. ——*

Phœbe] *Sic 1. Metamor. Apollo de ſe loquitur:*

> *Inuentum medicina meum eſt, opiferq́; per orbem*
> *Dicor, & herbarum eſt ſubiecta potentia nobis.*

Quæ latet] *Generalis quæſtio tandẽ apertiùs cõcluditur: Argumentum igitur eſt triũ ſpecierum in tribus virtutibus, militari, nautica, medica, ad concludendum genus. Axioma negatum hîc ab Ariſtotele factum eſt: Quæcunq; aũt ſpeciei non inſunt, non neceſſe eſt generi nõ ineſſe. & Quintilianus ibidem arripuit, Species infirmam generis refutationem habet: Nam quod non eſt iuſtitia, poteſt eſſe virtus. at multò latiùs erat ex omnibus ſpeciebus negare genus. Quale eſt illud Martialis:*

Si quid opus fuerit, ſcis me non eſſe rogandum,
Bis nobis dicis, Bacchara, terque die.
Appellat rigida triſtis me voce Secundus:
Audis, ſed neſcis, Bacchara, quid ſit opus.
Penſio te coram petitur, claréque, palámque:
Audis, ſed neſcis, Bacchara, quid ſit opus.
Eſſe queror gelidasq; mihi, tritasq; lacernas:
Audis, ſed neſcis, Bacchara, quid ſit opus.
Hoc opus eſt, ſubito fias vt ſidere mutus:
Dicere ne poſſis, Bacchara, quid ſit opus.

Hic tribus ſpeciebus propoſitis tollitur generale propoſitum.

Exempla] *Exemplorum vſus quantus ſit, vniuerſa omnium artium & inventio & tractatio teſtis eſt: Hinc enim ſunt orta omnes artes, per obſeruationem & animaduerſionem: Itaque Platoni & Ariſtoteli principia omnis doctrinæ, ἐπαγωγὴ, ἱϛορία, inductio & obſeruatio factæ ſunt, ſicut ad 14. cap. 1. Poſter. præcipuè à P. Ramo declaratum eſt: Et quidem memini hoc loco, quantum verborum paucorum dogma P. Ramus extulerit, vt artes non ſolùm hinc natæ ſint, ſed etiam cùm mortuæ & extinctæ eſſent, hinc rurſus velut ab inferis excitatæ: Grammatica, Rhetorica, Logica multos annos ſepultæ iacuerunt, quia exempla præſtantium authorum, iis, à quibus artes illæ tractatæ eſſent, ignota & occulta erant. poetæ & oratores prodiere, exemplorum ſuorum luminibus tenebras protinus expulerūt. Logicæ purioris ac ſyncerioris exēpla inſigniora multis ſeculis nulla in ſcholis Logicis fuerunt: Itaq; vſus artis præſtantiſſimæ extinctus eſt: ſophiſtici tantùm clamores, & quidem de præceptis, remanſere. Reducantur exempla nobilia atque illuſtria: reuiuiſcet artis honor. Itaque in hac cohortatione, P. Ramus Platonis & Ariſtotelis teſtimonia illa proferebat; Plato in Theæteto appellat παραδέιγματα, ὁμήρους τοῦ λόγου, ſponſores & prædes rationis: tanquam ab iis fideiuſſum perſolueretur. Sed idem Plato in Regno, multò magnificentiùs illud celebrauit: Difficile eſt, ô*

beate,

beate, exemplis non vtentem, res magnas explicare: videtur enim vnuſquiſque noſtrûm, tanquam per ſomnium, noſſe omnia, & omnia reuera rurſus ignorare. Hæc Plato: quę velut ſtudio quodā laudis cōſimilis æmulatus Ariſtoteles in Topicis cap. 2. lib. 8. idem pari magnificentia prædicauit: Ad perſpicuitatem verò, exempla & ſimilia tenenda ſunt: exempla verò familiaria, & vnde res cognoſcimus, qualia ſunt apud Homerum, non apud Chœrilum: ſic enim clarius & manifeſtius fit quod proponitur. hæc Ariſtoteles. vnde ſophiſma conuincitur imperitorum, qui vt mendacia quædam in Ariſtotelis bibliotheca tueantur, negant exemplorum veritatem in logica requiri. Exemplorum verò & in artibus, & omnino omnibus in rebus copiam hiſtoria ſuppeditat: Itaque cognoſcendum rerum geſtarum & memoriæ veteris ordinem, maximè ſcilicet noſtræ ciuitatis, ſed imperioſorum populorum & regum illuſtrium, Marcus Tullius admonet in Oratore. Huc etiam velut axioma illud 4. Epiſt. referri poteſt, Quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant. Itaque & Quintilianus, philoſophos & Rhetoras ſequutus, doctrinam exemplorum toto capite vndecimo libri quinti perſequitur: ſed exemplorum diſſentaneorum comparatorúmque, non autem horum ſpecialium: ad quæ tamen fructus attinet ille, qui à Quintiliano proponitur lib. 3. c. 8. quòd exempla in conſilijs plurimum valeant, quia facillimè ad conſentiendum homines ducuntur experimentis. item quod 1. c. 11. lib. Potentiora exempla etiam ipſis artibus, cùm eò qui diſcit, perductus eſt, vt intelligere ſine demonſtrante, & ſequi iam ſuis viribus poſſit. Item lib. 12. ca. 4. præcipit exempla & vetera & noua, ficta etiam & poetica tenenda eſſe. Nam illa quidē, aut teſtimoniorum, aut etiam iudicatorū obtinent locū: ſed hæc quoq;, aut vetuſtatis fide, tuta ſunt, aut ab hominibus magnis, præceptorum loco ficta creduntur. Hæc Quintilianus. Ergo P. Ramus exempla tam magnifica philoſophorū & Rhetorū ſententiâ diſcipulis ſuis commendabat. Et nos initio interpretationis noſtræ, conſimili conſcientia freti,

affirmauimus, quod rurſus affirmamus, exemplis, quæ P. Ramus in hac arte collegit, artis ipſius & veritatem, & vtilitatem præcipuè demonſtrari.

Vrbem] *Argumenta ſunt Ciceronianæ deliberationis aduerſus Pompeium, qui Cæſaris aduentu, Romam reliquit, & in Græciam confugit: vbi poſtea victus eſt à Cæſare. primum igitur exemplum eſt, Romani vrbem non deſeruerunt Gallorum aduentu: Deinde fingitur Pompeius cauſſam ſuam tueri exemplo Themiſtoclis, qui deſeruiſſet Athenas aduentu Xerxis cum infinita multitudine equitum & peditum: tumq; nauali prælio vicit, qui terreſtri victus fuiſſet: Deinde rurſus Tullius opponit exempla duo: primum Periclis, qui Athenas non reliquit, ſed in Marathone Perſas terreſtri prælio ſuperauit. ſecundum Romanorum, qui capta à Gallis vrbe & incenſa, arcem capitolinam retinuerunt: tumq; ſeſe & pretio redemerunt, & Camillo duce vindicarunt.*

CAP. XXVIII. DE DISTRIBVTIONE è ſubiectis.

Reliqua diſtributio eſt quodammodo cõſentaneorum, vt ſubiectorum & adiunctorum. Diſtributio è ſubiectis eſt, cùm partes ſunt ſubiecta. vt apud Catullum:

Virginitas non tota tua eſt: ex parte parentũ eſt:
Tertia pars matri data, pars data tertia patri:
Tertia ſola tua eſt: noli pugnare duobus,
Qui genero ſua iura ſimul cum dote dederunt.

„ Sic Cicero 5. Tuſcul. Sint enim tria ge-
„ nera bonorum, vt iam à laqueis Stoicorũ,

quibus

quibus vſum me pluribus quàm ſoleō, intelligo, recedamus. Sint ſanè illa genera bonorum, dum corporis & externa iaceant humi, & tantummodo, quia ſumenda ſunt, appellētur bona. Alia aūt diuina illa, longè lateq; ſe pandant, cœlumq́; contingant, vt ea qui adeptus ſit, cur eum beatū modò & non beatiſsimum dixerim?

Reliqua] *Secundum diſtributionis genus eſt ex quodam modo conſentaneis, ſubiectis nempe & adiunctis: in quibus propriè neque totum, neque partes appellantur: cùm ſubiectum poßit ab adiunctis, ſaltem cogitatione, ſeparari: Itaque de iis diſtributionibus, nulla eſt in Logica Ariſtotelis mentio: Andronicus (de quo antea diximus) aut certè poſt Andronicum Boetius, huius vtriuſq; doctrinam propoſuit: P. Ramus exemplis, vt cætera, Homericis illuſtrauit. Hoc autem ſecundarium diſtribuendi genus, vt doctrinæ accuratione imperfectius, ſic vſu multò frequentius: peneq́; aßiduæ diſtributiones illæ ſunt, non ſolùm in poetis & oratoribus, ſed in philoſophis, artiumq́; & doctrinarum magiſtris. Diſtributio è ſubiectis, reſpondet quodammodo diſtributioni integri in membra.*

Catullum] *Catullus in epithalamio Manlij & Iuliæ, hortatur Iuliam, ne ſit marito nimium refractaria: & paulò ante partitionem, verſus hi ſunt:*

Et tu ne pugna cum tali coniuge, virgo:
Non æquum eſt pugnare, pater cui tradidit ipſe:
Cùm par connubium maturo tempore adepta es.

Tum ſequitur, Virginitas non tota, &c. Vbi diſtributionis vſus duplex apparet, alter ſimplicis diſtributionis, quæ tripertita poteſt in dichotomiam ita redigi, & penè etiam à Catullo redigitur: Virginitas, eſt partim virginis, partim parentū, patris & matris. & propriè parens in patrem & matrem di-

nuditur. Hic *ſubiecta virginitatis virgo, in qua ineſt: pater & mater, ad quos attinet, manifeſta ſunt: alter vſus eſt* ἀκολουθητικός: *Vnus maritus habet duas partes tuæ virginitatis, alteram patris, alteram matris: non debes igitur ei reſiſtere.*

Cicero] *Tria bonorum genera ex tribus ſubiectorum generibus, animo, corpore, fortuna, manifeſta ſunt. Partitio tamen hic minùs apertè facta eſt: ea autem eſt apud* Platonem *pleriſque locis, ſed quinto* Legum *ad finem clariùs expreſſa. Cùm tria ſint omnino, circa quæ vniuerſi homines ſtudium ſuum collocant: vltimum ac tertium eſt, pecuniarum rectè collocatum ſtudium: medium autem, corporis: primum verò, animi. Atqui modò ſi Reſpub. quam meditamur, honores ita diſtribuat, rectè erit conſtituta. Hæc* Plato *de tribus generibus bonorum, quibus rectè & ex ordine diſtinctis, vt primus honor ſit animi bonis, ſecundus corporis, tertius & extremus, bonis fortunæ: beatam fore ciuitatem ait. Itanunc* Tullius, *Stoicam philoſophiam complexus, longiſſimè animi bona cæteris anteponit. Hæc eadem partitio eſt primo* Academico *verbis compluribus.*

CAP. XXIX. DE DISTRIBVTIone ex adiunctis.

DIſtributio ex adiunctis eſt, quando partes ſunt adiuncta: vt, Hominum alij ſani, alij ægri, alij diuites, alij pauperes. Sic Virgilius primo Georg. mundum diuidit in quinq; partes, mediam torridam, duas extremas frigidas, & reliquas duas temperatas:

Quinq; tenent cælum zonæ, quarũ vna, coruſco
Semper Sole rubens, & torrida ſemper ab igni:

Quam

Quam circũ, extremæ dextra læuaq; trahuntur,
Cærulea glacie concreta, atq; imbribus atris:
Has inter, mediámque, duæ mortalibus ægris
Munere conceſſæ diuûm.-----

Cæſar 1. belli Gall. Gallia eſt omnis diuiſa in partes tres: quarum vnam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam, qui ipſorum linguâ, Celtæ: noſtra, Galli appellantur.

Ex adiunctis] *Hæc altera ſecundariæ diſtributionis ſpecies, refert quodammodo ſecundam primariæ diſtributionis ſpeciem.*

Quinque tenent] *Virgilius cùm per ortus occaſusq; ſyderum, pérque cauſſas aſtrorum pleraq; deſcribenda haberet, in hanc mundi partitionem eſt deductus. Diſtributio autem terræ fit nomine cæli, quia partes terræ, cæli partibus reſpondeant: nec enim cælum torridum, frigidum, temperatum dicitur, ſed terra. Ergo ita poeta eſt intelligendus, tanquam diceret, Terreſtris mundus diuiditur in quinque plagas & regiones, quæ totum vndique cælum intuentur. Ouidius autem 1. Metamorph. paulò faciliùs expoſuit, comparatione cæli & terræ:*

Vtq; duæ dextra cælum, totidemq; ſiniſtra
Parte ſecant Zonæ, quinta eſt ardentior illis:
Sic onus incluſum numero diſtinxit eodem
Cura Dei, totidemq; plagæ tellure premuntur.
Quarum quæ media eſt, non eſt habitabilis æſtu:
Nix tegit alta duas, totidem inter vtramq; locauit:
Temperiemq; dedit miſta cum frigore flamma.

Media autem hæc regio, inter tropicos patet gradus 47.

Torrida] *Hæc opinio veterum fuit vſque ad Plinium & Ptolomæum, qui deſcriptis tamen in eadem regione populis,*

docuerunt habitabilem, planeq; habitatam regionem: Sed ſeculo ſuperiore, Hiſpani multò clariùs docuerunt, tam multis inſulis, nouoq; terrarum inuento orbe, in quo habitatio temperatiſſima perhibetur: eſt enim illic caloris diurni cum nocturno frigore ſumma moderatio & temperatio.

Extremæ] *Arcticam & antarcticam plagas dicit, quæ ſingulæ patent à tropico ad polum 23. gradus, & 30. minuta. Arctica plaga, circa Daniam & Gotthiam, glacie quidem riget, locis & temporibus quibuſdam. at vel ipſa glacies ab hominibus teritur: quin prælia in ea interdum geruntur.*

Duæ] *Reliquæ duæ plagæ temperatæ ſignificantur, ſingulæ inter mediam, & extremas, latæ gradus 43. quarum altera eſt noſtra, quæ primò à geographis trifariam diuiſa, in Europam, Africam, Aſiam: altera eſt noſtrorum antipodum. ambarum communis eſt America.*

Cæſar] *Initium eſt commentariorum Cæſaris, vbi diuiditur tantùm Gallia, quæ nondum parebat Romanis, quæ propriè comata tum dicebatur, cùm braccata eſſet prouincia: ſed multò maior, quàm hodie deſcribitur. complectebatur enim Delphinates, Allobroges, Narbonem, Tholoſam: Togata autem Gallia, trans Alpes in Italia fuit.*

CAP. XXX. DE DEFINITIONE.

DEfinitio eſt ratio quæ explicat quid res ſit: eaque viciſſim definito argui poteſt. Definitio, eſt perfecta aut imperfecta: Illa propriè definitio, hæc deſcriptio dicitur. Definitio perfecta, eſt definitio conſtans è ſolis cauſsis eſſentiam conſtituentibus: quales cauſſæ genere & forma comprehenduntur. Atque hoc modo de-

fini-

finitur homo, animal rationale: Nempe genere (animal) intelligimus (vt dictum eſt) eſſentiam corpoream, plenam vitæ & ſenſus, quæ materies hominis eſt, & pars formæ: cum qua ſi addas (rationale) totam formam hominis comprehendes, vitæ, ſenſus, rationis facultate: Itaque perfecta definitio, nihil aliud eſt, quàm vniuerſale ſymbolum cauſſarum, eſſentiam rei & naturam conſtituentium. Tales definitiones ſunt artiũ, Grammatica eſt ars benè loquendi: Rhetorica benè dicendi: Dialectica benè diſſerendi: Arithmetica benè numerandi: Geometria benè metiendi.

Definitio] *Categoria definitionis, materiam magnam & nobilem continet: magnitudo proponitur primùm 28. cap. 1. Pri. vbi definitio inter genera mediorum præcipuè tractatur: deinde celebratur, quatuor ferè libris: in poſterioribus Analyticis fit principium demonſtrationis: & totus liber ſecundus ferè in* Logica *definitionis occupatur: tres certè* Topici *libri toti hic conſumpti ſunt, quintus, ſextus, ſeptimus: argumentũ ipſum definitionis, totis* Topicis *duodecies citatum eſt:* In *philoſophia, loci quidam ſunt de definitione.* Materies *igitur huius categoriæ, amplitudinem tantam continet: nec verò minorem continet nobilitatem:* Plato *in* Theæteto *cùm docuiſſet nomine* λόγου *ſignificari ſignum, quo res differat à cæteris, tandem ait, Definitionem accipere, & noſſe, idem eſſe. hanc definitionis laudem* Ariſtoteles *æmulatus, ait 17. cap. 2.* Poſteriorũ: Omnes *ſcientiæ per definitionem parantur. idemq́; repetit in* Philoſo-

phia 6.cap.7 libri, quòd ſit idem ſcire, & per definitionem intelligere. Itaque & Græci Ariſtotelis interpretes hic veluti rhetoricè exclamant, Definitio omnem principatum obtinet. Quamobrem agite, P. Rami agriculturam attendamus in tam fœcundo nobiliq́; agro: imò periculum, quod aliquando propterea adierit, recordemur: vt tantò magis amemus, quantò conſtantiùs præclaræ artis inſtituendæ, ardentiúſque ſtudium cognoſcemus.

Definitio] Definitio definitionis debuit habere genus innominatum illud diſtributionis & definitionis cõmune, vt deinde ſua forma diſtingueretur à diſtributione: quòd illic, quotuplex: hic, quid eſt, explicatur: vt illic totum diſtingueretur in partes: hic totum ſuis partibus componeretur. Definitio autem à P. Ramo adhibita, eſt Ariſtotelis 4. cap. 1. Topici. Eſt autem definitio, ratio quod quid erat, eſſe ſignificans, hic ab Ariſtotele genus illud γενικώτατον, λόγος, ratio adhibetur: proximũ non exponitur. Nec in eo P. Ramus ſibi ſatisfaciebat: tamen vtebatur eo quo poterat, dum melius occurreret. Vocabula hic Græca ſunt, ὅρος, ὁρισμὸς, ὁριστικὸς λόγος, vt antea ſectionis, diuiſionis: geometrica tota ſunt vtraque vocabula: vnde penè intelligimus, quid logica hæc topica polliceantur. definitio, tanquam perimetro comprehendit: diſtributio, veluti diametro diuidit. hæc eſt igitur horum argumentorum vis: quæ faciliùs animo concipitur, quàm verbis explicari poſſit. Tria in definitione vulgò præcipiuntur, vt ſit dilucida, breuis, propria: & ſic Quintilianus libri 7. cap. 3. Finitio, eſt rei propoſitæ propria & dilucida, & breuiter comprehenſa verbis enuntiatio: imò verò Ariſtoteles ipſe Topico ſexto, prolixè perſpicuitatem in definitione commendauit: vt ſi obſcura ſit definitio, ſimilis (ait) futura ſit imaginibus τῶν ἀρχάιων γραφίων, veterum pictorum: quibus niſi adſcriptum eſſet, quorũ imagines eſſent, animalium figuræ non agnoſcerentur. At perſpicuitas, communis eſt omnis argumenti: Niſi cauſſa perſpicua, niſi facta perſpicua, niſi ſubiecta perſpicua, niſi adiuncta perſpicua, niſi omnino argumenta perſpicua ſint, nihil arguent, neque omni-

no ars

no argumenta erunt: Natura argumenti, *eſt perſpicuum planumq́; facere: id eſt enim arguere: Quare definitionis non eſt hæc virtus propria.* Appelletur itaque ex Ariſtotelis lege καθόλου πρῶτον, *controuerſia iudicetur:* Generalia (*dicet Ariſtoteles*) *generaliter & ſemel explicanda ſunt, non in ſpecie aliqua ſpecialiter proponenda:* Perſpicuitas, *eſt virtus generalis & communis argumenti: generaliter igitur & communiter ac ſemel exponenda eſt, non ſpecialiter vni ſpeciei attribuenda.* Breuitas *verò, deriſa eſt ab Ariſtotele, vt mox apparebit, & ſophiſma breuitati huic oppoſitum, Ariſtoteli in Elenchis eſt* περιεργία *redundantia, commune vitium argumentorum. Itaque breuitas, ſi virtus ſit, virtus erit cõmunis omniũ argumentorum, nec ad illam* καθόλου πρῶτον *legem, ſpecialiter hic docenda: proprietas autem & conuerſio, eſt item communis cum diſtributione, vt iam patuit: Quare ſi ſequi legẽ illam* καθόλου πρῶτον *debuit, iſtorũ trium nihil in definiendi doctrina præcipuè* P. Ramus *inſtituere debuit.*

Viciſsim] *Habe: & definitio reciprocationem ſuam, licet vna tantùm parte expreſſam, ſicut in notatione antea fuit: vt ex nomine notatio quoque poſſet argui: duobus autem nominibus expoſita eſt in cauſsis & effectis, in ſubiectis & adiunctis, maioribus, minoribus, integro, membris, genere, ſpeciebus: fuit autem vnicum nomen in diſſentaneis, paribus, ſimilibus, diſsimilibus: argumentis tamen ſua etiam reciprocatio fuit, quæ hic denique ad extremum, artificialium argumẽtorum genus exponitur. Vt autem definitionis perfectum fuerit argumentum, ita definiti erit imperfectum: Sed definitionis vſus eſt in illo ſimplici docendi genere frequentiſſimus:* Ariſtoteles *autem antea nominatim diſſeruit, efficientem, materiam, diuiſionem,* ἀσυλλόγιστον *eſſe: de definitione, longum problema eſt in ſecundo* Poſteriorum *totis ſeptem capitibus,* 3.4.5.6.7.8.9. *quòd definitio perfecta, neq; demonſtret, neque demonſtretur ſyllogiſmo: imperfecta autem, demonſtrari poſsit: quin tota poſteriora* Analytica *præcipuè docent, nullo præſtantiore argumento ſyllogiſmum concludi, quàm*

definit

definitione: vt hinc appareat, etiam definitionem ſyllogiſticã eſſe: quod ante a iam docuimus omnis argumenti commune eſſe: ex omnique argumenti genere, vt enuntiari, ſic & hic concludi modo ſyllogiſmi aliquo poſſe. PERFECTA Partitio eſt ex Ariſtotele decimo cap. 2. Poſteriorum, quòd definitio ſit alia ἄμεσος immediata, alia ἔμμεσος mediata: illa διότι, hæc ὅτι appellatur. In Topicis paulò ſecùs idem iteratur definitionis & proprij nomine, & vtrique parti ſuum topicum integro libro tribuitur.

Perfecta] Id eſt Ariſtoteli 10. cap. 2. Poſteriorum, λόγος δηλῶν διότι, καὶ ἀρχὴ: ratio declarans propter quid, & principium. Id obſcuriùs dictũ, faciliùs à P. Ramo declaratur, cùm cauſſæ proferuntur, ipſam rei eſſentiam conſtituentes: & particulatim ac minutatim exponitur, quomodo genere & forma cauſſæ illæ totius eſſentiæ authores continentur: Magna verò eſt à Platone vſque ad Ciceronem & Quintilianum repetita definiendi doctrina. Plato in Theæteto attigit his verbis: ἕως δ' ἂν κοινοῦ τινος ἐφάπτῃ, ἐκείνων οὐχί σοι ἔσαι ὁ λόγος, ὧν ἂν ἡ κοινότης ᾖ. donec commune aliquid attigeris, illorum non tibi erit definitio, quorum communitas fuerit. & ſubdit deinde addendam propriam differentiam, vt definitio ſit differentiæ interpretatio. Ariſtoteles 14. cap. 2. Poſteriorum, ſubtiliùs hanc rem dilatauit, tanquam quidlibet definiendum, eſſet ſpeciale aut generale: vt omnia neceſſaria quærantur, non communiora tamen genere: deinde tot coniungãtur, vt proprium aliquid efficiant. Doctrinam itaque definiendæ ſpeciei primùm proponit: definiendi contrà generis doctrina eodem capite deinde cõſimilis traditur: vt è ſubductarum ſpecierum definitionibus communia eliciantur: Itaque nihil aliud hic Ariſtoteles præcipit, quàm vtendum eſſe diuiſione generis ad ſpeciem, inductione ſpecierum ad genus definiendum. hæc totius huius doctrinæ ſumma eſt, cuius ſubtilitas Ciceroni in Topicis arriſit, & ab eo
» aſcripta eſt, hoc modo: Sic igitur veteres præcipiunt, cùm ſum-
» pſeris ea quæ ſunt ei rei, quam definire velis, cum alijs com-
» munia, vſque eò perſequi, dum proprium efficiatur, quod nul-

lam

lam in aliam rem transferri poſſit. Vt hoc, Hereditas eſt pecunia. commune adhuc: multa enim genera ſunt pecuniæ. Adde quod ſequitur: quæ morte alicuius ad quempiam peruenit. nondum eſt definitio: multis enim modis ſine hæreditate teneri mortuorum pecuniæ poſſunt. Vnum adde verbum, iure: iam à communitate res diſiuncta videbitur: vt ſit explicata definitio ſic, Hereditas, eſt pecunia, quæ morte alicuius ad quempiam peruenit iure. Nondum eſt ſatis: adde, nec ea aut legata teſtamento, aut poſſeſſione retenta: confectum eſt. Hæc Cicero: qui bellæ ſubtilitatis huius doctrinæ, quomodo eam definitionem compleuerit, iureconſulti viderint. Quintilianus lib. 5. cap. 10. id breuiùs repetiuit: A genere perueniendum eſt (ait) ad vltimam ſpeciem: vt, Homo eſt animal: non eſt ſatis: id enim genus eſt. mortale, etiamſi eſt ſpecies, cum alijs tamen communis finitio. rationale: nihil ſupererit ad demonſtrandum quod velis. Hæc Quintil. At P. Ramus totum hoc dogma breuiùs & ſuccinctiùs & vſui aptiùs comprehendit. hæc enim, quæ tam articuloſè proponuntur à philoſophis, repetunturq́; à Rhetoribus, tametſi falſa non ſint, attamen obſcuriora ſunt, & alligant doctrinam definitionis ad leges illas diuidendi generis nimiùm difficiles: nulla enim eſt pars logicæ inuentionis, illa vna inuentione difficilior. Et cauſſæ rerum per ſe interdum faciliùs occurrent: quoties tamen proximum genus apparebit, erit aſſumendum: rectéque & in Analyticis & in Topicis præcipitur, definitionem, genere & differentia, id eſt forma perfici & abſolui. Itaque P. Ramus ad definitionis accuratæ fontem primùm recurrit, & ſymbola illa, tanquam vaſa quædam aſſumit: ſed ſymbola, docet eſſe ſymbola, non archetypa illa exemplaria, quæ ſymbolis oſtenduntur. Sed tamen de perfecta definitione duplex quæſtio magna eſt, & quòd ſit impoſſibilis, & ſi poſſibilis fuerit, eam tamen non eſſe logicæ facultatis, ſed altioris philoſophiæ. Sed primùm de prima illa, in tribus antea Topicis certamen ſimile fuit: primùm Heracliti & Protagoræ aduerſus contradictionem: Ariſtotelis contrà pro contradictione: ſecundum Euclidis aduerſus ſimilitudinem: Empedoclis contrà

pro

pro ſimilitudine : tertium Speuſippi aduerſus diſtributionem : Ariſtotelis contrà pro diſtributione : quartum tandem Antiſthenis aduerſus definitionem : Ariſtotelis contrà pro definitione. Quæſtio hæc tractatur in Philoſophia 3. cap. 8. lib. Itaque dubitatio, quam Antiſthenei & ſimiliter imperiti afferebant, iam tempus eſt diſſoluere, Quòd non licet quid eſt, definire : definitionem enim, eſſe rationem longam : ſed quale quid eſt, accidit demonſtrare: vt argentum quid eſt, non: quòd autem veluti ſtannum. hæc Ariſtoteles obſcurè : Videtur autem Antiſthenes dixiſſe, definitionem eſſe compoſitam è multis rebus, quarum ſingulæ inuentionem impoßibilem haberent, proptereáque definitionem impoßibilem. quo argumento videretur & generis & formæ obſcuritatem ſignificare : túmque rem difficilem, non impoßibilem eſſe concluderet. Alexander Aphrodiſeus orationem longam interpretatur, λόγον nempe pro oratione ſumi, quaſi dixerit Antiſthenes, orationem componi non ex vno nomine, ſed è genere & differentia, tanquam è materia & forma: vt in definitione, Animal rationale. animal, ſit materia : rationale, ſit forma : túmque Antiſthenis argumento Alexander ita reſpondet, vt dicat, partes definitionis, eſſe partes formæ, non materiæ. idq; ait ex Ariſtotelis doctrina patere. Verùm (aiebat hic P. Ramus) ad Ariſtotelis leges redeamus. Si Antiſthenes cenſuit genere ſolam ſpeciei materiam contineri, falſum eſt : continetur enim pars formæ, vt in litera declaratur : neque κατὰ παντὸς Antiſthenes diſſeruerit. Sed Alexander grauiùs hic etiam peccat, & longiùs à κατὰ παντὸς recedit, qui putat, partibus definitionis ſolam ſpeciei formam contineri : materia enim etiam continetur : Itaque definitionis oppugnatio & propugnatio, hic valde varia & anceps : neque certamen hoc tam aperto marte certatum eſt, atque illa ſuperiora certamina : Vnum hoc eſt certum ab Antiſthene, definitionem perfectam raram eſſe, cùm duabus è rebus conſtet, quarum vtraque per ſe ſit inuentu valde difficilis : ideoq; imperfectam deſcriptionis formulam tantùm in pleriſque rebus teneri : attamen verè & conſtanter

Ariſto-

Ariſtoteles contrà diſſeruit, non quia ſit difficilis, idcirco eſſe impoſſibilem: iuſtóque argumento motus, imperitiam hanc Antiſthenis coarguit. Atque hæc duarum quæſtionum prior eſt: poſterior ſequitur, Vtrùm definitionis accurata doctrina, logicæ artis propria ſit, an Philoſophiæ altioris. Ariſtotelis hac de re ambiguus locus eſt 2. cap. 7. Topici ἐστι δ' ὅτι δεῖ ἀκριβείας μὲν, ἄλλης ἐστὶ πραγματείας, ἀποδοῦναι καὶ τί ἐστι ὅρος, καὶ πῶς ὁρίζεσθαι δεῖ. Deinde per accurationem quidem, alterius eſt conſiderationis, præcipere, & quid eſt definitio, & quomodo oporteat definire. hic locus interpretes commouit, vt putarent argumento τῆς ἄλλης πραγματείας, primã philoſophiam argui & ſignificari. Atqui neque prima philoſophia eo loco appellatur: neque ſi appellaretur, vera eſſet appellatio: Etenim de accurata illa definitione plurimus & maximus eſt in poſterioribus Analyticis ſermo, vt argumento ἄλλης πραγματείας, analytica illa doctrina ſignificetur. In Philoſophia autem prima, nihil præcipitur admodum de definiendo. In tota enim Philoſophia, quatuor tantùm loci ſunt, eorúmque duo falſi, reliqui ex organo inutiliter repetiti. Primus locus & ſecundus eſt 4 & 5. cap. 7. quòd definitio ſit maximè, & primò, & abſolutè ſubſtantiarum, ſecundariò ſit accidentium. quod falſum eſt: Arithmetica enim & Geometria, quæ ſunt accidentiũ, vt putãtur eſſe, definitiones accuratiores habent, quàm Phyſica. Ergo quicunque author ille, vel Antiſthenes, vel Eubulides, hæc primus attulit, quod Ariſtoteles ibi collegit, κατὰ παντὸς non diſſeruit. Tertius eſt 10. & 11. cap. lib. 7. de partibus eſſentialibus, quæ ſunt priores toto. quod verum eſt: de materialibus, quæ ſunt poſteriores, eſt falſum: materia enim, cauſſa eſt conſtituens, ideoq; prior: neque item iſtud κατὰ παντὸς arguitur. Quartus locus eſt 4. & 12. cap. 7. lib. & item 6. cap. 8. lib. quòd definitio ſit vna, ratione eſſentiæ, non coniunctione partiũ: vt Ilias. qui locus verus eſt, ſed ex Interpretatione, 1. & 10. cap. 2. Poſt. inutiliter iteratur, nec ideo καθόλου πρῶτον arguit. Quare locus ille Topici ſeptimi, ad primã philoſophiam ab interpretibus nõ potiùs quàm ad Analyticam doctrinam referri debuit: & ſi

refe-

referendus authoris ipſius iudicio videretur, falſum tamen id eſſet iudicium: Etenim Ariſtoteles *ipſe, ſua lege* καθ' ἁυτὸ, *iudicet logica logicè: theologica (philoſophia enim illa, theologica* Ariſtoteli *eſt) theologica, inquam, theologicè doceantur: Cuius igitur doctrinæ (requirebat hic* P. Ramus*) proprium eſt de cauſsis, de genere, de forma, id eſt de corpore & anima definitionis præcipere?* Logicæ *proprium id eſſe,* Ariſtotelis *analytica & topica reſpondebunt: Quamobrem vbi corpus animaq́; definitionis fuerit, ecquis dubitabit etiam definitionem collocare? Quare doctrina accuratè definiendi, eſt* Logicæ *propria, & quidem tam propria, quàm distribuẽdi, quàm enuntiandi, quàm concludendi, quàm denique diſſerendi. Habes igitur adhuc perfectam definitionem conſtare è cauſsis naturã rei conſtituentibus: quæ ſi genere comprehendantur, & differentia ſeu forma, ſymbolis idoneis & aptis, ſuccinctior erit definitio: ſecùs etiam definitio perfecta erit. vt ſi hominem definieris, quòd conſtat è corpore atque anima, vitæ, ſenſus, rationis compote: ex cauſsis eiſdem definieris.* Itaque *(vt eſt 2. cap. 7.* Metaph.*)* Archytas *meritò probabat eas definitiones, quæ rei materiam formamq́; complecterentur.*

Grammatica] *Hæc definitio etiam cauſſas continet.* Nam *artis nomine, intelligitur compoſitio dogmatum ad vtilem vitæ finem tendentium. quæ materia eſt & pars aliqua formæ: tum benè loquendi, reliquam & propriam* Grammaticæ *formam, quinetiam formæ coniunctum finem continet. & ſic in reliquis artium definitionibus accuratiùs inuenietur.*

CAP. XXXI. DE DESCRIPTIONE.

DEſcriptio eſt definitio ex alijs etiam argumentis rem definiens: vt, Homo eſt animal mortale, capax diſciplinæ. Hic cum aliqua cauſſa miſcetur communis

nis itemque propria circunſtantia. Atque hæc ſuccincta breuitas, non eſt in hac ſpecie perpetua, ſed ſæpè illuſtriorem & magnificentiorem explicationem deſiderat. Sic gloria deſcribitur in Miloniana: Sed tamen ex omnibus præmijs virtutis, ſi eſſet habenda ratio præmiorum, ampliſsimum eſſe præmium, gloriam: hanc vnam, quæ breuitatem vitæ poſteritatis memoria conſolaretur: quæ efficeret, vt abſentes adeſſemus, mortui viueremus: hanc denique eſſe, cuius gradibus etiam homines in cælum videantur aſcendere. Sic 4. Aeneid. Fama deſcribitur:

Extemplò Libyæ magnas it fama per vrbes:
Fama, malum, quo non aliud velocius vllum,
Mobilitate viget, vireſq; acquirit eundo:
Parua metu primo, mox ſeſe attollit in auras,
Ingrediturq; ſolo, & caput inter nubila condit.
Illam terra parens, ira irritata Deorum,
Extremã (vt perhibẽt) Cœo Enceladoq; ſororem
Progenuit, pedibus celerem, & pernicibus alis:
Mõſtrũ horrẽdũ, ingẽs: cui quot ſunt corpore plu-
Tot vigiles oculi ſubter (mirabile dictu) mæ,
Tot linguæ, totidẽ ora ſonãt, tot ſubrigit aures:
Nocte volat cæli medio, terræq; per vmbram,
Stridens, nec dulci declinat lumina ſomno:

Luce ſedet cuſtos aut ſummi culmine tecti,
Turribus aut altis, & magnas territat vrbes:
Tam ficti prauiq́ tenax, quàm nuntia veri.

Tales ſunt deſcriptiones plantarum, animalium in Phyſicis: item fluminum, montium, vrbium in Geographis & Hiſtoricis.

Deſcriptio] *Hæc altera ſpecies eſt definitionis, cui Ariſto. quintum topicum attribuit: appellat autem propriũ, & ita definit 4. cap. 1. Topici: Proprium autem eſt, quod nõ declarat quidem quid erat eſſe: ſoli verò ineſt, & viciſſim attribuitur rei: vt Grammaticæ capax. Hic videtur Ariſtoteles categorema ſimplex, & vnius vocis definire: At exemplum contrà (grammaticæ capax) oratio eſt. & toto quinto libro declaratur apertiùs, proprij nomine intelligi deſcriptionem. & 3. cap. 7. Topici, id etiam nominatim exprimitur: Nam vt plurimùm, in complexione proprium aſsignatur. Deſcriptio Porphyrio dicitur* ὑπογραφὴ, *Rhetoribus periphraſis: Ciceroni in Topicis,* παραγραφὴ: *Platoni in Theæteto,* σκιαγράφημα *videtur appellari. Definitio autem differt magis à perfecta definitione, licentia quadam & libertate, quàm argumentorum primorum genere: tanquam deſcriptio, ſit definitio, quæ nõ explicat quid ſit, ex ſolis cauſsis rem conſtituentibus, ſed vel ex alijs tantùm, vel ſimul quibuſdam & cauſsis, & non cauſsis, vt Homo eſt animal mortale, capax diſciplinæ. Exemplum eſt Ariſtotelis 1. cap. 5. Topici,* ζῶον θνητὸν, ἐπιστήμης δεκτικόν. *vbi comprehenditur in genere, animal: item circũſtantiæ duæ, altera communis (mortale:) altera propria (capax diſciplinæ) Deſcriptiones breuitatis paris ſunt illæ: Horatius in epiſt.*

Ira furor breuis eſt. ----

Iupiter ita definitur Poetis,

---- Diuûm pater atque hominum rex.

2. Phi

2.Philipp. Pax eſt tranquilla libertas.2. Amor.

Stulte, quid eſt ſomnus, gelidæ niſi mortis imago?

Succincta breuitas] *Præceptum iam olim à Rhetoribus commendatum, ſed ab Ariſtotele meritò deriſum 16.ca.3. Rhetorici: vt ſi quis piſtori interroganti, durúmne an molle pinſeret: quid? reſpondeat aliquis, ἀδύνατον καὶ ἐνθαῦτα ὁμοίως, an impoßibile eſt & hic conuenienter agere? neq; enim vel longũ, vel breue, hic eſt τὸ εὖ, ipſum benè: ἀλλὰ τὸ μετρίως, ſed quod aptè & congruenter agitur. & id eſt quod prædixeram, breuitatem ab Ariſtotele irriſam eſſe: Sed enim Rhetores imitati philoſophum, hoc idem valdè dilatarunt: Sic Tullius oratorio ſecundo ait, in ciuilibus cauſis ſuccinctam breuitatem perquàm puerilem ſibi videri: Alia eſt enim, ait, cùm inter doctos homines de iis ipſis rebus, quæ verſantur in artibus, diſputatur, verborum definitio: vt cùm quæritur, quid ſit ars, quid ſit lex, quid ſit ciuitas: alia eſt rerum ciuilium inter homines plerunque ineruditos explicatio: etenim definitio primùm reprehenſo verbo vno, aut addito, aut dempto, ſæpè extorquetur è manibus: deinde genere ipſo, doctrinam redolet exercitationémque penè puerilem: tum & in ſenſum, & in mentem iudicis intrare non poteſt: antè enim præterlabitur, quàm percepta eſt. In quibus eſt animaduertenda differentia & diſsimilis vſus duarum definitionum, quòd accurata definitione ſit vtendum in artibus, & cum doctis hominibus: in vulgus autem & imperitorum ſenſus, deſcriptiones aptiores eſſe. Quin eodem in libro Tullius idem iterum apertiùs nomine narrationis: Narrare verò (ait) rem quod breuiter iubent (ſi breuitas appellanda eſt, cùm verbum nullum redundet) breuis eſt L. Craßi oratio: ſi tum eſt breuitas, cùm tantum verborum eſt, quantum neceſſe eſt: aliquando id opus eſt, ſed ſæpè obeſt vel maximè in narrando: non ſolùm quòd obſcuritatem affert, ſed etiam, quòd eam virtutem, quæ narrationis eſt maxima, vt iucunda, & ad perſuadendum accommodata ſit, tollit videlicet illa. Hæc Tullius de ridiculo breuitatis præcepto. Quintilianus idem ſequutus eſt 3.cap.7.lib. Agenti verò (ait) quæ tanta eſt*

» » ta eſt huius præciſæ comprehenſionis neceſsitas? an ſi non di-
» » xero, Homo eſt animal rationale, mortale: non potero expo-
» » ſitis tot corporis animíq; proprietatibus, latiùs oratione ducta,
» » vel à dijs eum, vel à mutis diſcernere? Quamobrem ex his & philoſophorum & rhetorum teſtimonijs intelligimus, quòd non ſit omnis definitionis propria breuitas: imò quàm ridiculum ſit in definitionis doctrina, præceptum breuitatis. Conſtet igitur Ariſtotelis illud, τὸ εὖ καὶ μετρίως, in accurata definitione ſuis finibus, cauſſarum nempe rem conſtituentium genere formáq; definitum. vt iam præcipere vanum ſit, longum an breue: quia quãtum eſſe debeat, ſit ita definitum. Cùm præſcripſeris lineam bipedalem, fruſtra ſit dicere, vt ſit breuis, non longa: nam quantum opus eſt, tantum eſt declaratum.

Gloria] Locus eſt in peroratione Milonianæ defenſionis, vbi Milo de ſe magnificè loquitur, & viros fortes contentos eſſe conſcientia rectè factorum: ſe fortem eſſe. tum additur hæc correctio: Sed tamen, &c. quæ ipſa probatur gloriæ deſcriptione. Hoc enim exemplum etiam ſyllogiſticum eſt: quomodo per definitionem concludi quidlibet poſsit, imò (vt antea iam ex Ariſtotele dictum) optimè & clariſsimè poſsit.

Extemplò] Dido regina Carthaginis fingitur à poeta occaſione venationis & interea ortæ tempeſtatis, in antrum cum Aenea deſcendiſſe, & amoribus indulſiſſe: quod fama protinus per vniuerſam Africam diuulgatum ſit. Ergo hinc famæ deſcriptio oritur: primò ex genere, malum: tum ex minoribus, quòd nullum velocius: tum ex adiunctis, effectis, parua, magna, ingreditur, condit: deinde ex efficiente cauſſa, matre terra: rurſus ex adiunctis, velocitate, pernicitate: iterum ex alijs adiunctis, monſtrum horrendum: tum è partibus, oculis, linguis, auribus, ſed parium forma expoſitis: rurſus ex effectis nocturnis diurnis: denique rurſus è paribus: tam varijs argumentis fama deſcribitur à poeta, vt non excellentiùs coloribus & penicillo Apellis pingi potuerit.

Plantarum] De quibus libri à Phyſicis deſcripti, in omni genere herbarum, arborúmque. ita malus medica deſcribitur

2. Georg.

Media

Media fert triſtes ſuccos, tardumq́; ſaporem
Felicis mali: quo non præſentius vllum,
(Pocula ſi quando ſæuæ infecere nouercæ,
Miſcueruntq́; herbas, & non innoxia verba)
Auxilium venit, ac membris agit atra venena:
Ipſa ingens arbos, faciemq́; ſimillima lauro:
Et ſi non alium latè iactaret odorem,
Laurus erat: folia haud vllis labentia ventis:
Flos apprima tenax: animas & olentia Medi
Ora fouent illo, & ſenibus medicantur anhelis.

Hæc deſcriptio ex effectis, quòd fructus huius arboris abigit venena: tum è ſimilibus adiunctis foliorum & florum: iterumq́; ex effectis, quòd anhelitum adiuuet.

Animalium] *De quibus Ariſtotelis, Oppiani, Plinij, támque multorum Phyſicorum libri: & generatim de auibus, piſcibus, feris: quorum omnium etiam imagines pinguntur.*

Fluminum] *Sic Rhenus, Rhodanus, Padus, Danubius in Europa: Nilus in Africa: Euphrates, Tigris, Ganges, Indus in Aſia, deſcribuntur.*

Montium] *Sic Alpes, Olympus in Europa: Atlas in Africa: Taurus & Caucaſus in Aſia: denique geographia mundi terreni his definitionibus declaratur.*

Vrbium] *Talis eſt Syracuſarum deſcriptio ſexta Verrina: Vrbem Syracuſas maximam eſſe Græcarum vrbium, pulcherrimámque omnium ſæpe audiſtis. eſt (iudices) ita vt dicitur: nam & ſitu eſt communito, tum ex omni aditu, vel terra, vel mari præclaro ad aſpectum: & portus habet propè in ædificatione aſpectuq́; vrbis incluſos: qui cùm diuerſos inter ſe aditus habeant, in exitu coniunguntur & confluunt. & deinde tota illa ampliſsima deſcriptio per quatuor partes vrbis, Inſulam, Acradinam, Tychen, Neapolin. Sed hactenus de definiendi doctrina, quæ poſtremum in ordine artificialium argumentorum locum obtinuit, quia definitio poteſt ex omnibus illis antecedentibus argumentis inſtitui: Nec*

ſequitur, ſi in vſu argumentorum & in differendo ſit incipiendum à definitione, vt ideò doctrina inueniendæ definitionis, reliquorum argumentorum inueniendorum doctrinam præcedere debeat. hoc argumentum in methodo nullum ſit: ſed doctrina ea præcedere debet, quæ magis ſit communis, & quæ ſine conſequentium doctrina poßit intelligi: At doctrina illa inueniendi cauſſas & antecedentia cætera, poteſt intelligi ſine iſta doctrina definitionis: non contrà, cùm definitio ex illis componatur.

CAP. XXXII. DE TESTIMONIO *diuino.*

EXpoſito artificiali argumento, ſequitur inartificiale. Argumentum inartificiale eſt, quod non ſua natura, ſed aſſumpta artificialis alicuius argumenti vi arguit. Itaque cùm exquiſita rerum veritas ſubtiliùs exquiritur, perexiguam vim probationis habet: In ciuilibus autem & humanis rebus plerunque hoc argumentum fidem è moribus arguentis efficit, ſi prudentia, virtus, & beneuolentia adfuerint: id vno nomine teſtimonium dicitur: eſtque diuinum vel humanum. In diuinis teſtimonijs numerantur non ſolùm deorum oracula, ſed etiam reſponſa vatum & fatidicorum: quæ omnia 3. Catil. adhibentur: Nam vt illa omittam (ait orator) viſas

viſas nocturno tempore ab occidente faces, ardoremque cæli, vt fulminum iactus, vt terræmotus, cæteraque quæ ita multa nobis Conſulibus facta ſunt, vt hæc quæ nunc fiunt, canere Dij immortales viderentur. deinde paulò pòſt: Quo quidem tempore, cùm Aruſpices ex tota Hetruria conueniſſent, cædes atque incendia, & legum interitum, & bellum ciuile ac domeſticum, & totius vrbis ac imperij occaſum appropinquare dixerunt, niſi Dij immortales, omni ratione placati, ſuo numine propè fata ipſa flexiſſent. Tandem cùm dixiſſet, vt ex Aruſpicum reſponſis ludi facti, & Iouis ſignum maius factum, conuerſumque ad orientem, tum ait: Illud verò nónne ita præſens eſt, vt nutu Iouis optimi maximi factum eſſe videatur? vt cùm hodierno mane per forum meo iuſſu, & coniurati & eorum indices in ædē Concordiæ ducerentur, eo ipſo tempore ſignum ſtatueretur: quo collocato, atque ad vos Senatumque conuerſo, omnia & Senatus, & vos, quæ erant contra ſalutem omnium, cogitata, illuſtrata & patefacta vidiſtis. Breuius eſt illud Tibulli:

Quod ſi vera canunt ſacris oracula templis:
Hæc illi noſtro nomine dicta refer.
Hoc tibi coniugium promittit Delius ipſe,
Felix: ac alium deſine velle virum.

Expoſitio] *Categoriæ nouem artificialium argumentorum in cauſſis & effectis, in ſubiectis & adiunctis, in diſſentaneis & comparatis, in nomine, in diſtributione, in definitione, ſunt adhuc ex veterum authorum, præcipuè* Ariſtotelis *theſauris deprompta,* μεθοδικώτερον *expoſitæ, exemplis denique excellentium authorum demonſtratæ & illuſtratæ:* Decima *ſupereſt, in teſtimonio: cuius in tota Ariſtotelis bibliotheca rariorem materiam* P. Ramus *habuit: quater tantùm in* Topicis *vtcunque hoc argumentum citatum eſt: in* Rhetoricis *verò, copioſiùs eſt propoſitum: vnde ſequentia ferè collecta ſunt. Atque hic nullum fortaſſe genus argumenti* Logicum *& commune entium & non entium videatur, quia teſtimonium tantùm* Dei *poſſit eſſe & hominis: quæ antea* P. Ramo *coniectura quædam fuit de fine, vtrùm logica cauſſarum ſpecies eſſet. at hic ſecùs videatur: quamuis enim teſtimonium* Dei *tantùm ſit & hominis, attamen de quolibet & ente & non ente, teſtimonium eſſe poteſt.*

Inartificiale] *Hæc definitio paulò ſecùs inſtituitur ab* Ariſtotele *2. cap. 1.* Rhetor. *Inartificialia autem dico, quæ non comparata ſunt à nobis, ſed antè extiterunt. Verùm (vt initio iam patuit, cùm de artificialis argumenti definitione dictum eſt) hæc definitio ex foro nata eſt, vbi plerunque teſtimonia afferuntur à litigatore ad oratorem: & topicum præceptum de teſtimonijs inueniendis, valde ridiculum eſſet, ſi artem traderet rei inueniendæ, quæ ab artifice ipſo inueniri non poſſet. In* Rhetorico ad Alexandrum *paulò ſecùs eadem definitio inſtituitur. Atque hæc argumenta, dicuntur* πίστεις ἐπίθετοι τοῖς λεγομένοις καὶ πραττομένοις, *probationes adiunctæ ijs quæ dicũtur & fiunt.* Cicero *oratorio ſecundo, foris aſſumpta hæc argumẽta appellat, quæ non ſua vi, ſed extranea ſubleuantur: vt*

hæc,

hæc, Hoc verum eſt: dixit enim Qu. Luctatius. Hoc falſum eſt: habita enim quæſtio eſt. Hoc ſequi neceſſe eſt: recito enim tabulas. Sic in Partitionibus dicit modò aſſumpta, modò ſine arte, modò remota: in Topicis has probationes ἀτέχνους, artis expertes, item aſſumpta nominat. Quintiliani locus iam antè propoſitus eſt, vt ab Ariſtotele traditam partitionem artificialium & inartificialiũ, conſenſu ferè omnium comprobatam diceret: Sed & elẽchus ille item patuit, generalem doctrinam omnis entis & non communem ſpecialiter explicans, teſtimoniaq́; ad vſum forenſem referens. Sed καθόλου πρῶτον, huius elenchi remedium ſuppeditabit, dicentq́;, generalem argumẽti logici categoriam generaliter explicandam eſſe. Quare P. Ramus vt Ariſtoteleam illam ſapientiæ legem ſequeretur, inartificiale argumentum definit, quod ex ſeſe artis huius, id eſt probationis & fidei nihil habeat, nihilq́; ſua natura arguat: deniq; ſit ἄτεχνον, inartificiale & expers artis: vt etymologia nempe nominis, & priuatione artificialis argumenti, vis eius intelligitur, argumentum quidem arguens & declarans aliquid, ſed vi artificialium adiunctorum: Etenim vt definitionis huius veritas clarior & planior fieret, memini quæ tum in categoriæ huius expoſitione P. Ramus à Platone & Ariſtotele repeteret: Plato contra teſtimoniorum inertiam ſæpè diſſeruit, ſed præcipuè in Protagora & Gorgia. Socrates Protagoram ridet à re propoſita ad quæſtionem de poetis digreſſum, quos citat vt locupletiſſimos teſtes: Videtur enim mihi ait, diſ- ,, putatio de rebus poeticis, perſimilis eſſe conuiuijs imperito- ,, rum plebeiorumq́; hominum, qui cùm propter inſcitiam, ne- ,, queant inuicem propria voce ſuiſq́; ſermonibus ipſi colloqui, ,, mercede exhibita, tibicines introducunt, & aliena voce, id eſt ,, tibiarum flatu, conuiuium tranſigunt: vbi autem boni præcla- ,, riq́; & eruditi viri conueniunt, neq; tibicines, neq; ſaltatrices, ,, neq; cantatrices vllas videas, ſed voce propria, remotis ijs nu- ,, gis iocisq́;, conuiuium celebrare, & alternis interrogationibus ,, reſponſionibusq́; modeſtè diſſerere, etiam ſi vinum abundè bi- ,, bant. Eodem modo ad diſputationes huiuſmodi ſi viri conue- ,,

niunt tales, quales eſſe noſtrûm plurimi prædicant: haudquaquam aliena voce opus eſt, neq; poetarum, quos percontari de his quæ ſcribunt, non datur: & qui eorum teſtimonia in medium afferunt, alij hoc, alij aliud, poetam dicunt ſentire: neq; tamen conuincere rem poſſunt, de qua diſſerunt, aut expedire. Tales ergo confabulationes viri ſapientes mittunt, ipſiq; inter ſe colloquuntur, viciſſimque ingenij periculum faciunt. Diſputatores autem huiuſmodi, vt arbitror, ego & tu nunc imitari debemus: & poetis poſthabitis, noſtris rationibus rem ipſam diſcutere, facerèque tam ingenij noſtri, quàm veritatis periculũ. Hic primus eſt Platonis locus, de veritate rerũ ex his artificialibus argumẽtis exquirenda, deq; teſtimoniorum tenuiſſima fide. Atq; hic in Protagora Platonis locus eſt. Secundus locus eſt in Gorgia: cùm Polus iuuenis de beata vita diſputans, authoritate teſtium maximè niteretur, Socrates eum admonet, veritatem in diſputando, non ex teſte aliquo, ſed ex argumento eſſe ponderandam: vt ea diſputandi ratio ſit optima, cùm vnicus in cauſſa aduerſarius ratione conuictus fuerit: At ego vnus (ait) tibi non aſſentior: non enim me rationibus cogis, ſed falſis teſtibus contra me productis, ex ipſa veritatis ſubſtantia deijcere me moliris: Ego verò niſi te ipſum teſtem vnum adduxero mihi aſſentientem, nihil exiſtimatione dignum in his, quæ tractamus, perfeciſſe me arbitror: Nihil etiam te profecturum puto, niſi ego vnus ſolusq; tibi conſentiam: tum omiſſa aliorum teſtium multitudine, id ipſum efficias. Eſt igitur vnus, vt dixi, iſte arguendi modus, quemadmodum tu alijq; multi putatis: Eſt & alter, quem ego puto: Eos igitur inuicem comparantes, vtrùm & quo pacto inter ſe diſcrepent, diligenter conſideremus. Ergo hæc Plato, qui idem repetit in Charmide & Critone: Quidnam refert (inquit Charmides) ô Socrates, ex quo audiuerim? Nihil (inquam) profectò: Neque enim id conſiderandum eſt, quis dixerit: ſed vtrum verè dicatur, nécne. Probè nunc loqueris, inquit. Rectè, per Iouem, inquam. Simile eſt illud Socratis in Critone: Conſiderandum eſt igitur, agendáne hæc nobis ſint, an non:

Nam

Nam ego is ſum, non modò nunc, ſed & ſemper, qui meorum nulli paream, præterquam rationi, quæ ratiocinanti mihi optima videatur. In hunc igitur modum Plato contra teſtimonia, tot locis diſſeruit. quod Ariſtoteles 8. capite 1. de Interpretat. breuiter & ſuccinctè repetiuit: *Neque enim quia affirmatum ſit aut negatum, ideo erit aut non erit.* Neq; omnino philoſophus vnquam vllus tam videtur id propoſitum habuiſſe, quàm Ariſtoteles vnus, qui contra oēs omniū hominum authoritates liberrimè & ſenſerit & ſcripſerit, cuiq; amicus Socrates, amicus Plato, magis tamen amica veritas fuerit. Idem à Cicerone primo de Natura ferè propoſitum eſt: *Non enim (ait) tam authores in diſputando, quàm rationis momenta quærenda ſunt.* Quare definitio illa argumenti inartificialis hinc repetita eſt P. Ramo, quòd hoc argumentum ex ſeſe nihil poſſet, & quod poſſit, adiuncta artificialium argumentorum fide poſſit. poteſtas tamen hæc aduentitia, immenſa eſt per omnem hominis vitam: Nam ſi de capite, fama, fortuniſque omnibus (quæ maxima & ſola bona pleriſque exiſtimantur) contenditur, non alijs ferè argumentis controuerſia facti tranſigitur. Quid igitur? inquies: argumentum artificiale nihil probat, & tamen idem probat omnia? Equidem diſtinctionem vnam certam animaduerto, vt in artium explicatione & accurata demonſtratione, his argumentis locus nullus ſit: Sic in mathematicis elementis (quæ veriſſimæ diſciplinæ putantur) inſtituendis, authoritas prorſus nulla eſt, neque Pythagoræ, neque Hippocratis, neque Leontis, neque Hermotimi, neque Euclidis, à quibus inuenta & conſtituta narrantur. At in politicis & popularibus rebus, ſi de facto quæritur, inartificialium argumentorum præcipua & ordinaria vis eſt: ſed veritatis cauſſis adiutorum. quod Quintilianus libro quinto capite primo, breuiter complectitur: *Sed vt ipſa per ſe (ait) carent arte, ita ſummis eloquentiæ viribus & alleuanda plerumque & refellenda.* Itaque & Ariſtoteles & Quintilianus, hîc tantùm communes locos inſtituêre confirmandorum & refellendorum teſtimoniorum;

rum: ſed totum foro & iudicijs accommodarunt: Ariſtoteles cauſas perſuaſionis & fidei adiunctis teſtimonijs, vno morum nomine ita complectitur ſecundo capite primi Rhetorici: Mores, præcipuam fidem habent. fundamentum igitur fidei inartificialis Ariſtoteles in moribus collocauit: atque hinc fama & exiſtimatio teſtantis. Deinde primo capite ſecundi Rhetorici, in tria genera hanc moralem cauſſam diſtribuit: Sunt autem hæc, prudentia, & virtus, & beneuolentia. Neceſſe igitur eſt eum, qui hæc omnia habere videatur, auditoribus fidei plenum videri. Hæc Ariſtoteles acutè: in his argumentis fide dignum teſtem haberi, ſi ſapiens, ſi probus, ſi amicus, vnde contrarium etiam intelligimus ad refellendum teſtem adhibendum eſſe: ſi hæc omnia, vel eorum aliquid defuerit, indignum fide teſtem futurum: ſi & ſtultus, & improbus, & inimicus: vel tantum ſi ſtultus, ſi improbus: vel etiam cùm ſapiens & probus habeatur, ſi tamen ſit inimicus.

Diuinum] *Teſtimonij logica & vera genera nulla ſunt, vt neq; materiæ, neq; formæ: attamen vt extremæ huius categoriæ tantus vſus aliqua deſcriptione fieret illuſtrior, ſpecies diſtributionis à P. Ramo adhibita: primò ex efficientibus cauſſis, ſolus deus & homo teſtari poſſunt: quæ partitio eſt in Partitionibus Ciceronis: Teſtimonium (ait) eſt diuinum & humanum: Diuinum, vt oracula, vt auſpicia, & vaticinationes, & reſponſa ſacerdotum, aruſpicum, coniectorum: humanum, quod ſpectatur ex authoritate, & ex voluntate, & ex oratione, aut libera, aut expreſſa: in quo inſunt ſcripta, pacta, promiſſa, iura, quæſita.*

Vatum] *Vates à fando, quaſi fates, diuinator, propheta: fatidicus autem, qui fata & decreta deorum interpretatur.*

3. Catil] *Teſtimonia diuina ad gloriam detectæ coniurationis orator mirificè hic adhibuit: ſic autem propoſuit: Quãquam hæc omnia, Quirites, ita ſunt à me adminiſtrata, vt deorum immortalium nutu atq; conſilio & geſta, & prouiſa eſſe videantur, idq; cùm coniectura conſequi poſſumus, quòd vix videtur humanis conſilijs tantam molem rerum guber-*

natio

natio conſequi potuiſſe: tum verò ita præſentem his temporibus opem & auxilium nobis tulerunt, vt deos penè oculis videre poſſemus. hæc Ciceronis generalis eſt oratio, quòd deorum penè præſentium ope, coniuratio detecta ſit: deinde tria diuinorum teſtimoniorũ genera exponũtur, primum de meteoris oſtentis: ſecundum de Aruſpicũ reſponſis: tertium de Iouis ſimulacro, eo die collocato, quo coniurati ſunt comprehenſi.

Quòd ſi] *Tibullus inſomnium exponit elegia illa, quod præcedenti nocte de Neæra ſomniauerat: vtq; Apollo optatum coniugium ei promiſerit, mandaritq; vt amicæ hoc oraculum annuntiaretur.*

CAP. XXXIII. DE TESTIMONIO *humano legis & ſententiæ.*

TEſtimonium humanum eſt, generale aut ſingulare: generale, vt lex & illuſtris ſententia: legis autem & non ſcriptæ & ſcriptæ teſtimoniũ eſt pro Milone: Eſt enim (iudices) non ſcripta, ſed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus: verùm ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſsimus: ad quam non docti, ſed facti: non inſtituti, ſed imbuti ſumus: vt ſi in vita noſtra in aliquas inſidias, ſi in vim, in tela aut latronum, aut inimicorum incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expediendæ ſalutis. & ibidem: Quòd ſi duodecim tabulę nocturnum furem quoquo modo, diurnum autem ſi ſe telo de-

ſen-

ſenderit, interfici impunè voluerunt: quis eſt, qui quoquo modo quis interfectus ſit puniendum putet, cùm videat aliquando gladium nobis ad occidendum hominem ab ipſis porrigi legibus? Sententiæ illuſtris ſunt prouerbia: vt, Pares cum paribus facillimè congregantur. Spartam nactus es, hanc exorna. Sunt item dicta ſapientium: Noſce teipſum, Ne quid nimis, Sponde, præſto eſt detrimentum. Particulare, vt Platonis illud 1. ad Frat. Atq; ille quidem princeps ingenij & doctrinæ Plato, tum denique fore beatas Reſpublicas putauit, ſi aut docti & ſapientes homines eas regere cœpiſſent, aut qui regerent, omne ſuum ſtudium in doctrina & ſapientia collocaſſent. Talia ſunt in poetis præcipua. 6. Aeneid.

Diſcite iuſtitiam moniti, & ne temnite diuos.

Sic Homerico illo verſu, Megarenſes (Αἴας δ' ἐκ σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας) cùm de Salamine contenderent, victi ſunt ab Atheniēſibus. Præſentiũ & viuorum teſtimonia ſunt, non tantùm cùm quæritur de fundo aut cæde & eiuſmodi negotio aliquo, ſed etiam eſt obligatio-

nis,

nis, confeſsionis, iuriſiurandi. Obligationis exemplum eſt 5. Philip. Audebo etiam obligare fidem meam, P.C. vobis populoque Rom. (quod profectò, cùm me nulla vis cogeret, facere non auderem, pertimeſceremque in re maximè periculoſa, opinionem temeritatis) promitto, recipio, ſpondeo, P.C. Cæſarem talem ſemper fore ciuem, qualis hodie ſit, qualemque eum maximè velle & optare debemus. Pignus autem, obligatio quędam eſt, vt apud Virgil. Ecloga. 3.

Vis ergo inter nos, quid poſsit vterque, viciſsim
Experiamur? Ego hanc vitulã (ne forte recuſes,
Bis venit ad mulctram, binos alit vbere fœtus)
Depono: tu dic mecum quo pignore certes.

Confeſsio, eſt libera, vel expreſſa tormentis, quæ propriè quæſtio dicitur. Tale fuit argumentum cõtra Milonem, quod à Cicerone deridetur: Age verò, quæ erat aut qualis quæſtio? heus? vbi Ruſcio? vbi Caſca? Clodius inſidias fecit Miloni? Fecit. certa crux. Nullas fecit. ſperata libertas. huc etiam referri poteſt argumentum quo vtimur, cùm affirmationis noſtræ approbationem & experientiam proponi-

,, ponimus.4. Verr. Ecquis Volcatio (ſi ſua
,, ſponte veniſſet) vnam libellam dediſſet?
,, Veniat nunc, experiatur: tecto recipiet
,, nemo. Terentius in Eunucho:

---Fac periculum in literis,
Fac in palæſtra, fac in muſicis: quæ liberum
Scire æquum eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.

Ouidius tertio de Triſtibus:

Quod magis vt liqueat, néue hoc ego fingere credar:
Ipſe velim pœnas experiare meas.

Iuſiurandum, etiam teſtimonium eſt. quale eſt ſexto Aeneidos:

Per ſuperos, & ſi qua fides tellure ſub ima eſt:
Inuitus, regina, tuo de littore ceſſi.

Argumentatio hic obſcurior eſt: vt quia teſtatum verum ſit, teſtis ſit etiam verax.

Humanum] *Teſtimonij humani quædam ſpecies hic vtcunque colliguntur, primò generale, quod nulli ſingulari homini tribuitur, vt lex, vt illuſtris ſententia: hic modò tria numerantur ab Ariſtotele 8. cap. ad Alexandrum, teſtes, iuſiurandum, quæſtiones: modò adduntur duo, vt 15. cap. 1. Rhetorici, nempe lex & pactum. Quintilianus addidit præiudicia, famam, tabulas, & ſeparatim teſtes. P. Ramus legem & illuſtrem ſententiam coniunxit, quia ſæpe argumenta generalia continent multarum rerum communia: reliqua frequentiùs ſunt ſingularium teſtium.*

Scriptæ] *Sic Ariſtoteli νόμος κοινὸς ἢ ἄγραφος καὶ γεγραμμένος, lex communis aut non ſcripta & ſcripta dicitur: Politici autem legumlatores, vt legibus ſuis authoritatem*

tem & fidem maiorem tribuerent, deos authores commenti ſunt, vt Lycurgus Apollinem, Solon Palladem, Numa Aegeriam *nympham.*

Eſtenim] *Milo premebatur ab aduerſarijs, tanquã præiudicio* Senatus, *quaſi ſenatuſconſulto iudicatum eſſet, nefas eſſe eum lucem intueri, qui à ſe hominem occiſum fateretur.* Id *varijs argumentis refellitur à* Cicerone, *tum hoc in primis teſtimonio legis naturalis. præcedit verò illud:* Inſidiatori & latroni quæ poteſt afferri iniuſta nex? Quid comitatus noſtri? quid gladij volunt? quos habere certè non liceret, ſi vti illis nullo pacto liceret.

Eſtenim] *Argumentatur igitur orator à lege naturali: Permiſſum eſt defendendi ſui cauſſa, latronem interficere: nõ igitur cædes omnis eſt nefaria.*

Quòd ſi] *Hoc item argumentum ex lege ſcripta, ad eandem quæſtionem adhibetur paulò antè, & habet comparationem maiorem admiſtam teſtimonio.*

Prouerbia] *Prouerbiorum quantus vſus ſit, declarant* Deſ. Eraſmi *Chiliades ex hoc argumento ſolo compoſita.* Ariſtoteles *comprehendit ſub teſtimonijs, hoc modo:* Item parœmiæ, vt dictum eſt, teſtimonia ſunt: ſi quis conſulit, amicum ſenem non eſſe faciendum: prouerbiũ hoc teſtificabitur, Non eſſe beneficium in ſenem collocandum. *Quintilianus prouerbia ſubijcit exemplis non rectè quidem, neque logice: ſed tamen quo poſſit præſentem vſum adiuuare:* Ea quoque (ait) quæ vulgò recepta ſunt, hoc ipſo quod incertum autorem habent, velut omnium fiunt: quale eſt, Vbi amici, ibi opes. &, Conſcientia, mille teſtes. & apud Ciceronem, Pares autẽ (vt eſt in vetere prouerbio) cum paribus facillimè congregantur. Neque enim duraſſet hæc in æternum, niſi vera omnibus viderentur. *Cicero Oratorio ſecundo hunc etiam iocum petit:* In hoc genus (ait) coniiciuntur prouerbia: vt illud Scipionis: Cùm Aſellus omnes prouincias ſtipendia merentem ſe peragraſſe gloriaretur: Agas Aſellum, & cætera.

Pares] *Cato in Senectute, hoc teſtimonium ſic vſurpauit:*

Sæpè enim interfui querelis meorum æqualium: Pares autem cum paribus, veteri prouerbio, facillimè congregantur.

Spartam] *Hoc etiam eſt à Cicerone 4. ad Attic. cùm de bello ciuili impendente, cum Attico conſultaret, & Rempub. Tullio defendendam ſuaderet Atticus. Admonet autem prouerbium, vt quam quiſque artem prouinciámue nactus ſit, vt in ea exornanda ſeſe exerceat.*

Sapientum] *De quibus ibidem Quintilianus: Nam illa ſeptem præcepta ſapientum, nónne quaſdam vitæ leges exiſtimamus? Sapientes autem hi, qui & quomodo tripodis argumento celebrati ſint, Laertius primo libro expoſuit. Tria apophthegmata ſequẽtia Plato in Charmide ait pro foribus templi Delphici ab Amphictyonibus inſcripta eſſe, tanquam digna deo oracula. ſed primum deo tribuit, reliqua duo mortalibus. Plinius lib. 7. cap. 32. cuncta tribuit Chiloni. Rurſus mortales (ait) oraculorum ſocietatem dedere Chiloni Lacedæmonio: tria præcepta eius Delphis conſecrando aureis literis, quæ ſunt hæc, Noſſe ſe quemque. &, Nihil nimium cupere: Comitemq́; æris alieni atq; litis, eſſe miſeriam. Quum & funus eius, cùm victore filio Olympiæ expiraſſet gaudio, tota Græcia proſecuta eſt.*

Noſce] Γνῶθι σεαυτόν. *De hoc, 1. Tuſculana ſic Tullius: Eſt illud quidem vel maximum, Animo ipſo animum videre. & nimirum hanc habere vim præceptum Apollinis, quo monet, vt ſe quiſque noſcat: Non enim, credo, id præcipit, vt membra noſtra aut ſtaturam, figurámue noſcamus: Neq; nos corpora ſumus: neque ego tibi hæc dicens, corporì tuo dico, ſed animo. Quum igitur Noſce te, dicit, Noſce animum tuum, nam corpus quidem, quaſi vas eſt, aut aliquod animi receptaculum: Ab animo tuo quicquid agitur, id agitur à te. Hunc igitur noſſe, niſi diuinum eſſet, non eſſet hoc acrioris cuiuſdam animi præceptum: ſic vt tributum Deo ſit, hoc eſt, ſeipſum poſſe cognoſcere. Hæc Tullius: quibus conſimilia ad finem primi de Legibus.*

Nequid] Μηδὲν ἄγαν. *Laertius Pythagoræ tribuit. Ari-*

ſtote-

ſtoteles tertio Rhetorico Bianti: alij Thaleti, alij Soloni.

Sponde] ἐγγύα, πάρα δ' ἄτη. Hoc *Chilonis eſt, vt patuit è Plinio: quo Tullius alluſit ad Lentulum: Dependendum tibi eſt, quod mihi pro illo ſpopondiſti. à quo tamen paulò ſecùs exponitur.*

Atque ille] *Locus eſt Platonis in quinto de Republica: Niſi Philoſophi in ciuitatibus dominentur: vel hi, qui nunc reges potenteſque dicuntur legitimè ſerioq; philoſophentur: in idémque ciuilis potentia, & philoſophia concurrant: neque (quod nunc fit) à diuerſis duobus hæc tractentur ingenijs, non erit ciuitati, vel (vt mea fert opinio) hominum generi requies vlla malorum: neque priùs hæc Reſpublica, quam verbis expoſuimus, orietur pro viribus, & lumen ſolis aſpiciet. Syllogiſmus hic eſt ad laudem & cohortationem Quinti Fratris: Reſpublica quæ regitur à bono & ſapiente principe, eſt beata: Aſia regitur à Quint. Fratre, bono & ſapiente principe: beata igitur. interſeritur de Marco illud quòd vniuerſum imperium aliquando ita beatum fuerit à M. Cicerone: aſſumptio autem & concluſio ſyllogiſmi ſic eſt deinceps in illa epiſtola: Quod fortaſſe aliquando vniuerſæ reipublicæ noſtræ, nunc quidem profectò iſti prouinciæ contigit: vt is in ea ſummam poteſtatem haberet, cui in doctrina, cui in virtute atq; humanitate percipienda, plurimum à pueritia ſtudij fuiſſet & temporis. Quare cura vt hic annus, qui ad laborem tuum acceſſit, idem ad ſalutem Aſiæ prorogatus eſſe videatur: & quoniam in te retinendo fuit Aſia felicior, quàm nos in deducendo: perfice, vt lætitia prouinciæ deſiderium noſtrum leniatur.*

Poetis] *Poetarum verò teſtimonijs oratores eloquentiam ſuam in primis exornarunt: Itaque Aeſchines aduerſus Demoſthenem in foro profitetur à pueris poetas ediſci, vt eorum ſententijs in republica adminiſtranda aliquando vtantur. Cicero rariùs poetas in ciuilibus cauſſis adhibuit: At ſenex in ſcholis philoſophicis multò frequentiùs: de quo ſic 2. Tuſcul. cùm poetarum verſibus multùm vteretur, tum*

Atticus: Interea vnde iſti verſus? non enim agnoſco. M. *Dicam Hercule: etenim rectè requiris. Vidéſne abundare me otio?* A. *Quid tum?* M. *Fuiſti ſæpe credo, quum Athenis eſſes, in ſcholis philoſophorum.* A. *Verò, ac libenter.* M. *Animaduertebas igitur (etſi tum nemo erat admodum copioſus) veruntamen verſus ab his admiſceri orationi: ac multos quidem à Dionyſio Stoico.* A. *Probè dicis.* M. *Sed is quaſi dictata nullo delectu, multa elegantia: Philo & proprium numerum, & electa poemata, & locos adiungebat. Itaque poſtquam adamaui hanc quaſi ſenilem declamationem, ſtudioſè equidem vtor noſtris poetis: ſed ſicubi illi defecerunt: verti enim multa de Græcis, ne quo ornamento in hoc genere diſputationis careret Latina oratio.* Hæc Cic. de poeticis teſtimonijs. vnde intelligimus eloquentiam ipſam velut eloquentiorem his argumentis fieri. Iam verò, ait Quintil. lib. 5. cap. 11. *ſententijs poetarum non orationes modò refertæ ſunt, ſed libri etiam philoſophorum: qui quanquam inferiora omnia præceptis ſuis ac literis credunt, repetere tamen authoritatem à plurimis verſibus non faſtidierunt.*

Diſcite] *Phlegyæ vox eſt, cruciati apud inferos, propterea quòd incendiſſet Apollinis templum.*

—Phlegyáſque miſerrimus, omnes
Admonet, & magna teſtatur voce per vmbras,
Diſcite, &c.

Homerico] *Ariſtoteles* 15. *cap.* 1. *Rhetorici:* ἀθηναῖοι Ὁμήρῳ μάρτυρι ἐχρήσαντο περὶ Σαλαμῖνος: *Athenienſes Homero teſte vſi ſunt de Salamine, quod & Quintilianus repetit apertiùs lib.* 5. *c.* 11. *Neq; eſt ignobile exemplũ, Megareos ab Athenienſibus, cùm de Salamine contenderent, victos Homeri verſu: qui tamen ipſe non in omni æditione reperitur, ſignificans Aiacẽ naues ſuas Athenienſibus iunxiſſe. hæc Quintil. Laertius in vita Solonis hoc addit ampliùs, Solonem tum in illa contentione, non ſolùm vſum illo Homeri verſu, ſed etiam effoſſa in Salamine cadauera demonſtraſſe ad Orientem conuerſa, qui mos eſſet Athenienſium.*

Vi-

Viuorum] *Hæc teſtimonia quotidiana fiunt in foro, & ſola vulgò teſtimonia vocantur, & tanti ſunt in controuerſiis forenſibus, vt vulgò, teſtium probatio, anima litis appelletur.*

Obligationis] *Συνθήκη, pactum illud dicitur Ariſtoteli in his teſtimoniis inartificialibus: in hoc autem exemplo valdè illius apophthegmatis (Sponde, propè eſt detrimentum) veritas inſignis fuit: hinc & Ciceroni, & vniuerſæ Reip. interitus accidit, cùm adoleſcentulo Octauio commiſſus eſſet exercitus, quo Rempub. ſubuertit.*

Pignus] *Pignus, vulgò noſtris hominibus argumentum ſtultorum appellatur, qui nempe artificiali argumento deſtituti, huc redeunt: deniq; & poeta hoc imperitis paſtoribus congruenter attribuit: Itaq; cùm Damœtas Menalcam ſic irritaſſet, Menalcas pari argumento reſpondet;*

—Pocula ponam
Fagina, cælatum diuini opus Alcimedontis.

Quæſtio] *Ariſtoteles 17. cap. ad Alexandrum ita definit: Quæſtio autem, eſt confeſſio conſcij quidem, ſed coacti.*

Ruſcio] *Milonis ſerui ad quæſtionem à Clodianis poſtulati & torti fuerant: Sed quæſtiones vrgent Milonem (ait orator) quæ ſunt habitæ in atrio Libertatis. Quibuſnam de ſeruis? rogas? De P. Clodij. Itaq; quæſtiones illas eleuat orator argumento contradictionis & inconſtantiæ, tum minis & pollicitatioibus aduerſariorum, vt fidem nullam mereantur.*

Experientiam] *Etiam βάσανος id appellatur.*

Volcatio] *Initio Verrinæ quartæ, pecuniæ numerantur datæ Verri ob corrumpendum iudicium: Verres negabat ſe accepiſſe: Cicero contrà diſputat, datas eſſe Volcatio miniſtro Verris, & experientiæ huius teſtimonio argumentatur.*

Periculum] *Hæc actus 3. ſcena 2. Parmeno laudat Chæream, pro Eunucho deductum ad Thaidem: vbi artes liberales enumerantur, quibus ingenui adoleſcentes erudiri ſolent.*

Quod magis] *Clauſula eſt elegiæ vndecimæ, ſcripta ad inhumanum quẽdam obtrectatorem, qui exulem etiam accu-*

ſabat, & inſectabatur: Itaq; vt credat, quantis miſeriis prematur, deſinatq; ideo maledicere, optat ei experientiam malorum ſuorum.

Iuſiurandũ] *Iuſiurandũ, eſt affirmatio religioſa. Iuſiurandum, eſt cum obteſtatione diuina, indemõſtrabilis affirmatio: id eſt quæ demonſtrari non poſſit, ait ibidem* Ariſtoteles: *Veteres ethnici iurabãt per Iouem cæteroſq; deos, vt apud* Virg. *Aeneas, per deos ſuperos & inferos teſtatur, ſe inuitum, & diuino iuſſu coactum, Carthagine deceſſiſſe in Italiam: quæ affirmatio Aeneæ, interpoſitis dijs teſtibus, iuſiurandum eſt, id eſt ſancta & religioſa affirmatio.*

Reciprocatio] *Hæc arguendi viciſſitudo in tribus tantùm argumentis non exprimitur: In definitione enim eſt obſcura, vt è definito definitio arguatur: obſcurior in notatione, vt nomine: ſed obſcuriſſima in teſtamento, vt ipſum re teſtata diſputetur.*

HACTENVS *igitur prima pars* Dialecticæ *à* P. Ramo *nobis ita propoſita eſt, vt meminiſſe debeamus, argumentorum & rationum* Logicam *eſſe propoſitam, ideoq; argumentis & rationibus perpetuò, non autem rebus ſubiectis ſemper ita diſtinctam, quin eadem res eſſe poſſit cauſa & effectus, ſubiectum & adiunctum, & cætera omnia:* Vt Homo *efficitur ex ſuis cauſis, & alia etiã efficit: ſubiectũ eſt multorum adiunctorum, & adiunctũ etiam cuiuſdam ſubiecti, vt terræ: pluribus opponi & comparari omni modo poteſt. Huius item hoc ipſum eſt nomen, & humanitatis atque humani coniugatum: totum eſt ſuarũ partium, & pars alicuius totius, vt mundi: genus eſt* Platonis *&* Ciceronis: *ſpecies etiam animalis, definitum & teſtatum eſſe poteſt, vt ipſius & definitio & teſtimonium. Imò idem argumentum in eadem quæſtione varijs modis accipi poteſt.* Rullus *opprimit populum: non eſt igitur popularis. effectum eſt* Rulli: *eſt etiam oppoſitum popularis: vt etiam ex parte coniugatum: Attamen ratio & definitio cuiuſq; argumenti diuerſa eſt. Itaque locis his, eáque ratione diſtinctis, omnes vias cuiuſque inueniendi propoſitas habe-*

be-

bemus. Vna inuentionis doctrina à Rhetoribus præcipuè repetita contra legem καθόλου πρῶτον, & mille modis per varias quæſtiones iterata: primò loci ÿdem illi cauſſarum, factorum, & reliquorum, ad forenſes controuerſias de ambiguo, de ſcripto & ſententia, de contrarÿs legibus, ſunt accommodati. deinde ad quæſtiones coniecturæ, definitionis, qualitatis, traducti ſunt: cùm genera facta ſunt alia demonſtrationis in laudando, vituperando: deliberationis in ſuadendo, diſſuadendo: tandem partibus inuentionis eadem inuentio ſeruire cœpit. denique his omnibus retentis artibus, facta eſt illa generalis & vniuerſalis argumentorum deſcriptio. At Deum immortalem! quàm laborioſè & ſolicitè in Quintilianũ & Ciceronè quàm euidenter & perſpicuè, tautologia iſta infinita à P. Ramo diſputata eſt! non eſſe doctrinam topicam aliam de partibus orationis, aliam de generibus quæſtionum, aliam de ſtatibus cauſſarum, ſed vnam & eandem ſæpiùs iteratam atq; obſcuratam. Deniq; quæ doctrina ab Ariſtotele in Organo contra leges Ariſtotelis ſcripta reſcriptaq; eſt, eandem millies à Rhetoribus non diſſectam generibus, & partibus nouis explicatam, ſed eandem prorſus mutatis quibuſdam verbis & exemplis, odioſiſſima & importuniſſima tautologia poſitam & repoſitam. Quamobrem fortiter ad extremum P. Ramus pro regia ſuſceptæ profeſſionis vigilia cuſtodiaq;, leges illas ſanctas & ſacras & à ſe pro Logicæ ſalute & dignitate iuratas tuebatur, concludebátque, infinitas inuentionis artes pro vna generali & vniuerſali non eſſe catholicas, ideoq; tollendas,

P. RAMI DIALECTICAE LIBRI PRIMI FINIS.

PETRI RAMI DIALECTICAE LIBER II.

DE IVDICIO.

CAP. I. QVID IVDICIVM ETS *enuntiatum, enuntiatiq́; prima effectio.*

ADhuc prima Dialecticæ artis pars fuit in Inuentione: pars altera ſequitur in Iudicio. Iudicium eſt pars Logicæ de diſponēdis argumētis ad benè iudicandū: Certa enim diſpoſitionis regula vnumquodq; iudicatur: vnde hæc pars Logicæ & iudiciū & diſpoſitio pro eodē dicitur. Iudiciū eſt enūtiati aut ſyllogiſmi & methodi. Enuntiatū eſt diſpoſitio, qua argumentum de argumento enuntiatur: pro eodem enuntiatio, pronuntiatū, pronuntiatio, effatum dicitur. Partes enuntiati duę ſunt: prima antecedens, ſecūda conſequēs appellatur, è quibus oriūtur enun-

tiati affectiones, affirmatio primùm & negatio. Enuntiatum affirmatum, eſt quando conſequens cum antecedente componitur: negatum, quando conſequens ab antecedēte diuiditur. hinc naſcitur enuntiatorum contradictio, quando affirmatur & negatur idem cōſequens de eodem antecedente.

Primæ partis explicatio, P. Rami diligentiam in obſeruandis legibus Ariſtotelis explicauit, cùm tam multa ab eo támque varia in quatuor & quadraginta Ariſtoteleis voluminibus præcepta de argumentis ſubducta, comparata, reformata ſint: Materies in hac iudicandi parte minor erit. Sex enim tantùm libris in Ariſtotelis bibliotheca iudicium logicum comprehenditur, duobus de Interpretatione, quatuor Analyticis: quorum pars etiam magna abducta eſt locis argumentorum, de quibus ſuperiore libro actum eſt. Quare aduerſus tautologias, quales in locis inuentionis innumerabiles fuerunt, certamen P. Ramo nullum admodum hic fuit: aduerſus tamē obſcuritatem, certamen longè grauiſsimum fuit. Definitur igitur primò iudicium, pars Dialecticæ de diſponendis argumentis ad benè iudicandū. Definita eſt antea inuentio, pars Dialecticæ de inueniendis argumentis, & nunc analogia ſeruatur, Iudicium eſt pars Dialecticæ de diſponendis argumentis; ſed additur (ad benè iudicandum) qui finis eſt diſpoſitionis logicæ.

Certa] *Tota iudicij doctrina etiam in ſex Ariſtotelis libris, ſi ſpectetur è re ipſa, diſpoſitio eſt: ἑρμηνεία eſt diſpoſitio argumenti cum argumento: analyſis prior in componendo ſyllogiſmo eſt diſpoſitio tertij argumenti cum duobus argumentis dubij enuntiati: methodus eſt diſpoſitio complurium & variorum vel enuntiatorum, vel ſyllogiſmorum. Itaq; iudicij doctrina eſt diſponendi argumenti doctrina, vt inuentionis doctrina*

fuit inueniendi argumenti doctrina. Id P. Ramus hanc iudicij definitionem explicans, è rebus ipſis diſſerebat, non è teſtimonijs hominum, quæ nulla admodum iſto loco aiebat eſſe: quinetiam rurſus è rebus ipſis concludebat iudicij doctrinam neque Quintiliano, neque Ciceroni, neque etiam ipſi Ariſtoteli (quamuis ipſis natura & vſus minimè defuiſſent) ſatis explicatam fuiſſe. De Quintiliano res apertior eſt libri 3. cap. 3. cùm dixiſſet de Rhetoricæ partibus, inuentione, diſpoſitione, elocutione, memoria, actione: His adiecerunt (ait) quidam ſextam partem, ita vt inuentioni iudicium ſubnecterent, quia primum eſſet inuenire, deinde iudicare. Ego porrò ne inueniſſe quidem credo eum, qui non iudicauit. Hic rhetor non obſcurè loquitur iudicandi artem, diſpoſitionis artem minimè ſibi videri. ſed apertiſſimè libri 6. cap. 6. idem repetit, cùm de locis inuentionis dixiſſet: His (ait) pro noſtra facultate tractatis non dubitaſſem tranſire protinus ad diſpoſitionem, quæ ordine ipſo ſequitur: niſi vererer ne (quoniam fuerint, qui iudicium inuentioni ſubiungerent) præteriſſe hunc locum quibuſdam viderer: qui mea quidem opinione, adeò partibus operis huius omnibus connexus ac miſtus eſt, vt ne à ſententijs quidem, aut verbis ſaltem ſingulis poſſit ſeparari: nec magis arte traditur, quàm guſtus aut odor. Idcóque nos quid in quaque re ſequendum cauendúmque ſit, docebimus, vt ad ea iudicium dirigatur. Hæc Quintiliani verba, manifeſtam hominis ſententiam de nulla iudicij doctrina clariſſimè demonſtrant. Tota verò diſpoſitionis doctrina, quæ ab illo traditur, nullam vel enuntiati, vel ſyllogiſmi doctrinam continet: tantùm quiddam de methodo partium orationis continet. Neque verò Ciceronis alia ſapientia hic videtur fuiſſe, qui in in Oratorio ſecundo, in Oratore perfecto, in Partitionibus, poſt expoſitos inuentionis locos, quædam de iudicio & delectu argumentorum, antequam ad diſpoſitionis doctrinam accedat, interpretatur: neque omnino intelligit, iudicij doctrinam diſpoſitionem fieri. Quinetiam in Topicis, cùm Stoicam de ſyllogiſmis doctrinam cum argumentorum

locis

locis complectitur, non arbitratur interea ſe iudicij vel diſpoſitionis vllam doctrinam complecti. Ergo Rhetores hi nullam iudicij doctrinam in diſpoſitione verſari arbitrantur. Ariſtotelis ſenſus videtur idem eſſe in Organo: ſiquidem doctrina iudicij, prima de enuntiato, ſecunda de ſyllogiſmo, tertia de methodo, varijs diſpoſitionis generibus explicatur: iudicij nomen aperte nunquam à philoſopho & manifeſtè proponitur. atque in Rhetoricis libris prorſus ſimilis eſt illorum Rhetorum: neque diſpoſitionis arte, vllam vel enuntiati, vel ſyllogiſmi doctrinam inſtituit, ſed tradit tantùm quandam partium orationis methodum. Quamobrem (aiebat hic P. Ramus) vt Quintiliano, Ciceroni, Ariſtoteli etiam ipſi iudicij naturam & vſum quamlibet excellentem attribuas, doctrinam certè exploratam, & diſpoſitionis generibus diſtinctam non poſſis attribuere: vt nihil mirum ſit, ſcholaſticis hominibus, dialectici præſertim vſus imperitis, iſtam iudicij doctrinam tam nouam, tamq; inſolentem videri. itaque diligentia hic inprimis opus eſt, & ad leges Ariſtotelis intenta propoſitas attentione: vt quoniam authoritas hominis deeſt, nihil niſi perſpectæ veritati & accuratæ confidatur.

Pro eodem] Iudicium, pars hæc ex fine appellatur: Græcè illud eſt κρίσις, & doctrina ipſa κριτική: & ſic Quintilianus 14. cap. 5. lib. declarat, cùm ait: Dialectici ſibi & inueniendi & iudicandi vendicant partes: quarum alteram τοπικὴν, alteram κριτικὴν vocant. Ariſtoteli ἀνάλυσις eſt ipſa diſputationis iam factæ (tanquam diceres) reſolutio & exploratio. Quanquam paulò ſeciùs de verbo iſto Græci interpretes afferũt: quòd ἀναλύειν ſit ἀποδημούντων καὶ ἀνατρεφέντων εἰς τὰ οἰκεῖα, peregrinantiũ & domũ reuerſorum. At analyſis, geometrica metaphora eſt: ſic enim Geometræ nominãt quæſtionis reditũ ad principia, vt ſit inuerſio, quæ contrà ex effecto opere reuertatur ad prima principia: quales adhuc in Euclide, Archimede, Apollonio, P. Rami ſcholæ mathematicæ adnotabũt: & Ariſtoteles 33. ca. 1. Prior. eũ ſenſum demonſtrauit. Attamen ἀναλυτικὰ videntur eidem idem eſſe, quod κριτικὰ: & certè 3. ca

pite

pite 4. libri in Philoſ. cùm indicandi imperitiam in veteribus philoſophis reprehendit, ait, δι' ἀπαιδευσίαν τῶν ἀναλυτικῶν τοῦτο δρῶσι, propter imperitiam analyticorum id faciũt. tanquam ἀναλυτικὰ καὶ κριτικὰ eſſent eadem. Diſpoſitionis autem verbum ex efficientia ſumitur, quia inde iudicium fiat: & varijs nominibus Ariſtoteli *dicitur: in* Rhetoricis Taxis*: in* Organo ἀνάλυσις*: item,* θέσις, διάθεσις, γένεσις*, poſitio, diſpoſitio, compoſitio:* θέσις *in primo* Analytico*, capitibus 5.6.7.24. cùm de medij ordine & ſitu præcipitur:* διάθεσις *duodecimo capite primi* Poſteriorum*, cùm agitur de captione ſyllogiſmi propter diſpoſitionem:* γένεσις *autem ſyllogiſmo tribuitur 33. cap. 1.* Prior. *cùm geneſis etiam enuntiato & methodo tribui poßit. Ergo hæc de definitione & nomine ſecundæ partis. Definitionis igitur logicæ fructus eſt indicium: ſed alius præterea memoriæ confirmandæ fructus percipitur: & omnia quæcunque de memoriæ arte præcepta ſunt, huc redeunt denique: vt vnius ordinis diſpoſitionisq́; beneficio debeantur.* Itaque Quintilianus *2. cap. 11. lib. deriſis* Rhetorũ *ſimulacris & imaginibus,* Verùm *(ait) in his quæ ſcripſimus complectendis multùm valent, & in his quæ cogitamus, continendis, propriè ſola (excepta, quæ potentiſſima eſt, exercitatione) diuiſio & compoſitio. Atqui, inquam, ars diuiſionis & compoſitionis, in hanc logicæ diſpoſitionis artem tota ſuccedit.* Itaque Ariſtoteli *3. cap 13. libri* Philoſoph. τάξις *diſpoſitio meritò inter* τοῦ καλοῦ μέγιστα εἴδη *pulchritudinis præſtantiſſimas ſpecies numeratur: & in eadẽ* Philoſ. *quarto capite primi libri: Quoniam verò contraria bonis inesse apparent in natura, neque ſolùm diſpoſitio & pulchritudo, ſed cõfuſio & turpitudo, & plura mala bonis & turpia pulchris. Quo loco contraria opponũtur,* τάξις, καλὸν, ἀγαθὸν*, item* ἀταξία, αἰσχρὸν, φαῦλον*: vt intelligi inde laus ſecundæ partis* Logicæ *non exigua poßit.*

Iudicium] P*artitio iudicij bifariam fit, &* διχοτομία *retinetur à* P. Ramo*, quæ antea ſtudioſè ſeruata eſt, & in hæc duo membra ſubeunt omnia, quæ vſquam vel à* Philoſophis*, vel à* Rhetoribus *de logica diſpoſitione vel de logico iudicio deſcripta ſunt.*

pta ſunt. Primum genus, enuntiatum dicitur: ſecundum ſine nomine per duas ſpecies exprimitur: vt Ariſtotelis exemplo locis aliquot antea factum eſt.

Enuntiatum] *Primum iudicij genus definitur (quomodo prima ferè genera definiri poſſunt) diſpoſitio, qua argumentum de argumento enuntiatur: hic enim diſpoſitio eſt argumentorũ: quorum autem, & inde cum quibus, dicetur poſtea: & magis per ſpecies, res ipſa intelligetur.* In Organo *ferè definitur per ſpeciales affectiones affirmationis & negationis, veritatis & falſitatis: ſed tamen aliquid eſt præterea generale, quod ipſum potiùs intelligi ſit neceſſe: itaque generaliter modò intelligatur enũtiare, vt poſtea concludere, vt ordine priora præponere: Enuntiare autem, iam* Logicis *nequaquam verbum grammaticum ſit, grammaticis enuntiare, ſit extrà alteri alicui nuntiare: tibi enim ipſi ſolus & tacitus hoc enuntiare potes, vt concludere, vt ordine diſponere: &* Ariſtoteles 8. *cap.* 1. *Poſt. verè admonuit, neque demonſtrationem, neque ſyllogiſmum vllum eſſe ſermonis exterioris, ſed interioris rationis.* λόγος ὁ ἔξω, λόγος ὁ ἔσω *illic dicitur: Græcũ Ariſtotelis verbum* προτάσεως *hic conuenientius erat, & ad ſenſum logicæ diſpoſitionis aptius: & Ariſtoteli* πρότασιν προτείνειν *ita dicitur, vt* πρόβλημα προβάλλειν. Sed προτάσεως, *vel propoſitionis verbum, ad primam ſyllogiſmi partem explicandum propriè vſurpabitur. Euitandæ igitur ambiguitatis cauſſa,* P. Ramus πρότασιν *hic nõ aſſumpſit. Alia ſunt in* Organo *huius primi iudicij vocabula, ſed rariora,* λῆμμα, λῆψις, *ſumptum, ſumptio: item* ἀξίωμα, θέσις, ὑπόθεσις, *poſtulatum, poſitio, ſuppoſitio:* ἑρμηνεία, *interpretatio etiã pro eodem videtur eſſe in titulo doctrinæ huic operi deſtinatæ: quanquam* Ariſtoteles *in illo opere id verbum nunquam vſurpauit:* ἀπόφανσις, *enuntiatũ ex omnib.* Ariſtotelis *verbis* Latinæ *ſcholæ magis vſurparunt: quanquam de multis illis* Ariſtotelis *nominibus,* ἀξίωμα *præcipuè* Cicero *interpretatur quinque locis in* Philoſophia: *primùm in* Fato: Omne enuntiatum, aut verũ aut falſum. *ibidem* enuntiatio: Omnis enuntiatio (*quod* ἀξίωμα *Dialectici appellant*) *aut vera, aut falſa eſt. Item: Explicanda*

vis

vis eſt ratióque enuntiationum, quæ Græci ἀξιώματα vocant: at prima Tuſculana pronuntiatum: Pronuntiatum (ſic mihi in præſentia occurrit, vt appellarem ἀξίωμα: vtar pòſt alio, ſi inuenero melius) id ergo eſt pronuntiatum, quod verum eſt aut falſum. & ibidem pronuntiatio: Omnis pronuntiatio, eſt vera aut falſa. Effatum autem 4. Acad. dicitur. Fundamentum Dialecticæ eſt, quicquid enuntiatur (id autem appellatur ἀξίωμα, quod eſt quaſi effatum) aut verum eſſe, aut falſum. Ergo Ciceronis vocabula, pro Græco ἀξιώματος verbo, quinque ſunt, Enuntiatum, Enuntiatio, Pronuntiatum, Pronuntiatio, Effatum: quæ ipſe, dum rem nouam Romanis auribus explicat, in hunc logicum ſenſum innouauit: & illa veniæ præfatione (dum melius inuenero) diffidentiam quandam ſignificat verbi non ſatis fideliter conuerſi: hæc enim verba omnia, Enuntiatum, Enuntiatio, Pronuntiatum, Pronuntiatio, Effatum, magis ſunt externi & grammatici ſermonis, quàm interioris & logicæ rationis: attamen res ipſa perinde intelligatur, vt enuntiatio ſit, quamuis ſola mente talis diſpoſitio concipiatur. Optabat autem hic P. Ramus, vt Tullius axiomatis verbum vſu Latinitatis potiùs donaſſet, vt Grammaticæ, Logicæ, & conſimilium fecit: vt ſyllogiſmi nomen, vt methodi, ſaltem in ſcholis factum eſt: congruentius enim fuiſſet ad hoc totum axiomaticum iudicij genus explicandum, quod per ſe ſuaque fide probatur. Atque hæc de primi iudicij definitione & nomine. Clinomachus Thurius, πρῶτος περὶ ἀξιωμάτων συνέγραψε, primus de axiomatis conſcripſit, ait Laertius libro 2. quod ſi verum eſt, principium doctrinæ huius ei philoſopho debeatur, quæ deinde tranſlata ſit ab Ariſtotele in librum περὶ ἑρμηνείας.

Partes] Partes enuntiati vocantur ferè in Organo vocabulis mathematicis, ὅροι termini. Et ſic Ariſtot. 1. cap. 1. Pri. ὅρον δὲ λέγω, εἰς ὃν διαλύεται ἡ πρότασις. Terminum autem dico, in quem reſoluitur propoſitio. ſed terminus dicitur, ἡγούμενος, ἑπόμενος, antecedens, conſequēs: vt enuntiati (Homo eſt animal) homo eſt pars antecedēs: eſt animal, eſt conſequens enuntiati.

Si

Si dies eſt, lucet. antecedens eſt (Si dies eſt) conſequens, (lucet.)

Enuntiati] *In enuntiato duo omnino ſpectanda ſunt, quid enuntietur, & quomodo: Quid, argumentorum genera complectitur: quod in ipſa enuntiati definitione monuimus generaliter, per ſpecies ſpecialiter intelligetur in enuntiato ſimplici & compoſito. modus autem eſt, quomodo enuntiatum & negetur & iudicetur, quæ duo propriam artem requirunt, in hoc primo iudicij genere. Prima modi affectio, eſt affirmationis & negationis: ſecunda veritatis & falſitatis. Affirmatio & negatio ſumitur è partium compoſitione & diuiſione: vt cùm dicis,* Homo *eſt animal. conſequens (animal) componitur cum antecedente (homo) ideóque affirmatur enuntiatum: Contrà autem (*Homo *non eſt animal) conſequens idem diuiditur ab eodem antecedente, & negatum dicitur enuntiatum.* Item, *Si dies eſt, lucet. conſequens (lucet) componitur cum antecedente (dies) contrà,* Non *ſi dies eſt, lucet. conſequens diuiditur ab antecedente, & enuntiatum negatur.* Denique *affirmatio & negatio enuntiati, nihil aliud eſt, quàm partium compoſitio & diuiſio:* Itaque *Ariſtoteli σύνθεσις καὶ διαίρεσις appellantur 2. capit. 1. de* Interpretatione. *Sed per ſpecies hæc generalis affectio plenius intelligetur.*

Contradictio] Ἀντίφασις, *quæ eſt ad verbum, contradictio, pro quauis enuntiatorum oppoſitione, ſic vſurpatur decies octies ab* Ariſtotele *in libro de* Interpretatione, *ne quis miretur à* P. Ramo *ſic vſurpari: neque contradictionis genus hic aliud eſt, quàm fuit in ſuperiore libro: ſed ſpecies ſubiectæ rei eſt diuerſa:* E *diſſentaneis enim attributis, diſſentaneæ propoſitiones dici poſſunt, & diuerſæ & diſparatæ & relatæ & aduerſæ & priuantes: ſic etiam contradicentes: vt,* Homo *eſt animal:* Homo *eſt ſapiens, ſunt enuntiationes diuerſæ.* Homo *eſt animal:* Homo *eſt arbor, ſunt diſparatæ.* Ratio, *eſt domina voluptatis:* Ratio *eſt ſerua voluptatis: ſunt relatæ.* Virtus *eſt laudanda:* Virtus *eſt vituperanda: ſunt aduerſæ.* Animal

mal videt: Animal cæcum eſt: ſunt enuntiationes priuantes, quæ generali inuẽtionis intelligentia, dici etiam poſſent cõtradicentes: Ignorantia eſt fugienda: Ignorantia eſt non fugiẽda. attamen quia non toto cõſequenti affirmato negatoq́; ſed parte conſequentis contradicitur, nõ appellatur contradictio enuntiationis: ſed tum demum appellatur, quando integrum conſequens affirmatur & negatur de eodem antecedente. Hæc P. Ramus ita differebat, vt concluderet, enuntiationis cõtradictionem, ſpeciem contradictionis, vel eius ipſius, quæ generali argumentorum Topico definiretur: quia, Eſſe fugiendum, non eſſe fugiendum, tam contradicentia ſunt, quàm fugiendum non fugiendum: non tamen omnem contradictionem, enuntiationis contradictionem eſſe. Separatam verò contradictionis doctrinam P. Ramus ideò non fecit, quia communis affectio eſt enuntiati: Itaque quod ipſius generale eſt, commodiùs generaliter vnà cum genere ſubiecto explicatur: quæ ſpecialia ſunt, per ſpecies enuntiati ſpecialiter agentur: vt nunc, dum generaliter definitur enuntiatum, definitur generaliter affirmatio & negatio: poſtea cùm ſpecies enuntiati ſimplicis & compoſiti explicabuntur, explicabitur etiam ſpecialiter, quomodo affirmentur, negentur, & quomodo etiam contradictione opponantur. Itaque hic ſatis eſt intelligi, contradictionem eſſe affirmationem & negationem eiuſdem conſequentis de eodem antecedente.

CAP. II. DE DIFFERENTIIS *veri & falſi.*

ENuntiatum deinde eſt verum aut falſum: verum, quando conſequens eſt verum de antecedente: falſum contrà. Enuntiatum verum eſt contingens aut neceſſarium. Contingens, quando conſequens

quens de antecedente ſic verum eſt, vt aliquando falſum eſſe poſsit, vt,

Audentes fortuna iuuat.------

Fac enim id eſſe hodie verum, cras falſum eſſe poterit. Itaq; veritatis huius contingentis iudicium, opinio dicitur, quæ præteritorum & præſentium certa eſſe poteſt, futurorum per naturam non admodum poteſt. Itaque Martialis Priſcum meritò cauillatur:

Sæpè rogare ſoles, qualis ſim Priſce futurus
Si fiam locuples, ſimq́; repentè potens.
Quenquam poſſe putas mores narrare futuros?
Dic mihi, ſi fias tu leo, qualis eris?

Neceſſarium, quando conſequens ſemper verum eſt de omni antecedente: & illud affirmatum appellatur κατὰ παντὸς, de omni. Impoſsibile contrà, quod de nullo vnquam verũ eſſe poteſt. Neceſſarium homogeneum eſt, quando partes ſunt eſſentiales inter ſe: vt cùm forma de formato, adiunctum de proprio ſubiecto, genus de ſpecie dicitur, id appellatur καθ' αὑτό. Heterogeneum cõtrà. Enuntiatum neceſſarium, homogeneum, reciprocum eſt quando conſequens ſemper verum eſt de antecedente, non ſolùm omni & per

ſe, ſed etiam reciprocè: vt homo eſt animal rationale: numerus eſt par vel impar: lupus eſt natus ad vlulandū. Id appellatur καθόλου πρῶτον, vniuerſaliter primum. Tres hæ ſunt leges documentorum artis propriorum: prima κατὰ παντὸς, lex veritatis: Secunda καθ᾽ αὑτὸ, lex iuſtitiæ: Tertia καθόλου πρῶτον, lex ſapientiæ dicatur. Atque eiuſmodi enuntiatorum ita catholicorum iudicium, veriſsima & prima ſcientia eſt.

Enuntiatum] *Secunda communis affectio in modo enuntiati, eſt de veritate & falſitate, penes quam Ariſtoteli 4. cap. 1. de Interp. definitur enuntiatum,* λόγος ἀποφαντικὸς, ἐν ᾧ τὸ ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι ὑπάρχει. *Oratio enuntiatiua, in qua ineſt verum dicere aut mentiri. Sed meliùs enuntiatum definietur generaliter, vt iam dictum eſt, quàm per hanc differentiam veri aut falſi: neque ipſum verum & falſum, qui termini ſunt tranſcendentes (vt vulgò dicuntur) propriè ad enuntiatū pertinent: niſi compoſitio diuiſioq́; vera aut falſa intelligatur.*

Quando] *Illud eſt paulò ſecùs 8. cap. 1.* ἑρμηνείας. ἐπεὶ ὁμοίως οἱ λόγοι ἀληθεῖς, ὥσπερ τὰ πράγματα. *Quoniam orationes ſimiliter veræ ſunt, vt res. & ſic in Categorijs ad finem de modis Prioris:* τὸ γὰρ εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἢ μὴ, ἀληθὴς ὁ λόγος, ἢ ψευδὴς λέγεται. *Quod enim ſit aut non ſit, vera oratio aut falſa dicitur. At quoniam P. Ramus de partium enuntiationis, id eſt de argumentorum diſpoſitione velut à capite primaq́; origine omnia deinde deducit, veritatem enuntiati preſsiùs definit è partium vera diſpoſitione, totúmque hoc veritatis iudicium, enuntiato mirificè vindicauit: vt ſolum enuntiatum verum eſſet aut falſum: ſyllogiſmo enim conſequentiam, vel inconſe-*

conſequentiam tribui: methodo, ordinem vel confuſionem. Denique quicquid per ſe verum falſumq́; iudicaretur, enuntiato iudicari.

Contingens aut neceſſarium] *Ariſtotelis eſt in Organo partitio non ſemel propoſita. Sic 1. cap. 1. Pri.* διαφέρει ἡ ἀποδεικτικὴ πρότασις τῆς διαλεκτικῆς: *differt apodictica propoſitio à dialectica. quod item iteratur 2. cap. 1. Poſter. Sed in vtroque loco ſingularis eſt explicatio, quòd Apodictica ſumat alteram partem contradictionis, Dialectica autem interroget: item quòd Apodictica definitè ſumat alteram partem contradictionis, Dialectica autem vtramlibet: De dialectica etiam interrogatione idem dicitur 2. cap. 2. de Interpretatione. At huius commentitiæ differentiæ commentum iam patuit initio ſuperioris libri, ad Dialecticæ & definitionem & partitionem. Nam cùm ſit ars vna communis benè diſſerendi de entibus & nō entibus, ſiue ſumas, vt Ariſtoteles in tota Philoſophia ſolet, ſiue more Socratis interroges, nihil in re ipſa intereſt, & totum hoc Eubulidis alicuius ineptiſſimum commentum eſt, vt patet ex Ariſtotelea logici vſus obſeruatione & experientia.*

Contingens] ἐνδεχόμενον *id eſt Ariſtoteli in tota philoſophia, interdum etiam* δυνατόν.

Audentes] *Oratio eſt Turni 10. Aeneid. milites ſuos exhortantis aduerſus Troianos mari aduentantes.*

Opinio] *Vt Ariſtoteles 26. cap. 1. Poſt. hac de re ita loquitur:* ὥστε λείπεται δόξαν εἶναι περὶ τὸ ἀληθὲς μὲν ἢ τὸ ψεῦδος, ἐνδεχόμενον δὲ καὶ ἄλλως ἔχειν. τοῦτο δέ ἐστιν ὑπόληψις τῆς ἀμέσου προτάσεως, καὶ μὴ ἀναγκαίας. *itaque relinquitur, opinionem eſſe circa verum quidem aut falſum: quod contingit aliter habere: id verò coniectura immediatæ propoſitionis ac neceſſariæ. Quo loco etiam notabis ab Ariſtotele appellari contingentem propoſitionem, immediatam, per ſe claram nempe atque manifeſtam.*

Præteritorum & præſentium] *Ariſtotelis ſententia eſt in lib. de Interpret. cap. de futuris contingentibus, enuntiationem*

nem præteritorum & præſentium iam manifeſtè veram aut falſam eſſe: in futuris contingentibus nequaquam ſimiliter: Ariſtoteles autem ita loquitur, vt affirmet in futuro contingenti partem neutram ἤδη ἀληθῆ ἢ ψευδῆ, iam veram aut falſam eſſe: & ſyllogiſmum hunc concludit: Si futuri contingentis enuntiatio iam vera eſſet aut falſa, eſſet etiam neceſſaria: ſecundum falſum: falſum igitur primũ. Enimuerò (vt P. Ramus ad eum locũ diligenter ſubtilitérque, totum caput illud penè ſyllabatim examinans, explicauit) conſtat fraudem valde periculoſam iſto loco rudibus fieri, ſi iam verum ſit, aliquid protinus eſſe neceſſarium: neceſſarium enim ex conditione philoſophus in propoſitione intelligit & interpretatur: quomodo quidlibet, quod eſt, quando eſt, ait neceſſariò eſſe, quamuis ſit reuera & per ſe contingens. At philoſophus idem contra aſſumptionem diſputans, neceſſarium abſolutè capit, & eo poſito, argumentatur, deliberationes hominum conſiliáque, leges & politias: vitam denique totam perituram eſſe: ita homonymia verbi illaqueamur & irretimur à philoſopho: Propoſitum erat conditionale neceſſarium: remouetur abſolutum: aliud datum eſt, aliud eſt repetitum. fallacia igitur eſt connexæ enuntiationis: Si iam verum, etiam neceſſarium eſt. præceps valdè, & lubrica, & magnæ impietati coniuncta: Nam ſi vero neceſſarium adiungatur, & veritas neceſſitatis cauſſa ſtatuatur, quid fiet diuina præſcientia, cui iam certa & vera ſunt omnia, quæ vnquam euentura ac futura ſunt? Carneades (vt eſt in Fato Ciceronis) neceſſitatem, & futuri præſcitam veritatem, conſentaneas res inter ſe maximéque coniunctas indicabat: Vt ſi præſcitæ res omnes ſint, & iam veritas futurorum præſciretur: fatum in actionibus humanis, & in rebus vniuerſis neceſſitas eſſet: nec animis hominum quicquam liberum ſupereſſet. Itaque cùm aut neceſſitatem ſubeundam, aut veram futuri præſenſionem tollendam indicaret, vt damnata neceſſitate, animi libertatem retineret, diuinam præſenſionem damnauit, & vt animum ſibi liberum faceret, ſacrilegum fecit, vt verbis vtar D.

Augu-

Auguſtini: Nec enim quia præſciuit Deus, iccirco futurum eſt: ſed quia futurum eſt, præſciuit. Non quia video te, iccirco meis oculis obiectus es: ſed quia obiectus es, iccirco te video. Ita, non quia Deus præſciuit aliquod ſcelus futurum, iccirco id fiet: ſed quia futurum eſt, ideo præſciuit: Nec enim quamuis hominibus (quibus & præſens, & præteritum, iam verum apparet, aut iam falſum) futurum iam verum non appareat, iccirco iam verum non eſt: nec quamuis ex cauſſa libera, quæ & vtrumlibet, & contraria poßit agere, aliquid euenturum ſit: ideo enuntiatio, quæ futurum illud enuntiat, non eſt iam neque vera, neque falſa: alioqui enuntiatio non eſſet, ſi neque vera, neque falſa foret: nec veritas, neceßitatis eſt cauſſa. Atque illud captioſè & falsò connectitur: Si iam verum eſt, eſt etiam neceſſarium: Quicquid enim fore verum eſt, Deo iam verum eſt, & verum ſemper fuit: nec iccirco tamen neceſſarium. Ex cauſſis neceſſarijs, futurum neceſſarium eſt: ex liberis, liberum: ex phyſicis, phyſicum: Denique quales ſunt antecedentes cauſſæ, talis euentus veritas. Hæc P. Ramus è quinto ſcholarum dialecticarum libro ad verbum repetebat, fructumq́; Ariſtoteleæ logicæ primo Interpretationis libro difficillimæ & obſcuriſſimæ, ſummatim breuiterq́; ſubducebat, valdeq́; ſpinoſum ſophiſma perſpicuè retexebat.

Martialis] *Martialis 12. libro deridet Priſci nomine, hominum curioſitatem, cupidè futuri temporis euentus exquirentium: Futurum ſciri nequit: tua quæſtio eſt de futura vita: ſciri itaque non poteſt. atque idem argumentum eſt ex genere vniuerſo.*

Dic mihi] *Reponitur par quæſtio: vt ſunt apud paſtores Virgilianos hæc:*

Dic quibus in terris. ——

Ergo ridiculæ quæſtionis, ſolutio etiam ridicula eſt: Si fias leo, ſimilis eris leonum: ita ſi fiam locuples, ſimilis ero locupletum. Sic Pittacus vnus è ſeptem ſapientibus, interrogatus quid eſſet obſcurum, reſpondit futurorum euentus, vt Laertius ſcribit primo libro.

Neceſſarium] *Neceſſarium definitur duabus proprietatibus, quando conſequens verum eſt de antecedente non ſolùm omni, ſed ſemper.*

De omni] *Tres deinceps Ariſtoteleæ leges de artificiali materia, tot locis à P. Ramo decantatæ explicantur, κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου πρῶτον. Itaque quoniam hic proprius eſt de illis dicendi locus, diligentiùs & accuratiùs explicandæ ſunt, omniaq; huc reuocanda, quæ à P. Ramo in Poſterioribus præſertim propoſita ſunt, & ad hunc locum diſputata:* Definiuntur *autem 4. capit. 2. Poſter. tres hæ leges primò, tum deinceps explicantur. Lex igitur prima κατὰ παντὸς ita definitur: Ac de omni quidem igitur dico, quod ſit non in hoc quidem, in illo autem non, neque aliquando quidem, aliquando autem non. Hæc Ariſtotelis definitio obſcura eſt, quia diſſentaneum affirmatum ex diſſentaneo negato ſit intelligendum, nempe quod ſit in omni & ſemper:* Itaque *prima hæc nota eſt generalis & neceſſariæ veritatis.*

Impoſsibile] Ἀδύνατον *Ariſtoteli eſt, quod* Cicero *in Timæo Platonis conuertendo, nefas conuertit: at Quintilianus impoßibile, verbum vſurpat 5. lib. capit. 10. tametſi 8. capit. 3. libri, δυνατὸν (ait) noſtri poßibile nominant: quæ vt dura videatur appellatio, tamen ſola eſt. ſed neceſſarij duabus conditionibus, quod omni, quod ſemper conueniat, impoßibile prorſus opponitur, quod de nullo, quod nunquam dicatur: vt, Lapis eſt animal. & tamen opponitur vt falſum vero, non autem vt aduerſum verum, ſicut eſt contingens.*

Homogeneum] Συγγενὴς καὶ ὁμογενὴς, *id eſt Ariſtoteli quod congener & degener Latinis eſſe videatur. Plin. lib. 15. capit. 24. Aliud corpus eſt terreſtribus fragis, aliud congeneri eorum vnedoni. Ergo congener, eiuſdem generis, Plinio ita eſt: cui contrarium eſt degener: quæ tamen pro Græcis vix in hunc ſenſum queas vſurpare, & Græca verba Latinè declinata, iam frequentiora ſunt in ſcholis, & ideo à P. Ramo vſurpata.*

Eſſentiales] *Conſentanea, quæ ſunt inter ſe, ſunt* ἁπλῶς, ἢ πῆ: *abſolutè, aut modo quodam, vt eſt 7. capit. 1. Poſt.* συγγένειαν *autem illam abſolutam* Ariſtoteles *tribus modis interpretatur*: Primo, καθ' αὐτὸ ἢ. ὅσα ὑπάρχει ἐν τῷ τί ἐστι. Per *ſe autem (ait) quæcunque inſunt in ipſo quid eſt. Sic genus de ſpecie, ſic forma de formato, ſic membra de toto, ſic definitio de definito, per ſe dicitur: vt,* Homo eſt animal: Homo eſt *rationalis*: Homo *conſtat è corpore & anima rationali:* Homo eſt *animal rationale.* Secundus *eſt modus per ſe:* Καὶ ὅσοις τῶν ἐνυπαρχόντων αὐτοῖς αὐτὰ ἐν τῷ αὐτῷ ἐνυπάρχουσι, τῷ τί ἐστι δηλοῦντι: *ac quæcunque ipſa inſunt ſuis attributis, in ipſo quid eſt declaranti. vt nempe ſpecies & differentiæ formales generi: vt,* Animal eſt *homo vel beſtia*: Animal eſt *rationale vel irrationale.* Tertio *modo, qui* Ariſtoteli *quartus eſt in ipſius litera*: ἔτι ἢ ἄλλον τρόπον μὲν δὲ ἀυτὸ ὑπάρχον ἑκάστῳ καθ' αὐτό: *tum verò alio quidem modo, propter ſe ineſt vnicuique per ſe.* Hic *obſcurè loquitur* Ariſtoteles: *ſed tamen abſoluta illa* συγγένεια *primum ſecundúmque modum videtur amplecti, quod poſtea in eodem libro capite viceſimo clariùs comprehendit*: ὅταν γὰρ καθ' αὑτὸ ὑπάρχει τι, τοῦτο αὐτῷ ἄιτιον: *cùm enim per ſe ineſt aliquid, hoc ipſi eſt cauſſa.* Ergo *tres hi modi ſunt in Ariſtotele de abſoluta cognatione: reliquum eſt de quodammodo homogeneis*: ἔτι καθ' αὑτὸ, ὃ μὴ καθ' ὑποκειμένου λέγεται ἄλλου τινός: Præterea *per ſe: quod non de ſubiecto dicitur alio vllo.* Hic *etiam ex diſſentaneo negato affirmatum eſt intelligendum, vt ſit per ſe hoc modo, quod de ſubiecto hoc omni & ſolo dicitur, vt propria ſint adiuncta.* Ergo *ſecunda lex Ariſtotelis, quatuor his modis & obſcurè & contra legem* καθόλου πρῶτον *ſophiſticè declaratur*: Generalia *enim generaliter & ſemel dicenda ſunt: at quatuor his ſpecialibus modis quater docetur, quod generaliter & ſemel dici debuerat*: Docueris *enim homogeneum enuntiatum eſſe, cuius partes inter ſe eſſentiales, vt abſolutè ſint cauſſæ rem conſtituentes cum effectis, vt quodammodo ſubiecta cum proprijs adiunctis, docueris præcipuè*

quod hic obſcuratur. Atque hæc de ſecunda lege.

Proprium] *Sequitur explicatio tertiæ legis* καθόλȣ πρῶτον, *quæ ſic eſt in eodem illo quarto capite:* Καθόλȣ δὲ λέγω, ὃ ἂν κατὰ παντός τε ὑπάρχει, καὶ καθ' αὑτὸ, καὶ ᾗ αὑτὸ: *vniuerſaliter autem dico, quod & de omni ineſt, & per ſe, & quatenus ipſum. Lex iſta minùs obſcurè, quàm duæ ſuperiores, eſt propoſita: & ea duas ſuperiores etiam amplectitur, ſed addit præterea, quatenus ipſum: quod* πρῶτον, *primum deinde appellat: idq́; interpretatur, quod neque ſuperius ſit, neque inferius, ſed par & æquale: vt ſunt generalia generalium, ſpecialia ſpecialium: quæ nempe propria ſunt inter ſe atque reciproca: quod tribus in litera exemplis declaratur:* Homo eſt *animal rationale: Quicquid enim eſt homo, eſt animal rationale: & quicquid eſt animal rationale, eſt item homo. ſic in reliquis duobus exemplis. Ergo planũ eſt,* καθόλȣ πρῶτον *Ariſtoteli idem eſſe, quod* ἀντίστροφον. Et *hic Græci Ariſtot. interpretes, quanuis docti & diligentes, attamen de vſu præſentium legum nimiùm ſecuri,* Themiſtius & Philoponus, *& eos ſequuti ſcholaſtici, terrorem panicum neſcio quem valde oſtendunt, dum aiunt,* Si *neceſſe ſit* καθόλȣ πρῶτον ἐξισάζειν καὶ ἀντιστρέφειν, *æquari & conuerti, demonſtrationem tantùm definitionis futuram.* Ecquid *(inquam) nónne Ariſtoteles ipſe ita nominatim profitetur, omnem ſcientiam definitione parari? attamen non ſolam definitionem huc* P. Ra*mus: ſed partes de partito, formam de formato, propriam qualitatem de ſubiecto, huc etiam admittit, aitq́; pariter* ἐξισάζειν καὶ ἀντιστρέφειν: Itaque *quod interpretes illi aiunt in enuntiatis illo modo catholicis, eſſe demonſtrationis* τὰ πρῶτα μέτρα, *in reliquis (vt cùm genus de ſpecie dicitur* κατὰ παντὸς, καὶ καθ' αὑτὸ, τὰ δεύτερα) *ſemiſopitos ſenſus neſcio quos oſtendunt, cùm nominatim Ariſtoteles tot exemplis & tam illuſtribus profiteatur nullam eſſe ſcientiam catholicam, ſi generale ſpeciei etiam omni attribuatur. Atque omnino in arte nulla eſt definitio, nulla eſt partitio, nulla eſt proprietatis explicatio eiuſmodi, vbi non conuertantur partes enuntiati:*

ſecùs

ſecùs, vt veriſſimè docet Ariſtoteles, non primò, non quatenus ipſum, id docebitur. Itaque veſtieris pumilionis veſte gigantem, aut gigantis veſte pumilionem, perinde ridiculum corporis habitum induxeris: illa maior, hæc minor ſuo corpore veſtis erit.

Leges] *Equidem cùm recordor, qua lætitia P. Ramus toties à ſe celebratas & decantatas Ariſtotelis tres iſtas leges, hoc loco præcipuè celebrarit & decantarit, non mediocrem ipſe animo voluptatem capio, tam breuiter & ſuccinctè, tam apertè & perſpicuè propoſita eſſe theoremata, tanti per totam philoſophiam, adeóque per artes omnino omnes momenti: vt hiſce tribus legibus, omnia quæ vſquam ab hominibus vnquam præcepta ſunt in diſciplinis & artibus, regi poſſint & conformari. Has leges Ariſtoteli P. Ramus attribuit, vt philoſopho meritas laudes attribueret, ſi quis tamen erit qui de tanta re nihil putet Ariſtotelem cogitaſſe, ſed leges iſtas ſyllogiſmo tantùm ſuæ demonſtrationis accommodaſſe, is iudicet à P. Ramo nihilominus artibus omnibus inſtituendis leges accommodari, & miſſis perſonarum nominibus de re ipſa meditetur: ſed hac re plura 9. & 10. ſcholarum dialecticarum. Prima lex κατὰ παντὸς, lex eſt veritatis neceſſariæ & generalis: Itaq; ad eam decem tota Ariſtotelis capita in poſterioribus Analyticis conſumpta ſunt: Præceptum artis quodlibet eſto κατὰ παντὸς, ait lex iſta prima. Itaque quomodo generalis neceſſitatis veritas concipiatur, inductione ſpecialium & ſenſu obſeruatorum exemplorum, decimumquartum caput 1. Poſteriorum interpretatur: quæ eſt ἱστορία, ἐμπειρία, αἴσθησις, ἐπαγωγὴ, tam ſæpe támque multis locis aduerſus Ciceronem & Quintilianum, aduerſus Ariſtotelem ipſum à P. Ramo propoſita: quòd infinitis nugis Rhetorica & Dialectica ab his doctoribus obſcuratæ ſint, quarum tamen nulla è probatis & legitimis exemplis ἱστορίᾳ demonſtrari poſſet. Caput decimum octauum ſecundi Poſteriorum hîc deinde conſumitur, quomodo κατὰ παντὸς iſtud ab animo concipiatur, quòd animus notitias rerum neceſſarias & vniuer-*

ſales, non informatas à natura ipſa capiat, ſed colligat facultate intelligentiæ ſibi naturali & ingenerata: vt oculus colorum ſpecies ex vtero matris non attulit, ſed facultatem naturalem omnia colorata cernendi. Itaque generalium & neceſſariò vniuerſalium notitiarum non ἕξις habitus, ſed δύναμις facultas noſtris animis naturalis eſt. Hæc Logica eſt capitis illius decimi octaui: Deinde ad eandem hanc κατὰ παντὸς legem ſuadendum, octo capita primi Poſteriorum ita referuntur: Omnia artis præcepta ſunt κατὰ παντὸς: Itaque ſunt neceſſariarũ rerum & generalium: caput eſt ſextum, non autem fortuitarum, neque ſenſilium: caput eſt viceſimum quartum. Tum verò, vniuerſale præſtat ſingulari, quia perpetuum, quia αἰτιώτερον, ἁπλούστερον, ἐπιστημονικώτερον, ἀρχοειδέστερον, magis cauſſa, ſimplicius, ſcibilius, principio propius: viceſimum caput eſt. Affirmatum præſtat negato, quia cæteris paribus, breuiora meliora: quia γνωριμώτερον καὶ πιστότερον, notius & probabilius, quia ἀρχοειδέστερον: viceſimum primum caput eſt. δεικτικὸν, oſtenſiuum præſtat ducenti ad impoſſibile & cogenti: viceſimum ſecundum caput eſt. Accedit eodem, primam figuram ſyllogiſmi præſtare cæteris, tanquam ἐπιστημονικωτάτην: vndecimum caput hîc totum eſt, denique captiones & fallaciæ, quæ neglecta lege hac accidant, diſſerũtur duodecimo & decimo tertio capitibus. Itaq; capitibus decẽ lex κατὰ παντὸς ab Ariſtotele tractata eſt. Studiũ hoc P. Ramus valdè laudabat, & philoſophi diligentiam ferebat in cælum, quòd legem tam neceſſariã reformandis artibus, tamq; diſciplinis omnibus reſtituendis opportunam, tam ſtudioſa perſuaſione promulgaſſet: ſed diligentiæ modum in perſuaſione valdè requirebat, cùm decem verbis diſertè dici poſſet & logicè, quod decem capitibus illis eſſet effuſum: præſertim cùm in hac orationis effuſione, falſa eſſent nonnulla contra legem ipſam κατὰ παντὸς, multa aũt contra leges reliquas καθ' αὑτὸ, καθόλου πρῶτον: de quibus ſigillatim dictum eſſet ad illa ipſa capita. In grammatica arte anomalia multæ ſunt contra generales analogias, at anomaliæ ge-

nera-

neralibus analogijs additæ κατὰ παντὸς explebunt: Id in artibus reliquis multo eſt etiam facilius, neque vllus hîc tergiuerſatori ſophiſtæ locus reliquus eſt, quòd hac lege artes omnes regi nequeant: quòd in phyſicis aut alijs artibus præcepta ſint vt plerumque non ſemper, errant, qui id afferunt, neque in phyſicis vllum Platonis ætate præceptum verum fuit, quod nõ hodie verum ſit: idem in medicina, & qualibet alia diſciplina, cuius vel vſus coniecturalis eſſe poſſit, ars tamen tota eſt κατὰ παντὸς, vt verè Galenus admonuit. Teneamus igitur primam in formandis artibus legem eſſe, Vt omnia artis theoremata ſint omnino neceſſarioq; vera: & hæc ideo lex veritatis à P. Ramo dicta eſt. Secunda verò materiæ artificioſa lex καθ᾽ αὑτὸ, impenſiùs à P. Ramo prædicabatur: parum eſſe in artibus informandis, quidlibet eſſe neceſſarium, niſi eſſet item καθ᾽ αὑτὸ. hîc Ariſtotelis capita in primo poſt. Analyt. tria ferè verſantur ſeptimum, octauum, nonum: eáque obſcura varijs rebus & confuſa, ſed tamen vnde lex habeatur ad regendos artium fines, & ſuum cuiq; tribuẽdum, valdè neceſſaria. Exemplum Ariſtotelis hîc inſigne eſt, ne quis calumniari poſſet. Numeri in Arithmetica, magnitudines in Geometria tantùm docendæ ſunt: ſecùs arithmeticum in geometria ἀγεωμέτρητον, geometricum in arithmetica ἀνάριθμον fuerit. qua vna lege, ius à Lycurgo, vel Solone nullum eſt vnquam iuſtius inſtitutum. Præcepta artium diſtinguantur, vſus tamen coniungatur: & ſic Ariſtoteles tribus illis capitibus cùm homogeniam imperat, ne à genere alio in aliud digreſſio vlla permittatur: attamen ſuperiorum artium rationes in ſubalternis & inferioribus concedit. Axiomata logica, Quæ eidem æqualia, & cætera, & numeris & figuris explicandis accommodat: item arithmetica in ſonis, in figuris & cæteris numerabilibus rebus, ſic geometria in opticis, aſtronomicis, mechanis, & ſic deinceps: vſus enim artium pro ſubiectis rebus valet: logicæ, arithmeticæ, geometriæ in omni ente diſputabili, numerabili, menſurabili, aliud tamen eſſe meminerimus præcipere, alud præceptis vti.

Erga

Ergo lege iſta authore, Philoſophia ἑτερογενῶν *ſegregando, homogenea ab heterogeneis ſeparauit: quin ſeparabit accuratiùs, cùm ſeſe excitauerit. Etiam permulta contra eandẽ legem in artibus omnibus aliena, quæ ad verbum* P. Ramus *à ſe ad 9. cap. 1. Poſt. deſcripta hoc loco memoriter repetebat:* Grammatica *(aiebat)* Grammaticè, Rhetorica Rhetoricè, Logica Logicè, Arithmetica Arithmeticè, Geometria Geometricè, *Muſica* Muſicè *tractari debent, & cæteræ denique artes ſuis ſibique cognatis & ſyngeneis rationibus vti.* Plato *iubet in* Repub. *vnius artis vnum artificem eſſe: Quòd ſi* Pla*tonicæ leges fuerint (vt ferè ſunt) artifices diſtincti, velitque ſutor de texendo, textor de ſuendo, ſartor de pinſendo, piſtor de ſarciendo diſputare, dicetur protinus,* Id *non eſt artis & profeſſionis tuæ.* Sutor, *Apellis imaginem de crepida reprehendit;* Apelles *tulit: id enim faciebat ex arte: amictum cùm reprehenderet,* Ne *ſutor (inquit* Apelles*) vltra crepidam.* Ergo *Ariſtoteles concludit, ex ſyngeneia ſua fines artium terminóſque diſtinguendos eſſe: hácque* συγγενείας *legem, tanquam principem quandam & dominam artium omnium conſtituit. qua lege, dices* Grammatico Grammaticam *in methodicen & hiſtoricen partienti,* Peccas: *quia hiſtorice ex poetarum, hiſtoriarum, Aſtrologiæ, & reliquarum diſciplinarum cognitione, nõ eſt artis tuæ germana & ſyngenea.* Dices Rhe*tori rhetoricam in quinq; partes diuidenti, inuentionem, diſpoſitionem, elocutionem, actionem, memoriam,* Peccas: *inuentio enim diſpoſitioq; & memoria, mentis ſunt & rationis, ideoq; propriæ* Logicorum*: ſyngeneæ tuæ arti non ſunt.* Dices Logico, *nominum, verborum, orationis, quantitatis in numero & magnitudine, ſubſtantiæ, in corporibus, plantis, animalibus, qualitatis, in habitu & diſpoſitione, patibili qualitate, potentia naturali & impotentia, modificatorum, conuerſionum, reductionum & poteſtatum & demonſtrationum ſyllogiſticarum, & tam multarum præterea rerum non ſyngenearum doctrinam ſibi ſumenti,* Peccas: *hæc tua non ſunt. doctrina ſuo generi ſubiecto tantùm ſyngenea,* Dices Geometræ,

axio-

axiomata logica & arithmetica vſurpanti, Alienum detines: hæc doctrina tua non eſt. Dices Phyſico, *communem cauſarum, motuum, loci, temporis explicationem ſumenti, Peccas: iſta tibi ſyngenea non ſunt: ad familiam* Logicorum *pertinent: ne tibi igitur aliena vendicato.* Dices Metaphyſico *illi neſcio cui, logicas altercationes totis quatuordecim libris (ſi quinque duodecimi capita exceperis) miſcenti, Peccas grauiſſimè omnium, magiſter, ſyngeneum nihil habes. iſta omnia aliena ſunt, in his proprium nihil habes.* Dices *omnibus artibus, Tollite altercationes falſarum opinionum, refutationum elenchos: hîc ad vſum eruditionis veſtræ homogeneum vobis nihil eſt: His impedimẽtis detractis, dimidio breuiores & clariores eritis, neque ſophiſticæ illuſiones ab imperitis rerum ſomniatæ audiantur de vario fine varióque vſu: varius enim finis iſte vſúſque etiam plenior erit è diſtinctis artibus quàm è confuſis. Denique hac vna τῆς συγγενείας tam graui, támque imperatoria lege, omnium artium fines regere & componere licebit. Quapropter tantam Ariſtotelis in hac promulganda & omnibus populis perſuadenda lege diligentiam, valdè quidem P. Ramus efferebat, quòd iſtius legis beneficio, & Logicam, & cæteras etiam artes reformare & reſtituere in primis liceat. Tam multa tamen in tribus capitibus contra hanc ipſam cognationis & τῆς συγγενείας legem in Logica arte non modò non καθ' αὑτὸ, ſed ne κατὰ παντὸς quidem (vt in tribus illis capitibus ſigillatim demonſtratum eſt) valdè etiam improbabat, præſentiq; legis inſtrumẽto amputabat, ac tollebat. Enimuerò tertiam legem præcipuè P. Ramus admirabatur, in qua tamen ſuadenda & promulganda, vnicum caput quintum primi Poſteriorũ ab Ariſtotele conſumptum eſſet, exemplis mathematicis confirmatum: auditoriq; tãtùm Grammatico & Rhetorico, nequedum eruditi illius pulueris diſcipulo ignotis, ſed firmis inprimis, & ad legis ipſius tutelam cuſtodiamq; validis, vt refelli nullo modo aut redargui poſſint: Quodlibet artis præceptum, καθόλου πρῶτον eſto. cumq; generis ſummi, medij, infimi, ſumma, media, infima ſit affectio que-*

quedã & natura, τῷ γένει ὁμογενὲς, τῷ εἴδει ὁμοειδὲς attribuendum eſt. Itaque commiſſum erit à doctore artis in legem, ſi generale ſpeciali, aut contrà ſpeciale generali tribuatur. Prioris ſophiſmatis exempla ſunt Ariſtotelis tria: vt, Si quis doceat lineas rectas non concurrere. Aequicrurũ tres angulos duobus rectis æquales habere: Numero aut magnitudini ἀναλογίαν τὴν ἐναλλὰξ conuenire. Hæc Ariſtotelis exempla tria ſunt, in quibus ſingulis generalis affectio tribuitur ſpeciei: Nã παραλληλισμὸς etiam obliquis lineis conuenit: æqualitas trium cum duobus angulorum, reliquis triangulis communis eſt, & ἀναλογία illa logica planè eſt, omniſq; & entis & non entis cõmunis. de tribus his in legẽ καθόλου πρῶτον ſophiſmatis, duo prima ſunt in Euclide, qui triceſima quinta definitione primi libri parallelismũ lineis rectis attribuit, quidẽ ἀναλογίαν τὴν ἐναλλὰξ docuit in magnitudinibus libro 5. & rurſus in numeris lib. 7. cùm tamen 32. P. 1. docuerit affectionem angulorũ generalẽ de triangulo. Hæc ſophiſmata nunquã admiſiſſet, ſi logicam legem καθόλου πρῶτον ſibi propoſuiſſet. Eſt verò etiã mirabile, quod interea à philoſopho de primo illo ſophiſmate in hanc legem produ ũ eſt: ſi de vnaquaq; trianguli ſpecie demonſtretur illa generalis angulorũ affectio, nondum tamen rem demonſtrari, niſi ſophiſtico modo. Quid ita? dicet aliquis, nónne idem eſt de qualibet ſpecie, ac de vniuerſo genere demonſtrare? Reipſa ſanè (dixerit philoſophus) idem eſt: doctrinæ commodo non eſt idem: quia pluribus demonſtrationibus doceretur, quod vna demõſtratione poſſit doceri. Tautologiam Ariſtoteles hîc videlicet omnium ſophiſticarũ fraudum diſciplinis pernicioſiſſimam profert, quam etiam ad legitimæ & artificioſæ methodi, à generalibus ad ſpecialia progredientis legem philoſophus idem primo de partibus animalium protuliſſet. Ergo hæc de exemplis primi ſophiſmatis: Secundi ſophiſmatis exemplum eſt in Ariſtotele vnicum & breue, ſi angulorũ affectio illa figuræ tribuatur: tũ enim ſpeciale generali tribueretur. Quamobrẽ hanc vnã legẽ, ſapientiæ legem P. Ramus appellabat, quæ ſola faceret, vt verè ſciretur, quod ex

prima

primo ortu fonteq́;, & quatenus ipſum, ſciretur. Huc enim ꝓpriè ſpectãt laudes illæ primæ legis κατὰ παντὸς, generalis & vniuerſalis, generaliter & vniuerſaliter accepti: ideoq́; ſolũ hoc ἁπλουστάτων, αἰτιωδεστάτων, ἀρχοειδεστάτων, ἐπιστημονικωτάτων: imò ipſamet ἀρχὴ, αἰτία, ἐπιστήμη. Nihil de materia artis ab Ariſtotele vnquã magnificentius ꝓpoſitum eſt: neq; tamen in vllã logicæ doctrinæ legẽ frequẽtius peccatũ eſt. Inſtrumento legis huius, Grãmatica dimidio & breuior & clarior effecta eſt, dũ generalia ſemel & generaliter explicantur: Quatuor partes factæ ſunt vulgò, Etymologia, Syntaxis, Proſodia, Orthographia. at duæ poſtremæ ſeparatim à primis nihil artis habẽt. affectiones ſunt per Etymologiæ & ſyntaxeos mẽbra illa perpetuæ: In Etymologia, ſpecies, figura, per tota vocũ genera iteratur. at generaliter & ſemel dicta, perinde intelligetur: Illic generale ſpeciali attribuitur. Cõparatio, eſt affectio ſpecialis quorundã adiectiuorũ: at cõtrà in generalib. nominũ accidẽtibus numeratur. ſecundũ eſt ſophiſma καθόλου πρώτων. In totis porrò rhetoricis & logicis libris, tautologiæ innumerabiles hac vna lege corrigi emẽdariq́; poſſũt. hoc præcipuũ P. Ramo in ſcholis tam variorũ generũ Grãmaticis, Rhetoricis, Dialecticis, cæteriſq́; perpetuũ inſtrumentũ fuit, nõ rarò quidẽ κατὰ παντὸς καὶ καθ' αὑτὸ, ſed lõgè multoq́; frequẽtiſſimè diligẽtiſſimeq́; καθόλου πρώτων, aduerſus tã multos iterationũ cumulos appellatũ, ꝓpoſitũ, tractatũ. Ariſtoteli maxima grauiſſimaq́; lucta aduerſus veterum tautologias illa quidem fuit, neq; vllas in toto vniuerſæ philoſophiæ agro ſpinas aſperiores aut moleſtiores offendit: neq; tamen omnes euellere potuit. Conſilium itaq; ſingulare, & pietatis in poſteritatẽ cuiuſdam plenum fuit, legem iſtam tam magnifico exemplorũ ſigillo teſtatã obſignatãq́; prodere, promulgare, diuulgare, qua velut à patrefamiliàs haberent poſteri inſtrumentũ efficaciſſimum ad reliqua è logico, imò doctrinæ cuiſlibet agro tã pernicioſa frugibus impedimenta tollendũ hæc agricultura longè vberrima & fœcundiſſima fuerit, quæ liberalibus diſciplinis & artibus verè aureã meſſẽ ſit allatura. Si quis verò malitioſè obijciat leges iſtas artificioſæ materiæ, ꝓprias eſſe apodicticæ ſciẽtiæ, nõ

autem communes omnium artium, huic ſcholæ & dialecticæ, & mathematicæ reſpondebunt de commento apodixeos illius Ariſtoteleæ, vt eius neque materia neq; forma vel in mathematicis ſit vlla, commentoq́; horribili ſcholas tot ſeculorum gẽtiumq́; hactenus deluſas eſſe. Catholica *diſciplinæ cuiuſuis theoremata ſunto, ac ſi quid ſpeciale ſit,* πόρισμα, *& conſectarium fuerit ex illo fonte catholico deriuatum, vt pleraque ſunt in geometricis rebus. Ariſtoteles alligauit axiomata* κατὰ παντὸς, καθ᾽ αὑτὸ, καθόλου πρῶτον, *apodictico ſyllogiſmo, quòd eo putaret velut vnico inſtrumento ſcientias & artes inſtitui: in quo elenchum tãto maximum fecit, quanto philoſophus omnium maximus haberi voluit: interea tamen in eo rectè ſenſit, quòd diſciplinarum atq; artium decreta legibus iſtis & conditionibus conformauit.* Nec *aliæ in toto Ariſtotelis organo leges omnino ſunt, quibus ſcientiarum & artium materia iudicetur.* De *ſophiſticis, de probabilibus, iudicandis, putant* Ariſtotelei *leges ſibi in elenchis & topicis deſcriptas eſſe: ecquas igitur (ſi leges iſtas ſyllogiſmo addixeriut) leges alias habituri ſint, quibus de effatis & decretis grammaticæ, rhetoricæ, logicæ etiam* Ariſtoteleæ, *& cuiuſuis omnino præter geometricas diſciplinæ iudicent?* Deniq; *iudicauit* Ariſtoteles *particulares cuiuſque totius diſciplinæ ſcientias his legibus regendas eſſe: iudicauit igitur totam diſciplinam & artem his legibus regendam: Quia ſi tales ſint partes, talis erit tota.* Quamobrem *habemus adhuc tres Ariſtoteleas leges, de materia artis & doctrinæ: primam vniuerſalis neceſſitatis ſeu veritatis, ſecundam cognationis eſſẽtialis vel iuſtitiæ: tertiam proprietatis & cõuerſionis vel ſapientiæ, quibus ritè & legitimè ſeruatis, mirabile omnibus artibus lumen acceſſerit:* Itaque *omni ſtudio diligentiáque percipiendæ & exercendæ.*

Scientia] V*t enuntiati genera, neceſſarium, contingens: ita iudicij in vtroq; genere vocabula diſtincta ſunt, alterum ſcientia, alterum opinio dicitur.* Scientiæ *iudicium* Ariſtoteli *ita collocatur in rebus neceſſarijs, 26. cap. 1.* Poſter. *atque id iudicium dicitur* ἀμετάπτωτον, *immutabile, 2. cap. 1.* Poſter.

&

& ἀμετάπειστον, indiſſuaſibile, 4. cap. 6. Top. Scientia autem principiorum, multò eſt illuſtrior ſcientia aliunde deductorum. atque talis intelligentia 3. cap. 1. Poſter. & 18. ca. 2. Poſt. dicitur ὁ νοῦς, intelligentia vel intellectus: & idem ad 26. cap. 1. Poſter. Philopono dicitur ἀκροτάτη τῆς ψυχῆς δύναμις, ſumma animæ facultas: ſed Ariſtoteli ipſi 14. c. 1. Top. ὡς ὄψις ἐν ὀφθαλμῷ, νοῦς ἐν τῇ ψυχῇ: vt viſus in oculo, ſic intelligentia in anima. Ergo intelligentia appellatur ab Ariſtotele tale iudicium. Eſt tamen νοῦς, ipſum mentis logicũ & vniuerſale lumen, his quidem præcipuè contemplandis idoneum, ſed cæteris etiam rebus æſtimandis aptũ: ideoq́; P. Ramus hîc paulò ſecus loquitur. Scientia autem aliquando etiã abſolutè veritas appellatur: ideóque iudicium ſcientiæ & veritatis pro eodem eſt. Enuntiatum autem, tribus his legibus conſentaneum, appellatur αὐτόπιστον, ἄμεσον, ἀναπόδεικτον, per ſe probabile, immediatum, indemonſtrabile: lumen non ſolùm ſui ſed etiam contrarij, vt eſt 2. cap. 1. Poſter. appellatur ἀρχὴ, principium: & principiorum doctrina quædam deſcribitur, quòd aliud ſit ἀξίωμα, aliud theſis: ἀξίωμα, quod neceſſe ſit habere τὸν μαθησόμενον, eum qui aliquid diſcere debeat, vt eſt 2. & 8. cap. 1. Poſter. quódque ὃ παρὰ τεχνίτου καὶ διδασκάλου, non ab artifice & magiſtro (vt Philoponus ait) capiatur: θέσις verò, principium dicitur illud indemonſtrabile, nequaquam diſcenti protinus manifeſtũ, vt definitiones & hypotheſes ſeu αἰτήματα, poſtulata: de quibus multa verba in Poſterioribus facta ſunt. Sed hæc principiorum tam ſpecioſa doctrina, non eſt in logicis decretis homogenea: tota eſt inanis & aliena: neq; in condendis ad expoſitas leges artibus, vlla eſt hîc vtilitas definiendo, partiendo, proprietates explicando, quibus artes totæ deducuntur: vtrùm definitiones, partitiones, proprietatum explicationes, ſint axiomata, an theſes, hypotheſes, αἰτήματα, conſideratio prorſus nulla eſt: etſi per ſe claræ ſint & manifeſtæ luce ſua, id oſtendunt: ſi quid explicationis præterea requirant, obſcuritas ipſa iudicio ſuo lucem ſibi neceſſariam poſtulabit: nomine theſεως, αἰτήματος, hîc nihil opus erit: prin-

cipiorum hæc ματαιοτεχνία, è mathematicis profecta eſt, vbi ἀξιώματα *&* αἰτήματα, *hypotheſes,* ὅροι *definitiones iam ante Ariſtotelem nominabantur. Atque hæc de duobus iudicij generibus opinione & ſcientia: quæ (vt eſt 26. cap. 1. Poſt.) in idem videntur aliquando concurrere, vt idem ſit* δοξαστὸν καὶ ἐπιστητὸν, *opinabile & ſcibile: vt* Hipparcho *mathematico inſigni, eclipſis lunæ, ſcientia fuit:* Epicuro *opinabile, omnia concurſione atomorum fortuita conficienti. ſed hoc vtrumq; opinionis & ſcientiæ iudicium variè à philoſophis acceptum eſt. Pleriſque enim opinio ferè repudiata:* Heracliti *enim illud eſt apud Laertium libro 9.*

Ἥτε νοήσις, ἱερὰ νόσος ἐστι, καὶ ὅρασις ψεύδεται.
Opinio, ſacer eſt morbus, & viſus fallitur.

hic non tantùm opinionem mentis, ſed omne ſenſus iudicium tollit. Quæ penè ſententia eſt Parmenidis:

—Χρέω δὲ σε πάντα πυθέσθαι.
Ἠ μὲν ἀληθείας εὐπειθέος ἀτρεκὲς ἦτορ,
Ἠ δὲ βροτῶν δόξας, τῶν οὐκ ἔτι πίστις ἀληθής.
Oportet verò te omnia noſſe:
Tum veritatis ſuaſu facilis accuratam ſententiam:
Tum verò mortalium opiniones, quarum non amplius fides vera.

Hic duplex iudicium videtur attingi, & certæ veritatis, & opinionis. Deinde opinio & ſenſus, vt antè, reijcitur:

Μή σε θεὸς πολύπειρον ὁδὸν κατὰ τήνδε βιάσθω
Νωμᾶν ἄσκοπον ὄμμα, καὶ ἠχήεσσαν ἀκουὴν,
Καὶ γλῶσσαν· κρῖναι δὲ λόγῳ πολύδηριν ἔλεγχον.
Ne te Deus ancipitem viam iuxta hanc cogat
Iudicare inconſiderato viſu, & reſonante auditu,
Et lingua: ſed iudices ratione ambiguam ſententiam.

Epicurus contrà videtur iudicium veri ſenſibus attribuiſſe. λέγει γοῦν ὁ Ἐπίκουρος, κριτήρια τῆς ἀληθείας εἶναι αἰσθήσεις, καὶ προλήψεις, καὶ τὰ πάθη. *ait ſiquidem Epicurus iudicia veritatis eſſe ſenſus, & anticipationes, & affectiones. At Ariſtoteles vtrumq; & ſenſus & intellectus iudicium complexus*

tius eſt, intellectumq; ſenſui lōgiſſimè præpoſuit: Nam tametſi *notiones deducit à ſenſibus & ſenſilium inductione rerum, & animaduerſione atq; experientia, vt colligit: ſtatuit tamen intellectus iudicium ratione viſis rebus adiūcta, ſenſu certius: quantoq; remotius à ſenſu notionis genus eſt, tantò ἀπιώτερον, ἀρχοειδέστερον, ἐπιστημονικώτερον, ϗ τῇ φύσει πρότερον, ϗ γνωριμώτερον. cauſſæ & principio & ſcientiæ vicinius & naturâ priùs ac notius, vt iam dictum eſt. ſic ſanè notionum earum iudicium præſtantius & excellentius.*

CAP. III. DE ENVNTIATO *ſimplici.*

ENuntiatum, eſt ſimplex aut compoſitum. Simplex, eſt quo ſententia ſimplex enuntiatur: itaque vnò verbo continetur, quo affirmato affirmatur, negato negatur: vt, Ignis vrit: Ignis eſt calidus, Ignis non eſt aqua: hic (ignis) eſt antecedens: (vrit) conſequens. Atque hic prima eſt inuentarum rerum diſpoſitio, cauſſæ cum effecto, vt in primo exemplo: ſubiecti cum adiuncto, vt in ſecundo: diſſentanei cum diſſentaneo, vt in tertio: quomodo argumentum quodlibet enuntiari poteſt, exceptis plenis comparationibus & diſtributionibus: conſentanea quidem affirmando, diſſentanea negando. Enuntiatum ſimplex eſt generale aut ſpeciale:

Generale cùm generaliter enuntiatur. Atque hic contradicentium generaliũ pars non ſemper altera vera, altera falſa eſt, ſed contingentium rerum vtraq; falſa poteſt eſſe: vt,

Omnis in vrbe locus Baijs prælucet amœnis.
Nullus in vrbe locus Baijs prælucet amœnis.

Item non contingentium: vt, Omne animal eſt rationale: Nullum animal eſt rationale. Enuntiatum ſpeciale eſt, quando ſpecialiter enuntiatur: & hic contradictionis pars eſt ſemper vera, pars falſa. Speciale eſt infinitum aut proprium: Infinitum quando ſpecies non definitur: vt, Aliquid ignoſcendum eſt: cui generaliter contradicitur, Nihil ignoſcendum eſt. Proprium, quando de aliquo proprio enuntiatur: vt, Fabulla eſt bella: cuius negatio & contradictio eſt, Fabulla non eſt bella.

Enuntiatum] D*uplex enuntiationis affectio communis adhuc expoſita eſt, quid enuntiaretur, & quomodo: modi aũt affectio prima, affirmationis & negationis, altera veritatis & falſitatis: ſpecies enuntiati ſequuntur, ſimplex & compoſita: quæ partitio eſt* Ariſtotelis *in* Interpr. 4. *ca.* 1. *lib.* Ex *his verò alia quidem ſimplex eſt enuntiatio, vt aliquid de aliquo, aut aliquid ab aliquo, aut ex his cõſtituta, vt oratio quædam compoſita. Simplicis verò enuntiati doctrina duobus libris* περὶ ἑρμηνείας *ab Ariſtotele tractata eſt. ſed ager iſte valde neglectus & incultus adhuc iacuit, totus ferè vepribus obſi-*

tus

tus eſt. Itaq; P. Rami agriculturam hic operæpretium ſit intueri: fructum enim logicum (quicunq; de libris duobus excerpi potuerat) paucis verbis perſpicuè interpretatus eſt: Pagina illa ſuperior, analyſeos poſterioris fruges collegit: pagella hæc, fruges habebit ἑρμηνείας: Quare diligenter attendenda nobis eſt tam breuis faciliſq; P. Rami ἑρμηνεία. Simplex enuntiatum, definitur ſentētia ſimplici: vt, Philoſophus eſt ſtudioſus ſapientiæ, ideoq; continetur vnico verbo. Verbū aūt hîc appellat, non grammaticum vocabulum, ſed ipſum mentis ſenſum, quod verbo externo ſignificatur: Partes verò enuntiati ſimplicis, ſpecialibus vocabulis in Organo appellantur, antecedens quidem, ὑποκείμενον ſubiectū: conſequens aūt κατηγορούμενον ϗ κατηγόρημα, attributum, vulgò in ſcholis prædicatum & prædicabile: Sed vocabula hæc Græca longè aliter in Organo & frequenter appellantur: nam κατηγόρημα, quodlibet argumentū, & ὑποκείμενον propriè adiuncto accidenti opponitur. Quare cùm doctrina, imò vſus ipſius doctrinæ in ſimplicibus enuntiatis intelligi exerceriq; poßit, abſq; his ambiguis terminorum ſubiecti attributiq; vocabulis, P. Ramus has ambiguitatis ſpinas deliberato ſtudio certoq; logicæ artis emolumento deuitauit: quin etiam maiore iuſtioreq; de cauſſa præterijt totam illam Ariſtotelis Grammaticam de nomine & verbo orationeq; indicante, imperante, ferè quatuor primis capitibus in primo illo ἑρμηνείας comprehenſam: artium enim iuſtitia illa Ariſtotelea καθ' αὑτὸ, fines artium regi ac definiri iubet: nec quia nominum verborúmque & orationis, totiuſq; omnino Grammaticæ vſus eſt logicæ arti neceßarius, ideo verum & iuſtum erit, Grammaticam in Logica inſtitui: κατὰ παντὸς illud fuerit, non erit protinus καθ' αὑτὸ, non καθόλου πρῶτον. Quare duabus hiſce magnis legibus, Grammaticam P. Ramus è Logica ad Grammaticos remiſit: Qua de re ſi quis curioſius intelligere plura cupiet, legat P. Rami quintum librum ſcholarum dialecticarum.

Inuentarum] Iudicium diſpoſitione comprehenſum & definitum eſt: Itaq; in ſimplici primoq; iudicio, ſimplex & prima

ma debet eſſe diſpoſitio: quæ quatuor primis capitibus primi libri περὶ ἑρμηνείας comprehenſa eſt: hîc familiariter à P. Ramo explicatur, & quæ generaliter in enuntiato antea propoſita ſunt, tandem in vnaquaque ſpecie ſpecialiter exponuntur: primò quænam argumenta ſimplicibus enuntiatis enuntientur, vt in exemplis; cauſſa cum effecto, ſubiectum cum adiuncto, diſſentaneum cum diſſentaneo diſponitur: Comparata autem pauca ſimpliciter nõ enuntiantur: vt, Roma *æqualis eſt* Olympo: Roma *eſt maior* Athenis: Roma *eſt minor* Babylone: Roma *eſt ſimilis* Carthagini: Roma *eſt diſſimilis* Mantuæ. *Cõparatio enim plena conſtat* προτάσει καὶ ἀποδόσει, *quæ ſimplici enuntiato comprehendi non poſſunt. Cauſſa conſularis conſulem requirit: Conſul à conſulendo dicitur, coniugatio & notatio eſt. Partitio nulla ſimpliciter enuntiari poteſt, definitio poteſt, teſtimonium poteſt: vt,* Dialectica *eſt ars benè diſſerendi: Cato iudicauit* Catilinam *interimendum eſſe. Quæcunque verò ſimpliciter enuntiantur, eadem ferè coniunctè poſſunt enuntiari: Ergo hæc ſimplex & prima diſpoſitio eſt argumentorum in ſimplici & prima enuntiatione, & de duobus in logica enuntiatorum doctrina, id primum fuit, quæ argumenta ſimpliciter enuntiarentur: modus contradictionis & iudicium deinde declaratur.*

Generale.] *Partes enũtiati ſimplicis adhuc expoſitæ ſunt, diuiſio in quaſdam ſpecies ſequitur, generalem & ſpecialem, de quibus duo ſunt capita primi de interpr. quintum & ſextum: quod idem iteratur ſuccinctiùs 1. ca. 1. Prior.* ταυτολογίαν *trium capitum lex* καθόλου πρῶτον *repudiat: at P. Ramus in eam legem in primis iurauit: itaque generalia generaliter & ſemel explicabit. comprehenditur autem diuiſio illa 5. cap. 1.* ἑρμ. τῶν μὲν καθόλου τῶν πραγμάτων, τὰ δὲ καθ' ἕκαστον. *rerũ aliæ ſunt vniuerſales, aliæ ſingulares. Diuiſionis hoc modo legitimæ* διχοτομία *eſt: eodem tamẽ in c. tertiũ genus proponitur enũtiati, et appellatur* τὸ καθόλου μὲν μὴ καθόλου, *vniuerſale nõ vniuerſaliter: vt,* Homo *eſt albus,* Homo *nõ eſt albus: quod 1. cap. 1. Prior iteratur, & appellatur* ἀδιόριστον ἄνευ τοῦ

καθ

καθόλου, ἢ κατὰ μέρος. infinitum ſine vniuerſali aut particulari nota: vt, Contrariorum *eſt eadem diſciplina: vt,* Voluptas *non eſt bonum.* Ἀδιόριστον *autem videtur* Cicero *in* Fato *dicere infinitum, cùm negationes infinitarum coniunctionum, & infinita connexa dicit: &* P. Ramus *id ab eo verbum aſſumpſit.* Ariſtot. *autem* ἀδιόριστον *aliter intelligit, pro communi quodam ambiguo & incerto, vtrùm generaliter an ſpecialiter. quod idem iteratur* 4. *capit.* 1. Prior. ἀδιόριστον, καὶ τὸ ἐν μέρει, *infinitum & particulare enuntiatum in ſyllogiſmo idem eſſe. quod idem videtur iterari initio* 7. *capit. ſed aliud eſt, infinitum illud valere, vbi particulare valeat: id enim verum ſic eſſet. at* 28. *cap.* 1. Prior. *ambigua illa inter generalem & ſpecialem ſententia iterum proponitur errore con ſimili. Quod vtrumque* Eubulidis *vel* Antiſthenis *quoddam eſt ſomnium: ſententia enim enuntiati mente concepti, eſt generalis aut ſpecialis: tertium illud vagum, quod neque generaliter, neque ſpecialiter intelligatur, nihil eſſe poteſt:* Exire ex vrbe Conſul hoſtem iubet *(quod enuntiatur* Catilinaria *prima)* Eubulides *ille* ἀδιόριστον *diceret eſſe. at* συνεκδοχὴ, *tropus rhetoricus,* Eubulidi *reſiſtet, & ex genere ſpeciem docebit intelligi: vt intelligatur,* Cicero *iubet* Catilinam *exire* Roma: *Conuincit etiam alterum illud in* Analyticis *commentum: infinitum in ſyllogiſmo eſſe pro particulari:* Sententia *enim enuntiati ſpectanda eſt: ſigna ſunt illa quidem & ſymbola generalis ſententiæ & enũtiationis omnis, nullus, quilibet, totus, vniuerſus, & ſimilia: attamen ea perſæpè nulla requiruntur, imò nulla omnino ſunt: & vox generalis generaliter intelligitur, niſi certa reſtrictio adhibita ſit.* Quodlibet *enim artis enuntiatum, eſt* κατὰ παντὸς, καθ᾽ αὑτὸ, καθόλου πρῶτον, *generale ideo & vniuerſale, & generaliter atque vniuerſaliter intellectum: attamen ſignis iſtis vniuerſalibus ars nulla vtitur. Quinetiam extra artes, homines ferè ita diſſerunt:*

Virtus eſt vitium fugere, ——

ait Horat. *Tempori cedere ſapientis ſemper eſt habitum, ait*

Tullius. Quare tertium genus enuntiati medij inter generale & ſpeciale, P. Ramus *vt commentitium ſuſtulit.*

Baijs] *Locus eſt in prima* Horatij *epiſt.* Baiæ*, oppidum* Campaniæ*, in cuius agro aquæ calidæ ſunt, & ad voluptatem, & ad ſanandos morbos accommodatiſſimæ: quæ quidem reliquas aquarum calidarum nobilitate antecellunt: fuitque olim hæc vrbs temperie aeris, &* Romanorum *frequentia, atq; ornamentis ædificiorum celeberrima:* Martialis lib. epigr. 11. *ad Flaccum.*

Vt mille laudem, Flacce, verſibus Baias,
Laudabo dignè non ſatis tamen Baias.

Infinitum] *Enuntiatum infinitum iam perſpicuè definitur à* P. Ramo, *pro eo quod particulare vulgus appellat: eiúſq; vt proprij enuntiati cõtradictio exponitur: atq; ita concluditur ſimplicis enuntiati doctrina.* Veruntamẽ *præter duplicem illam contradictionem ſimplicis enuntiati, generalem alteram, alteram ſpecialem, duplex in ſcholas iam olim ante* Boetij *ætatem vulgò inducta eſt: ſubcontrariæ,* Aliquis homo eſt iuſtus, Aliquis homo non eſt iuſtus: *ſubalternæ,* Omnis homo eſt iuſtus, Aliquis homo eſt iuſtus, *vel* Nullus homo eſt iuſtus, Aliquis homo non eſt iuſtus. *Subcontrariarum autem (quæ dicuntur) mentio quædam eſt in* Organo: *ſed in eodem etiam organo magna certáque eſt ipſarum refutatio: Etenim (vt eſt quinto libro dialecticarum ſcholarum) definitio contradictionis repetatur, & intelligatur eiuſdem affirmatio & negatio, eiuſdem (inquam) numero, & de eadem numero, vt* Ariſtoteles *in* Topicis *loquitur:* Nam *res eadem genere & ſpecie negari & affirmari poteſt, vt tamen nulla ſit contradictio: vt,*

Omnis bos eſt quadrupes:
Nullus equus eſt bipes.

Bos & equus, genere ſunt idem; quadrupes & bipes, genere ſunt idem. Item,

Hic *homo eſt* Socrates:
Ille homo non eſt Plato.

Specie

Specie affirmatur & negatur idem: & tamen contradictio in neutro exemplo eſt. Quapropter vt contradictio ſit, neceſſe eſt eandem rem numero, de eadem re numero negari & affirmari. Et genus ſibi generaliter oppoſitum, ideo contradictionem facit, quia res eædem numero, ſub eo comprehenſæ affirmantur & negantur: & idem ſumptum ſpecialiter, ſibi generaliter ſumpto oppoſitum, ideo contradictionem facit, quia ex his, quæ genere continẽtur, aliquid idem numero negatur, quod illic affirmatum erat, aut contrà. Diſceptemus igitur oppoſitam quæſtionem, hoc modo:

Omnis contradictio idem numero affirmat & negat:
Subcontrarietas (vt ita dicam) non affirmat & negat idem numero:

Etenim veræ ſimul eſſe poſſunt (vt in ipſo Interpretationis libro docetur) etiam ſi infinitæ ſint: vt,

Homo eſt albus:
Homo non eſt albus.

Nec enim idem putatur ſignificari hoc enuntiationis genere, atque vniuerſalibus ſignificaretur:

Omnis homo eſt albus:
Nullus homo eſt albus.

Vt etiam docetur in eodem libro quanuis ineptè. Quare hic nulla eſt contradictio, & contradictionis verbum καταχρηστικῶς in his aſſumptum eſt, vt dixi. Nec verò fuerit audiendum, quod neſcio quis attulerit in his enuntiatis

(Aliquis homo ambulat:
Aliquis homo non ambulat)

eandem rem numero affirmari & negari: nempe de nomine (homo) verbum (ambulat) & affirmari & negari: Etenim valdè abſurda ſit iſta captio: Vocabula enim, ſymbola ſunt & ſigna tantùm, nec ex ſeſe faciunt contradictionem, ſed res ſymbolis ſignificatæ: & orationis qualitas pendet è rerum qualitate: Si autem pars vtraque vera ſit (vt eſſe poteſt) nequaquam res eadem numero in vtraque parte affirmatur & negatur: Quare nec contradictio erit: Veruntamen (ait Ariſtoteles in

modificatis) impoſsibile de eodem veras eſſe oppoſitas affirmationes & negationes. Et rurſus ibidem: Nunquam in eodem ſimul erunt veræ: opponuntur enim. Item ibidem, cùm diſputat huius enuntiationis (Neceſſe non eſſe) negationem non eſſe (Non neceſſe eſt eſſe) ait, Contingit enim vtrumque de eodem verum eſſe. Analy. 1. capit. 12 hoc etiam ſecundò: De omni enim aut affirmatio aut negatio. Sed Analy. 2. cap. 15. tota controuerſia hæc dirimitur, vbi docetur, hoc genere,

(Aliquis ambulat:
Aliquis non ambulat)

non reuera, ſed verbo duntaxat opponi: vt ſic oppoſitio dicatur, quomodo homo pictus, homo diceretur. Quamobrem Ariſtoteles oppoſitas eſſe non vult ſubcontrarias, quæ appellantur: & contra eius opinionem atque ſententiam in ſcholas hæc oppoſitionis ſpecies inducta eſt: nec authoris ſententia ex peruerſo aliquo & καταχρηστικῶς arrepto ſymbolo comminiſcenda eſt potiùs, quàm ex tot & tam manifeſtis, támque veris locis æſtimanda: Subalternæ verò ſunt ambæ affirmationes, vel ambæ negationes, & quidem ſpecialis generali conſequens & conſentanea: tantum abeſt, vt ſit hic vlla oppoſitionis forma: concluderéque inde licebit: vt,

Omnis homo albus eſt:
Aliquis igitur homo albus eſt.
Nullus homo albus eſt:
Igitur aliquis homo albus non eſt.

neque id commentum in Ariſtotelis bibliotheca repertum eſt. ſpinæ iſtæ ſunt agri ſophiſtici, vnde in agrum logicum tranſlatæ ſunt: eradicentur igitur, tollantúrque. Ergo contradicentium enuntiatorum genera duo ſola ſunt, generale & ſpeciale: ſpeciale rurſus indefinitum, aut proprium & indefinitum intelligatur, διχοτομία iſta enuntiati generalis & ſpecialis, legibus Ariſtoteleis & logicis conſentanea eſt, eſt κατὰ παντὸς, eſt καθ' αὑτὸ, eſt καθόλου πρῶτον. Pergamus igitur: Ex occaſione verò cõtradictionis, importuna materies Eubulidi vel Logico neſcio cui (quẽ Ariſtoteles ſecũdo περὶ ἑρμηνείας eſt imitatus)

tus) quæſtiones obſcuras valdè, nec minùs inutiles confingendi de conſecutionibus enuntiatorum infinitorum & modificatorum infinitorum è conſequentis parte contradicentibus: vt, Homo eſt iuſtus, Homo eſt non iuſtus. quod ænigma à Græcis quibuſdam interpretibus, vt à Pſello, appellatur: At reuera ſophiſma eſt inſigne, ſi vllum vnquam fuit, in quo nulla vel inuentionis vel iudicij mica eſt: imò iudicij caligo ſumma. Quare tam alienum doctrinæ elenchum contra legem καθ' αὑτὸ, P.Ramus in Logicam ſine manifeſta fraude inducere non debuit, itaque ſuſtulit. At verò inſigne ſophiſma illud fuit, ſed multò etiam eſt inſignius de modificatis, id eſt (vt vulgus loquitur) de modalibus: quarum obſcuritas eam in ſcholis famam conſecuta eſt, vt vulgò prædiceretur illud, De modalibus non guſtabit aſinus. Modi autem ipſi ſex proponuntur, poßibile, impoßibile, neceſſarium, contingens, verum, falſum. προσθέσεις appellat Ariſtoteles hos modos, id eſt attributiones, vt 2. cap. 1. Pri. appellat προσρήσεις, Hominem eſſe album, eſt poßibile: Hominem eſſe diuitem, eſt contingens: Hominem eſſe animal, eſt neceſſarium: Hominem eſſe beſtiam, eſt impoßibile: Hominem eſſe corporeum, eſt verum: Hominem eſſe marmoreum, eſt falſum. Hi ſex modi ſunt in hoc capite, poßibile, contingens, neceſſarium, impoßibile, verum, falſum: Innumerabiles tamen modi ſunt: vt, Parentes colere, ſanctum eſt: Suum cuique tribuere, iuſtum eſt: Socrates diſputat ſapienter: Zeno reſpondet ſubtiliter: Alexander præliatur fortiter, & ſimilia: Denique ex omnibus ferè & nominibus & aduerbijs, modos eiuſmodi liceat enuntiationi addere, ad ſignificandum quomodo categorema in ſubiecto inſit: vt, Agit benè, incedit obliquè, ſcribit doctè, & ſimilia: ne quid hic magnæ rei vel nouæ diſputari videatur. De modificatis eiuſmodi, doctrina eſt Ariſtotelis duplex: altera dicere videtur (quod tamen nominatim non dicit) modificatum negari ſolo modo negato: vt hæc enuntiatio (Hominem ambulare eſt non poßibile) ſit negata: Sed tamen argumento contradictionis, error ille per ineptos interpretes in ſcholas inductus, refelli pla-

nequ

néque conuinci poteſt. Dic enim (Socrates eſt leo neceſſariò, Socrates eſt leo non neceſſariò) pars vtraque falſa eſt. Quare nulla eſt in proprijs illis enuntiatis contradictio, neque ideo affirmatio & negatio: Quare negationis differentia in abſolutis & modificatis enuntiatis nulla eſt: Tollatur igitur commentũ, lege κατὰ παντὸς conuictum. Sophiſma autem de modalium conſecutione, ex homonymia verbi (poßibilis) contextum eſt: quod tripliciter capi dicitur, vt modò poßibile, res æternas ſignificet, quæ tantùm ſunt actus: vt, Poßibile eſt Deum eſſe. modò contingentes, quæq; & eſſe & non eſſe poßint: vt tum potentia ſint, tum actus: vt, Poßibile eſt hominem ambulare: modò ſignificet, quæ eſſe quidem poſſunt, neque tamen ſunt futura: vt potentia tantùm ſit: vt, Poßibile ignem non caleſcere. Ergo ex hac ambiguitate naſcuntur conſectaria illa mirifica: quorum tamen iudicium non ex enthymematis truncis, qualia ſunt in illis conſecutionibus, ſed è plenis ſyllogiſmis ſint æſtimanda. Acceßit ad dumeta illa, ſpinetum conuerſionum omnium denſiſſimum aſperrimúmque: Generalem negationem generaliter conuerti: vt, Nullus lapis eſt homo, Ergo nullus homo eſt lapis. affirmationem autem & generalem, & ſpecialem, ſpecialiter tantùm conuerti: vt, Omnis homo eſt animal: Ergo aliquod animal eſt homo. item, Aliquis homo eſt animal: Ergo aliquod animal eſt homo. denique, Socrates eſt animal: Ergo aliquod animal eſt Socrates. negationem verò ſpecialem non neceſſariò conuerti: vt, Aliquod animal non eſt homo, vel non eſt Socrates: Ergo aliquis homo, vel Socrates, non eſt animal. non ſequitur. tum idem in modificatis neceſſarijs contingentibus docetur, omniúmque demonſtrationes obſcurißimæ attexuntur. hic Analytici primi capita duo, ſecundum & tertium, integra conſumuntur. At exemplis Homericis & humanis hæc minimè omnium ſunt inducta: imò ne induci quidem per naturam, & rationis humanæ ſenſum poſſunt: Nam cùm quæritur, Vtrùm nullus lapis ſit homo: & probare velis controuerſiam hoc modo, Nullus homo eſt lapis: ergo nullus lapis eſt homo. nullum medium extra quæſtionem, nullúmque argumentum

hic

hic habes: ſed quæſtionem probas hoc ipſo quæſtionis argumento: & ſi compleas enthymema (Nullus homo eſt lapis: ergo nullus eſt homo) ſophiſmatis tam putidi planè te pudeat: hoc nempe modo, Nullus homo eſt lapis: Omnis lapis eſt lapis: Ergo nullus lapis eſt homo. Hoc iudicium conuerſionis tam ἄλογον erit: vnde tamen poſtea infinitæ per tota priora Analytica ſpinæ in ſyllogiſmorum ſophiſticis & demonſtrationibus & poteſtatibus ortæ ſunt. Quapropter ſaxa & aſperitates, præſertim tam ſteriles támque logici fructus inanes, imò logico fructui exitiabiles auelluntur à P. Ramo atque eijciuntur: Lex κατὰ παντὸς, exemplis Homericis inducta efflagitat: ſomnia & commenta nunquam probabit: lex καθʼ αὑτὸ, quicquid otioſi & inertes homines in artibus commenti ſunt, pro homogeneo nunquam probabit. Duo capita inſerta ſunt in eodem ſecundo libro, alterum de ſophiſmate compoſitionis et diuiſionis, alterum quæ enuntiationes magis contrariæ ſint. At logicæ artis ſophiſtica elenchtica nulla pars eſt, vt antea dictum eſt: & quæſtio de magis oppoſitis, in topico contradictionis diſceptata ſatis eſt. Sed tamen his de rebus maior diſputatio eſt P. Rami ſexto & ſeptimo dialecticarum ſcholarum libro curioſis ingenijs propoſita: Quamobrem pagella vna de generibus enuntiatorum ſimplicium & contradictionibus, totum obſcuriſſimæ duobus in libris ἑρμηνείας doctrinæ fructum, ſemotis ſophiſmatum ſpinis, P. Ramus ingenuo & liberali diſcipulo propoſuit: non propoſuit de enuntiatis & infinitis & modificatis vanum laborem.

CAP. IIII. DE ENVNTIATO *copulato.*

ENuntiatum compoſitum eſt quo ſententia multiplex coniunctione aliqua componitur. Itaque è coniunctione affirmata & negata, affirmatur & negatur: contra-

contradictioniſque pars vera eſt, pars falſa. Enuntiatum compoſitum, eſt congregatiuum aut ſegregatiuum: Congregatiuum, cuius coniunctio eſt congregatiua. Eſt verò copulatum aut connexum. Copulatum, cuius coniunctio eſt copulatiua: vt 1. Aeneid.

Vnà Euruſq́;, Nothuſq́; ruunt, creberq́; procellis
Africus.----

hic negatio igitur erit & contradictio,

Non vnà Euruſq́;, Nothuſq́; ruũt, creberq́; procel-(lis
Africus.----

Verùm enuntiati copulati iudicium pendet ex omnium partium veritate: falſum ſaltem ex vna parte falſa. huic generi affine eſt enuntiatum relatæ qualitatis, cuius coniunctio eſt ipſa relatio. 3. Eclog.

Tale tuum carmen nobis, diuine poeta,
Quale ſopor feßis in gramine.----

hic copulatum iudicium eſt: tanquam diceretur, Sopor eſt gratus feſsis: & ſic tuum carmen nobis gratum eſt. cuius negatio eſt,

Non tale tuum carmen nobis, diuine poeta,
Quale ſopor feßis in gramine.----

Enuntiatum] *Hactenus logica enuntiatorum ſimplicium ex Ariſtotelis Organo fuit, quæ quibus argumenta enuntiarentur, & quo tum contradicendi, tum iudicandi genere: quæ*

ſequunt

ſequuntur de enuntiatorum compoſitorum materia, & contradictionis iudicijq; modo, in Ariſtotelis philoſophia nullæ ſunt: neque enim Ariſtotelis ætate, Logica de compoſitis & enuntiatis & ſyllogiſmis erat inuenta: et poſteaquàm inuenta eſt, damnata à quibuſdam, vt à Clinomacho apud Laertium 2. lib. qui ex axiomatis, τὰ ἁπλᾶ προσδεχόμενος, τὰ οὐκ ἁπλᾶ ἀνῄρει, λέγων συνημμένα καὶ συμπεπλεγμένα: ſimplicia ſuſcipiens, non ſimplicia tollebat, nominans connexa & complexa. Sed Clinomachus tam temerè compoſita enuntiata tollebat, quàm antea ſuſtulit negata: Eſt enim logica compoſitorũ enuntiatorum & per ſe, & in ſyllogiſmis maximè neceſſaria. Diſcipuli duo, Theophraſtus & Eudemus, hanc noualem primi coluère: at Theophraſtus tantùm ſummas exequutus eſt: Eudemus latiorem viam eſt ingreſſus: ſed ita, vt veluti ſemina tantùm ſparſiſſe, nullum frugis prouentum extuliſſe videatur, vt Boetius nominatim ait libro primo de ſyllogiſmo hypothetico. Græci Ariſtotelis interpretes ad 22. capit. 2. Pr. profitentur inuentionem illam, Theophraſti & Eudemi propriam eſſe. Quare P. Ramus agriculturam illam laborioſam in agro Ariſtotelis nullam hic habuit, habuit tamen aliquam in agro Theophraſti & Eudemi, vel potiùs Boetij: quoniam videri vult initia tantùm ab illis accepiſſe, addidiſſe de ſuo cætera. Superiorem enuntiationis ſpeciem, categoricam vocat à parte conſequente, quæ κατηγορεῖται καθ' ὑποκειμένου: compoſitam autem, vocat ὑποθετικὴν conditionalem. At neque rectè, neque Ariſtotelis doctrinæ congruenter: Sunt enim compoſitæ enuntiationes aliæ præter conditionales: vt copulatiua abſoluta, vt diſcretiua: Nam connexa & disiuncta, conditionales dici poſſint. & Cicero in disiunctione, conditionem nominat, vt poſtea in disiuncto ſyllogiſmo primo notabitur. Sed ὑπόθεσις Ariſtoteli eſt quælibet enuntiatio, quæ pro vera ponitur, ſeu ſimplex, ſeu compoſita, ſeu connexa, ſeu disiuncta, vt poſtea in generibus ipſis dicetur. quomodo tota Aſtrologia diceretur hypothetica, cũ per hypotheſes, non per ἀνυπόθετα principia ꝓgredіatur. & ſic 30. ca. 1. Pri. δεικτικὸν opponitur τῷ ἐξ ὑποθέσεως: & to-

& totis tribus capitibus 2. Prior. 11.12.13. appellantur ab Ariſtotele ſyllogiſmi hypothetici, ſyllogiſmi ad impoſsibile, qui tamen conſtituuntur è ſimplicibus enuntiatis ſuppoſitis ex conditione. Quare cùm Theophraſtus, Eudemus, Boetius appellarunt omne genus enuntiati compoſiti ὑποθετικὸν, non rectè, neque magiſtri ſui doctrinæ conuenienter appellarunt. Hypotheſeos ſignificationem duplicem illi quidem inſtituerunt, prioréque, complectuntur illam, quam Ariſtotelis eſſe diximus: poſteriore, conſequentiam conditionalem, quæ connexa P. Ramo cum Cicerone, imò cum Boetio ipſo dicitur. Quamobrem hoc ſophiſma P. Ramus euitauit: generali verbo in genere, ſpecialibus in vnaquaque ſpecie vſus eſt, vt lex καθόλου πρῶτον præcipit: Sed Græcorum Peripateticorum, aut Latini Boetij ſubtilitas mirabilis huc erupit, vt enuntiationum compoſitarum, vel (vt ipſe loquitur) hypotheticarum modi decies milleni colligerentur, dum tale enuntiatum componitur, modò è duobus ſimplicibus, modò ex altero ſimplici, modò ex altero compoſito, modò ex vtriſque compoſitis, iiſq; partim affirmatis, partim negatis, partim abſolutis, partim modificatis: quod artificium ſuis artificibus egregium par eſt viſum eſſe: nec enim tantum laborem in ea re collocaſſent vnquam, ſi vanitatem vllam ſubeſſe cogitaſſent: Addit etiam Boetius, numerum augeri potuiſſe, ſi per quantitatem vniuerſalem, particularem, ſi per oppoſitas, vel ſubalternas variare voluiſſet: Tantum otij hominibus ingenioſis fuit, ad inueſtigandum res nugatorias, & humanæ vitæ inutiles: imò, dũ leguntur, vel ipſa temporis iactura lectoribus pernicioſas. Talis eſt ſubtilitas in ſecundo lib. περὶ ἑρμηνείας, de conſectarijs infinitorum & modificatorum, de quibus antea. Itaque talibus nugis præteritis, P. Ramus neceſſaria logicæ enuntiationis compoſitæ genera propoſuit.

Affirmata] *Affirmatio partium inter ſe, negatioq; ſumitur è coniunctione ipſa ſententiarum variarum, quæ dicitur Ariſtoteli σύνδεσμος, id eſt coniunctio, vt Quintilianus loquitur.*

Diuidit] *Contradictio ſimplicis enuntiati, non perpetuò verum falſumq; diuidit, propter differentiam generalis affirmatio-*

matio

mationis & negationis: ſecùs eſt in compoſito, in quo nihil generale, nihil ſpeciale, ſed σύνδεσμος tantùm ſpectatur: itaque pars altera ſemper vera eſt, pars altera eſt falſa.

Congregatiuum] *Congregare & ſegregare, aduerſa ſunt: vnde illius logicæ partitionis διχοτομία perſpicitur. In quo & Peripateticorum illorum error etiam grauior apparet, qui pro quatuor compoſitorum enuntiatorum generibus, congregatiuis duobus, copulato connexóque, duobus ſegregatis, diſcreto diſiunctóque, duo tantùm tradiderunt, connexum & diſiunctum.*

Vnà Euruſque] *Deſcripturus poeta tempeſtatem, ventos oppoſitis flatibus maria turbantes inducit. Affirmatum autem eſt exemplum, quod negatur præpoſita negatione: Affirmatio dicebat omnes illos ventos ſimul flare, negatio ait non ſimul flare.* Homo *eſt naturâ logicus & arithmeticus. affirmatum eſt. Non homo eſt naturâ logicus & arithmeticus: vel,* Homo *non eſt naturâ logicus & arithmeticus. negatum eſt. At homo eſt naturâ logicus, & non arithmeticus: quamuis ſit diſparatum, non tamen contradicit, neque negat eundem conſequentem de eodem antecedente: imò affirmatio eſt, quia coniunctio* (Et) *affirmatur.*

Iudicium] *Iudicium diſpoſitionis & enuntiationis copulatæ verum erit, ſi partes ſimul omnes veræ ſunt: ſecùs falſum: vt, ſi venti omnes ſimul flarint, verum erit poetæ enuntiatum: ſi pars vna, vel omnes falſæ, falſum. vt, ſi Eurus non flarit, aut Nothus, aut Africus.*

Relatio] *Hic nulla videtur eſſe coniunctio: attamen ſententiæ duæ ſunt: Sopor eſt dulcis feſſis in gramine, & tuum carmen ſimiliter nobis audientibus eſt dulce.* Negatio autem *relationis, manifeſtè poſtulat præpoſitionem negationis ante totam enuntiationem, quia notæ ipſæ relationis, faciunt coniunctionem. Tales ſunt enuntiationes etiam in relatione quantitatis, vt tantus quantus, tot quot: etiã loci, vt pro* Domo: Ibi *enim poſtis, vbi tẽpli aditus. hæc enim relatio, copulatum quendam ſenſum habet. Tullius floruit* Romæ, *vbi &* Hortenſius. Home-

rus Græcis ſummus eſt poeta, quantus eſt Latinis Virgilius. Relatio temporis videtur potiùs eſſe connexa: de qua poſtea ideo in connexis. Relationis autem copulatæ iudicio comparata pleraque enuntiantur & iudicantur: & quidem ſæpe iudicio neceſſario, vt analogiæ mathematicæ: Vt eſt 2. ad 4. ſic 3. ad 6. ſubduplæ rationis analogia eſt neceſſaria, & ſub ſcientiæ iudicium cadit. Poteſt contingens eſſe relatio, vt paſtoritia illa:

Tale tuum carmen, &c.

poteſt eſſe falſa: Vt animantes, ita ſtirpes ſentiunt.

CAP. V. DE ENVNTIATO *connexo.*

ENuntiatum connexum, eſt congregatiuum, cuius cõiunctio eſt connexiua: Sicut 2. Aeneid.

-----Si miſerum fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiã mendacemq́; improba finget.

cuius negatio eſt,

-----Non ſi miſerum fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiã mendacemq́; improba finget.

Coniunctio etiam hæc interdum negatur apertiùs negando conſequentiam: vt pro Amerino: Non continuò ſi me in ſicariorum gregé contuli, ſicarius ſum. De Fato: Nec ſi omne enuntiatum verum eſt aut falſum, ſequitur illicò cauſſas eſſe immutabiles. Affirmatio enim ſignificat, ſi ſit antecedens, etiã conſequens eſſe. negatio

tio itaque & contradictio ſtatuit, ſi ſit antecedens, non ideo conſequens eſſe. Quare cùm iudicabis connexum abſolutè verum eſſe, neceſſarium quoque iudicabis: & intelliges hanc neceſsitatem è neceſſaria partium connexione oriri: quæ ipſa poteſt eſſe vel in falſis partibus: vt, Si homo eſt leo, eſt etiam quadrupes, neceſſarium connexum eſt. At ſi connexio ſit contingens, & pro ſua tantùm probabilitate ponatur, iudiciũ eius tantùm opinio fuerit: vt Terent. Andr.

Pamphile, ſi id facis, hodie poſtremùm me vides.

Connexo enuntiato relatiuum temporis enuntiatum affine eſt. 9. Eclog.

Carmina tũ meliùs, cùm venerit ipſe, canemus.

Enuntiatum] *Hæc ſecunda ſpecies congregatiui enũtiati, appellatur à Cicerone connexa: ſic enim loquitur Acad. 4. Ipſa enim ratio connexi, cùm conceſſeris ſuperius, cogit inferius concedere. Itaque de Fato: Si quod primum in connexo eſt, neceſſarium eſt: ſit etiam quod ſequitur, neceſſarium. Græci Ariſtotelis interpretes appellant τὸ συνημμένον: Ariſtoteles ipſe, licet nullam eius doctrinam inſtituerit, attamen hanc ipſam enuntiandi ſpeciem, videtur τὸ συνεχὲς appellare 12. cap. 1. Pri. Scholæ Logicorum vulgò appellant conditionale: verbo, ſi non Ciceroniano, certè legali & iudiciali: Sic enim Martianus iuriſconſultus: Solus hæres futurus eſt omnino, niſi habeat in conditionalem partem ſubſtitutum. & Iuſtinianus ait: Sed ſi conditionaliter enuntiata fuerit cauſſa, aliud iuris eſt. Attamen*

ὑπόθεσις ſeu conditio, iſtam coniunctionis ſpeciem neque Ariſtoteli, neq; veritati ſignificat, quia tam ſimplex enuntiatū, quàm compoſitum copulatiuum, diſiunctúmque tam hypotheticum & dici & eſſe poteſt, quàm connexum. Itaq; cùm Latinū verbum à Cicerone ſuppetat certum, ambigua illa, & hypotheticum, & conditionale P. Ramus euitauit: connexum autem, capit omnia argumentorum genera, conſentanea affirmando, diſſentanea etiam, ſed ex ijs alterum negando: Enuntiatis autem connexis Mathematici multùm ſunt vſi: & ſic magna pars elementorum enuntiatur.

Si miſerum] *Sinonis eſt ad Troianos hæc inſinuatio: quæ affirmatè primùm ponitur, præcepti illuſtrandi cauſſâ, deinde negatum, vt eſt apud poetam, reponitur.*

Negatio] *Negatio connexi planè coniunctionem ipſam negat: idq; fit dupliciter: primò ſimpliciùs præponendo negationem coniunctioni: ſecundò apertiùs tollendo conſequentiam. primum exemplum eſt de Sinone.*

Sicariorum] *Reſpondet orator obiectioni: quòd Roſcius Romæ tum fuerit, cùm cædes fierent. & cōnexi conſecutionem negat. hoc igitur exemplo, conſequentia connexi negatur apertiùs, vt ſæpè aliàs. Quintilianus lib. 2. cap. 21. Nec protinus non eſt materia Rhetorices, ſi in eadem verſatur & alius.*

Nec ſi omne] *Diſputat Tullius aduerſus Chryſippum, qui ex enuntiato diſiuncto argumentatur, cauſſas rerum immutabiles atque æternas eſſe, quæ prohiberent quicquam ſecùs cadere, atque caſurum eſſet. Ergo connexum duobus modis negatur: ſimpliciter, quando negatio coniunctioni proponitur: apertiùs, quando inconſequentia etiā exponitur: vt, Si dies eſt, lucet: Non ſi dies eſt, lucet. item, Si dies eſt, non ideo lucet: vel, Non ſequitur lucere. Atque in hac negatione, hoc ſolo ſecundo negandi genere Francus vtitur: neq; coniunctioni negationem præponit, ſed conſequentiam negat. Logicum igitur illud axioma Theophraſti, vel Eudemi, vel certè Boetij, non ſatis accuratū videtur, Ad conſequentem propoſitionē reſpiciendum eſſe, vt affirmatiua vel negatiua propoſitio connexa indicetur: vt, Si eſt*

a, eſt

a, eſt b: affirmatiua eſt, ait Boetius. Si eſt a, non eſt b: negatiua. At (inquam) tam eſt affirmatiua ſecunda propoſitio hæc, quàm illa prima: deceptus eſt author huius dogmatis, diſſenſionis ſpecie: quia illa enuntiata diſſentirent, nec ſimul eſſe vera poſſent: ideo contradicentia putauit. At contradictio, eſt affirmatio & negatio eiuſdem de eodem, illic, Si eſt a, eſt b: affirmatio eſt conſequentis affirmati de antecedente affirmato: hic, Si eſt a, non eſt b: affirmatio item, ſed conſequentis negati de affirmato antecedente: At affirmatio affirmationi nõ contradicit, licet opponatur alio genere. Ergo connexum ſic negatur. Quomodo (inquies) verum iudicatur? Si neceſſaria coniunctio ſit, eſt neceſſarium, ait P. Ramus: ſi ſit contingens coniunctio, eſt item contingens: Connexum autem hic παράδοξον quiddã efficit, vt totum neceſſarium dicatur, cuius partes falſæ: imò impoſſibiles fuerint, nedum veræ: vt in exemplo, Si homo eſt leo, homo rugit: eſt neceſſarium connexum: poſito enim & conceſſo antecedente, conſequens neceſſariò ſequitur. at c[illegible]dens, Homo eſt leo: eſt impoſſibile item conſequens, Homo rugit. [illegible] ſi mirabile tibi videatur, cogitàto rerum infirmarum poſſe vinculũ quoddam eſſe adamantinum: Vinculo manus diuinæ, mundi partes omnes cõtinentur: quæ ipſæ tamẽ caducæ ſunt & fluxæ. annexæ connexionis deniq; neceſſitas hic æſtimatur & iudicatur, non rerum connexarum, ſed connexionis ipſius neceſſitate.

Pamphile] Vox eſt Charini, Pamphilo nuptias Pamphilæ, quas futuras Pamphilus credebat, diſſuadentis, cùm Charinus ipſe Pamphilam cuperet. hæc autem connexio eſt contingens tantùm: Itaque niſi conditione, & tanquam pacto auditoris admittatur, falſa iudicetur, neceſſe eſt. accepta autem, etiam ſi partes veræ ſint, opinionis tantùm iudicium faciet.

Relatiuum] Enuntiatum relatiuum iam antea modis aliquot factum eſt copulatum: ac cùm tempus refertur, videtur potiùs eſſe connexum: & Boetius libro primo de hypothetico ſyllogiſmo, ait hoc enuntiatum (cùm homo ſit, animal eſt) hypotheticum, id eſt connexum eſſe. & poſtea ſyllogiſmus connexus iſto propoſitionis genere concluditur.

CAP. VI. DE ENVNTIATO *diſcreto.*

ENuntiatum ſegregatiuum eſt, cuius coniunctio eſt ſegregatiua: ideoq; argumenta diſſentanea enuntiat. Enuntiatū ſegregatiuum, eſt diſcretum aut diſiunctum. Diſcretum, cuius coniunctio eſt diſcretiua: Itaque è diſſentaneis præcipuè diuerſa enuntiat. 5. Tuſc. Quanquam ſenſu corporis iudicentur, ad animum referri tamen. cuius negatio & contradictio eſt: Non quanquam ſenſu còrporis iudicentur, ad animum tamen referri. vel, Quanquam ſenſu corporis iudicentur, non tamen ad animum referri. Nam (tamen) eſt hic coniunctio pręcipua. Diſcretum enuntiatum iudicatur eſſe verum & legitimum, ſi partes non ſolùm veræ, ſed etiam diſcretæ ſint: falſum vel ridiculum, contrà.

Diſſentanea] *Segregatiuum in genere argumenta diſſentanea enuntiat, vt cōgregatiuū in genere enuntiat cōſentanea. Id Ariſtoteles in vna ſpecie diſiunctionis admonuit, vt mox dicetur: At generale id eſt, & cōmune ſegregatiui enuntiati: Itaq; generaliter id admonetur à* P. R*amo, ne contra legem* καθόλȣ πρώτον *offendatur. Congregatiui genera duo facta ſunt, copulatum & connexum: ita nunc ſegregatiui duo fiunt, diſcretum & diſiunctum, & coniunctionum differentijs diſtinguuntur.*

Diuerſa] *Copulatū & connexū, communia ſunt omnium argumentorū* κριτήρια*: relatū, attributū eſt cōparatis: ſic modò diſcretū diuerſis enuntiādis attribuitur.*

Quan-

Quanquam] *Diſputat Tullius philoſophiam Epicuri de voluptate, qui cenſebat hac vſurum compenſatione ſapientem, vt voluptatem fugiat, ſi ea maiorem dolorem effectura ſit, & dolorem ſuſcipiat, maioris efficientem voluptatis: omniaq́; iucunda quanquam ſenſu corporis iudicentur, ad animum referri tamen. Enuntiati autem huius negatio, vt antea copulati, fuerit præponendo negationem coniunctioni:* Non *quanquam corporis ſenſu iudicentur, ad animum referri tamen. vel,* Q*uanquam ſenſu corporis iudicentur, non tamen ad animum referri. quia negatio fit in compoſitis enuntiatis negando coniunctionē: quæ hic præcipua eſt (tamen) quomodo connexū dictum eſt duobus modis negari.* D*iſcretū autem, videatur quædā negatio copulati, vel connexi: vt ſi affirmaretur,* Abeſt *à culpa, & caret ſuſpicione: vel,* Si *abeſt à culpa, caret ſuſpicione: tum diſcretū opponeretur,* Q*uanquā abeſt à culpa, ſuſpicione tamen non caret.* Ergo *hæc contradictio eſt diſcreti. iudicium copulati & diſcreti, hoc commune habet, quòd in vtroque veritas partes omnes veras requirit: at vt in diſcreto, hoc etiam amplius, quòd diſcretio partium requiratur:* Ridiculum *enim ſit, compoſita & conſentanea ſegregare: vt, Quanquam* Socrates *eſt homo, tamen eſt animal rationale, nimirum (quod paulò pòſt in diſiuncto ex* Ariſtotele *proponetur) ridiculum fore, ſi quis interroget diſiuncta, quæ naturâ coniuncta ſint.*

CAP. VII. DE ENVNTIATO *diſiuncto.*

ENuntiatum diſiunctum, eſt enuntiatum ſegregatiuum, cuius coniunctio eſt diſiunctiua: vt 1. Georg.

Illic, vt perhibent, aut intempeſta ſilet nox
Semper, & obtenta denſantur nocte tenebræ,
Aut redit à nobis aurora, diemq́; reducit.

„ De Fat. Omnis enuntiatio eſt vera aut falſa. Hic ſignificatur, è diſiunctis vnicum verum eſſe. Negatio igitur erit & contradictio, Non omnis enũtiatio eſt vera aut falſa. Diſiuncti igitur enũtiati contradictione, ſignificatur non neceſſariò alterutrum verũ eſſe: Nam ſi diſiunctio abſolutè vera eſt, eſt etiã neceſſaria: parteſque diſiunctæ, ſunt oppoſitæ ſine vllo medio. Veruntamen quanuis abſolutè vera diſiunctio, neceſſaria quoq; ſit; tamen nihil neceſſe eſt partes ſeparatim neceſſarias eſſe: vt, Homo eſt bonus, vel nõ eſt bonus, diſiunctio neceſſaria eſt: & tamen, Homo eſt bonus, non eſt enuntiatio neceſſaria. item, Homo non eſt bonus: non eſt enuntiatio neceſſaria: ſed diſiunctionis neceſsitas pendet è neceſſaria partium oppoſitione & diſiunctione, nõ ex earũ neceſſaria veritate. Diſiunctio aũt plerunque eſt ex conditione: vt ſi quæratur, vtrùm Cleon venerit, an Socrates: quia ita pactũ ſit, alterutrũ tantùm venturũ eſſe. Itaq; ſi diſiunctio ſit contingẽs, nõ eſt abſolutè vera, & tantùm opinabilis eſt: qualis eſt frequenter in hominum vſu. Ouid. in Epiſtola Leandri,

Aut mihi continget felix audacia ſaluo :
Aut mors ſolliciti finis amoris erit.

Diſiunctum] *Diſiunctum enuntiatum reſpondet connexo, vt diſcretum reſpondet copulato. Connexum enuntiauit omnia abſolutè conſentanea affirmando: Enuntiare non potuit diſſentanea medio carentia, niſi alterum negando. Diſiunctũ contrà, vtrumq;, & diſſentanea medio carentia enuntiat affirmando: Aut dies, aut nox eſt: Aut vales, aut non vales: Aut vides, aut cæcus es, abſolutè conſentanea enuntiare non poteſt, niſi alterũ negando: Aut non eſt ignis, aut vrit: Aut non eſt glacies: aut frigida eſt: Aut Achilles poterit, aut Hector nõ poterit: finge enim pares eſſe: Aut decem poterunt, aut vnus non poterit: Aut homo non eſt, aut animal eſt. Quare ſegregatis enuntiatis, diſſentaneorũ locus proprius eſt: diſcretis quidem, propriè diuerſa: diſiunctiuis, contraria medio carẽtia. Ergo ſi de tribus primum illud quæras, quod argumenti genus enuntietur diſiuncto enũtiato: dices, contraria medio carentia ſola hîc affirmari. Theophraſtus, Eudemus, Boetius decies millenos modos hîc obliti ſunt, quãuis tamen totidẽ modos diſiuncti fateantur eſſe, quot ſunt cõnexi: quatuor tantũ facit Boetius, ad finem 2. li. de ſyllogiſmis hypothecis: primum, Aut eſt a, aut b: qui ſit in contrarijs medio carentibus. ſecundum, Aut non eſt a, aut non eſt b: qui ſit ſaltem in diſparatis. tertium, Aut eſt a, aut non eſt b: qui ſit à maioribus ad minora. quartum, Aut non eſt a, aut eſt b: qui ſit à minoribus ad maiora. Puduit, aut certè piguit (credo) philoſophos illos tam ſingularis philoſophiæ: quare & P. Ramus tam beato labore ſibi nihil opus eſſe exiſtimauit.*

Illic] *Virgilius hoc loco quinq; mundi Zonas deſcribit, tres inhabitabiles, mediam æſtu, duas extremas frigore: Sub Arcto autem eſſe noctem perpetuam, vt eſt, ſex continuos menſes: aut diem perpetuum, vt deinde ſex reliquos anni menſes: deniq; totus annus illic vno die, vnaq; nocte terminatur.*

Vera aut falſa] *Diſſeritur à Tullio ſententia Chryſippi:*

Concludit enim (ait orator) Chryſippus hoc modo, Si eſt motus ſine cauſſa: non omnis enuntiatio (quod ἀξίωμα Dialectici appellant) aut vera aut falſa erit: Cauſſas enim efficientes quod non habebit, id nec verũ nec falſum erit. Omnis autem enuntiatio, aut vera aut falſa eſt: Motus ergo ſine cauſſa nullus eſt vnicum. Id Cicero nominatim propoſuit in Topicis, in diſiunctione, plus vno verum eſſe non poſſe Ariſtoteles in Philoſ. 5. c. 10. lib. aliud agens, idẽ propoſuit, cùm ait, per πότερον, vtrùm, interrogari oppoſitionem: Ipſum enim vtrùm, in oppoſitione ſemper dicimus: vt, Vtrùm albũ an nigrũ? & , Vtrùm nigrũ an non nigrũ? vtrùm aũt homo, an albũ, non dicimus: niſi è ſuppoſitione, & ſciſcitantes: vt, Vtrùm venit Cleon, an Socrates? Sed non neceſſe id in vllo genere: Verùm hoc illic accidit: Oppoſita enim ſola nõ accidit ſimul ineſſe: quo & hic vtitur in eo ipſo, vtrùm venit: ſi enim ſimul accideret, ridicula eſſet interrogatio. Si aũt etiam ſit, ſimiliter incidit in oppoſitionẽ, in vnũ, aut multa: vt, vtrùm ambo venerint, an alter. ſiquidẽ ipſius (vtrùm) interrogatio, ſemper eſt in oppoſitis. Hactenus Ariſtoteles in Philoſophia: quo loco, licet aliud, attamẽ diſiunctionis axioma nobis interpretatur, tum de genere argumenti, quod hoc enuntiato pronuntiatur, tum de genere iudicij, non ſolùm neceſſario, ſed etiam opinabili: & per conditionem facti. Addit etiam philoſophus diſiunctionem non tantùm duorum, ſed etiam complurium fieri poſſe, cùm videlicet dichotomia abſoluta ignoratur.

Negatio] *Negatio diſiũctionis manifeſtè, præponitur ipſi diſiunctiuæ coniunctioni: vt nulla quæſtio ſuperſit eiuſmodi, qualis in cõnexo antè fuit. Eſt verò feſtiuũ illud Gellij cap 11. „ li. 5. Cùm eſſet (ait Gellius) à quodam rogatus Bias, deberétne „ vxorem ducere, an vitam viuere cælibem: ἤτοι (inquit) κα„ λὴν ἕξεις, ἢ αἰσχράν. καὶ εἰ καλήν, ἕξεις κοινήν· εἰ δὲ αἰσχράν, „ ἕξεις ποινήν. Ἑκάτερον δὲ οὐκ ἀγαθὸν, οὐ ληπτέον ἄρα. Sic au„ tem hoc reſponſum conuertunt, εἰ μὲν καλὴν ἕξω, οὐκ ἕξω ποι„ νήν. εἰ δὲ αἰσχράν, οὐκ ἕξω κοινήν. γαμητέον ἄρα. Sed tum Pha„ uorinus (vt idem Gell. ait) quum facta eſſet fortè mentio ſyllogiſmi*

logiſmi iſtius, quo Bias *vſus eſt, cuius prima* πρότασις (ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχρὰν) *non ratum id, neque iuſtum diſiunctum eſſe ait: quoniam non neceſſarium eſt alterum ex duobus, quæ diſiunguntur, verum eſſe: quod in proloquio diſiunctiuo neceſſarium eſt:* Eminentia enim *quadam ſignificari formarum turpes & pulchræ videntur.* Eſt *autem, inquit, tertium quoq; inter duo iſta, quæ diſiunguntur: cuius rationem proſpectumq́;* Bias *non habuit:* Inter *enim pulcherimam fœminam, & deformoſiſſimam, media quadam forma eſt, quæ à nimiæ pulchritudinis periculo, et à ſummo deformitatis odio vacat.* Qualis *à* Qu. Ennio *in* Menalippa, *perquàm eleganti vocabulo,* Stata *dicitur, quæ neq;* κοινὴ *futura ſit, neq;* τρινὴ: *quam formam modicam & modeſtam* Phauorinus, *non me hercule inſcitè, appellat vxoriam:* Ennius *autem in iſta (quã dixi) tragœdia, eas ferè fœminas ait incolumi pudicitia eſſe, quæ ſtata forma forent.* Hæc Gellius: *vnde vides axioma de diſiunctorum altero tantùm vero, etiam comprobatum à* Phauorino.

Veruntamen] *Appẽdix eſt ad ꝓximã definitionẽ ex diſſimilibus.* Neceſſitas *diſiunctionis non accipitur ex neceſſaria partium veritate, ſed ex neceſſaria partium oppoſitione: vt exemplum docet,* Homo *eſt bonus: hæc diſiunctio eſt neceſſaria, quia fit ex duabus partibus ſic inter ſe oppoſitis, vt neceſſe ſit, alterutram eſſe veram: medio ſiquidem carent: neutra tamẽ harum partiũ neceſſaria eſt, ſed ambæ verſantur in materia contingenti, quæ accidere & non accidere poteſt.* Logici *aũt huius axiomatis ignoratione,* Epicurus, Diodorus, Chryſippus, Tullius *etiam, fœdè ac turpiter lapſi ſunt:* Epicurus *(quem* Stoici *in* Dialecticis *tardũ & rudem & hebetẽ dicere ſolent) cùm oẽm efficiẽtiam fortuitis cauſſis attribueret, diſiũctionem ex cõtrarijs verã eſſe negabat, cùm ita effaremur,* Hermacus *cras aut viuet, aut nõ viuet: Si enim (aiebat) alterutrũ conceſſero neceſſariũ eſſe, neceſſe erit cras* Hermacũ *viuere, aut nõ viuere: nulla eſt autem in rerum natura talis neceſſitas.* Diodorus Stoicus, *cùm omnia vera, neceſſaria: omnia*

falſa,

falſa, impoſsibilia eſse diceret: qualis ſit neceſsitas diſiunctionis, & vnde ſumenda eſset, ignorauit. Chryſippus item deceptus est, cùm ſic ageret: Neceſſe est *omnem enuntiationem veram eſse aut falſam: ergo in contradictione rerum enuntiatarum, pars altera neceſsariò vera, pars altera neceſsariò falſa erit. Cicero horum philoſophorum ſententias diſceptans, ad ſcopulos logicæ diſiunctionis vehementer etiam impegit, exiſtimans, ſi diſiunctio neceſsaria ſit, partē eius alterā verā eſse neceſsariā: partem alteram falſam, eſse impoſsibilē. quod cùm* Epicurei *inficiantur,* Tullius *exclamat in eos, O admirabilē licentiā, & miſerabilē inſcitiam diſserendi: cùm tamē in* Oratorē *ſua exclamatio propriè cōueniat. Sed hæc omnia ſigillatim* P. Ramus *in illum* Ciceronis *locū prælectionibus ſuis pleniùs expoſuit. Cùm igitur ita pronuntiamus,* Socrates *philoſophus est, aut non: diſiunctio est neceſsaria: neutra tamen harū partium eſt neceſsaria, ſed vtraq; cōtingens & mutabilis: vnde hoc axioma tenendū est & concludendū, diſiunctionem abſolutè verā, eſse neceſsariā: non tamen ex partiū neceſsitate, ſed ex neceſsaria partium oppoſitione, cùm ita opponuntur, vt verum & falſum distinguant.*

Aut mihi] *Leander* Heronis *amore captus,* Abydo *ex* Aſia *interiectum* Helleſpontū, Seſton *ad oppoſitum in* Europa *littus, amicæ gratiâ nauigans, ſubmerſus est: Itaque pro amoris ſui conditione, hanc ſibi diſiunctionē ratiocinatur: quæ tamē diſiunctio tantùm opinabilis est.* Proculus *libro quinquageſimo* Digeſt. *(vt* P. Ramus *diſserebat hoc loco)* Logicam *diſiuncti enuntiatià neſcio quo* Chryſippo *deſumpſit, non ſatis veris* Logicæ *legibus conſentaneā, dum & diſiunctiuū, & ſubdiſiunctiuum interpretatur.* Hæc *verba, inquit (ille aut ille)*
,, *non ſolùm diſiunctiuæ, ſed etiā ſubdiſiunctiuę orationis ſunt:*
,, *diſiunctiuū eſt, veluti cùm dicimus,* Aut *dies eſt, aut nox est:*
,, *quorum poſito altero, neceſſe est tolli alterum. item ſublato*
,, *altero, alterum poni.* Hoc *diſiunctiuum eſt* Proculo *ita definitum, nō ſatis tamen logicè, neq; ſatis accuratè. Definitur enim enuntiatū, per ſyllogiſmū diſiūctum, vbi de diſiunctis duobus*

aſſu-

aſſumitur vel tollitur alterũ, vt reliquum in complexione tollatur aut ſtatuatur. Hæc enim ponendi tollendíq; lex, definitio eſt ſyllogiſmi diſiuncti duorum generum, quod non eſt in omni diſiuncto abſoluto verum: Nam cùm dicitur, Aut decem poſſunt, aut vnus non poteſt: vera & legitima diſiunctio eſt: attamen aſſumpto & poſito altero, quale fuit in ipſo diſiuncto, nempe, At vnus non poteſt: non tolletur reliquum, vt ei contrarium concludatur. Ergo decem non poſſunt. Sequitur de ſubdiſiunctiuo Logica etiam ſpinoſior, cùm de diſiunctiuo dictum eſſet. Ita (ait Proculus) ſimili figuratione verbum poteſt eſſe ſubdiſiunctiuum. Subdiſiũctiui aũt genera duo ſunt: vnum, cùm ex propoſitis finibus ita non poteſt vterq; eſſe, vt poſſit neuter eſſe: veluti cùm dicimus, Aut ſedet, aut ambulat. Nam vt nemo poteſt vtrũq; ſimul facere, ita aliquis poteſt neutrum: veluti is qui accumbit. Alterius generis eſt, cùm ex propoſitis finibus ita non poteſt neuter eſſe, vt poſſit vtrumq; eſſe: veluti cùm dicimus. Omne animal aut facit, aut patitur: nullum eſt enim, quod nec faciat, nec patiatur. at poteſt ſimul & facere, & pati. Hìc Proculus duo ſubdiſiunctiui genera nõ rectè interpretatur, & tamen interpretatione ipſa refellit: nam in vtroque exemplo (vt) vſurpat pro (quin) & interea falſum docet illud eſſe (Aut ſedet aut ambulat) cùm tertium doceat eſſe, nempe quod accumbit. Falſum etiam hoc eſſe aut certè ridiculum demonſtrat, Omne animal aut facit, aut patitur: quia diſiũgit ea, quæ naturâ coniuncta ſunt: Omne enim agens, agendo patitur. Itaq; Proculus iuris Romani prudẽtiſſimus eſſe potuit, qui logici iuris perinde peritus nõ eſſet. Notabilius aũt illud eſt ſexto libro Codicis Iuſtiniani, vbi diſiunctiuum ait aliquando copulatiuè accipi: vt in interdicto, Quòd vi aut clàm, vbi (aut) coniuncto, pro (&) apertiſſimè poſita eſt, ait Iuſtinianus. Atqui rectior eſt iſta Iuſtiniani poſterior grammaticáne an logica? mentis enim & rationis logica tantùm eſt, verborum Latinorum, aut Græcorum, aut cuiuſquam linguæ ſymbolorum non eſt, ſed ea grammaticis ſubiecta eſt materia: Itaq; ſi (aut) copulet, non diſiungat,

enuntiatum faciet copulatum, non diſiunctum. Videtur autem interdum (aut) etiam apud Ciceronem copulare: vt in Fato, Non enim credo nullo precepto aut cæteros artifices verſari in ſuo munere, aut eos qui diuinatione vtantur, futura prædicere. Hîc enim adde (neque) pro (aut) eandem ſententiam expreſſeris. Sed adhuc de diſiuncto, deq; cæteris enuntiati generibus, id eſt de toto primi iudicij genere. perſpecta nobis eſt P. Rami in agro Ariſtotelis & Ariſtoteleorum, Theophraſti, Eudemi, Boetij, diligentia: ſpinæ hîc non tam multæ, quàm antea, ſed tamen graues admodum & moleſtæ fuerunt, vt gratum opus logicæ artis agricolis propoſitum hîc eſſe debeat. Recordemur igitur, è quibus vepribus extracta ſit nobis primæ diſpoſitionis logicæ doctrina. Liber Poſteriorum primus ferè totus in tribus legibus κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου πρῶτον, conſumptus eſt: vnde tres trium definitorum verſiculi deducti ſunt: duo libri Interpretationis, & tria prima capita primi Priorum tantùm de enuntiato ſimplici loquuntur: vnde ſi quintũ & ſextũ capita primi de Interpretatione ſuſtuleris, nihil iam poſſes, niſi ſentes eruere: Grammatica eſt de nomine, verbo, oratione, quatuor primis capitibus primi libri: ſeptimum caput eſt de ſophiſmate ambigui enuntiati: octauum, de doctrina illa impia futuri contingẽtis: totus liber ſecundus, de ſophiſmatis infinitorũ & modaliũ, cõpoſitionis & diuiſionis, & quòd contradicentia magis oppoſita videantur, quàm aduerſa. Deniq; tribus capitibus primi Priorum, iterantur dicta quinto & ſexto capitibus primi de Interpretatione, & nouũ conuerſorum enuntiatorum ſophiſma, tanquam ſuperioribus ſophiſmatis corollariũ additur. Quamobrem hæc omnia tam multa ſi quis prætermiſſa conqueratur, cogitet de iure & iuſtitia legis illius καθ' αὑτὸ, alienis & heterogeneis locum in arte nullum eſſe. Itaq; in Logica, Grãmaticis de nomine & verbo verbiq; modis, locũ nullum eſſe: ſophiſticis verò nugis, nullo prorſus legis cuiuſquam iure, locum vllum eſſe reliquũ. Tales igitur ſpinæ, P. Rami agricultura radicitùs euulſa ſunt: Atq; vt veræ fruges liberiùs vberiuſq; ſuccreſcant, præcepta

non ſolùm legibus & inſtrumentis illis Ariſtoteleis κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου πρώτων, *congruenter expoſita ſunt, ſed exemplis Homericis illuſtrata & exornata.*

CAP. VIII. DE SYLLOgiſmo.

ATque eiuſmodi iudicium eſt enunciati, per ſe manifeſti: ſequitur iudicium ſyllogiſmi & methodi. Syllogiſmus eſt diſpoſitio, qua quæſtio cum argumento diſpoſita, neceſſariò concluditur: Nam ſi enuntiatio dubia ſit, quæſtio efficitur, & ad eius fidem tertio argumento opus eſt, cum quæſtione collocato. Syllogiſmi pars altera antecedit, altera conſequitur. Antecedens eſt, quæ adhibetur ad arguendum quæſtionem: duaſque partes habet, propoſitionem & aſſumptionē: Propoſitio eſt prima pars antecedentis, qua quæſtionis ſaltem conſequens cum argumento diſponitur: Aſſumptio eſt ſecunda pars antecedentis, quæ aſſumitur è propoſitione. Syllogiſmi pars conſequens eſt quæ complectitur partes quæſtionis, eamque concludit: vnde complexio & concluſio dicitur. Si qua pars ſyllogiſmi defuerit, enthymema dicitur: ſiquid præter illas

tres

tres partes acceſſerit, proſyllogiſmus. Partium etiam ordo ſæpe confunditur: attamen ſi qua dubitatio propterea fuerit, explenda quæ deſunt, amputanda quæ ſuperſunt, & pars quælibet in locum artis redigenda eſt.

Iudicium eſt enuntiati] *Iudicium enuntiati, eſt iudiciũ Logicæ diſpoſitionis, non ſolùm primum, ſed penè totum: certè totius reliqui iudicij fundamentum: hoc enim iudicantur omnium artium, omnesq́; omnino enuntiationes per ſe claræ & manifeſtæ, qualia ferè ſunt exempla illa* Homerica, *præceptis antecedentibus à* P. Ramo *adhibita: nec intereſt, vtrùm quæſtionis alicuius explicatio ſit:* Ariſtoteles *(vt antea patuit) efficientem, materiam, partitionem, definitionem, nominatim ſyllogiſmi iudicio detraxit. at omnis omnino quæſtio, cui reſpõderi non poßit,* Ita *vel* non *: hoc primum enuntiati iudicium ſubit, ſyllogiſmi ius aut tribunal nullum agnoſcit: vt quid eſt? quæ partes? quale eſt? vbi eſt? quãdo veniet? Nam ſi reſpondeas quod quæritur, acquieſcet auditor, quærereq́; vltrà ac dubitare deſinet, ac poſtea quicquid iudicabitur, ope primi huius iudicij iudicabitur. Totæ artes, excepta geometria & geometriæ ſubalternis, ſolo enuntiati iudicio* νοητικῷ *contentæ ſyllogiſmum ferè nullum requirunt, & tamen in geometricis ipſis* νοητικὰ *non pauca ſunt, eáque ſyllogiſticorum omnium principia & fundamenta. frequentioris cauſſam* P. Ramus *arbitrabatur eſſe ex obſcuritate rerum quæ* νοητικῷ *iudicio iudicari & declarari non poßent: ideóque ſyllogiſticæ neceßitatis iudicio conuincendæ eßent & concludendæ. Itaque* P. Ramus *vehementer hoc loco excitabatur ad hominum ſcholaſticorum torporem quendam excitandum, qui nullum putarent vſum eße* Logicæ, *niſi diceretur,* Sic argumentor. ſic argumentaris, *niſi denique ſyllogiſmus eßet aliquis. Enimuerò (aiebat, diſcipulos exhortando) cogitemus de* Grãmatica *ſimile quippiam:*

piam: Quando nomina declinantur, verba coniugantur: cuiúſnam artis opus illud eſt? grammaticum nempe. quando nomina cum nominibus, cum verbis paſſiuis, cum aduerbijs componuntur, cuiúſnam artis eſt? grammaticum idem reſpondebis. Quid igitur, ſi quis aſſereret ad vnam aliquam ſyntaxeos excellentem regulam, vt verbi actiui accuſatiuum regentis, totum grammaticæ artis vſum referri, nónne ridicula & temeraria aſſertio diceretur? At ſcholæ Logicorum toto ferè terrarum orbe (ne quis Academiæ Pariſienſis errorem præcipuum arbitretur) de Logica, grammatiſtæ illius iudicium ſequuntur: nullũ cenſent vſum eſſe Logicæ, niſi in ſyllogiſmo. Itaq; Logica antè diuiſa fuit in Apodicticam, Dialecticam, Sophiſticam, id eſt in ſyllogiſmum apodicticum, dialecticum, ſophiſticum. At (aiebat P. Ramus) quando conſideras cauſſam, & cauſſæ genera, facta, ſubiecta, diſſentanea, & diſſentaneorum genera, & reliqua illa ſine ſyllogiſmo vllo opera, cuiúſnam artis opus facis & operaris? Quando tot enuntiatorum modis enuntias, ſimplicis, generalis, ſpecialis, compoſiti, componendo copulatè, connexe, ſegregando diſcretè, diſiunctè, quando (inquam) tot modis enuntias, cuius artis facultate vteris? num Logicæ & Dialecticæ? at ſyllogiſmus hìc nullus eſt: Methodus denique, quæ ſyllogiſmi doctrinam ſequitur, ſyllogiſticum nihil conſiderat, anteceſſionis tantùm & conſecutionis ordinem intuetur. Ergo totus Logicæ vſus in ſyllogiſmo non eſt: magnus quidem & eximius rationis vſus in ſyllogiſmo verſatur, ſed non totus: vt Grammaticæ vſus eſt multus in ſyntaxi verbi actiui, ſed non totus. Itaq; concludebat P. Ramus, enuntiati iudicium non ſolùm eſſe magnum per ſe & amplum, ſed reliqui in ſyllogiſmo & methodo iudicij fundamentum eſſe.

Syllogiſmi & methodi] *Duæ ſpecies ſunt pro genere innominato, vel potiùs ignoto, ſicut antea præmonui. hoc igitur intelligatur iudicij genus primum eſt in enuntiato, ſecundum eſt in ſyllogiſmo & methodo. Syllogiſmi doctrina quæ ſequitur, duobus primis Analyticis ab Ariſtotele comprehen-*

ditur: neque aduerſus tautologias, legi καθόλου πρώτων *contrarias, agricultura P. Ramo hic magna fuit, fuit tamen omnium maxima grauiſſimáque aduerſus ſpinas omnium ſpinarum ſophiſticarum longè ſpinoſiſſimas: vt infinitorum, modalium, conuerſionum ſophiſmata præ ijs nihil eſſe dicas. Mirabile ſit, & vix (niſi oculis intuenti) credibile, quot & quanti veterum Logicorum labores de vna ſyllogiſmi doctrina ab Ariſtotele duobus totis Analyticis libris collecti ſint: cultura & ſatio minimè omnium defuerunt Ariſtotelea, colendi, ſerendi, metendi inſtrumenta maximè omnium defuerunt. Quapropter P. Rami in his potiſſimùm terris agriculturam contemplemur: Paucæ definitiones & partitiones hîc requirebantur, pro quibus ſexaginta capita in duobus illis Analyticis omnia omnium ſpinarum genera compararunt. Ergo hîc Ariſtoteleorum inſtrumentorum opus, hîc labor P. Ramo fuerit.*

Syllogiſmus] *Definitio eſt ſyllogiſmi ex genere primùm: diſpoſitio enim, genus eſt ſyllogiſmi: & ſi proximum genus illud ſyllogiſmi & methodi nominatum eſſet, commodiùs etiam adhiberetur. at id ignotum eſt: Arripitur igitur à P. Ramo proximum optimo. ac quamuis genus ſyllogiſmi & methodi ſit ignotum: attamen generalis eius affectio,* κρύψις *occultatio, non eſt ignota, vt per ſpecies clariùs apparebit.*

Quæſtio] Ἐρώτημα, ἐρώτησις, πρόβλημα, ζήτησις, πρᾶγμα, τὸ ἐξ ἀρχῆς· *Interrogatio, propoſitum, quæſtio, res, quod erat ex principio, vocatur in Organo: non autem omnis quæſtio (vt iam dixi) ſyllogiſtica, id eſt ſyllogiſmi concluſioni & tanquam iuriſdictioni ſubiecta eſt: ſed enuntiatum dubium tantummodo huc attinet, ſiue ſimplex, ſiue compoſitum.*

Quæſtio cum argumento] *Differentia & forma deinde ſyllogiſmi declaratur, è forma diſpoſitionis, qua quæſtio cum argumento diſpoſita, neceſſariò concluditur: Neceſſitas enim diſpoſitionis hîc efficit neceſſitatem complexionis. atque ſimile quiddam connexo diſiunctóque cognoſcitur. Connexum*

rum eſt neceſſarium, non ex neceſſitate partium connexarum, ſed neceſſitate connexionis: Diſiunctum eſt neceſſarium, non ex neceſſitate partium diſiunctarum, ſed ex neceſſitate diſiunctionis: Ita ſyllogiſmi complexio neceſſaria, ex neceſſitate conſecutionis: vt antecedens nempe concedi non poſſit, quin conſequens admittatur. neque hic veritas partium conſideratur: Poteſt enim ſyllogiſmus ex falſis neceſſariò verum concludere: vt, Omnis lapis eſt animal: Omnis homo eſt lapis: Ergo omnis homo eſt animal. ſyllogiſmus eſt conſtans & neceſſarius, cùm tamen antecedens totum ſit falſum. Sic Ariſtoteles 2.3.4. cap 2. Prior. docet ex veris falſum poſſe concludi: conſecutionis enim diſpoſitio eſt neceſſaria. Poteſt etiam ſyllogiſmus ex omnibus partibus falſis & impoſſibilibus neceſſarius eſſe: Omnis arbor eſt lapis: Omnis leo eſt arbor: Ergo omnis leo eſt lapis. ſyllogiſmus eſt neceſſarius, quamuis partes ſint impoſſibiles. Quamobrem ſyllogiſmi iudicium nunc reſpondet abſoluto neceſſarióq; connexi et diſiuncti iudicio, & neceſſitas pendet è diſpoſitionis conſtantia & firmitate.

Tertio] *Argumentum, hîc μέσον medium dicitur, metaphora è topico continuæ ſimilitudinis: Illic enim appellatur μέσον ἀνάλογον: & hac metaphora appellatum eſt quodlibet argumentum, ſed metaphora obſcura, & Græcis etiam interpretibus moleſta, vt primo libro ad argumenti definitionem dictum eſt. at argumentum in ea ſola figura (quæ Ariſtoteli prima eſt) medium eſſe poteſt, & iſtam anteceſſionis & conſecutionis analogiam retinere poteſt, in cæteris non poteſt. Quare metaphoras tam obſcuras, imò tam alienas támque diſſimiles, P. Ramus euitauit. Syllogiſmi autem vnicum eſſe argumentum, idóque terminos ſyllogiſmi tres eſſe, non plures, 25. capit. primi Priorum diſſeritur. At doctrina hæc inutilis eſt, quia è doctrina virtutis, patet refutatio contrarij: atque item quærere, vtrùm tres illi termini, tribus vocabulis exponantur, an longiore orationis ambitu circumſcribantur, ad rem logicam nil atti-*

net: Definitiones, diſtributiones, vno verbo exprimi non poſſunt, quæ tamen argumenta ſunt: & in ipſa inuentione monuimus argumenti ſimplicis intelligentiam, interdum verbis plurimis exprimi: & hac de re 36.37.38.cap.1. Pr. docent tres ſyllogiſmi terminos non ſemper tribus verbis, neque rectis caſibus, ſed ſæpe longa oratione exprimi. Medij autem illius inuentio, iam communiter expoſita eſt: neque in doctrina ſyllogiſmi eſt confundenda, vt Ariſtoteles viceſimonono capite primi Prior. confundit, nouo quodam inuentionis & mirifico genere, vbi è definitionibus ſyllogiſmorum ipſorum, locos inuentionis effecit: & quidem tanta obſcuritate, vt illic pons aſinorum à ſcholarum noſtrarum doctoribus vulgo appelletur. Figuram quadratam Ariſtoteles illic inſtituit, varijs triangulis inciſam, quibus ſyllogiſmi recti & vitioſi notantur: quam qui retexere non poſſit, aſinus videlicet habeatur. at de aſinario ponte, dialecticæ ſcholæ accuratius conſiderant. quapropter illuc adeat, ſi quis amplius requirat. Ariſtoteles 9. & 17. capit. 2. Poſteriorum ait argumentum ſyllogiſmi demonſtratiui ſumi à maiore quæſtionis extremo, id eſt conſequente: quod non eſt κατὰ παντὸς: poteſt enim de vtralibet parte aſſumi. Syllogiſmi nomen deinceps explicetur: Primò ſyllogiſmus propriè videtur calculum arithmeticum ſignificare, vt collectionem, qualis fit ex additione variorum nominum capitumq; ſumma quadam: & ſic Ariſtoteles 2. capit. Topic. 6. συλλογισμὸν, vſurpat, tanquam συλλογὴν καὶ ἐπαρίθμησιν. In Philoſophia 1. capit. 8. libr. ſic loquitur: ἐκ δὴ τῶν εἰρημένων συλλογίζεσθαι δεῖ, καὶ συναγαγόντας τὸ κεφάλαιον, τέλος ἐπιθεῖναι. ex dictis verò colligere oportet, colligentes ſummam, finem imponere. & Quintilianus ſexto capit. tertij libri ſyllogiſmum collectiuum interpretatur. Ergo à mathematicis, vt termini, vt medij, vt figuræ ac pleraque alia nomina, ita ſyllogiſmi nomen ad diſſerendi artem tranſlatum eſt: λογισμὸς autem, pro eodem in Ariſtotele ſæpe legitur. οὗτος γὰρ ἦν ἴσως καὶ λογισμός. hic enim fortaſſe logiſmus erat. Cap. 18. lib. 2. Poſt. οἷον δόξα

καὶ

καὶ λογισμὸς, vt opinio & logiſmus. & 3. cap. 6. Top. ἰσότης ἐναντίων λογισμῶν, æqualitas contrariorum logiſmorum. & 8. cap. 2. Phyſic. ἀρχὴ γὰρ καὶ αὐτὴ οὐ τῆς πράξεως, ἀλλὰ τοῦ λογισμοῦ. principium enim ipſum non actionis, ſed ratiocinationis. & 1. cap. lib. 1. Philoſoph. τὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ τέχνῃ, καὶ λογισμοῖς ζῇ: genus autem hominum, arte viuit & ratiocinatione. & cap. 7. lib. 11. διὸ ἄδηλος ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ quare incerta humana ratiocinatione. Ergo λογισμὸς dicitur vt συλλογισμὸς, quod etiam παραλογισμὸς compoſitum verbum, pro ſyllogiſmo fallaci & captioſo magis indicat: atque inde dicitur λογιστικὴ pro Arithmetica. Iam verò ſi lubet, agriculturam P. Rami conſideremus, & quid ea factus ſit melior Logicus Ariſtotelis ager, attendamus. Quænam igitur, aut qualis eſt ſyllogiſmi organica definitio? Ea verò ſic eſt 1. cap. 1. Pr. Syllogiſmus autem eſt oratio, in qua poſitis quibuſdam aliud quippiam à poſitis ex neceſſitate accidit, quia hæc ſint. Quæ definitio idcirco minùs aperta eſt, quia non ſatis perſpicuas & idoneas ſyllogiſmi cauſſas continet: Nam ſi λόγος, dicatur oratio: ſyllogiſmi genus non eſt: ſin autem ratio, genus eſt longè petitum, quod & inuentionem, & diſpoſitionem vniuerſam ſignificat: reliquæ verò partes, formalem cauſſam obſcuriùs inuoluunt, neque declarant quæſtionem cum argumento diſponi, vt neceſſariò concludatur, neque etiam definitionem propriam efficiunt: Nam quibuſdam poſitis, poteſt aliquid neceſſariò conſequi, quòd hæc ita ſunt: neque tamen erit ſyllogiſmus: Omnis enim ſyllogiſmus, neceſſarium: non omne autem neceſſarium, ſyllogiſmus: Quare non ſi quid accidit quibuſdam poſitis, conandum vt protinus reducatur in ſuam formam, ſed priùs ſumendæ ſunt duæ propoſitiones, vt Ariſtoteles ipſe præcipit 33. cap. 1. Pri. Si quis igitur ita diſputat: Venti incubuêre mari: Crebris micat ignibus æther: Denſi funduntur ab æthere nimbi: Ergo tempeſtas eſt. ex his antecedentibus cauſſis ita poſitis, neceſſariò tempeſtas efficitur, neque tamen ſyllogiſmus eſt. Quamobrem analytica ſyllogiſmi definitio, vel Ariſtotelis

ipſius teſtimonio & iudicio, videtur emendari corrigiq́; : tanquam ea parum legi κτ' παντὸς obſecuta ſit. Quapropter ad conſtituendum & definiendum ſyllogiſmum, prima illa P. Rami diligentia, Ariſtotelis non tantùm inſtrumentis, ſed manu atque opere adiuta eſt. Et verò conſors laboris & conſcius ſollicitudinis fui, quoties iſta definitio verſata, tornata, & ad incudem reuocata ſit, antequàm iſto modo conſiſteret : quo tamen genus illud proximum, quod optaretur, nondum obtinuit.

Pars] *Partitio ſyllogiſmi & enuntiati, communibus vocabulis, partes ſuas appellat: quanquam res eſt diuerſa : ſed penuria verborum eſt : atq; etiam ſyllogiſmo, antecedentis & conſequentis vocabula magis ſunt vſitata, quàm enuntiato.*

Adhibetur] *Antecedens ſyllogiſmi, continet argumenti collocationẽ cum quæſtione : ideoq́; cauſſam concludendi conſequentis: Pars autem antecedentis vtraq;, appellatur διάστημα interuallum, 4.14.17.26.cap.1.Pr. item 2.cap.2.Pr. tum 17.18.19.cap.1. Poſt. Sed metaphora illa eſt mathematica etiam hîc durior: appellatur etiam pars vtraq; πρότασις, propoſitio, & diſtinguitur adiectiuis, interuallum maius & minus: item propoſitio maior & propoſitio minor. Sed propoſitionis nomen, præſtabit propriè ad primam partem ſignificandum vſurpare, vt Cicero & Quintilianus vſurparunt. Duas autem tantùm partes ſyllogiſtici antecedentis eſſe, diſſerit Ariſtoteles 26.cap.1.Pr. ſecus, ſi quid præterea ſit, eſſe προσυλλόγισμον. quod verum quidem eſt, vt de tribus antea terminis: ſed affirmatione virtutis, patet negatio contrarij.*

Propoſitio] *Propoſitio eſt pars prima, qua quæſtionis ſaltem conſequens cum argumento diſponitur quidem vt in ſyllogiſmo ſimplici : aliàs quæſtio tota, vt in compoſito ſyllogiſmo : itaque ſiue diſponatur conſequens, ſiue quæſtio, attamen definitio vera erit, & propoſitio ſemper complectetur quæſtionis conſequens cum argumento propoſitionis.*

Aſſumptio] *Aſſumptio definitur è poſteriore ordinis gradu : &*

du: & quod aſſumatur è propoſitione, non definitur è diſpoſitione argumenti cum parte quæſtionis, quia id non perpetuò verum ſit: in ſimplici enim ſyllogiſmo perpetuum eſt, in compoſito non ſemper: vt, Si dij ſunt, diuinatio eſt: dij ſunt: diuinatio igitur eſt. Aſſumptio nil habet quæſtionis: quod poſtea clariùs intelligetur. Aſſumptio Stoicis eſt πρόσληψις: *Peripateticis* μετάληψις, *vt interpretes Græci adnotarunt 30.cap.1.Pr.item 22. & 30. cap. 1.Poſt.at illud verbum Ariſtoteli, & hoc Ariſtoteleis eſt commune: Vnde autem ſumatur propoſitio, quærere iam non conuenit: ſumitur enim è locis inuentionis argumentum, quod diſpoſitum cum quæſtione, propoſitionem facit. Argumenta autem illa, magna iam parte artium decretis comprehenſa ſunt: Itaque fit, vt propoſitio ſyllogiſmi plerumq; ſit è Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Mathematica, Philoſophia, Iuriſprudentia: Regulæ enim ac leges, quæ primis annis ediſcuntur, non ſolùm prima ſunt ſuæ veritatis iudicia, ſed ſunt etiam propoſitiones & fundamenta iudiciorum ſyllogiſticorum, quæ poſtea concludimus in ſpecialibus & inde deductis rebus. Quamobrem quod Ariſtoteles* εὐπορίαν τῶν προτάσεων καὶ τῶν συλλογισμῶν *profitetur, tanquam aliquo inuentionis titulo, vt nominatim 28,cap.1.Pr.& 11. cap.1.Topic. non ſatis neque accurata, neque logica profeſſio eſt, neque ſatis apta inuentionis à iudicio & diſpoſitione differentia: confuſio enim triplicis Logicæ, apodicticæ, topicæ, ſophiſticæ, huc illa redit, de qua initio primi libri tam diligenter à nobis actum eſt: vt ſophiſma tam legibus omnibus Ariſtotelis infenſum & contrarium tolleretur.*

Conſequens] *Ariſtoteli pars illa dicitur* συμπέρασμα, *à* συμπεραίνω *concludo: Stoicis eſt* ἐπιφορὰ *illatio: complexio Ciceroni & Quintiliano dicitur: & modò ex quodam coniugatorum argumento explicatur, quod complectitur partes quæſtionis.*

Concluſio] *Similiter ex coniugatis definitur, quia concludit: appellatur autem etiam tota ratiocinatio, &*

argumentatio, concluſio. Cic. in Lucullo: *Hæc concluſio quam vim habeat, conſidera. Sic Græcum ſyllogiſmi verbum videtur propriè complexionem ſignificare: & ſic* Ariſtoteles *17. c. 2. Pr. vſurpat, cùm ait ex falſis verum concludi poſſe, ex oppoſitis non poſſe: vt in exemplo,* Omnis homo eſt animal, Nullus homo eſt animal, Ergo nullus homo eſt homo. Ἀεὶ γὰρ ἐναντίος ὁ συλλογισμὸς γίνεται τῷ πράγματι: *ſemper enim ſyllogiſmus rei aduerſus efficitur. hìc* συλλογισμὸς *ἀντὶ* συμπεράσματος *capitur.*

Enthymema] *Paucis verbis magna hiſtoria variorum apud* Ariſtotelem *dogmatum comprehenditur: Iſta enim* κρύψις *eſt ſyllogiſtica, in qua & partium vel defectus, vel redundantia, & ordinis inuerſio conſideratur. Duodecim tota capita fuiſt vltima in primo libro priorum* Analyticorum *de analyſi ſyllogiſmi: quæ ſi quid habent logici emolumenti, id totum hìc non tam ſuccinctè quàm planè perfecteq́; comprehenſum eſt, aut iam antea in ſyllogiſmi partibus eſt declaratum.* Analyſis *igitur* Ariſtoteli, *eſt logici operis tanquam telam iam contextam retexere: Cuius vtilitatem certam profert 33. c. 1.* Pr. *Accidit autem ſimul & priùs dicta confirmari, & clariora fieri, quòd ſic habeant per antedicta:* Neceſſe *enim eſt omne verum, ſibi ipſi vſquequaque cōſonum eſſe. hic fructus eſt peramagnus, quòd retexendo ſyllogiſmo iam facto, iudicium confirmatur & illuſtratur: ſed fructus communis retexendo cuilibet argumento, vt definitionis, diſtributionis: item cuilibet enuntiato & methodo: & analyſis interea talis, præcipuam in* Logica *arte doctrinam nullam requirit.*

Enthymema] *Ariſtoteles 27. cap. 2. Pri. definit hoc modo:* ἐνθύμημα μὲν οὖν ἐστὶ συλλογισμὸς ἀτελὴς, ἐξ εἰκότων καὶ σημείων. *Enthymema igitur eſt ſyllogiſmus imperfectus, è veriſimilibus & ſignis. At poſtremum hoc additamentum (è veriſimilibus & ſignis) nō plus in enthymematis definitione requiritur, quàm in ſyllogiſmi definitione: ex quot enim argumētis ſyllogiſmo pleno concludi poteſt, ex totidem poteſt imperfecto concludi. Ariſtoteles igitur id collegit, non iudicauit. Cicero*

in Topicis, nomine enthymematis omnem ſententiam ſignificare ait: ac præcipuè eam concluſionẽ, quæ ſit è contrariis, quia acutiſſima videatur. Sed neque Ariſtotelis illud ex adiunctis, neq; Ciceronis è contrariis, enthymema modò P. Ramus appellat, ſed è quocunque argumenti genere ſyllogiſmum parte de tribus aliqua truncum & imperfectum: ad cuius accuratius & perfectius iudicium, ſi qua enthymematis dubitatio ſit, reſtituendum eſt quod defuerit. & ſic 33. cap. 1. Pr. de propoſitionibus præcipit Ariſtoteles: Et ſi ambæ ſumptæ non ſint, ipſe reſtituas alteram: Interdum enim qui vniuerſalem propoſuerint, in ea comprehenſam non aſſumunt, neque ſcribentes, neque interrogantes: per quas autem ipſa concludunt, prætermittunt: alia verò fruſtrà interrogant. Conſiderandum verò ſi quid ſuperfluum aſſumptum ſit: & ſi quid neceſſariorum prætermiſſum: & hoc quidem reſtituendum, illud verò tollendum, donec ad duas propoſitiones perueneris. Sine enim his non licet reducere ſic interrogatas rationes. Hæc Ariſtoteles de enthymemate, aliàs ex ellipſi aſſumptionis: id enim eſt quod comprehendi Ariſtoteles ait in propoſitione: aliàs ex ellipſi propoſitionis; id enim eſt per quod concluditur. & ſic Philoponus ait ad hunc locum, propoſitionem eſſe, per quam aſſumptio complexionem colligit. Hîc igitur Ariſtoteles annotauit ellipſin partis vtriuſque in antecedente: Ellipſis aliquando etiam eſt complexionis. Enthymematis verò referta ſunt in bonis authoribus omnia, déque ſyllogiſticis quæſtionibus, vix ac ne vix quidem, milleſimam pleno ſyllogiſmo concluſam inuenies. Hîc verò libet è P. Rami exemplis, quibus de enthymemate diſſerens vtebatur, ſingulas enthymematicas ellipſeis illuſtrare. Cicero in libro de Senect. propoſitionem ſic omiſit: Senex nec quod ſperet, habet: At eſt eò meliore conditione, quàm adoleſcens: cùm id quod ille ſperat, hic aſſecutus ſit. ille vult diu viuere: hic diu vixit. Adde propoſitionem generalem, & conclude:

Qui iam eſt aſſecutus, beatior eſt eo, qui ſe aſſecuturum ſperat:

At ſenex aſſecutus eſt longam vitam, quam adoleſcens ſperat:
Itaque ſenex beatior eſt adoleſcente.

Martialis libro quinto in ſequenti enthymemate aſſumptionem relinquit:

Si quando leporem mittis mihi, Gellia, dicis,
Formoſus ſeptem, Marce, diebus eris.
Si non derides, ſi verum, lux mea, narras:
Ediſti nunquam, Gellia, tu leporem.

Adde aſſumptionem, ſyllogiſmus talis erit:

Si quis edat leporem, ſeptem diebus formoſus erit:
Gellia nunquam formoſa fuit:
Gellia igitur nunquam edit leporem.

Martialis lib. 1. complexionem omittit:

Amiſſum non flet, cùm ſola eſt Gellia, patrem:
Si quis adeſt, iuſſæ proſiliunt lachrymæ.
Non luget, quiſquis laudari, Gellia, quærit:
Ille dolet verè, qui ſine teſte dolet.

Exple ſyllogiſmum, & conclude:

Verus luctus eſt occultus:
Fletus Gelliæ non eſt occultus:
Fletus igitur Gelliæ, non eſt verus luctus.

Proſyllogiſmus] *Sic Ariſtot. dicitur ſyllogiſticæ partis exornatio aliqua vel approbatio, ad 26. cap. 2. Prior. vbi* τῶν προσυλλογισμῶν *præcipuè agitur. quòd ſi termini quatuor ſint, propoſitiones tres erunt: ſi termini quinque, propoſitiones quatuor, & ſic deinceps: quo capite etiam proſyllogiſmus appellatur* πρόσθεσις *additio: cuius exempla in ſingulis generibus frequentia erunt. Proſyllogiſmus autem adhibetur non ſolùm ad probandum, ſed etiam ad occultandum: vnde eſt Ariſtotelea* κρύψις *præcipuè nominata, de qua præcipitur 20. cap. 2. Pr. & 1. cap. 8. Top. & 14. c. 2. Elench. ne res concludenda præponatur, ne antecedentis partes continuentur, ſed rebus alienis miſceantur, affectúque vario turbentur: vt cùm quæſtio concludetur, quæratur propter quid: quod totum omni-*

bus

bus quidem argumentis, ſed præcipuè rhetoricis & troporum & figurarum ornamentis efficitur. His autem crypticis Socrates multùm vſus eſt: ideóque ab ijs, contra quos diſputat, appellatur incantator, torpedo, Dædalus. vt in Menone: Et nunc, vt mihi videris, præſtigijs me decipis, veneficijs inficis, & apertè incantas: ita vt ambiguitatis ſim plenus: videris quoque mihi prorſus (ſi quidem licet in te iocari) & forma, & alijs rebus, ſimillimus torpedini, latiſſimo piſci maris: qui hominem ſibi propinquantem & tangentem, membris & corpore ſtupidum reddit: & tu videris ſtuporem mihi nunc iniecisse: nam & animo & corpore ſic obſtupui, vt quid tibi reſpondeam, non habeam. Sic Euthyphron Socratem Dædalo comparat: Mihi quidem propemodum videntur ea, quæ dicis, ô Socrates, eadem dicacitate notanda eſſe: quòd enim illa noſtra oberrant, neque ſibi conſtant, non ego ſum accuſandus: ſed tu mihi Dædalus videris: nam quod ad me attinet, illa ſic conſtitiſſent & manſiſſent. Thraſymachus lib. 1. de Repub. Socratem nominat in ſermonibus ſycophantam & inſidiatorem. Atque hæc de partium ellipſi & redundantia: ordinis κρύψις breuior eſt. Propoſitio & aſſumptio, licet artis ordine ſit illa prior, hæc poſterior: vſus tamen ordinem hunc permiſcet: vt in Grammatica, quamuis ſuppoſitum præcedat, appoſitum ſequatur: artis vſus tamen, & voluptas aurium id ſæpe peruertit: attamen & illic, & hic, cùm exigitur ratio artis, ſuppoſitum præponitur, appoſitum ſuccedit: ita in ſyllogiſmo, propoſitio prima, aſſumptio ſecunda erit. Atque hæc de ſyllogiſmi partibus, in quibus Ariſtoteles 26. cap. 1. Prior. analogiam quandam mathematicam meditatus eſt. Omnis erit ſyllogiſmus ex propoſitionibus quidem paribus, terminis imparibus: vno enim plures ſunt termini, quàm propoſitiones: erunt autem complexiones, dimidium propoſitionum. Hic Ariſtoteles arithmeticam ternarij, binarij, vnitatis analogiam reperit, vbi differentia exceſſus, vnitas ſemper eſſet. Atqui in hoc exemplo memini P. Ramum excitatum eſſe aduerſus ſcholaſticos philoſophiæ

loſophiæ

loſophiæ Ariſtoteleæ profeſſores neſcio quos, qui cùm Euclidis elementum nullum vnquam guſtaſſent, attamen auderent philoſophiam tam multis partibus mathematicam profiteri: Etenim cùm mathematica & vocabula ὅρον, μέσον, διάστημα, σχῆμα, *ſimiliáque: item exempla de trianguli tribus angulis, de diametro aſymmetro, de tetragoniſmo, vt mòdò de hac analogia: dicebat* ἀγεωμετρήτους *interpretes (quales toto terrarum orbe plerique eſſent) non plus in Logica Ariſtotelis videre, quàm Polyphemus ab Vlyſſe occæcatus, vidiſſet in illa ouilis ſui ſpelunca. Sed cùm P. Ramus iſtam Geometriæ ignorantiam deploraſſet: attamen totum hoc & verborum, & exemplorum à Mathematicis genus à Logica reiÿciebat, quia* καθ' αὑτὸ *id in Logica non eſſet, præſertim cùm poſterioris eſſet diſciplinæ, nequedum logicæ artis diſcipulo perceptæ. Hæc igitur de ſyllogiſmi partibus, antecedente propoſitione & aſſumptione, item conſequente complexione. Cicero in veteri Rhetorico, quinque partes ratiocinationi tribuit, vt prima ſit propoſitio, deinde eius ratio, tum aſſumptio, quarta eius approbatio, quinta complexio: à quo diſſentit Quintilianus, ca. 14. lib. 5. Mihi (inquit) & plurimis nihilominus authoribus, tres ſolummodo videntur: Nam ita ſe habet natura, vt ſit de quo quæratur, & per quod probetur: tertium adÿci poteſt, velut ex conſenſu duorum antecedentium: Ita prima erit intentio, ſecunda aſſumptio, tertia complexio: Nam confirmatio primæ partis, & ſecundæ exornatio, ÿſdem cedere poſſunt, quibus ſubÿciuntur. Quæ diſtinctio apud Fabium, numero quidem partium vera eſt (ſunt enim tres tantùm ſyllogiſmi partes) ſed probatione, falſa: intentio enim & complexio, vna & eadem pars eſt: nec aliud eſt intentio, quàm propoſita quæſtio ſeu enuntiatio dubia, quæ ſubducta ratione tandem concluditur: aſſumptionis autem nomine, propoſitio & aſſumptio confunduntur: Sed hæc de ſyllogiſmo, déque ſyllogiſmi partibus doctrina nobis adhuc arithmetica magnam quidem partem illa fuit: Et verò (vt huc P. Ramus tandem erupit) ſi quid eſt in illa arte præclarum, quod in primis logico ſyllogiſmi iudicio reſpõdeat, regula eſt quatuor*

propor-

proportionalium, quam auream Arithmetici nominant: vt 2 ad 3 ſic 6 ad quem? quartus proportionalis quæritur: multiplicatur igitur ſecundus per tertium, & factus 18 diuiſus per primum, educit 9 pro quarto: & iam concluditur, vt 2 ad 3 ſic 6 ad 9. Quid igitur efficit aurea hæc Arithmeticæ regula? è tribus datis, quartum proportionale reperit: & propter infinitum in rebus humanis vſum, aurea dicitur. At ſyllogiſmus quid efficit? è duobus manifeſtis & conceſſis, tertium iudicat & concludit: & quod illic multiplicatio diuiſióque, hic propoſitio & aſſumptio ad colligendum proportionale efficit: ſed Arithmetica tribus datis opus habet: vt ſi duo tantùm ſint, ſecundum tamen bis ſumitur: Logica duobus contenta eſt: & ſyllogiſmus eſt iudex proportionis Arithmeticæ, & omnium omnino ratiocinationū. Quare ſyllogiſmus cùm & paucioribus cōtentus ſit, & omnia complectatur, multò iuſtius aurei cognominis appellationem mereatur. Inauratum eſt Pariſiēſis Senatus tribunal illud ſummum, quo ciuium, principum, regum denique noſtrorum controuerſiæ iudicantur: at ſyllogiſmi tribunal nō inauratum, ſed aureum, ſed cæleſte potiùs & diuinum habendum eſt, quo iudicia noſtri Senatus, imò omnium, qui vſquam terrarum ſint, iudicantium de enuntiatis dubijs iudicia confirmantur & concluduntur. Hæc P. Ramus de ſyllogiſmi laude præſtantiáque verè & magnificè prædicabat: & tamen interea vehementer admirabatur vel miſerabatur potiùs, nullum eſſe in omnibus diſciplinarum ſtudijs hominum genus magis non ignarum modò, ſed faſtidioſum logicæ, quàm noſtri temporis iuris ſtudioſi plerique eſſent, tanquam ars benè iudicandi iudicibus futuris eſſet inutilis. Quam peſtiferā opinionem è ſcholaſticis ſophiſmatis natam conquerebatur: Proptèrea adoleſcentes ad iuris prudētiam acceſſuros imprimis exhortabatur ad ſyllogiſticam ſtudioſè cognoſcendum & exercendum. Hoc enim iudicij organū iudicibus iſtis imprimis eſſe neceſſarium. Leges Iuſtiniani ſpeciales eſſe iudicandi leges, quæ ſine generalibus & logicis exitiales paralogiſmos eſſent facturæ: peccauerit enim grammaticus aut Rhetor in iudicio verbi aut tropi, iudicij barbariſmus aut

inte

inelegantia ridebitur: at ſi iudex in iudicio capitis, famæ, fortunarum peccauerit, peccatum nō iam riſus, ſed luctus & miſeria conſequetur.

CAP. IX. DE PRIMA SPEcie primi generis.

SYllogiſmus eſt ſimplex aut compoſitus: Simplex, vbi pars quæſtionis cum argumento diſponitur, conſequens in propoſitione, antecedens in aſſumptione: eſtq; affirmatus è propoſitione & aſſumptione affirmatis: negatus ex altera tantùm negata: & vterque generalis ex vtraque generali: ſpecialis ex altera tantùm generali: proprius ex vtraq; propria. Simplicis ſyllogiſmi genera duo ſunt, primo argumentum antecedit tantùm, vel conſequitur tantùm. Prima igitur ſpecies primi generis eſt, quando ex argumento antecedente in propoſitione vtlibet, in aſſumptione affirmatè, complexio ſpecialis efficitur, vt in exemplis.

Aff. gen.

Conſtantia eſt virtus:
At eſt confidentia:
Quædam igitur confidentia eſt virtus.

Neg.

Neg. gen.

Audacia non eſt virtus:
At eſt confidentia:
Quædam igitur confidentia non eſt virtus.

Aff. ſpec.

Sapiens eſt laudabilis:
At quidam eſt pauper:
Quidam igitur pauper eſt laudabilis. vel
Quidam ſapiens eſt diues:
At ſapiens eſt laudabilis:
Quidam igitur laudabilis eſt diues.

Neg. ſpec.

Stultus non eſt beatus:
At quidam eſt fortunatus:
Quidam igitur fortunatus non eſt beatus. vel
Quidam ſtultus eſt fortunatus:
At ſtultus contemnitur:
Quidam igitur contemptus eſt fortunatus.

Aff. pro.

Socrates eſt philoſophus:
At eſt homo:
Quidam igitur homo eſt philoſophus.

Neg. pro.

Therſites non eſt philoſophus:
At eſt homo:
Quidam igitur homo non eſt philoſophus.

Verùm pro iudicij claritate vſus enthy-
mema-

memate hic ferè contentus eſt. Quædam confidentia eſt virtus, vt conſtantia: quædam non eſt, vt audacia.

Syllogiſmus] *Partitio ſyllogiſmi præceßit in partes, antecedentem in propoſitione & aſſumptione: conſequentē in complexione: diuiſio ſequitur in ſpecies, ſimplicem, compoſitum: quæ modò verbis iiſdem appellantur, quibus appellatæ ſunt ſpecies enuntiati ſimplicis, compoſiti: inopia verborum eſt, res tamen definitionibus longè alia demonſtratur. Partitio in Ariſtotelis Organo nulla eiuſmodi eſt: quia è compoſitis ſyllogiſmis nullum eſt in eo verbum: Partitio eſt Theophraſti, Eudemi, Boetij.*

Diſponitur] *Diſpoſitio, genus eſt primum & ſummum doctrinæ huius criticæ: Itaque à capite ſpeciales omnium ſyllogiſmorum, tanquam nerui repetendi ſunt, ſpecialesq; omnes differentiæ deriuandæ. Simplex igitur ſyllogiſmus, eſt ſimplex, vbi argumentum diſponitur in propoſitione cum quæſtionis conſequente, in aſſumptione cum antecedente: vt, ſi quæſtio ſit, an omne iuſtum ſit honeſtum, & ita concludatur: Omne laudabile eſt honeſtum, Omne iuſtum eſt laudabile, Ergo omne iuſtum eſt honeſtum. Hic (laudabile) argumentum ſimpliciter & ſigillatim diſponitur in propoſitione cum parte quæſtionis conſequente: item ſimpliciter & ſigillatim in aſſumptione diſponitur cum parte quæſtionis antecedente: atque ita fiet in omnibus ſyllogiſmis ſimplicibus, vt per ſpecies intelligetur. Quæ cauſſa antè P. Ramo fuit, propoſitionem & aſſumptionem paulò communiùs definiendi: & quidem admonuerunt de hac paulò maiore diligentia definiendi ſyllogiſmi ſimplicis, hac in re decepti, Theophraſtus, Eudemus, Boetius, qui ſyllogiſmum ſimplicem è ſimplicibus, compoſitum è compoſitis enuntiatis incautiùs definiunt. At ſimplex ſyllogiſmus poteſt conſtare ex omnibus enuntiatis compoſitis: vt, Si laudabile eſt, honeſtum eſt: ſi iuſtum eſt, laudabile eſt: ergo ſi iuſtum eſt, honeſtum eſt. Hic propoſitio, aſſumptio, complexio, compoſitæ ſunt, diſpoſitio tamen argumenti*

menti eſt ſimplex. quod Theophraſtus itē animaduerterat, docuerátque hos ſyllogiſmos ſimplicibus ἀναλογεῖν, & διὰ τριῶν vocauerat, propter tres partes compoſitas. At negligentiùs id ab ipſo philoſopho eſt æſtimatum ac iudicatum: nec enim ἀναλογίᾳ, ſimilitudo hic tantùm eſt, ſed res ac veritas ipſa. Quare vt in definiendo nominandóque enuntiato compoſito, in diuidendo compoſito, in negando connexo, Peripatetici docto res illi decepti ſunt: ita ſunt falſi in ſimplici & compoſito ſyllogiſmo definiendo è ſimplicibus & compoſitis enuntiatis. Ex illa definitione ſimplicis ſyllogiſmi benè & accuratè poſita, ſequitur explicatio partium, magnam doctrinæ copiam paucis verbis complexa. Syllogiſmus autem licet non definiatur à ſimplici enuntiato, è ſimplicis tamen enuntiati differentiis differentias varias capit: vt è partibus antecedentis appelletur affirmatus, negatus è prima nempe affectione enuntiati: generalis autem, ſpecialis, proprius, è differentiis enuntiati ſimplicis: affirmatus è propoſitione & aſſumptione affirmatis: negatus, cùm altera antecedentium partium ſola affirmatur. Vnde intelliges ex omnibus negatis nihil ſimpliciter concludi. Atque hæc binaria differentia erit in tribus differentiis reliquis generali, ſpeciali, proprio. Generalis etiam videretur definiendus ex omnibus generalibus: ſed prima ſpecies repugnaret, quæ nunquam generaliter concludit. Syllogiſmus deinde definitur ſpecialis, ex altera tantùm generali: poteſt enim eſſe altera indefinita, vel propria: & ideo communi nomine ſpecialis appellatur à P. Ramo: non autem indefinitus aut proprius, vt communi definitione partem vtramque complectatur: Hinc etiam percipitur, nihil vſquam ex indefinitis ſimpliciter concludi.

Proprius] *Definitur ſyllogiſmus ſimplex, proprius, qui conſtat vtraque antecedente propria: Atqui ſyllogiſmus hic in Organo doctrinam nullam habet: imò nominatim differtur 24. cap. Priorum, nullum eſſe ſyllogiſmum ſine vniuerſali aliquo affirmato. Itaque quia concluſio hæc prætermiſſa eſt ab Ariſtotele, idcirco ab interpretibus Ariſtotelis etiam damnatur:*

tur : quia ſingularia (aiunt) non conſiderantur in diſciplinis : cùm theorema quodlibet ſit κατὰ παντός. Quæ ratio valdè ridicula eſt : Etenim tota Aſtrologia eſt de ſingularibus & proprijs eiuſmodi rebus, Luna, Sole, & cæteris ſingularibus ſtellis : & præcepta tamen catholica ſunt & propria? Deinde vtrùm in Logica præceptum de ſyllogiſmo ſimplici, proprio, proprium enuntiatum eſt, non generale? vtrùm Porphyrij & Ariſtotelis de ſpecie & indiuiduo doctrina, ſpecialis eſt, non generalis & vniuerſa? Denique niſi ſyllogiſmus eſſet entis & non entis, Logicæ artis pars non eſſet. Iam verò vſus artis ſpectandus hic fuit : & quidem vſus trium Ariſtotelis in primis figurarum, qui ſingularibus rebus præcipuè continetur, vt in ipſis poſtea pleniùs intelligetur, in foro, in curia, in roſtris, in totis ciuitatibus, in agris, in vita hominum : denique vbi hypotheſes & quæſtiones ſingulares diſſerendæ & iudicandæ ſunt : Itaque ſi laudes Catonem, ſi vituperes Cæſarem, ſi accuſes Clodium, ſi defendas Milonem, ſi ſuadeas Maniliam legem, ſi Agrariam diſſuadeas, Logica nullũ ſyllogiſtici iudicij adiumentum præſtabit? & dices agrum Ariſtoteleæ Logicæ plantis & frugibus iſtis alendis idoneum non eſſe? Imò verò naturâ ſua fœcundiſſimus & feraciſſimus eſt earum frugum omnium, ſed arandus eſt & ſerendus: nec agri, ſed agricolæ culpa iſta eſt. Quare P. Ramus tam fructuoſas ſtirpes plãtauit in ſyllogiſmorum agro, & fructus eorum demonſtrauit. Teneantur igitur quinq; illæ communes omnium ſyllogiſmorum ſimplicium definitiones, affirmati, negati, generalis, ſpecialis, proprij: & quia ſunt generales & communes, generaliter & ſemel exponantur, ex lege καθόλου πρῶτον. At neque in vnoquoque genere, neque in vnaquaque generis cuiuſque ſpecie, contra illam ſapientiæ legem toties & tam ſophiſticè repetantur atq; iterentur, vt in definiendis modis ſingulorum generum adhuc repetitæ ſunt in tribus Organi figuris, atque iteratæ. Res hîc exigua videtur: & reuera talis eſt : attamen ſcio P. Ramo ſpinam pertinaciorem vix & peruicaciorem vllam fuiſſe: tautologia illa eiuſdem affectionis tam denſa, támque

que

quæ in tribus continuis figuris ante oculos erat poſita: Vt autem logicum theorema generale ſpecialibus definitionibus ad generis originem reuocaretur, perdifficilis extricatio, tanquã labyrinthi cuiuſdam fuit. Ergo poſtrema agriculturæ huius logicæ aratione, ſpina hæc euulſa eſt. Diuiſio ſyllogiſmi ſimplicis διχοτομίαν retinet, quæ in Ariſtotele τριχοτομία eſt in tres figuras. At vnum genus illud eſt, vno tantùm modo diſponi, nempe ſola vel anteceſſione, vel conſecutione. Quare διχοτομία ἐστι λογικωτέρα, ſicuti deinde eſt generis vnius in duas ſpecies: quæ ſunt tertia & ſecunda figura Ariſtoteli. Genera enim appellantur ab Ariſtotele σχήματα, figuræ metaphora geometrica: Nam σχῆμα ſeu figura, propriè ſignificat lineamentum, vt quadratum, circulum: & ſic Ariſtoteles in Categorijs docet: in totis autem Analyticis, pro ſpecie frequenter vſurpat: vt in Philoſophia, dicit σχήματα κατηγοριῶν, vt 6. & 7. cap. 5. lib. item 1. cap. 6. lib. item 10. cap. 9. lib. item 3. cap. 10. lib. quæ philoſophus idem vocat aliàs τὰ γένη κατηγοριῶν, vt 7. cap. 1. Topici, & 3. cap. 2. Elench. quomodo καταφατικὸν σχῆμα, 12. cap. 1. Pr. & ὁμοιοσχήμονες προτάσεις. Et Plato τὰ τῶν πολιτειῶν σχήματα, καὶ τῆς μουσικῆς σχήματα dicit, 2. & 3. lib Legum. Denique, σχήμα philoſophis illis eſt idem, quod γένος ἢ εἶδος, genus aut ſpecies: Latinis autem ſermo iſte eſt inſolentior: imò verò etiam Græcis interpretibus ipſis: qui fermè vtrique ideo totam hanc iudicij ſyllogiſtici Logicam ad figuras geometricas retulerunt. At Ariſtoteles ipſe 15. cap. 2. Poſter. item 3. 6. 7. Topicis, tanquam obſcuritatis latebras, metaphoras reprehendit. Quamobrem P. Ramus ſciens & prudens, tropos obſcuriores euitauit: proprijs & logicis generis & ſpeciei verbis vti maluit, quàm geometricis & alienis. Sed de Logica Ariſtotelis geometrica P. Ramus perſæpe diſſeruit: atque immodico Geometriæ ſtudio Logicam Ariſtotelis obſcuratam querebatur. Mathematicis nihil erat quondam clarius & illuſtrius, nec qui eas neſciebat, ſatis inſtructus liberali diſciplina credebatur. At hodie cùm Grãmatica, Rhetorica, Logica antè cognoſcantur,

quàm quid vnitas, vel punctum ſit, audiatur: magna diſcipulis mathematicæ diſciplinæ ignaris, è geometricis rebus obſcuritas in Logica & vocabulis, & exēplis, analogiis & rebus ipſis compluribus creatur. ἀνάλυσις, ὅρος, ἀντιςροφὴ, μέσον, διάςημα, σχῆμα, antea fuerunt: nunc accedunt ἀρχὰι, ἀπαγωγὴ, ἔκθεσις, principia, deductio, expoſitio, ad ſyllogiſmorum ἀναγωγὴν, reductionem: Habent enim geometræ principia definitionum, poſtulatorum, axiomatum, è quibus problemata ſuæ artis & theoremata demonſtrant, deducunt frequenter ad impoſsibile, exponunt aliquando ſingularibus exemplis: figuram ἀμέτρητον immenſurabilem, in aliam μετρητὸν & menſurabilem reducunt. ſimilem quandam Geometriæ Logicam in ſyllogiſmis Logicus quiſpiam (vnde Ariſtoteles aſsumpſit) commentus eſt: principia duo conſtituit ſumma, Dici de omni, & de nullo: de omni, quando nullum liceat ſubiectum aſſumere, de quo alterum non dicatur: de nullo ſimiliter: Tum verò ſyllogiſmum alium perfectum ſtatuit, alium imperfectum: perfectum, qui præter illa principia, nihil requirat, vt neceſſarius appareat: imperfectum verò, qui præterea requirat vt reducatur, non ſolùm ἀντιςροφὴν, ſed ἀπαγωγὴν, ἔκθεσιν. Enimuerò commouebatur iſto loco vehementer P. Ramus, & indignabatur, tam aniles nugas, tam ſophiſticas, támque geometricis rebus illis diſsimiles atque contrarias, diutius ſummi philoſophi inani potiùs vmbra retineri, quàm certiſsimis eius legibus expendi & examinari: imò verò ab Alexandro, Porphyrio, Ammonio, tanquam belliſsimas maximéque geometricas, ſummis laudibus efferri ac prædicari. Etenim infinitæ in hac ſyllogiſtica Logica obſcuritatis fontem lubet è P. Rami ſcholis & prælectionibus paulò pleniùs aperire. Demonſtratione artium & inſtitutione legitima, nihil eſt excellentius, cùm definiendo, partiendo, exemplis illuſtrando, ſyllogiſmo etiam, ſi quid opus ſit, concludendo totæ artium liberalium facultates & opes explicantur. At inſana quædam demonſtrationis ambitio, Mathematicos in Elementis, & Logicos in ſyllogiſmorum figuris, ita tranſuerſos egit,

vt nulla vnquam pernicies maior præſtantiſſimis artibus acciderit, peruerſa iſta demonſtrandi cupiditate. De Mathematicis loquentur *ſcholæ* P. *Rami mathematicæ, de his logicæ abundè iam loquutæ ſunt: ſummam itaque colligamus.* Hoc igitur *ſtatuo: quæ totis tribus ſimplicium ſyllogiſmorum figuris in* Organo *demonſtrantur, minimè omnium demonſtrabilia fuiſſe: atque vbi demonſtratio nulla prorſus eſſe debuerat, ſeptem & ſexaginta, incredibili obſcuritate cumulatas eſſe.* Etenim *totis ferè poſterioribus* Analyticis *non aliud cantatur, quàm definitionem à demonſtratione differre: neque eſſe ſyllogiſticam, ſed tantùm τοῦ νοῦ, intellectu (quod enuntiati iudicium eſt) percipi & iudicari, & tanquam principium αὐτόπιστον ſumi: totáque tertium, quartum, quintum, ſextum, ſeptimum capita ſecundi* Poſterior. *conſumpta in eo ſunt, vt doceant, definitionem demonſtrabilem non eſſe neque ſyllogiſmo, neque diuiſione, neque inductione, neque ſenſu, neque digito:* Hæc *enim totis capitibus illis eſt* Ariſtotelis *doctrina & oratio.* Aſſume: *At in tribus figuris ſyllogiſmorum ſimplicium, definitiones ſunt: in prima figura, quatuor modorum: in ſecunda totidem: in tertia ſex, quæ demonſtrationibus iſtis ſolæ ſubijciuntur.* Conclude *igitur, qui* Logicus *es:* Quare *iſta definitionum ſyllogiſticarum doctrina non eſt demonſtrabilis, neque ideo vlla principia, vllas ἀντιστροφὰς, ἀπαγωγὰς, ἐκθέσεις, ἀναγωγὰς requirit:* Indicatur *prima figura, perſpicuitate & luce ipſius figuræ: indicatur ſecunda, perſpicuitate & luce ſecundæ figuræ: indicatur tertia, perſpicuitate & luce tertiæ figuræ: neque alia lumen ſui indicij ab alia mutuatur, quamuis alia ſit illuſtrior & clarior fortaſſe, quàm alia.* Hæc *aduerſus tam denſas tenebras,* P. Rami *clariſſima & euidentiſſima concluſio fuit:* Tum *verò κατὰ λεπτὸν, de ſingulis obſcuritatibus diſſeruit, vt peruerſus eſſet & confuſus ordo generum in ſyllogiſmis, quia fieret è tribus figuris prima, quæ poſtrema eſſe debuerat: & contrà eſſe tertio loco, quæ debuerat eſſe primo: nam cùm ſyllogiſmus, ſit diſpoſitio: neceſſe eſt quamque ſyllogiſmi ſpeciem tantò priorem eſſe ordine doctrinæ, quantò ſimplicior*

fuerit. at in tertia, quæ eſt in Organo figura, diſpoſitio tantùm eſt anteceſsionis: vt in ſecunda, eſt diſpoſitio tantùm conſecutionis. At in prima quæ facta eſt, diſpoſitio ſimul eſt & anteceſsionis & conſecutionis: & quæ ſingula ſunt in tertia & ſecunda, eadem vniuerſa modo quodam componuntur in prima. Quare quæ facta eſt tertia, debuit eſſe prima: & quæ primo loco poſita eſt, debuit eſſe poſtremo. Neque hic habenda ratio fuit in methodi & ordinis quæſtione, quid affirmatè, negatè, generaliter, ſpecialiter concluderetur: proptereáque quid eſſet præſtantiſsimum & nobiliſsimum. Hæ rerum ſpeciales differentiæ, perpetuò plures ſunt in ſpecie, quàm in genere. & ſi poteſtas plures quæſtiones concludendi faceret ſpeciē ſyllogiſmi priorem, ſyllogiſmus cõnexus eſſet omnium primus, quia quæſtionem quamlibet poſsit cõcludere. Quare vt ſimplex ſyllogiſmus & compoſitus diſtinguuntur, non ſimplicium & compoſitorum enuntiatorum differentiâ, ſed ſimplici & compoſita diſpoſitione: Ita rurſus in ipſa diſpoſitione eſt intuendum, ſi ſit aliud alio ſimplicius, vt eſt in ordinis anteceſsione & conſecutione: vt eſt, vniuerſa in vnum componi, quæ ſeparata ſint in diuerſis. Quapropter ſyllogiſmorum ſpecies primò peruerſæ ſunt, magnaq; iam demonſtrationis hyſterologia ac peruerſitas hinc apparet, quòd demonſtratur tertia ſecundáque figura per primam, cùm prima ipſa poſtrema eſſe debuerit. Tum verò quænam ſunt reliqua demonſtrationum reductionúmque in ſingulis figuris argumenta? Conuerſio (inquies) deductio, expoſitio. At (inquam) conuerſionis argumentatio, ſophiſmatum omnium ſophiſma eſt abſurdiſsimum, vt antea patuit. Deductio autem cogit tantùm, non docet, neque clariſsimis definitionum principijs clarius afferre quidquam poteſt. Expoſitio autem, eſt argumentum ſubiecti exempli ad ſpecialem quæſtionem adhibitum, & tertia tantùm figura concluſum: & quidem in tertia tantùm figura demonſtranda adhibitum: vt luce tertiæ figuræ clarius nihil afferatur. Quamobrem tota iſta demonſtrationis & deductionis inſtrumenta

valdè

valdè agreſtia ſylueſtriáque ſunt, ad ſyllogiſmorum ſimplicium iudicia & concluſiones illuſtrandum. Atque in hoc ſophiſmate mathematica imitatio quædam fuit. Eudoxus enim, ſiue quis alius eſt author quinti libri Elementorum, definitiones per conſimilem omnino logicam demonſtrauit: vt ibi P. Ramus amplius exponet. Reductio autem iſta non ſolùm facta eſt ſecundæ & tertiæ figuræ in primam, vt 5. & 6. cap. 1. Pr. ſed etiam primæ in aliam, vt 41. cap. 1. Pr. tanquam circulatoriæ reductionis iudicium inſtitueretur. Sed tamen (quo præcipuè P. Ramus angebatur) ſophiſmata tam fatua ſummis laudibus à tota Peripateticorum familia in cælum tolluntur: φιλογεωμέτρης Ariſtoteles interea prædicatur, reiq́; diſsimillimæ inaniſsima & falſiſsima affectatio, hominibus iſtis prædicabilis videtur & glorianda. Habent Geometræ (inquiunt) ἀναγωγὴν σχημάτων, reductionem figurarum: fateor, eſt enim in planis figuris parallelogrammum rectangulum menſurabile: in ſolidis, priſma. Itaque ſi triangulum, ſi multangulum, ſi circulus metiendus ponatur, antè reducendus eſt ad rectangulum, túmque reductæ figuræ menſura capietur. atque in iſta geometrica ἀναγωγῇ, vt ſpatium agri, inſulæ, templi, ædificij cuiuſuis metiare, rem ipſam nihil commutas, ſed formam formæ æqualem ſumis, quam faciliùs dimetiare: & vtilitas quotidiana in architectura, in re militari, in tota mundi fabrica naturáque dimetienda, vſus mirabiles habet. Verùm ſyllogiſticæ iſtius reductionis vſus nullus vnquam fuit, neque erit vnquam: neque logicus hominum ſenſus tam turpiter vnquam delirabit, vt iudicium per ſe clarum & manifeſtum, tenebricoſis reductionum mæandris conetur è figura alia in aliam reducere: Homericum, Demoſthenenm, Virgilianum, Tullianum, Platonicum, Ariſtoteleum denique extra hæc commenta, tam inauditæ fatuitatis exemplum nunquam proferetur. Geometra in ipſa dimenſione figurarum, atque in ipſo artis ſuæ vſu medio figuram reducit. At quis Logicus cùm in poemate, oratione, in logica, in mathematica, in reliqua philoſophia ratiocinaretur, vnquam vel ſolus, vel cum

alio quocum differeret, iſtam reductionem ſyllogiſmi, quo vteretur, ad concludendum & iudicandum adhibuit? quis verò tam deplorati iudicij eſt futurus, qui adhibere audeat? Quæpropter intelligimus iam qualis iſta φιλογεωμετρία *ſit, quámque ſyllogiſticam* Logicam *miſerè labefactarit.* Neque iam *huc redeundum, vt dicat aliquis ſubtilitatem hic artis & perfectionem quæſitum eſſe:* Has *enim peruerſorum ingeniorum fraudes ingenuis artibus nimiùm diu exitiabiles,* P. Ramus *in ius ſacris legibus appellabat:* Totam *artium perfectionem in eo conſiſtere, vt theorema nullum habeant, niſi* κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου πρῶτον. *ſi quid contrà ſit, vanitatem. fraudem. perniciem artis eſſe. atqui tota iſta reductionum ſenticeta, legibus illis ſunt contraria: è quibus quid niſi*

Carduus, & duris ſurgit paliurus acutis?

Quare amputentur, & è logico agro tollantur, ſicuti iam tum cùm recentiùs nata eſſent, amputata ſunt & ſublata ab Antipatro *&* Chryſippo, *deinceps à* Galeno. *Ac ſi (quod breui futurum ſpero) tanta logicis ſcholis felicitas acciderit, vt logicus logicæ artis vſus ex idoneis authoribus repetatur, eorumq́; more & exemplo conformetur & exerceatur, hanc tam* ἄλογον γεωμετρίαν, *vel potiùs tam* ἀγεωμέτρητον Logicam *reformabit, & ſolidã* Logicam *ab inani ſophiſtica ſeparabit.* Hic *igitur cùm* P. Ramus *magnas* Ariſtoteli *gratias ageret, quòd tam multos labores, vel ſui, vel alieni cuiuſlibet ingenij collegiſſet, multò tamen maiores habendas eſſe prædicabat, quòd leges illas nobis tam ſingulares propoſuiſſet, per quas tam grauia tot difficultatũ impedimẽta à liberali diſciplina tollerẽtur. Sed tamen inuentori talium in arte ſyllogiſtica ſophiſmatum, id nequaquam ſatisfuit: ad modos legitimæ concluſionis quatuordecim, aggregauit* ἀσυλλογίστους, *qui inconſtanti nempe & ſophiſtica concluſione fallerent, vnum & quadraginta modos, qui ipſi vitioſi concluſionum modi, magiſ etiam vitioſis demonſtrationibus obſcurantur:* Adhibentur *enim huc principia duo,* Omni *ineſſe,* Nulli *ineſſe: diuerſa etiam ab illis,* Dici de omni, Dici de nullo. *per quæ vitioſus modus demonſtretur,*

ſi verè

ſi verè concludat, aliquando omni, aliquando nulli: id eſt, concludat aliquando generaliter & verè, aliquando generaliter & falſo. Nam ſi refellere vitioſum concludendi modum velles, ſatis erat vnum exemplum vitioſum proferre: vtrùm autem aliquando verum concluderet, nihil ad refutationem pertineat: vt ſi dixero, ſyllogiſmum in prima figura, propoſitione ſola affirmata conſtanter concludi: iuſta vnius exempli inſtantia me conuiceris, ſi doceas, exemplo non ſequi: vt, Omnis equus eſt animal: Nullus homo eſt equus: Ergo nullus homo eſt animal. Syllogiſmus (inquies) hic tuus eſt inconſtans & captioſus, & veriſſimo contradictionis argumento me conuiceris. Ad hoc igitur refellendum, facere concluſionem aliam, in qua omni inſit attributum aliquod: item aliam, in qua nulli inſit, mera mataeotechnia fuerit. Quamobrem videmus in ſyllogiſmorum ſimplicium figuris, omnia nugarum genera accumulari: In quibus tam conſtanter acriterq; refellendis, ſæpe demiratus ſum P. Rami diligentiam atque conſtantiam, ſæpèque monui, illud fructuoſioribus ſtudijs Mathematicæ, Iuriſprudentiæ, Theologiæ, commodiùs applicari poſſe: at ſubridens, bono me animo iubebat eſſe, neque ad illos hortos Heſperidum commodè perueniri, niſi ſuperatis antè his rupibus & ſcopulis. & ſibi agriculturæ huius Ariſtoteleæ ſolem, ſudorem, puluerem, nunquam adhuc grauem aut moleſtum fuiſſe. Sed hæc generalia communiáque figurarum omnium diligenter attendenda ſunt: quinque nempe definitiones ſyllogiſmi ſimplicis affirmati, negati, generalis, ſpecialis, proprij omnes omnium in tribus Ariſtotelis figuris ſyllogiſmorum definitiones complectantur.

Prima] Definitur igitur prima ſpecies quadruplici differentia: prima eſt, quòd argumentum antecedit in vtraque parte antecedentis: ſecunda eſt, quòd in propoſitione vtlibet, id eſt generaliter, indefinitè, propriè: tertia eſt, quòd aſſumptio ſemper affirmetur: quarta, quòd complexio etiam è generali antecedente, & in ſyllogiſmo generali, attamen ſit ſpecialis: quæ præcipua eſt vtilitas huius ſpeciei: tametſi enim

cæteris in figuris id etiam fieri poſsit: id tamen in hac vna videtur magis eſſe familiare, magiſq; ordinarium: quod poſtea etiam magis intelligetur: & quidem ſpecialis complexio, quæ hîc concluditur, indefinita frequentiùs eſt, quàm propria. Prima verò ſpecies iſta collocatur à P. Ramo, quia lex methodi id requirit, vt antea iam diſſerui, & poſtea cognoſcetur: Ergo prima primi generis ſpecies eſto: quæ ex argumento tantùm antecedente, in propoſitione quidem vtlibet, in aſſumptione affirmatè, ſpecialiter tantùm concludit: Hæc definitio ſuperioribus quinque definitionibus ſyllogiſmi ſimplicis, affirmati, negati, generalis, ſpecialis, proprij inſtructa, totos in hac ſpecie modos ſine vlla arte noua continet: exempla itaque nuda à P. Ramo proponuntur. Atqui in ſyllogiſtico Ariſtotelis agro, P. Ramus modos huic figuræ ſubiectos, vtcunque propoſitos, deprehendit: doctrinam modorum ipſam incredibilem in modum obſcuratam deprehendit. Ecquid enim obſcuritatis figura iſta non habuit? Primò definitur definitione valdè ſpinoſa, Quando verò eidem illud quidem omni, hoc verò nulli ineſt, aut ambo omni, aut nulli. hanc quidem figuram voco tertiam: medium verò in ipſa dico, de quo ambo affirmamus: extrema quidem attributa: maius autem extremum, quod remotius à medio: minus verò, quod vicinius. Ponitur autem medium extra extrema. Vltimum verò poſitione, ſic in Organo definitur hæc figura, ſic medium, ſic extrema. At (inquam) definitio figuræ huius ſic informata, non conuenit ſpecialibus modis in hac figura, cùm hîc nihil ſpeciale deſcribatur. Hæc prima eſt ſpina, quòd definitio huius figuræ non conueniat omni definito, neque ſit ideo κατὰ παντὸς: deinde quòd conueniat ſophiſmati, quod ad hanc definitionem fieri poſsit ex ambabus negantibus: Ergo non conuenit ſoli definito. hæc altera ſpina eſt grauior & acrior ſuperiore, quòd non ſit καθόλου πρῶτον. Scio quibus hîc diſtinctionibus eludi puer in ſchola ſoleat, tanquam author definitionis noluerit definire logicam ſyllogiſmi virtutem, ſed commu-

nem ſyllogiſmi & paralogiſmi affectionem: ſed captiones politicis logicæ ciuitatis legibus inimicas & contrarias, logicus ciuis audiendas nequaquam putabit: Leges κατὰ παντὸς, καθόλου πρῶτον, iſtam peccādi tam immoderatam licentiam nunquam ferent. Medium autem & extrema definire, cùm figuram, id eſt eorum collocationē definieris: quid aliud eſt, quàm miras tautologiæ nugas cōtra legem καθόλου πρώτων nugari? et quater idē dicere? ſemel in figura, ter ſigillatim in terminis: q͛d ex lege illa ſemel dixiſſe ſufficiat? Quare ſi quis roget, quare P. Ramus haſce definitiones & medij, & extremi maioris, & extremi minoris omiſerit, reſpōdebo Ariſtotelis lege καθόλου πρώτων eſſe prohibitum, ne quater idem nugaretur: tùm verò extrema definire, quod remotius, quod propius: in re ſeria, eſt nimis apertè auditorem logicæ artis ludificari: Nam cùm medium vtrique ſubijciatur: hîc nihil eſt propius, nihil remotius. quare delicias iſtas tam delicatas P. Ramus ſuis amatoribus conceſſit. Tum verò μέσον, quod hîc appellatur, analogiam illam medij proportionalis (de qua dixi) valdè alienam coarguit: Medium proportionale, eſt conſequens primi, antecedens tertij. at hoc argumentum ſemper antecedit, & in his præclaris definitionibus nominatim dicitur argumentum ἔξω μὲν τῶν ἄκρων. Quare obſcuritas illius metaphoræ, de qua dixi, etiam hic ab authore ſuo damnatur. Modi prima huius ſpeciei definiuntur, iteratis per ſophiſticam tautologiam illis generalibus affectionibus, quæ ſunt quinque definitionibus à P. Ramo comprehenſæ: tum verò tantis definitionum ſophiſmatis alia accedunt, in quatuor primis modis, è triplici demonſtrationis genere, per conuerſionem, deductionem, expoſitionem: & ita demonſtrationes hîc ſunt duodecim: quintus per deductionem & expoſitionem, ſextus per conuerſionem demonſtratur. ita tam ſophiſticæ demonſtrationes ſex modorum huius figuræ, factæ ſunt quindecim: & iſti ſunt cardui & paliuri, de quibus antea generaliter eſt propoſitum: & in quibus P. Ramus demonſtrationem expoſitionis vehementer ad-

me-

mirabatur: in qua demonſtraretur etiam generalis ſyllogiſmus per proprium: vt ſi concluſiſſes hoc modo: Omnis homo eſt rationalis: Omnis homo eſt animal: Ergo aliquod animal eſt rationale. tum per expoſitionem demonſtrares illum iam concluſum ſyllogiſmum, Socrates eſt rationalis: Socrates eſt animal: Ergo quoddam animal eſt rationale. ſic enim Ariſtoteles demonſtrat vniuerſalem tertiæ figuræ modum per proprium. Atqui (inquam) ſyllogiſticum non eſt, ſpeciali argumento generalem quæſtionem concludere. Quæſtio eſt de omni ſyllogiſmo illo generali: & ſcilicet inuentus eſt logicæ magiſter, qui ſpeciali ſyllogiſmo, imò ſpecialis ſyllogiſmi exemplo, putaret eam poſſe demonſtrari: quod eò etiam magis admirandum ſit, quòd demonſtratur ſyllogiſmus in Organo inſtitutus, per ſyllogiſmum qui in Organo nullus putaretur: Etenim de libra iudicij ſyllogiſtici, id eſt conſtantiſſimi dubitas? ſyllogiſtici iudicij inopia eſt: Demonſtrare deinde vis eius æquitatem, per libram argumentationis, quam tu omnino ſyllogiſticam libram eſſe ignoras? an non logici omnino iudicij inopia eſt? Tum verò hiſce omnibus obſcuritatibus, multò maior obſcuritas acceſſit è vitioſis modis & aſyllogiſticis decem, totidémque demonſtrationibus ipſorum modorum. Ita demonſtrationes quinque & viginti ſunt inuentæ in hac figura, vbi nulla omnino eſſe debuerat. Quapropter tã ſpinoſas & hamatas demõſtrationes, tã legibus Ariſtotelis contrarias, P. Ramus amputauit, & è logico ſyllogiſmorum agro ſuſtulit. Attamen de prima iſta ſyllogiſmi ſimplicis ſpecie, quæſtio maior ſupereſt, an omnino non dico ſophiſmata ipſius tam multa, ſed hæc ipſa figura, è logico agro penitus ſit eijcienda: etenim Valla, acerrimi vir ingenij, ſuſtulit, quòd eius figuræ nullus vſus vſquam appareret: ac ſi quis iſto modo concludere vellet, ridiculum futurum: quin ſi quis omnino vſus eſſet, ex alijs figuris haberi. Argumentum Vallæ permagnum videatur: eſt enim lex κατὰ παντὸς, ἱσορία, ἐμπειρία, ἄισθησις, ἐπαγογή. Equidem P. Ramum hîc valde dubium anxiúmque animaduerti, planéque confitentem, nul-

lum

lum ſibi etiam curioſiùs inquirenti, figuræ huius exemplum vſquam plena diſpoſitione concluſum occurriſſe, quo Vallæ tam validum argumentum infirmaret: attamen cùm Vallæ ingenium ſuſpiceret, non penitus illud ei concedebat, ſi nulla generis huius concluſio plena perfectáque in ſcriptis libris occurreret, ideo nullum protinus eius vſum eſſe: neque ſequi, vt reiiciendum ſit concluſionis genus, ſi poſſit alio genere concludi: Etenim ſyllogiſmus hic, omnium ſyllogiſmorum & ſimpliciſſimus & clariſſimus eſt, quamuis comprehenſus magis, quàm plena forma diſpoſitus. Quoties enim ſpecialis eiuſmodi quæſtio aliqua fuerit, Animal quoddam eſt rationale, vt homo: Homo quidam eſt philoſophus, vt Socrates: quæſtio eſt hîc ſyllogiſtica enuntiati nempe dubii, & explicatio licet enthymematica & imperfecta, at tamen etiam ſyllogiſtica: Quamuis enim verba auribus vel oculis enthymema & imperfectum ſyllogiſmum repræſentent, mens tamen abſolutum protinus perfectúmque concipit: tum enim argumentum illud ſub vtramque partem quæſtionis ſubiectum ſimul intelligitur, quòd homo ſit & rationalis, & animal: quódque Socrates ſit & philoſophus, & homo: indéque propter tam naturalem, támque logico hominum ſenſui popularem enthymematis ſyllogiſmum, fieri P. Ramus arbitrabatur, vt nulla plenior propoſitionis & aſſumptionis explicatio diſpoſitióque requireretur. & illa eſt Ariſtoteli nimirum ἔκθεσις, quam inſtar principii, non ſyllogiſmo, ſed τῷ νῷ iudicauit. Itaque iudice atque authore Ariſtotele, P. Ramus concludebat, figuram hanc ſyllogiſmi (quam philoſophus ipſe poſtremam feciſſet) eſſe non ſolùm primam & ſimpliciſſimam, ſed clariſſimam omnium atque facillimam. Atqui tamen in tali expoſitionis exemplo, ſi qua dubitatio eſſet, partes antecedentis ſyllogiſtici, & propoſitio, & aſſumptio, diſtinctiùs eſſent ordinandæ & explicandæ, vt ſyllogiſmi conſtantia euidentior appareret: eúmque artis proprium fructum eſſe, ſi quid fortè naturalis iudicii concluſio laboraret. Quamobrem P. Ramus argumento Vallæ, vſum artis requirenti,

quirenti, ita reſpondebat, vt confiteretur, nullum ſibi partibus explicatæ ratiocinationis exemplum in memoria & in promptu eſſe: vſum tamen occurrere in illis exemplorum expoſitionibus aſsiduum perpetuúmque: neque verum eſſe, nedum conſequens, ſi quid idem alia figura concluderetur, id illico eſſe repudiandum: Nam prima figura, expoſitio eiuſmodi nequeat, niſi tortuosè, concludi: vt ſi dicas, Omnis homo eſt rationalis: Aliquod animal eſt homo: Ergo aliquod animal eſt rationale. Item, Socrates eſt Philoſophus: Quidam homo eſt Socrates: Quidam igitur homo eſt philoſophus. nec enim tam logicum eſt, in his aſſumptionibus ſpeciem de genere, quàm in illis, genus de ſpecie affirmare. Quamobrem cùm P. Ramus tanta ſolicitudine, tam laborioſæ ſarculationis & runcationis figurā horum ſyllogiſmorum tot ſentibus ac rubis expurgaſſet, fructum è purgato loco aliquem capere voluit: locum ipſum penitus amittere noluit.

CAP. X. DE SECVNDA SPECIE PRIMI GENERIS.

Secunda ſpecies eſt, vbi ex argumento conſequente affirmatè in ſola propoſitione vel aſſumptione: in propoſitione definitè complexio antecedenti ſimilis efficitur.

GEN. I.

Turbatus non benè vtitur ratione:
Sapiens benè vtitur ratione:
Sapiens igitur non eſt turbatus.

Hoc iudicium ita fit à Cicerone tertia Tuſcu-

Tuſculana: Et quemadmodum (ait) oculus conturbatus non eſt probè affectus ad ſuum munus fungendum: & reliquæ partes, totumque corpus à ſtatu cùm eſt motum, deeſt officio ſuo ac muneri: ſic conturbatus animus non eſt probè affectus ad exequendum munus ſuum: Munus autem animi, eſt ratione vti: & ſapientis animus ita ſemper affectus eſt, vt ratione optimè vtatur: Nunquam igitur eſt perturbatus.

GEN. II.

Res mortalis eſt compoſita:
Animus non eſt compoſitus:
Animus igitur non eſt mortalis.

Cicero prima Tuſculana, hoc ſyllogiſmo iudicat animum immortalem eſſe. In animi autem cognitione (inquit) dubitare non poſſumus (niſi fortè in phyſicis plūbei ſumus) quin nihil ſit animis admixtum, nihil concretum, nihil copulatum, nihil coagmentatum, nihil duplex. Quod cùm ita ſit, certè nec ſecerni, nec diuidi, nec diſcerpi, nec diſtrahi poteſt: nec interire igitur. Eſt enim interitus, quaſi diſceſſius

,, ceſſus & ſecretio ac diremptus earum par-
,, tium, quæ ante interitum, iūctione aliqua
,, tenebantur.

SPE. I.

Liuidus non eſt magnanimus:
Maximus eſt magnanimus:
Maximus igitur non eſt liuidus.

Hoc iudicio Ouidius tertio de Ponto elegia 3. concludit:

Liuor, iners vitium, mores non exit in altos:
Vtq́ latens ima vipera ſerpit humo.
Mens tua ſublimis, ſupra genus eminet ipſum:
Grandius ingenio nec tibi nomen ineſt.
Ergo alij noceant miſeris, optentq́ timeri:
Tinctaq́ mordaci ſpicula felle gerant.
At tua ſupplicibus domus eſt aſſueta iuuandis:
In quorum numero me precor eſſe velis.

SPE. II.

Saltator eſt luxurioſus:
Muræna non eſt luxurioſus:
Muræna igitur non eſt ſaltator.

,, Cic. pro Muræna: Nemo enim ferè ſal-
,, tat ſobrius (niſi fortè inſanit) neque in ſo
,, litudine, neque in conuiuio moderato at-
,, que honeſto. Intempeſtiui conuiuij, amœ-
,, ni loci, multarum deliciarum comes eſt
,, extrema ſaltatio. Tu mihi arripis id, quod
neceſſe

neceſſe eſt omnium vitiorum eſſe poſtremum: relinquis illa, quibus remotis, hoc vitium omnino eſſe non poteſt. nullum turpe conuiuium, non amor, non comeſſatio, non libido, non ſumptus oſtenditur: & cùm ea non reperiantur, quæ voluptatis nomen habent, quæq; vitioſa ſunt, in quo ipſam luxuriam reperire non potes, in eo te vmbram luxuriæ reperturum putas? Hoc iudicij modo Ouidius tripliciter concludit, dum carminum ſuorum excuſationem exponit:

Carmina proueniunt animo deducta ſereno:
Nubila ſunt ſubitis tempora noſtra malis.
Carmina ſeceſſum ſcribentis, & otia quærunt:
Me mare, me venti, me fera iactat hyems.
Carminibus metus omnis abeſt: ego perditus enſem
Hæſurum iugulo iam puto, iamq́; meo.
Hæc quoque quæ facio, iudex mirabitur æquus:
Scriptaq́; cum venia, qualiacunque leget.

PRO. I.

Ageſilaus non eſt pictus ab Apelle:
Alexander eſt pictus ab Apelle:
Alexander igitur non eſt Ageſilaus.

PRO. II.

Cæſar oppreſsit patriam:

Tullius non oppreſsit patriam:
Tullius igitur non eſt Cæſar.

Secunda ſpecies primi generis definitur totidem differentijs, quot prima. Primò argumentum hic tantùm ſequitur: illic tantùm antecedebat: Secundò alterutra pars antecedentium eſt negata: Ex omnibus enim affirmatis in hac ſpecie nihil concluditur: vt, Omnis homo eſt animal: Omnis equus eſt animal: Ergo omnis equus eſt homo. veris antecedentibus complexio falſa eſt. Ergo hic altera pars antecedentium neceſſariò eſt negata: Atque vt primæ ſpeciei peculiare fuit, tantùm ſpecialiter concludere: ita nunc ſecundæ ſpeciei proprium erit, tantùm negatè iudicare: In prima autem ſpecie, pars ſecunda neceſſariò affirmatur, & prima interdum etiam poteſt affirmari: Tertiò prima pars definita eſt, generaliter nempe aut propriè. ſic enim definitum enuntiatum P. Ramus ab indefinito diſtinxit. propoſitione ſiquidem indefinita, nihil concluditur: vt, Aliquod animal non eſt rationale: omnis homo eſt rationalis: ergo aliquis homo non eſt rationalis. Illic prima pars libera fuit, vt eſſet generalis, vel indefinita, vel propria: Quartò complexio eſt ſimilis antecedenti: nempe vt ſit ſimilis vtrique antecedentis parti: vel ſi diuerſæ ſint, debiliori: Itaque cùm propoſitio vel aſſumptio negetur, negabitur: Si pars vtraq; ſit generalis, erit generalis: ſi altera tantùm generalis, erit ſpecialis indefinitè aut propriè: Si vtraque propria ſit, erit ſpecialis indefinitè aut propriè: quomodo ferè antea ſyllogiſmus eſt definitus. Ariſtoteles hanc complexionis analogiam & ſimilitudinem cum antecedente adnotauit 24. cap. 1. Priorum, Manifeſtum quòd etiam in omni ſyllogiſmo, aut vtraſque aut alteram propoſitionem ſimilem neceſſe eſt eſſe complexioni: Item 28. cap. 1. Priorum, Similis enim eſt quælibet complexio principijs: quod deinde Theophraſtus apertiùs expoſuit: cùm docuit, complexionem debiliori antecedentium parti ſimilem eſſe, vt Græci interpretes 9. cap. 1. Priorum, adnotarunt. At id verum eſt tantùm in ſecunda ſpecie, & in ſecundo genere:

Quare

Quare non eſt κατὰ παντὸς: nec ideo quod ſpeciale erat generaliter P. Ramo exponendum fuit: ſed vt κατὰ παντὸς, & καθόλου πρῶτον ſeruaret, ſpeciale ſpecialiter fuit explicandum. Similitudo igitur & analogia conſequentis cum antecedente ſic intelligenda eſt, & in vtraque ſpecie primi generis, quadruplex differentia ſic erit. Atque hæc de ſecundæ ſpeciei definitione, quæ in Organo tam accurata eſt, quàm fuit definitio primæ ſpeciei: Sic enim eſt 5. cap. 1. Priorum, Quando autem idem huic quidem omni, illi verò nulli ineſt, aut vtrique omni, aut nulli, figuram quidem talem voco ſecundam. medium autem in ipſa dico, quod attribuitur vtriſque: extrema verò, quibus id attribuitur: maius autem extremum, quod propiùs adiacet medio: minus autem, quod remotius à medio: Ponitur autem medium extra extrema, primùm quidem poſitione. Hæc figuræ definitio non conuenit omni definito, quia ſpecialibus modis non conuenit: deinde non conuenit ſoli definito, quia conuenit ſophiſmati è duabus negantibus: Quare nihil eſt κατὰ παντὸς, nihil καθόλου πρῶτον: ideóque tollitur à P. Ramo tantum ſophiſma, logicæ politiæ legibus tam vehementer obnoxium. Nugæ illæ è definitionibus medij extremorum, ſimillimæ atque in prima ſpecie, huc redeunt: & eadem de cauſſa à P. Ramo reijciuntur, ne ſæpius aduerſus eadem ſophiſmata lex καθόλου πρῶτον iteretur: Et hic videlicet excuſabitur author definitionis, vt antea, quòd noluerit inſtituere diffinitionem logicam, ſed communem logicæ & ſophiſticæ figuram: quòd voluerit ſigillatim & medium, & extrema ſic definire. At excuſatio voluntatis legibus contraria & licentiæ bonis artibus nimiùm periculoſæ ferenda diutiùs non eſt: Leges logicæ ciuitatis, vt iam dixi, non patientur, non ſinent, non ferent: neque hic argumentum, μέσον appellari poterit, ſicuti neque potuit in prima ſpecie: & nominatim etiam hic, vt antea, ab authore doctrinæ analyticæ, dicitur ἔξω τῶν ἄκρων. Ergo in ſecunda ſpecie eædem ſpinæ ſunt, quæ fuerant antea in prima ſpecie, & à P. Ramo ijſdem illis legum politicarum inſtrumentis auulſæ,

& ex agro eiectæ. Duo autem modi antea quilibet in prima ſpecie differebant affirmatione & negatione, quòd primus eſſet affirmatus, ſecundus negatus: at hic cùm vterque ſit negatus, alia differentia quærenda fuit, quòd prior haberet propoſitionem negatam, poſterior affirmatum. Poteſt iſta figura indefinita quæſtio concludi: vt,

Nullus turbatus vtitur ratione:
Aliquis ſapiens vtitur ratione:
Aliquis igitur ſapiens non eſt turbatus.

Sed tamen cùm quæritur indefinitum illud (vtrùm aliquis ſapiens vtatur ratione) ἔκθεσις primæ ſpeciei multò magis propria eſt: & rara quæſtio generis huius infiniti: In artibus omnia generaliter & vniuerſaliter aguntur: in negotijs & rebus quotidianis, hypotheſes & rerum propriarum ſingulares quæſtiones diſſeruntur: Itaque & P. Ramus exemplis ſingularibus hîc vſus eſt: ars tamen aſſumptionis & complexionis vtcunque ſpecialis, eſt vna & communis. Demonſtrationes modorum iam antea quales eſſent, explicatæ ſunt: ſed hunc vnam primi in hac ſecunda ſpecie modi ſingularem P. Ramus è Dialecticis ſcholis repetebat. Syllogiſmorum huius figuræ definitiones (aiebas) ſi legitimè conſtituantur, per ſe claræ ſunt & illuſtres: At per eas definitis modis, ſi requiras quamobrem talibus concluſionibus inſit ſyllogiſtica concluſionis neceſſitas, id eſt, quamobrem vnicuique ſpeciei ſuum genus adſit: adferam generis ipſius definitionem, quia ſit diſpoſitio, qua quæſtio cum argumento diſpoſita, neceſſariò concluditur. Si longiùs pergas, dicam te Ariſtotelis Logicam neſcire, & propoſitionis immediatæ medium quærere: Deinde ſi petas à demonſtrationibus & deductionibus ad impoſſibile rationem aliquam, monebo te, in conuerſionibus & deductionibus ad impoſſibile, nullum medium, nullámque cauſſam quæſtionis tuæ contineri: téque in rem prorſus ridiculam conuerſione tua conuerti. Eſto nobis primi modi ſecundæ figuræ demonſtratio per conuerſionem: vt,

Nullus improbus eſt ſapiens:

Omnis

Omnis philoſophus eſt ſapiens:
Nullus philoſophus igitur eſt improbus.

Reducatur nobis hic ſyllogiſmus per conuerſionem ad primam figuram: Conuertatur *igitur propoſitio:*

Nullus improbus eſt ſapiens:
Ergo nullus ſapiens eſt improbus.

Hoc ſiquidem lumine, atque hoc iudicio illuminatur & iudicatur noſtra reductio. At iſta conuerſio, eſt enthymema ſecundæ figuræ: & ſi abſoluatur, eodem planè modo, ſed ſine argumento ita concludetur:

Nullus improbus eſt ſapiens:
Omnis ſapiens eſt ſapiens:
Nullus igitùr ſapiens eſt improbus.

Atque ita iudicij modus idem, per eundem iudicij modum, imò ſyllogiſmus ex argumento ſuo conſtans, & partibus abſolutus, per ſyllogiſmum nullo argumento compoſitum parte vna truncum, ridiculè atque ineptè iudicatur. Hæc P. Ramus *ſine ſtomacho recitare non poterat: tam indignabatur, quoſdam profeſſores artium, in agro logico nimiùm ſecuros agricolas eſſe, nimiùm illi & falſitatis & impietatis fundamento confidere: quòd quæcunque in libris* Ariſtotelis *haberentur, ea omnia legitima & catholica eſſe crederent.* Inertia *iſta nimiùm ſupina delicatáque eſt, laboriſque nimiùm inſolens, ac faſtidioſa:* Inſtrumenta *tibi comparauit* Ariſtot. *quibus agrum tibi legatum coleres: tu fructus expectas: & arandi difficultatem reſpuis? & his iratus maledicis, qui aratrum cylindrúmue inducent, qui occabunt, qui deniq; lætas ſegetes ſudore ſuo tibi comparabunt? Verùm perge: demonſtratio primi modi talis fuit. Demonſtrationes reliquorum modorum nihilo ſunt præſtantiores: tres primi modi per conuerſionem & deductionem, quartus per impoſsibile demonſtratur: atque ad hos ſophiſticarum demonſtrationum carduos & paliuros, accedunt vitioſi modi duodecim, & totidem demonſtrationes: vt nemo iam mirari debeat, tam obſcuram eſſe talem ſyllogiſmorum doctrinam, ad quam obſcu-*

randam tot noctes ſint continuatæ.

Tertia Tuſculana] *Tullius de lenienda ægritudine in ea Tuſculana diſputat, ex Stoicorum philoſophia, quòd philoſophus ſit* ἀπαθὴς, *ſine animi affectione & perturbatione. Syllogiſmi igitur huius quæſtio eſt, vtrùm ſapiens ſit turbatus, animi nempe perturbationibus & affectibus, voluptate, dolore, ſpe, metu. argumentum eſt ex effectu ſapientis, quòd ratione bene vtatur: ordóque partium ſeruatur. Sed propoſitioni & aſſumptioni ſua probatio eſt, quæ hic* προσυλλόγισμος *dicitur, proſyllogiſmus propoſitionis habet ſimilitudinem perturbatarum corporis partium, quæ officio propterea ſuo deſint: aſſumptio item proſyllogiſmum ſuum habet, ex animi proprio fine & munere.*

Prima Tuſculana] *Prima Tuſculana, longa eſt diſputatio de animorum immortalitate: Illud modò videro (ait orator) vt Deum noris: & ſi eius ignores & locum, & faciem, ſic animum tibi tuum notum eſſe oportere, etiam ſi eius ignores & locum, & formam. In animi autem, &c. Ordo autem artis totus hic peruertitur, & partes ipſæ ſuis proſyllogiſmis magis ſunt implicatæ: Aſſumptio præcedit, Animus non eſt compoſitus. ſed proſyllogiſmus adducitur ex adiunctis, quòd ideo diuidi non poſſit.*

Nec interire] *Complexio magis nudè ac ſimpliciter eſt expoſita.*

Eſtenim] *Sententia propoſitionis cum ſuo proſyllogiſmo hic eſt inuoluta: Mortale eſt compoſitum: quia mori, eſt partibus antè compoſitis ſecerni ac ſeparari. Atque hi duo modi generales, non genere affirmationis & negationis, ſed ordine tantùm differunt: quomodo etiam differunt ſpeciales duo qui ſequuntur. In quibus tamen aſſumptio & complexio propria eſt, non indefinita: & illud eſt, quod antea monui, vſum ſpecialis ſyllogiſmi frequentiùs eſſe quæſtionis propriæ, quàm indefinitæ.*

Liuor] *Ouidius ſcribit ad Fabium Maximum 3. de Ponto elegia tertia:*

Si

Si vacat exiguum profugo dare tempus amico:
O ſidus Fabiæ, Maxime, gentis ades.
Et mox: Conueniens animo genus eſt tibi: nobile nanque
Pectus & Herculeæ ſimplicitatis habes.

Tandem ſequitur hic ſyllogiſmus, cuius ſingulæ partes ordine poſitæ ſunt, & ſuis proſyllogiſmis ornatæ.

Liuor] *Propoſitio exornata è diuerſo & ſimili: Liuidus non eſt magnanimus, ſed abiectus humo, vt vipera.*

Mens] *Aſſumptio eſt, duplici collatione minorũ illuſtrata: Tu es magno animo, maioréque quàm tuum eſt & genus & nomen.*

Ergo] *Complexionis ſententia diſſimilitudine comprehenditur, per ſpeciem conceſſionis, Alij noceant & timeantur: tu ſis liberalis & benignus.*

Tincta] *Allegoria militaris eſt, quòd aliquando in bello milites inficiant ſagittas veneno, vt plaga qualibet ſit exitialis.*

Saltator] *Exemplum eſt ſecundi modi ſpecialis è defenſione Murenæ, qui cùm deſignatus eſſet Conſul, repulſo* Ser. *Sulpitio, accuſatus eſt ambitus à* Seruio *ipſo, & à* Catone. *Cato autem inter cætera accuſationis capita, poſuerat, quòd Murena ſaltator eſſet: Ergo id à* Cicerone *defenditur: Saltatorem (ait) appellat* L. Murænam *Cato? Maledictum eſt (ſi verè obijcitur), vehementis accuſatoris: ſin falsò, maledici conuitiatoris. Quare cùm iſta ſis authoritate, Cato: non debes arripere maledictum ex triuio, aut ex ſcurrarum aliquo conuitio: neque temerè Conſulem* Pop. Rom. *ſaltatorem vocare: ſed aſpicere, quibus præterea vitijs affectum eſſe neceſſe ſit eum, cui verè iſtud obijci poſſit: Nemo enim, &c.*

Nemo] *Propoſitio prima eſt, eiusq; proſyllogiſmus eſt è diſſentaneis: Saltator eſt conuiuator ſumptuoſus, quia nemo ſaltat ſobrius.*

Tu mihi] *Aſſumptionis proſyllogiſmus explicat ſophiſma quoddam vitiosè diſſerentis: tanquam conſequentem complexionem poſtulantis, non propoſito neque probato antecedente.*

Nullum turpe] *Aſſumptio eſt per partes explicata.*

Et cum] *Complexionis ſententia illuſtrata eſt minoribus, Non reperis cauſſam ſaltationis, quomodo reperies ſaltationem ipſam velut vmbram?*

Tripliciter] *Ouidius 1. Triſtium excuſat minorem verſuum ſuorum elegantiam:*

Vt peragas mandata, liber, culpabere forſan:
Ingeniúq; minor laude ferêre mei.
Iudicis officium eſt, vt res, ita tempora rerum
Quærere: quæſito tempore, tutus eris.

Deinde ſequitur triplex ſyllogiſmus, vnius tamen complexionis; Carmina proueniunt, &c.

Primus eſt ſyllogiſmus:
Bonus poeta eſt lætus:
Ouidius non eſt lætus:
Ouidius igitur non eſt bonus poeta.
Secundus eſt:
Bonus poeta eſt otioſus:
Ouidius non eſt otioſus:
Ouidius igitur non eſt bonus poeta.
Tertius ſyllogiſmus eſt:
Bonus poeta eſt ſecurus:
Ouidius non eſt ſecurus:
Ouidius igitur non eſt bonus poeta.

Hic argumenta tria ſunt ex adiunctis, lætitia, otio, ſecuritate: complexio vna eſt omnibus communis: & proſyllogiſmi aſſumptionum è diſſentaneis ponuntur pro ipſis aſſumptionibus.

Ageſilaus] *Hæc vtraque hiſtoria eſt in epiſtola Ciceronis ad Lucceium, de duobus Regibus, Ageſilao Laconum, Alexandro Macedonum: Neque enim (ait orator) Alexander ille „gratiæ cauſſa ab Apelle potiſſimùm pingi, & à Lyſippo fingi „volebat: ſed quòd illorum artem cùm ipſis, tum etiam ſibi glo„riæ fore putabat. Atque illi artifices, corporis ſimulacra igno„tis faciebant nota: quæ vel ſi nulla ſint, nihilò ſunt tamen*

obſcurio-

obſcuriores clari viri. Nec minùs enim eſt Spartiates Ageſilaus ille perlubendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem ſuam paſſus eſt eſſe, quàm qui in eo genere laborarunt. Vnus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando, facilè omnes imagines hominum ſtatuasq́; ſuperauit.

Cæſar] *Hæc altera hiſtoria eſt notiſſima, de Cæſare, qui patriæ libertatem armis oppreſſit: pro qua* Cicero *grauiſſimos labores, mortem denique tandem ſubijt. Ergo hæc exempla P. Ramus attulit propriorum in hac ſpecie ſyllogiſmorum, quorum vſus frequens eſſe poſſit, cùm de duobus quæritur, vtrùm ſit vnus & idem. Atque hæc de ſecunda ſpecie primi generis: quæ vna re quidem copioſior eſt ſuperiore, quòd concludere poſſit etiam generaliter: ſed vna re eſt infirmior, quòd affirmatè concludere non poſſit: & quòd in prima ſpecie, ſimplici illa expoſitionis ſenſu iudicatur, in hac ſpecie iudicari non poſſit: vel potiùs vt expoſitio, præcipua laus eſt primæ ſpeciei: ſic negata concluſio ſecundæ: In quam nempe diſſenſio rerum negatioq́; frequentiùs incurrit. Itaque ſua cuique ſpeciei & propria laus atque perfectio eſt.*

CAP. XI. DE SECVNDO GENERE *ſyllogiſmi ſimplicis.*

ADhuc fuit ſpecies vtraque primi generis, vnde ſecundum genus componitur. Syllogiſmus ſimplex ſecundi generis eſt, vbi ex argumento antecedente in propoſitione definitè, conſequente in aſſumptione affirmatè complexio antecedenti ſimilis efficitur.

Aff. gen.

Iuſtum eſt vtile:
Honeſtum eſt iuſtum:
Honeſtum igitur eſt vtile.

„ Quod Cicero 2.Off.ita concludit:Sum-
„ ma quidem authoritate philoſophi, ſeue-
„ rè ſanè atq; honeſtè, hæc tria genera con-
„ fuſa, cogitatione diſtinguunt. Quicquid
„ enim iuſtum ſit,id etiam vtile eſſe cenſent:
„ itemq; quod honeſtum, idem iuſtum. Ex
„ quo efficitur, vt quidquid honeſtum ſit,
„ idem ſit vtile.

Neg. gen.

Timidus non eſt liber:
Auarus eſt timidus:
Auarus itaque non eſt liber.

Hoc ita concluditur & iudicatur ab Horatio 1.Epiſt.

Quò melior ſeruo, quò liberior ſit auarus,
In triuijs fixum cùm ſe demittit ob aſſem,
Non video: nam qui cupiet, metuet quoq;: porro
Qui metuens viuit, liber mihi non erit vnquam.

Sic Terent. in Eunucho concludit & iudicat:

Conſilij expers conſilio regi non poteſt:
Amor eſt conſilij expers:
Conſilio itaq; regi non poteſt.

Syl-

Syllogiſmus his verbis ſequitur.

Here, quæ res in ſe neq; conſilium, neq; modum
Habet vllum, eam conſilio regere non potes:
In amore omnia hæc inſunt vitia: iniuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum. incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plùs agas,
Quàm ſi des operam, vt cum ratione inſanias.

Aſſ. ſpec.

Conſules virtute facti, ſtudioſè Remp. tueri debent:
Cicero eſt virtute factus Conſul:
Cicero igitur Rempub. ſtudioſè tueri debet.

Sic orator diligentiam ſuam Agraria ſecunda concludit & iudicat: Nam cùm omnium Conſulum, ait, grauis in Republica cuſtodienda, cura ac diligentia debet eſſe: tum eorum maximè, qui non in incunabulis, ſed in campo ſunt Conſules facti: Nulli populo Romano pro me maiores noſtri ſpopónderunt: mihi creditum eſt: à me petere, quod debeo, me ipſum appellare debetis. Quemadmodum cùm petebam, nulli me authores generis mei vobis commendarunt: ſic ſi quid deliquero, nullæ ſunt imagines, quæ me à vobis deprecentur. Quare modò vt vita ſuppetat (quan-

„ (quanquam ego ſum is, qui eam poſsim
„ ab iſtorum ſcelere inſidijsque defendere)
„ polliceor hoc vobis, Quirites, bona fide,
„ Rempub. vigilanti homini, non timido:
„ diligenti, non ignauo commiſiſtis.

Si quid optatum redierit, gratum eſt:
Lesbia Catullo optata redijt:
Grata igitur eſt.

Catullus ſic concludit:

Si quicquã cupidoq; optantiq; obtigit vnquã, &
Inſperanti, hoc eſt gratum animo propriè.
Quare hoc eſt gratum, nobis quoq; charius auro,
Quòd te reſtituis Lesbia, mi cupido.
Reſtituis cupido, atq; inſperanti ipſa refers te:
Nobis ò lucem candidiore nota!
Quis me vno viuit felicior? aut magis hac quid
Optandum vita, dicere quis poterit?

Neg. ſpec.

Deceptor amantis puellæ non eſt laudandus:
Demophoon eſt deceptor amantis puellæ, vt Phyllidis:
Demophoon igitur non eſt laudandus.

Phyllis apud Ouidium ita iudicat Demophoontem laudandum non eſſe:

Fallere credentem, non eſt operoſa puellam
Gloria: ſimplicitas digna fauore fuit.
Sum decepta tuis & amans, & fœmina verbis:

Dij

Dij faciant laudis ſumma ſit iſta tuæ.

Aff. pro.

Octauius eſt hæres Cæſaris:
Ego ſum Octauius:
Sum igitur hæres Cæſaris.

Neg. pro.

Antonius non eſt filius Cæſaris:
Tu es Antonius:
Non es igitur filius Cæſaris.

Adhuc] *Compoſitio ſecundi generis ex vtraque ſpecie primi generis modò per partes plenius intelligetur.*

Syllogiſmus] *Hæc definitio manifeſtè demonſtrat figuram, quam Ariſtoteles primam fecit eſſe tertiam, magiſque eſſe ſpecialem, quàm duæ ſuperiores fuerunt.* Nam *in definienda ſpecie, adhibentur generalia & antecedentia, non contrà: At in hac definienda figura, adhibentur quæ in vtraque ſpecie primi generis fuerunt: neq; quicquã hîc adhibetur, non collectum ex illis: vt planè conſtet, hanc figuram ex illis eſſe cõpoſitã.* Nam *primò quòd argumẽtum antecedat in prima parte, eſt è prima ſpecie: quòd ſequatur in ſecũda parte, eſt è ſecunda ſpecie: quòd propoſitio ſit definita, eſt è ſecunda ſpecie: quòd aſſumptio ſit affirmata, eſt è prima ſpecie: quòd complexio ſit antecedenti ſimilis, eſt è ſecunda: quòd bini modi diſtinguantur affirmatione & negatione, eſt è prima ſpecie: quòd ſpeciales modi ſint aſſumptionis complexioniſq; frequentiùs propriæ, quàm indefinitæ, eſt è ſecunda ſpecie.* Itaque *ſi ſyllogiſmi prima differentia nominata non eſſet vocabulis ſimplicis & compoſiti, ſyllogiſmus tribus Ariſtotelis figuris concluſus, commodè ita diuideretur in ſimplicem & compoſitum: & ſimplices eſſent adhuc expoſiti in vtraque ſpecie primi generis: compoſitus ex vtraque illis, in modis ſequentibus.* Sed *quamuis verba non ſuccurrant ſatis idonea, res tamen ipſa nihilo-*

nihilominùs à P. Ramo *perſpicuè propoſita eſt. Quamobrem iuſta methodi lege, poſtpoſita eſt figura, & de tribus facta eſt tertia, quam* Ariſtoteles *primam fecerat. Enimuerò* P. Rami *agriculturam in hac agri parte, cum* Organi *deſerta illa atque inculta* Arabia *comparemus: definitionem figuræ cæteráque illa antè iam in ſuperioribus figuris conſiderata ſubducamus. Quomodo igitur figura iſta definitur? Quando igitur termini tres ſic habuerint inter ſe, vt extremus in toto ſit medio, & medius in primo ſit aut non ſit: neceſſe eſt extremorum eſſe ſyllogiſmum perfectum: voco autem medium quidem, quod & ipſum in alio, & aliud in ipſo eſt, quod & poſitione fit medium: extrema autem, cùm idem in alio ſit, & in quo aliud eſt. Hæc definitio eſt* Organi, *duarum in duabus antè figuris definitionum vna re diſſimilis. In ea quidem* κατὰ παντὸς *nihil eſt: nec enim definitio iſta ſpecialibus & proprijs modis conuenit: At ſophiſma alterum hic non eſt admiſſum, quod antea, vt definitio ſoli definito non conueniret: Hoc vno elencho minùs eſt vitioſa definitio: at media & extrema conſimiliter definiuntur, & tautologiam conſimilem oſtendunt. Definitio enim figuræ legitima, id communiter explicaret, quod per partes hic inutiliter iteratur. Attamen medium in hâc figura, ſolummodò eſt iuſta anteceſſionis & conſecutionis metaphora nominatum, vt antea dixi, tam ſecurus fuit de lege* κατὰ παντὸς, *de lege* καθόλȣ πρῶτον, *qui primus argumentum hic medium nominauit. Obſcuritas ſophiſmatis tam multiplicis prima eſt in hac organi figura, quòd figura prima, quòd medium, & extrema tam ſophiſticè definiantur: ſed multis obſcuritatibus præterea cumulata. Modi quatuor demõſtrantur præclaris demonſtrationibus principiorũ, dici de omni, & dici de nullo: quorum vnicum pro omnibus hoc loco* P. Ramus *è ſcholis dialecticis examinabat & retexebat: Enimuerò (aiebat) organicam demonſtrationem primi modi videamus: quæſtionem eſſe de modi primi definitione meminerimus: An ſi primum ſit in medio toto, & medium in toto poſtremo, neceſſe propterea ſit eſſe vniuerſalem ſyllogiſmum extremorum, & primum eſſe in toto poſtremo?*

ſtremo? Hæc enim verba ſunt in Organo, & ea eſt ad demonſtrandum propoſita queſtio. Quænam igitur ratio ad primum ſophiſticæ Ariſtotelis figuræ modum demõſtrandum affertur? Si enim ait Ariſtoteles, α de omni β, & β de omni γ: neceſſe eſt α de omni γ dici: prius enim dictum, quomodo de omni dicimus. Hæc tota demonſtratio eſt: Argumentum igitur & medium demonſtrationis huius videamus, quã complexionis cauſſam contineat, æſtimemus. Principium eſt (inquies) dici de omni. At hoc principium, eſt ſententia definitionis, quæ demonſtranda proponitur, mutatis tantùm verbis comprehenſa, definitionem etiam tertij in eadem figura modi cõfusè complexa: Quod de toto dicitur, ſi quid vel generaliter, vel ſpecialiter aſſumas, de eo quoque dicitur. Hoc axioma complectitur primi & tertij modi definitionem: itaq; ad definitiones ipſas demonſtrandum, ſi afferatur, idẽ per idem demõſtrabitur: aut ſi quid diuerſum putes, poſterius & obſcurius erit. Conſtet enim definitio primi modi, de quo nunc agitur, ex ſuo genere ſuaq́; differentia: dicaturq́; ſyllogiſmus ſimplex ſecũdi generis affirmatus & generalis: clarius & euidentius nihil eſſe poteſt. Nulla igitur huius definitionis eſſe demonſtratio poteſt: & quicquid afferetur ad eam demonſtrandum, poſterius & obſcurius erit. Definitio eſt principium, nec omnino demonſtrari poteſt, vt quinque capitum ſententià nos antea Ariſtoteles docuit: Ergo fruſtra & contra Ariſtotelis doctrinam iſta demonſtratio tentatur. Iam verò nónne in Organo docetur, duos modos primæ figuræ, omnium ſyllogiſmorum clariſſimos eſſe? ad eosq́; cæteros omnes reuocari? Imò verò docetur in Poſterioribus, hunc modum generaliter affirmatum, demonſtrationis excellentiſſimæ & omnium præſtãtiſſimæ modũ eſſe: Si vis igitur probare primi huius modi definitionẽ per aliũ quempiam ſyllogiſmi modũ, nónne vehemẽter erras? & ſolem tanquã ſtella aliqua illuminare vis? Quamobrem intelligimus, quò ſeſe ingeniorũ præſtantiũ luxuries effuderit. Apollonius ſummus Mathematicus, qđ erat in totis mathematicis clariſſimum & euidentiſſimũ, (Quæ eidem æqualia) demõſtrare voluit: & nũc Ariſtoteles, in logicis videlicet Apollo-

nius,

niuſ, demonſtrare vult clariſſimum & euidentiſſimum ſyllogiſmi iudicium. Hic elenchus inertibus ingenijs accidere non ſolet: impetus eſt luxuriantis ingenij, genióque ſuo indulgentis, neque ſatis accuratè ad logicas illas bene docendi leges attendentis. Quamobrem obſecrabat hîc etiam P. Ramus *philoſophos omnes, vt aliquando ſeſe excitarent ad ſtudium percipiendæ cognoſcendæq; veritatis, & intelligerent tandem aliquando, quæ præſtantiſſima* Logicæ *myſteria iudicaſſent, inani vanitatis inaudita fuco ſophiſmata inducta eſſe: eáque vulgo probari & laudari, quia excellentis philoſophi nomen prætexeretur. At philoſophus ipſe, tali argumento, talique ſyllogiſmo nunquam philoſophiam tractandam eſſe docuit: leges accuratius iudicandi, conſtantiúſque philoſophandi propoſuit. & hoc* P. *Rami fundamentum adhuc fuit logicæ artis fundandæ & ædificandæ. Talis eſt iterum demonſtratio ſecundi modi, ex principio, dici de nullo: de qua ne minutatim perſequar, quod ſummatim complecti poſſum, idem eſt dicendum, quæſtionem non eſſe demonſtrabilem: Deinde principium illud eſſe ex definitione ſecundi & quarti modi conflatum: aut ſi diuerſum ſit, poſterius definitionibus illis & obſcurius eſſe. Definitiones tertij & quarti modi ſimul confunduntur, & ex iiſdem principijs, conſimili caligine demonſtrantur: demonſtrationes ſunt quatuor in modis quatuor rectis: Atque ita pro definitionibus & claris exemplis, demonſtrationes nil demonſtrantes, & exempla nullius rei exempla adhibita ſunt, quæ totam hanc doctrinam valdè conturbant. An nondum obſcuritatum finis eſt? Imò verò vix eſt initium. Quatuor modis rectè concluditur in primo ſimplici genere: nouendecim modis vitioſè concluditur in eodem genere, vt nominatim hîc docetur: pluribus verò, vt interpretes enumerant. Demonſtrationes igitur hîc etiam nouendecim prioribus additæ, tres & viginti demonſtrationes in hac figura conſtituunt. At (aiebat hîc* P. Ramus*) ſophiſtica elenchorum non eſt homogenea* Logicæ *ſyllogiſmorum: & de tanto tánque in* Organi *libris frequenti ſophiſmate, tam infinitè coactus, repeto, cùm doceo,*

in

in Organi libris, pro Logica ſophiſticam eſſe traditam. repeto, inquam, quod antea propoſui, ſyllogiſmos omnes eſſe perfectos ſua definitione, lumine externo non indigere. Ac ſi iam obſtinatus aliquis & peruicax roget, Quæ ſunt ſyllogiſmorum principia? An (inquam) id nondum ſatis expoſui? an non iam toties Ariſtotelicam philoſophiam propoſui? Definitus eſt ſyllogiſmus, diuiſus eſt in ſpecies, ſpecies definitæ: quæris an genus, ſpeciei conueniat? & primus modus, definitus ſit ſyllogiſmus, id eſt conſtans & perpetua concluſio? hic ſi ratio aliqua ſit quamobrem, ſanè ſola fuerat ſyllogiſmi definitio. Si requiras præterea definitionis rationem, nihilo plus agas (vt inquit ille) quàm ſi des operam, vt cum ratione inſanias. Sic Ariſtoteles affirmat genus differentiam, atque ex ijs conflatam definitionem, demonſtrari non poſſe, ſed principia demonſtrationis eſſe: Ergo ſyllogiſmorum definitiones, ſunt ſyllogiſmorum principia.

Summa quidem] De vtilitate Tullius eo loco diſſerit Stoicum paradoxum, Vtile nihil eſſe, niſi honeſtum. Sed in hoc verbo (ait eo loco Tullius) lapſa conſuetudo deflexit de via, ſenſimque eò deducta eſt, vt honeſtatem ab vtilitate ſecernens, conſtitueret, honeſtum eſſe aliquid, quod vtile non eſſet: & vtile, quod non honeſtum. Qua nulla pernicies maior hominum vitæ potuit afferri. Summa quidem, &c. Tum ſequitur: Quod, qui parum perſpiciunt, ij ſæpe verſutos homines & callidos admirantes, malitiam, ſapientiam iudicant. Quorum error eripiendus eſt, opinioq́; omnis ad eam ſpeciem traducenda, vt honeſtis conſilijs, iuſtisq́; factis, non fraude & malitia ſe intelligant ea quæ velint, conſequi poſſe.

Summa quidem] Propoſitionis eſt proſyllogiſmus, ex authoritate Stoicorum, qui reipſa coniunctum honeſtum cum vtili cenſebant eſſe, cogitatione autem ſeparabant.

Itemque] Aſſumptio.

Ex quo] Complexio. omnes autem ſyllogiſmi huius partes, ſunt relata, enũtiata: & tamen ex ijs ſimpliciter concluditur: quia diſpoſitio argumenti eſt ſimplex cum ſingulis partibus

queſtionis. Sic autem concludit Ouidius 1. Faſt.

Dic age, frigoribus quare nouus incipit annus?

Quæſtio eſt: tum ſyllogiſmus ſequitur:

Bruma noui prima eſt, veteriſq; nouiſſima ſolis:
Principium capiunt Phœbus & annus idem.
Principium ſolis eſt anni principium:
Bruma eſt principium ſolis:
Bruma igitur eſt anni principium.

Talis ſyllogiſmus Catonis, quòd mors ſenibus ſit bona, quia ſecundùm naturam. Omnia verò (ait) quæ ſecundùm naturam fiunt, ſunt habenda in bonis. Quid eſt autem tam ſecundùm naturam, quàm ſenibus emori? quod idem contingit adoleſcentibus, aduerſante & repugnante natura: Itaque adoleſcentes mori ſic mihi videntur, vt cùm aquæ multitudine, vis flammæ opprimitur: ſenes autem ſic, vt ſua ſponte, nulla adhibita vi, conſumptus ignis extinguitur.

Horatio] *Horatius primo libro epiſtolarum ad Quintum, paradoxum Stoicum concludit, Omnes auaros eſſe ſeruos: Cõplexio præcedit cum proſyllogiſmo è paribus & effectis.*

Cupiet] *Id eſt, auarus erit: & aſſumptio eſt ſyllogiſmi.*

Qui metuens] *Propoſitio eſt ſyllogiſmi. Notabis autem etiam hîc partes relati compoſitas, attamen in ſyllogiſmo ſimplici.*

Here] *Act. 1. Scen. 1. Parmeno leno Phædriæ adoleſcenti hero ſuo amanti ſuadet, vt ſeſe redimat captum quanti queat: neque præterquàm quas ipſe amor moleſtias habet, addat: & illas quas habet, rectè ferat.*

Here] *Propoſitio relata ſine proſyllogiſmo: illud videlicet ἀντίστροφον ponitur.*

In amore] *Aſſumptionis ſentẽtia comprehenditur proſyllogiſmo variorum adiunctorum.*

Incerta] *Sententia complexionis, proſyllogiſmo parium comprehenſa. Speciales modi antea, vti diximus, habent ſpeciale ſæpius proprium, quàm indefinitum: & hîc rurſus eſt idem. E propoſitis generalibus exemplis, indefinita facies*

hoc

hoc modo: Omne iuſtum eſt vtile: Aliquod honeſtum eſt iuſtum: Ergo aliquod honeſtum eſt vtile. Item, Nulla res conſilij expers, conſilio regi poteſt: Aliquis amor eſt expers conſilij: Aliquis igitur amor conſilio regi non poteſt. At quæſtio hæc indefinita rei, meliùs expoſitione breuiúſque comprehenditur (vt antea iam dixi) & propriarum rerum quæſtio frequentior.

Nam cùm] *Locus eſt in peroratione ſecundæ Agrariæ: vbi conuerſus orator ad latores legis Agrariæ, qui turbare omnia conabantur, Hæc (inquit) vos concupiſſe pro veſtra ſtultitia atq; intemperantia non miror: ſperaſſe me Conſule aſſequi poſſe, demiror. Nam cùm, &c.*

Nam cùm] *Propoſitio prima eſt, cum proſyllogiſmo maiorum & diuerſorum: In incunabulis fuere Conſules (ait) qui maiorum gratiâ & fauore honorem illum aſſequerentur.*

Campo] *In Campo Martio antea comitia habebãtur creandis magiſtratibus: & in Campo magiſtratus fieri dicit, qui pro ſua virtute deliguntur.*

Nulli] *Sententia aſſumptionis cum proſyllogiſmo diuerſorum illorum.*

Quemadmodum] *Eadem illa diuerſa tractantur per collationem ſimilitudinis.*

Quare] *Complexio, cum proſyllogiſmo variorum diuerſorum.*

Si quid] *Catulli exemplum eſt item propriæ complexionis: & concludit ſimpliciter, è propoſitione tamen connexa. vt modis omnibus intelligatur error Theophraſti, Eudemi, Boetij. Catullus autem poeta, amicam nomine Lesbiæ, multis poematis celebrauit: ſignificat autem hoc loco antecedentis cuiuſdam offenſionis reconciliationem, & reditum in gratiam.*

Si quid) *Propoſitio eſt ſine proſyllogiſmo, quia ἄμισον quippiam & ἀντόπισον complectitur.*

Quare] *Complexio eſt cum proſyllogiſmo minorum.*

Quòd te] *Aſſumptio eſt totidem verbis repetita.*

O lucem] *Iteratur ſententia complexionis, ex adiuncto. Legitur in Aldino codice:*

O mihi chara magis candidiore nota!

Quis] *Iteratur eadem complexio è minoribus.*

Phyllis] *Phyllis Lycurgi filia, regina Thraciæ, Demophoontem Theſei filium è bello Troiano illuc eiectum, hoſpitio & coniugali lecto exceperat: Itaque cùm Demophoon Athenas ad occupandum patris regnum profectus, non rediret, Phyllis inter cætera apud Ouidium hoc conqueritur.*

Fallere] *Propoſitio cum proſyllogiſmo adiunctæ ſimplicitatis.*

Sum decepta] *Aſſumptio, vbi nominatim repetuntur propoſitionis partes. Sed amans, pro credens: & fœmina, pro puella dicitur.*

Dij faciant] *Complexionis loco imprecatio eſt: quæ paulò pòſt enumeratis maiorum titulis, ita concluditur:*

Hæc tua poſt illos titulo ſignetur imago:

Hic eſt, cuius amans hoſpita capta dolo eſt.

Octauius] *Exẽpla de hiſtoria ficta, ſunt duo ſequentia: de qua Suetonius in Octauio 8. & 10. capitibus: vt Octauius hæres à Cæſare ſit relictus, & Antonius tamen Conſul ab adeunda hæreditate deterrere conaretur. Adhuc de prima Ariſtotelis figura nobis actum eſt, quam Ariſtoteles 11. cap. 1. Poſt. præſtare cæteris iudicat, quia per eam inueſtigetur & concludatur ſcientia διότι, quæ eſt κυριωτάτη. At hanc vtranq; cauſſam P. Ramus in poſterioribus ipſis pleniſſimè confutauit, cùm docuit, quæſtionem ipſam διότι, ſyllogiſticam non eſſe, ſcientiáſque omnes & diſciplinas, ſolis definitionibus, partitionibus, exemplis, ſine ſyllogiſmo vllo inſtitui poſſe. Tertia Ariſtotelis eſt ratio de præſtantia huius figuræ, quia cæteris non egeat, cùm tamen ad eam cæteræ reducantur. quæ ratio quàm ridicula ſit, patuit è ſophiſmatis reductionum antea diſputatis: hoc enim argumento, duæ ſuperiores præſtarent, quia ſunt ſimpliciores, & ad eas potiùs redigenda figura hæc eſſet, ſi reductio-*

ne vlla eſſet opus. Quare primi generis prima ſpecies ſuam laudem habet ex illa expoſitionis familiaritate: ſecunda è negationis concluſione. Secundum hoc genus ex illa vtraque compoſitum, etiam laudes compoſitas complectitur: ſed generalis affirmationis laudem propriam ſibi vendicauit. Veruntamen totum hoc excellentiæ problema, otioſæ elegantiæ multò plus habet, quàm ſolidæ doctrinæ. Philoſophus 7. cap. I. Poſter. *deridet ridiculas in* Geometria *quæſtiones, vtrùm recta ſit pulcherrima linearum:* Deridet*o igitur, ac multò iuſtiore cauſſa, quæſtiones in* Logica *planè ludicras, vtrùm figura prima ſit pulcherrima figurarum: Cognitio enim præſtantiæ huius, nihil ad concluſionis iudicium, nihil ad ſyllogiſmi vſum attinet. Tale fuit in contradictionis Topico problema, quòd contradicentia, maxima eſſent omnium oppoſitorum: & tales quæſtiones de comparatione duorum vel trium argumentorum ludicrorum diſceptari poſſunt, quæ ſit pulcherrima cauſſarum, quæ ſit præſtantiſſima comparationum, quæ frequentiſſima enuntiationum. At hæc omnia ad benè diſſerendum nihil attinent: nihil habent in* Logica *καθ' αὑτὸ: propterea tam bellus artis fucus à* P. Ramo *ſublatus eſt: Sed tamen infinitum ſit, ſi quis omnia, quæ in trium figurarum argumento* Logicorum Scholæ *commentæ ſunt, expendere conetur. Dictum eſt de tribus figuris, earúmque proprijs modis: capita ſuperſunt duo & triginta, de ſyllogiſmo ſimplici, mirabilis ſophiſticæ plena:* Primò *ſeptimum caput* I. Pr. *duos communes omnium figurarum modos inſtituit: quos è Scholis* Dialecticis P. Ramus *huc repetebat: ſic autem in* Organo *proponuntur: Cùm autem affirmatiuus & priuatiuus, & vniuerſaliter ſumptus priuatiuus, ſemper fit ſyllogiſmus* minoris extremitatis, *ad maiorem: vt ſi α quidem omni β, vel alicui: β autem nulli κ: conuerſis enim propoſitionibus, neceſſe κ alicui α non ineſſe:* Similiter *autem in alijs figuris: ſemper enim fit per conuerſionem ſyllogiſmus. hos duos modos* Græci *quidem κατὰ ἀνάκλασιν καὶ ἀνακλωμένους, id eſt ἀντιστροφὴν καὶ ἀντιστραφέντας, ſecundum conuerſionem & conuerſos nominant: vul-*

gus in noſtris ſcholis appellat Fapeſmo & Frizeſomorum. Exemplis autem exponamus, quò faciliùs ineptiæ deprehendantur. Exemplum Fapeſmo in prima figura Ariſtotelis.

Omnis philoſophus eſt laudandus:
Nullus ſophiſta eſt philoſophus:
Aliquis igitur laudandus non eſt ſophiſta.

Complexio directa erat, Nullus igitur ſophiſta laudandus: ea verò non procedebat: quare per conuerſionem contorta complexio eſt hoc modo, Aliquis igitur laudandus, non eſt ſophiſta. Vides quàm volubili rota figulus huius operis complexionem conuertat. Simile eſt ſecundæ figuræ exemplum:

Aliquis philoſophus eſt laudandus:
Frizeſomorum: Nullus ſophiſta eſt philoſophus:
Aliquis igitur laudandus non eſt ſophiſta.

In ſecunda tertiáq; figura hæ concluſiones non habent ab vſitatis modis collocationem diuerſam, niſi quòd ſecundo loco propoſitionem ſtatuunt, aſſumptionem primo: & quòd complexionem habent in ſecunda figura ſpecialem: Secundæ enim figuræ primo & tertio, tertiæ ſecundo & ſexto modis concluduntur in ſecunda figura, ſic:

Omnes improbi ſunt miſeri:
Fapeſmo: Nulli ſapientes ſunt miſeri:
Ergo aliquis improbus non eſt ſapiens.

Aliquis ſapiens eſt beatus:
Frizeſomorum: Nullus improbus eſt beatus:
Aliquis igitur ſapiens non eſt improbus.

In tertia figura idem prorſus erit: pone igitur priore loco, quod ſecundo eſt, omnia congruent ad artis legem, quæ eſt ſecundæ figuræ modis quatuor illis: vt,

Nulli ſapientes ſunt miſeri:
Fapeſmo: Omnes improbi ſunt miſeri:
Aliquis igitur improbus non eſt ſapiens.

Nulli improbi ſunt beati:

Fri-

Frizeſomorum : Aliquis ſapiens eſt beatus :
Aliquis igitur ſapiens non eſt improbus.

Mutatio autem loci, nec legem, nec ſpeciem ſyllogiſmi variat: & ſyllogiſmi partem metimur non loco, ſed ſententia & collocationis ratione. & liber Interpretationis verè docet, tranſmutata nomina & verba idem ſignificare. Ergo hæc noua eſt de duobus communibus concludendi modis ſyllogiſtica. At quis iſto modo ratiocinatur, aut argumentatur? Proferant huius doctrinæ doctores, Homericum aliquod, Platonicum, Ariſtoteleum etiam, extra hæc commenta, vllum naturale exemplum: Recordentur Ariſtotelicæ doctrinæ, in Analyticis etiam tantopere celebratæ, principia artium, ſingularium exemplorum inductione non ſolùm colligi, ſed collecta, cùm traduntur alijs, illuſtrari: artium omniũ mater experiẽtia & obſeruatio (ait Ariſtoteles) inducatur. Ergo nobis huius artis, huius regulæ vera & naturalia exẽpla è præſtantibus authoribus deducta & obſeruata, proponantur. Atqui non ſolùm eiuſmodi nulla reperientur, ſed ſi fingantur, protinus ſophiſticam ſuam indicabunt : hæc enim commentitia & captioſa ſophiſmata, è tenebricoſis conuerſionum ſophiſmatis educta ſunt. Atque hæc in 7. capit. logicæ ſyllogiſticæ eſt, de duobus modis communibus : ad cæteros autem duobus Analyticis prioribus ſyllogiſticæ artis tribulos reſpiciens exhorreſco tantam otioſorum ingeniorum in ſterilibus auenis fertilitatem extitiſſe. hic enim P. Ramus logicas Muſas & Charites implorans, attonitus hærebat, cùm tam incredibiles tenebras à doctiſſimis quidem & ingenioſiſſimis hominibus inuentas intueretur. Quis enim putet ab inertibus & ſtolidis ea vnquam meditata & commentata eſſe, quæ vel diligentiſſimis & acerrimis ingenijs intelligere tantùm & cognoſcere ſit difficillimum? Superiorem verò ſyllogiſticam è mathematica ſchola profectam, tam multa & vocabula, & exempla, & ſimilia planè demonſtrarunt : Et coniectura non aliena ſit, indidem reliqua hæc orta eſſe. Itaq; homines eruditi, & ingenio otióque abundantes, cùm ſeſe in

reconditis illis obſcuriſque artibus vehementer exercuiſſent, experiri placuit, quicquid de ſyllogiſmo dici poteſt, vtrùm κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλȣ πρῶτον, cura (vt apparet è rebus ipſis) nulla omnino fuit. Ergo P. Ramus labyrinthum hîc quendam reputans, errores & mæandros anfractuũ tam varios admirabatur: ſed minimè gentium, minimè temporum, minimè hominum, minimè denique logicarum & Ariſtotelearum legum, obſcuritates iſtas in lucis & perſpicuitatis doctrina cõuenire arbitrabatur. Primo Analytico capita ſunt deinceps quatuordecim poſt ſeptimum ad viceſimum ſecundum, de ſyllogiſmo è modificatis enũtiatis tum puris, tum permiſtis, & inter ſe, & cum abſolutis. Octauum caput eſt, quòd ſyllogiſmus ex omnibus neceſſarijs neceſſarium concludat in tribus figuris, eadem arte, quæ iam tradita eſt: Quod non eſt καθ' αὑτό· nam etſi error accidere non poteſt, vt antea de negatis modificatis intellectum eſt: attamen negatio non eſt, Neceſſe eſt nullum hominem eſſe beſtiam: ſed affirmatio eſt, quia conſequens (eſt neceſſe) affirmatur de antecedente, Nullum hominem eſſe beſtiam: nec ideo tales affirmationes ad regulam artis pro vera negatione poſſunt admitti. hæc P. Rami ratio eſt aduerſus ſyllogiſmum è modificatis neceſſarijs. Tria capita proxima, 9. 10. 11. habent μίξιν ἀναγκαίȣ καὶ ὑπάρχοντος, miſtionem neceſſarij & abſoluti: vt ex propoſitione neceſſaria, & aſſumptione abſoluta, neceſſarium concludatur. At Theophraſtus iam olim id refutauerat, docueratq́;, cõplexionem debiliori partium antecedentiũ ſimilem eſſe, ideoq́; ex neceſſario & abſoluto non poſſe, niſi abſolutum concludi. hoc igitur non eſt κατὰ παντός. ſed planè falſum eſt. Duodecimo capite ſignificatio cõtingentis neceſſarij & nõ neceſſarij ꝓponitur, non neceſſarij frequentis, & vtlibet, cuius affirmatio in negationẽ conuertatur: vt, Cõtingit hominẽ eſſe diuitem, & contingit hominem non eſſe diuitem: quæ negatio tamen enuntiati non eſt: quia attributum contingit, non negatur: deinde enuntiati contingentis ſententia duplex efficitur: vt, cùm dicitur (Omne currens contingit cadere) intelligatur, quod

cur-

currit, contingit cadere: Item quod contingit currere, contingit cadere: At ſecunda hæc ſententia commentitia eſt, exemplíſque vel organici authoris abundè in Scholis Dialecticis confutata. Itaque doctrinam reliquarum miſtionum in totis decem reliquis capitibus deinde deductam (cùm à tali commento profecta ſit) fallacẽ & captioſam iudicari neceſſe eſt. Cauſa verò tanti ſophiſmatis in eo conſiſtit, quòd contingens, ſignificationis vagæ ſit & incertæ, & in propoſitione aliud, in aſſumptione aliud tempus comprehendat, vnde complexio nulla conſtans poſſit effici. vt ſi ita concludas, Omne currens contingit hominem eſſe, Omnem equum contingit currere, Omnem igitur equum contingit hominem eſſe: propoſitionis contingentia (vt ita dicam) aliud tempus, aliud aſſumptionis contingentia reſpicit: Itaque complexionis inconſtantia inde naſcitur: neq; quicquam κατὰ παντὸς, καθ᾽ αὑτὸ, καθόλου πρῶτον, doctrina hæc efficit. Hæc Logica igitur eſt quindecim capitum: Septendecim capita deinde ſunt prima in ſecundo libro priorum Analyticorum, de ſyllogiſtica poteſtate plura concludendi ex vno dato ſyllogiſmo. & hîc videtur geometricum ſimile quiddam quæſitum eſſe. Poteſtas lineæ eſt quadratum. Itaque geometricorum Logicorum acumen hîc elaborauit, vt dati ſyllogiſmi poteſtas eliceretur: & hîc ſeptem ſunt inuentæ: ſed (bone Deus) quàm diſſimiles, quàm toto genere diuerſæ? Poteſtas ſyllogiſmi legitima & logica eſt è duobus confeſſis & conceſſis tertium iudicare & concludere, modò ſimpliciter, modò compoſitè, & ſingulis vtriuſq; generis differentijs aptè & accommodatè: quæ poteſtas tanta eſt, vt non modò tribunalium ciuitatúmque & regnorum atq; imperiorum iudices, rectores, reges, imperatores, in terris omnibus de dubio propoſito, ſed ne in cælo quidem ipſo Iupiter cum Pallade abſq; ſyllogiſmo rectè iudicare poſſit. At poteſtates ſeptem hîc inſtitutæ ſunt illius legitimæ poteſtatis inſolentiſſimæ & impotentiſſimæ. Sed de ſingulis conſideremus: Prima poteſtas eſt per conuerſionem complexionis. At iſte conuerſionis paliurus nimiùm fruticatur: Genuit è ſuis ſpinis omnes ſyllogiſticarum

rum demonſtrationum ſentes, & latiùs tamen hucuſque extenditur. Amputetur igitur, vel ſtirpitùs euellatur: quoniam talis poteſtas nullam ſyllogiſmi potentiam, ſed ſolam abſurdi ſophiſmatis impotentiam arguit: quæ nullum vſum habuit vnquam, quæ nunquam habere vllum poßit: vt antea iam nos è ſua origine docuit. Itaque poteſtas iſta, non eſt κατ᾽ αὐτό. Dialectica eſt ars bene diſſerendi: conuerſio factæ concluſionis, nil ad bene diſſerendum pertinet. Secunda poteſtas fit aſſumendo à generali propoſitione, vel aſſumptione, vel etiam complexione: vt, Omne animal eſt ſubſtantia: Omnis homo eſt animal: Omnis igitur homo eſt ſubſtantia: Potes enim aliud aſſumere ex eadem propoſitione: ſic, Omne animal eſt ſubſtantia: Omnis equus eſt animal: Ergo omnis equus eſt ſubſtantia. Item ex eadem aſſumptione, Omnis homo eſt animal: Socrates eſt homo: Socrates igitur eſt animal. Item ex eadem complexione, Omnis homo eſt ſubſtantia: Plato eſt homo: Plato igitur eſt ſubſtantia. Atque hæc ſecunda poteſtas eſt argumenti generalis, non eſt argumentationis, non eſt ſyllogiſticæ diſpoſitionis. neque quicquam hic κατὰ παντὸς habetur. Hæc verò vtraque poteſtas & conuerſionis & aſſumptionis, primo capite breuius comprehenditur: reliquæ poteſtates quinque, ternis capitibus continentur. Tertia, quòd ex falſis ſyllogiſmus fiat in omni figura. At iſta poteſtas non potiùs eſt ſyllogiſmi, quàm connexi enuntiati, quàm diſiuncti: quod ex falſis etiam neceſſarium eſſe poßit: imò ſyllogiſmi poteſtas nulla eſt, ſed partium ſyllogiſticarum, quæ in ſyllogiſmo conſtanti & abſoluto aliàs veræ, aliàs falſæ poſſunt eſſe. Quarta poteſtas eſt, cùm ex facti ſyllogiſmi complexione & conuerſione terminorum, in altera antecedentium parte, reliqua pars terminis item conuerſa circulatur: vt cùm ita concluſeris, Omnis homo eſt rationalis: Omne ridens eſt homo: Ergo omne ridens eſt rationale. circulabis ita propoſitionem, Omne ridens eſt rationale: Omnis homo eſt ridens: Ergo omnis homo eſt rationalis. Hic vides circulatam propoſitionem: iam circuletur aſſumptio conuerſa propoſitione:

ſic,

ſic, Omne rationale eſt homo: Omne ridens eſt rationale: Ergo omne ridens eſt homo. Enimuerò poteſtas iſta in ſpeciem peracuta pérque arguta videatur, cùm ſic è complexione propoſitio aſſumptióque, & è propoſitione atque aſſumptione, complexio tam ſubtiliter & eleganter efficitur: At res penitus animaduerſa, planè circulatoria eſt: Primùm non poteſt iſta conuerſio niſi reciprocis & proprijs conuenire: aliorum terminorum ſyllogiſmus circulari non poteſt: neque igitur iſta eſt poteſtas diſpoſitionis ſyllogiſticæ, ſed terminorum ſyllogiſtica diſpoſitione concluſorum. Deinde ſi fuerit ſyllogiſmus partibus antea confeſſus, quid erit opus iſto circulatorio ſyllogiſmi ludicro, ad probandum & concludendum, tanquam rem dubiam & incertam quæ confeſſa conceſſáque antea fuerit? Nullus hic eſt ſyllogiſtici iudicij fructus, ſed puerilis otij luſus valdè ridiculus: & ſanè potiùs hiſtrionicus, quàm philoſophicus: ſiquidem philoſophos in arte graui & ſeria delicias iſtas agere, minimè omnium deceat. Quare poteſtas iſta non eſt καθ' αὑτὸ in arte ſyllogiſtica, neque ad rectè iudicandum quicquam attinet. Tres reliquæ poteſtates totis decem capitibus explicatæ, ex vno contradicentium loco & topico deriuantur: de quo quàm multa ſint à veteribus Logicis conſcripta, in ipſo loco & Topico à nobis declaratum eſt: Hinc igitur poteſtas ſyllogiſmi triplex eſt inuenta, ſophiſmatis omnium quæ adhuc fuerunt, ſtolidiſſimi & abſurdiſſimi. Ergo de ſeptem poteſtatibus quinta eſt, cùm ex generali contradictione complexionis cum altera antecedentium, reliquæ contradictio qualibet concluditur: Omnis homo eſt rationalis: Omne ridens eſt homo: Ergo omne ridens eſt rationale. Concludetur ita contradictio aſſumptionis in ſecunda figura, Omnis homo eſt rationalis: Nullum ridens eſt rationale: Ergo nullum ridens eſt homo. Hic contradictio aſſumptionis eſt concluſa in ſecunda figura: oppoſitio propoſitionis in tertia figura ſimiliter concludetur, Nullum ridens eſt rationale: Omne ridens eſt homo: Aliquis igitur homo non eſt rationalis.

Ergo

Ergo poteſtas quinta eſt eiuſmodi. Enimuerò quis hæc attentè conſiderans exiſtimet talia ſophiſmatum monſtra homini potiùs, quàm pecudi propoſita eſſe? Nec enim primus ſyllogiſmus homini, ſed hominis trunco & ſtipiti inconſtans videri poteſt: Et tamen ſi inconſtans videatur, quomodo ſecundus in obſcuriore & obſcurioris figuræ modo conſtans apparebit? Ergo qui magiſter hanc ſyllogiſticam primus docuit, videtur ſibi pro diſcipulis, non animantes rationis compotes, ſed pecudes neſcio quas ſibi propoſuiſſe: Ita omnia hæc ab humano & logico ſenſu longiſſimè abhorrent. Sexta poteſtas eſt per impoſſibile concludendi, cùm nempe ſpecialis contradictio concluſionis ſumitur cum altera antecedentium, vnde contradictio ſpecialis reliquæ partis concluditur: Hæc enim ſola poteſtatis huius differentia eſt à ſuperiore: vt ſi concluſum ita fuiſſet, Omne animal eſt ſubſtantia: Omnis homo eſt animal: Ergo omnis homo eſt ſubſtantia. tum ſi truncus ille ſtipéſque hominis negarit admiſſo antecedente, complexionem: peteretur ſpecialis contradictio complexionis cum altera antecedentium: & reliquæ contradictio ita concluderetur in tertia figura, Aliquis homo non eſt ſubſtantia: Omnis homo eſt animal: Ergo aliquod animal non eſt ſubſtantia. hîc ſpecialis contradictio propoſitionis concluderetur. Verùm deductio ad impoſſibile ſyllogiſmum antè factum, cuius conſtantia probetur, nullum requirit, vt conſtat è mathematicis deductionibus in toto Euclide: in quibus extremum nominatim illud eſt ὅπερ ἀδύνατον. Et aduerſus ſtolidum illum tam communis ſenſus expertem, qui ſyllogiſmi iudicium non videat, diſputare, non video quid ſit aliud, quàm velle cum ratione ipſa inſanire: flagris enim illic ſit opus, non argumentis. Deinde (quod antea aduerſus conſimilem ſtuporem diſſerui) qui tam plumbeus eſt, vt ſyllogiſmi antè concluſi iudicium improbet: quomodo poſteà concluſi iudicium probabit? Prius illud in figura prima, id eſt Ariſtoteli clariſſima fuit: hoc poſterius in tertia & poſtrema: Quomodo lumen laternæ clarum ei fuerit, cui lumen Solis fuerit obſcurum? Atque hîc interea decimumquartum caput

con-

conſumptum eſt, in differentia oſtenſiui ſyllogiſmi & ad impoſsibile: quæ ipſa tã aliena eſt in logicæ artis præceptis, quàm tota hæc ſophiſticarum poteſtatum κακοτεχνία. Poteſtas *vltima ſupereſt è contradicentibus, longè omnium nobiliſsima, longéque clariſsima. Quæ nulla eſſe dicitur in prima figura, ſed tantùm in ſecunda aut tertia: vt,* Nulla *ſcientia eſt bona:* Omnis *ſcientia eſt bona:* Nulla *igitur ſcientia eſt ſcientia.* O *mores logicos (exclamabat hîc* P. Ramus*) ò tempora philoſophica! huccine rationis doctrina rediit, vt tales ſyllogiſmos nobis argumentetur?* Equidem *reliquum nihil eſſe ſuſpicor, quò tanta nugarum licentia longiùs poſsit erumpere: & certè interpretes quoſdam tam putidis ſophiſmatis ſic puduit, vt ſyllogiſmum hic vllum negarent eſſe:* Appellatur *tamen in* Organo *ſyllogiſmus. & reuera eſt ſyllogiſmus: ſed tamen cui homini ne an pecudi propoſitus? vtrùm hominem fore ſperamus, cui contradictio antecedentis vera videatur, vt inde contradictio conſequentis vera poſsit videri?* Superior *poteſtas vtraque, quinta generalem, ſexta ſpecialem contradictionem poſtulauit: ſed eius partis, quam bubulcus ille negaſſet. at hîc protinus proponitur & aſſumitur contradictio.* Ecquis *(inquam) opilio, bubulcus, aut in aliquo educatus ſtabulo, ſyllogiſmi huius antecedens ſic admittet, vt inde contradictio alia concludatur?* Ariſtoteles *reſpondet hoc loco, in duobus ſophiſticis & contentioſis ſyllogiſmis, duas eiuſmodi concluſiones poſſe contingere: item ſi propoſitio complectatur contradictionem aliquam generalem, vnde ſpecialis contradictio concludatur: vt,* Omnis *ſcientia eſt opinio & non opinio:* Medicina *eſt ſcientia: Ergo eſt opinio & non opinio.* Hæc Ariſtoteles *in hoc capite ita reſpondet:* Verùm *duo illi ſyllogiſmi, non ſunt vnus ſyllogiſmus, neque propterea eſt poteſtas ſyllogiſmi, ſed ſyllogiſmorum: & duæ illæ in duobus ſyllogiſmis cõplexiones, non facient vnius ſyllogiſmi alteram propoſitionem, alteram aſſumptionem, vt hic requiritur.* Deinde *in hoc ſecundo modo, truncum illum hominis (qui in generali propoſitionis contradictione nihil motus fuerit) quo rationis ſenſu in ſpeciali com-*

plexionis contradictione putamus moueri poſſe? Contradictio eſt Ariſtoteli (vt antea iam dictum eſt) principium omnium maximum & clariſſimum: & tamen logica ſyllogiſmi poteſtas hîc eſt inuenta, qua contradictio alicui homini vera videatur: id eſt, qua ſuum logicæ artis fundamentum euertatur. Itaq; poteſtas ſyllogiſticæ artis hic nulla eſt, ſed extrema ſophiſticæ impotentia. Eadem enim ſapientia, poteſtates ſyllogiſmorum quærerentur è cauſſis, factis, ſubiectis, adiunctis, ſingulisq; topicis. Quamobrem vt tota illa ſuperior interuallorũ, mediorum, figurarum reductionum, ita nunc iſta poteſtatum geometria valdè eſt ἄλογος, vel logica potius valdè ἀγεωμέτρητος. Commentationes excellentium ingeniorum vigiliasq; hîc elaboraſſe ſatis conſtat, ſed fruſtrà, ſed inutiliter, cõtra legum logicarum decreta: tot capitum primo ſecundoq; de ſyllogiſmis Analytico commenta, hominis vnius commenta eſſe non arbitror: Spinas tam aculeatas vnus homo tam multas non reperit: multorum ingeniorum labor & ſudor ille fuit: quem deinde Ariſtoteles è multis (vt credibile eſt) voluminibus & libris in hæc capita coegit: quæ ſi relegere & retractare, & ad ſuas leges expendere per ætatem potuiſſet, P. Ramo contentio tam grauis, támque laborioſa ſubeunda nunquam fuiſſet: totam hanc ſpecioſam geometriæ vmbram à corpore logico, lumine legum catholicarum longiſſimè diſpuliſſet. Sed tamen hîc P. Ramus Ariſtoteli beneficiũ immortale debitum prædicabat, à quo inſtrumenta ſuppeditata nobis eſſent logicæ artis tam importunis támque pernicioſis impedimentis ſubleuandæ. Quamobrem ſi reuiuiſceret Ariſtoteles, & tot poſtea ſeculis natum ſibi ſucceſſorem intueretur, à quo logicum agrum tot ſentibus ac ſpinis, tam multis carduis & paliuris expurgatum cerneret, legitimum Peripateticæ familiæ diſcipulum agnoſceret: Id enim magiſter ſtudioſè ſtuduerat, idémque ſuis ſtudioſis ſtudium præcipuè mandauerat.

CAP. XII. DE SYLLOGISMO *connexo I.*

ADhuc ſyllogiſmus ſimplex fuit: ſyllogiſmus compoſitus eſt ſyllogiſmus, vbi tota quæſtio eſt pars altera propoſitionis affirmatæ & compoſitæ, argumentum eſt in reliqua parte. Sed argumentum aliàs eſt conſequẽs antecedenti quæſtionis, aliàs eſt tota propoſitionis pars reliqua: tumque in aſſumptione ſolùm aſſumitur. Tollere autem in compoſito ſyllogiſmo, eſt ſpecialem contradictionem ponere. Syllogiſmus compoſitus eſt connexus aut diſiunctus. Syllogiſmus connexus eſt ſyllogiſmus compoſitus, cuius propoſitio eſt connexa: eſtque duorum modorum: Primus modus aſſumit antecedẽs & conſequens concludit. Quomodo Cicero iudicat & concludit ſecundo de Diuinatione.

Si dij ſunt, diuinatio eſt:
Sunt autem dij:
Diuinatio eſt igitur.

3. Offic. Atque ſi etiã hoc natura præſcribit, ,,
vt homo homini quicunq; ſit, ob eam ,,
ipſam

„ ipſam cauſſam, quòd is homo ſit, conſul-
„ tum velit homini: neceſſe eſt ſecundùm e-
„ andem naturam, omnium vtilitatem eſſe
„ communem. Quod ſi ita eſt, vna continen
„ tur omnes & eadem lege naturæ. idque i-
„ pſum ſi ita eſt, certè violare alterum lege
„ naturæ prohibemur: verũ autem primum,
„ verum igitur & extremum.

Sic Aeneidos 4. Dido iudicat Aeneæ remanendum eſſe:

Mene fugis? per ego has lacrymas, dextrámque tuam, te
(Quãdo aliud mihi iam miſeræ nil ipſa reliqui)
Per connubia noſtra, per incœptos hymenæos:
Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam
Dulce meum: miſerere domus labentis, & iſtam
Oro (ſi quis adhuc precibus locus) exue mentem:
Te propter Libycæ gentes, Nomadumq́; tyranni
Odere: infenſi Tyrij: te propter eundem
Extinctus pudor: & (qua ſola ſydera adibam)
Fama prior: cui me moribũdam deſeris hoſpes?

Frequenter hic non aſſumitur idem, ſed
„ maius: vt prima Catilinaria: Si te paren-
„ tes timerent atque odiſſent tui, neque il-
„ los vlla ratione placare poſſes: vt opinor,
„ ab eorum oculis aliquò concederes. Nunc
„ te patria (quæ communis eſt omnium no-
ſtrum

ſtrum parens) odit ac metuit: & iamdiu de te nihil iudicat, niſi de parricidio ſuo cogitare: huius tu neque authoritatem verebere, neque iudicium ſequere, neque vim pertimeſces? Concludendi modus hic idem eſt, quando propoſitio eſt relata temporis: quo genere nympha Oenone, apud Ouidium concludit errorem ſtultitiæ ſuæ:

Cùm Paris Oenone poterit ſpirare relicta,
Ad fontem Xanthi verſa recurret aqua:
Xanthe retrò propera, verſæq́ recurrite lymphæ:
Suſtinet Oenonen deſeruiſſe Paris.

Compoſitus] *Syllogiſmus ſimplex eiúſque genera, differentiæ, ac proprietates declaratæ ſunt: ſpinæ de logico ſyllogiſmorum agro, ſi non omnes, at plurimæ tamen ſunt auulſæ: Compoſitus ſyllogiſmus ſequitur: quem nullum Ariſtoteles agnouit, imò verò diſſeruit 22. cap. 1. Priorum, nullam præter tres expoſitas ſyllogiſmi ſpeciem eſſe, hoc nempe argumento: Si igitur neceſſe eſt aliquid ſumere vtrique commune, idq́; tripliciter accidat: aut enim α de γ, & γ de β dicentes, aut γ de vtriſque, aut vtraque de γ: eæ verò dictæ ſunt figuræ: conſtat omnem ſyllogiſmum neceſſariò fieri per aliquam harum figurarum. Hæc Ariſtotelis diſputatio inuoluta eſt: in ſuas partes retexta, faciliùs ſic intelligetur: Si medium triplici figura diſponitur, omnis etiam ſyllogiſmus eadem concluditur: Sed primum verum. nam argumentum vel antecedit & ſequitur, & prima figura eſt: vel ſequitur tantùm, & ſecunda eſt: vel antecedit tantùm, & eſt tertia. Quare & ſecundum verum eſt, omnisq́;*

ſyllogiſmus triplici figura concluditur. Hoc Ariſtotelis eſt iudicium. At iudicium aſſumptionis fallit ipſum concluſionis iudicem: neque enim quælibet argumenti diſpoſitio aliquam ſequitur è tribus expoſitis figuris ſpeciem: in connexis enim & disiunctis ſyllogiſmis factio propoſitionis & aſſumptionis longè alia eſt, quàm fuit antea. Quare quod Ariſtoteles ait, argumentum in omni ſyllogiſmo bis antecedere, aut bis ſequi, aut partim antecedere, partim ſequi: verum tantùm eſt in tribus expoſitis figuris: falſum autem eſt in connexis & diſiunctis: nec iccirco rectè ab eo iudicatum, nullam præter ſimplices ſpeciem ſyllogiſmi eſſe: Et quidē mirabile hoc ipſum quod dico, conſideranti videatur: cum Ariſtoteles diſputat nullos præter expoſitas figuras ſyllogiſmos eſſe, interim vtitur ſyllogiſmo connexo, nulla trium figurarum comprehenſo: ſyllogiſmus enim ille, Si medium triplici figura diſponitur, ſyllogiſmus eadem concluditur: Sed primum verum: ſecūdum igitur. eſt ſyllogiſmus cōnexus primi modi, vt mox intelligetur. Quapropter Ariſtotelis diſputatio, Ariſtotelis exemplo teſtimonioq; refellitur. Neque iam aduerſus Ariſtotelis Logicam vlla contentio P. Ramo fuit: Quicquid eſt reliquum de ſyllogiſmorum doctrina, erit à Theophraſto, Eudemio, Boetio.

Compoſitus] *Admonuimus in definiendo enuntiato compoſito, Peripateticos Ariſtotelis ſucceſſores abuſos eſſe verbo* ὑποθετικοῦ *pro compoſito, quia hypotheſis poteſt eſſe ſimplicis enuntiati: & ſic Ariſtoteles 30. capite 1. Prior. ſyllogiſmum* δεικτικὸν καὶ τῆς ὑποθέσεως, *oſtenſiuum & conditionalem opponit: quod* ἐν δεικτικῷ κατ' ἀλήθειαν ἀμφότεραι τίθενται αἱ προτάσεις, *ſecundum veritatem propoſitiones ambæ ponuntur ſyllogiſmi verò hypothetici,* διὰ συνθήκης ὡμολογημένοι πάντες, *ex pacto & conditione confeſſi omnes. Atq; ſyllogiſmi Ariſtotelis hypothetici modò ſunt ſimplices, vt 11. 12. 13 cap. 1. Prior. ſyllogiſmi ad impoſſibile in tribus figuris ſimplicibus appellantur hypothetici: & nominatim dicitur viceſimo ſecundo capite primi Prior. ſyllogiſmum ad impoſſibile, partem eſſe hypothetici. Aliquando etiam ſyllogiſmi a-*

pud

apud Ariſtotelem, hypothetici ſunt ſyllogiſmi compoſiti (quanuis ſyllogiſmos ipſe præter ſimplices nullos putet eſſe) vt 40. cap. primi Prior. Si non eſt vna quædam facultas contrariorũ, nec vna eſt ſcientia: Sed non eſt vna quædam facultas contrariorum, vt ſalubris & inſalubris: ſimul enim idem eſſet ſalubre & inſalubre: Quare non eſt vna contrariorum ſcientia. Antecedens probatũ eſt, conſequens non eſt probatum. Confiteri tamen neceſſe eſt, non autem ex ſyllogiſmo, ſed ex hypotheſi. Hic Ariſtoteles nomine ſyllogiſmi, argumentum & argumentationem complexus, ſyllogiſmum abſolutè negat eſſe, ſed ex hypotheſi ſyllogiſmum: nec tamen ſyllogiſmi compoſiti ſunt hypothetici, ſi propoſitio aſſumptióque vera ſunt & certa: vt, ſi homo eſt animal, ſentit: Sed homo eſt animal: Sentit igitur. hîc vera & certa ſunt omnia, nil eſt hypotheticum. Eadem porrò differentia δεικτικῶ καὶ ὑποθετικῶ repetitur viceſimo tertio cap. 1. Prior. Sed tamen tota hæc δεικτικῶ καὶ ὑποθετικῶ differentia, nihil ad artem logicam: vna enim eſt communis vtriſque inuentionis & iudicij doctrina: Quapropter ſi quis iam requirat, quamobrem bella hæc differentia δεικτικῶ καὶ ὑποθετικῶ, à P. Ramo præterita ſit: reſpondebo, capitibus octo hîc conſumptis, 22. 23. 30. 40. in 1. Pr. item quatuor, de quibus iam dictum eſt, 11. 12. 13. 14. in ſecundo: ſophiſticam inanem contineri: Logicam logicis legibus conſentaneam prorſus nullam inſtitui: ideoq; à P. Ramo hæc omnia vepriũ genera, tã multa extra logici agri fines eiecta eſſe.

Syllogiſmus compoſitus] *Definitur compoſitus ſyllogiſmus è genere & forma: Genus eſt ſyllogiſmus: forma colligitur è differentijs propoſitionis ab ea propoſitione, quæ fuit in ſimplici ſyllogiſmo: primò propoſitio eſt affirmata: illic etiam negata eſſe potuit: ſecundo propoſitio eſt compoſita: illic etiam ſimplex eſſe potuit: tertiò tota quæſtio eſt pars altera propoſitionis: argumentum eſt in reliqua parte. Ex his igitur tribus differentijs, forma ſyllogiſmi compoſiti colligitur.*

Aliàs cõſequens] *Argumentũ eſt aliquãdo nudum: vt, Si Socrates eſt homo, Socrates eſt animal: Socrates eſt homo: Socra-*

tes igitur eſt animal. hic argumentum (homo) eſt in propoſitione conſequens antecedenti quæſtionis (Socrates) At in ſyllogiſmo, Si virtus eſt laudanda, vitium eſt vituperandum: Virtus eſt laudanda: Vitium igitur eſt vituperandum. argumentum (Virtus eſt laudanda) eſt tota pars propoſitionis reliqua: Et aſſumptio, præter argumentum, nil aſſumit quæſtionis: quod tamen fit ſemper in ſimplici ſyllogiſmo.

Specialem] *Ideſt, vt è generali ſpeciale, vel contrà: aut è proprio proprium ἀντιφατικὸν ponatur, quod eſt commune in connexo & disiuncto.*

Connexus aut diſiunctus] *διχοτομία hic ſeruatur eadem, quæ adhuc perpetua fuit: Quamuis enim ſpecies enuntiati quatuor factæ ſint, congregatiuum copulatè & connexè, ſegregatiuum diſcretè & diſiunctè: copulatum in ſimplici ſyllogiſmo duntaxat propoſitio eſſe poteſt: diſcretum ſyllogiſmi, propoſitio eſſe non poteſt, iudiciúmque habet ἀσύλλογιστον: Itaque duæ tantùm pronuntiati ſpecies relinquuntur, quæ poſſint compoſiti ſyllogiſmi propoſitionem componere connexam & diſiunctam.*

Syllogiſmus connexus] *Definitio hæc è genere item & forma conſtituitur: Genus eſt ſyllogiſmus compoſitus: in quo omnes illas antè expoſitas differentias intelligimus: forma autem è propoſitione connexa perficitur. Syllogiſmus autem connexus, appellatur à Græcis interpretibus ad 22. ca. 1. Pr.* συλλογισμὸς ὁ ἐξ ἀκολουθίας, καὶ τὴν ἀκολουθίαν κατασκευάζων: *ex conſequentia, & conſequentiam comparans. parteſq; ipſæ ab interpretibus iiſdem, imò ab Ariſtotele ipſo aliud agente, dicuntur* ἡγούμενον καὶ ἀκόλουθον.

Duorum modorum] *διχοτομία item hic eſt, licet ſine nominibus. Hic duplex modus ab Ariſtotele comprehenditur 2. cap. 2. Top. pro argumento ab antecedentibus & conſequentibus. Conſiderandum verò, ait, id in propoſito, quod cùm ſit, propoſitum eſt: aut quid eſt ex neceſſitate, ſi propoſitum fuerit. Hic Ariſtoteles de mediis & argumentis inueniendis præcipiens iubet antecedentia rei & conſequentia ſpectari: deinde ſyllogiſti*

cæ

eas leges, licet aliud agens, attamen comprehendit, vt mox dicam.

Aſſumit] *Aſſumere, hic eſt nō affirmare, ſed repetere omnino quale propoſitū erat: ſi affirmatū, affirmatè: ſi negatum, negatè: Ariſtoteles verò hunc connexi modum ita complectitur: Conſiderandum itaq; confirmare volenti, quod cùm ſit propoſitum, erit ex neceſſitate: Nam ſi demonſtratum ſit illud eſſe, propoſitum quoque demonſtrabitur. & Theophraſti Eudemiq; riuulos, è fontibus Ariſtotelis irrigatos eſſe conſtat: Non appellat ſyllogiſmum Ariſtoteles, nec in arte ſyllogiſmorum docuit: imò verò artem nullam hic eſſe diſſeruit: attamen re ipſa ac veritate artem ipſam propoſuit.*

Diuinatione] *Diuinatio Latinis omnis præſenſio rei futuræ, ſiue à deo, ſiue ab homine fieret: & futura præſentire aut prædicere, deorum proprium videbatur: indéque à diuis diuinatio eſt nominata, vt ait Cic. de Diuin. Duos in eo argumento libros Cicero conſcripſit: in primo, Q. Frater diuinationem è Stoicorum ſententia confirmat: Marcus refellit ſecundo: Itaque Stoicum ſyllogiſmum hic adhibitum, Marcus vt propoſitione connexa inconſtantem cauillatur: Veſter deus (ait de Stoicis) poteſt non impertire, vt nihilominùs mundum regat, & hominibus conſulat. Cur igitur vos inducitis in eas captiones, quas nunquam explicetis? Ita enim cùm magis properant, concludere ſolent: Si dÿ ſunt, eſt diuinatio: Sunt autem dÿ: Eſt ergo diuinatio. Multò eſt probabilius, Non eſt autem diuinatio: non ſunt ergo dÿ. Vide quàm temerè committant, vt ſi nulla ſit diuinatio, nulli ſint dÿ. Diuinatio enim perſpicuè tollitur, deos eſſe retinendum eſt.*

Si dij] *Partes ſyllogiſmi nudæ ſunt ſine proſyllogiſmo: argumentum autem eſt ex cauſis, Deus eſt autor diuinationis. Atque 3. Offic. Tullius quæſtionem de comparatione vtilitatis & honeſtatis diſputans, eo deſcendit, vt iudicet, homini non licere alterum violare: quod conficit ſorite quatuor graduum: Conciliatio hominum inter ſe eſt naturalis: ideóque communis & vtilitas & lex: vnde ſequitur iniuriæ prohibitio. Duo ſunt igi-*

tur proſyllogiſmi, ad propoſitionem: Si hominum naturalis eſt conciliatio, iniuria prohibetur: quia vtilitas ſit communis, etiam lex communis erit.

Dido] *Aeneas & hoſpitio & lectulo coniugali exceptus à* Didone regina Carthaginis, *vt à* Virgilio *fingitur: ac cùm* Iouis *mandato in* Italiam *vocaretur, inſciaq; regina diſceſſum pararet, hac ratione admonetur, vt maneat.*

Mene] *Complexio eſt, cum proſyllogiſmo obſecrationis variarum partium.*

Hymenæos] ὑμὴν, *pellicula eſt puellis, quæ primo coitu rumpitur: hinc* Hymenæus *deus nuptiarum.*

Te propter] *Aſſumptio cum proſyllogiſmo variorum effectorum.*

Libycæ] *Libya, Africa eſt, mundi pars tertia: vbi fuit* Carthago *à* Didone *condita: & gentes illæ* Didonem *oderãt, quòd ſuorum principum connubia contempſiſſet.*

Nomadumque] *Nomades, à* νέμω *paſco, dicti in* Scythia, *qui ſunt hodie* Tartari: *dicti item eodẽ nomine in* Africa, *quales hodie ſunt,* Arabes *qui* Africam *peruagantur, & ſtipendiariam ferè totam tenent.*

Tyrij] *Tyrus, inclyta ciuitas* Aſiæ, *quondam inſula, victoriâ* Alexandri *facta peninſula: illinc* Dido *in* Africam *profugerat, vnde* Carthaginienſes *dicti* Tyrij.

Cui me] *Complexio eſt.*

Reſtat] *Addit hic etiam poeta,*

Hoc ſolum nomen, quoniam de coniuge reſtat.

Maius] *Aſſumptio ſequentis ſyllogiſmi videtur* ἀσυλλόγιστον *quippiam facere, quia quartum terminum adhibere videatur: vt, Si te parentes timerent, concederes ab eorum oculis. aſſumptio recta erat: At te parentes timent. pro qua aſſumitur, At te patria timet. Verùm in hoc maiore aſſumpto, etiam minus illud comprehenditur: itaq; reipſa aſſumitur idipſum, quod erat propoſitum, ſed aliquid præterea amplius.*

Si te parentes] *Propoſitio eſt ſyllogiſmi ſiue proſyllogiſmi, vt antea, quia connexum ferè eſt* ἀντίστροφον καὶ ἄμικτον: *ſecùs* ab-

abſolutè verum non eſſet. Ideoq; *rarus hic eſt proſyllogiſmus.*

Oenone] *Oenone, Pyritiæ fluuij & Creuſæ filia, adamata à Paride expoſito, poſteaq; ab eo ſpreta, cùm* Helenam *rapuiſſet: vnde ad eum reuocandũ, Ouidij fingitur epiſtola.* Narrat *autem nympha paulò antè amores arboribus inſcriptos, aitq;:*

Populus eſt, memini, fluuiali conſita ripa,
Eſt in qua noſtri littera ſcripta memor.
Populc, viue precor, quæ conſita margine ripæ,
Hoc in rugoſo cortice carmen habes.

Tum ſequitur, Cùm Paris, &c. Propoſitio è teſtimonio Paridis.

Xanthe] *Xanthus fluuius* Troadis *in Lycia, oriens inter Telmeſum Pataram oppida, tandem cum Simoente miſcetur.*

Xanthe] *Complexio eſt ſecunda, cum breui proſyllogiſmo partium.*

Suſtinet] *Aſſumptio eſt. Atque hæc de primo connexo, vbi antecedens aſſumitur. Eſt autem apud iureconſultos connexum antecedentis diſiuncti pro copulato: vnde controuerſia captioſa oritur: Sic autem eſt: Si filius meus ſine liberis, vel ſine teſtamento deceſſerit, Sempronius meus hæres eſto: nam ſi aſſumatur, At deceſſit ſine liberis vel ſine teſtamento: cùm nempe inteſtatus obierit, & ad diſiuncti veritatem veritas partis ſufficiat: & concludatur, Sempronius igitur hæres meus eſto.* Hic *iureconſulti admonent copulatè aſſumendum eſſe:* Sed *deceſſit ſine liberis & ſine teſtamẽto: vt concludatur, Quare Sempronius hæres meus eſto.* Tale *antea fuit in enuntiato diſiuncto aut, pro &, accipi. Vtrùm verò teſtatoris negligentia vel imperitia quædam hic fuerit?* Veruntamen *quicquid hic ſtatuatur, ratum illud & logicum eſto: in primo connexi modo ſemper aſſumendum antecedens, vt conſequens concludatur: nec ſi cuiuſquam ſolœciſmus aut elenchus excuſetur, ideo* Gram*maticam ſolœciſmis, aut* Logicam *elenchis ſubiectam eſſe.*

CAP. XIII. DE CON. II.

SEcundus modus connexi tollit conſequens, vt tollat antecendens.

Si vlli rei ſapiens aſſentietur vſquam, aliquando etiam opinabitur:
Nuſquam autem opinabitur:
Nulli igitur rei aſſentietur.

Eodem ſyllogiſmo, Ouidius 2. de Triſtibus ſtultitiam ſuam indicat.

Si ſaperem, doctas odiſſem iure ſorores,
Numina cultori pernicioſa ſuo:
Ac nunc (tanta meo comes eſt inſania morbo)
Saxa memor refero rurſus ad icta pedem.

Hæ duæ ſyllogiſmi ſpecies ſunt omnium vſitatiſſimæ.

Secundus] *Specialis autem contradictio hic præcipuè requiritur, ſecùs ἀσυλλόγιστον fuerit, vt, Si omne animal eſt irrationale, omnis homo eſt irrationalis: ſed nullus homo eſt irrationalis, Ergo nullum animal eſt irrationale: antecedente vero falſum eſt conſequens.* Hic *verò modus primus 2. cap. 2.* Top. *ſic ab* Ariſtotele *proponitur. Conſiderandum verò refellere volenti, quidnam eſt, ſi propoſitum eſt:* Nam *ſi demonſtremus illud propoſito conſequens non eſſe, propoſitum tollemus.* Atque *hic modus rurſus ab* Ariſtotele *3. capit. 2.* Top. *minimè tamen de ſyllogiſmis cogitante, comprehenditur: primò rurſus nomine* τῶν ἀκολούθων. ὥστε ὁποιουνοῦν ἑνὸς τῶν ἀκολούθων ἀναιρεθέντος, ἀναιρεῖται καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ. *itaque quolibet vno conſequentium ſublato, tollitur & quod erat in principio. Secun-*

dò

dò, nomine τῆς κατὰ τὴν ἀντίφασιν ἀκολουθήσεως ἀνάπαλιν, ſecundùm contradictionem conſecutionis inuerſæ: tollitur enim conſequens, cùm ſumitur eius ἀντίφασις.

Si vlli] Diſſeritur Academica ἐποχὴ ex Arceſilæ ſyllogiſmo in Lucullo, qui de duobus Academicis libris à Cicerone primùm conſcriptis, & poſtea tamen damnatis, ſupereſt: Sic igitur illic ait Tullius: Quid igitur loquar de firmitate ſapientis? quem quidem nihil opinari tu quoque Luculle concedis? Quod quoniam à te probatur, vt præpoſterè tecum agam, mox referam me ad ordinem, hæc primùm conclufio, quam habeat vim, conſidera: Si vlli rei ſapiens aſſentietur vnquam, aliquando etiam opinabitur: Nunquam autem opinabitur: Nulli igitur rei aſſentietur. hanc concluſionem Arceſilas probat: Confirmabat enim primum & ſecundum: Carneades nonnunquam ſecundum illud dabat, aſſentiri, aliquando id aſſequebatur etiam, opinari. Quod tu non vis: & rectè, vt mihi videris. Sed illud primum (Sapientem, ſi aſſenſurus eſſet, etiam opinaturum) falſum eſſe & Stoici dicunt, & eorum aſtipulator Antiochus: Poſſe enim eum falſa à veris, & que non poſſint percipi, ab his que poſſint, diſtinguere. hæc Tullius: vnde intelligimus propoſitionis connexionem reprehendi, vbi generi ſpecies inconſtanter adnectitur: Nec enim ſi animal eſt, homo eſt: aſſenſio enim, eſt genus ſcientiæ & opinionis. Quare ſi ſapiens aſſentiatur, non protinus opinabitur: poterit enim ſcientia iudicare, non opinione. Atque in hoc Arceſilæ exemplo notabis diſertè expreſſam contradictionem ſpecialem: qualem P. Ramus in definitione poſtulauit: Vlli rei aſſentiri, nulli rei aſſentiri: Aliquando opinari, nunquam opinari.

Si ſaperem] Ouidius eo loco deplorat exilij cauſſam, tamquam Muſæ & poeſis in carminibus amatorijs ei cauſſam calamitatis attulerint:

Deme mihi ſtudium, vitæ quoq; crimina demes:
Acceptum refero verſibus, eſſe nocens.
Hoc pretium vitæ, vigilatorúmque laborum,

Cepimus: ingenio pœna reperta meo.

Tum ſequitur:

Si ſaperem, &c. vnde inſipientiam ſuam iudicat:

Si ſaperem, odiſſem Muſas: *At non odi:* Non *ſapio igitur. hic contradictio eſt ſpecialis propria.*

Numina] *Proſyllogiſmus eſt propoſitionis, ex adiuncto detrimento.*

At nunc] *Aſſumptio, cũ proſyllogiſmo allegoriæ, ab offenſione pedum.*

Tanta] *Complexio hic incluſa eſt, per parentheſin.*

Vſitatiſsimæ] *Duo modi connexi, frequentiſsimi ſunt omnium ſyllogiſmorum, quia duo ſint organa maximè omnium argumentorum communia: quocunque enim argumento in cæteris ſyllogiſmus concludi poteſt, poteſt etiam his connexis: tum verò ex pleriſque argumentis multò faciliùs hic concluditur, quàm in aliјs ſyllogiſmis: Paria enim, maiora, minora, ſimilia, hanc præcipuè diſpoſitionem ſubeunt. Et quidem* Ariſtoteles, *qui connexorum ſyllogiſmorum artem nullam cognouit, tamen iſtorum ſyllogiſmorum vſum tam familiarem expreßit, vt etiam ſyllogiſmi definitionem ijs modis concluderet & iudicaret:* Nam 2.cap.2.Priorum, *cùm diſputat* Ariſtoteles *in ſyllogiſmo ex veris falſum concludi non poſſe, id eſt ſyllogiſmi definitionem demonſtrat, ſic ait:* Primùm *igitur, quòd ex veris non liceat falſum ſyllogiſmo concludere, hinc manifeſtum. ſic cùm α ſit, neceſſe eſt β eſſe: cùm β non fuerit, neceſſe eſt α non eſſe. hic ſecundus eſt modus, quo tollitur β conſequens, vt tollatur antecedens α. Si igitur verum eſt α, neceſſe eſt & β verum eſſe. hic primus eſt modus, quo ponitur antecedens α, vt ponatur conſequens β. Quin eius ratio additur: Aut accidet idem ſimul & eſſe, & non eſſe: id verò eſt impoßibile. Quarto autem capite, e ſecundi connexi lege, affertur cauſſa, quamobrem ex falſis verum aliquando concludatur in ſyllogiſmo. Cauſſa verò eſt, quoniam cùm duo ſic ſe habeant inter ſe, vt ſi ſit alterum, neceſſe ſit alterum eſſe: cùm hoc quidem non ſit, nec erit alterum: ſi verò ſit, non neceſſe eſt eſſe*

alte-

alterum: At cùm idem ſit, & nõ ſit, impoſsibile eſt ex neceſsitate eſſe idem. Si veri connexi (ait Ariſtoteles) conſequens falſum ſit, falſum erit antecedens: non autem, ſi conſequens verum ſit, antecedens etiam neceſſariò eſt verum. At in ſyllogiſmo, res eſt vt in connexo: Quare ſyllogiſmi conſequente vero, non neceſſe eſt antecedens eſſe verum, ſed falſum eſſe poteſt. Sic igitur Ariſtoteles connexis ſyllogiſmis concludit & iudicat, tametſi nullam horum ſyllogiſmorum doctrinam teneat: vt animantes tam multi vident, neque tamen ὀπτικήν, & artem videndi tenent. Vſum verò etiam horum ſyllogiſmorum valdè celebrem eſſe demonſtrat illud concluſionis compendium Ciceroni in primis vſitatum, cùm in primo modo aſſumitur & concluditur hoc modo, Sed illud, hoc igitur: Sed primum verum, poſtremum igitur. vel, ſecundum igitur: item, antecedens verum, igitur & conſequens: In ſecundo modo, Non autem hoc, nec illud igitur. vel, ſecundum falſum, primum igitur. item, conſequens falſum, antecedens igitur: de quibus compendijs ſic à Laertio in Zenone ſcribitur: Modus, eſt veluti figura rationis: velut talis eſt: Si eſt primum, eſt ſecundum: atqui primum: ſecundum igitur. Logotropus autem eſt, quod ex vtriſque eſt compoſitum: vt, ſi Plato viuit, Plato reſpirat: atqui primum: ſecundum igitur. Inductus eſt autem logotropus, ne in longiorum argumentationum ſtructura, longa aſſumptio complexióque dicenda eſſet, ſed breuiter concluderetur, Primum autem eſt, ſecundum igitur. Suidas idem repetiuit: ſed vitiosè apud eundem λογότοπος, pro λογότροπος legitur. quo etiam ratiocinationis compendio Ariſtoteles alicubi vſus eſt: vt 4. cap. 9. Metaph. Si igitur ipſum C impoſsibile eſt eſſe, neceſſe eſt & α impoſsibile eſſe: At primum eſt, ergo ſecundum. Sic legitur in exemplari Latino vetere ad verbum tranſlato: at in Græco ſecus eſt. Atque hæc de duobus connexi ſyllogiſmi modis: quibus duo præterea à Theophraſto, Eudemo, Boetio ſunt additi, è propoſitione antecedentis negati, & conſequentis affirmati: primóque tolli antecedens, vt conſequens tollatur: ſecundo aſ-

ſumi

ſumi conſequens, vt concludatur antecedens: vt, Si dies non eſt, nox eſt: Atqui dies eſt: Nox igitur non eſt. Item, Si dies non eſt, nox eſt: Atqui nox eſt: Dies igitur non eſt. atque conſequentiam hic neceſſariam ſtatuerunt, neceſſitate tamen rei, non ſyllogiſmi: id enim Boetius, ne quis addubitaret de modo propoſitionis illius, octies in diuerſis locis primi libri de ſyllogiſmis hypotheticis affirmauit: Primò, cùm ait, Quantùm ad rei naturam, ita eſt: quantùm verò ad complexionis ipſius attinet conditionem, minimè ſequitur. Secundò, Quantùm ad ſyllogiſmorum complexionem attinet, nullum efficit ſyllogiſmum: quantùm ad rerum naturam, conſequentia eſt neceſſaria. Tertiò, Neceſſitas eſt in rebus, non in complexione. Quartò, Valet ex neceſſitate rerum, non complexionis. Quintò, Secundùm complexionis naturam, nullus ſyllogiſmus efficitur. Sextò, Non propter complexionis naturam, ſed propter terminorum contrarietatem. Septimò, Non facit neceſſitatem complexio, ſed terminorum natura. Octauò, Syllogiſmum, non complexionis, ſed terminorum proprietas metitur. his igitur octo locis in vno libro Boetius, Theophraſti & Eudemi ſententiam eandem pronuntiauit, quòd in his duobus modis, neceſſaria conſequentia oriatur è terminorum natura, contrarietate, proprietate, non è complexionis neceſſaria conditione: Itaque ſyllogiſmum nullum hic eſſe ſtatuerunt: quomodo antea P. Ramus contradictionem in illis modificatis (Socratem neceſſe eſt eſſe lapidem: Socratem neceſſe eſt non eſſe lapidem) nullam eſſe diſſeruit: item ex omnibus neceſſarijs ſyllogiſmum neceſſariò non effici: quamuis falſum in eiuſmodi exemplis contingere non poſſit. ſed id aiebat P. Ramus rei ipſius, non enuntiati, non ſyllogiſmi naturâ fieri: cauſſámque vtriuſque afferebat, quòd illic mutato modo nominali in aduerbialem, falſum accideret: vt, Socrates eſt lapis neceſſariò, Socrates eſt lapis non neceſſariò: falſa enim eſt vtraque pars contradictionis. item enuntiato (Neceſſe eſt non eſſe) negationem non eſſe, ſed affirmationem: Itaque vbi ſecundùm leges concluderetur negatè, hic affirmatè concludi videretur: proptereáque

non eſſe ſyllogiſmum. Atque in his duobus ſyllogiſmis ſimile nihil occurrebat: nullum enim ſyllogiſmi genus eſt, vbi præter argumenti diſpoſitionem non requiratur in propoſitione & aſſumptione qualitas aliqua affirmationis vel negationis: qualis hîc requiritur negati antecedentis, conſequentis affirmati: deinde accedebat eorum philoſophorum authoritas, aſſerentium perpetuam concluſionis in his modis conſtantiam, quamuis è rei, non è ſyllogiſmi natura profectam. denique adiungebatur vſus exemplorum ex idoneis authoribus: vt nulla lege è logicis legibus talis doctrina repudiari poſſe videretur. Attamen dum cauſſã neceſſitatis illius è rebus ipſis P. Ramus expenderet, & Boetium in Topicis Ciceronis hac eadem de re diſſerentẽ, falſis etiam exemplis, in tertio connexionis modo inductum deprehendiſſet: ſuſpicari cœpit nullam è rebus ipſis, nedum è ſyllogiſmis, neceſſitatem hîc eſſe. Boetius enim, dum explicat Ciceronis locum illum in Topicis, à repugnantibus, ſimplicitatem ſuam valdè prodidit: Cùm enim Tullius primum & ſecundum connexi ſyllogiſmi modum comprehendiſſet, ſic de tertio loquitur: Cùm autem (ait) aliqua coniuncta negaris, & his alia negatio rurſus adiungitur: & ex his primum ſumpſeris, vt quod relinquitur, tollendum ſit: is tertius appellatur concluſionis modus. hæc Ciceronis verba ſunt: quibus interpretandis, vtitur Boetius ſyllogiſmo connexo, & ait: Nam quia conſequens eſſe intelligitur, ac verum eſt, Si dies eſt, eſſe lucem repugnat & falſum eſt, Si dies eſt, non eſſe lucem. quæ denegata, rurſus vera eſt ita, Non ſi dies eſt, lux non eſt. & fit conſimilis affirmationis, Si dies eſt, lux eſt. quia facit affirmationem geminata negatio. Atqui (aiebat hîc P. Ramus) cùm Cicero, & poſt Ciceronem Boetius affirmant aſſumpto antecedente tolli conſequens hoc modo, Non ſi dies eſt, lux non eſt: Atqui dies eſt: Lux igitur eſt. totum id fallax & captioſum deprehenditur: iiſdem enim veſtigiis falſum ex antecedente vero conſequens efficietur. Eſto enim inconſtans connexio, Si dies eſt, non pluit. contradictio firma erit, Non ſi dies eſt, non pluit. Aſſume igitur,

tur, At dies eſt: Pluit igitur. Dato antecedente vero, poterit conſequens eſſe falſum. Itaque cùm P. Ramus Boetium tam ſimplicem in credendis, aut certè tegendis erroribus alienis animaduertit, quærere cœpit, nunquid aliquando exempla quoque horum modorum fallerent, quæ philoſophi illi perpetua conſtantiáque iudicaſſent, quæq́; P. Ramus ipſe eiuſmodi per annos quinque & viginti expertus eſſet: tandem cùm nihil hîc procederet, & quæreret exemplum vitioſum, niſi ſpecialis contradictio ſeruaretur: incidit in exemplum modi tertij, etiam ad Theophraſti, Eudemi, Boetij Logicam falſi: vt, Si nullum animal eſt irrationale, omnis homo eſt rationalis: Sed aliquod animal eſt irrationale: Ergo aliquis homo non eſt rationalis. quod cùm ſæpius verſaſſet, non protinus ſibi ipſi perſuadere potuit, tenere ſe, quod tandiu quæſitum, nunquam inueniſſet, quódque deſperatum abieciſſet: imò cuius oppoſitum ſibi & authoritate philoſophorum, & longa variorum exemplorum inductione planè perſuaſiſſet: Itaque cum amicis conferre, & communicare, & omnia ſe contra dicere: Etenim obijciebatur, licet falſò, contradictionem non ſpecialem, ſed qualemcunque aſſumendam eſſe: ac ſi generalis contradictio antecedentis aſſumeretur, ſyllogiſmum conſtantem fore. Ergo ad hunc etiam aggerem ſubruendum, aries idem conuertitur, exemplóque promptè refellitur: vt, Si nullum animal ſentit, omnis homo eſt cæcus: Sed omne animal ſentit: Ergo nullus homo cæcus eſt. hic contradictio eſt generalis: & tamen antecedente vero, conſequens falſum eſſe poteſt. Noli verò (quiſquis hæc legis) iam quærere, qua tum lætitia P. Ramus affectus eſt, eo ſe tam diuturno iudicij morbo eſſe liberatum, cuius medicinam antea nullam inuenire nunquam potuiſſet. Ergo huc penè Archimedis εὕρηκα erupit. Tantum philoſophis animis veri ſtudium, tantúſque amor ineſt: vt eius inuentione, nullius theſauri, quamlibet pretioſi, inuentio apud cupidos atque auaros homines comparanda videatur. Enimuerò (ſi quis fortè cauſam

ſam

ſam tantæ lætitiæ requirat) peccatur cæteris in artibus, ſed peccato multò leuiore, quàm in Logica, vt iam prædictum eſt. Galenus diſſeruit barbariſmos & ſolœciſmos nullam eruditionis culpam eſſe: Demoſthenes in tropo reprehenſus ab Aeſchine, negauit in vno verbo res Græcorum periclitari: Quintilianus docet ignoratione Geometriæ multa à Geographis peccari, ſed peccata hæc præ ſophiſmatis logicorum iudiciorum leuiſſima ſunt: Poteſt enim de fortuna, fama, capite denique iudicium, his falſis iudicandi legibus conſtitui, peccato longè grauiſſimo ac periculoſiſſimo. Itaque tam exitialem támque capitalem ſophiſmatis fraudem peſtémque protuliſſe, illuſtraſſe, ſuſtuliſſe, veriſſima philoſopho animo lætitia fuit. Quapropter paliurus iſte, ſpinis tam acutis támque multis pernicioſus, radicitùs euellitur à P. Ramo. Decies millenos modos connexorum pronuntiatorum philoſophi tres illi antea iam nobis inuenerāt: nunc ſeptuaginta modos ſyllogiſmorum connexorum, occaſione aculeatiſſimi & cornutiſſimi huius ſophiſmatis, inuenerunt: vt nugarum iſtarum ſtudioſi in Boetio dinumerare poterunt. Atqui decies illi milleni modi, vno tantùm modo à P. Ramo antea comprehenſi ſunt: & hi iam ſeptuaginta modi, nunc duobus comprehenduntur. Quamobrem & hanc P. Rami agriculturam tam logicam, imò agriculturæ logicæ fructum potiùs tam ſuauem ac iucundum, ex animo complectamur.

CAP. XIIII. DE DISiuncto I.

SYllogiſmus diſiunctus, eſt ſyllogiſmus cōpoſitus, cuius propoſitio eſt diſiuncta: modi duo ſunt: primus tollit vnum, & reliquum concludit: vt, Aut dies, aut nox eſt: At dies non eſt: Nox igitur eſt.

Cice-

Ciceronis pro Cluentio iudicium tale eſt: Sed cùm eſſet hæc illi propoſita conditio, vt aut iuſtè pieque accuſaret, aut acerbè indigneque moreretur: accuſare quoquo modo poſſet, quàm illo modo mori maluit. Diſiunctio clarior ſic erit:

Aut accuſandum, aut moriendum:
Non moriendum:
Accuſandum igitur.

Sic idem 2. Philipp. ratiocinatur: Nunquámne intelliges tibi ſtatuendum eſſe, vtrùm illi, qui iſtam rem geſſerunt, homicidæ ſint, an vindices libertatis? Attende enim pauliſper, cogitationemque ſobrij hominis ad punctum temporis ſuſcipe. Ego, qui ſum illorum (vt ipſe fateor) familiaris: vt à te arguor, ſocius: nego quicquã eſſe medium. confiteor illos, niſi liberatores populi Rom. conſeruatoreſque Reip. ſint, plùs quàm ſicarios, plùs quàm homicidas, plùs quàm parricidas eſſe: ſi quidem eſt atrocius patriæ parentem, quàm ſuum occidere. Tu homo ſapiens & conſiderate: quid dicis? Si parricidæ, cur honoris cauſſa à te ſunt & in hoc ordine, & apud populum Rom. ſemper appellati? cur M.

Brutus,

Bruтus; te referente, legibus eſt ſolutus, ſi ab vrbe plùs quàm decem dies abſuiſſet? cur ludi Apollinares incredibili M. Bruti honore celebrati? cur prouinciæ Caſsio & Bruto datæ? cur Quæſtores additi? cur Legatorum numerus auctus? Atque hæc acta per te. Non igitur homicidæ: Sequitur vt liberatores, tuo iudicio, ſint: quandoquidem tertium nil poteſt eſſe. Si partes diſiunctæ propoſitionis ſint duabus plures, iudicandi concludendíque ars erit eadem. Sic Cicero iudicat Rabyrium cum Conſulibus eſſe oportere: Atqui videmus (ait) hæc in rerum natura tria fuiſſe, vt aut cum Saturnino eſſet, aut cum bonis, aut lateret. Latere autem, mortis erat inſtar turpiſsimæ: cum Saturnino eſſe, furoris & ſceleris: virtus, & honeſtas, & pudor, cum Coſſ. eſſe cogebat.

P. Rami diligentia in perpurgando ſyllogiſmorum connexorum agro, magna nobis apparuit: de diſiunctis ſyllogiſmis agricultura ipſius attendatur. Primò ſyllogiſmus definitur è genere, quòd ſit ſyllogiſmus compoſitus: tum è forma, quòd propoſitionem habeat diſiunctam: vt enim antea connexa, ita nunc diſiuncta enuntiatio addita generi, facit differentiam compoſiti ſyllogiſmi. Logicam verò diſiunctorum ſyllogiſmorum hîc etiam P. Ramus è fontibus Ariſtotelis deriuabat, vt iam antea deriuauit Logicam ſyllogiſmorum connexorum: neque tam à Theophraſto & Eudemo inuentam ho-

horum ſyllogiſmorum doctrinam, quàm digeſtam & excultam profitebatur. Ariſtoteles enim, licet de argumentis tantùm cogitans, nihil de argumentationum & ſyllogiſmorum Logica *conſiderans, has etiam argumentationum formas aperuit: Sic enim ſecundo capit. 2. Topic. præcipit: Quibuſcunque verò neceſſe eſt ſolùm alterum ineſſe, aut non ineſſe: vt homini morbum, aut ſanitatem: ſi ad alterum facilè diſſerere valeamus, quòd inſit aut non inſit: ad reliquum quoque facilè valebimus: Id verò conuertitur ad vtrunque: Hæc (inquam) Ariſtoteles ita præcipit: & reipſa ſyllogiſmi diſiuncti formam deſcribit, quamuis de argumento tantùm cogitans, nil ſuſpicans de noua ſyllogiſmi ſpecie aut figura. Quamobrē partis etiam huius gratiam Ariſtoteli acceptam P. Ramus referebat.*

Duo] Διχοτομία *hîc etiam ſeruatur, & diſiunctorum binarius cum binario connexorum analogiam retinet. Primus modus generalis omnino eſt, quocunque modo partes diſiunctionis afficiantur, ſiue affirmatæ ſint omnes, ſiue omnes negatæ, ſiue mixtum ſit hîc aliquid.*

Tollit] *Contradictio hîc qualibet videtur poni poſſe, ſeu generalis, ſeu ſpecialis: nā ſi ꝓpoſitio ipſa ſit è generaliter diſiūctis, etiā natura rerū feret, vt generalis contradictio aſſumi poſſit: vt,* Omnis homo *eſt rationalis, aut nulla beſtia eſt irrationalis: Sed omnis beſtia eſt irrationalis: Ergo omnis homo eſt rationalis. At ſi diſiunctio vera eſſe non poſſit, niſi è ſpecialiter diſiunctis, non poterit, niſi ſpecialis contradictio aſſumi: vt, Aut omnis homo eſt rationalis, aut nullum animal eſt rationale. hîc non poteſt verè aſſumi, Sed omne animal eſt rationale: ſed tantùm aſſumi poteſt, Aliquod animal eſt rationale: vnde concludetur, Ergo omnis homo eſt rationalis. Et cauſſa eſt, quòd alterum tolli ſatis eſt, quoquo modo tolli poſſit, cùm reliquum maneat idem prorſus, ſicut propoſitum fuerat. Hic verò modus ſpeciatim ſic ab Ariſtotele 2. capit. 2. Topic. proponitur. Si verò quod non eſt, docuerimus; reliquum ineſſe docuerimus. Ergo hunc etiam modum*

Ariſto-

Ariſtoteli meritò P. Ramus attribuit.

Sed cùm] *Primus modus tribus exemplis declaratur, quæ ſingula ſunt propria : Aut dies eſt, aut nox eſt. ſententia eſt, Aut hoc tempus eſt diurnum, aut nocturnum.*

Cluentio] *Secundum eſt exemplum : Cluentius veneficij reum fecerat Oppianicum vitricum ſuum : Itaque hæc accuſatio, quia turpis videbatur, excuſatur ab oratore. Hunc igitur hominem (ait Orator de Oppianico) tam audacem, tam nefarium, tam nocentem, nunquam accuſaſſet Habitus, iudices, ſi id prætermittere, ſaluo capite ſuo, potuiſſet. Erat huic inimicus Oppianicus. erat, ſed tamen erat vitricus : crudelis : & huic infeſta mater : attamen mater. poſtremò nihil tam remotum ab accuſatione, quàm Cluentius, & natura, & voluntate, & inſtituta ratione vitæ. tum ſequitur, Sed cùm eſſet, &c.*

Conditio] *Etiam videmus hìc ab oratore diſiuncti conditionem appellari : vt diſiunctum tam conditionale dici poſſit, id eſt ὑποθετικὸν, quàm connexum.*

Aut iuſtè] *Propoſitio eſt velut ἄμισος καὶ ἀνύπιστος.*

Accuſare] *Complexio hìc comprehenditur.*

Quàm illo] *Aſſumptio, per remotionem partis alterius hìc comprehenditur.*

Nunquámne] *Tertium exemplum paulò copioſioribus proſyllogiſmis exornatum : & λογικώτερον, velut in ſchola, certamen diſceptatur. Conſtituitur igitur primùm propoſitio cum proſyllogiſmo, è diſiunctionis axiomate.*

Attende] *Locus eſt attentionis : vbi tanquam Logicus aliquis iudex atque æſtimator concluſionis expoſcitur.*

Confiteor] *Proſyllogiſmus propoſitionis alter, è collatione maiorum.*

Tu homo] *Attentio altera, ad aſſumptionis proſyllogiſmum, ex effectis Antonij.*

Prouinciæ] *M. Bruto Gallia togata, alteri Bruto Creta, Caſſio Libya, Trebonio Aſia, Cimbro Bithynia.*

Non igitur] *Concluditur proſyllogiſmus aſſumptionis.*

Sequitur] *Complexio diſiuncti cum proſyllogiſmo authoritatis Antonianæ, & axiomate ipſius diſiuncti.*

Si partes] *Dichotomia perfectæ diuiſionis, ideoq́; diſiunctionis, vix perpetuò retineri poteſt: & tamen ſyllogiſmi ratio in tollendo ac retinendo par eſt.*

Atqui] *Tullius Rabyrium perduellionis reum, imò damnatum & cruci penè iam ſuffixum, defenſione illa quæ extat & in quam P. Rami prælectiones editæ ſunt, liberauit: accuſatus autem fuerat à ſubornato per Cæſarem Labieno, quòd Saturninum Trib. plebis quadraginta antè annis necaſſet.*

Saturnino] *Tribuno plebis ſeditioſo: ad quem coercendũ, Marius Conſul Senatuſconſulto armatus fuerat.*

Bonis] *Bonos, appellat optimates, qui tum ad Saturninum opprimendum conuenerant.*

COSS.] *Mario & Valerio, qui tum fuere.*

CAP. XV. DE DISiuncto II.

DIſiunctus ſecundus è propoſitione partibus omnibus affirmata aſſumit vnum, & reliquum tollit: vt,

Dies eſt, aut nox eſt:
At dies eſt:
Nox igitur non eſt.

Sic Iuno cum Ioue de Turno concludit, decimo Aeneidos:

---- Quid ſi quod voce grauaris,
Mẽte dares? atq; hæc Turno rata vita maneret?
Nunc manet inſontẽ grauis exitus: aut ego veri
Vana feror, quod vt ò potius formidine falſa

Ludar,

Ludar, & in melius tua, qui potes, orſa reflectas.

Eiuſmodi ſyllogiſmus efficitur è propoſitione copulata negata, quæ negata complexio dicitur.

Non & dies eſt, & nox eſt:
At dies eſt:
Non igitur nox eſt.

Secundus] *Secundus modus non tam generalis eſt, quàm primus, quia certis & ſpecialibus legibus aſtringitur: ideóq; poſtponitur primo, vt lex methodi requirit.*

Affirmata] *Secùs ſit ἀσυλλόγιστον: vt, Aut decem poterunt, aut vnus non poterit: Sed vnus non poterit: Ergo decem non poterunt. vero antecedente, falſa complexio hinc poſſit effici.*

Tollit] *Specialis contradictio hic exigitur: ſecùs ſi generalis contradictio concludatur, captioſum ſit & ἀσυλλόγιστον: vt, Aliquod animal eſt irrationale, aut omne animal eſt rationale: Sed aliquod animal eſt irrationale: Ergo nullum animal eſt rationale: ex vero antecedente, falſa complexio efficietur. Quare neceſſaria eſt hic ſpecialis contradictio. Ariſtoteles etiam 2. cap. 2. Top hunc modum complexus eſt. Nam ſi docuerimus, ait, quòd ineſt alterum, docuerimus reliquum non ineſſe. Sed hæc Ariſtotelis definitio, etiam hoc vno peccat, quòd neque partes affirmatas, neque ſpecialem complexionis contradictionem definit.*

Turno] *Aeneas motus Pallãtis cæde à Turno interempti, exarſit cupiditate vindicandi amici: Itaque magna hoſtium ſtrage edita, Turno exitium afferebat. Quare Iuno periclitãtis ſalutem à Ioue deprecatur.*

Quid] *Præponitur quæſtio, quæ deinde concludenda ſit.*

Si] *Optatio, qualis interdum hac coniunctione exprimitur 6. Aeneid.*

Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ramus

Oſtendat, nemore in tanto —

Nunc] *Propoſitio diſiuncti, aut Turnus peribit, aut Iuno fallitur.*

Vana] *Propriè vana veri, vt contrarium, plena veri.* Sic 1.Georg.

Expectata ſeges, vanis eluſit auenis, id eſt vacuis.

Quod] *Aſſumptio, cum proſyllogiſmo optationis. At vtinam Iuno potiùs fallatur.*

In melius] *Sententia complexionis, in hanc à textoribus allegoriam includitur.*

Eiuſmodi] *Negatum copulatum ex ſeſe nullum ſyllogiſmum facit: ſed hîc vim diſiunctionis obtinet, & præterea communius quiddam complectitur: neq; partes hîc affirmatâs eſſe neceſſe eſt: vt,* Non *& homo eſt, & animal non eſt. vtrumlibet hîc licet aſſumere, vt reliquum tollas:* Sed *homo eſt:* Ergo *animal eſt. vel,* Sed *animal nõ eſt:* Ergo *homo nõ eſt.*

Complexio] A *Græcis interpretibus ad 22. cap.* 1. Prior. *dicitur ἀποφατικὴ συμπλοκή. Eſt autem genus hoc enũtiandi rarum, & quo nullum ex omnibus enuntiandi generibus ſit diſtortius, vt ait in* Fato Cicero. *Itaque propter eas contortiones, hoc etiam ſyllogiſmi genus rarius erit. Atque hæc de ſyllogiſmorum diſiunctorum modis duobus, in quibus Theophraſtus,* Eudemus, Boetius, *paulò parciores & frugaliores fuerunt, quàm fuerant antea in connexis:* Tametſi Boetius *totidem modos & propoſitionum diſiunctiuarum, & ſyllogiſmorum diſiunctiuorum fieri poſſe putat, quot antea modi facti connexarum propoſitionum & ſyllogiſmorum connexorum. Attamen neq; hîc decies millenos modos diſiunctiuarum propoſitionum, neque ſeptuaginta modos diſiunctiuorum ſyllogiſmorum collegit: contentus fuit quatuor modis propoſitionis diſiunctiuæ, & decem modis ſyllogiſmi diſiunctiui:* Nam *cùm modis quatuor propoſitio diſiunctiua varietur: vt,* Aut *eſt a, aut eſt b :* Aut *non eſt a, aut non eſt b :* Aut *eſt a, aut non eſt b :* Aut *non eſt a, aut eſt b. è prima propoſitione vtrinque affirmata, quatuor modos efficit, duos retinendo al-*

terutrum, duos tollendo: è reliquis propoſitionibus binos efficit tollendo alterutrum. At hos decem bellos modos duobus modis & breuiùs & elegantiùs P. Ramus comprehendit, vt antea ſeptuaginta modos illos pari binario comprehenderat. Sed hactenus de ſyllogiſmi & argumentationis generibus & differentijs, quibus adiecta ſunt pro nouis argumentationum generibus, inductio, exemplum, dilemma, ſorites: quæ omnia in arte præterita ſunt à P. Ramo, quia nullum catholicum præceptum adferant: Etenim (vt de tribus primis illis primùm dicam) tam ſophiſticum eſt & vitioſum, argumentorum genera pro argumentationũ generibus in Logica proponere, quàm antea fuit, argumentationũ formas pro ſimplicibus argumentis inſtituere. Ariſtotelis antea in figuris connexorum & disiunctorũ ſyllogiſmorũ elenchus hic fuit, dum pro topicis antecedentiũ, conſequentiũ, oppoſitorum argumentorũ categorijs, ſyllogiſticas argumentandi figuras interpretatur: nunc alter elenchus eſt: cũ pro ſyllogiſticis argumentandi figuris, topica partiũ, ſpeciei, oppoſitorum categoriæ demõſtrantur: Inductio enim, & exemplum, & dilẽma, argumentorũ illorũ nomina ſunt. De inductione, præcipitur 23. cap. 2. Prior. quòd è partibus totum colligat: vt, Omnis & homo & beſtia eſt eſſentia: Omne igitur animal eſt eſſẽtia. Hîc ſi diſpoſitionis & argumẽtationis ſpecies formaq; ſpectetur, nulla prorſus eſt noua. Enthymema eſt figura apud Ariſtotelem primæ: quod addita aſſumptione expletus ſyllogiſmus demonſtrabit, hoc modo: Omnis & homo & beſtia eſt eſſentia: Omne animal eſt homo beſtiáue: Omne igitur animal eſt eſſentia. Tum verò quòd author ille neſcio quis argumentationis inductiue ait in illo capite ſyllogiſmũ differre ab inductione, quòd inductio concludat maius extremum de medio per minus, vt in propoſita inductione: ſyllogiſmus autẽ concludat maius de minore per mediũ: vt, Omne animal eſt eſſentia: Omnis & homo & beſtia eſt animal: Omnis igitur homo beſtiáue eſt eſſentia. Verùm hæc differẽtia eſt valde ridicula & valdè falſa: Primò nõ omnis ſyllogi-

ſmus concludit maius de minore per medium: Nullus enim ſyllogiſmus figuræ apud Ariſtotelem tertiæ ſic concludit. Deinde cùm ex proprijs agitur, vt definitione, ſubiecto, proprio, nil maius medium aut minus eſt: omnia ſunt æqualia & reciproca. Poſtremò hæc differentia eſt argumenti, vnde concluditur, non eſt ſyllogiſticæ diſpoſitionis: nullam enim nouam concludendi figuram inductio requirit. & per hanc bellam Dialecticam, liceret ex omnibus argumentis fingere argumentandi ſpecies: Nam ſi à partibus ad totum ſpecies eſt argumentationis, & à toto ad partes, à genere ad ſpeciem, à ſpecie ad genus, à cauſa ad effectum, ab effectu ad cauſam, & à cæteris denique argumentis noua argumentandi ſpecies eſſet. Quare quiſquis primus in logicas artes inductionem partium ad totū, pro noua argumentationis ſpecie induxit, ignauum ſophiſma, non catholicum dogma induxit. Itaque P. Ramus inductionem ex agro logico non tollit, ſed in ſuo ſolo & naturali loco conſtituit. Exemplum ſimili ſophiſmate venit in ſpecies argumentationis. Caput hic viceſimum quartum ſecundi Prior. conſumptum eſt, quando medio extremum ineſt per ſimile tertio: vt, Bellum cum finitimis eſt pernicioſum, vt Thebanorum contra Phocenſes: At bellum Athenienſium contra Thebanos eſt bellum cum finitimis: Bellum igitur Athenienſium contra Thebanos eſt pernicioſum. Hic propoſitionis proſyllogiſmus eſt Ariſtoteli per exemplum ſimile medio: at hoc exemplum non eſt ſimile medio, ſed eſt ſpeciale: Similitudo enim hìc nulla eſt: Exempla autem rebus generaliter propoſitis ita ſingularia ſolent adhiberi: quomodo in ſpeciei topico antè declaratum eſt: Denique exemplum, argumenti nomen eſt, neque argumentationis aut ſyllogiſmi figuram, diſpoſitionem, ordinem ſignificat: támque fatua res eſt, argumentationis ſpeciem in exemplo, quàm in inductione ſtatuere. Quare de exemplo dictum eſt à P. Ramo ſuo loco, quod in Logica dicendum ſit: in iudicij regulis alieno tempore ſophiſticè non iteratur: denique in familiarem & naturalem locum reſtituitur. Dilemma conſimili ſophiſmatis elencho, pro noua

ar-

argumentationis ſpecie acceptum eſt: vt enim inductio à partibus, exemplum à ſpecie: ſic dilemma à contrarijs medio carentibus argumentum eſt: & vt inductio & exemplum, aſſumptione ἐνθυμηματικῶς concludi ſolet: vt Martialis eſt illud ad Domitianum *lib. 2.*

Hæc, ſi diſplicui, fuerint ſolatia nobis:
Hæc fuerint nobis præmia, ſi placui.

Adde huic propoſitioni aſſumptionem:

Sed placui aut diſplicui.

Tum conclude:

Quare ſolatia erunt, vel præmia, quæ dabis.

Atque id cornutum argumentandi genus quidam arbitrantur eſſe, quia duobus vtrinque veluti cornibus feriat. Dilemma igitur, vt inductio, vt exemplum, nullam nouam argumentationis figuram docet, ſed argumenti ſpeciem indicat. Itaq; concludebat hoc loco P. Ramus, Topicam *&* Criticam, *duas Logicæ partes diuerſas eſſe:* Argumentum *in* Topica, *argumentationem in* Critica *docendam eſſe & declarandam. Qui iudicij & diſpoſitionis regulas in locis inuentionis proponit, peccat in legem methodi, quia poſterius naturâ priore loco conſtituit: contrà qui locos inuentionis in iudicij regulis proponit, in pari vitio eſt, quia naturâ prius, poſteriore loco præcipit: At qui tradit pro argumentis argumentationes (vt in connexis & diſiunctis factum eſt) quique pro argumentationibus argumenta (vt nunc fit in inductione, exemplo, dilemmate) non tantùm methodum peruertit, ſed in κατὰ παντὸς turpiter offendit. Sorites verò progreſſio eſt enthymematica: ac quia minutatim ac gradatim addit, & paulatim, veluti congeſtis granis, aceruum efficit, σωρείτης, aceruulis appellatur: vt,* Socrates *eſt homo: Homo eſt animal: Animal eſt ſubſtantia: Ergo* Socrates *eſt ſubſtantia.*

Hîc duo ſunt enthymemata: *priori complexio deeſt: vt,* Animal eſt ſubſtantia: Homo eſt animal. *Complexio enim* (Homo igitur eſt ſubſtantia) *non exprimitur. poſteriori deeſt aſſumptio:* Animal eſt ſubſtantia: Ergo Socrates eſt ſub-

ſtantia. Aſſumptio enim (Socrates eſt animal) prætermiſſa eſt. Sæpe autem ſorites vna multis gradibus connexa propoſitione continetur: Itaque ſorites in rebus inter ſe neceſſariò connexis vtiliter inuentus eſt: quod in longioribus mathematicis demonſtrationibus, magnum plerunque compendium attulerit: ſed in cæteris etiam rerum generibus valet: vt, 3. Off. Atque ſi etiam hoc natura præſcribit, vt homo homini, quicunque ſit, ob eam ipſam cauſſam, quòd is homo ſit, conſultum velit: neceſſe eſt ſecundùm eandem naturam, omnium vtilitatem eſſe communem. quod ſi ita eſt, vna continentur omnes & eadem lege naturæ: idque ipſum ſi ita eſt, certè violare alterum lege naturæ prohibemur. Verum autem primum: verum igitur & extremum. Hic ſyllogiſmus eſt connexus primi modi, cuius propoſitio ſoritem habet quatuor graduum: poſſit autem & graduum complurium haberi, & alio modo aſſumi concludíque. Quin ſorites in vna ſyllogiſmi propoſitione, capit interdum argumentationes multas: vt de Fato, At ſi cauſſa appetitus non eſt ſita in nobis, ne ipſe quidem apetitus eſt in noſtra poteſtate. quod ſi ita eſt: ne illa quidem, quæ appetitu efficiuntur, ſita in nobis ſunt. Non igitur neque aſſenſiones, neque actiones, in noſtra poteſtate. Ex quo efficitur, vt neque laudationes iuſtæ ſint, nec vituperationes, nec honores, nec ſupplicia. Quod quum vitioſum ſit, probabiliter concludi putant, non omnia fieri fato, quæcunque fiant. Hic ſyllogiſmus eſt connexus modi ſecundi, cuius propoſitio ſoritem habet quinque graduum: quorum quartus & quintus, enthymematicè connectuntur. Quare ars nulla hic noua eſt: neque nouam ſpeciem argumentationis ſorites efficit. & tamen gradationis ſoriticæ captio periculoſa ſit, niſi res firmè cohæreant inter ſe. Hæc P. Ramus de ſorite diſſerebat, cur abeo cum inductione, exemplo, dilemmate prætereretur: Quapropter habemus adhuc in P. Rami agricultura logicam ſyllogiſtici iudicij doctrinam maximis & grauiſſimis impedimentis liberatam, & quidem quæ adhuc calumnia caruerit: in primo illo enuntiati iudicio leges κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλου πρῶτον à quibuſdam ſi non apertè improbantur,

certè malitioſè eluduntur: at ſyllogiſmi conſtantiam, qui inficiari aut eleuare auderet, nemo (quod ſciam) extitit, ſed logicam ſyllogiſmi à P. Ramo ſtrenuè vindicatam habemus: imò verò ſingulari iudicio deſcriptam & explicatam: vt ſi Logici veteres illi, vnde Ariſtoteles tam multa in duos libros prioris Analyſeos conduxit, Logicum agrum ſic aratum ſatumq́; ſic vndique lætiſsimis frugibus nitentem & luxuriantem videant, agnoſcant ſui generis atque ordinis aratorem, pleriſque inertibus agricolis & diligentiorem, & melioribus certè inſtrumentis inſtructiorem: Ariſtoteles verò, legum ſuarum logicum diligentiſsimum, retinentiſsimum, amantiſsimum confiteatur, qui tot annos tanto támque pertinaci & indefatigato ſtudio nunquam defuerit, non modò in cæteros omnes, ſed in ſeipſum acerrimè ac vehementiſsimè inquirere: neq; antè vnquam conquieuerit, quàm opus inchoatum, aut perfectum, aut certè affectum reliquerit.

CAP. XVI. DE METHODO SECVNdùm *Ariſtotelem vnica.*

METHODUS eſt diſpoſitio, qua de multis enuntiatis homogeneis, ſuoque vel ſyllogiſmi iudicio notis, diſponitur primo loco abſoluta notatione primū, ſecundo ſecundum, tertio tertium, & ita deinceps: ideoq́; ab vniuerſalibus ad ſingularia perpetuò progreditur. Hac enim ſola & vnica via proceditur ab antecedentibus omnino & abſolutè notioribus, ad conſequen-

quentia ignota declarandum, eamque ſolam Methodum Ariſtoteles docuit.

Methodus] *E ſecundo iudicij genere, ſpecies altera in ſyllogiſmo declarata eſt: ſupereſt altera, in methodo. Cuius definitionem tanquam legem logicarum artis informandæ legum longiſsimè principem, dies aliquot P. Ramus in regia cathedra, tanquam publica logicorum vndique excitorum concione ſuaſit. Meminimus quanto ſtudio Ariſtotelea trium ſuperiorum de artis materia legum ſuaſio celebrata ſit, & quot locis ab Ariſtotele repetita: Meminimus quanto ſtudio aurea ſyllogiſmi regula ab infinitis elenchis vindicata ſit: attamen materies illa methodi tantùm fuit. Quantum verò ſtudium methodo, id eſt formæ artium omnium, & tanquam animæ debitum arbitramur? Ergo hac extrema peroratione in primis ingenij atque induſtriæ vires P. Ramus excitauit, ad legem legum omnium maximè legitimam, maximeq́; omnibus artibus ſalutarem demonſtrandum, promulgandum, ſuadendum, ferendum: & quidem ad Ariſtotelis ſummam gloriam, vt quicquid in antecedentibus logicæ partibus ab Ariſtotele ſit offenſum, abundè tamen ſit cum methodi præſtantia atq; excellentia compenſatum. Itaque hac in extrema parte certamen eſt P. Ramo aduerſus Ariſtoteleorum ſophiſticas ineptias & nugas pro Ariſtotelis ſingulari laude & gloria: Sigillatim igitur partem vnamquamq; perſequamur.*

Diſpoſitio] *Definitio methodi colligitur è genere primū: Diſpoſitio enim, genus eſt vniuerſi logici iudicij, cuius duo genera facta, primum enuntiatum, & ſecundum ſine nomine, fuit genus ſyllogiſmi & methodi. Itaq; ſi genus hoc notum & nominatum eſſet, adhiberetur in hac definitione: ſed inopia proximi, adhibetur proximo vicinū. Meminerimus igitur methodum eſſe diſpoſitionem, non eſſe rem diſpoſitionis propoſitam, vt eſt ſemper argumentum, aliquando etiam enuntiatum & ſyllogiſmus: Argumentum enim res ſimplex & nuda conſideratur: Enuntiatum eſt diſpoſitio argumentorum: ſed*

ipſum

ipſum rurſus diſponi poteſt, vt in ſyllogiſmo: Syllogiſmus diſpoſitio eſt enuntiatorum, ſed ipſemet etiam diſponi poteſt, vt in methodo. Nec verò nos moueat, *quòd fieri poſsit, vt methodus etiam quædam teneri poſsit in ſyllogiſmo, vt propoſitio generalis prima ſit, aſſumptio inde orta ſubſequatur, complexio ex vtraque ſit extrema. Nam neque id in ſyllogiſmo eſt perpetuum: vt in tertia Ariſtotelis figura, vt etiam in prima: vbi tam poteſt ex ſpeciebus de genere, quàm ex genere de ſpeciebus concludi. nec in ſyllogiſmo attenditur diſpoſitio abſolutè prioris & notioris, ſed argumenti ſic vel ſic antecedentis vel conſequentis. Atque vt de argumentis antea dictum eſt, in vnam & eandem rem ſubiectà poſſe cadere: ſic de ſyllogiſmo & methodo reſpõdebis, in vno & eodem exemplo vtrumque poſſe deprehendi, rationes tamen & definitiones diſtinctas eſſe: aliudq́; eſſe ſyllogiſmi, aliud methodi ordinem & diſpoſitionem ſequi. Quare ſyllogiſmus etiam materia erit methodi: at methodus diſpoſitio eſt omnium diſpoſitionum vltima, vltra quam diſpoſitio alia in logicis nulla eſt. Itaque Ariſtoteles, Cicero, Quintilianus in Rhetoricis, cùm diſpoſitionem faciũt ſecundam Rhetoricæ partem, συνεκδοχικῶς nomine diſpoſitionis intelligunt non enuntiatũ, non ſyllogiſmũ, ſed methodum. Quapropter methodi genus nobis erit diſpoſitio.*

De enuntiatis] *Argumenta nuda abſque enuntiatis in vſu nulla ſunt, vt patuit, nec eorum ſimplicium vlla methodus eſſe poteſt: Nam tametſi in nudis partitionum tabulis (quales vulgò ab artium magiſtris fieri ſolent) videatur methodus adhiberi: illic tamen enuntiata è verbo aliquo intelligi neceſſe eſt: ſecùs nulla ſententia conciperetur. Meminerimus igitur materiam methodo propoſitam in enuntiatis eſſe, eorúmque multorum vnam perpetuámque formam eſſe methodum.*

Homogeneis] *Ars omnis conſtat ex homogeneis, vt antea iam dictum eſt in lege καθ' αὑτὸ: vt eſſent præcepta vno & eodem genere comprehenſa, vt etiam è generalibus & antece-*

tecedentibus rationes ad ſubalternas artes deduci poſſent, vt à logica in mathematicas omnes, ab arithmetica in muſicam, & reliquas: & geometria in omnes artes geometricis figuris innixas: quæſtionem autem quamlibet vnam continentia enuntiata, ſunt item quodammodo homogenea: Itaque quæ in tota vel Iliade, vel Aeneide, quæ in qualibet Demoſthenis aut Ciceronis Philippica ſunt enuntiata, ea ſunt homogenea: ſi non abſoluta illa, & antè definita ratione, certè hactenus, dum finem eundem reſpiciunt. ἑτερογένεια ſiquidem, etiam à poetis in poemate reprehenſa eſt: quamuis poetis multò iuſtior licentia ſit: Notum enim eſt Horatij præceptum:

Humano capiti ceruicem pictor equinam
Iungere ſi velit, & varias inducere plumas,
Vndique collatis membris, vt turpiter atrum
Deſinat in piſcem mulier formoſa supernè:
Spectatum admiſſi riſum teneatis amici?
Credite Piſones, iſti tabulæ fore librum
Perſimilem, cuius velut ægri ſomnia, vanæ
Fingentur ſpecies, vt nec pes, nec caput vni
Reddatur formæ.---

Paulóque poſt ita concluditur:

Denique ſit quoduis, ſimplex duntaxat, & vnum.

Notis] Enuntiata, quæ methodo collocanda proponuntur, neceſſe eſt antè eſſe nota, id eſt explorata & iudicata ſuo vel ſyllogiſmi iudicio: Quid enim ordinem ignotorum quæreres? aut cur præteritis antecedentibus iudicijs, extremum hoc arriperes? Quare pars hæc vltima Logicæ artis, proponit ſibi vniuerſalem formam & [illegible]dificationem ſummam rerum, de quibus in antecedenti[illegible]partibus agitur, ſtatuitq́; ſibi res inuentas homogeneas, iudicatas etiam ſeparatim enuntiato, vel ſyllogiſmo, ad collocandum & diſponendum. Neque porrò exiſtimandum, vt quibuſdam videtur, P. Rami placitum hic agi: tanquam hæc aliqua noua ſit hypotheſis, Poſtulare in methodo, vt res inuentæ & iudicatæ ſint, antequam methodicè diſponantur. Hæc enim eſt naturæ hypotheſis, hæc Platonis,

Ari-

Ariſtotelis, Ciceronis, Quintiliani, omnium denique, qui vnquam de hoc ordine præceperunt, hypotheſis eſt: vt inuentio antecedat, iudicium & diſpoſitio ſequatur: Tum verò è iudicij partibus, prima ſit enuntiati doctrina, neceſſe eſt: ſecunda ſyllogiſmi: tertia methodi: nec ad extremum, niſi à primis per media, perueniri poteſt. Materies igitur (vt perſpicuè concludam) per methodum formanda & collocanda eſt in enuntiatis homogeneis & notis.

Abſoluta] *Magna philoſophia eſt de comparatione cognitarum rerum, vtra de duabus notior, quæ de pluribus notiſsima, vt in methodico ordine notior præcedat ignotiorem: Quæ quæſtio ex antecedentibus categorijs & topicis argumentorum repetenda nobis eſt, & è iudicio Ariſtotelis imprimis explicanda: illinc enim optimè veriſsiméque iudicabitur. De cauſsis igitur, materia materiato efficiens, effecto, itémque forma formato, notior & clarior eſt, denique etiam finis finito, ſicut antea ex Ariſtotele dicta eſt. Quare cauſſa omnino & abſolutè cauſſato (vt ita dicam) notior eſt & clarior: ſubiectum item quodammodo notius eſt proprio adiuncto: vt etiam ex Ariſtotele patuit: Sic cauſſa & effectum conſentanea ἁπλῶς antea facta ſunt: ſubiectum & adiunctum, πῆ. Diſſentanea autem & comparata ſunt æquè nota: reliqua orta de illis, parentum (à quibus procreantur) naturã referunt. Quare ſi verè ratiocinari iudicareq́; ex illa Ariſtotelis philoſophia volumus, duobus modis aliud alio notius & illuſtrius erit, cauſſa & ſubiecto: ſed quod per cauſſam notius & illuſtrius eſt, propriè abſoluteq́; notius eſt & illuſtrius. Itaq; Ariſtoteles ex eodem illo cauſſarum loco, tanquam prima claritatis luce, definit 2. cap. 1. Poſteriorum, Scire eſſe per cauſſam noſſe, propter quam res eſt. indéque methodi ordinem deducit, quòd omnis ſcientia progrediatur à cauſsis primis & immediatis, tanquam à rebus clariſsimis & notiſsimis. Sed eodem loco, notius duobus modis diuiditur, nobis & naturâ: Priora verò & notiora dupliciter, ait Ariſtoteles: Non enim idem prius naturâ, & ad nos prius: neque notius, & nobis notius. Dico quidem*

ad nos priora & notiora, quæ ſenſui viciniora ſunt, abſolutè autem priora & notiora, quæ remotiora. Sunt autem remotiſſima vniuerſalia maximè: proxima autem ſingularia. & hæc opponuntur inter ſe. Hic locus Ariſtotelis *oſtendit generalia & vniuerſalia abſolutè notiora eſſe. Sed addit ſpecialia eſſe notiora nobis, quia propiùs accedunt ad ſenſum. Quod idem repetitur 3. cap. 6.* Top. *quòd aliud ſit notius nobis, aliud abſolutè: quòd nobis aliàs alia magis nota: Rudioribus enim ſenſilia notiora, peritioribus autem, contrà. Sed* Ariſtoteles *idem eodem capite ſeipſum interpretatur: & hoc diſcrimen, nobis, & abſolutè: & abſolutè dicit notum, quod eſt nobis mente bene affectis notum. Fortaſſe autem etiam abſolutè notum eſt, ait philoſophus, non quod omnibus eſt notum, ſed quod mente bene compoſitis: veluti abſolutè ſalubre bene habentibus corpore. Hac igitur ſententia* Ariſtotelis, *non ſolùm abſolutè, ſed etiam nobis animo atque ingenio bene affectis, id eſt bene noſcentibus, generalia atque vniuerſalia ſunt notiora. Eadem notionis differentia, imò eadem differentiæ cauſſa in* Philoſophia *1. cap. 2. lib. paulò ſecùs demonſtratur. Fortaſſe etiam cùm difficultas ſit duplex, non in rebus, ſed in nobis cauſſa ipſius eſt: vt enim veſpertilionum oculi ad diurnum lumen habent, ſic & mens animæ noſtræ, ad ea quæ clariſſima omnium ſunt naturâ. Itaque vniuerſalia per ſe clariora, ſingularia autem, noſtræ imbecillitati. Idem 11. cap. 5. lib. in* Philoſophia *proponitur: Priora notiore eſſe alia ſecundùm rationem, & alia ſecundùm ſenſum: ſecundùm rationem, vniuerſalia: ſecundùm ſenſum, ſingularia. Verùm totum hoc intelligentiæ & cognitionis diſcrimen iteratur 4. cap. 3.* Eth. *ad* Nicomachum, *Voluntati ſubiectum bonum dicitur, non quod cuique appareat, ſed quod abſolutè & ſecundùm veritatem bonum ſit, quodq; viro bono tale appareat, qui rectè iudicat de ſingulis: cùm ſit velut regula ipſorum ac menſura, vt corporibus bene affectis (ait) ſalubria, quæ reuera ſalubria ſunt, talia apparent. Denique vt abſolutè bona bonis, abſolutè ſana ſanis, ſic abſolutè notiora nobis mente bene affectis notiora ſunt. Hæ ſimiles* Ariſtotelis *collationes, ſenſum ha-*

bent apertum, Idem notius eſſe nobis & naturâ, & Ariſtoteleos neſcio quos de ſua pertinacia monere debeant. Quare ſi me interroges de duobus in arte enuntiatis, vtrum præcedere debeat: reſpondebo, ex Ariſtotelis ſententia, quòd notius abſolutè euidentiúſque ſit, id eſt quod cauſſam, vel ſubiectum contineat ſequentis. Sic igitur methodicæ legis definitio à P. Ramo ad Ariſtotelis gloriam explicabatur: addebatur etiam notatio nominis: ex quo præcipuè à cupidis hominibus, neque ſatis rerum peritis, controuerſiæ infinitæ excitantur. ὁδὸς viam ſignificat: hinc μέθοδος, breue compendiũ Quintiliano dicitur: Ciceroni ratio & via: quomodo iam vulgò in ſcholis methodi nomen percrebuit apud interpretes Græcos Latinóſque: quia methodus nos deducat via compendiaria ad cognitionem artium rerúmque hoc ordine diſpoſitarum, cùm perpetua ſerie appareat velut ante oculos ſuo loco quidq; collocatum. Sic Philoponus ad 1. cap. 1. Phyſico: μέθοδός ἐστιν ἕξις ὁδοποιητικὴ μετὰ λόγου: methodus eſt habitus viam faciens cum ratione: Alexander ferè idem, ſed paulò obſcuriùs: Philoponi ὁδοποιητικὸν illud, præſentis progreſſionis viam magis oſtendit. Itaque licet methodi vocabulum, quodlibet & argumenti, & doctrinæ, & diſputationis genus ſignificet: attamen ſignificatio certa hic definita & explicata eſt à P. Ramo, quam in hac parte Logicæ ſequitur. Itaque etiam atque etiam hic admonemur, in tantæ lucis perſpicuitate, tenebras malitioſè affectandas non eſſe: nec enim dubitatio iam vlla poteſt eſſe, quid methodi nomine, & quam Dialecticæ partem P. Ramus comprehendat: rem definit definitione illuſtri & præclara: nominis etiam rationẽ reddit, idoneis & locupletibus authoribus affirmatã. Methodus inuentionis hic nulla agitur: tradita enim eſt primo lib. ampliſſimè, quomodo & artes & res omnino cẽs ſint inueniendæ, tradita etiam in diſtributionis loco via, qua ſine arte artes primò obſeruatione & inductione eſſent inuẽtæ: methodus inquam inuentionis vel artium vel cuiuſcunque argumenti hic nulla agitur, ne quis in hac quæſtione quæ præcipua à ſcholaſticis hominibus P. Ramo, vt poſtea patebit, moleſta eſt: neque item me-

thodus vlla vel enuntiati vel ſyllogiſmi hic agitur: tota enim hæc doctrina præceßit. Methodus diſponendæ materiæ & inuentæ ſuis partibus omnibus & perfectionibus etiam quaque de re explicatæ, æſtimatæ, iudicatæ: methodus (inquam) diſpoſitionis vniuerſalis, generalis, totam variorum enuntiatorum & etiam ſyllogiſmorum formam complectentis agitur.

Ideòque ab vniuerſalibus] *Conſectarium hoc certamen ingens continet à multis & magnæ authoritatis doctoribus incredibili contentione certatum. Inuentionis & ſyllogiſmi logica reprehenſionis calumnia caret, à nemine improbatur: logica de enuntiatis artificioſis, ſed præcipuè de methodo diſponendæ artis mirabiles turbas excitauit. Hæc enim ſingularia ſunt inſtrumenta reformandæ & conſtituendæ cuiuſuis diſciplinæ. quod ſi ſine cuiuſquam offenſione fieri poßet, nihil eßet P. Ramo doctis & eruditis hominibus charius, nihil amabilius, nihil præſtantius: At iſtis telis petitur Ariſtoteles, petitur Euclides, petitur Galenus, omnes omnium artium ſummi doctores petuntur. hinc lachrymæ rerum, attamen conſolatio certißima eſt: nulla remedia tam faciunt dolorem, quàm quæ maximè ſunt ſalutaria. His inſtrumentis grammatica, rhetorica, mathematica, omnéſque liberales & ingenuæ artes emendantur, illuſtrantur, decorantur: & dolor iſte eſt fatuæ & ruſticæ opinionis, non eſt philoſophicæ mentis: & tamen, vt prædixi, P. Ramus in hac diſceptatione pro Ariſtotele philoſophorum omnium (vt aduerſarij opinantur) principe præliatur. Itaque alacri animo rem aggrediamur. P. Ramus ex Ariſtotelis ſententia vnicam artis ordinandæ methodum Ariſtoteleam & ſingularem eſſe contendit, vt ſit γενικώτατον primo loco, ὑπάλληλα medio, εἰδικώτατα infimo: contrà nationes quædam ac familiæ ſcholaſticorum interpretum ſunt oppoſitæ, aſſerentium artis ordinandæ varias ac multiplices methodos eſſe: Ergo illa P. Rami ſuaſio legis omnium legum maximæ ac præſtantißimæ diligenter attendatur. Hic igitur tanquam in foro res ageretur, Prætórque quæſtionem*

de

decreuiſſet, ita P. Ramus primò antecedentia argumenta, deinde artium ipſarum rerúmque omnium, quæ quidem perſpicuè doceri vellent, teſtimonia producebat. id eſt totos logicæ inuentionis & artificialis & inartificialis fontes huc aperiebat ac deriuabat: id eſt Ariſtotelis palmariam laudem manibus pedibus totiſq; viribus aduerſus importunè & fatuè Ariſtoteleos tuebatur ac vindicabat. Quæ omnia ſumma fide referenda mihi propoſui. Ac ne qua de verbo controuerſia oriretur; quid generale ſit & vniuerſale, Ariſtotelem 4. cap. 1. de partibus animalium primò proferebat: Vniuerſalia autem, communia: nam quæ pluribus inſunt, vniuerſalia dicimus. Hæc Ariſtotelis definitio perſpicua eſt: & ſic locis alijs philoſopho litera magis vniuerſalis & generalis, quàm ſyllaba, ſyllaba quàm dictio, & dictio quàm oratio: ſic vnitas quàm binarius, binarius quàm ternarius: ſic punctum quàm linea, linea quàm ſuperficies, ſuperficies quàm corpus, quia antecedentia illa inſunt in pluribus. Nam ſi poſteriora hæc ſunt, illa priora etiam erunt: non contrà. Hoc modo loquitur Ariſtoteles in capite de modis Prioris, & 4. capit. 1. Poſteriorum, & 3. capit. 6. Topic. ac locis præterea ſexcentis. Sic in Logica argumentum magis eſt vniuerſale, quàm enuntiatum, & enuntiatum quàm ſyllogiſmus, & ſyllogiſmus quàm methodus. neque hic generale & ſpeciale, pro generis & ſpeciei ſimplicibus & vnius tantùm vocis categorematis intelliguntur à P. Ramo, cùm dicit, ex enuntiatis homogeneis alia alijs eſſe magis generalia aut ſpecialia: Denique in methodica quæſtione, ex homogeneis enuntiatis magis commune, vniuerſale, generale dicitur, quod poſſit intelligi ſine proprij, ſingularis, ſpecialis intelligentia. Sic enim doctrina generalium poteſt intelligi ſine doctrina ſpecialium, non contrà. Quam definitionem P. Ramus hoc loco præcipuè inculcabat, quòd vereretur, ne qui ſcholaſticis categorematum tricis apiniſque impediti, iſtum methodicæ quæſtionis ſermonem non ſatis attentè conſiderarent. Hanc, inquam, definitionem ſolicitè repetebat & inculcabat, & affirma-

bat antecedentibus dialecticæ partibus perceptis nihil in toto methodicæ diſpoſitionis huius opere præter hanc definitionem conſiderandum eſſe: vt de partibus materiæ ad methodicè collocandum propoſitæ, ſingulæ ordine alphabeti notatæ eſſent a, b, c, & cæt. tantùm nótas illas in diſponendo ſpectares, vt quæ notam primæ literæ haberet, ea primo loco eſſet quæ ſecundæ, ea ſecundo, & deinceps cõſimiliter: at iſta vniuerſalis & generalis definitio tibi tanquam digito monſtrabit & dicet: hic eſt a, hic b, hic c, quia hoc per ſe ſine reliquis, reliqua ſine ipſo nequeant intelligi: Quapropter definitione iſta diligenter explorata & animaduerſa, probata & conceſſa, P. Ramus ait methodum à generalibus ad ſpecialia perpetuò progredi, quia ſola hac via abſolutè & nobis notiora præcedunt: Hæc cauſſa ſumma eſt, & qua maior, vel antiquior reddi nulla poßit: ſed quæ multò clarior & illuſtrior efficietur, ſi contraria rationum momenta, quæ in hanc quæſtionem cadunt, conferantur. Firmamenta ergo cauſſæ primò confirmentur, tum contrarijs reſpondeatur. Differebat igitur P. Ramus ad ſuaſionem methodicæ legis, ab Ariſtotele methodum à generalibus ad ſpecialia vnicam & ſingularem eſſe propoſitam, déque Ariſtotelis laudibus nullam eſſe præſtabiliorem. Agitedum, ſuaſionis locos ex Ariſtotele deinceps recenſeamus, in Logica, in Ethica, in Phyſica, in Philoſophia. Primum ſingularis methodi eulogium eſt in Logica loco antea iam citato, 2. cap. 1. Poſter. Scire (ait philoſophus) eſt rem per cauſſam noſſe propter quam res eſt. Ideóque omnis ſcientia proficiſcitur à cauſſis primis, immediatis. deincépſque per tota poſteriora Analytica latiſsimè diffuſus eſt hic locus, nomine principiorum generalium & vniuerſalium. Secundum methodi ſingularis Ariſtoteleum eulogium eſt in Ethica philoſophia diſsimile primo, paulóque obſcurius: Differit enim 3. cap. 1. Ethic ad Nicomachum, in morali philoſophia non exigendas ab Ethico, tanquam à Geometra aliquo, immutabilium & neceſſariorum argumentorum demonſtrationes: quia morum natura ſubtilitatem & accurationem eiuſmodi non ferat. idémque 2. cap. 2. Eth. repetit.

tit. Illud autem (ait) antea confitendum eſt, quòd omnis de rebus agendis ratio, τύπῳ καὶ οὐκ ἀκριβῶς, figura quadam, non autem accuratè explicanda eſt, vt initio diximus, quòd ſecūdùm materiam rationes expetendæ ſint. Tum verò in eodem tertio cap. primi libri, addit ea ſequenda eſſe, quæ non leuibus & intemperatis, ſed liberalibus benéque moratis ingenijs probabiliora fidéque digniora videantur. Deinde quæſtionem eandem quarto capite repetit: Ne verò nos lateat (ait) quòd differunt rationes à principijs & ad principia: rectè namque de eo dubitabat Plato, & quærebat, vtrùm à principijs, an ad principia eſſet via: velut in ſtadio, ab athlothetis ad metam, an contrà. Incipiendum enim eſt à notis. hæc autem dupliciter: alia enim nobis, alia abſolutè. Fortaſſe igitur incipiendum ab ijs, quæ ſunt nota nobis. Huc igitur locus ille de duobus notionis generibus, ex Analyticis & Topicis reuoluitur, & declaratur, ingenuè & liberaliter inſtitutis ingenijs notius eſſe in moribus, quod abſolutè ſit notius. ſimilia enim illa fuerunt, abſolutè bona bonis, abſolutè ſana ſanis. Res nullæ hic admodum ſunt neceſſariæ: nec item cauſſæ aut demonſtrationes neceſſariæ ſemper erūnt, ſed tales, quales ſunt res ipſæ. Itaque à talibus Ethicam philoſophiam eſſe ordiendam & contexēdam philoſophus concludit. Tertium methodi ſingularis Ariſtoteleum eulogium eſt in Phyſica, ſed varijs ſubinde locis conſignatum: Primus locus 1. cap. 1. Phyſ. cùm methodum tractandæ eius philoſophiæ Ariſtoteles proponit: Manifeſtum quòd etiam conandum ſit primo loco principia Phyſicæ ſcientiæ declarare. Ratio profertur eadem illa ſuperior: Videmur enim (ait) vnumquodque noſſe, quando cauſſas cognouerimus primas, & principia prima vſque ad elementa. Hic Ariſtoteles in phyſica philoſophia methodum à cauſsis manifeſtè ſibi proponit. Secundus locus eſt eiuſdem libri capit. ſeptimo. Eſt enim ſecundùm naturā, communia primò dicere: ſic de vnoquoque propriè conſiderare. Hic methodum vides à communibus ad propria proponi. Tertius locus eſt 1. cap. 3. Phyſ. cùm Phyſicus ait philoſophiam de loco, vacuo, tempore, infinito, præponendam, quia illa ſunt commu-

nia & vniuerſalia. & addit: Poſterior enim eſt de proprijs conſideratio, de communibus conſideratione. hic, vt antea, communia præponuntur, propria ſuccedunt. Quarto loco iteratur eadem methodus 3. cap. 3. de Cælo. Quoniam in omnibus cognitio fit per prima: prima aũt eorum quæ inſunt, elementa ſunt. Hic ſermo eſt, qui fuerat 1. capit. 1. Phyſ. Quinto iteratur eadem methodus 9. cap. 2. de Gener. Faciliùs enim ſic ſingula cõtemplabimur, quando primum ſumpſerimus de vniuerſalibus. hic vniuerſalia præponuntur, ſingularia ſunt poſtpoſita. Verumenimuerò in Phyſica ad hanc methodici ordinis quæſtionem, phyſicorum locorum præclariſſimus locus eſt primo capit. 1. lib. de partibus animalium. Quæſtio enim de methodo artis inſtituendæ nominatim ita proponitur, vtrùm oporteat aſſumendo vnamquamque eſſentiam, de ipſa per ſe conſtituere, an communiter omnibus conuenientia, communiter inſtituere: mox verò reijcit priorem viam à ſpecialibus, & tautologiam neceſſariò ei coniunctam interpretatur. Manifeſtum autem, ait, quòd etiam particulatim quidem dicentes de multis, dicemus ſæpe eadem. Eodem capite quæſtio mox eadem iteratur: Itaque non eſt ignorandum, quomodo ſit conſiderandum. Dico autem vtrùm communiter primùm de genere, deinde poſteà de proprijs agendum, & de vnoquoque protinus. Quarto capite libri eiuſdem oppoſito tautologiæ ſophiſmate, tertiùm iteratur eadem quæſtio, & ſoluitur vt antea: Neceſſe eſt aut vniuerſalia priùs dicere, aut ſæpius idem repetere, vti dictum eſt. Hoc eulogium P. Ramus mirificè celebrabat, à generalibus & vniuerſalibus eſſe progrediendum. Cur ita? ſecus, reſpondet Ariſtoteles, in fœdum tautologiæ ſophiſma incurres, & idem in ſpecialibus ſæpius dices, quod in generali & vniuerſali ſemel dictum ſatis ſupérque in omnibus ſpecialibus fuiſſet. Denique ſophiſtam ignauum hic Ariſtoteles appellat, qui in artibus aliam quàm à generalibus viam ſequitur. Ergo ſingularis methodi eulogia Ariſtotelea nobis adhuc fuerunt è Logica, Ethica, Phyſica: poſtremum eſt è Philoſophia nobiliſſimum 2. cap. 1. lib. cùm docuiſſet philoſophus primo capite, ſcientiam ab admira-

tione

tione & experiētia rerum ſingularum ad primas rerum cauſas & vniuerſales aſcendiſſe: Atqui, ait, neceſſe nobis eſt conſtituere ordinem ipſius contrarium inquiſitionibus, quæ ab initio præceſſerunt: Omnes ab admiratione philoſophari cœperunt, tanquam ſpectarent in theatro θαυμάτων ταυτόματα, mirabilium rerum machinas per ſe mobiles: ſic in mundo conuerſiones ſolis, in Geometria, diametri ἀσυμμετρίαν admiratos, & ad cauſſarum inquiſitionem adductos eſſe: Oportet autem in contrarium, & in melius (iuxta prouerbium) deſinere: quemadmodum in ijs cùm didicerunt: nihil enim geometra mirabitur, vtrùm diameter ſit menſurabilis. Hæc philoſophus accuratè, nec obſcurè. Duo igitur prima capita compara: quòd philoſophia inuenta ſit obſeruatione ſpecialium ad generalia aſcendendo: ſed cùm parta fuerit, à generalibus cauſſis ad ſpecialia deſcendendo, contraria via deducendam eſſe. hic Alexander ait ab Ariſtotele tradi viam & rationem comparandæ ſapientiæ: idq; rectè: cæterùm contrarias primò obſeruandæ atque inueniendæ, deinde conformandæ & collocandæ artis vias negligentiùs hic animaduertit. Sententia Ariſtotelis eſt, aliter artes obſeruari, aliter informari & doceri. Quapropter Ariſtotelis problema, Vtrùm à generalibus ad ſpecialia progrediendum ſit, an contrà regrediendum à ſpecialibus ad generalia, ſatis perſpicuè atq; apertè propoſitum eſt: repetitum ſubinde ab interpretibus Græcis. At Galenus, ἡ δ᾽ ὁπορεία διττή, ὁδὸς ἀναλυτικὴ καὶ διαιρετική. ἄνοδος συνθετικὴ ἢ γενέσεως: Progreſsio (ait) duplex, itio reſolutiua & diuiſiua: reditio cõpoſitiua vel compoſitionis. Itaque ſi methodus varia eſſet & multiplex, attamẽ duplex tantùm eſſet, altera à generalibus ad ſpecialia, altera à ſpecialibus ad generalia: At ſi quæras, vnde iſta ſit Ariſtotelis diſiunctio bipartita, reſpondebo, ex antecedentium definitione in methodo, enuntiatã eſſe homogenea: ideoq; alia alijs, generalia aut ſpecialia: tertium hic & medium nihil eſſe. Quærit igitur Ariſtoteles, de duobus contrarijs medio carentibus, quorum alterũ eſſe neceſſe ſit, vtrùm: & quæſtioni ſuæ reſpondet idem nempe, quod

Aa 4 antea

antea docuit, priorem viam à generalibus ad ſpecialia tenendam eſſe. hæc philoſophi eſt ſententia: ſed tamen ſententia philoſophi nihil nos moueat, ſententiæ ratio cauſſáque ſit potior: Cauſſa ſanè (ſi quis fortè nondum ſatis animaduertit) illa ipſa eſt, qua maior in artium quæſtione, & excellentior eſſe nulla poßit: quia illa via eſt ſcientiæ & intelligentiæ. Quamobrem dices? quia (reſpondebit Ariſtoteles) generalia ſunt αἰτιώτερα, ἀρχοειδέστερα, ἁπλούστερα. ideóque ἐπιστημονικώτερα: quia etiam (addebat huc P. Ramus) diſpoſitio illa ordinis tam perſpicui, támque ſuccincti, eſt memoriæ & conſtituendæ & confirmandæ ſola & ſingularis magiſtra: ordo enim memoriæ pater eſt: At hic ordo perfectiſsimus eſt & abſolutiſsimus. Ergo duæ maximæ humani ingenij dotes, methodico Ariſtoteleæ diſpoſitionis genere continentur, intelligentia & memoria. Diſpoſito artes hoc ordine, facilè intelligentur, facilè ediſcentur. hæc magna & ſingularia ſunt: Neq; tamen philoſopho ſatis fuit, demonſtraſſe legitimæ methodi à generalibus ad ſpecialia progredientis emolumentum illud tam eximium eſſe, ſed viæ à ſpecialibus ad generalia contrariæ, contrarium etiam detrimentum duobus in eodem libro capitibus comparauit: Si voles (ait Ariſtoteles) à ſpecialibus ad generalia progredi, in duo ignauiſsima contrariorum elenchorum ſophiſmata incurres: Primò obſcurabis ea quæ vis illuſtrare: quia procedes ab obſcurioribus abſolutè & ignotioribus ad abſolutè illuſtriora & notiora, totámque intelligentiam mentis conturbabis: Secundò memoriam obrues multitudine & confuſione repetitarum rerum: quia neceſſe erit in ſingulis ſpecialibus generalia quælibet nondum definita & demonſtrata repetere. Ergo vt illa ex bonorum cauſsis ἀπόδειξις, in priorem viam cohortatur: ita hæc è malorum adiunctis ἀπαγωγὴ reuocat à poſteriore ac dehortatur. Hic literam Pythagoræ & Herculis Xenophontei tanquam ancipitem illam non vitæ, ſed doctrinæ viam P. Ramus comparabat. Quid multa? hunc vtrunque Ariſtoteleæ & ἀποδείξεως & ἀπαγωγῆς ſyllogiſmum, in hac quæſtione tãtum affirmabat eſſe, quantũ in totis mathematicis

artis

artibus nullum vnquam deprehendere potuiſſet: Illa via, & intelligentiæ & memoriæ mater eſt: hæc & intelligentiæ & memoriæ nouerca eſt. Quare teneatur illa, hæc fugiatur. Ergo *hæc in phyſicis artibus ſententia eſt Ariſtotelis de methodo à generalibus ad ſpecialia: ſententia in logicis & ethicis antea etiam conſtans & vna & perpetua. Iuſtúmque* P. *Rami pro Ariſtotele patrocinium ſanctúmque Ariſtoteleis omnibus ſi reſipiſcant, videri neceſſe eſt. Quid deinde? quid authoritate teſtimonij vllius præterea nobis opus eſt?* Certè *ad rei firmitatem & veritatem, nihil ad ſcholaſticorum & imperitorum interpretum & vſum diſciplinarum ignorantium peruicaciam conuincendum: ad ſplendorem ſuſceptæ ſuaſionis & dignitatem fortaſſe plurimùm. Aggregabat igitur huc* P. Ramus Hippocratem, *Platonemq́; ad Ariſtotelis ſententiam roborandum.* Etenim Hippocratis *locus ille eſt inſignis citatus à* Galeno 9. *libro de placitis* Hippocratis & Platonis: *Medicus ille ſummus, comparandam ægrotantis faciem cum facie valentis admonebat, corporúmque valetudinem ſimilitudine & diſſimilitudine iudicabat: ſed ad ſimilitudinem & diſſimilitudinem deprehendendum, viam à generalibus ſequebatur. Similiáne ſint (inquiebat) an diſſimilia, primùm à maximis & facillimis, à notis omnino vſquequaque, quæ & videre & audire liceat, quæq́; liceat percipere & viſu, & naribus, & lingua, & mente (quibus cognoſcimus) omnibus liceat cognoſcere, hæc* Hippocratis *oratio de ſimilitudinis & diſſimilitudinis cognoſcendæ via vera eſt, & eam methodum docet, quam Ariſtoteles docet, & quam ex* Ariſt. P. Ramus *ſequitur: ab ijs nempe incipiendum, quæ maxima ſunt* κατὰ χρεῖαν ἢ δύναμιν, *vſu & facultate, vt verè Galenus interpretatur: & prorſus notiſſima ſunt, tum ſenſui, tum menti: hæc enim* Hippocratis *maxima facillimáque, ſunt Ariſtotelis illa notiora tum abſolutè naturáque, tum etiam nobis: res enim eſt in* Hippocrate & Ariſt. *vna, diuerſa tantùm verba. hæc (inquam)* Hippocratica *methodicæ progreſſionis ratio vera eſt, qua principia primo loco*

diſponãtur, quia facillima, quia maxima, id eſt notiſſima & generaliſſima: quia ἀιτιώτατα, ἐπιστημονικώτατα: tũ de principijs conſequentia, loco ſecũdo ſecunda, tertio tertia, quarto quarta, ac deinceps reliqua, vt ſunt maiora facilioraq́;. Atq; hæc ordinis collocationisq́; præceptio generalis & communis eſt omnium diſputationũ, omniũ artium: nec ſolùm ad iudicandum, quæ ſimilia & diſsimilia, ſed omnino ad omnem vel vnius argumẽti, vt ſimplex rei vnius & vnica explicatio demonſtratióne fuerit, vel longioris diſputationis quæſtionem perpendendũ & æſtimãdum. Quamobrẽ Hippocrates *metho do* Ariſtoteleus *eſt, aut potiùs* Ariſtoteles Hippocrateus, & *ſummi medici* Logicam *imitatur: ſed ſine nomine, vt ferè totam ab eo* Phyſicã, *licet* Hippocratẽ *nunquã nominarit. Quid verò philoſophorum* Homerus, & *tanquã deus* Plato, *quid de methodo philoſophatur? Prorſus idẽ, ſed* Socraticè, *id eſt grauiter & ornatè. Hîc igitur* P. Ramus *magna animi alacritate, nobiliſsimi philoſophi ſententiã è tribus locis proferebat, è* Charmide, Phædro, Philebo. *Etenim* Socrates *in* Charmide, *medicæ curationis exemplo,* Ariſtoteleã *methodũ ſuccinctè cõplectitur, dum remedium ad curandos oculos ei pollicetur, ſed priùs ſanandum caput, imò totum corpus, quàm animũ cenſet eſſe, ad eamq́; rem,* ἐπῳδὴν *incantationem quandam adhi- „ bendam. Eſt autem eiuſmodi, ait, vt non poſsit caput ſolum „ ſanũ facere, ſed quemadmodũ etiã fortè de præſtantibus me- „ dicis inaudiſti, cùm quis oculis æger ad eos acceſſerit, reſpon- „ dẽt vtiq; ſolos oculos curari non poſſe, ſed neceſſariò ſimul ca- „ put curandũ eſſe, ſi bene habituri ſint oculi: ac rurſus putare „ caput ipſum per ſeſe ſanari poſſe, ſine totius corporis curatio- „ ne, magnã eſſe dementiam. Ex qua ſanè ratione diætæ ad vni- „ uerſum corpus conuerſi, cum toto partem curare & ſanare in- „ ſtituunt. Hæc* Socratica *logicæ curationis incantatio, non ſolùm medicis, ſed chirurgis ac tonſoribus notiſſima eſt, & in ore perpetua, In curandis morbis, à generalibus & vniuerſalibus progrediendum eſſe: Et quidem ne quis ſua ſponte perire volens, hîc periclitetur, verè tali curatione proceditur à generalibus:*

ralibus: Nam ſi curetur oculus, neceſſe eſt curari caput, non cōtrà: itē ſi curetur caput, neceſſe eſt curari corpus, non contrà. itaq; curatio corporis magis eſt generalis & pluribus communis, quàm capitis, & capitis quàm oculi: & idē nempe eſt Ariſtoteli generale & vniuerſale, quod pluribus commune ſit: & Ariſtotelea methodus eſt reuera medicina infinitorū in artibus modorū. Deniq; de tribus curationibus, prima eſt γενικωτάτη, ſecunda ὑπάλληλος, tertia εἰδικωτάτη. hoc primum de vnica artis methodo à generalibus ad ſpecialia, Platonis teſtimoniū eſt illuſtre: hæc nobilis in primis & animaduertēda eſt incantatio, Cātando rūpitur anguis, ait poeta: carmine igitur iſto Platonico peruerſæ opiniones publicis ſtudijs pernicioſæ rūpantur. Secundum Platonis teſtimonium paulò clarius eſt & illuſtrius in Phædro. Circūferebatur Athenis oratio Lyſiæ de amore: quā tamē vt ἀμέθοδον, & preſtantiſſimæ logicæ diſpoſitionis laude carentē, Socrates meritò deriſit: quia rerū taliū οὐ τὴν εὕρεσιν, ἀλλὰ τὴν διάθεσιν ἐπαινετέον, nō inuentio, ſed diſpoſitio laudāda: deinde docet diſpoſitionis nullā rationē à Lyſia habitā eſſe, quia neq; primò definitus in ea oratione eſſet amor, neq; deinde diſtributus in genera, ſed temerè quodq; primū poſtremo, poſtremum primo loco proiectum: Tumq; Socrates cum Phædro. So. Atqui arbitror te dictū eſſe, oportere omnē diſputationem, inſtar animalis, ſuo quodam corpore compoſitam eſſe, neq; ſine capite, neque ſine pedibus, ſed medijs & extremis non ſolùm inter ſeſe, ſed toti congruentibus conformatum. Ph. Quidni? So. Conſidera igitur amici tui orationem: vtrùm ſic an aliter habeat: & inuenies, nihil ab epigrammate differre, quod nonnulli Midæ Phrygij inſcriptum aiunt eſſe. Ph. Quodnam hoc, & quale? Soc. Eſt nempe eiuſmodi:

Χαλκῆ παρθένος εἰμί, Μίδα δ' ἐπὶ σήματι κεῖμαι.
Ὄφρ' ἂν ὕδωρ τε νάῃ, καὶ δένδρεα μάκρα τεθήλῃ.
Αὐτοῦ τῇδε μένουσα πολυκλαύτου ἐπὶ τύμβου,
Ἀγγελέω παριοῦσι, Μίδας ὅτι τῇδε τέθαπται id eſt,
Aenea virgo ſum, Midæ ſepulchro imponor:

Quam-

Quamdiu & aqua fluet, & longæ arbores vireſcent
Ipſius hîc manens lamentabili in tumulo,
Nuntio prætereuntibus: Midas quòd hîc ſepultus eſt.

Quòd verò nihil intereſt, quamlibet eius partem primam vel poſtremam dici, intelligis, vt opinor. Atque hæc Socratis Logica, vnicam & ſingularem methodum à capite per intermedia membra ad vltimos vſque pedes nobis adumbrauit: vt oratio, tanquam animal vnum, in quo primum ſit caput aliquod, deinde membra intermedia, tum pedes vltimi, membrorum omnium ſymmetria proportióque, & inter ſe, & toti conſentiat. Ἀπόδειξις eſt egregiæ ſimilitudinis: tum additur ἀπαγωγὴ, è ridicula epigrammatis ſimilitudine: cuius nihil interſit, quid primum poſtremúmue ſtatuatur. Atque hæc eſt adumbratio Ariſtoteleæ methodi, à capite per intermedia membra ad pedes progredientis: Sequitur luculenta pictura, è duarum idearum coloribus expreſſa, quam præcipuis tantùm præceptis attingam. Mihi quidem videntur cætera alia per iocum tranſacta eſſe: harum verò duarum ſpecierum, quæ fortè nobis exciderunt, ſi quis ipſam facultatem arte poſſit aſſequi, res non ingrata fuerit. Ph. Quarumnam? Soc. In vnam ideam intuens, cogat variè diſperſa: vt vnumquodque definiens, manifeſtum faciat quod dicere inſtituet. Ph. Alteram ſpeciem, ô Socrates, quamnam dicis? Socr. Rurſus ſecundùm ſpecies poſſe articulatim diuidere, vt rerum natura tulerit: neque imperiti coqui more, partem vllam frangere. Ph. Veriſſimè dicis. Soc. Harum quidem, ô Phædre, & diuiſionum & collectionum amator ipſe ſum, vt dicere ſaperéque poſſim: Si verò quempiam alium arbitrabor pro natura poſſe vnum & multa proſpicere, hunc veſtigijs ponè tanquam Deum conſector, atque hac facultate præditos, vtrum tamen rectè an non, Deus nouit: voco igitur hactenus Dialecticos. Adhuc Socrates animalis illius methodici figuram formámque, duarum idearum coloribus expreſſit: primo loco res ſumma ita definiatur, vt genera quæcunque ei ſubiecta ſunt, aptè propriéque comprehendantur. hæc definitionis prima idea

ma idea eſt, quæ variè diſperſa cogit, quæq; ideo συναγωγὴ dicitur: Secunda eſt, vt genera ita comprehenſa, deinde ſeparatim diuidantur. hæc eſt idea altera: Earúmque idearum duarum amatorem ſe Socrates profitetur: amoriſq; cauſſam idoneam reddit vt dicere ſaperéque poſſit, tanquam & eloquentiam & ſapientiam Ariſtotelea in definitionibus & partitionibus methodus complexa ſit. Antea fuit incantatio logica, nunc eloquentiæ & ſapientiæ ludus eſt. ſed multò maius & excellentius laudis elogium additum eſt, quòd methodicæ huius facultatis participem compotémque,

Διώκω κατόπισθε μετ' ἴχνιον, ὥστε θεοῖο,

tanquam deum verecundéque & religiosè colat ac veneretur: eúmque Logicum appellat: Ergo laus Ariſtoteleæ methodi, non eſt laus acuminis & ſubtilitatis cuiuſdam, vt in inuentione: non ex ſeſe perſpicuæ veritatis, vt in enuntiatione: non deductæ ex aliis, & concluſæ, vt in ſyllogiſmo: hæc enim omnia ſunt humana. ſed (quod penè captum humani ingenij ſuperat) laus methodi, laus eſt cuiuſdam diuinitatis. Ariſtoteleus igitur, qui Ariſtoteli tot & tantas laudes detrahit, videat quàm ſit in Ariſtotelem non ingratus modò, ſed agreſtis & barbarus. Neque verò philoſophus ὑπερβολὰς in his laudibus loquitur: vera res eſt: Si homo, Dei imago & ſpecies eſt, nuſquam alia ſpecies eſt diuinæ mentis & imago clarior apparebit. Homines mutis beſtijs præſtant ſyllogiſmo: ſed homines hominibus excellunt methodo. Ergo Logicus hanc logicam methodicæ diſpoſitionis facultatem adeptus, tanquam deus aliquis à Platone colitur: & Ariſtoteles methodi huius doctor, patronus, author poſt magiſtrum Platonem patrimonium tantæ celebritatis æmulatur. Sed tertium Platonis teſtimonium ſupereſt, omnium clariſſimum & illuſtriſſimum, ideoq; diligentiſſimè conſiderandum. Charmides incantatione ſua vnicam doctrinæ methodum à generalibus ad ſpecialia, medicorum exemplo docuit: Phædrus vnicam doctrinæ methodum à generalibus ad ſpecialia, è proportione animalis, & definitionis partitioniſq; ordine docuit:

docuit: Eandem Philebus poſtremò docebit. Locum Platonis hunc tertium trifariam diuidemus, in proœmium, expoſitionem methodi, & exempla, vt commodius intelligatur. Cùm igitur in Philebo dictum eſſet, Logicæ cuiuſdam naturalis impetum noſtris animis ingeneratum, penè furioſum eſſe, niſi velut habenis cohiberetur: ratióque regendi huius impetus & conformandi quæreretur: tum Socrates cum Protarcho ita loquitur. Soc. Nulla verò eſt via pulchrior ea, neque poſſit eſſe, cuius amator perpetuò ſum: perſæpe autem effugiens, ſolum me ac ſolicitum deſtituit. Pro. Quænam porrò hæc dicatur modò. Socr. Quam declarare quidem non valde difficile, vſu autem expromere perdifficile. Omnia enim artibus comprehenſa, quæcunque vnquam inuenta ſunt, per hanc viam plana facta ſunt: concipis verò quam dico? Pro. Dic tantùm. Soc. Deorum quidem ad homines donum, vt mihi quidem videtur, alicunde à dijs per quendam Prometheum vnà cum igne clariſſimo delapſum. Atque maiores noſtri nobis præſtantiores ad deóſque propiùs accedentes, hoc oraculum prodiderunt. Adhuc Platonicum methodicæ legis proœmium eſt: cuius verba penè ſingula, magnorum myſteriorum plena ſunt: Methodici ordinis perpetuus amator Socrates fuit: hæc philoſophia videlicet eſt, hic amor ſapientiæ. Amatores tales philoſophi poſt homines natos perpetuò fuêre, & erunt quandiu genus erit hominum: ſed amica hæc velut ſuperba & faſtidioſa, amatores ſuos effugiens, ſæpe ſolos & anxios deſerit. O Socraticos amores ſæpe inanes & fallaces! Nemo vnquam ad philoſophandum, nemo ad docendũ quicquam vnquam, vel voce, vel ſcripto acceſſit, qui methodum non impensè amauerit, non omni ſtudio ſequi contenderit. At quotuſquiſq; ex infinita docentium multitudine, potiri? quotuſquiſque aſſequi potuit? Quam declarare non difficile: Etenim vnico verbo tanta res continetur, Abſolutè notius præcedat: at exercere, at in vſum actumq; deducere,

Hoc opus, hic labor eſt: pauci quos æquus amauit
Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera virtus.

Quid

Quid igitur (inquies) vnde eſt difficultas tanta? Omnia, inquit Socrates, *artium decreta & documenta, quæ vnquam ab hominibus inuenta ſunt, per hanc viam plana facta ſunt.* Via *inueniendi multiplex eſt, via enuntiandi multiplex eſt, via concludendi multiplex eſt: at via doctrinæ, & diſpoſitio ſeu methodus, vnica & ſingularis eſt: per hanc vnicam & ſingularem viam artes progrediuntur: & ea* Socrati *difficultas eſt tanta:* Etenim *vt* Socraticæ *difficultatis huius magnitudo percipiatur, meminerimus quæ cæteris in partibus difficultates ſingulæ ſint, has ſimul vniuerſas in hanc partem extremam concurrere:* Neque *enim methodi intelligentia potes vti, niſi omnia argumentorum, enuntiatorum, ſyllogiſmorum genera notiſſima & exploratiſſima habeas: neque exercere, niſi omnia illa multiplicibus & varijs omnium meditationum commentationúmque generibus exercueris: Labor inuentionis magnus eſt, labor iudicij in enuntiato maior eſt, labor iudicij in ſyllogiſmo maximus eſt: ſed labor methodi, ex omnibus illis antecedentibus laboribus cumulatus eſt: præterea longè ſummum longéque grauiſſimum adiungit in prouiſione & contemplatione diſpoſitionis vniuerſæ.* Qui *poſſit in* Repub. *partem aliquam politici muneris obire, plerique reperientur: qui ſtatum ciuitatis vniuerſum partibus omnibus perſpicere & tueri poſſint, rari erunt.* Ergo *methodum doctrinæ declarare facillimum quidem eſt: at exercere vſúque expromere, difficillimum:* Veruntamen *ne magnitudine difficultatis quiſquam logicæ artis ſtudioſus deterreatur: hæc difficultas eſt doctoris & magiſtri, non eſt auditoris, non eſt diſcipuli: eſt artem ædificantis & conſtruentis, non eſt ædificatam artem cognoſcentis: eſt agricolæ arantis, iterantis, tertiantis: eſt ſerentis, non eſt metentis: radices denique præceptori & compoſitori amariſſimæ ſunt, fructus autem diſcipulo ſuauiſſimi: & tamen etiam quauis difficultate magnitudo dignitatis & amplitudo maior & amplior ante oculos conditori ipſi ſubijcitur.* Itaque *non hominum inuentum, ſed donum*

deorum, methodica lex efficitur, Prometheúſque in ſchola deorum Logicam hanc edoctus, ad homines retuliſſe dicitur: poeticis fabulis argumentum, quòd Prometheus auxilio Minervæ ignem de cælo clepſit,

Poſt ignem æthereâ domo ſubductum,

ait Horatius. Deinde, vt Ouidius, hoc igne hominem

Finxit in effigiem moderantum cuncta deorum.

Etenim hoc igne cœleſti Prometheus, ſeu Logicus (quiſquis primus ille fuit) in artium conſtructione, idem quod Deus in elementorum compoſitione effecit. Quid? in prima naſcentis mundi origine, nónne

Frigida pugnabant calidis, humentia ſiccis?
Mollia cum duris, ſine pondere habentia pondus?

Quid deinde ait poeta?

Hanc Deus, & melior litem natura diremit:
Nam cœlo terras & terris abſcidit vndas:
Et liquidum ſpiſſo ſecreuit ab æthere cœlum.

Sic porrò in prima humani generis ætate, omnia quæ poſtea comprehenſa ſunt artibus, vaga diſperſáq; ferebantur: in grammaticis literæ, in rhetoricis tropi & figuræ, in logicis argumentum, enuntiatum, ſyllogiſmus, methodus: in arithmeticis & geometricis, numeri & magnitudines: cæteráq; in cæteris artibus genera: Tum Prometheus, tanquam prouiſor cœleſtis & diuinus inſtituit, & ſuis quæque terminis ac finibus concluſit: primum & generaliſſimum ſummo in ſolio, intermedias ſubalternarum differentias & ideas in medio ſpatio, infimas in vltimo collocauit. Et ſi vera eſt de tempore, Platonis interpretatio, de patriarchis Hebræorum Noeus aliquis Prometheus hic fuit, tot annorum millibus antequam in Græcia Logicæ vel Dialecticæ nomen eſſet auditum. Logicæ itaq; methodi prudentia, & difficultatem, & dignitatem tantam obtinet, vt diuinum potiùs donum, quàm humanum inuentum Platoni videatur. Atque Socraticum methodicæ legis proœmium adhuc eſto: Lex ipſa deinde à generalibus ad ſpecialia deſcribitur. Cùm ex vno quidem &

multis

multis conſtent entia, quæ perpetuò dicuntur eſſe, finemq́; & infinitatem in ſeipſis inſitã habeant: neceſſe eſt his ita conſtitutis, ſemper vnam ideam de vnoquoque ſtatuentes, quærere: inueniemus enim, cùm inſit: ac vbi ſumpſerimus, poſt vnam duas conſiderare: ſin minùs, tres, aut alium quempiam numerum: deinde vnũquodq; iſtorum rurſus ſimiliter, donec noueris, quod ab initio, cùm propoſitum eſt, non ſolùm quod vnum & multa, aut infinita, ſed etiam quot: Infiniti verò ideam non priùs ad multitudinem adhibere, quàm omnem ipſius numerum peruideris, qui eſt intermedius inter infinitũ & vnũ: tum verò vnumquodq; in infinitum abeuntium prætereas, ac valere ſinas. Dij igitur (vti dicebam) hãc nobis viam cõmonſtrarunt, mutuæ inter nos & diſciplinæ & doctrinæ. Adhuc Socratica methodicæ legis informatio deſcriptióque fuit eadem, quæ in Phædro antea fuerat: Illic ideæ duæ in perpetua bene compoſiti animalis forma nominabantur, definitionis generalis altera, altera ſpecialis ſubinde partitionis: Hic λογικώτερον καὶ πλατωνικώτερον, tota perpetuaq́; artis forma duobus finibus terminiſq; finitur ac terminatur, πέρατι καὶ ἀπειρίᾳ, fine & infinitate: In Phædro illud πρῶτον καὶ ὕστατον, primum & extremum dicebatur: Comprehenſa autem duobus his finibus intermedia genera proprio nomine hìc non appellantur, quæ ὑπάλληλα Ariſtoteli antea fuerunt. Ergo cùm hæc omnia homogeneorum genera conſtiterint, ideæ, quæ fuerant in Phædro, appellentur paulò ſecùs: Primo loco vna exigitur, generalis nempe & vniuerſalis definitio, quam Socrates ideo nos inuenturos affirmat, quia ea ſine dubio ineſt: Secundo loco διχοτομία generum poſtulatur, ſi ſit: illa enim eſt difficultas, de qua in categoria diſtributionis tractatũ eſt. Quapropter ſi perfectus ille diſtributionis numerus defuerit: quemuis alium proximum Socrates permittit: & hìc non ſecunda idea, ſed duæ, tres, aut quotlibet à Socrate dicũtur: Tertiò vt diſtributa genera rurſus pariter & definiantur & diſtribuãtur ad extremã vſq; infinitorũ multitudinẽ, præcipitur, donec propoſitum initio totum ſubiectum genus modis om-

nibus exploratum & perſpectũ ſit: non ſolùm quæ vnitas, & quæ multitudo, ſed etiam quàm multiplex in eo quidque ſit: infinitatis autem idea (qui terminus infimus eſt) non priùs ad concludendum adhibeatur, quàm totus intermediorum & ſubalternorum generum numerus tractatus & explicatus ſit: Poſtremò infinitorum & indiuiduorum multitudo reÿcienda. hîc Socrates cœleſtem Promethei ludum concludit: Hæc ſchola (inquit) deorum, cùm hominum magiſtri & doctores eſſent: hic ludus olim fuit, quo nos inter nos artes & diſcere & docere valeamus. Atque Socraticæ definitionis propoſitæ ἀπόδειξις eiuſmodi eſt, ἀπαγωγὴ etiam quædam additur. Eorum verò hominum qui ,, ſapientes perhibentur, vnum quidem vtlibet aſſecuti ſunt, ,, & multa, celeriùs tardiúſue expediunt, quàm deceat: ,, poſt vnum verò, infinita repentè: media autem ipſos ef- ,, fugiunt, quibus diſcretum ſeparatúmque eſt illud genus ,, quoque dialecticæ rurſus, & quo litigiosè rationes inter ,, nos conferimus. Hîc Socrates Dialecticum appellat, qui methodicam iſtam diſſerendi facultatem adeptus ſit, vt poſſit inſtitutam quæſtionem à ſummo fine per intermedias ideas ad infinitatem vltimam deducere: Sophiſtam contrà, qui nullam intermediorum generum methodum ſequutus, repentè à ſummo decidat ad infimum. In Charmide, Dialecticus factus eſt medicus animi: In Phædro Dialecticus ille inter homines, tanquam deus aliquis habitus eſt: In Philebo autem dono deorum beatus efficitur. Ariſtotelis ἀπαγωγὴ deducebat ignorantiæ & obliuionis viam, ſi vera & legitima intelligentiæ & memoriæ via relinqueretur: Platonis ἀπαγωγὴ deducit philoſophicæ & artificioſæ methodi ignarum aut contemptorem, non Dialecticum illum deo cuidam ſimilem, ſed captioſum, fallacémque nebulonem ac ſophiſtam futurum. Denique cùm duos ſummos tot ſeculorum, tot populorum magiſtros in vnitatem methodi tam mirabiliter conſentientes & conſpirantes animaduertimus, quî Platonicum, quî Ariſtote-

ſtoteleum philoſophum putemus, qui contraria tantæ veritati ſophiſmata tueatur? Pars tertia teſtimonij Platonici tertij è Philebo ſupereſt, de exemplis, quibus expoſitam methodi definitionẽ philoſophus illuſtrauit: Exempla autẽ tria ſunt: primũ de Grammatica, alterum de Muſica, tertium de motibus corporis: quorũ propter longitudinẽ, ſatis erit ſummam propoſuiſſe. Grammatica Platonis tempore, erat in literis ſcribendis & legendis. Vox quidem (ait) nobis vtiq; eſt. & rurſus, infinita eſt multitudine, & omnium, & cuiuſq;. Neutro horum, ait Socrates, Grammatici efficimur: ſed comprehenſione generum intermediorum in vocalibus & conſonis, & ſpeciebus vtriuſq; generis: Sic in muſica, vox eſt vna: deinde ſpecies duæ, graue & acutum: & tertium genus ὁμότονον. quibus item muſicus eſſe non poſſis, ſed perceptis interuallorum quibuſq; modis atque harmonijs. Tertium exemplum de motibus ipſius corporis: in quibus eiuſmodi quædam affectiones inſunt, per numeros in rhythmis & metris dimenſæ. his verò propoſitis exemplis, rurſus Socrates contraria via ab infinitate ſpecialiſſima per intermedia genera ad generaliſſimum finem aſcendendo, docet, artes omnes inuentas eſſe: idq; Grammaticæ rurſus exemplo: quòd Grammaticæ primus inuentor, primò in ſingulas literas inciderit, numero & multitudine infinitas: tum collegerit certum numerum, vnde ſpecies vocalium conſonarúmque diuiſerit: deinde vocalium & conſonarum genera magis vniuerſalia diuiſerit: denique ait de Teutho Aegyptio inuentore Grammaticæ: Cùm autem videret à nemine noſtrûm, neque vnum ipſum per ſeſe ſine vniuerſis ipſis percipi poſſe: vinculum ratiocinatus, quod eſſet velut vnum, atque hæc vniuerſa vnum quodammodo efficeret: artem, quæ vna in ſeipſa eſſet, cognominando Grammaticam appellauit. Hunc extremum tertij teſtimonij verſiculum, Petrus Ramus valde commendabat, quòd methodus à Platone valdè idoneo nomine vinculum artis nominaretur, quo tota artis vniuerſæ materia & coagmentatio vinciretur.

tur. Homerus 8. Iliados σειρὴν χρυσείην, catenam auream fingit, qua Iupiter mundum vniuerſum colligatũ regit: Quam Plato in Theaeteto de ſole interpretatur. At P. Ramus ad Platonis laudem, vinculum hoc methodicum, catenæ illi aureæ mirificè comparabat, cuius annulis perſimiles eßent in methodo generum, ſpecierum, differentiarum, proprietatum, connexi inter ſe colligatiq; modi. Platonem igitur intelligimus tam multis, támque nobilibus teſtimonijs in affirmatione ſingularis methodi Ariſtoteleum eße, aut potiùs Ariſt. eße Platonicum, magnámque vtriq; philoſopho contumeliæ notam ab ijs inuri, qui commẽta ſophiſmatum contrariorum tam obſtinatè defendunt. Quapropter ſuaſionis confirmatio adhuc argumentis ſuis declarata eſt, & rationibus illis intelligentiæ memoriæq; ſummis, & teſtimonijs Ariſtotelis, Hippocratis, Platonis: Sed tamen quoniam ita recipimus, contraria quoq; nobis agenda atq; audienda ſunt. Quid igitur contra tantã & veritatẽ & authoritatẽ dici poteſt? Certè verbo plurima à plurimis ſcriptoribus effuſa ſunt, re nihil. Principiũ omnis in tota philoſophia erroris illud vnũ fuit, credere omnia quæ vſquã ab Ariſt. in Ariſtoteleã bibliothecã collecta eßent, velut oracula eße: nullas leges iudicãdi ꝓpoſitas habere: deniq; nequaquã tales Ariſt. diſcipulos eße, qualis Ariſt. Platonis fuißet, non philoſophico, ſed ſeruili ingenio. hic error interpretũ Ariſt. Græcorum Latinorumq; perpetuus fuit, & eorũ deinde hominũ, qui tales interpretes ſunt ſecuti. Offenderunt igitur Alexãder, Ammonius, Porphyrius, cæteriq; eiuſdem familiæ philoſophi, docti quidẽ homines (vt ſæpe dictum) & multis bonis artibus eruditi: ſed tamen neq; iudicio ſatis liberi, neq; ſatis vſum artis aßecuti, de cuius præceptis diſputarent. Enimuerò excitabatur hîc P. Ramus, & philoſophos omniũ gentiũ in tanta quæſtione attentos eße cupiebat: Etenim quæſtio iſta fundamentũ eſt philoſophiæ vniuerſæ ſtabiliendæ, & cuiuſuis doctrinæ cõfirmandæ: quæſtio eſt de prima ſummaq; logicæ ciuitatis lege, qua cõſeruata, ſalus artium, tanquã ciuiũ, retineatur. Si methodus legitima ſit accepta,

omnes

omnes artes facilè (vt dixi) intelligētur, facilè ediſcētur: Eadē aūt repudiata, omniū artiū iura violari perfringiq́; neceſſe eſt: artes omnes infinita caligine & difficultate obruentur ac ſepeliētur. Quare diligēter attenteq́; hoc vnū conſideretur. Si interpres quiſquā, multiplices & varias methodos inducere cupiebat, primum Ariſtotelei philoſophi perſona erat deponenda: deinde Ariſt. illa & ſentētia, & ſentētiæ demōſtratio, de vnica doctrinæ methodo, expugnanda. Quomodo enim Ariſtoteleus videatur, qui Ariſt. etiā virtutē inſectatur, quomodo vera fuerit cōtradictionis tā manifeſtæ pars vtraq;? Vnica eſt artis methodus, ait Ariſtoteles: Non eſt vnica artis methodus, ait interpres. Vnica eſt artis methodus (ait Ariſt.) à generalib. ad ſpecialia: quia ſola hæc via eſt intelligentiæ & memoriæ: cōtraria à ſpecialibus ad generalia, & intelligētiā & memoriā confundit. Quid hic interpretes, qui omnia Ariſt. dicta velut oracula tuentur, quid ad iſta reſpōdent? obſtupeſcūt & obmuteſcūt: qua enim fronte dicere auderēt, viam in artib. inſtituendis eā tenendā eſſe, qua intelligētia rerum impediatur, qua memoria confundatur? Etenim quālibet fabrorū incudē cerebro ſuo antè diſperſerint, quā vel tantillam methodi huius veritatē queāt imminuere. Sed tamē vt error iſte penitùs & radicitùs ex animis hominum euelleretur, omnia ſibi diſcutienda P. Ramus propoſuit, quæ ſimplices & credulos homines in errorem impellere potuerunt, & alia, quæ ipſi nunquam fortaſſe cogitarunt, tamen pro eorum defenſione in medium proferre ſtatuit: omnes Ariſtotelis hac de re locos expendere è Logica, Phyſica, Ethica, Philoſophia prima: Denique quicquid contrà omnino diſputatum ſit ab interpretibus, aut diſputari poſſit, ſtudioſè accuratéque diſcutere. Quæſtio igitur ante oculos habeatur, An vnica ſit methodus doctrinæ collocandæ: omniſq́; diſputationis ad benè & perſpicuè docendum ordinandæ, à generalibus ad ſpecialia. Hanc eſſe vnicam P. Ramus pro Ariſtotele confirmat: interpretes inficiantur: inficiationis igitur cauſſam, quæcunque reddi poſſit, attendamus. Multi ſunt in Ariſtotelis biblio-

theca contrarij loci de multis methodis : interpretes etiam Græci contrarij ſunt : Hæc enim erat P. Ramo bipertita refutatio. Quid tum, inquam ? An leges in Ariſtotelis ciuitate neſcimus eſſe, quibus qui pareant, boni & iuſti ciues habentur ? rebelles autem, ſeditioſi, ſcelerati exterminantur ? ſic antea contradicentium rerũ pars altera, quæ ſine dubio vera eſſet, eſt cõſeruata à P. Ramo: oppoſita reiecta & exploſa eſt. Sed audiamus Ariſtotelis locos, qui contra vnitatem methodi ab interpretibus afferãtur. Primus eſt Ariſtotelis locus in Categorijs de Priore, quòd aliud alio prius quinq; modis dicatur: hinc methodi quinq;, ſcilicet interpretibus videbuntur, quia methodus diſponit priora priore loco. At his modis omnibus generalia ſpecialibus priora ſunt, & vnica methodus Ariſtotelea hos omnes modos recipit: & tamen quinquepartita iſta diſtributio, quibuſdam ſuis partibus ad methodum nihil attinet. Primò quidem & præcipuè ſecundum tempus, quo ſenex iuuene prior dicitur. Eſto, inquam : ſic enim generalia ſpecialibus in natura rerum priora ſunt : ſic in procreatione hominis priùs tempore eſt animatum, quàm animal : & animal, quàm homo : & generis tota natura perfectè explicari intelligiq; poteſt abſq; ſpecie. & tamen hic modus nihil attinet ad quæſtionem methodi: in methodo enim quæritur notitiæ, claritatis, intelligentiæ ordo, non temporis: Omnia comprehenſa diſciplinis & artibus perpetua ponuntur, nihil ſtatuitur temporarium, vt ex lege κατὰ παντὸς priùs eſt intellectum. Deniq; in ordine methodico, & in collocandis præceptis, iſta temporis conſideratio nulla eſt : neq; prius illud primò & præcipuè rectè dicitur. Secundum, quod non conuertitur ad eſſentiæ conſequentiam : Sic vnum eſt prius duobus, quia ſi duo ſunt, eſt vnum, non contrà. Atqui hoc etiam modo, generalia ſunt priora ſpecialibus : Nec hic conſequentia conuertitur à generali ad ſpeciale: & illo conſequentiæ ordine generalia & vniuerſalia ab Ariſtotele antè definita declarantur: vt vnum magis ſit vniuerſale & generale, quàm duo : Sic punctum magis vniuerſale, quàm lineam, quarto capite I. Poſter. fecit

Ariſtote-

Ariſtoteles. Hic modus propiùs ad quæſtionem attinet : conſecutio enim à ſpeciali ad generale, non contrà, methodicam ordinis anteceſsionem comprehendit : Atque id multò magis præcipuum in methodica prioris quæſtione fuerat. Et tamen in iſto conſequentiæ non conuerſæ iudicio, diligenter attendendum eſt, quid dicatur : Si homo eſt, animal eſt, non contrà : Ergo animal (ais) eſt quiddam magis generale, quàm homo : & doctrina de animalis natura, generalior erit, quàm de natura hominis. At ſi ita diſſeras, Omne animal viuit: Ergo omnis homo viuit, non contrà. non protinus idcirco iudicabis ſecundam propoſitionem magis eſſe generalem prima. Illa enim conſecutio, Si homo eſt, animal eſt, non contrà. animal genus non aſſumit generaliter, ſed ſpecialiter : nec aliud dicis, quàm ſi diceres, Si homo eſt, aliquod animal eſt, non contrà. At in ſecundo exemplo genus aſſumis generaliter, ideóque conſequentiæ conuerſio contraria eſt, Si omne animal eſt, omnis homo eſt, non contrà : Ideóque antea monuimus in Topico generis & ſpeciei, genere generaliter affirmato, affirmari ſpeciem, non contrà : vt ſpecie quolibet modo affirmata, affirmaretur genus ſpecialiter, non contrà : & hîc repeto, ne quid ea res quenquam poſſit conturbare, putétque ſpecialia quæ ſunt, illo conſequentiæ conuerſæ iudicio, generalia fieri. Reuertor igitur ad tertium prioris modum : Tertium ſecundùm quendam ordinem : vt in demonſtratiuis ſcientijs, principia ſunt priora lineamentis : in Grammatica, literæ priores ſyllabis. Atqui hic tertius modus, totus eſt methodicæ quæſtionis : Sic enim generalia in artibus Ariſtoteles priora ait eſſe : quin & principia & elementa, ad illam Ariſtotelei vniuerſalis & generalis antè poſitam definitionem, Generalia & vniuerſalia ſunt, cùm inſint in pluribus. ſed tamen hic modus quæſtionem methodicam tantùm continet, quæſtionis explicationem non continet, neque docet, quid antecedere, quidue ſequi debeat : vt ſecundus modus docuit vniuerſalia & generalia ſingularibus & ſpecialibus priora eſſe. Præterea præſtabilius ac honorabilius, πρότερον τῇ φύσει,

prius naturâ videtur, vt in ciuitate, principes reliquis ciuibus. Quarto igitur modo, quod honore antecellit, prius dicitur. Sed hic modus (vt etiam nominatim ait Ariſtoteles) *ferè eſt alienißimus: vt reuera quæſtionis methodicæ eſt alienißimus: in qua quæritur præſtantia notitiæ & claritatis, non aũt dignitatis & potentiæ.* Et *tamen hic alienißimus modus, etiã generalibus conuenit, quæ* Ariſtoteles *hoc ipſo honoris verbo antea iam in topico generis, honorabiliora dixit eſſe, quia cauſſam contineant:* Ergo *vt temporis, ſic dignitatis ordo, nihil ad methodum. Interea caſus (τῇ φύσει) notetur nobis ad quæſtionem aliam poſtea dißerendum: quod* Latinè *reddendum (naturâ) ablatiuo caſu, non (naturæ) datiuo. Additur præterea & quintus* Prioris *modus:* Ex *his quæ conuertuntur (ait) ſecundùm eſſentiæ conſequentiam, quod cauſſa eſt, quodãmodo alteri vt ſit, dicatur meritò τῇ φύσει πρότερον, naturâ prius: vt vera definitio, prior eſt definito. Quiſquis tamen hunc quintũ* Prioris *modũ ſic ad cõuertentia alligauit, peccauit in legẽ καθόλου πρώτου, quia generale ſpecialiter expoſuit. Quicquid enim cauſſa eſt alteri, ſiue reciprocũ, ſiue non reciprocum, prius eſt cauſſa & naturâ: Quinetiam hinc tẽporis & ordinis prioritas, tanquam diceretur, exiſtit:* Itaq; *generaliter ita præcipi debuit, Quicquid eſt cauſſa, prius eſt: & tum generalia dicerentur hoc etiam quinto modo priora ſpecialibus, cùm generalia ſint ſpecialium cauſſæ, vt toties ex* Ariſtotele *repetitum eſt. Quare de quinque modis* Prioris *vltimus hic & quæſtionem, & quæſtionis explicationem (licet parum logicè) attamen complectitur. Denique quinque iſti modi* Prioris, *non quinque modos methodi faciunt, ſed omnes vnicæ* Ariſtotelis *methodo à generalibus ad ſpecialia conueniunt: primúſque temporis, & quartus dignitatis, præcipuè nihil huc ſpectant: è reliquis, tertius habet quæſtionem, quam ſecundus non reciprocæ conſequentiæ, & quintus reciprocæ cauſſæ interpretantur: vt tanquam notius præcedat, omnino quicquid cauſſa ſiue reciproca, ſiue non reciproca fuerit. At in hoc quinto modo memoria teneatur etiam manifeſtior*

datiuus

datiuus, τῇ φύσει: cùm quod cauſſâ ſit notius & prius, id notius & prius dicatur τῇ φύσει. hoc enim ad quæſtionẽ aliam, vt prædixi, attinebit. Quapropter concludebat hic P. Ramus, totum hunc locum de quinque modis Prioris, cum illa Ariſtotelea methodi ſingularis & vnicæ philoſophia conſentire: & tamẽ hæc quinquepartita diſtributio Prioris refellitur ab Ariſtotele ipſo in proximo capite, cùm docet, ἅμα ſimul duo quælibet eſſe, primò κατὰ τὸν χρόνον, vt quorum ortus eſt ſimul: deinde τῇ φύσει, vt quæ conuertuntur, neque alterum alteri cauſſa eſt: vt relata, duplum, dimidium: vt ſpecies ſub eodem genere oppoſitæ: De quinque modis illis, duos hic tantùm philoſophus retinet, tempus & naturam ſeu cauſſam: cùm tamen tempus in quæſtione methodi & ordinis, nullum momentum habeat, vt iam dixi. Quare ad methodicam quæſtionem de antecedentium & conſequentium ordine, ſola cauſſa ſpectanda eſt; vt abſolutè prius & notius dictum eſt, quod eſſet cauſſa. Atque interea notabimus in hoc capite datiuum (τῇ φύσει) quater in hoc ſermone adhiberi, vt bis antea adhibitus eſt: neque τῇ φύσει, aliud eſſe, quàm τῇ αἰτίᾳ. Quamobrem vt hæc proluſio concludatur, primus hic ex Ariſtot. bibliotheca locus neminem turbare debuit, vt artis methodum multiplicem opinaretur, quia tam multos Prioris modos videret, cùm hi modi in vnã methodum ſingularem conueniant: vel potiùs, quòd ex omnibus quinque modis, vnus cauſſæ modus ad hanc methodicam quæſtionem ſolus referendus ſit. Secunda Prioris diuiſio eſt 2. cap. 1. Poſt. quæ iam nobis explicata eſt, quòd prius & notius dupliciter dicatur, nobis & naturâ: vnde valentes hi Logici, duo methodi genera inuenerunt, alterum à notioribus naturâ, alterum ab ijs quæ ſunt notiora nobis. At partitio iſta à quocunque Ariſtoteles collegerit, inepta & ridicula eſt: & ſi legitima maximè eſſet, maximeq; logica, attamen duas methodi artificioſæ ſpecies non conſtitueret: De partitionis elegantia primùm dicatur: etenim totus hic de duobus prioris & notioris generib. locus, Eubulidem potiùs authorem quàm Ariſtotelem iudicem oſtendit: Cõſideretur igitur quid iſta prioris & notioris bipertita

diſtributio præcipiat. Notiora nobis eſſe ait hic locus, quæ ſenſui viciniora ſint: remotiora autem, ἁπλῶς καὶ τῇ φύσει, abſolutè & naturâ eſſe notiora. Ecquid illud (Nobis) inquam, ſignificat? nónne hominibus? Quid illud (τῇ φύσει) nónne idem quod ἁπλῶς? Quænam igitur erit iſta comparatio rerum cognitarum? Singularia ſunt homini notiora, Singularia ſunt abſolutè & naturâ ignotiora. Rogabat hic P. Ramus, quodnã & quàm logicum genus comparationis id eſſet. Nam cùm dicis, Generale eſt notius abſolutè & naturâ: hic modum notitiæ declaras: cui, non exponis. cùm autem dicis, Speciale eſt notius nobis. hic cognitorem cauſſæ definis, hominem quippe: modum autem cognitionis non exprimis. Ergo ille iudex & cognitor, non iudicij, non cognitionis modus declaratur: hic verò, modus iudicij & cognitionis declaratur, reticetur iudex & cognitor. Quare Logica comparationis huius valdè eſt ἄλογος: & interpretes hic valdè ſudarunt: alij interpretantur (nobis) id eſt noſtris ſenſibus: τῇ φύσει, id eſt menti: quomodo & Ariſtoteles loquutus videtur antea κατὰ τὸν λόγον, κατὰ τὴν αἴσθησιν, ſecundum rationem, ſecundum ſenſum. At (inquam) ſpeciale hic niſi proprium ſit & indiuiduum, ſub ſenſum cadere non poteſt: cuiuſmodi tamen ſpecialia in artibus (excepta Aſtrologia) nulla Ariſtoteles admittit, ſenſilia omnia reijcit, vniuerſalia tantùm retinet. Quid igitur? quid hac miſera prioris & notioris diſtributione fiet? Alij interpretes neſcio quam nouam huc interpretationem attulerunt. Deus bone, commemini abhinc annos quindecim, cùm philoſophus quidã in hac vrbe neſcio vnde peregrinus, ad P. Ramũ ſuper hac quæſtione ſolicitè ac ſæpius ventitaret, tandem meditatã & diu commentatam ſolutionem Gordij huius nodi attuliſſe, quòd diceret caſum (τῇ φύσει) non idem eſſe quod ἁπλῶς, ſed τῇ φύσει, naturæ per datiuum caſum interpretabatur: ſicuti docti homines in quibuſdam Ariſtotelis locis Latinè eſſent interpretati: & per naturã dicebat à philoſopho Deum intelligi: vt (Nobis & Naturæ) ſignificarent homini Deóque: & Ariſtoteli placuiſſe, ſpecialia eſſe homini notiora generalibus, generalia Deo abſolutè eſſe no-

tiora

tiora ſpecialibus. quem philoſophum recordor tum comiter & feſtiuè à P. R*amo acceptum eſſe:* Beaſti me *(ait) ô philoſophe:* Memoria tenes *quid Ariſtoteles de modis* Prioris & Simul *in* Ca*tegorijs præcipiat?* πρότερον τῇ φύσει, *interpretaris naturæ, id eſt* Deo: Ergo πρότερον τῷ χρόνῳ, τῇ τάξει, τῇ ἀκολουθήσει, τῇ τιμῇ, τῇ αἰτίᾳ, *in eodem ſermone* Ariſtotelis & *eadem re quid ſignificabunt?* An *notius tempori, ordini, conſecutioni, honori, cauſſæ?* Tempus *erit deus* Saturnus *credo aliquis: honor etiam numen diuinitatis inueniet. at logica cauſſæ, conſequentiæ, ordinis numina quænam erunt?* Tum *noſtra quæſtione methodica quid fiet? de diſciplinis humanis loquimur, qua via, non* Deo, *qui ſcholis noſtris nihil egeat, ſed homini tradendæ ſint. &* Ariſtoteles *nominatim ꝓfitetur deducendas eſſe ab abſolutè prioribus, id eſt (vt tu vis) naturæ ſeu deo notioribus. deorum ſcholam hic* Ariſtoteles, *non hominum inſtitueret: denique caſus iſte diuinus* (τῇ φύσει) *ſexies in capitibus de modis* Prioris & Simul, *accipitur, non diuinitùs, ſed ad noſtrum humanum ſenſum humanitùs: & illic* τῇ φύσει, *idem eſt quod* τῇ αἰτίᾳ: *& rectè, cùm natura rei nihil aliud ſit, quàm eſſentia ex cauſſis ſuis conſtituta.* Itaque *7. cap. 8.* Phyſ. πρότερον τῇ οὐσίᾳ *dicitur pro eodem, quod in* Logico Organo πρότερον τῇ φύσει καὶ τῇ αἰτίᾳ. *imò quod in eodem illo 7. cap. 8.* Phyſ. τῇ φύσει. Quin *apertiſſimum illud 11. cap. 5. lib. in philoſophia, rem totam planiſſimam facit: vbi* κατὰ τὸν λόγον, κατὰ τὴν φύσιν, *pro* τῇ φύσει *à philoſopho vſurpatur.* Quibus *auditis, philoſophus ille erubuit, nec apparuit poſtea.* Ergo *videmus anxietatem hominum mirabilem, dum tam ſophiſticam notioris partitionem, ab* Ariſtotele *ipſo præſertim reprehenſam retinere cupiunt.* Da *mihi (inquam) vt ſenſus comparationis requirit notam ſpeciem, notum genus: & quære, vtrùm ſit notius: nec adde iam, vel homini, vel naturæ: Satis enim conſtat, neque ad deos, neque ad animantes mutos & rationis expertes hanc quæſtionem attinere, & hominum cauſsâ id quæri: tum enim captio comparationis intelligetur. Comparato ſolem cum ſtella fixa aliqua, & quære de duabus ſtellis vtra clarior:*

com-

comparatio logica & legitima erit. quæſtio erit claritatis, non temporis: túmque tibi reſpondebit Aſtrologus, ſolem eſſe clariorem: quia luce ſolis ſtella fixa accenditur, non contrà. Ita reſpondebit hic Logicus, genus eſſe clarius & illuſtrius ſpecie, quia ſpecies illuſtretur & definiatur genere, nō contrà, vt antea in inuentione patuit. Falſum igitur eſt, ſpecialia eſſe nobis notiora generalibus: Nec verò ſequitur, ſi ſpecies antè cognoſcatur, quàm genus, ſpeciem nobis eſſe notiorem genere: nec ex eo concludi poteſt, genera minùs eſſe nobis ac noſtris ſenſibus, quàm ſpecies nota: non enim efficitur, ſi ex tenui candela magnam aliquam facem accendero, non eſſe nobis & noſtris ſenſibus facem candela clariorem: Ita minimè efficeretur, genera quàm ſpecies, quamuis ab illis orirentur, non eſſe notiora clarioráq́; Imò verò totum contrà eſt: Quantò enim communior cognitio fuerit, tantò nobis notior: vt lumina tantò ſunt illuſtriora clarioráque, quantò maiora atque ampliora. Quinetiam ſingulis rebus percipiendis, generales illæ notitiæ inprimis vel in ſenſus occurrunt: Priùs animal, quod eminùs mouetur, quàm hominem eſſe dicimus: & hominem, quàm Socratem, quod Ariſtoteles in Phyſicis docet. Imò inde Theorema opticum factum eſt Alaceno 72. numero, lib. 2. & Vitellioni 71. theoremate 3. Quòd generales viſibilium ſpecies priùs occurrunt oculis quàm ſpeciales. Quamobrem quiſquis vel Eubulides, vel Antiſthenes, vel quiuis alius, genera notioris ita partitus eſt, vt diceret, è notis alia eſſe notiora nobis, alia naturâ, cruciatum diſcendi cupidis propoſuit: Vix enim credibile eſt, quot ex hoc vno velut abyſſi puteo, tenebræ & caligines per omnes artes diſperſæ ſint. Sed tamen ſi qua logici ſalis mica hinc aſſumi poſſit, illa eſt, quæ ab Ariſtotele in Topicis in prima Philoſophia antè nobis eſt expoſita: Alia nobis rudibus & rerum imperitis notiora ſunt, alia ingenio maturiore clariora: quo tempore, & nobis, & naturâ ſunt eadem notiora prioráq́; Neq; Eubulidis partitio iam tum vera fuerit. Et quidē ſi de duobus coloribus quæratur, vter ſit clarior: aut de ſonis, vter acutior: non quæretur, vter cæcis aut lippis ſit clarior, vter ſurdis aut ſurdaſtris ſit

acu-

acutior: ſed vter viſu, vter auditu bene affectus: Et illa ſunt Ariſtotelis nimirū ſimilia abſolutè bona bonis, abſolutè ſana ſanis, abſolutè nota doctis & eruditis. Ergo *ſecunda iſta partitio* Prioris *eſt ridicula & inepta:* Sed (*quod erat ſecundum*) *ſi maximè eſſet legitima maximeq́; logica; attamen duplex methodus ordinandæ artis & informandæ minimè omnium hinc aſtrui ab interpretibus potuit: Quid enim dicerent hic interpretes, priore illa à notioribus nobis & ſpecialibus via artes inueniri? id enim etiā dicunt.* At *in hac quæſtione, de artis ordine, cùm inuenta ſeparatímque iudicata materia ſit, valdè ineptè atque imperitè reſpondent: hæc enim pars Logicæ, de inueniendis generalibus per inductionem ſpecialium, præmonſtrata eſt in* Ca*tegoria diſtributionis, in topico generis & ſpeciei: neque hic omnino quæſtio eſt de rebus inueniendis. Itaque ſic reſpondere, ſic interpretari, eſt apertè ludificari, apertè nugari. Tum verò quid* Ariſtoteli *interpretes hoc ipſo capite reſpondebunt? Quamuis duo modi ſint (ait* Ariſtoteles*)* Prioris, *attamen omnis ars & ſcientia à cauſis primis & immediatis procedit. Quare partitio* Prioris *non ſolùm inepta & fatua eſt, ſed ad multiplicem ordinandæ artis methodum prorſus nihil efficit. Ac ſi iam nobis ex eodem erroris fonte locus idem ex* Ethicis *&* Phyſicis *&* Philoſophia *prima proferatur, de duobus illis prioris & notioris modis, nobis & naturâ, propereáque duas eſſe artis methodos,* Ariſtoteles *interpretibus ſuis reſpondebit, quod iam reſpondit: Non propterea formandæ & figurandæ artis duas formas, duas figuras eſſe.* In Ethicis *res apertior & manifeſtior eſt, & antea iam ſatis explicata: At in* Phyſicis *(inquiunt) res longè vrgentior & vehementior eſt. Quid igitur hic* Ariſtoteles *premit vel vrget? id (inquam) quod* P. Ramus:. Nā *cùm philoſophus præcepiſſet, in explicanda phyſica, à cauſſis & principijs ordiendum eſſe: tum ait:* Naturalis *eſt nobis via è notiorib. nobis & clarioribus, ad clariora naturâ & notiora. Quod interpretes Græci ſic interpretantur, vt dicant, ab* Ariſto*tele tradi modum declarandi principia, ſi quid difficultatis habeant:* A *principijs eſt ordiendum, ait* Ariſtoteles. *tum ſi quis dicat,*

eat, principia non omnibus ſemper eſſe notiora, vt rudioribus & imperitis: nihilominus reſpondeat Ariſtoteles, Eſt ab iis *incipiendum. ſed ſi ſubobſcurum principium aliquando fuerit, declarandum erit inductione aliqua ſenſilium & familiarium exemplorum, explicatione communium & popularium argumentorum. hæc* Græcorum *interpretum vera &* Ariſtotelea *philoſophiæ in primis conſentanea interpretatio eſt.* Quapropter Phyſicus *hic locus, duarum methodorum non poteſt, niſi ſponte errantibus, errorem adferre.* Eadem *partitio iteratur 5. capit. 1.* Phyſic. *clariùs & manifeſtiùs, quòd notiora alia ſint ſecundùm rationem, alia ſecundùm ſenſum: ſecundùm rationem vniuerſalia. ſecundùm ſenſum ſingularia.* Iteratur Prioris *partitio, ſed trifariam, 7. capit. 8.* Phyſic. *nempe* τῇ ἀκολουθήσει, τῷ χρόνῳ, κατὰ τὴν οὐσίαν. *vbi* οὐσία *iam pro* αἰτία *ponitur.* Sed *ſatis ſupérque reſponſum, tempus nihil eſſe methodicæ queſtionis: conſequentiam autem & eſſentiam ſeu cauſſam, in vnicam* Ariſtotelis *& ſingularem methodum congruere.* Quarto *loco eadem reuocantur in philoſophia 1. capit. 5. lib. quòd principium ſit aliquando, vnde optimè res inchoatur: vt in diſciplinis, non à primo ſemper inchoatur, ſed vnde diſcipulus facillimè condiſcat.* Sed *locus idem iam fuit ad 1. caput 1.* Phyſic. *& de partis alicuius inductione ſic intelligi locum neceſſe eſt.* Licet *igitur* Alexander *etiam errorem ſuum indidem reuocet, quòd* Ariſtoteles *illic inceperit à ſenſilibus: at incepit à principiis maximè generalibus & vniuerſalibus.* Genera *verò notioris & prioris in eadem philoſophia repetuntur 11. capit. 5. lib. quòd prius ſit loco, tempore, motu, potentia, ordine, notione: eáque duplici, vt antea citatum eſt, item natura, quæcunque accidit eſſe ſine aliis, alia verò ſine illis minimè: qua diuiſione vſum* Platonem Ariſtoteles *illic ait: & id antea fuit prius conſequentia, item prius ſubiecto.* Hic *igitur genera* Prioris *octo è ſophiſta aliquo per* Ariſtotelem *colliguntur.* At *locus cadit in ordinis prioratum, vt natura & ſubiectum in rationem: neque reſponſionem maiorem hæc confuſio requirit.* Neque *verò in* Philoſophia *id tantùm fuit:* Ibidem *notioris duo genera 4. cap.*

7. lib.

7. lib. repetuntur. Ariſtoteles diſputaturus aduerſus ideas vniuerſales, ait à ſenſilibus & in materia poſitis incipiendum. Operæpretium enim (ait) tranſire ad notius: Omnis enim diſciplina ſic fit omnibus per minùs nota naturâ ad nota magis. & hoc opus eſt, vt in actionibus, feciſſe ex cuique bonis, omnino bona, vnicuique bona: ſic ex iiſdem notioribus, naturâ nota, ipſi nota. Hic locus extremus etiam videatur interpretibus è duobus notioris generibus duo quoque artificioſæ methodi genera facere: & incipiendum à ſpecialibus potiùs eſſe: quia vt Legiſlator è bonis ſingulorum vniuerſale & abſolutè ciuibus bonum colligit: ſic doctor artis, ex iis quæ ipſi id eſt (vt Alexander interpretatur) ignoranti nota ſunt, deducit naturâ nota. hic primò notabis dici cuique notum, quod antea nobis notum dicebatur: & ὅλως καὶ τῇ φύσει, iam pro eodem accipi, vt antea ἁπλῶς, καὶ τῇ φύσει, κατὰ τὸν λόγον, κατὰ τὴν φύσιν. Neq; hic locus de vniuerſæ artis ordinatione, ſed de inductione ſingulorum ad vniuerſale declarãdum loquitur, vt locus ille ad 1. cap. 1. Phyſic. quod & eiuſdem loci conſequens litera clariùs oſtendit: Singulis nota & prima, quadantenus nota ſunt, & parum aut nihil habent entis, id eſt (vt Alexander ait) veritatis. hic philoſophus prima dicit, quæ dixerat antea priora: & talium rerum cognitionem ait eſſe infirmæ, aut potiùs nullius veritatis. tum ſequitur, Attamen ex malè quidem notis, ipſi autem notis, omnino nota noſſe conandum eſt, tranſeundo (vti dictum eſt) per hæc ipſa. His verbis Ariſtoteles perſpicuè docet, ſpecialia homini nota eſſe ἠρέμα καὶ φαύλως, quadantenus & malè, id eſt imperfectè: generalia, ὅλως καὶ τῇ φύσει, omnino & naturâ. Vt iam partitio tota hæc Eubulidea, nihil aliud ſignificet, quàm quod antea dictum eſt: è notis, alia eſſe quodammodo & ex conditione captúque ingenii notiora, alia eſſe ἁπλῶς, ὅλως, κατὰ τὸν λόγον, τῇ φύσει: abſolutè, omnino, ſecũdùm rationem, naturâ notiora: & noſtrum philoſophum, τῇ φύσει, id eſt naturæ, tanquam Deo interpretantem, valdè ridiculum efficit. Veruntamen poſtremus hic Ariſtotelis locus ab Ariſtotele ipſo temerè inductus eſt: Erat enim illi de

eſſen-

eſ, [illegible] phyſica & ſenſili, tū diuina & ſeparata differen- dum. [illegible]aque ſibi priùs agendum de phyſicis & ſenſilibus ſta- tueret, vnde lucis aliquid ad diuinas intelligendum accederet, (vt ex ſcholis P. Rami Metaphyſicis ad eum locum percipies) tum, inquam, theorema hoc induxit temerè, quia qui progredi- tur à Phyſica ad Theologiam, progreditur à naturâ clariori & magis communi ad naturâ obſcurius & magis ſpeciale: quod Ariſtoteles etiam facere voluit, qui τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ phy- ſicis ſubſtituit. Quamobrem valeat Eubulides, cum prioris & notioris ſui partitione, qua totas omniū diſciplinarum ſcholas tam vehemēter obſcurauit: prioris & notioris genera modò quin- que, modò duo, modò tria, modò octo: neq; quinq;, neq; duas, neq; tres, neque octo artis ordinandæ collocandæq; methodos Ari- ſtoteli Ariſtoteleam illam intelligentiæ viam recordanti per- ſuadebunt. Atque hoc primum de multitudine methodorum argumentum, videmus quomodo ſumptum ſit ex Ariſtoteleæ bibliothecæ locis peruersè detortis, neque ad rem quicquam at- tinentibus. Secundum eſt ab interpretibus Ariſtotelis, qui duas methodos in Organo, analyſin & geneſin, id eſt reſolutionem & compoſitionem commenti ſunt: vt per Analyſin, cogitemus primò ſummum finem: deinde fini proxima: poſtremò reli- qua, vt erunt propinqua vel remota, ita priùs poſteriúſue cogi- temus. Per geneſin contrà, opus ordinemus ex eo loco, vbi ana- lyſis deſierat: tandémque concludamus, vbi analyſis incepe- rat. Simplicius in Categoriis appellat θεωρίαν καὶ πρᾶξιν, contemplationem & actionem, & explicat exemplo domus, cuius primùm finis cogitetur, tum tegumentum, deinde parie- tes, fundamenta, foſſio terræ denique: & hæc illi eſt analyſis ſeu θεωρία, à cuius extremo deinde πρᾶξις incipiat, à foſſione nempe, tum ad fundamenta, deinde parietes, tandem ad te- ctum perueniat. At hoc exemplum de vnius ſingularis ædifi- cij architecto mente architectonicam complexo, hic & falſum & ineptum eſt. Nam cùm architectus de ædificio certo cogitat, totam ſimul ideam materia formáque comprehenſam comple- ctitur, deinde ad opus acceſſurus materiam primùm è lapide, ligno,

ligno, cæmento comparat, deinde coagmentat & architectatur: Sic cùm grammatico vel logico loquendum aut diſſerendum eſt, primò copiam verborum vel argumentorum, deinde ſyntaxim vel diſpoſitionem meditatur. At interpretes iſti beati non animaduertunt hic quæſtionem non eſſe de vſu artis inuentæ & conformatæ, ſed de artis (cùm totæ eius partes inuentæ & ſeparàtim indicatæ fuerint) forma & collocatione. Tum *verò quòd aiunt artes inueniri primùm à ſummo fine per ſubalternas partes deſcendendo ad infima: imperitiſſimè ac turpiſſimè labuntur, nec recordantur quæ ſunt ab* Ariſtotele 14.1. *Poſteriorum, & 18.cap.2. Poſt. tam magnificè támque copioſè propoſita inductione ſingularium rerum generalia & vniuerſalia artium documenta inueniri, tandémque cùm particulatim inuenta fuerunt, incipiendo à naturâ prioribus & notioribus generatim collocari, vt tot* Ariſtotelis *locis iam patuit. Quare interpretes* Ariſtotelis *ſe prorſus ignaros vel immemores* Ariſtoteleæ *philoſophiæ in his tam anilibus deliramentis profitentur.* Et *tamen hæc methodus interpretum duplex videtur è tertio capite tertij Ethici ad* Nicomachum *deducta eſſe: vbi* Ariſtoteles *ait deliberationem, eſſe inquiſitionem & inuentionem quandam, non finis, ſed ad finem deinceps mediorum, donec peruentum ſit ad primam cauſſam, quæ vltima ſit in inuentione: mediáque iſta inuenire, perinde eſſe, atque figuram geometricam retexere: tandémque vltimum in analyſi ſeu reſolutione, eſſe primum in geneſi ſeu generatione.* Hæc Ariſtotelis *verba de conſultatione & conſultationis executione, verba ſunt interpretum de duabus methodis. Logica denique* Ariſtotelis *de genere deliberatiuo, videatur interpretibus Logicam de duabus methodis attuliſſe: Sed tamē neq; hic* Ariſtotelis *locus verus eſt, neque interpretes ſententiam* Ariſtotelis *ad duas methodos rectè tranſtulerunt.* Ariſtoteles *ait finem non quæri in deliberatione, ſed aſſumi: quod verum eſt.* Videtur *autem, hic certum inuentionis ordinem præcipere: quod tamen perpetuum non eſt. Ac ne quis ſcholaſticus & imperitus rerum in deliberatione ciuilis res valdè reconditas & abſtruſas agi putet, teſtimonia ex*

hibebunt Demoſthenis & Ciceronis *deliberationes in ampliſsimis ciuitatibus habitæ: in quibus non certo illo ordine connexa inter ſe argumenta, ſed conſentanea, diſſentanea, comparata, omnia deniq; argumentorum genera, vt res tulit, adhibentur.* Somnium igitur eſt *philoſophi de logica inuentione, & deliberationis, & omnis quæſtionis communi, non ſatis accuratè recordantis:* Deinde *comparatio* ἀναλύσεως καὶ γενέσεως *deliberatiuæ cum geometrica, valdè eſt hic abſurda:* Geneſis *enim, quæ dicitur à* Geometris, *eſt à principijs generalibus deducta concluſio:* Analyſis *eſt item explicatio inuerſa, è ſuppoſita concluſione ad ipſa principia, vt patet in* Euclidis elementis, 1. 2. 3. 4. 5. *propoſit.* 13. *& in* Archimede 2. *de ſphæra, &* Pappo *lib.* 7. *Imò qualis vera & vtilis analyſis eſt in quadrati & circuli lateribus & radicibus retexendis: nam in cæteris illis locis eſt ſophiſma planè deridendum: vt* P. Rami *ſcholæ illic oſtendunt: quale hic in deliberatione nihil eſt:* Analyſis *enim, quæ modò* Ariſtoteli *dicitur, eſt ipſamet deliberatio diſputatioq; deliberantis: quæ à generalibus eſſe poſsit, vt quælibet alia diſceptatio: non eſt illa retexta* Penelopes *tela:* Geneſis *autem deliberationis omnino nullum eſt logicum opus, ſed ipſa* μηχανὴ καὶ πρᾶξις, *id eſt adminiſtratio & effectio rei, quæ non argumentis, ſed manibus & pedibus, cæterisq; corporum inſtrumentis peragitur:* Sic *deliberationis* Manilianæ *analyſis,* Ciceroniana *fuit oratio:* γένεσις *autem* Pompeiana, *tot millibus hominum terra mariq; armatorum expeditio. Quamobrem tota hæc deliberatiuæ* ἀναλύσεως καὶ γενέσεως *& deſcriptio, & cum geometrica analyſi geneſiq; comparatio, fallax admodum & captioſa eſt. neq; etiam ſi vera ſit, ab interpretibus rectè tranſlata eſt ad duas methodos:* Primò *finem interpretes cogitandũ præceperunt, quem* Ariſtoteles *ponendum eſſe dicit: deinde geneſin ſumpſerunt pro compoſitione argumentorum, non pro executione & effectione ſumpti conſilij, vt* Ariſtoteli *placuit. Quare interpretes toto cælo hic aberrarunt, & turpi fœdoq; ſophiſmate philoſophiam deinde contaminarunt:* Hinc *enim plerique alij interpretes ſeducti (in quibus* Galenus *numeratur) commenta*

iſta

iſta methodorum per omnes artes diſperſerunt. Enimuerò ex interpretibus Ariſtotelis, Galenus omnium nobiliſsimus, cuiusq; in Ariſtotelis Logicam varia monumenta extiterunt, de multitudine methodorum ſcholas oẽs præcipuè compleuit, præcipueq; P. Ramo obiectus eſt, ideoq; præcipuè animaduertendus. Vir hic, ingenio ſingulari fuit, eruditione varia & multiplici, eloquentia licet ἀσιατικωτάτῃ; attamen legentibus non ingrata: iudicio ab omni opinionis ſeruitute liberrimo, vt Hippocrati, Platoni, Ariſtoteli addictos, ſeruos appellet. Verùm quamuis tantus tamq; egregius philoſophus, attamen hic neq; ingenij, neq; doctrinæ, neq; eloquentiæ, neq; iudicij dignum quicquam attulit: nec Ariſtoteli ſanctior Galenus in Logicæ erroribus eſſe debuerit, quàm Ariſtoteles Galeno fuit in erroribus anatomiæ: Appellat igitur Galenus methodũ, modò ſuo ipſo methodi nomine, modò θεωρίαν, vt Simplicius, modò διδασκαλίαν τάξεως, initio que noni libri de placitis Hippocratis & Platonis ita definit: Ego verò (ait) affirmo, quæſitarum rerum veritatem te adepturum eſſe, ſi primùm viæ ad eam ducentis initium cognoueris, à qua aberrans in multos rationũ errores incides. Iiſdem autem indicijs, quibus principium adeptus ſis, obtinebis, quid è principio ſecundum, deinde ſimiliter tertium, ac deinceps vnumquodque conſequatur. Hæc methodi definitio Galenica, eſt obſcura: videtur enim Simplicij analyſin & θεωρίαν dicere, ſed mox ibidem de Hippocrate apertiùs loquitur: quòd Hippocrates initium faciat ab ijs, quæ ſunt maxima, & omnibus cognitu facillima: Hæc (ait tum Galenus) qui aſſecutus erit, poterit facilè ad proxima inter ſe & coniuncta deſcendendo paulatim peruenire. Hic Galenus clarior eſt, & Hippocratis methodum antè propoſitam, rectè & perſpicuè declarat: vt videatur definire methodũ, quã P. Ramus definiuit. Sed Galenus methodum ita definitam, modò vnicã, modò duplicem, modò triplicẽ, imperitis quibuſdã & P. Ramo in hac quæſtiõe obſtrepẽtib. videtur efficere. Primus igitur eſt locus, dũ illo ipſo Hippocraticæ methodi argumento probare vult, ſimilitudinis & diſsimilitudinis accuratam notionẽ ad methodicã cuiuſlibet artis cõſtitu-

tionem ſatis eſſe. At qui Galeni authoritate hic abutitur, hanc artificioſæ diſpoſitionis formam in hoc Hippocratis *loco non animaduertit, ſed quæſtionem, ad quam diſceptandam & deducendam, methodus hæc ab* Hippocrate *adhibebatur, pro methodo ipſa accepit: & ſimilitudinis diſsimilitudinisq́; quæſtionem, pro quæſtionis ipſius explicatione & tractatione ſumpſit: ſimilitudinémque ac diſsimilitudinem nobis tradidit pro methodo, quæ principia, quæ maxima & facillima, & notiſsima, déque ijs deriuata ſecunda, tertia, quarta, ſuis quæq; locis inſtitueret.* Similitudo *quidem & diſsimilitudo, argumenta (ſi aptè ſumantur) illuſtria quidem illa & ſplendida ſunt, &* Empiricorum *analogiſmum illum continent, de quo in optima ſecta* Galenus *tam multa diſſerit, & in* Empiricæ *ſectæ compendio.* At *ordinis nullam nobis viam oſtendunt:* Nec Hippocrates, *ſimilitudinis & diſsimilitudinis argumentum illud, pro diſpoſitione & ordine artis tradidit, ſed viam & hoc, & cæteris argumentis vtendi docuit.* Materia *domus, eſt in lapidibus, lignis, cæmentis: forma domus, eſt in lapidum, lignorum, cæmentorum apta compoſitione & collocatione: lapis, forma domus nõ eſt.* Ita *eſt in methodico ordine, materia eſt in cauſis, effectis, genere, ſpecie, toto, parte, ſimilitudine, diſsimilitudine, forma methodicæ diſpoſitionis eſt in ordine primorum, ſecundorum, tertiorum.* Et *quidem* Galenus *quamuis interpretum commenta illa verbis loqui videatur, attamen reipſa & exemplis docet, ſimilium & diſsimilium nominibus nequaquam perpetui in arte tota ordinis formam ſibi propoſitam eſſe, cùm idem & diuerſum, commune & proprium, ſimile & diſsimile pro eodem capiat.* Itaque *verè iudicabat* P. Ramus *temerè* Galenum *hic ſibi obijci.* Atque *id ſcholaſticum magiſtri alicuius ſomnium fuiſſe ſuſpicabatur:* Galeni *inuentum & iudicium nullum eſſe arbitrabatur. errorem hunc totum non aliunde profectum, ſæpè iam in* Ariſtotelicorum *interpretum erroribus monuit, quàm quià* Logia *definita his nulla ſit, partium nulla diſtributio facta ſit, vt intelligeretur methodus ipſa denique in certa* Logicæ *& ſua parte conſtituta.* Hæc *igitur* Galeni *logica eſt, de pri-*

ma

ma methodo ſimilitudinis & diſsimilitudinis: cuius etiam Platonem pari atque eadem fide faceret authorem, atque Hippocratem fecerat. Plato enim ſimilitudinem & diſsimilitudinem ſæpe adhibuit & laudauit: methodum tamen artis ordinandæ in ſimilitudine & diſsimilitudine nullam vſquam collocauit. Secunda Galeni doctrina eſt de duabus methodis ad artium conſtitutionem maximè (vt ait) neceſſarijs: alteram διαιρετικὴν vocat, à primo & generaliſsimo per medias differentias ad indiuidua. Illa eſt interpretum ἀναλυτικὴ, ſeu θεωρητικὴ: alteram vocat συνθετικὴν, quæ contrà ab indiuiduis per medias differentias aſcendit ad generaliſsimum & primum: & iſta videatur πρᾶξις, σύνθεσις, γένεσις interpretum. Atqui P. Ramus tot locis antea productis, ſecũdam iſtam methodum, quam vniuerſæ artis ordinandæ Galenus videtur efficere, propoſitis duobus illis fœdiſsimis ex vna tautologia ſophiſmatis, tam acriter refutauit, vt non pigeat modò, ſed pudeat repetere. Sed tamen magis eſt admirabile hoc etiam loco aduerſarij ingenium, quàm in prima methodo fuerat. Methodum ſimilitudinis & diſsimilitudinis antea probare contenderat authoritate Hippocratis & Platonis: qui vterque nihil vnquam de tali methodo cogitaſſet: Hic verò duas iſtas ὁδοῦ καὶ ἀνόδου methodos, clariſsimis illis & illuſtriſsimis è Phædro Philebóq; teſtimonijs affirmare nititur, duasq; Platonis illas ideas definitionis partitionisq;, putat eſſe methodos duas, συνθετικὴν καὶ διαιρετικήν. At mirifice methodice, aiebat hic P. Ramus, quid hic agis? vtrùm nobis duobus Phædri Philebiq; locus perſuadere vis, duas contratrias eſſe contrarijs inter ſe vijs methodos, cùm vnica & ſingularis à generalibus ad ſpecialia tam ſplendidè támque magnificè prædicetur? quæq; ſola perfecti animalis formam in Phædro celebratam refert, cùm primò definiat, deinde partiatur? Hæc ſola (vt Philebus teſtatur) omnes artes ignis ſui luce clariſsimo hominibus perſpicuas effecit: ſoláq; catenæ ſuæ vinculo, artes in vnum corpus compoſuit. ὁδοιπορίαν quidem in Philebo Socrates propoſuit: ἀνόδῳ συνθετικῇ artes quidem primò repertas eſſe docuit, ſed contraria ὁδῷ δὲ διαιρετικῇ tradendas eſſe, de-

ſcendendo à ſummo illo fine per media ad infinitatem. Quamobrem P. Ramus hoc loco philoſophos omnes obteſtabatur & orabat, ne quid ſimpliciter crederent, Platonis locos cum his Galeni dogmatis conferrent, cernerêntque oculis, quod animus vix perſuaderi poſſet. Galenus Platonem, Ariſtotelem, Pollucem præceptorem, alióſque permultos, vt ſimpliciter credulos irriſit, qui nullo adhibito iudicio, nullo de rebus experimento ſumpto, temerè ſcriptis atque auditis rebus & opinionibus ſtultis (vt ipſe loquitur) credidiſſent. Virtutem igitur Galeni imitemur: nec hominis gratiâ, eorum ſimiles efficiamur, quos meritò à Galeno profatuis: diotis reprehenſos arbitramur. Optima ille voluit, nos idem velimus: non omnia potuit, nos aliquid pro noſtra parte conemur: in Galeno, Galeni virtutes imitemur, nec inertem inexperientiã, omnis erroris ac temeritatis magiſtram (vt Plato, vt Ariſtoteles cenſent) à Galeno interprete tantopere damnatam, in Galeno ſequamur: attamen ſi quis æquior eſſe volet, intelliget è Galeni exemplis, Galenum nihil hic de perpetua artis collocatione cogitaſſe, ſed iudicaſſe duas ideas diuiſionis & definitionis ad omnem tractationem ſingulares eſſe. Sed interpretum verbis ambiguè vtitur, & incautos fallit: neque logicam diſtinctam habuit. Verùm his tam multis commentis adhuc inſolentiora ſunt ea quæ de tertia methodi doctrina obijciuntur. Sunt enim tria capita, àit Galenus: Primum circa compoſitionem & diuiſionem: ſecundum circa conſequentium & repugnantium cognitionem: tertium præterea, quod circa mutuam rerum comparationem, tum maiorum, tum parium, tum ſimilium: quibus reſpondet eiuſdem & diuerſi cognitio. Hæc adhuc Galeni verba ſunt, quibus tres nouæ methodi ad totas artes diſponendum dicuntur proponi. at inquam potiùs retexerentur, ſuperiores etiam iam contextæ. Methodus ſimilitudinis & diſſimilitudinis vnica primùm facta eſt: hac trium methodorum partitione à Galeno damnaretur: nec certè vlla præcipuè de tribus efficitur. διαίρεσις καὶ σύνθεσις, duæ diuerſæ methodi factæ priùs erant: hic è duabus vna conficitur. At impoſsibile eſt, vnam & eandem

artem

artem vtroque ordinis genere ſimul inſtitui. Secundo capite, conſequentium & repugnantium conſideratio, methodus efficitur At μαχόμενα, repugnantia quæ Galeno dicuntur, ſi ſint Ariſtotelis ἀντικείμενα, oppoſita, argumenti quidem logici magnum & amplum locum complectuntur: ordinis tamen & methodicæ diſpoſitionis ſymbolum nobis nullum oſtendunt: ἀκόλουθα, conſequentia, exceptis diſſentaneis, & diſsimilibus, omnia ferè argumentorum genera continent: cauſſæ enim ex effectis plerunque, & viciſsim ex cauſsis effecta conſequuntur: & in cæteris argumentis eodem ferè modo. At argumenta materiam artium & diſputationum (vt antè iam dixi) præbent: formam, ſpeciem, collocationem, id eſt methodum, non præbent. Tandem verò comparatorum genera, maiorum, minorum, parium, ſimilium, quam artificioſæ collocationis & methodi vel obſcuriſsimam notam habent? Ingentem librum parabolis & comparationibus impleueris: quid obſtabit, quò minùs liber iſte confuſiſsimè, ac ſine vlla methodo progrediatur? Nec enim comparatio, vt eiuſdem ac diuerſi conſideratio, vllam continet in ſe admonitionem, quid primum, quid ſecundum, quid tertium eſſe debeat: id eſt, methodi nullum ſymbolum, nullum ſignum, nullum documentum habet: materies eſt informis. Nihil igitur iſto loco Galenus Ariſtotelis vnicam ordinandæ artis methodum offendit, nihil refellit, temereque ab imperitis hominibus P. Ramo obijcitur: neque enim iudico his verbis Galenum quicquam de perpetua ordinatione totius artis cogitaſſe, & obtrectationis aduerſus vnicam Ariſtotelis methodum calumnia manifeſtior eſt. Tot igitur támque varias methodos tibi Galenus efficit: modò vnam, modò duas: modò vnam illam relinquit, & è duabus his vnicam facit, duáſque alias inſtituit: omniáque hæc tam varia, támque ſine methodo effuſa in vno & eodem libro tradit. Poſtremus ſupereſt Galeni de methodis locus. Tres ſunt (ait in arte medica) omnes „ doctrinæ, quæ ordinem & diſpoſitionẽ ſequuntur. Prima quidẽ „ ex finis notione & intelligẽtia ſecundũ reſolutionẽ inſtituta: Se- „

,, *cunda verò ex eorum compoſitione, quæ per reſolutionem fue-*
,, *rint inuenta:* Tertia autem *ex definitionis diſſolutione, in qua*
,, *nunc inſiſtimus: vocare verò licet eiuſmodi doctrinam non ſo-*
,, *lùm definitionis diſſolutionem, ſed etiam explicationem, vt qui-*
,, *dam nominarunt: aut reſolutionem, aut diuiſionem, aut (vt*
,, *nonnulli alij) explanationem, aut expoſitionem, vt alij.* Hæ *trium methodorum Galeni definitiones ſunt: in duabus primis Galenus contra morem ſuum, vehementer obſcurus eſt, ijſq; illud interpretum ἀναλύσεως καὶ γενέσεως commentum complectitur. Prima methodus, ait, eſt ex notione finis per ἀνάλυσιν: vt interpretum ἀνάλυσις καὶ γένεσις, planè ſit Galeni ἀνάλυσις καὶ σύνθεσις, reſolutio & compoſitio: tantúmque pro interpretum verbo γενέσεως, Galenus verbum συνθέσεως vſurpauit. Galenus ipſe id affirmat, quia docet prima methodo res inueniri, ſecunda res inuentas componi: nominatim quidem de prima in ipſa prima id non dicit, ſed nominatim dicit in ſecunda, cùm dicit ſecunda componi quæ per reſolutionem primæ ſint inuenta: ſed ne qua dubitatio ſit, vtrùm Galenus dicat artes prima methodo reſolutiua ſeu diuiſiua inueniri, Galenus ipſe in libello de conſtructione artis medicæ teſtis locupletiſſimus eſt: vbi ſibi nominatim proponit à notione finis methodum, eámque philoſophis omnibus probatam ait eſſe: neque ſatis eſſe deſiderium veri ad inuentionem eorum quæ inuenienda proponantur, niſi viam ea ipſa inquirendi expeditam teneas: denique toto libro nihil niſi inuentionem & inueſtigationem loquitur: & in ore ſemper habet architecturæ exemplum ab interpretibus Ariſtotelis ſibi traditum: bonáque pars libri in exempli illius odioſa iteratione conſumitur. Quæ Galeni ſententia cùm eiuſmodi ſit, certè Galenus ſecutus eſt commentum illud Ariſtoteleorum interpretum: & in vtriſque Analyſis eſt vna, Galeniq; ſyntheſis, interpretumq; geneſis rurſus vna: analyſiſq; ſic à fine generaliſſimo primóque deorſum per ſubalterna ad ſpecialiſſima deſcendens, διαίρεσις erit, quam Galenus appellauit antea: ſyntheſis contrà, à ſpecialiſſimis per ſubalterna ſurſum aſcendens ad finem pri-*

primum & generaliſſimum, ſynthesis erit eadem, quæ dicta & definita prius eſt. Tertia *methodus ſatis apertè explicata eſt, quæ nempe ex definitione, & definitionis explicatione conſtat.* Verum *enimuerò per* Deum *immortalem (exclamabat hîc* P. Ramus*) ò* Philoſophi*, ò* Galeni *ſectatores & æmuli (quorum in* Academia Pariſienſi*, & in reliquis orbis* Chriſtiani *academijs doctiſſimum, & in omni literarum doctrinarúmque genere florentiſſimum numerum, & prædicabat libenter, & ex animo complectebatur & colebat) mecū ſtudiosè & attentè quæſtionem infinitis hominum ſcriptis agitatam perpendite.* Alicui *veſtrûm fortaſſe (cui aduerſus* Ariſtotelem *dicere, audacia tantùm videretur) furor hic eſſe videbitur, quòd in* Galeni *(quem gentes ac nationes omnes, pro maximis eius in hominum genus meritis, iure meritiſſimo in cœlum penè tollunt: quem ipſe omnibus poſt illa aurea vetuſtatis liberáque ſecula, philoſophis antepono) quòd in* Galeni *methodos (inquam) liberiùs inquiram: ſed furor hic,* Platonis *furor fuit,* Ariſtotelis *furor fuit,* Galeni *denique furor fuit: quo incenſi, vigilijs, laboribus, ſtudijs ſapientiæ totos ſe penitus dediderunt: eiúſque gratiâ, homini nemini pepercerūt, & veras atque humanæ vitæ neceſſarias artes quærere & parare modis omnibus contenderunt: falſas & inutiles refellere & damnare non formidarunt.* Philoſophia Platonis, Ariſtotelis, Galeni, *magnam quidem partem, præſtantium artium confirmatio eſt: ſed multò maximam, vanarum opinionum refutatio eſt: imò, ſi decem in partes horum hominum philoſophiam doctrinámque totam diuiſeris, vix ac ne vix quidem decima pars in ſolidæ vtiliſque ſcientiæ confirmatione fuerit: reliquæ omnes partes in refutationibus occupatæ reperientur.* Quare *ſi quod* Plato*, quod* Ariſtoteles*, quod* Galenus *inprimis cum ſua ſumma gloria fecerunt, id enitor & contendo, cur à* Platonis*, ab* Ariſtotelis*, à* Galeni *ſectatoribus & æmulis de ſtudio ſimili iudicium tam diſſimile nunc audio?* Platonis, Ariſtotelis, Galeni *conſilium, voluntas: principium meum, meum conſilium, mea voluntas, meum princi-*

pium eſt: experientiam, vſum, vtilitatem, finem rerum in tradendis artibus ſibi propoſuerunt: opinionem magiſtrorum & authoritatem nullam ſibi propoſuerunt. Sic P. Rami *pro philoſophica methodo expromebatur amor. Et memini, cùm Italorum &* Germanorum *quorundam philoſophorum & medicorum diligentiam doctrinámque admiraretur, vt immoderatum tamen quoddam in his erroribus defendendis ſtudium deploraret. Nam ſi colligantur quæ à me dicis de ſophiſmatis iſtorum ordinum ſcripta ſunt, oceanus videatur. Ergo miſſa* Galeni *authoritate,* Galeni *methodos ſpectemus: videamus vtrùm artificioſæ materiæ iam inuentæ ac iudicatæ diſpoſitio, forma, collocatio, triplex, an vnica ſit: vtrùm tres ſint* τάξεις διδασκαλικαὶ, ἀναλυτικὴ, συνθετικὴ, ὁρικὴ, *vel* ὁριστικὴ. Docet Galenus, *analyticam methodū dignitate principem eſſe: id verum eſt. docet hac methodo finē primò, deinde finem ſequentia ſecunda ſecundo, tertia tertio, quarta quarto loco paulatim conſtitui: & illud eſt, quod de vnica & ſingulari methodo tantopere, & tam ſæpe ex* Ariſtotelis *& ſententia & philoſophia dicitur, quòd generaliſſimū primò, deinde ſubalterna, tum ſpecialiſſima, vera methodus cōſtituat.* At Galenus *docet iſta via artes inueniri: id falſum eſt. artes enim (vt iam dixi) omnes inductione ſingularium & ſpecialiumper ſubalterna, ad generaliſſimum aſcendendo, ſunt inuentæ, vt* Plato *docuit, vt* Ariſtoteles *tantopere confirmauit: imò, vt* Galenus *ipſe plurimis locis de* Empiricis *diſputans, exponit, cùm docet, ſingularium exemplorū experientia, obſeruatione, hiſtoria, generalia artium documenta inueniri, & ratione confirmari. Et* Galenus *optimè mortaliū omnium didicerat, medicinæ obſeruationes primò ſingulares in* Aeſculapij *templo conſecratas eſſe, vnde* Hippocrates *generalia medicinæ decreta conſtituiſſet: vt inde ſatis conſtet* Galenum *cùm hæc ſcriberet, ſcholaſticis nugis captum, cætera illa minimè recordatum eſſe. Quare* Galenus *hìc lapſu interpretum labitur, & ab his fallacibus magiſtris falſa doctrina decipitur.* Neque *hìc excuſandi* Galeni *grâtia dicere iam poſſum*

imperitam vel obtrectationem vel calumniam eorum, qui P. Ramo aduerſantur: Galeni ſententã talem & talibus verbis conceptã Ariſtoteles auerſabitur: falſam, falſam (inquam) affirmabit eſſe. Eſt enim interpretum falſa illa analyſis, quam antea refutauimus: & tamen Galenum de tali inuentionis methodo in hac diſpoſitionis conſtituta & definita methodo opponere, impudens ſophiſma fuerit: neque enim hîc de logica inueniendarum artium agitur. Ars enim inueniendi (vt prædictum eſt) & artes & reliquas omnino res omnes, prima pars fuit logicæ artis, taliſque methodus primo artis libro fuit. Hîc (inquam) nulla quæſtio eſt de inuentione artium, ſed de tota ipſarum conformatione, cùm ſingulæ ipſarum partes inuentæ, imò ſeparatim iudicatæ fuerint. Quapropter temerè opponis à Galeno contra quæſtionem diſpoſitionis methodicæ, Methodum inuentionis aliam eſſe: tanquam confuſè de qualibet methodo, non autem de artificioſæ & ſcientificæ collocationis methodo ageretur. Itaque & res falſa obijcitur, quia iſta via nullæ artes primò inuentæ ſunt, & ſi maximè vera eſſet, nihil tamen ad rem attineret. Ariſtoteles vnicam artis collocandæ viam ait eſſe, & tu contrà ais aliam eſſe inueniendæ, & in vna obiectione duplicem elenchum facis & falſi & alieni. Sed de prima Galeni methodo & falſa & ad præſentẽ quæſtionem inepta & aliena, hoc habemus, ab eo dici nunc ἀναλυτικὴν methodum, quæ διαιρετικὴ dicta priùs eſt ab eodem. Secundam methodum συνθετικὴν facit, eandem videlicet, quam antè à ſpecialiſſimis per ſubalterna ad primum finem & generaliſſimum. Affirmat artes ſuperiore methodo inuentas per hanc methodum tandem diſponi & collocari: quod item falſum eſſe reclamabunt Hipocrates, Plato, Ariſtoteles, & interpretum ſomnium de compoſitione damnabunt: imò Galenus ipſe, ſi affirmationem hanc diligentiùs attenderit, ſine dubio reclamabit, & tales duas methodos improbabit: docebitq; totum contrà eſſe, & artes inductione ſingularium & indiuiduorum per ſubalternas differentias ad generaliſſimum

mum

mum finem aſcendendo inueniri, ſic inuentam imprimis eſſe medicinam, ſic denique artes omnes: & ſic inuentas diſponi & doceri ordine planè contrario, à generaliſſimo fine per ſubalternas differentias ad ſpecialiſſima & indiuidua deſcendendo. Improbabit (inquam) Galenus totam hanc ſophiſticam, & ea ſe deceptum à ſcholaſticis magiſtris eſſe confitebitur: vt tandem etiam in exemplis apertè confitebitur. Cætera de methodis à Galeno quæ P. Ramo obijciuntur, ad imperitiam referri poſſunt eorum, qui tanti viri authoritate abutuntur: At vel iudice Galeno attentiùs & accuratiùs informato, tam peruerſa támque prępoſtera, quòd artes inueniantur deſcendendo à generaliſſimo per ſubalterna ad indiuidua, quòd ſic inuentæ contrà diſponantur aſcendẽdo ab indiuiduis per ſubalterna ad generaliſſimum, tam peruerſa interpretum (inquam) támque prępoſtera ſophiſmata ſine dubio reijcientur à Galeno, & è Galeni placitis tollentur. Sed hoc iudicium Galeni in proximo capite de exemplis commodiùs audietur. Atque hæc de ſecunda methodo ſatis, falſa quidem illa, vt ſuperior fuit, non tamen aliena. Ariſtoteles ait, artium partes omnes inuentas diſponendas eſſe à generaliſſima parte per intermedias ad indiuiduas: Galenus cum interpretibus apertè cõtrà loquitur, diſponendas eſſe ab indiuiduis per intermedias ad generaliſſimam. Contradictio manifeſta eſt: vera autem eſt Ariſtotelis affirmatio, falſa igitur inficiatio Galeni. Quid? definitiua methodus (quam tertiam Galenus hîc efficit, quámque ſe ſecuturum in conſtructione τέχνης ἰατρικῆς prædicit) quam viam proponit? quid habet in hac quæſtione potius, quàm ſimilium, diſſimilium, parium, maiorum, minorum collatio, quàm conſequentium & repugnantium cognitio, quàm eiuſdem & diuerſi conſideratio? cur, inquam, in hoc potiùs argumento, quàm in cæteris methodus exiſtimatur? Definitio argumentum eſt, materiáque eſt, quæ diſponenda, & ordine collocanda proponitur: non eſt diſpoſitionis, non ordinis, non methodi formula, quæ moneat, quid in arte primum, quid ſecundum, quid tertium ac deinceps eſſe debeat: ma-

at: materia eſt, inquam, quæ locis illis gradatim diſponitur. Si definitio generaliſſima ſit, erit primo loco ſtatuenda: ſi ſubalterna, medio: ſi ſpecialiſſima, infimo. At definitio per ſe, nulla methodicæ collocationis eſt ſignificatio, non magis quàm genus, quod ſummum, medium, infimum ſimiliter eſſe diceretur. Non magis quàm cauſa, quæ ſumma, media, infima diceretur, nec tamen cuiquam adhuc in mentem venit, methodum genericam aut cauſſalem fingere. Vtrùm verò poſſit in tertia methodo Galenus excuſari, quòd non intellexerit definitiuam methodum reipſa differentẽ ab alijs duabus, eiúſque rei à Galeno argumentum eſſe, quòd hîc dicat definitiuam ipſam definitionis διάλυσιν, ἀνάλυσιν, διαίρεσιν, διάπτυξιν, ἐξάπλωσιν, ἐξήγησιν, diſſolutionem, reſolutionem, diuiſionem, explicationem, explanationem, expoſitionem. Certè ſic Galenus hîc loquitur: at idem loquitur tres methodos non duas, & trifariam diuidit, & differentiam etiam oſtendit, quòd definitiua vincatur à reſolutiua ἀξιώματι τε καὶ μεθόδῳ, dignitate & ordine: aut vincat συντόμει καὶ μνήμῃ. cõpendio & memoria: imò quòd definitiua ſit eſſentialis, aliæ duæ ſint accidentales: & dicit in hoc ipſo libro ſe definitiuam ſecuturum eſſe: vnde ſi liberè iudicare voles, nihil aliud iudicare poſſis, quàm Galeno, licet in logicis (vt eſt primo Dialecticarum ſcholarum) πολυγραφωτάτῳ, logicam tamen nullam diſtinctam fuiſſe, vt intelligeret logicam aliam εὑρετικὴν, aliam τακτικὴν, κριτικὴν: vt cogitaret methodum diſponendæ artis vnam præcipuam logicæ partem eſſe. Itaque imprudenter vel impudenter potius P. Ramo in hac diſtincta logicæ parte tres iſtæ methodi obyciuntur. Sed ſatis de Galeni methodis. Vna in ſimilitudine & diſſimilitudine, duabus in deſcenſu à generalibus, vel aſcenſu ad generalia: in tribus, prima in geneſi & analyſi, ſecunda in conſequentium & repugnantium cognitione, tertia in comparatione: itemq; tribus alijs, prima in analyſi, ſecunda in geneſi, tertia in definitione: In quibus ſi quis dixerit per repugnantium, comparationis, ſimilitudinis, diſſimilitudinis, definitionis methodos,

intelli-

intelligi non perpetuam iſtam artis collocationem, ſed ſingularia argumenta, libenter P. Ramus aſſentietur: ſed tota illa ὁδοιπορία ὁδοῦ χωρὶς ἀνόδου, *excuſationem hanc capere non poterit: reliquiæ iſtæ hærebunt in ſalebra. quin Galenus (vt proximo capite dicetur) exemplo teſtimonióque ſuo ſcholaſtica hæc de tot methodis commenta refutabit, & iudicio ſuo condemnabit. Verumenimuerò interpretum natio magna eſt: è quibus nonnulli docti & modeſti reperientur fortaſſe, qui nondum ſuaſione tam accurata moueantur, dicántque; methodum à generalibus præſtantem quidem illam eſſe, ſed perdifficilem, planéque interdum impoſſibilem; vt ideo ſola non ſit. At P. Ramus perdifficilem quidem eſſe confitetur, ſed doctori: & cauſſam non ſolùm à Platone, ſed à ſe ipſo tantæ difficultatis magnam attulit. Sed difficultatem hanc, auditoris & diſcipuli nullam eſſe confitetur: imò facilitatem ſummam, quia ſit illi intelligentiæ ac memoriæ via facillima: ſed tamen in facilitatis argumento inſtent interpretes: citent Platonem in Timæo, de duplici genere diſſerendi, cum duobus rerum generibus congruente, vt res neceſſariæ & immutabiles, neceſſarijs & immutabilibus argumentis exponantur: inſtabiles & infirmæ, probabilibus & veriſimilibus. Appellent Ciceronem, duo genera hominum ſimiliter partientem, alterum indoctum & agreſte, alterum expolitum & liberale: propterea´que duas methodos duobus hominum generibus accommodandas eſſe diſputent. At hîc R. Ramus reſpondere ſolitus eſt, Eubulidem illum (de cuius partitione iam toties dictum eſt) idem ipſum dicere, alijs alia eſſe notiora. Itaque quod aduerſus illa duo notioris genera reſponſum eſt, aduerſus Platonis, Ciceroniſq; partitionem reſponſum eſto: tametſi vterque author de argumentis loquitur, non de perpetua enuntiatorum collocatione. Quare locus Timæi, locus Ciceronis, Ariſtoteleam ordinandæ artis vnicam methodum nihil offendit, nihil refellit. Sed tamen da mihi (aiebat P. Ramus) exempli gratia, Grammaticam docendam eſſe: dabis Grammaticum profeſſorem omnibus ar-*

tis ſuæ

tis ſuæ partibus perfectè eruditum, qui, vt methodica quæſtio requirit, habebit materiam methodi totam in promptu inuentam, ſigillatímq; iudicatam: ordinis ſola quæſtio ſupererit, quo diſcipulum ducat. Si diſcipulus ingenio alacri paratóque fuerit: confiteris à generalibus ad ſpecialia Grammaticam ordiendam eſſe: & hanc eſſentialem, atque vniuerſalem methodum longiſsimè præſtare. Hoc igitur tanquam confeſſum confectúmque teneatur: Sin erit diſcipulus idem rudis & hebes, à ſpecialibus ais incipiendum eſſe. Ergo pro Ariſtotele P. Ramus, vel potiùs ipſemet Ariſtoteles pro Ariſtotele tibi reſpondebit: non baiulis ac remigibus, bubulcis & porcarijs, id eſt naturâ ſeruis, ſed ingenuis & liberalibus ingenijs, artium liberalium ludos aperiri. Sed tamen ſi truncus hominis quiuis, modò vtcunque diſciplinæ capax: nihilominus à generalibus rudem hunc & hebetem informandum eſſe Ariſtoteles reſpondebit: quia via facillima clariſſimáque. Si principium generale aliquod ei fuerit obſcurum, vt definitio, vt partitio Grammaticæ, aut aliud deinceps quidpiam: obſcuritas hæc, erit exemplis familiaribus inducenda, & è medio ſumptis argumentis & popularibus declaranda: Sic Ariſtoteles, ſic (inquam) Ariſtoteles huic obiectioni, eheu quot capitibus & locis, reſpondit? Principia ſunt ἄμεσα, ſunt ἀνάπιστα, ſunt ἀναπόδεικτα: attamen ſi cui fortè ſint aut ignota, aut obſcura: inductio (ait philoſophus) præſenti remedio erit. neq; tamen in artis quibuſq; præceptis inductiones hæ ſunt adhibendæ: extremis tantùm & ſpecialiſsimis in locis exempla adhibenda ſunt. Adhibendæ ſunt eiuſmodi inductiones à doctore, vbi diſcipulum hærere deprehenderit. Remedium illud catholicum in doctoris mente, non artis ſpecie & forma eſſe neceſſe eſt. Si pergas dicere, viam à ſpecialibus faciliorem: imò (dicet philoſophus) partibus infinitis difficilior erit: turbabit enim intelligentiam, memoriamq; obruet: deniq; totam illam è primo De partibus animalium ἀπόδειξιν καὶ ἀπαγωγὴν reponet: Itaq; quantò rudior & hebetior diſcipulus erit, tantò diligentiùs et accuratiùs hac via ducendus

dus

dus erit. Ecquid (aiunt hîc homines iſti eruditi) ſi abſolutè notiora defuerint, quid futurum eſt? nónne impoſſibilis à generalibus methodus fuerit? Sanè (reſpondebat hîc P. Ramus) ſi res artis vnius homogeneæ ſunt inuentæ iudicatæque, vt definitio methodi requirit, vtque tria tota Ariſtotelis capita, ſeptimum, octauum, nonum in primo libro Poſteriorum, ὁμογένειαν iſtam ampliſſimo certiſſimæ ſponſionis vadimonio confirmant: nunquam futurum eſt, vt deſint generalia ſpecialiáque, alijs alia abſolutè notiora: fieri tamen fortaſſe poterit, vt definitio aliqua partitióque ex adiunctis quibuſdam aut diſſentaneis comparatiſue ſumatur: nec ideo argumentum arguta re ſit abſolutè notius. Quod ſi ſit, commune erit etiam viæ à ſpecialibus ad generalia: quia materies vtriuſq; formæ communis erit: attamen totum enuntiatum rei vtcunq; definitæ ac partitæ, generale ſpeciali comparatũ, ſemper erit abſolutè notius: vt ſi eſſentiam, aut corpus, aut animatum, aut animal, non abſolutè notioribus argumentis definieris aut diuiſeris, argumenta illa nuda, non erunt abſolutè notiora: at arguta res ipſa generalis, ſemper erit abſolutè notior ſpeciali: clariúſque & notius erit à generalibus illis deſcendere, quia res illæ genera ſunt inferiorum: ideóque & cauſſâ notiores: taliáque enuntiatorum poſteriora categoremata erunt in arte vniuerſa, tanquam in perpetua magni cuiuſdam corporis forma neui quidam: Quòd ſi totam aliquam artis partem ignotam eſſe dixerint, vt in metrica, pars magna Stereometriæ: vt in Grammatica Francica, de breuibus & longis ſyllabis proſodia: ſanè vbi materia deſit, ibi formam requirere non debes: ſed tamen tum neque tuam à ſpecialibus methodum adhibebis: quia vbi materia nulla eſt, ibi forma nulla poteſt eſſe. via noſtra à generalibus, in hoc exemplo clauſa erit: ſed via quoque erit à ſpecialibus obſtructa: neque tamen methodus iccirco ſingularis & vnica eſſe deſinet. Nam ſi quodam orbis loco muti homines aut fatui eſſent: ibi Grammaticæ, Rhetoricæ, Dialecticæ vſus nullus eſſet: veræ tamen nihilominus eſſent artes, & apud loquentes

& ſapi-

& ſapientes, vſum fructúq; ſuum retinerent. Hæc igitur diſputans P. Ramus tandem ad particulares & accidentales methodos ita reſpondebat, vt diceret pharmaca ad curandos in Ariſtotelis & Galeni libris incurabiles morbos fatuè reperta, quia ſecùs Ariſtoteles erraret, ſecùs Galenus ἀμέθοδος eſſet. At Ariſtoteles de Platone, Galenus de Hippocrate nequaquam ita philoſophatus eſt: vox iſta abiecti ſerui eſt, non eſt philoſophi liberi. Quapropter hæc adhuc interpretum ferè ſunt argumenta: quibus P. Ramus reſpondendum iudicaret: vnum tamen erat omnium grauiſſimum, & ipſi periculoſiſſimum, cui dicebat ſe nunquam reſpondiſſe, neque reſponſurum eſſe. Ecquodnam, inquies? Contumeliæ, inquam, probra, iniuriæ, maledicta, ſimiliáque ſophiſmata ægrotorum hominum, qui ſi lapidibus appetere medicum, vt verbis, potuiſſent, lapidatio valdè formidabilis P. Ramo fuiſſet. iugulaſſent medius fidius, hominem. At. P. Ramus vanos iſtos velut anſerum ſibilos, perpetuò contempſit, ſuſceptámque methodicæ legis ſuaſionem eò alacriùs conſtantiúſque ſuſtinuit, non ſolùm confirmatus illis & argumentorum, & authorum tantis momentis, ſed bonæ atque integræ mentis conſcientia fretus: quòd patrocinium in hac cauſſa tam ſtudioſum támque accuratum, conſideret eſſe & hominibus vtile, & Deo non ingratum.

CAP. XVII. DE PRIMA METHODI ILLUSTRATIONE PER EXEMPLA ARTIUM.

Methodi exẽpla pręcipua ſunt in artibus: in quibus quanuis omnes regulæ generales ſint & vniuerſales, tamẽ earum gradus diſtinguuntur: quantoq; vnaquæque generalior erit, tantò magis præ-

cedet. Generaliſsima loco & ordine prima erit, quia lumine & notitia prima eſt: ſubalternæ conſequentur, quia claritate ſunt proximæ: atq; ex his naturâ notiores præponentur, minùs notæ ſubſtituentur: tandemque ſpecialiſsimæ conſtituentur. Definitio itaq; generaliſsima, prima erit: diſtributio ſequetur: quę ſi multiplex fuerit, pręcedet in partes integras partitio, ſequetur diuiſio in ſpecies, parteſq́; ipſæ & ſpecies eodē ordine ſunt rurſus tractandę ac definiendæ, quo diſtributæ fuerint: & tranſitionum vinculis, ſi longior inter eas interſit explicatio, colligandæ ſunt: Id enim auditorem reficit & recreat. Atq; vt res familiariùs accipiatur, exemplo quoq; familiari nobis vtendum eſt. Omnes definitiones, diſtributiones, regulæ Grammaticæ repertæ ſint, atq; vnaquæq; ſigillatim iudicata: omniaque hæc documenta, varijs tabellis inſcripta, vnà confundantur & conturbentur in vrna aliqua, vt in Ollæ ludo fieri ſolet: Hic ſi quæras, quæ pars Dialecticæ te doceat, has regulas ita confuſas diſponere, & in ordinem redigere: Primò locis inuentionis nihil opus eſt,

cùm

cùm ſint omnia reperta: neq; primo enũtiationis iudicio, cùm vnaquæque enuntiatio probata & æſtimata ſit: neque ſecundo ſyllogiſmi iudicio opus erit, cùm ſint omnes ſingularum rerum controuerſiæ his de rebus diſceptatæ & concluſæ. ſola methodus ſupereſt. Dialecticus igitur, lumine methodi artificioſæ ſeliget in hac vrna definitionem Grammaticæ (id enim eſt generaliſsimum) & primo loco ſtatuet, Grammatica eſt doctrina bene loquendi: tum requiret in eadem vrna partitionem Grammaticæ, & collocabit ſecundo loco: Partes Grammaticæ ſunt duæ, Etymologia & Syntaxis. deinceps in eodem vaſe, definitionem Etymologiæ de vocibus ſeparabit, & tertio gradu antecedentibus adiunget: tum vocis partes in literis & ſyllabis, ſpecieſque in vocibus numeri & ſine numero declarabit, exituſque tranſitionibus aptis colligabit. Atq; ita omnes etymologiæ partes definiendo & diſtribuendo, colligando, ad exempla ſpecialiſsima in ſingulis deſcendet: Idemque in ſyntaxi faciet. Hanc viam omnes artes ſibi propoſuerunt.

Quanuis] *Methodica lex adhuc multis & magnis præſidijs & rationum & authoritatum confirmata eſt: refutata etiam, quæ contrà dici poſſe videbantur: Supereſt vt inquirantur teſtimonia ipſarum artiũ, omniumq́; omnino rerum, quæ perſpicuè doceri velint: ad eamq́; rem reliqua methodicæ artis doctrina referatur, contrariáque (vt antea factum eſt) etiam comparentur. Prima porrò monitio conſtituitur, quanuis generalia in artibus ſint omnia, attamen gradus eſſe ſummos, medios, infimos: & ſpecialia, quæ dicuntur, non eſſe illa* ἄπειρα, *quæ Platoni: neque illa* ἄτομα, *quæ Ariſtoteli dicuntur: ſed minùs communia, magis communibus comparata. Itaque* Hippocratis μέγιστον καὶ ἥκιστον, *Platonis* πέρας μοναδικὸν, *Ariſtotelis* γενικώτατον, *primo loco erit: Platonis* αἱ μεταξὺ ἰδέαι, ὑπάλληλοι *Ariſtotelis* διαφοραὶ *ſubſequentur: Platonis vltimæ ideæ, Ariſtotelis ſpecies ſpecialiſſimæ, vltimo loco erunt. Multiplex autem in diſtributionibus eiuſdem rei varijs præcedere debet partitio, quia ex cauſis eſt, vt antea patuit.*

Eodem ordine] *Id in præceptis collocare, ridiculum fortaſſe videatur: at vitia contrarij ſophiſmatis P. Ramus viceſimo libro dialecticarum ſcholarum in magnis authoribus adnotauit.*

Tranſitionum] *Tranſitio inter figuras rhetoricas à Ci-*
,, *cerone numeratur: Propoſitio (ait oratorio tertio) quid dictu-*
,, *rus ſis, & ab eo quod eſt dictum, ſeiunctio. Quintilianus, eius*
laudem nomine partitionis libro quarto capite quinto com-
,, *plexus eſt: Reficit quoque auditorem (ait) certo ſingularum*
,, *partium fine: non aliter quàm facientibus iter, multum de-*
,, *trahunt fatigationis, notata inſcriptis lapidibus ſpatia. Nam*
,, *& exhauſti laboris noſſe menſuram, voluptati eſt, & horta-*
,, *tur ad reliqua fortiùs exequenda, ſcire quantum ſuperſit:*
,, *Nihil enim longum videri neceſſe eſt, in quo quid vltimum ſit,*
,, *certum eſt.*

Grammaticæ] *Inductio P. Rami, ad confirmandam methodi vnitatem, magna prorſus incipit, quòd omnes artifices, poetæ,*

poetæ, oratores, hiſtorici, omnes denq; homines, qui perſpicuè docere longam aliquam materiam ſtatuerunt, illam methodum vnicam à generalibus ad ſpecialia conſectantur, licet omnibus partibus non aſſequantur: Primum exemplũ eſt de Grammatica, ad quod declarandum, ludus Ollæ (quam vulgus Blancham vocat) comparatur: vt intelligatur, in quæſtione de methodo, nihil opus eſſe præceptis Logicæ antecedẽtis: neque hîc requiri inuentionem rerum, aut enuntiati, vel ſyllogiſmi iudicium; in quo ferè totus eſt error interpretum, qui methodi nomine, modò totam Dialecticam, modò partem quamlibet intelligunt. At in Ollæ ludo, cæcus eſt, qui tabellas educit ex vrna: qualis Logicus noſter minimè omnium eſſe debet, ſed oculis acutiſſimis, diuinóque potiùs, quàm humano lumine præditus.

Grammatica] *Grammaticam totam Platonicis & definitionum & partitionum ideis ita P. Ramus perſecutus eſt: & licet in materia aſpera & refractaria, quæque ferè nullam analogiam catholicam, ſine anomalia aliqua, reciperet: attamen methodicam logici ordinis figuram elegantem admodum impreſſit: vt beneficio talis ordinis, Grammatica partibus artis numeriſq; omnibus abſoluta, multis partibus tamen & breuior & facilior habeatur: & homines huic ſingulari methodo tantopere aduerſarij, excitari commoueriq; debeant hoc exemplo, cùm videant artem quæ minimè videbatur, attamen legibus κατὰ παντὸς, καθ' αὑτὸ, καθόλȣ πρώτων à generalibus ad ſpecialia ſic eſſe diſpoſitã & conformatã.*

Partes Grammaticæ] *Partes Grammaticæ vulgò quatuor factæ ſunt, Etymologia, Syntaxis, Proſodia, Orthographia: at duæ vltimæ, ſunt velut ſanguis ſpiritúſq; per totum corpus fuſæ, etymologiáque literarum, nihil aliud eſt, quàm proſodia de ſonis, & orthographia de characteribus literarum: Sic in ſyllabis, de colligatione ipſarum, & quantitate: ſic in dictionibus, de accentu & notatione literarum in principio & fine: ſic in tota oratione, de inciſis, membris, periodis pronuntiandis & ſcribendis. Itaque dichotomia primæ par-*

titionis legitima eſt. Quantum verò è methodo lucrum arti Grammaticæ acceſſerit, P. Rami Grammatica & Latina & Græca & Francica abundè explicabit: Grammatica tamen quorumlibet Grammaticorum, ſeu Græcorum, ſeu Latinorum, id etiam iter ingredi atque inſiſtere voluit: Itaque de literis primò, tum de ſyllabis, tertiò de dictionibus, poſtremò de tota oratione præcipit: Interroga quamobrem? reſpondebunt Grammatici ita alijs alia præpoſuiſſe, quia putarent antecedentia conſequentibus eſſe magis communia & generalia, antecedentiáque ſine conſequentibus intelligi poſſe.

Artes] Rhetorica noſtra, P. Rami non ſolùm prælectionibus rhetoricis adiuta eſt, ſed logicis legibus præcipuè digeſta compoſitáque: Neque verò Rhetorica noſtra ſolùm, ſed Rhetorica Ariſtotelis, Ciceronis, Quintiliani, hunc etiam ordinem ſequi voluit: licet aliena plurima hi authores aſſumpſerint, vt Dialecticam inueniendi & diſponendi. Et quanquam multis in locis plurima contra leges artificioſæ materiæ & formæ peccauerint, attamen ſi roges, cur inuentionem primam, diſpoſitionem ſecundam, elocutionem tertiam, memoriam quartam, actionem quintam fecerint: logicæ methodi lege à generalibus ad ſpecialia factum ſuum defendent. Dialectica adhuc à P. Ramo deſcripta, cùm artiũ reliquarum magiſtra eſſe velit, legi ſuæ in primis obſequi & obtemperare debuit. Neq; porrò P. Rami Dialectica id ſolùm præſtitit, ſed Ariſtotelis etiam Logica præſtare voluit: Ariſtotelis enim Logica (vt antiquiſſimi & nobiliſſimi Peripateticorũ, Adraſtus, eiuſq; adſtipulatores cenſuerunt) habebat inuentionem primo loco in Categorijs & Topicis: diſpoſitionem deinceps enuntiati in ἑρμηνείᾳ, ſyllogiſmi in priore analyſi, methodi in poſteriore: vitia tum inuentionis, tum diſpoſitionis, in Elenchis, atque hîc à generalibus ad ſpecialia paulò iuſtiùs procedebatur: interpretes verò, qui eo ordine Logicam Ariſtotelis diſpoſuerunt, quo nunc eſt, chaos omnibus Logicis legibus contrarium commenti ſunt: attamen interrogati de ordine,

ordine, cur illa præpoſuerint, reſpondebunt præcedentia magis communia, magiſq; generalia ſibi viſa eſſe, & ſine conſequentibus intelligi poſſe. Arithmetica & Geometria eam teſtimonij fidem atque religionem è P. Rami vigilijs, proximis annis manifeſtius explicabunt. Sed tamen Elementa Euclidis ex his duabus artibus, licet locis pleriſque magis confuſa, quàm compoſita, attamen ſpeciem legis noſtræ in vna ſaltem Geometria prætexunt: punctum, lineam, ſuperficiem, corpus deinceps ordinando: & ſic 3. cap. 6. Topic. Ariſtoteles nominatim ait, punctum eſſe prius notiúſque linea, & lineam ſuperficie, & ſuperficiem corpore. Aſtrologia vna artium omnium confuſiſſima eſt: attamen etiam Ptolemæus in conſtituenda & componenda aſtrorum doctrina, interdum logicæ methodi legem nominatim prætexit. Phyſica porrò Ariſtotelis tota, mirabili prorſus & laudabili ſtudio methodum à generalibus ad ſpecialia conſectatur, definiendo communiter naturam, tum in genera ſimplicis & compoſitæ naturæ partiendo: ſimplicis, in cœlo & quatuor elementis: compoſitæ, in brutis & animatis rebus. In Ethicis autem, definitur primò ſummum bonum è virtutis actione, tum virtutis genera ſpeciéſq; & differentiæ ad extremum deinceps explicantur. Neq; verò philoſophus methodum à generalibus ad ſpecialia in Ethicis tantùm ſequutus eſt, ſed ſe ſequutum eſſe, nominatim libri tertij capite quinto prædicauit. Quid multa? Si qua virtute præſtitit Ariſtoteles (qui certè plurimis & maximis præ it it) hac vna non modò reliquos philoſophos, ſed ſeipſum longiſſimè ſuperauit: ſed ita tamen ſuperauit, vt Socraticos amores illos multis partibus effugientes, non obſcurè oſtenderit. Quamobrem omnes liberales diſciplinæ locupletiſſimo & luculentiſſimo teſtimonio, vnicam & ſingularem artis methodum à generalibus ad ſpecialia teſtificantur, hac P. Rami præmittebatur inductio & inquiſitio. Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Arithmetica, Geometria, Aſtrologia, Phyſica, Ethica, à P. Ramo inquã producuntur, qua vna voce omnes veriſſimum iuſiurandum

 iurarent,

iurarent, ſibi aliam quàm à generalibus viam nullam vnquam placuiſſe. Agite igitur, interpretes Ariſtotelis (vbicunque terrarum eſtis) inductionis huius & anquiſitionis fidem explorate & perpendite. Ad Philoſophorum omnium principia, ad vſum artium & doctrinarum (de quarum methodo & ordine potiſſimùm diſſerimus) ad experientiam redeamus, legem κατὰ παντὸς hîc in primis vſurpemus: ac pro omnibus, vnus aliquis exoriare, qui interpretũ, qui Galeni tot tâmque varias methodos legitimas arbitrere. P. Ramus tam ſtudiosè diſſeruit, methodum diſponendæ artis, ſemper à generalibus procedere: hæc alij cauſſas, alij elementa, alij initia, alij principia, alij ſimplicia: imò Ariſtoteles ipſe ijs omnibus nominibus appellat, qui αἴτια, qui στοιχεῖα, qui ἀρχὰς, qui ἁπλᾶ nominat. At de verbis ne curioſè ſoliciti ſimus, vt veriſſimè iubet Plato, vt ſæpiſſimè Galenus admonet: rem potiùs teneamus. Omnibus artium ſcriptoribus vnicam methodum à generalibus placere P. Ramus pro Ariſtotele contendit, vt à primis & immediatis prænotionibus per ſubalternas ad ſpecialiſſimas deſcendatur: quódq; in artibus primo loco ſtatuunt, id illis generaliſſimum videri, quia poſſit eius doctrina facilè ſine conſequentibus accipi: conſequentium non item, ſine præcedentis doctrina. Non dicit (inquam) omnes artifices id penitus aſſequi, neque nuſquam labi, neque nuſquã Socraticis amoribus affici: ſed iſta via ſola & vnica velle progredi: & artis eam partem, quam cæteris primo loco præponant, illis generaliſſimam, naturáque primam & notiſſimam videri: quam medio loco ſubiungant, ſubalternam: quam infimo, ſpecialiſſimam. Quamobrem (iterabat hîc P. Ramus, vt pertinacia ingenia diligentiùs commonefaceret) facito in omnibus artibus periculum: experiêris hanc methodum ſolam adhiberi, quæ à maximis & notiſſimis tum menti, tum ſenſui procedat, vt Hippocrates cenſuit: quæ à capite per media ad pedes deſcendat, vt Phædro placuit: quæ ab vnitate per medium numerum ad infinitatem deſcendat, vt in Philebo monſtratum eſt: quæ etiam à notione finis incipiens, proxima

quæ

quæq; partiens ac collocans, ſecundo loco ſecunda, tertio tertia, quarto quarta, quinto quinta, ac deinceps ſimiliter in vltimis particulis acquieſcat, vt Galenus docere debuit. Iam verò in reliquis commentitijs methodis facito (ſi lubet, quò magis res confirmetur) idem de iiſdem artibus periculum, rémque præſentem, ac velut oculis ſubiectam, experientia præſenti diſceptato: hæc experientia controuerſiæ finem adferet. Ceram eandem varijs formis informari, ſi quis affirmanti tibi negauerit, præſentis operis exemplo affirmationis tuæ fidem facies: in calefacta & emollita cera Achillem, leonem, Cæſarem effinges. Simillimum certamen nobis eſt: Galenus rectè docet (vt affirmas) eandem artis partibus omnibus inuentæ & iudicatæ materiam pluribus methodis varijsq; ordinibus totam diſponi poſſe: id verò inficiatur P. Ramus ac pernegat: Vnicam, eamq́; Ariſtoteleam à generalibus prænotionibus eſſe dicit. Eſto igitur nobis artis vnius tota materia, ſed rudis & indigeſta, informis & prorſus confuſa: miſtæ ſint definitiones & partitiones, regulæ omnes ac inſtitutiones perturbatæ: ludus Ollæ denique nobis huc redeat. Agè, duas Galeni methodos, compoſitiuam & definitiuā hic experire: συνθετικὴν prius adhibe: Sit hæc materies artis tam confuſa Grammaticæ: quid ſecundùm hanc Galeni methodum facies? ſi primò ſtatuas ſpecialiſſima, mediò ſubalterna, poſtremò generaliſſimum (vt Galenus tibi præcipere videtur) quid ages? Si duos annos in grammaticis puer tibi ſit inſtituendus ad tuam iſtam methodum, primum annum conſumes in regulis Syntaxeωs, vltimis primum, deinde medijs, tum primis, partiúmque orationis nondum cognitarum mirificam ſtructuram inſtitues. Anno ſecundo, cùm docueris ſyntaxin, ad etymologiam venies, & partes orationis explicabis, coniunctiones primùm & aduerbia, verba deinde & nomina, item ſyllabas, & literas declarabis: ſic enim retrogradus à naturâ poſterioribus ad naturâ priora conſcendes: atq; in tenebris viatori lumē tutioris viæ non præferes, ſed ponè vagantem & errantem, in vmbra corporis videlicet occultabis: Quæ ſtultitia, quæſo te, quænam maior in artibus inſti-

tuendis fingi cogitariq́; poteſt? Iámne ſentis, ô philoſophe (ſi quis in hac pertinacia philoſophus eſſe poſſit) iámne ſentis veram Ariſtotelis ἀπαγωγὴν illam fuiſſe: regreſſionemq́; illam à ſpecialibus ad generalia, ignorãtiæ & obliuionis viam eſſe? Quid? in Geometria quid facies? quomodo γραμμικαὶ ἀποδείξεις illæ tantam doctrinæ perturbationem ferent? Elementorum libri ſunt quindecim: decimus quintus tibi primus erit, decimus quartus tibi ſecundus, & deinceps ſic inuertentur reliqui, aut ſi qua ſit illuſtrior στοιχείωσις (qualem P. Rami ſpero futuram) attamẽ ſolida primùm, tum ſuperficies, tertio loco linea fuerit, tandem deſines in punctum, & magnitudinis affectiones primas. At quas demonſtrátiones hic ordo compoſitiuus habebit? ex antecedentibus theorematis & problematis conſequentia, analytica via demonſtrantur: an etiam contrà, per hanc viam poterunt Euclidis poſteriores propoſitiones è prioribus nondum cognitis demonſtrari? an conſequentes, principia erunt antecedentium? an Geometras putamus iſtam methodum ſine riſu audituros eſſe? non potiùs radio & puluere talem ſophiſtam è cathedra abacturos? Quare ſecunda methodus Galeni, ſecunda ordinis doctrina non modò facilis non eſt (vt antea temerè obijciebatur) ſed perdifficilis, ſed planè impoſſibilis: nec adhuc à mortali (quod fandò auditũ ſit) quoquam tentata: Ac ſi qui ex ijs, qui hos errores tam craſſos, támque palpabiles obſtinatè defendunt, ad rem, ad opus, ad exemplum, ad effigiem & veritatem adducantur, & his interrogationibus vrgeantur, vtrùm grammatica poſſit aliter diſponi, quàm vt primo loco ſit litera, ſecundo ſyllaba, tertio dictio, quarto oratio: item vtrùm geometria aliter diſponi poſſit, quàm vt præcedat punctum lineam, linea ſuperficiem, ſuperficies corpus, negant aliter diſponi poſſe, ſed logicæ confuſiùs percepta mirificas ambages, de cauſſarum præſertim generibus permiſcent, neque conſiderant tamen iſta quæſtione cauſſas omnes iam inuentas, imò iudicatas proponi, nec aliam conſiderationem relinqui, quàm quæ prima naturâ ſit & claritate, quæ ſecunda, quæ tertia: Denique rei conſenſio hic ſumma eſt,

ver-

verborum & authoritatum mirabilis diſſenſio: vt in iſto Galeni errore verbis defendendo, cùm docet Galenus artes anteà inuentas diſponi, à ſpecialiſſimis per ſubalterna ad generaliſſimum finem: Cæteri errores illi de ſimilitudine & alijs argumentis pro methodicæ diſpoſitionis doctrina aſſumptis, errorem ſimplicem habuerunt. At hæc inuentarum artium diſpoſitio à ſpecialiſſimis per ſubalterna ad generaliſſimum finem apertiſſimè in ſophiſticas ſordes ignorantiæ & obliuionis ab Ariſtotele propoſitas incurrit. Si diceret Galenus, artes vnico modo collocari ab vniuerſalibus ad ſpecialia, vt de litera, ſyllaba, dictione, oratione, vt de puncto, linea, ſuperficie, corpore dictum eſt: Attamen collocationis huius triplicem rationem reddi poſſe, aliquid licet falſum, attamen minùs abſurdum diceret. At dicere, quòd exemplo, vſu, experimento neque audierit neque legerit vnquam, imò quòd vel opere qualicunque ſine rubore fingere non audeat, materiam artium priùs inuentam & iudicatam, tandem diſponi à ſpecialiſſimis per ſubalterna ad generaliſſimum finem: Id verò, vt prædixi, neque Hipocrates, neque Plato, neque Ariſtoteles, neque attentior ipſe Galenus feret, dormientis vel ſtertentis potiùs inſomnium eſſe profitebitur.

Perge ad definitiuam methodum, ſignúmque eius in eadem illa rudi, cuius voles artis, materia imprime: quid ex eius forma primum, quid ſecundum, quid tertium, quod denique ordinis indicium ac veſtigium cernes? ante Varronem, Donatum, Diomedem, Priſcianum, veteréſque Grammaticos, Grammaticæ artis regulæ diſperſæ quondam fuerunt, quæ tandem compendiaria logicæ methodi via facilè breuitérque ſunt comprehenſæ. Quid ſi, antequàm Grammatica ſic ornata eſſet, Galenum de ordinanda Grammatica conſuluiſſes, tibíque reſpondiſſet, definitiuam methodum ſequendam eſſe, rem primùm definiendam, quid feciſſes? Hoc enim reſponſo, neſcires quid primum, quid ſecundum, quid tertium debuiſſes definire, quam definitionem de tam multis præponere, quam poſtponere, & quidquid hic ſurſum deorſum miſcueris ac turbaris, quia per definitiones procedes, & definitiuam methodum adhibebis:

hibebis: nihil ad iſtam Galeni logicam peccabis, qua ἀλογία quid ἀλογώτερον fingi poteſt? Experire idem in reliquis artibus: idem reperies. Quare tertia hæc methodus, nulla eſt methodus. Verumenimuerò quæſtionem hanc primùm cum philoſophiæ ſalute, cumq́; Ariſtotelis laude, deinde quoad fieri poterit, cum Galeni excuſatione concludamus, ſicut antea dubiam hac de re locis aliquot Ariſtotelis ſententiam concluſimus. Galenus de artium conſtitutione & compoſitione tam multa præcepit, in iiſq́; præceptis, contra veram Ariſtot. methodum P. Ramo obiicitur: Galenus experientiam, vſum, vtilitatem, præceptorum omnium & dogmatum magiſtram vnicam eſſe docuit: experientia verò, vſus, vtilitas Grammaticæ, Rethoricæ, Logicæ, Mathematicæ, & liberalis cuiuſuis doctrinæ, vnicam methodum illam à generalibus ad ſpecialia, ab vniuerſalibus ad particularia requirit, vt faciliùs diſcatur, vt faciliùs exerceatur: Hoc igitur ſatis ſupérque mihi fuerit, ad concludendum pro Ariſtotele, quod inſtitui, vnicam artis ordinandæ viam eſſe à generalibus ad ſpecialia: neque cùm ſuperet Ariſtoteles Galenum veritate, par erit Ariſtotelem à Galeno authoritate ſuperari. Reprehenſus eſt Ariſtoteles in quibuſdam verè conſtanterq́; à Galeno, patietur viciſſim & Galenus ſe verè & conſtanter ab Ariſtotele de tanto methodorum ſophiſmate reprehendi: Quod vt minimè noſtris hominibus mirum videatur, efficient duo ſummi in Italia Germaniaq́; philoſophi, Hieronymus Cardanus & Iacobus Schekius, apertè profeſſi, quàm valentem logicum Galenum exiſtimarent. Ridicula ſunt (ait Cardanus in ſua dialectica) quæ Galenus iactat de demonſtratione. Schekius verò in apodicticis ſuis cùm pleroſque Galeni in logicis errores adnotaſſet, affirmat Galenum non ſemper demonſtrationum intelligentiſſimum fuiſſe. Itaq; Galeni libros de demonſtratione non magna poſteritatis iactura periiſſe. Veruntamen Galeni iudicium de Galeno ipſo antea à P. Ramo recepimus: & hic poſtremus locus id potiſſimùm exigit.

—— Video meliora, proboq́;

Deteriora ſequor. --- ait poeta ille.

At ego contrà, aiebat hic P. Ramus, confirmo Galenum à ſcholaſticis doctoribus, & Ariſtotelis præſertim interpretibus deteriora didiciſſe, ſcriptoq́; prodidiſſe, vſu autem atque opere, id eſt mentis ac iudicij veritate, ſecutum eſſe meliora. Quid ita? aut quomodo tandem id probari poteſt? Attende (inquam) homo es, deus non es, nec tui ſermones tuis actionibus ſemper reſpondent: Si igitur vbi liber es, vbi quod velis potes: vbi etiam vitæ tuæ profeßio ſingularis famáque verſatur, ibi vno modo ſemper agas, vbi iudicium tuum vis exiſtimem? Certè (opinor) in perpetua actionum, præſertim laudabilium conſtantia. Hoc vſus argumento atque iudicio P. Ramus grammaticos Donatum, Diomedem, rhetoras Quintilianum, Ciceronem, philoſophos & mathematicos Ariſtotelem, Euclidem de maximis rebus appellauit, & admonuit, magiſtróque artium vſu fallaces artium inſtitutiones pleraſque refutauit. Ponatur igitur hæc hypotheſis atque cauſſa: ibi Galeni iudicium eſſe, vbi perpetuus Galeni vſus, tanquam nempe perpetua approbatio fuerit. Si quis igitur de Galeni libris tam multis vllus ſequatur aliam methodum, aliamq́; diſpoſitionem quàm Ariſtoteleam ab vniuerſalibus ad ſingularia: aut ſi quis eius liber totus & integer, artem aliquam integram & totam, ſola ſimilitudine & dißimilitudine artificioſè componat (quæ prima methodus eius eſt) aut à ſpecialißimis per media ad generalißimum artificioſè progrediatur, quæ compoſitio eius eſt: aut ſola conſequentium & repugnantium conſideratione artificioſè conſtituat (quæ methodus alicubi de tribus ei ſecunda eſt:) aut ſola comparatione maiorum, minorum, parium, aut eiuſdem & diuerſi conſideratione artificioſè conficiat (quæ tertia:) aut ſolo definitionis ordine deducat (quæ de tribus poſtremis vltima eſt:) ego me (aiebat P. Ramus) in Galeni ſententiam authoritatemq́; ſeruum ſponte deuoueam: & quod non videam, attamen quia Galenus dicit, videre me dicam: & quod non teneam, quia Galenus dicit, comprehendere me fatear. Sin vnicam à generalißimo per ſubalterna ad ſpecialißima viam Galenus

in

in libris omnibus ſibi propoſuit, hoc non ſcholaſticum à magiſtris, ſed proprium & verum Galeni iudicium eſſe pro vnica Ariſtotelis methodo concludatur & teneatur. At Galenus ex omnibus philoſophis quamuis diuerſis locis, diuerſis temporibus, diuerſis occaſionibus, nunc diſcipulorum & amicorum rogatu, nunc obtrectatorũ impulſu, incredibilem quendam librorum numerum conſcripſerit: viam tamen illam, quam primò diuiſiuam, quam etiam poſtremò reſolutiuam vocat, à prioribus naturâ & notioribus, ab vniuerſalibus & generalibus ad ſingularia & ſpecialia ſequi vehementer voluit: ſic in omnibus diſputationibus ſuis ſummam quæſtionem proponit, eámque toto opere diuidendo & reſoluendo partes exequitur: quæ ab vniuerſalibus & generalibus via eſt: nuſquam à ſpecialiſſimis per ſubalterna ad generaliſſimum artem vllam totam & integram inſtituit, quod reditus compoſitiui eſſet exemplũ: nuſquam cæterarum methodorum vna aliqua ſola vnam artem tradit. Falſaq; & fallacia ſunt exempla, particularibus & accidentalibus methodis Galeni errores excuſantium: vmbræ tantùm ſunt magnarum authoritatum, ſimplicibus imponentium, artem nullam totam illis ſuis commentitijs formis efformarunt, neque efformabunt vnquam. Mittant de phyſicis, metaphyſicis, medicis confuſa exempla, quibus ſibi & ſuis imponunt. Experiantur in Platonico aliquo de ſolis literis exemplo captionis experte: experiantur in litera, ſyllaba, dictione, oratione, in puncto, linea, ſuperficie, corpore, vtrùm pluribus modis artificioſè diſponi poſſint, falli ſe turpiter, & flagitioſè labi protinus intelligent. Quamobrem Galenus iudicio ſuo vnicã Ariſtotelis à generalibus methodũ approbat, in eoq; egregiã quandam præſtantis ingenij naturam oſtendit, quæ tam fallacibus ſcholaſticorum magiſtrorum documentis nihil impedita aut retardata ſit, quominus in vſu ipſo ſerioq; opere vnitatẽ methodi, veritatemq; ſequeretur. Quæ cum ita ſint, quis iam de Galeni iudicio dubitabit? quis Galeni ſtudioſus iſtam Galeno tam philoſophicam naturam, támque fabulis ſcholaſticis inuictam inuidebit? Galenus exemplo & opere, totaq; accu-

rati

rati iudicij veritate cum Ariſtotele de vnica diſponendæ artis methodo conſentit. Statuamus igitur, Galeni ſtudioſos philoſophos in iſta cauſſa temerè tumultuari, & ab ijs tam fœdas notas turpiter tanto viro tanquam probatas & æſtimatas inuri.

Vnum ſi ad hoc Galeni confirmandum iudicium addidero, peroratum arbitrabor. Multa contra Galeni methodos, vel potiùs contra neſcio quos Galeni doctrina abutentes fatuos, P. Ramus diſſeruit, quamobrem vnica ex ijs methodus eſſet, reliquæ non eſſent methodi, non eſſent artiū collocandarum & ordine perpetuo formandarum modi. Galenus in libro de arte medica dicit ſe definitiuam methodum ſecuturum, quæ ab Ariſtotelica illa ſingulari & vnica & generaliſſima per ſubalterna ad ſpecialiſſima, methodo valde quibuſdam differre videatur. Quid igitur? ſi Galenus hanc noſtram diuiſiuam & reſolutiuam (vt appellat) à generalibus ad ſpecialia methodū in hoc etiam ipſo libro ſequatur, & à generaliſſimo per ſubalterna ad ſpecialiſſima progrediatur? quid ſi alibi dicat ſecundùm hanc diuiſiuam methodum in huius operis exemplo ſe progredi, quid pluribus Galeni iudicium confirmandum ſit, cùm ipſo ſuo facto, ſuo teſtimonio, ſuo ore confirmet? & reuera ac veritate doceat, quod antea dubitauimus, definitiuam illā methodum nullam ordinandæ artis & conformandæ viā ab hac diuiſiua & reſolutiua diuerſam eſſe? At progreditur, medicamq́; artē cōſtituit partiendo à ſummo capite per medias differentias ad infima & indiuidua, nēpe per ſalubria, inſalubria, neutra in corporibus, cauſſis, ſignis: & partitionibus & diuiſionibus in hoc toto libro perpetuis vtitur, & reuera ac veritate docet definitiuā, quam tantopere per ſomnium neſcio quod amplexatur, accidentalem eſſe in perpetui ordinis deductione, reſolutiuam autem & diuiſiuam, quam accidentalem dicebat eſſe, ſubſtantialem potiùs in ordine & principalem, quia ſine definitione methodus, vel ea ipſa quam ſequitur, conſtituatur. Quare quod antea propoſui, Galenus apertiſſimè demonſtrat, logicam nullam ſibi diſtinctam fuiſſe, vt methodum vel ordinem, vel viam conformandæ & collocandæ artis, intelligeret vnam pecu-

lia-

liarem logicæ diſciplinæ partem eſſe: & qui confitentur Galenum Aſiaticum fuiſſe, confiteantur eodem argumento tam malum logicum fuiſſe. attamen interea Galenus in hoc exemplo methodum à generalibus ſequitur: imò verò ſecutum ſe profitetur. Etenim *in compendio ſectæ empiricæ, dum* Herophilum *citat, medicæ artis ſic propoſitæ, ſic trifariam diuiſæ authorem: methodum diuiſiuam in hoc exemplo eſſe dicit. Quamobrem Galenus* Ariſtotelis *iudicium de vnico diſponendæ artis ordine, non ſcholaſtica perſuaſione aliqua motus ſequitur, ſed maturioris iudicij conſtantia, & perpetui vſus veritate adductus confirmat.* Itaque *miſſis importunorum Galeni ſcriptis abutentium calumnijs, Galeni libertatem, Galeni philoſophicum ſyncerumq́; veri ſtudium, ſed imprimis innixam his fundamentis Galeni experientiam laudemus: imò verò Galeno gratias agamus, qui nos ad meliora & vtiliora quærendum, exemplo ſuæ virtutis ac libertatis excitauit: qui nobis de ſuis ſcriptis iudicandi regulam, non fatuam de ipſo opinionem, ſed certam de rebus experientiam præbuit. Tollamus ſcholaſtica tot inanium methodorum ſomniata & inexplorata commenta, quæ Galenus è ſcholaſticis commentarijs & dictatis deduxerat: non obſeruauerat è veris & excellentibus exemplis. Quamobrem ad extremum* P. Ramus *exclamabat, & philoſophos omnes inuocabat vt meminiſſent, quantum certamen pro* Ariſtotelis *gloria, quàm fortiter & conſtanter certauiſſet, ſe logicum in notandis aliarum partium* Ariſtoteleis *elenchis in topicis inuentionis, in criticis & enuntiati & ſyllogiſmi ſeuerum fuiſſe: ſe etiam in nobiliſſima logicæ parte, quã* Plato *donum deorum, cuiúſque participem deum appellarit, acrem* Ariſtoteleæ *laudis patronum ac defeuſorem futurum. Cætera* Ariſtotelis *encomia magna quidem illa eſſe in phyſicis, ethicis, & logicis reliquis, ſed hoc eſſe diuinum, primamq́; cauſſam reliquorum. Ariſtotelis interpretes (quos Galenus verbo ſequitur) viam artis, cùm omnes partes inuentæ iudicatæq́; fuerint, collocandæ ab indiuiduis per ſubalternas differentias ad generaliſſimum, fabuloſè, imò diſciplinis omnibus pernicioſè commenti*

ſunt

ſunt. Etenim quamuis in cõmentis impudentibus tam audaces, attamen ſaluo pudore audeant in componenda grammatica orationem dictioni, dictionem ſyllabæ, ſyllabam literæ, vel in diſponenda geometria corpus ſuperficiei, ſuperficiem lineæ, lineam puncto præponere: audeãt inquam ſua compoſitiua methodo tentare vel aggredi. Hic *clypeus* Achillis, *haſtaq;* P. Ra*mo eſt in propugnando* Ariſtotele. *Extorqueant, ſi poßint. At licet in ſumma impudentia, attamen pudor erit contrà vel hiſcere vel cogitare. Quare palmam iſtam* Ariſtotelis *tam glorioſam teneamus, & ſtatuamus, collocandæ artis, cùm partes eius omnes inuentæ & iudicatæ fuerint, à generalibus ad ſpecialia vnicam methodum eſſe, & à fallacium mendaciumq; interpretum ignorantia calumniaq; vindicemus.* Ariſtotelis *interpretes (quos* Galenus *eſt ſecutus) varias & diuerſas methodos nugatorijs ſomnijs confinxerunt.* Ariſtotelis *igitur veram doctrinam à ſcholaſtica fallacium & mendacium interpretum inertia vindicemus: vnicam deniq; &* Ariſtoteleam *ab vniuerſalibus & generalibus ad ſingularia ſpecialiaq; methodum* Hippocratis, *etiam* Platonis, *quinetiam* Galeni *methodum teneamus.*

CAP. XVIII. DE SECVNDA ME*thodi illuſtratione per exempla poetarum, oratorum, hiſtoricorum.*

ATqui methodus, non ſolùm in materia artiũ & doctrinarũ adhibetur, ſed in omnibus rebus, quas facilè & perſpicuè docere volumus: ideoque poetæ, oratores, omneſque omnino ſcriptores, quoties docendum ſibi auditorem proponũt, hanc viam ſequi volunt: quamuis non vſ-

quequaque ingrediantur atque inſiſtant. Virgilius in Georgicis diſtribuit propoſitam materiam in quatuor partes, vt antè dixi: primoq; libro res cõmunes perſequitur, vt Aſtrologiam, Meteorologiam: deq; ſegetibus & earum cultu diſſerit, quæ pars operis prima erat: tumq́ue tranſitio adhibetur initio ſecundi libri:

Hactenus aruorum cultus & ſydera cæli,
Nunc te Bacche canam. ----

deinceps ſcribit generaliter de arboribus, tum ſpecialiter de vitibus: tranſitio ſecunda adhibetur ad tertiam partem, ſed imperfectior & ſine epilogo tertij libri initio de bobus, equis, ouibus, capris, canibus:

Te quoq; magna Pales, & te memorande ca
Paſtor ab Amphryſo. ---- *(nemus*

Tandem initio quarti libri, trãſitio tertia eſt de quarta parte: ſed item imperfecta, è ſola propoſitione de apibus:

Protinus aerij mellis ſylueſtria dona
Exequar. ----

Sic igitur poeta generaliſsimum primo, ſubalterna medio, ſpecialiſsima extremo loco ponere ſtuduit. Sic Ouidius in Faſtis, diſpoſitionis huius gratiam ſequitur: propoſuit initio ſummam operis:

Tempora cum cauſſis Latium digeſta per annũ,
Lapſaq; ſub terras ortaq; ſigna canam.

Mox imploratione facta, partitionem anni ſtatuit, factam à Romulo primùm in decem menſes: quam reprehendit:

Tempora digereret cùm conditor vrbis, in anno
Conſtituit menſes quinq; bis eſſe ſuo.

Et paulò pôſt, Numæ diuiſionem pleniorem adiungit:

At Numa nec Ianũ, nec auitas præterit vmbras:
Menſibus antiquis præpoſuitq; duos.

Deniq; poeta communes differentias interpretatus diei faſti, nefaſti, comitialis, nundinalis, calendarum, nonarum, iduum, tum atri: tandem vnumquemq; menſem ſuo loco proſequitur, & præfatione ordinis huius, à generalibus ad ſpecialia ſtudium indicat:

Hæc mihi dicta ſemel, totis hærentia faſtis,
Ne ſeriem rerum ſcindere cogar, erunt.

Tandem ſingulis partibus expoſitis, trãſitio coniungitur, vt in fine primi & initio ſecundi:

Sed iam prima mei pars eſt exacta laboris,
Cumq; ſuo finem menſe libellus habet.
Ianus habet finem, cũ carmine creſcat & annus:
Alter vt it menſis, ſic liber alter eat.

In ſingulis libris poſtea tranſitiones adhibentur,ſed minùs accuratæ.

Oratores in prooemio,narratione,confirmatione, peroratione, hunc ordinem affectant,eumque artis,& naturę,& rei ordinem appellant, & interdum ſtudioſiùs aſſectantur. vt in accuſatione, Cicero primùm proponendo,tum partiendo: Quæſtor (inquit) Cn. Papyrio COS. fuiſti abhinc annos quatuordecim:& ex illa die ad hanc diem, quæ feciſti, in iudicium voco. hora nulla vacua furto, ſcelere, crudelitate, flagitio reperietur. Propoſitio hic & definitio ſummæ rei eſt: hinc tanquam in hoc iudicio generaliſsima partitio ſequitur: Hi ſunt (ait) anni cõſumpti in Quæſtura, & legatione Aſiatica, & Prætura vrbana, & Prætura Sicilienſi. quare hæc eadem erit quadripartita diſtributio totius accuſationis meæ. Quas partes quatuor, earumq; partium particulas deinceps ſuo quanq; ordine & loco tractauit, & tranſitionibus copulauit tres primas tertio libro. Quamobrem (ait) Quæſtura iſtius demonſtrata, primiq; magiſtratus & furto, & ſcelere perſpecto, reliqua attendite.

Tum

Tum verò expoſitis Legationis criminibus, tranſitio ad Præturam ſequitur: Verùm ad illam iam veniamus præclaram Prętūram, criminaq́; ea, quæ notiora ſunt his, qui adſunt, quā nobis, qui meditati ad dicendum paratiq́ue venimus. Tranſitio hæc imperfectior eſt ſine epilogo: tandem principio quartæ orationis, tranſitio eſt conſimilis ad quartam partem de Prætura Sicilienſi: Multa mihi neceſſariò, Iudices, prætermittenda ſunt, vt poſsim aliquo modo de ijs rebus, quæ meæ fidei commiſſæ ſunt, dicere: recepi enim cauſſam Siciliæ: ea me ad hoc negotium prouincia attráxit. Sic Liuius ſummam ſeptingentorum annorum initio complectitur, tum per decades diuidit.

Materia artium] *Methodus eſt artium & doctrinarum præcipua illa quidem, ſed tamen etiam adhibetur in omnibus omnino varijs enuntiatis, homogeneis, ſuóque vel ſyllogiſmi iudicio notis:* Denique *vt enuntiatum enuntiandi, ſyllogiſmus concludendi quid quoque modo enuntiari concludíue poßit: ſic methodus, omnis materiæ, quæ quidem methodici ordidinis capax fuerit, ordinandæ & concludendæ commune inſtrumentum eſt:* Itaque *ad ſuperiorem artium inductionem, & poetæ, & oratores, omniſque omnino generis ſcriptores, quamuis in ius non vocati, attamen ſua ſponte accurrunt, profitentúrque, quoties docere volunt, non aliam viam, quàm à generalibus ſibi propoſitam fuiſſe.* Exemplis igitur res *declaratur.*

Quamuis non] *Amores Socratici hic valde apparent. & in poetis atq; oratoribus multi ſunt & frequentes lapſus, erroresq; multi: ſed tamen conſenſus eſt vnus & idem, à generalibus ad ſpecialia progredi cupientium. Exemplum Virgilij. gradus methodici huius ordinis valdè notabiles habet: Aſtrologiam primo, Meteorologiam ſecundo, ſegetum culturam tertio, arborum communem conſiderationẽ propriamq; de vitibus quarto: denique de animalibus quinto: nam primum illud ſine ceteris intelligi poteſt, non contrà: ſecundum ſine primo non poteſt, poteſt autem ſine reliquis: & ſic deinceps. Methodus igitur genere ipſo ſeruata eſt: tametſi accuratius in partibus aliquid eſſe potuit: Aſtrologia & Meteorologia proximæ quidem ſunt: in plantis, præter arbores vitéſque, aliquid eſſe potuit: in animalibus item plenior diſtributio eſſe potuit.*

Hactenus] *Tranſitio plena, epilogus eſt primæ partis expeditæ de cultura ſegetum & Aſtrologia: & propoſitio eſt ſecundæ, de cultu vitium.*

Imperfectior] *Tranſitio imperfecta, eſt conuenientior, quando longa partis diſputatio non fuerit, vt memoriæ renouatione minimè ſit opus.*

Te quoque] *Hic propoſitio tantùm eſt tertiæ partis,*

--- Quæ cura boum, quis cultus habendo
Sit pecori. ----

epilogus ſecundæ partis omiſſus eſt. Talis eſt tranſitio quarto Georgico:

Protinus aerij mellis ſylueſtria dona
Exequar. ---

Sic] *Ouidius in Faſtis, id eſt in deſcriptione anni per menſes ſingulos, & ſingulorum menſium dies feſtos, profeſtos, faſtos, nefaſtos huius methodi ſtudiũ perſpicuum demonſtrauit. Propoſitio eſt igitur illa primùm, Tempora cum cauſis, &c. ac paulò poſt etiam plenius faſti definiuntur hoc modo:*

Sacra recognoſces annalibus eruta priſcis,
Et quo ſit merito quæq; notanda dies.
Inuenies illic & feſta domeſtica vobis:

Sæpe

Sæpe tibi pater eſt, ſæpe legendus auus.
Quæq; ferant illi, pictos ſignantia faſtos:
Tu quoq; cum Druſo præmia fratre feres.

Imploratione] *Imploratio gemina Ouidij eſt: prima præcedit,*

Excipe pacato Cæſar Germanice vultu.
Et mox iterum:
Annue conanti per laudes ire tuorum.

Romulo] *Romulus, primus rex Romanorum, annum diſtribuerat in menſes decem,* Martium, Aprilem, Maium, *Iunium,* Quintilem, Sextilem, Septembrem, *Octobrem,* Nouembrem, Decembrem: *Erroris autem illius excuſationem Ouidius affert duplicem, quòd mulier decem menſes & gerat vterum, & maritum mortuum lugeat: denique (vt ait poeta)*

Scilicet arma magis, quàm ſydera, Romule, noras:
Curaq; finitimos vincere maior erat.

Conditor vrbis] *Periphraſis eſt Romuli, à quo Roma condita fuerat.*

Quinque] *Bis quinque, phraſis eſt poetica: Cicero bis quinos dixiſſet. vt bis bina. ſepties octonos. Quomodo etiã Virgilius:*

Bis quinos ſilet ille dies. ---

Numa] *Numa, ſecundus rex Romanorum, iuſtitia & pietate inſignis, religionẽ & ceremonias, ſacerdotes, ac pleraq; alia inſtituit: inter quæ, Aſtrologia fuit anni ad Solis curſum accõmodati: vnde creditus eſt Pythagoræ diſcipulus: falsò tamen, cùm Tarquinio regnante, Pythagoras è Samo in Italiam venerit. Numa igitur duos menſes addidit anno Romuli, Ianuarium in honorẽ Iani: geminiq; Iani templum condidit, quod apertum, belli: clauſum, pacis inſigne eſſet.*

Vmbras] *Periphraſis eſt Februarij: Februũ, purgamentũ Sabina lingua dicitur: hinc (vt author eſt Feſtus) Februarius mẽſis, „ dictus eſt, quòd tum populus februaretur, id eſt luſtraretur ac „ purgaretur. Per duodecim enim dies continuos Februarij cele- „ brabantur Februa: hiſq; diebus. pro impetranda mortuorũ ani- „ mab. quiete, omnis populus piaculis, ſacrificijs, circa ſepulcra ac „*

cenſis facibus cereiſque intentus erat. hactenus Feſtus. Ergo nunc poeta per auitas vmbras, intelligit Februarium menſem.

Differentias] *Has differentias Ouidius ita proponit:*

Ne tamen ignores variorum iura dierum,
Non habet officium Iuppiter omnis idem.

Deinde faſtum diem & nefaſtum ita definit:

Ille nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur:
Faſtus erit, per quem lege licebit agi.

Verba autem Prætoris erant ius populo reddentis, Do, Dico, Addico: Do, *cùm dabat poteſtatem vocandi in ius:* Dico, *cùm ſententiam diceret:* Addico, *cùm rem controuerſam attribuebat victori. Deinde poeta dies interciſos definit, qui manè eſſent nefaſti, à meridie faſti:*

Nec toto perſtare die ſua iura putaris:
Qui iam faſtus erit, manè nefaſtus erat.

Comitialis] *Dies comitialis, quo die populi conuentus & comitia habebantur. nundinalis, cùm tribus ruſticæ, dies octo ruſticum opus feciſſent, nono die ceſſarent,* Romamq; *ad mercatum & audiendas leges conuenirent.*

Calendarum] *Calendæ, primus eſt dies cuiuſque menſis: numerantur autem in menſe antecedente.*

Nonarum] *Nonæ ſunt in* Martio, Maio, Iunio, Octobri, *dies à Calendis ſex proximi: in reliquis, ſunt tantùm quatuor. Nonæ dictæ, tanquam nouæ præter initium obſeruatæ lunæ.*

Iduum] *Idus, dicuntur illi dies, qui in ſingulis menſibus nonas ſequuntur.* Iduare, *eſt diuidere,* Hetruſca *lingua: hinc Idus, tanquam diuiſiones, quia diuidunt nonas à calendis.*

Atri] *Dies ater, religioſus, infauſtus, quo Reſpub. malè & infeliciter geſta eſſet. Atri verò dies omnes Romanis erant poſtridie Calendas, Nonas, Idus: Ideóque Ouidio dies iſte proximus appellatur, ab alijs poſtriduanus. has autem quatuor differentias vltimas Ouidius ita complexus eſt:*

Vendicat Auſonias Iunonis cura calendas:
Idibus alba Ioui grandior agna cadit.
Nonarum tutela deo caret omnibus iſtis:
Ne fallare, caue: proximus ater erit.

A gene-

A generalibus] *Hæc(inquit)hærentia totis faſtis, id eſt communia generaliáque, ſemel dicta erunt : Lex enim eſt toties cantata, Generalia generaliter & ſemel dicenda eſſe : & illud eſt ordinis methodici beneficium ſingulare, quòd ſuo quidque loco poſitum ſemel dicitur.*

Seriem] *Hic poeta videtur Ariſtotelis ἀπόδειξιν, vel ἀπαγωγὴν ſignificare, niſi à generalibus ad ſpecialia procedatur, ordinis confuſionem & tautologiam futuram : Itaque vt rectus eſſet ordo, generalia communiáque propoſuit. Ergo videmus in hoc etiam poeta, methodici ordinis amores : ſed amores Socraticos: permultis enim locis effugiunt. Sed tamen ad P. Rami inductionem, teſtimonium poetarum hoc erit, methodum à generalibus affectantium.*

Oratores] *Inducti ſunt primo inquiſitionis loco artifices & doctores artium, ſecundo poetæ, tertio tandem & oratores ad eandem fidem teſtes adducuntur : Oratores enim Græci pariter & Latini, methodicum quendam ordinem in partibus ordinis ſequuntur, cùm iubeant primo loco eſſe proœmiū, ſecundo narrationem, tertio confirmationem, quartò perorationem : hæc enim primi, ſecundi, tertij, quarti loci collocatio, methodica forma eſt : de quibus tamen partibus Ariſtoteles primam & vltimam non neceſſarias ait eſſe. Quicquid tamen ſit, ſiue partes illæ quatuor adhibeantur, ſiue duæ tantùm : quoties orator perſpicuè docere velit, ſumma quædam cauſſæ præponitur : partes, ſi multiplex ea ſit, deinde diuiduntur, ac deinceps explicantur. De ordine verò partium orationis, quæ præcipiuntur ab oratoribus, varia ſunt & incerta : Tullius oratorio ſecundo collocationem duplicem facit: Altera eſt(ait) quam affert natura cauſſarum : altera, quæ oratorum iudicio & prudentia comparatur. Nam vt aliquid ante rem dicamus, deinde vt rem exponamus, poſtut eam probemus, noſtris præſidijs confirmandis, contrarijs refutandis: deinde vt concludamus, atque ita peroremus : hoc dicendi genus natura ipſa præſcribit. Vt verò ſtatuamus ea, quæ probandi, docendi, perſuadendi cauſſâ dicenda ſunt : quemadmo-*

,, dum componamus, id eſt vel maximè proprium oratoris pru,, dentiæ. Hæc Tullius de duplici methodo, altera naturæ & artis, altera iudicij & prudentiæ. At methodus hæc altera prudentiæ, κρύψις quædam eſt methodi, non methodus, vt poſtea dicetur. In Partitionibus, varias ordinis ſpecies ad varias quæ,, ſtiones Tullius accommodauit: In demonſtratiuo genere, aut ,, tẽporum ſeruiũtur gradus (aut) aut generũ diſtributiones, aut ,, à minoribus ad maiora aſcendimus, aut à maioribus ad mino,, ra dilabimur, aut hæc inæquabili varietate diſtinguimus, cùm ,, parua quædam magnis, ſimplicia coniunctis, obſcura dilucidis, ,, læta triſtibus, incredibilia probabilibus inteximus: quæ in exornationem cadunt omnia. Hæc methodorum varietas ferè eſt Galeni: at temporum gradus, & generum diſtributiones, in vnam veram methodum cadunt: quia generalia etiã ſpeciatim diſtributa, tẽpore quoq; priora ſunt: & quæcunq; tempore priora ſunt, modò ſint homogenea, ſunt etiam magis generalia & communia: vt raptus Helenæ ad interitum Hectoris: quia illud, huius eſt cauſſa communis, & aliorum malorum, quæ tota Iliade continentur. Aſcenſus autem à minoribus ad maiora, & deſcenſus à maioribus ad minora, videtur vitam Galeni & reditionem antè diſputatas ſignificare, aut certè comparationem, quam Galenus complexus eſt: de quo ſatis antea dictum eſt. Inæqualis autem varietas poteſt delectationis ordinem quendam docere, de quo mox in κρύψει methodi dicetur. Addit eodem loco Tullius, ordinem in conſilijs neceſſariarum ferè partium eſſe: in accuſando, rerum ordinem, contrarium in defendendo. Hæc varietas methodorum eſt in Cicerone, non ad docendum tantùm: illic enim vnicum naturæ & artis, rerúmque ipſarum ordinem profitetur: ſed ad delectandum & mouendum, id eſt ad fallendum auditorem. Quintilianus autem diſpoſitionis doctrinã nullam in omnes materias certam tradi poſſe docuit: eandem multitudinem methodorum, quam à Cicerone didicerat, toto ſeptimo libro propoſuit: de quibus rhetoricæ ſcholæ P. Rami.

Accu-

Accuſatione] *Vnum Ciceronis exemplum materiæ apud oratorem maximè proponitur. Actio autem Verrina illa duplex fuit: quam vtramque anteceſſerant diuinatio & oratio ſecũda. Actio prima tota in teſtium interrogatione fuit: itaq; ſcripta non eſt: Secundæ actionis ſuperſunt libri quinq;: Initio autem tertij libri, qui primus eſt actionis ſecundæ, hæc propoſitio partitioq; adhibetur.*

Quas partes] *Partitio, genera magiſtratuum ſpectauit, non criminum: Tertia itaque Verrina, crimina Quæſturæ, Legationis Aſiaticæ, Præturæ vrbanæ comprehenduntur: totáq; trium partium tranſitio duplex eſt: quatuor reliquis Verrinis, explicata eſt Sicilienſis Prætura: quarta Verrina eſt de iuriſdictione, quinta de frumẽto, ſexta de ſignis, ſeptima de ſupplicijs. Quamobrem Ciceronis actio, quinque libris perpetuis perorata, methodum à generalibus ad ſpecialia ſibi propoſuit. Ergo oratorium etiam teſtimonium eſt.*

Liuius] *Poſtremi teſtes inquiſitionis ſunt hiſtorici: hiſtoria enim, etſi res diſsipatas & plerunq; valde diſsimiles ſequatur, attamen gradus temporum ferè ſequitur, & proponit aliquando ſummam, propoſitumq; partitur: Sic Liuius ſuprà ſeptingentorum annorum hiſtoriam proponit: deinceps, etſi non nominatim, attamen reipſa per decades, per ſingulos annos opus vniuerſum diſtribuit. Florus hiſtoriam eandem breuiter propoſuit, & in quatuor ætates diſtribuit apertiore logici ordinis ſtudio. Quamobrem etiam hic P. Ramus anquiſitionis inductionem concludebat, poetas & oratores hiſtoricos in poematis & orationibus methodum à generalibus ad ſpecialia ſtudiosè conſectari.*

CAP. XIX. DE CRYPTICIS *methodi.*

HAec igitur in varijs enuntiatis homogeneis, ſuoque vel ſyllogiſmi iudicio notis methodus erit, quoties perſpi-

cuè

cuè res docenda erit. At cùm delectatione motúue aliquo maiore in parte aliqua fallendus erit auditor, homogenea quædam reijcientur, vt definitionũ, partitionum, tranſitionumque lumina: quædam aſſumentur heterogenea, velut digreſsiones à re, & in re commorationes: ſed præcipuè rerum ordo initio inuertetur, antecedentiaque nonnulla conſequentibus poſtponentur. Itaque ad illam perfectæ methodi regulam, hęc alicubi imperfectior forma, non ſolùm detractis rebus mutila eſt, vel ſuperadditis redundat, ſed ordinis ſui quibuſdam gradibus inuerſis præpoſtera eſt. Quod poeta facit maiore quadam artificij ſpecie, dum populum ducendum ſibi proponit, id eſt, belluam multorum capitum: ideoque varijs modis decipit: incipit à medio, ibique primum ſæpe comprehendit, poſtremum denique incerto aliquo & inopinato caſu concludit. Sic (vt Horatius ait) Homerus Iliada diſpoſuit:

Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo:
Semper ad euentum feſtinat, & in medias res,
Non ſecùs ac notas, auditorem rapit: & quæ

Deſperat tractata niteſcere poſſe, relinquit:
Atque ita mentitur, ſic veris falſa remiſcet,
Primo ne medium, medio ne diſcrepet imum.

Sic Virgilius Aeneam è Sicilia excepit, & in conuiuio Carthaginis, prętерita narrantem fecit: poſtrema varijs perturbata caſibus induxit. Sic comici poetæ, tametſi magno conſilio iudicioque, comœdias per actus, ſcenas, officia perſonarum diſtinguunt: efficiunt tamen, vt omnia fortuita & inopinata videantur. Oratores verò in ciuilibus cauſsis ad victoriam omnia referunt. Itaq; non tam docendi, quã permouendi gratiâ, firmiſsimum quodq; primum ab ijs collocatur: dum tamen ea æquè excellent, ſeruentur etiam ad extremum, & Homerica diſpoſitione, mediocria in mediam turbam, atque in gregem conferantur.

Hæc igitur] *Epilogus eſt methodicæ regulæ hactenus expoſitæ: cui additur admonitio κρύψεως occultationis methodicæ cuiuſdam in poetis & oratoribus, id eſt, imperfectæ methodi, quæ non tam ad docendum, quàm delectandum, vel mouendum pertineat. Itaque hic propriè methodus & ordo non eſt, ſed methodi atque ordinis quædam peruerſio. Quæ tamen nunquam tanta eſſe poſsit, vt vel poema, vel oratio tota à ſpecialibus ad generalia ſurſum verſus progrediatur: ſed initio hyſterologiam aliquam habet, vt intelligetur. Eſt autem κρύψις methodica in ellipſi & redundantia partium,*

vel

vel in earum ordine peruerſo: tametſi enim methodica κρύψις propriè opponitur ordini: at tamen cũ hîc vniuerſi corporis forma ſpectetur, trunci trunca ſit, neceſſe eſt: vt redundãtis ſit peruacua: quale vtrunque eſt in ſyllogiſmo: vt enim enthymema ſyllogiſmo detraxit, proſyllogiſmus addidit, ordóque trium partium ſæpe peruerſus eſt: ita nunc iſta κρύψις ἀμέθοδος & legitimæ illi perfectæq; methodo detrahit quædam neceſſaria, inſtar enthymematis, quædam non neceſſaria adiungit, inſtar proſyllogiſmi: hyſterologiam quarundam partium principio præſertim efficit. P. Ramus, quæ generaliter præcipi poterant, breuiter hîc admonuit: Primùm ad enthymema methodi, detrahantur (vbi periculum fuerit) lumina propoſitionis, partitionis, tranſitionis: Nam eſt nonnunquam (ait Quintilianus libri quarti capite quinto) dura propoſitio: quã iudex ſi præuidet, non aliter reformidat, quàm qui ferrum medici, priuſquam curetur, aſpexit. at ſi re non antè propoſita, ſecurum ac nulla denuntiatione in ſe conuerſum intrarit oratio, efficiet quod promittenti non crederetur: interim refugienda non modò diſtinctio quæſtionum eſt, ſed omnino tractatio. Affectibus perturbandus, & ab intentione auferendus auditor: Non enim ſolùm eſt oratoris docere: ſed plus eloquentia circa mouendum valet: Cui contraria eſt maximè tenuis illa & ſcrupuloſa in partes ſectæ diuiſionis diligentia, eo tempore, quo cognoſcenti iudicium conamur auferre. Hæc Quintilianus de enthymematica ellipſi methodicarum partium: vnde intelligimus, cur illa detrahenda intelligentiæ lumina, ad eum perturbandum, qui docendus alioqui fuerat. Ac quod Quintilianus ait, non modò partitionem, ſed etiam partium tractationem interdum prætereundam eſſe, Ciceronis eſt documentum Oratorio ſecundo, de partibus quidẽ rebuſque diſpoſitis, ſed vnde diſpoſitionis ſpecies immutatur: Mea autem ratio (ait Antonius) in dicendo hæc eſſe ſolet, vbi boni quod habeat, id amplectar, exornem, exaggerem, ibi commorer, ibi habitem, ibi hæream: à malo autem vitióque cauſa ita recedam, non vt id me defugere appareat, ſed vt totum

bono

bono illo exornando & augendo diſsimulatum obruatur. Ac paulò pòſt: Duo (inquit) mihi ſumo: vnum, vt moleſtè aut difficili argumento, aut loco nonnunquam omnino nihil reſpondeam: confiteórque me, ſi quæ premat res vehementiùs, ita concedere ſolere, vt non modò non abiecto, ſed ne reiecto quidem ſcuto fugere videar: ſed adhibere quandam in dicendo ſpeciem atq; pompam, & pugnæ ſimilem fugam: conſiſtere verò in meo præſidio, ſic vt non fugiendi hoſtis, ſed capiendi loci cauſsâ ceſsiſſe videar. Alterum eſt illud, quod ego oratori maximè cauendum & prouidendum puto, quódque me ſolicitare ſummè ſolet: Non tam vt proſim cauſsis, elaborare ſoleo, quàm vt ne quid obſim. non quin enitendũ ſit in vtroque, ſed tamen multò eſt turpius oratori nocuiſſe videri cauſsæ, quàm non profuiſſe. Hæc Tullius ante Quintilianum. Quapropter rectè P. Ramus docuit, lumina rerum tollenda, cùm etiam res ipſæ prætereundæ ſint omnino: quod tamen de parte aliqua cauſsæ propoſitæ, aut de præcipuo aliquo argumento, non de tota & vniuerſa cauſſa eſt intelligendum. Nam ſi tota cauſſa prætereatur, forma præteritæ materiæ nulla erit: Tota quidem cauſſa poteſt omitti. quale Scipionis illud apud Liuium lib. 48. defenſionis genus eſt: In curia & roſtris iuſſus dicere cauſſam, ſine vllis criminum mentione, orationem adeò magnificam de rebus ab ſe geſtis eſt exorſus, vt ſatis conſtaret, neminem vnquam neque melius, neque veriùs laudatum eſſe: Dicebantur enim ab eodem animo ingenióque, à quo geſta erant: & aurium faſtidium aberat, quia pro periculo, non ad ad gloriam referebantur. Conſimilis defenſio in concione fuit, neque criminibus quicquam eſt reſponſum, ſed inde itum eſt in Capitolium, & ad omnia vrbis puluinaria. Quare quæ præteriri dicuntur à P. Ramo, non ſunt eiuſmodi, vt totam cauſſam contineant: Potuit enim in Scipionis diſputatione methodus integra eſſe: ſed de parte aliqua, vt mox apparebit. κρύψις deniq; elliptica methodi erit, velut enthymema eſt ſyllogiſmi: vtq; illic propoſitio, vel aſſũptio, vel cõplexio: ita hic definitio, vel partitio,

titio, vel tranſitio prætermittitur. Denique, vt enthymema ſyllogiſticum, eſt omiſsio partis cuiuſdam ſyllogiſticæ, non omnium: ſic hoc velut enthymema methodicum, eſt omiſsio partis cuiuſdam methodicæ, non vniuerſarum. Atque ellipſis velut enthymematica ea eſt: Redundantia *autem oppoſita eſt duplex,* ἑτερογένεια, *&* ταυτολογία. *Atque hæc tota differentia eſt à vera & abſoluta methodo. In ellipſi & redundantia, propoſitio, partitio, tranſitio illic præcipuæ laudis ſunt, hîc continuatæ eſsent vitioſæ: digreſsio commoratioq́; ſophiſticæ illic eſsent & vituperandæ: hîc præcipuũ virtutis locũ occupauerũt. ſic mutato auditoris ingenio, tanquã ſtomacho, eadẽ modò ſalubria ſunt, modò ſunt venenata. Ordinis tamen totius inuerſio in methodo nunquã omnino eſse poteſt, vt ſurſum verſus à ſpecialibus ad generalia procedatur, ſed partis alicuius quædam eſt inuerſio. Hæc in ſyllogiſmi partibus inuerſio frequentior: ſed quia partes ſunt paucæ, id minus attenditur: at in methodo partium plurimarum, quarum inter ſe lumen pendet ex ordine, confuſio longè notabilior eſt, iudiciĵq; confuſionem multo maiorem efficit. Res in poëtis & oratoribus diuerſa eſt: itaque ſpeciatim illic exponetur.*

Belluam mnltorum capitum] *Horatianum eſt illud primo epiſtol. de populo:*

Bellua multorũ es capitum: nam quid ſequar, aut quem?

Incipit] Κρυπτικὰ *ſunt Ariſtotelis tribus locis, 20. cap. 2. Prior. 1. cap. 8. Top. 14. cap. 2. Elench. de quibus antea iam in ſyllogiſmo. Methodicæ autem* κρύψεως *duo genera P. Ramus propoſuit, poeticum & oratorium. Proprium autem poeticæ* κρύψεως *illud videatur, à medio incipere, tum per occaſionem aliquam præterita narrare, denique notabili aliquo caſu concludere: quod in arte poetica multò etiam clariùs & accuratiùs ab Ariſtotele eſt expoſitum. Sed hæc ordinis perverſio non admodum magna eſt: Homerica enim hyſterologia, itémque Virgiliana ſecundo libro terminatur: cætera directam methodum habent; nec omnino poeta à medio*

vnquam

vnquam ſic incipit, quin proponat antea generale quippiam: Sic enim Homerus:

Μῆνιν ἄειδε θεὰ πηληϊάδεω Ἀχιλῆος.
Iram pande dea Pelidæ Achillis.

Item Virgilius:

Arma virumq́; cano, Troiæ qui primus ab oris,
Italiam fato profugus Lauinaq́; venit
Littora.—

Generalis quædam eſt propoſitio: Itaque poeta caput ſummo loco ſtatuit, membra media medio, pedes infimo loco retinet, & à generalibus ad ſpecialia progreditur: ſed in proximis quædam confuſio, quòd conſequentia quædam præponantur. Homerus igitur propter ordinis huius inuerſionem talem, dicitur ab Ariſtotele θεσπέσιος *diuinus, præ cæteris poetis, quia bellum Troianum aggreſſus, conſtans & principio, & medio, & fine, non totum complexus ſit, ſed amputarit prima, quædam & extrema: tantumq́; illuſtria aſſumptis etiam externis, retinuerit. Iliadis artificium hoc* κρυπτικὸν *Horatius in arte poetica interpretatur.*

Ouo] *Fingunt poetæ concubitu Iouis & Ledæ natum eſſe geminum ouum Pollucis & Helenæ: quæ rapta, materies belli Troiani fuit. Ergo Homerus, interprete Horatio, Iliadem non repetiuit ab vltima belli origine, id eſt ortu Helenæ.*

In medias] *Ariſtotelicum eſt illud, à medio incipere: & mediæ res intelligendæ ſunt, quæ tempore ſunt mediæ inter primam originem & finem vltimum.*

Ac notas] *Et hoc item logicum eſt, à medio incipere, tanquam à notiſſimo, vt antecedentium luce nil opus ſit. Incipitur autem Ilias à precibus Chryſæ ſacerdotis: & ſecundo libro in catalogo nauium, præterita comprehenduntur: duo deinceps & viginti libri, gradibus temporum ordinem rectum ſequuntur.*

Niteſcere] *Sic Ariſtoteles in poetica: Si Homerus totum complecteretur, id eſſet nimis magnum,* καὶ οὐκ εὐσύνοπτον, *neque ſatis illuſtre: Nunc autem cum vna parte aſſumpta, epeiſ-*

odijs ipſorum multis eſt vſus, vt nauium catalogo, & alijs e-
peiſodijs, quibus poeſin diſtinguit. Epeiſodium Ariſtoteli, eſt aduentitium acroama iucundúmque: à verbo ἐπείσειμι, ingredior.

Mentitur] De laudibus Homeri vna eſt illa apud Ariſtotelem in illo opere: docuit verò maximè Homerus & alios falſa dicere, vti conuenit. Quinetiam ipſum mentiendi artificium è connexi ſyllogiſmi ſecundi paralogiſmo (vt ibidem eſt) docuit. Materia verò poematis, eſt res veriſimiliter conficta: alioqui ſi poeta deſcribat hiſtoriam, vt Lucanus: aut doctrinam aliquam, vt Empedocles, poeta non videbitur. Itaq; ait Ariſtoteles ibidem, nihil Empedocli & Homero commune, præter metrum: meritóque Homerus poeta, Empedocles philoſophus appellatur.

Remiſcet] Ἐπεισόδια nimirum ſunt illa ad gratiam poematis extrinſecùs aſſumpta.

Primo ne] In hac tamē verifalſiq; miſtura, proportio ſymmetriaq; corporis ſeruatur: & quamuis à medio tempore incipiat, eſt tamen corporis vniuerſi primum, medium, infimum: eſtq; ſua ſuoq; modo perfecta, perfectiq; tanquam animalis forma. finis aūt Iliados, eſt cædes Hectoris: ceteraq; conſequentia, vt prima antecedentia, ſunt amputata, quia non ſatis illuſtria fuiſſent: Denique etiam Homerus à generalibus ad ſpecialia, licet imperfectè, attamen progreſſus eſt.

Virgilius] Secundum eſt exemplum ſecundi & poſt Homerum principis poetæ, qui Homericum artificium imitatus eſt, & methodum à generalibus ad ſpecialia pari modo tenuit: neque incepit ab excidio Troiano.

Sicilia] Locus eſt ſtatim libro primo:

Vix è conſpectu Siculæ telluris in altum
Vela dabant læti, &c.----

Tempeſtas nempe exorta deſcribitur.

Carthaginis] Secundus liber eſt Aeneidos:

Conticuère omnes, intentiq; ora tenebant, &c.

Caſibus] Multis & varijs prælijs, & vtrinq; magna cæde factis,

factis, tandem Turnus ab Aenea interficitur, in vltionem Pallantis: vt Hector illic ab Achille in vltionem Patrocli. & hic Aeneis itẽ concluditur. Quapropter vterq; poeta logicã methodũ à generalib. ad ſpecialia conſimiliter ſecutus eſt. de materia & prima & extrema nõnihil amputauit, addiditq́; alia: Et hæc formæ prima imperfectio eſt è materia: tum etiã temporum ordinem inuertit, complexus in medio quædã præcedentia, ideoq́; & hæc altera eſt inuerſio: attamẽ vterq; & ſummam operis initio propoſuit: & licet in medio quædã turbarit, attamen multò maximam partẽ ordine collocauit: Duoq́; homines diligentiam ridiculam hic nauarunt, Qu. Calaber, vt quatuordecim libris Iliada: Maphæus, vt vnico Aeneida abſoluerent: Erat enim vtrumq; opus accurato opificis ſui iudicio abſolutũ & perfectũ.

Comici] *Tertium exemplum de comicis. Diſpoſitio enim comœdiæ per actus, & actuũ ſcenas, & ſcenarum perſonas, in progreſſu προτάσεως, ἐπιτάσεως, καταστροφῆς, propoſitionis, inuẽtionis, conuerſionis, artificium comici poetæ magnum demonſtrant: cura tamẽ ordinis initio inuerſi in comico poemate eſt, ne ordine conſequentia præuideantur: tametſi prologus generale quiddam proponit initio: & actus ſcenæq́;, rem totam, ſi non logica partitione, certè partium comica diſtinctione diuidunt. Atque hic etiam methodus à generalibus ad ſpecialia, ſicut in* Homero *Virgilioq́;, ſeruatur: nec toto genere poetica diſpoſitio alia eſt, quàm philoſophica: ſed quia delectandi potiùs, quàm docendi cauſſà adhibetur: idcirco quod voluptati conceditur, detrahitur intelligentiæ.*

Oratores] *Oratores quoties docere rem iuſtam apertè ſtatuerunt, methodũ plenam ſequuntur: At inſidiantur animus audientium quandoque, & voluptatem, aut grauiorem aliquem motum, præcipuè è Rhetoricis præſtigijs, ad peruincendos audientium animos quærunt: ſed occultiùs, ne iniuſtitia ſuo ipſa iudicio pereat. Itaque ſolam docendi ſpeciem præ ſe ferunt, epiſodiaq́; illa digreſsionum, commorationum, cum poetis habent communia.*

2 Firmiſsimum] *Ex omnibus quæ à Cicerone, quæq́; à Quin-*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tiliano de hoc ordine præcipiuntur, id præcipuè eſt notabile, quòd ordinem non intelligentiæ, ſed victoriæ ſibi proponunt: vt poetæ, ordinem voluptatis & gratiæ. de quo Tullius ſecundo ,, Oratorio ſic ait: Atque etiam in illo reprehendo eos, qui quæ ,, minimè firma ſunt, ea prima collocant: In quo illos quoq; er- ,, rare arbitror, qui ſi quando (id quod mihi nunquam placuit) ,, plures adhibent patronos, vti quemque eorum minimum putãt ,, eſſe, ita eum primum volunt dicere. Res enim hoc poſtulat, vt ,, eorum expectationi, qui audiunt, quàm celerrimè ſuccurra- ,, tur: ſi initio ſatisfactum non ſit, multò plùs ſit in reliqua cauſ- ,, ſa laborandum. Malè enim ſe res habet, quæ non ſtatim, vt dici ,, cœpta eſt, melior fieri videtur. Ergo vt in oratore, optimus quiſ- ,, que, ſic & in oratione, firmiſſimũ quodq; ſit primum: dum illud ,, tamen in vtroq; teneatur, vt ea quæ æquè excellant, ſeruentur ,, etiam ad perorandum: ſi quæ erunt medioeria (nam vitioſis ,, nuſquam eſſe oportet locum) in mediam turbam atque in gre- ,, gem coniiciantur. Hæc Tullius: quæ Quintilianus deinde re- ,, petit lib.5.cap.12. Quæſitum, etiam potentiſſima argumẽta pri ,, mòne ponenda ſint loco, vt occupent animos: an ſummo, vt in- ,, de dimittant: an partita primo ſummoq;, vt Homerica diſpo- ,, ſitione, in medio ſint infirma: an à minimis creſcant. Quæ pro- ,, ut ratio cauſſæ cuiuſque poſtulabit, ordinabuntur: Imò (vt ego ,, cenſeo) excepto, ne à potentiſſimis ad leuiſſima decreſcat ora- ,, tio. Homerica autem diſpoſitio illa eſt Neſtoris 4. Iliad. Equi- ,, tibus acie prima præmiſſis, leuior armatura in ſecunda acie, for- ,, tioribus & valentioribus tanquam triariis, in extrema collo- ,, catis. Atque hic ordo oratorius, quanquam turbatior eſt, quàm poeticus, quia non euidentiam docendi, ſed mouendi potentiam tantùm ſpectat: attamen hoc ipſo potentiæ argumento, ſatis ſignificat, non niſi à generali & propoſitione & ratione aliqua ad hypotheſin (quæ ſpecialis quæſtio eſt) ſeſe deſcendere: nec vnquam à ſpecialibus aſcendere ad generalia. Quamobrem P. Ramus hoc extremo perorationis loco, Muſas omnes dialecticas & Charites logicas appellabat, atque implorabat, vt tantæ quæſtionis concluſioni præſiderent, iudicioq; tot annos de le-

gitima

gitima omnium artium, omnium (quæ docendi cauſſâ ſuſceptæ ſunt) diſputationum forma, adeoq; anima diſceptato, authoritatem ſuam interponerent, hominum in tenebris errantium mentibus lumina præferrent. P. Rami quæſtio eſt, quòd methodus artis inſtituendæ atque informandæ vnica ſit, à generalibus ad ſpecialia. Cauſſa non in foro, ad iudices: non in curia ad Patres: non in roſtris ad Quirites: ſed ad omnium locorum, omnium temporum, omnium ingeniorum præſides illas deas agitur: & argumentis & teſtimonijs omnium argumentorum & teſtimoniorum longè grauiſsimis, longeq; firmiſsimis: quia methodus hæc ſola ſit intelligentiæ memoriæq;, & quidem ab Ariſtotele, Hippocrate, Platone ſingulariter & vnicè probata & laudata: vanáque & commentitia ſunt omnia, quæcunq; contrà fingi vel excogitari vnquam potuerunt. Hæc argumenta ſunt: quia artes omnes ingenuæ, Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Arithmetica, Philoſophiaq; tota in ius appellatæ viua voce teſtificantur, hanc vnicam methodum ſibi cognatam & familiarem eſſe: Poetæ, Oratores, Hiſtorici eandem teſtimonij fidem teſtimonij quoque ſui fide confirmant: qui etiam, licet aliqua parte aliquando voluptati aut vtilitati potiùs, quàm doctrinæ inſeruiant: attamen cæteris partibus maioribus progrediuntur à generalibus ad ſpecialia. Quid plura? humani ingenij natura adhuc non tulit, vt ars vlla, aut diſputatio longior vlla tota à ſpecialibus ad generalia progrederetur. Quapropter methodus à generalibus ad ſpecialia, in omnibus rebus perſpicuè docendis, vnica erit: in quibus autem rebus aliquid erit occultandum, aliquid etiam ipſius occultabitur: ſed ita, vt è capite ac partibus reliquis forma corporis & ſpecies appareat.

Habes (Lector) Audomari Talæi prælectiones in Dialecticam, extrema ipſius velut oloris voce ita modulatas, vt è multiplicibus ſuauis & acuti ingenij monumentis, facilè hoc vnum ſuauitate & acumine princeps habeatur. Sic nempe:

Dulcia defecta modulatur carmina lingua,
Cantator cygnus funeris ipſe ſui.

P. RAMI DIALECTICAE
FINIS.

454

PANDIMIGLIO
2 1 DIC. 1970
LEGATORIA - ROMA